

Broj: 12-01-04-32093-2/24
Sarajevo, 14.06.2024. godine

VLADA KANTONA SARAJEVO
SEKRETAR VLADE

Šabaredžović - Klačar Mersiha

(Ovdje)

SKUPŠTINA KANTONA
PREDSJEDAVAJUĆI SKUPŠTINE

Elvedin Okerić

(Ovdje)

Zastupnica Sanela Klarić je u skladu sa članom 213. stav (1) Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo”, br : 41/12- Drugi novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22 – Ispravka) na 16. radnoj sjednici Skupštine Kantona Sarajevo, održanoj dana 10.06.2024. godine, u okviru tačke Dnevnog reda “Poslanička/zastupnička pitanja, inicijative i odgovori”, uputila je zastupničku inicijativu Ministarstvu kulture i sporta Kantona Sarajevo koja glasi:

“da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno – historijsko naslijeđe Kantona Sarajevo tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU”.

Prilog: Zastupnička inicijativa Sanele Klarić od 10.06.2024. godine

Odgovor na zastupničku inicijativu zastupnice Sanele Klarić:

Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo u načelu prihvata zastupničku inicijativu zastupnice Sanele Klarić, da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno – historijsko naslijeđe tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU.

Zastupničku inicijativu koja se najvećim dijelom odnosi na Projekat Grada Sarajeva “Sanacija i restauracija fasade zgrade Narodnog pozorišta u Sarajevu” prosljeđujemo na razmatranje i eventualno postupanje Gradu Sarajevu i Javnoj ustanovi Narodno pozorište Sarajevo, obzirom da je u toku obezbijedjivanje kreditnih sredstava iz domaćeg kreditnog zaduženja za ovaj projekat koji je od velikog značaja za pozorišnu djelatnost u Kantonu Sarajevo, pogotovo što je zgrada Narodnog pozorišta proglašeni nacionalni spomenik, te je za izvođenje bilo kakvih radova na njoj naophodno odobrenje Federalnog ministarstva prostornog uređenja, a radove može izvoditi isključivo firma licencirana za izvođenje radova na nacionalnim spomenicima.

- Prilog: 1. Odluka kojom se Povijesna građevina – Narodno pozorište u Sarajevu proglašava nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", broj 3/08),**
2. Odluka Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21 i 10/21 - ispravka), (R.br. 67. stranica 77.)
3. Kopija Zastupničke inicijative Zastupnice Klarić Sanele.

**Koordinator izrade odgovora
na skupštinska pitanja i inicijative**

Elvedina Kozadra, šef Odjeljenja za pravne poslove

Dostaviti:

1. Naslov (1. i 2.),
3. Javna ustanova Narodno pozorište Sarajevo,
ul. Obala Kulina bana broj 9
4. Grad Sarajevo,
ul. Hamdije Kreševljakovića broj 3
5. a/a.

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
CANTON SARAJEVO
ASSEMBLY

Broj: 01-04-32093-2/24
Sarajevo, 10.06.2024. godine

-VLADA KANTONA SARAJEVO

-MINISTARSTVO KOMUNALNE PRIVREDE, INFRASTRUKTURE, PROSTORNOG UREĐENJA, GRAĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA KANTONA SARAJEVO

-MINISTARSTVO KULTURE I SPORTA KANTONA SARAJEVO

-KANTONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU KULTURNO-HISTORIJSKOG I PRIRODNOG NASLIJEĐA SARAJEVO

-KOMISIJA ZA ZAŠTITU KULTURNO-HISTORIJSKOG NASLIJEĐA SKUPŠTINE KANTONA SARAJEVO

-ZAVOD ZA PLANIRANJE RAZVOJA KANTONA SARAJEVO

-ZAVOD ZA IZGRADNJU KANTONA SARAJEVO

-GRAD SARAJEVO

PREDMET: Zastupnička inicijativa, dostavlja se –

Zastupnica Sanela Klarić u skladu sa članom 213. stav (1) Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 41/12-Dруги нови преčišćени текст, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22-Isppravka), na 16. radnoj sjednici Skupštine Kantona Sarajevo, održanoj dana 10.06.2024. godine, u okviru tačke Dnevnog reda "Poslanička/zastupnička pitanja, inicijative i odgovori", uputila je zastupničku inicijativu koju vam u prilogu dostavljamo.

Molimo da pokrenutu inicijativu tretirate u okviru nadležnosti i nakon postupanja po istoj, shodno odredbama Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo u pisanom obliku, obavijestite Skupštinu o učinjenom.

Prilog: Zastupnička inicijativa

Pripremila: Amela Smailagić-Čamdžić
Kontrolisala: Aida Zeković

CO:

- sekretar SKS
- sekretar Vlade

**PREDSJEDAVAJUĆI
SKUPŠTINE KANTONA SARAJEVO**

Edein Okerić

Adresa: Reisa Džemaludina Čauševića 1, 71 000 Sarajevo
Tel: + 387 (0) 33 562-055, Fax: + 387 (0) 33 562-210
Web: <http://skupstina.ks.gov.ba>
E-mail: skupstina@skupstina.ks.gov.ba

**NAŠA
STRANKA**

Politička organizacija građana "Naša stranka"
Branilaca Sarajeva 5/1, 71 000 Sarajevo
Telefon: 033 408 888; Fax: 033 408 881
E-mail: nasastranka@nasastranka.ba
Web: www.nasastranka.ba

Sanela Klarić, zastupnica u Skupštini Kantona Sarajevo
Sarajevo, 24.4.2024.

Dostaviti:

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Kanton Sarajevo
Skupština Kantona Sarajevo
n/r predsjedavajući Skupštine Kantona Sarajevo g. Elvedin Okerić

Uputiti:

Vlada Kantona Sarajevo
Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS
Ministarstvo kulture i sporta KS
Kantonalni Zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo
Komisija za zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa
Kantonalni Zavod za planiranje i razvoja KS
Kantonalni Zavod za izgradnju KS
Grad Sarajevo

PREDMET: ZASTUPNIČKA INICIJATIVA

Poštovani, na osnovu člana 213. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 41/12 - Drugi Novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22), gore navedenom ministarstvu upućujem zastupničku inicijativu da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno historijsko naslijeđe KS tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU.

OBRAZLOŽENJE:

Kanton Sarajevo je usvojio Zeleni Akcioni plan i jedan je od 100 odabranih gradova Evrope koji se obavezao da će do 2030. god., kroz projekte održivog razvoja i cirkularne ekonomije, ostvariti ciljeve potpune dekarbonizacije.

Svjesni smo da obnovom fasada i zamjenom prozora objekata koji su zaštićeni kao kulturno-historijsko naslijeđe u Sarajevu sigurno će dobiti estetski ljepši izgled. Međutim upravo radi prilika održivog razvoja, obaveza prema usvojenim dokumentima i namjerama Kantona Sarajeva, smatram da je važno da se aktivnosti obnove fasade i zamjene prozora usmjere i uvežu sa aktivnostima i mjerama energetske efikasnosti i obnovljivim izvorima energije odnosno svim mjerama zelenog certificiranja.

Na primjeru planirane aktivnosti sanacije i restauracije fasade i cjelokupne fasadne stolarije objekta Narodnog pozorišta Sarajevo, sa financiranjem Vlade Kantona Sarajevo i Grada

Sarajeva, koji su za svaku pohvalu, možemo pokrenuti ove značajne promjene u načinu planiranja ovih sanacija. Želim Vas također obavijestiti da uprava Narodnog pozorišta razumije sve prednosti koje se navode u ovoj inicijativi te su spremni da planiranom sanacijom i restauracijom nastave u drugim fazama dostići i mjere uštede energije. Narodno pozorište Sarajevo će pokrenuti aktivnosti na identificiranju dodatnih mjera unaprijeđenja energijske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije u objektu, a kako bi dodatno unaprijedili komfor korisnika, izvođača i uposlenika, te dodatno smanjili troškove za energiju i vodu. Nadogradnjom projekta obnove fasade i zamjene fasadne stolarije sa unaprijeđenjem sistema ventilacije, grijanja i hlađenja možemo minimalno uštediti 50% trenutnih troškova, a uz korištenje obnovljivih izvora energije naše troškove možemo dodatno značajnije smanjiti.

Naime godišnji troškovi na komunalije zgrade Narodnog pozorišta za grijanja, hlađenja, električne energije i vode iznose preko 320.000 KM. Urađenim glavnim projektom sanacije i restauracije fasade i cjelokupne fasadne stolarije objekta Narodnog pozorišta Sarajevo, postit će poboljšanja u komforu korisnika i uposlenika, daleko poboljšati zvučna izolacija, kao i uštede u energiji i godišnjim računima. Međutim, kako bi pokušali da predviđenim radovima na fasadi i fasadnoj stolariji maksimiziramo uštede, važno bi bilo da u ovoj fazi projekta umjesto planiranih jednostrukih prozora sa dvostrukom ostakljenjem, ugradimo prozore sa trostrukim ostakljenjem. Fasadnu stolariju nakon planirane zamjene nećemo sigurno mijenjati u narednih 50 godina, pa je važno da gdje je to moguće uradimo što je bolje moguće. Trostruko ostakljenje nije potrebno planirati na fasadnoj stolariji sa dvostrukim prozorima, mogu ostati sa dvostrukim ostakljenjem obzirom da imamo praktično dupla dvostruka ostakljenja na dvostrukoj stolariji.

Smatramo da objekat Narodnog pozorišta i kolektiv mogu i moraju biti pioniri najboljih praksi obnove historijski zaštićenih objekata u Evropskim gradovima od kojih puno možemo naučiti i preuzeti. U tim EU praksama se obezbjeđuje samoodrživost objekata i institucija koje njima upravljaju što je važno jer uštede od komunalija možemo usmjeriti u razvoja programa i kapaciteta. Uvjereni smo da uz podršku EU fondova i projekata možemo obezbijediti učešće stručnjaka iz EU koji u saradnji sa našim lokalnim stručnjacima mogu preuzeti najbolje prakse. Postoji niz adresa donatora kojima možemo delegirati ovaj projekt kao projekt posebnog značaja za Kanton Sarajevo.

Vjerujem da je vrijeme da promislimo i na efikasniji način usmerimo budžetska sredstva u budućnosti kroz usvajanje i provođenje najboljih praksi održivog razvoja. Zgrada Narodnog pozorišta je idealna prilika da pokrenemo promjene.

S poštovanjem,

Sanela Klarić, zastupnica

Odluka je objavljena u „Službenom glasniku BiH“, broj 3/08.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 39. stavak 1. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 11. do 17. rujna 2007. godine je donijelo

ODLUKU

I.

Povijesna građevina – Narodno pozorište u Sarajevu proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik nalazi se na zemljištu označenom kao k.č. broj 61 (stari premjer) što odgovara k.č. br. 2081/1, 2081/2, 2081/3 (novi premjer) upisane u z.k. uložak broj XLVIII/80, k.o. Sarajevo XLVIII, općina Centar Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika, ustanovljenoga sukladno Aneksu 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini („Službene novine Federacije BiH“, br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati financijska sredstva za izradu i postavljanje informacijske ploče sa temeljnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III.

U svrhu trajne zaštite nacionalnoga spomenika utvrđuju se sljedeće mjere zaštite koje se odnose na prostor definiran u točki I. stavak 2. ove odluke:

- dopušteni su isključivo konzervatorsko-restauratorski radovi, radovi tekućeg održavanja i radovi koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnoga ministarstva nadležnoga za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine;
- izvršiti sanaciju suterenskih i prizemnih dijelova objekta i njihovu zaštitu od kapilarne vlage;
- izvršiti izradu projekta restauracije enterijera objekta sa detaljnim snimkom stanja (arhitektonski i dr. snimci);
- projekat mora biti zasnovan na metodološkom pristupu koji će biti usmjeren na zaštitu historijskih vrijednosti objekta;
- nije dopuštena promjena stilskih značajki objekta uklanjanjem ili dodavanjem pojedinih dekorativnih elemenata i arhitektonskih detalja (kamene i druge plastike, vijenaca i sl.);
- izvršiti sanaciju svih instalacija u objektu (proupožarni sistem, elektro, vodovod i kanalizacija) uz prethodno ispitivanje stanja instalacija;
- izraditi projekat gromobranske instalacije;
- izraditi plan održavanja objekta.

IV.

Stavljaju se izvan snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski spisi koji su oprečni odredbama ove odluke.

V.

Svako a posebice nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe, suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI.

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnome ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine i općinskom tijelu uprave nadležnome za poslove urbanizma i katastra, u svrhu provedbe mjera utvrđenih u toč. II. – V. ove odluke i nadležnome općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII.

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web-stranici Povjerenstva (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII.

Sukladno članku V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini odluke Povjerenstva su konačne.

IX.

Danom donošenja ove odluke, sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (»Službeni glasnik BiH« broj 33/02, »Službeni glasnik Republike Srpske« broj 79/02, »Službene novine Federacije BiH« broj 59/02 i »Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH« broj 4/03) briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim brojem 515.

X.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u »Službenom glasniku BiH«.

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Sevo i Tina Wik.

Broj: 02-2-131/07-5
12. rujna 2007. godine
Sarajevo

Predsjedatelj Povjerenstva
Dubravko Lovrenović

Obrazloženje

I – UVOD

Na temelju članka 2. stavak 1. Zakona o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika, ustanovljenoga sukladno Aneksu 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, »nacionalni spomenik« je dobro koje je Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika proglasilo nacionalnim spomenikom, sukladno čl. V. i VI. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (»Službeni glasnik BiH«, broj 33/02), sve dok Povjerenstvo ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za to dobro podnesen zahtjev.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika donijelo je odluku o stavljanju zgrade **Narodnog pozorišta u Sarajevu** na Privremenu listu nacionalnih spomenika pod rednim brojem 515.

Sukladno odredbama Zakona, a na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. i članka 35. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Povjerenstvo je pristupilo provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, izvršen je uvid u:

dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra, sadašnje stanje i namjenu dobra, uključujući opis i fotografije, podatke o oštećenjima tijekom rata, podatke o intervencijama na restauraciji i drugoj vrsti radova na dobru, itd., povijeshu, arhitektonsku i drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištenja dokumentacije u sklopu ove odluke.

Na temelju uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Narodno pozorište u Sarajevu je locirano centralnom dijelu grada, na uglu Obale Kulina bana i Kulovićeve ulice i zajedno sa objektima Štamparije, Glavne pošte, palače Pravde i drugih objekata, čini karakterističan urbanistički niz, nastao tokom austrougarskog perioda, koji je određen tadašnjim regulaciono-građevinskim redom.

Sa južne strane objekta se nalazi ulica Obala Kulina bana i rijeka Miljacka, dok se na sjevernoj strani objekta nalazi Pozorišni trg, ograničen ulicom Branilaca grada.

Sa zapadne strane, prostor je definiran Kulovića ulicom, a potom zgradom Pošte iz austrougarskog perioda.

Istočno od Narodnog pozorišta se nalazi javni parking i savremeni upravni objekat građen šezdesetih godina XX. vijeka.

Nacionalni spomenik obuhvaća zemljište označeno kao k.č. 61 (stari premjer) što odgovara k.č. 2081/1, 2081/2, 2081/3 (novi premjer) z.k. uložak XLVIII/80, k.o. Sarajevo XLVIII, općina Centar, Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

U graditeljskoj historiji austrougarskog perioda, zgrada današnjeg Narodnog pozorišta, koja je građena 1897. i 1898. godine, a projektovana 1896. godine od strane Karla Paržika(1), zauzima istaknuto mjesto.

Gradnja ovog objekta vezana je za razdoblje punog razmaha graditeljske i obrtničke djelatnosti u Sarajevu, koje je dodatno pospješeno usvajanjem novih građevinskih propisa. Građevinskim redom iz 1893. godine. Novi građevinski propisi se direktno oslanjaju na „Bauordnung“, prvu građevinsku regulativu koju uvode nove vlasti(2). Ovim Građevinskim redom iz 1893. godine, po kojem se radilo prilikom gradnje današnjeg Narodnog pozorišta u Sarajevu, detaljnije su razrađeni propisi po kojima se primjenjuju građevinski materijali, a postavljene su i precizne norme u pogledu dimenzioniranja novih građevina(3). Isto tako, Regulacionim planom ovog građevinskog reda, koji je doduše bio ograničen samo na centralni, ravničarski dio grada, bilo je regulisano građenje svih novih objekata, i uvodi se mogućnost zakonskog uticaja na dimenzije i spoljni izgled objekata. Ovim planom je bilo dozvoljeno građenje dvospratnih stambenih objekata na potezu od Vijećnice do Drvenije mosta, a od Drvenije do Mosta na Skenderiji bilo je dozvoljeno građenje samo jednospratnih stambenih jedinica, i to sa baščama okrenutim prema Miljacki. Taj propis je izmijenjen neposredno pred gradnju zgrade Narodnog pozorišta, prilikom regulisanja Miljacke i građenja Apelovog keja (Obale). Tom prilikom je izgrađen niz javnih objekata znatno veće spratnosti od ranije propisane, između ostalog zgrada Narodnog pozorišta. Taj niz je nizvodno sa desne obale Miljacke upotpunjen gradnjom zgrada Pošte i Pravosudne palače(4).

Po projektu arhitekta Karla Paržika(5), 1897. godine, počinje izgradnja reprezentativnog objekta koji se prvobitno naziva „Društveni dom“. Izgradnji objekta je prethodilo poklanjanje zemljišta od strane Zemaljske vlade(6), koja je u skladu sa svojom politikom zdušno pomagala i stimulirala gradnju javnih i kulturnih objekata koji imaju historistička i „proevropska“ obilježja. Zgrada „Društvenog doma“ je svečano otvorena 2. januara 1899. godine(7).

U istom objektu, svoje prostorije istovremeno otvara „Gospodski klub“, osnovan godinu dana ranije(8).

Tokom austrougarske uprave, ovaj objekat nikada nije zvanično prerastao u pozorište, već je sve vrijeme bio „Društveni dom“, ili „Herren club“ ili „Clubhaus“, u kojem se mogu održavati pozorišne predstave, „Saaltheater“(9).

Izgradnja „Društvenog doma“ spada u prvu fazu djelovanja arhitekta Karla Paržika u Sarajevu, kada uglavnom projektuje i gradi javne objekte. Kasnije, u svojoj drugoj stvaralačkoj fazi uglavnom gradi objekte za Katoličku crkvu(10).

U pogledu stilskog određenja, „Društveni dom“ je osmišljen u historicističkom duhu, koji se direktno oslanja na doktrinu strogog akademskog historicizma(11) u kojem je Karl Paržik školovan, tokom godina provedenih na studiju arhitekture u Beču. Korijene ovakve vezanosti autora za historicizam ne treba tražiti samo u njegovoj akademskoj naobrazbi, već i u autorovom porijeklu(12).

Stilski gledano, objekat je rađen historicističkim neorenesansnim jezikom, a u pogledu kompozicije i detalja, moguće je prepoznati određene elemente koji su preuzeti sa „Narodnog pozorišta“ u Pragu. Razvoj fasade, pročelja, horizontalna raščlanjenost, karakteristični detalji kamene ograde i drugo, su elementi koji vezuju projekat „Društvenog doma“ u Sarajevu, sa svojim desetak godina starijim, uzorom iz Praga(13).

Po nekim drugim autorima, kompozicija i detalji historicističke neorenesansne fasade Narodnog pozorišta su najvjerovatnije rađeni po uzoru na Berzu u Beču, koju je projektovao arhitekt Teofil fon Hansen, veliki Paržikov učitelj iz Beča koji je očito imao veliki uticaj na svog učenika (14). Kasnije će isti autor, i svoje kapitalno ostvarenje, Zemaljski muzej, izvesti istim arhitektonskim jezikom (15).

Prvobitno, Paržik određuje ulaz sa juga, sa Obale Kulina bana, i to je razlog zašto je ova fasada, u originalnom obliku, simetrična, monumentalna i stroga, i predstavlja školski primjer historicističkog neorenesansnog izraza.

Današnja glavna, ulazna strana, koja se nalazi na suprotnoj, sjevernoj strani, bila je znatno skromnija. Paržik je rješavao kao sporednu fasadu, lišenu stroge simetrije i izrazite neorenesansne monumentalnosti. Tek u narednom, XX. stoljeću, prilikom adaptacije „Društvenog doma“ u Narodno pozorište, ova fasada dobija konačna stroga neorenesansna obilježja, a vanjski izgled objekta biva upotpunjen.

Gradnja ovog kapitalnog objekta, u široj javnosti je praćena sa velikim zanimanjem. Godine 1896., objekat se u sarajevskoj štampi naziva „Udružni dom“, i predstavlja se kao mjesto gdje će se odvijati kulturni i javni život i to „na čošku Kulovića ulice, a glavnim pročeljem na Apelovu obali“, kojoj je u namjeni častan zadatak, da bude središtem društvene sarajevske, naročito da bude hramom svetim Muzama (16).

I prije gradnje „Društvenog doma“, u Sarajevu su postojala brojna mjesta gdje se aktivno odvijao kulturni život, i gdje su igrane pozorišne predstave (17). Sasvim je jasno da je u takvim uslovima bilo normalno da jedan reprezentativni objekat, kakav je bio „Društveni dom“, evoluirao u namjensku pozorišnu kuću koja je nedostajala Sarajevu. Zgrada „Društvenog doma“ biva adaptirana u pozorište definitivno u periodu od 1921. Karl Paržik je imao čast da učestvuje i u toj važnoj adaptaciji (18).

Adaptacija „Društvenog doma“ u Narodno pozorište je bilo u sklopu šireg društvenog plana Ministarskog savjeta Kraljevstva o organizaciji državnih, oblasnih i putujućih pozorišta. Po rješenju ovog političkog tijela od 1. septembra 1919. godine, o organizaciji državnih, oblasnih i putujućih pozorišta u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, utvrđene su tri kategorije narodnih pozorišta.

U prvu kategoriju su svrstana tri državna (nacionalna) pozorišta u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani.

U drugu kategoriju spadaju oblasna pozorišta u Sarajevu, Skoplju, Novom Sadu i nekim drugim gradovima (19).

I najzad, u treću kategoriju spada određen broj putujućih pozorišta u Nišu, Kragujevcu, Varaždinu i nekim drugim gradovima.

Posljedica ovog plana je bila skoro prihvatanje odluke o prodaji zgrade sa inventarom, od strane uprave „Društvenog doma“ Narodnom pozorištu u Sarajevu, od 10. maja 1920. godine (20).

U Narodnom pozorištu barataju sa podatkom da je Narodno pozorište osnovano nešto ranije, tačnije 18. novembra 1919. godine (21).

Na zahtjev Zemaljske vlade u Sarajevu, koji je upućen 3. avgusta 1920. godine, Josip Vancaš pravi prve skice unutrašnjeg preuređenja „Društvenog doma“ u Narodno pozorište (22).

Ipak, adaptacija „Društvenog doma“ u Narodno pozorište se na kraju povjerava prvobitnom autoru, arhitektu Karl Paržiku, 3. maja 1921. godine. Istog mjeseca je donesena odluka da se izvođenje povjeri Građevinskom dioničarskom društvu u Sarajevu (23). Izvođač radova je bio poduzetnik Jozef Martinek, a sam Karl Paržik je zdušno saučestvovao u gradnji (24).

Zanimljiv je podatak da Narodno pozorište, uporedo sa radovima na adaptaciji zgrade, nastavlja sa radom i bilježi vrijedne rezultate. Juna 1922. godine biva izvedena prva opera Narodnog pozorišta u Sarajevu. To je bila opera „Porin“, u izvedbi Opere iz Ostjeka.

Od tada, pa do danas, Narodno pozorište u Sarajevu radi u kontinuitetu i ne mijenja lokaciju.

Tijekom rata u BiH od 1992. do 1995., zgrada Narodnog pozorišta više puta je pogođena topničkim projektilima, ali ta oštećenja nisu bila velikog obima.

2. Opis dobra

Zgrada Narodnog pozorišta, projektirana i izvedena u neorenesansnom historicističkom stilu, je nepravilnog tlocrtnog oblika, bliskog pravokutniku, dimenzija cca 50 m x 47 m.

Objekt se sastoji iz podrumskog dijela, prizemlja, prvog i drugog kata. Kao međukatovi se pojavljuju etaža između prizemlja i prvog kata, gdje se nalaze lože na mezaninu, uz službene prostorije; etaža između prvog i drugog kata, gdje se nalazi balkon sa ložama, garderoba za glumce i službene prostorije.

Podrumski dio, danas uglavnom služi kao pomoćni prostor, mada mu je prvobitna namjena bila znatno drugačija (25). U sklopu ovih pomoćnih prostorija, ovdje se nalaze garderobe i sanitarije za glumce.

Prizemlje je najvažnija etaža u cjelokupnom objektu. U sklopu javnog dijela prizemlja, gledajući sa sjeverne ulazne partije, nalazi se ulazni natkriveni trijem, ulazni hol, garderobe u sklopu ulaznog hola, blagajna. Bočno, duž istočnog krila - četiri foajea sa bifeom na južnom kraju, i glavna kazališna sala.

Glavna sala je postavljena u smjeru istok-zapad, s tim da je ulaz iz foajea sa istoka, a pozornica se nalazi na zapadnom kraju.

Između pozornice i gledališta smješten je upušteni prostor za orkestar, a lijevo i desno od glavne pozornice nalaze se pomoćne pozornice.

Glavna kazališna sala u parteru ima 286 sjedišta raspoređenih u 13 redova po 22 sjedala. Izgrađena je prilikom prvobitne izgradnje objekta 1897. godine kada je bila duga 21 m, 15 m široka, a 12,50 m visoka. Sadašnje mjere glavne sale, sudeći po projektu adaptacije enterijera iz 1980. godine, su približno iste.

Na bočnim, ulaznim stranama glavne sale, prema foajeima na istoku, nalaze se dva unutrašnja stubišta, od kojih je sjeveroistočno namijenjeno posjetiocima.

Cetvrtom stubištu se pristupa sa južnog hola, do kojeg vodi južni, službeni ulaz. Ovo stubište je isključivo namijenjeno osoblju Narodnog pozorišta, a do njega se nalazi dizalo, uvedeno u zgradu u drugoj polovici XX. stoljeća.

U sklopu glavne sale, iznad prizemlja se nalazi mezanin gdje su smještene centralne lože, na istočnoj strani sale, nasuprot pozornice. Centralna loža je dimenzija cca 11,00 x 3,50 m, i predviđena je za 15 gledalaca.

Sa oba boka mezanina se nalazi po 6 separea, (ukupno 12 separea). U svaki separe moguće je smjestiti 4 do 6 gledatelja, pa je maksimalni ukupni broj sjedala u separeima mezanina 72.

Iznad mezanina se nalazi balkon i galerija. Balkon se nalazi na istočnoj strani sale, iznad centralnih loža. Ukupne dimenzije balkona su cca 6,50 x 5,50 m, s tim da se na bokovima nalaze stubišni prolazi koji vode do stepenastih ploha gdje su smještena sjedala. Balkon se sastoji od 6 stepenastih površina gdje je smješteno po 10 sjedala, 60 ukupno. Ispred stepenastih površina je smješten uski, vodoravni, prednji prolaz.

Na bočnim stranama naprijed, u odnosu na balkon, nalaze se galerije sa po 23 sjedala, ukupno 46 sjedala. Ukupan maksimalni kapacitet gledatelja sa sjedalom u glavnoj sali Narodnog pozorišta je 479(26).

U pogledu vanjskih komunikacija, u prizemlju, sjeverni, natkriveni, ulazni trijem je povezan sa glavnim stubištem koje vodi prema Pozorišnom trgu.

U prizemlju, na istočnoj strani Narodnog pozorišta, nalazi se još jedan sporedni ulaz, koji se danas dosta rijetko koristi, i to uglavnom prilikom završetka posjećenijih predstava Narodnog pozorišta, kako bi se smanjio pritisak na glavni, sjeverni ulaz. Ovaj ulaz povezuje foaje Narodnog pozorišta sa bočnim dijelom Pozorišnog trga, i na ovom ulazu se danas nalazi pomoćno dizalo za hendikepirane osobe. Originalno, ovaj prolaz je povezivao sale za ručavanje (foaje) sa ozelenjenim prostorom ispred „Društvenog doma“.

Danas se četiri foajea i bife Narodnog pozorišta koriste za boravak gledatelja u pauzama predstava, ali i za sve vrste likovnih i drugih izložaba.

Ulazni hol na sjevernoj strani, odakle se pristupa svim ostalim foajeima, dug je 15,50 m, a širok 8,50 m. Visina hola, i svih ostalih foajea u prizemlju iznosi cca 6,50 m.

Na prvom katu Narodnog pozorišta smještene su službene prostorije i sale za probe. Ovdje se nalaze velika i mala sala za balet, sale za kor, orkestar i dramu, režiju, salon, arhiv, krojačnica i drugi pomoćni prostori. Ovaj prostor je, točnije gledano, znatno umanjen, jer glavna sala u prizemlju zauzima prostor od dva kata, pa središnji prostor prvog kata, sukladno tomu, ne pripada ovoj cjelini(27).

Drugi kat Narodnog pozorišta je također, točnije gledano, umanjen za zračni prostor velike sale, i u njemu se nalaze uredski i pomoćni prostori.

Na južnoj strani se nalaze upravni uredi, administracija, salon ravnatelja, atelje scenografa i manji pomoćni prostori. Do ovih prostorija se pristupa isključivo stubištem sa južnog krila i dizalom.

Na suprotnoj, sjevernoj strani drugog kata se nalazi strojarnica. Do ovog pomoćnog prostora je moguće doći isključivo stubištem koje se nalazi sjeverno od glavne pozornice, a vodi do prizemnih garderoba.

Između sjevernog i južnog krila drugog kata nalazi se tavanisko-potkrovni prostor smješten iznad glavne sale Narodnog pozorišta.

U pogledu materijalizacije objekta, sasvim je sigurno da je ovaj reprezentativni objekt izgrađen od najkvalitetnijih materijala tog vremena, sukladno svim tadašnjim strogim normama koje se odnose na uporabu materijala i konstrukciju. Osnovni materijali, od kojih je građena zgrada Narodnog pozorišta, bili su kamen, opeka, drvo, željezo, lim i staklo. Osnovna, nosiva konstrukcija je rađena od čvrstog kamena i opeke.

Temelji i temeljni zidovi su spravljeni od lomljenog kamena u suhozidu, između ostalog, da bi se izbjeglo izvođenje tada vrlo skupe hidroizolacije, i da bi se postiglo razbijanje kapilarnog prodora vlage u objekt. Iz ovog razloga je rađen i kameni nabačaj ispod debelih podova u podrumu i prizemlju. Ovaj kamen je najvjerojatnije vađen iz lokalnih kamenoloma, Hreše i Miljevine.

Konstruktivni sistem objekta je rađen od opeke i kamena, a upotrebljavane su i željezne konstruktivne grede, posebice u podrumskom dijelu zgrade, gdje su kombinovane sa kamenom i opekama.

Kat je izgrađen na debelom stropu debljine cca 50cm, gdje je primijenjen drveni konstruktivni sistem.

Kasnije, adaptacijom iz 1921. godine, tepeza materijala i konstruktivnih tehnika zgrade Narodnog pozorišta biva obogaćena tada najsuvremenijim materijalima i tehnikama. Lože mezanina, parter i neki drugi dijelovi objekta bivaju napravljeni od armiranog betona, a dokaz tome su nacrti i statički proračuni iz iste godine.

Vanjski i unutrašnji zidovi, različitih debljina, su rađeni od opeke. Ovaj kvalitetni materijal, od kojeg

su napravljeni debeli vanjski zidovi objekta, čini da je fizika zgrade, u pogledu termoizolacije veoma dobro riješena. Zimi je u objektu relativno toplo, a ljeti hladno. Osim toga, nakon što se zidovi, unutrašnji i vanjski, izvedu od onovremene kvalitetne opeke, dobijene industrijskim putem, omogućen je čitav niz lakih prepravki instalacija dugo vremena nakon završetka izgradnje samog zdanja.

Originalna krovna konstrukcija je bila metalna i drvena sa krovnim vezačima. Na ovu strmu krovnu konstrukciju postavljan je lim kao završni sloj pokrova.

Zadnjom konstruktivnom sanacijom krova, s početka XXI. stoljeća, postavljene su metalne rešetke, ali i klasične drvene grede, koje sada čine krovnu konstrukciju.

Centralni trovodni krov, čije se dvije duže vode slijevaju u pravcu sjever-jug, riješen je čeličnim nosivim rešetkama, koje se pokrivaju svim propisanim izolacionim slojevima, i na kraju završnim pokrovom.

Četverovodni krov iznad ulazne partije na sjeveru i dva bočna složena krova na sjeveru su riješena drvenom konstrukcijom. Isti je slučaj i sa centralnim i dva bočna složena krova na južnoj strani, koji su riješeni također drvenom konstrukcijom. Novopostavljeni pokrov, na svim krovnim površinama je plastificirani lim.

U pogledu namjene, prvobitno rješenje iz 1896. godine predviđa smještanje kazališta i dva kluba, „Gospodskog kluba“ i „Tehničkog kluba“. Po jedinstvenom opisu iz doba gradnje objekta možemo saznati originalan raspored prostora tadašnjeg „Udruženog doma“. Umah na glavni ulaz prijanja predvorje, garderoba, sobe za toaletu, okle se stupa u veliku dvoranu za svečanosti – sarajevski dom vila. Sjajna dvorana biće 21 m dugačka, 15 široka, a 12 1/2 m visoka. Stupovi i arkade spajaju ovu dvoranu sa dvije pobočne prostorije, pa je u toliko povećavaju i vežu je sa pozornicom, koja će zapremiti 11 metara u dubinu i 9 metara u širinu. Dvorana je u visini I. kata, pa tako sve ove prostorije mogu da se okruže balkonskom galerijom, dok će pod njima da bude mjesta za jednu veliku ložu i galerijski foyer. Iz glavne dvorane možeš izravno u dvoranu za ručanje, a iz ovih u bašću. Prizemne su prostorije u klupske svrhe, spremnice, kancelarije, hodnici i troje stube.

U I. katu, u koliko ga nije zapremila dvorana za svečanosti, smjestiće se klupske prostorije (čitaonica, 2 sobe za igrače, 1 soba za bilijar, 2 salona za primanje s predsobljem, 1 ručionica, uz druge potrebne prostorije kao: toaletne sobe, sobe za služinčadi, pa još dvije posebne sobe, dvorane za privatne klubove i dr.).

U dubokom parteru (75cm do 1.50m pod razinu ceste) biće javna krčma, kuhinja, dvorana za privatne sastanke, gostioničarev stan, pazikuća, spremište, podrum za pica i jela, magaza za ugljen, centralna grijaonica, kruglana i dr.

Pozornica dizdaće se u visinu čitavog zdanja, košto i dvorana za svečanosti. Sa pozornice dolaziće se u garderobu za glumce i uopće u prostorije, kakove zahtijevaju moderne daske (28).

Adaptacijom objekta iz 1921. godine, objekat postaje namjenski, tako da je na taj način određen današnji izgled objekta. Južni ulaz je službeni, a sjeverni predstavlja glavni ulaz. Originalni projekat ne predviđa bogatu i monumentalnu sjevernu fasadu, ali sada sjeverna, ulazna fasada ima strogu fizionomiju i historicistički neorenesansni izgled.

Prostorna artikulacija volumena zgrade podređena je discipliniranoj kompoziciji, a pri tome je svaka fasada drugačije riješena. Primarno raščlanjenje postignuto je središnjim ili bočnim rizalitima i stupnjevanjem visina.

Južna fasada ima strogo pročelje, čvrsto, statično i simetrično, što je značajka koja krase i mnoge druge uspjele historicističke arhitektonske kompozicije u izvedbi Karla Paržika. Južna fasada dalje, obilježena je snažnom ulaznom partijom i raskošno razvijenim kamenim stubištem i arkadnim trijemom.

Bočne fasade su stilski slično komponirane, s tim što istočna ima naglašeno izlazno stubište prema trgu. Sve četiri fasade su vodoravno raščlanjene snažnim strehama na konzolama između katova zgrade Narodnog pozorišta. Historicistička neorenesansna artikulacija je pojačana formalnom materijalizacijom na fasadi, koja u donjem, prizemnom dijelu, ima nešto grublju i rustičniju postavku, dok na gornjem dijelu prelazi u rafiniraniju vanjsku plohu. Sve je to zatim zatvoreno složenim krovom koji nema ambiciju da bude dominantan u ovoj uspjele arhitektonskoj kompoziciji.

Adaptacijom iz 1921. godine, dobiven je konačni oblik enterijera Narodnog pozorišta. Tako su lože, centralne dvorane Narodnog pozorišta, izgrađene u dvije razine, a pod partera je građen u nagibu. Prošireni su foajer, pozornica i garderobe, a danas su prisutna i dva dodatna unutrašnja stubišta iz istog perioda. Tom prilikom, u objekat je uvedeno i centralno grijanje. Dobiven je dodatni prostor u prizemlju, koji je i danas u uporabi, jer su spremište prebačena u podrumске prostorije (29).

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu je Prostornim planom BiH („Faza B – valorizacija“ – prirodne i kulturno-historijske vrijednosti) koji je objavljen kolovoza 1980. godine, proglašeno spomenikom I. kategorije pod točkom 7., pod nazivom „Pozorište na obali“, kategorija „Pojedinačni spomenici“, odjeljak 10.2.

Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu se nalazi na „Listi evidentiranih, prethodno zaštićenih i zaštićenih nepokretnih spomenika kulture i prirodne baštine Kantona Sarajevo“ pod točkom 2. odjeljka

6.2.04. pod naslovom „Ostali objekti kulture, nauke i obrazovanja“

Prema podacima dobivenim od strane Zavoda za zaštitu spomenika Federalnog ministarstva kulture i sporta, 13. kolovoza 2007. godine, zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu je evidentirana, ali ne i zaštićena od strane Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Od 2. siječnja 1899. godine, dakle od dana otvaranja, do 1921. godine „Društveni dom“ je javna i kulturna institucija u kojoj se odvijaju društvene aktivnosti od značaja za grad, a sporadično se odigravaju i pozorišne predstave.

Godine 1921. izvršena je definitivna adaptacija objekta u Narodno pozorište. Odgovornost za adaptaciju, kako je već rečeno, preuzima prvobitni projektant Karl Paržik, koji dobro poznaje objekat, što stvara preduvjete za cjelovitu i kvalitetnu adaptaciju zgrade, koja će zadržati idejni i konstruktivni kontinuitet.

Prvu stvar koju čini Paržik ovom adaptacijom, jest promjena položaja glavnog ulaza. Glavni ulaz više nije na južnoj strani, već se prebacuje na sjevernu stranu objekta. Razloge ove promjene treba tražiti u spoznaji da je prostor prema jugu, dakle prema Obali Kulina bana skučen, i da nije prikladan za boravak većeg broja gledatelja, prije ili poslije održavanja kazališnih ili drugih predstava.

Mnogo praktičniji se čini sjeverni ulaz, ispred kojeg je bilo moguće organizirati Pozorišni trg, prikladan okupljanju posjetitelja predstava Narodnog pozorišta.

Ova „strateška“ promjena, uzrokovala je i promjenu izgleda, dotad sporedne, sjeverne fasade.

Sjeverna, nesimetrična i relativno siromašna fasada, zahtijevala je izmjene, sukladno svojoj novoj ulozi. Paržik ovom prilikom mijenja fizionomiju sjeverne fasade, pretvarajući je u strogu i monumentalnu historicističku neorenesansnu fasadu.

Osim ovih formalnih izmjena na fasadi, Karl Paržik uvodi čitav niz novih elemenata koji će se sačuvati do danas.

U pogledu unutrašnje organizacije, prvenstveno vodi računa o kvalitetu, izgledu i dimenzijama centralne sale, namijenjene izvedbi predstava.

Glavna pozornica je proširena, a dograđene su lože u dvije razine, čime je povećan kapacitet sale.

Parter je izveden u nagibu, što je utjecalo na poboljšanje komfora gledatelja.

Garderoba i foajei su prošireni, odnosno dimenzionirani prema novom kapacitetu gledatelja u Narodnom pozorištu.

Izgrađena su još dva stubišta, i uvedeno je centralno grijanje.

Posebice je značajno stubište na sjeveroistočnoj strani objekta, koje vodi ka ložama i još gore, balkonu.

Spremište je prebačeno u podrum, tako da je ovom organizacionom promjenom dobiveno znatno više prostora u prizemlju. Tako je izvršena promjena originalnog plana, koji je predviđao rad gostionice, kuglane i kućepaziteljev stan i manji spremišni dio u suterenskoj etaži(30).

U pogledu materijalizacije, konstruktivni sustav zgrade Narodnog pozorišta se nadopunjuje armiranim betonom, od kojeg se spravlja podna konstrukcija loža u mezaninu, a isti materijal se primjenjuje u parteru i na drugim mjestima.

Nakon ove adaptacije, koja je vršena u prvoj polovici XX. stoljeća, nisu zabilježene radikalnije intervencije koje bi suštinski mijenjale izgled ili namjenu objekta. Uglavnom su vršene intervencije koje se mogu podvesti pod kategoriju redovitog građevinskog održavanja, uz eventualne manje tehničke korekcije.

Nakon II. svjetskog rata, točnije između 1951. i 1952. godine, izvršeni su radovi redovitog građevinskog i enterijerskog održavanja objekta Narodnog pozorišta, koji su bili neophodni, bez obzira što objekat tijekom II. svjetskog rata nije pretrpio izravna oštećenja(31).

Godine 1980., izvršena je nešto veća intervencija na objektu Narodnog pozorišta(32). Ovaj projekat nosi zvaničan naziv „Projekat restauracije gledališta – enterijera“. Projekt potpisuje arhitekt Nedeljko Kosić, i raden je pod pokroviteljstvom Instituta za arhitekturu i urbanizam – Sarajevo. Tom prilikom je temeljito obnovljen enterijer javnog dijela Narodnog pozorišta. Pristup ovoj obnovi je bio uglavnom restauratorski, suštinski ništa nije promijenjeno, osim što su promijenjeni ili popravljani oštećeni gipsani i drugi dekorativni elementi. Izvršeno je kolorisanje drvenih i gipsanih unutrašnjih elemenata, kao i unutrašnjih zidova. Izmijenjeni su završni podni slojevi (titsoni) a drveni izglacani. Sanitarije i drugi pomoćni prostori su tom prilikom temeljito obnovljeni. Tom prilikom je obnovljena i fasada Narodnog pozorišta.

Sudeći po fotografijama iz tog vremena, već tada nedostaje cjelokupan repertoar skulpturalnih figura u nivou završnih krovnih vijenaca i timpanonskih završetaka, kao što su akantusovi listovi, vaze i šiljasti završeci. Sudbina originalnih primjeraka nije poznata, ali bi ih bilo moguće identificirati, na temelju originalne projektantske dokumentacije, iako projekat obnove fasada iz perioda sedamdesetih godina XX. stoljeća predviđa isključivo obnovu fasada u postojećem obliku(33).

Usljed ratnih dejstava, (period 1992.-95.) zgrada Narodnog pozorišta je pretrpjela znatna oštećenja, koja ipak nisu bila takve prirode da bi ozbiljno ugrozili integritet cjelokupnog objekta.

Najveća oštećenja su zabilježena na širokom kordonskom vijencu iznad ulazne arkade južne

fasade, gdje su bila primjetna oštećenja profilacija na većem dijelu površine. Ovo je najizrazitije na mjestima ispod loše izvedenih spojeva kamene obloge balkona.

Istočna i zapadna fasada su iz rata izašle sa vrlo malim oštećenjima prouzročenih gelerima granata. Sjeverna fasada je bila mehanički oštećena i nedostajali su dijelovi fasadnog maltera, ali i fasadnog zida. Ovi dijelovi su tijekom 1996. ili 1997. godine zakrpljeni produžnim cementnim malterom. To se odnosi na parapet ispod prozora drugog kata lijevog krila, ali nisu bili vraćeni, očito teško oštećeni ili uništeni balustradni stupići.

Znata oštećenja su zabilježena na bočnim stubišnim krilima na istočnoj i sjevernoj fasadi, gdje je kompletna struktura iznad kamenog sokla u velikoj mjeri rastresena i nepovezana.

Stoga je uprava Narodnog pozorišta još 23. veljače 1998. godine uputila zahtjev općini Centar za hitno „postavljanje skele“.

Ovaj zahtjev, općina Centar je odbila, bez obzira na hitnost, ali je nakon utvrđivanja plana obnove izdala urbanističku saglasnost za bojenje fasade na objektu Narodnog pozorišta 21. kolovoza 1998. godine.

Obnovi fasade se pristupa tek 2005. godine⁽³⁴⁾, nakon detaljnog pripremanja projektne dokumentacije, koja je kompletirana 2003. godine. Tada je proširen plan djelatnosti i planirani su, te kasnije izvedeni i slijedeći radovi.

Zamjena dotrajalih i oštećenih limenih opšava komadima bakrenog lima; izrađeni su balustradni stupići od armiranog betona i montirani su na parapetno polje krajnjeg lijevog prozora drugog kata (lijevo od centralnog rizalita) sjeverne fasade; izvršena je i sanacija, impregnacija i zaštita autentične stolarije.

Od specifičnih fasaderskih radova, izrađena je fasadna plastika (metope i rozete vodoravnog vijenca između drugog kata i završne balustradne ograde), a izvršeno je i premazivanje zaštitnom bojom rešetki na prozorima suterena.

Osim toga, sanirano je i teško oštećeno stepenište centralnog rizalita južne fasade; ulazni trijem i stepenište centralnog rizalita sjeverne fasade; stepenište centralnog rizalita istočne fasade.

Predviđena je demontaža i zamjena kamenih ploča stubišta južne, sjeverne i istočne fasade, te njihovo injektiranje. Na sjevernoj fasadi, demontaža i obnavljanje zakrivljenih krila centralnog rizalita od kamenog sokla i obnavljanje profiliranih dijelova i balustradnih stupića, kao i obnova teško oštećenih kamenih ploča zemljanih korita bočno od centralnog rizalita. Na istočnoj fasadi, obnavljanje ograde stepeništa centralnog rizalita do kamenog sokla, uz prethodno uzimanje otisaka profiliranih dijelova i balustradnih stupića.⁽³⁵⁾

Prije ovog definitivnog zahvata, izvršena je jedna parcijalna i hitna intervencija 2002. godine, pod pokroviteljstvom Zavoda za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, kada je saniran dotrajali krov. Tada je postavljen aktualni pokrov – plastificirani lim, a postavljeni su i novi okomiti oluci. Ova intervencija je spriječila daljnje propadanje fasade i zaustavila je prodor vode u objekt. Prilikom ove hitne intervencije, kada su postavljani okomiti oluci, došlo je do grubog i nezgrapnog probijanja istaknutih profiliranih vodoravnih vijenaca, koji po završetku radova nisu obrađeni, već su ostavljeni grubo otučeni. Tek definitivnom intervencijom iz 2005. godine, ovi vijenci bivaju obrađeni na zadovoljavajući način.

Intervencijom iz 2002. godine zamijenjena je i aktualna krovna konstrukcija. Tada je postavljena rešetkasta čelična konstrukcija na visokom centralnom krovu Narodnog pozorišta, a na ostalim krovovima je rekonstrukcija krovne konstrukcije izvršena drvenom građom. Tom prilikom nije obnovljena gromobranska instalacija objekta, iako je to bilo predviđeno projektom, pa trenutno zgrada Narodnog pozorišta nema gromobransku zaštitu.

Tijekom 2007. godine vrši se enterijerska intervencija na južnom krilu drugog kata, gdje su uglavnom smještene uredske prostorije. Tom prilikom obnavljaju se elektroinstalacije, mijenja se dotrajali pod i postavlja se parket, vrši se bojenje zidnih površina, a vrši se i popravka sanitarnih čvorova.

5. Sadašnje stanje dobra

Zgrada Narodnog pozorišta je nakon svih pobrojanih intervencija u relativno dobrom građevinskom stanju. Ne postoji prijetnja osnovnom konstruktivnom sustavu, kao ni sustavu krovova. Fizička oštećenja prouzročena ratnim događanjima su sanirana intervencijama iz 2002. i 2005. godine. Ipak, postoje ozbiljna oštećenja i tehnički nedostaci koji će se u narednom periodu morati sanirati kako ne bi došao u pitanje normalan rad Narodnog pozorišta.

Suteren objekta je ugrožen vlagom. Uzroci vlažnosti su dvojaki:

Prvi uzrok je nepostojanje ventilacionih instalacija. Naime, u podrumskom dijelu Narodnog pozorišta se nalaze garderobe za balet. Pored garderoba se nalaze sanitarije i tuševi. Odvod vodene pare koja se stvara nakon korištenja sanitarnih prostorija nije riješen, tako da je to jedan od uzroka stvaranja vlage u suterenu. Osim toga, iz više razloga nije moguće otvaranje vanjskih suterenskih prozora, pa ne postoji ni mogućnost mehaničke ventilacije.

Drugi uzrok su dotrajale vodorodne i kanalizacione instalacije koje na određenim mjestima propuštaju vodu.

Pored toga, zidovi su obloženi neadekvatnim materijalom, lamperijom, koja je deformirana usljed velike vlažnosti.

Pod suterenskog prostora je obložen dotrajanim hojga pločama (vrsta tvrdog itisona) koje bi morale biti zamijenjene.

U prizemlju najozbiljniji problem je sa protupožarnim sistemom. Protupožarna vrata scene uopšte nisu u funkciji, a "vodena zavjesa" ispred scene je neispravna.

Protupožarni sistem cjelokupnog objekta je u vrlo lošem stanju, pa je potrebna njegova hitna obnova. Isto važi i za sistem električnih instalacija, koji može dovesti do požara ili strujnog udara.

Vodovodne i kanalizacione instalacije su u dosta lošem stanju. Slična je situacija u ostatku objekta.

Zgrada Narodnog pozorišta nije opremljena gromobranskom instalacijom.

U glavnoj Sali, sjedala partera su dotrajala ili oštećena usljed "zamora materijala". Sjedala nisu mijenjana ili popravljana gotovo trideset godina.

Dizalo, kao okomita komunikacija prema gornjim katovima, nije u funkciji.

Prostor prvog kata, gdje su smještene uglavnom prostorije za probe zahtijeva enterijersku obnovu.

Radovi redovnog održavanja enterijera uredskih i drugih prostorija na drugom katu su u tijeku, pa intervencija na ovom katu, u skoroj budućnosti, vjerojatno neće biti potrebna.

6. Specifični rizici

- Loše stanje protupožarnog sistema;
- Nepostojanje gromobrana i gromobranskih instalacija;
- Loše stanje elektroinstalacija;
- Dotrajale vodovodne i kanalizacione instalacije;
- Vlaga u suterenu objekta.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom (Službeni glasnik BiH, br. 33/02 i 15/03), Povjerenstvo je donijelo odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

- A. Vremensko određenje**
(dobra nastala od prahistorije do 1960. godine)
- B. Povijesna vrijednost**
(veza građevine, cjeline ili područja sa povijesnom ličnošću ili značajnim događajem u povijesti)
- C. Umjetnička i estetska vrijednost**
 - i Kvalitet obrade
 - iii Proporcije
 - iv Kompozicija
 - v Vrijednost detalja
- D. Čitljivost**
 - iv Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnoj maniri
 - iii Djelo značajnog umjetnika ili graditelja
- F. Ambijentalna vrijednost**
 - ii Značenje u strukturi i slici grada
 - iii Objekat, ili skupina objekata, je dio cjeline ili područja
- H. Jedinstvenost i reprezentativnost**
 - i Jedinstven ili rijedak primjerak određenog tipa ili stila
- I. Cjelovitost**
 - i Fizička cjelovitost
 - ii Homogenost
 - iii Zaokruženost (kompletnost)

Sastavni dio ove odluke su:
- Kopija katastarskog plana;
- z.k. izvadak, posjedovni list;
- fotodokumentacija;
- grafički prilozi.

Korištena literatura

1897. Časopis "Nada", Sarajevo 15. listopada 1897.

1995. Samija Sarić, "Analitički inventar o osnivanju Narodnog pozorišta u Sarajevu", *Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika BiH*, XXXIII/1994-95, Sarajevo.

1997. N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, Oko, Sarajevo.

1988. B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, Svjetlost, Sarajevo.

1988. N. Kurto: *Arhitektura Bosne i Hercegovine – Razvoj bosanskog stila*, Kulturno naslijeđe, Sarajevo.

N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekt Karlo Paržik (1857-1942)*, Kulturna baština, Sarajevo

2005. Ranije odluke Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika od 15. 3. 2005. godine, Despića kuća historijska građevina.

2006. Z. Kreho i G. Gojer: *Spomenica, Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006*, Narodno pozorište Sarajevo

2007. J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: „Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo“, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo

2007. B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekt u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, Unioninvest plastika, Sarajevo

Tehnička dokumentacija

1896. K. Paržik, Originalni projekat „Društvenog doma“, Historijski arhiv BiH

1896. K. Paržik, Originalni nacrti projekta „Društvenog doma“, Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo

1921.-1925. K. Paržik, Nacrti adaptacije objekta u „Narodno pozorište“

1978. Nacrti instalacija i rasporeda prostorija vezani za rekonstrukciju Narodnog pozorišta iz 1980. godine, „Arhiv „Narodnog pozorišta“, Sarajevo

1980. Nedeljko Kosić, Projekt restauracije gledališta – enterijera, Institut za arhitekturu i urbanizam Sarajevo, Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

1993. Privatna fotozbirka izložbe „Tišinom stolica“ održane u Narodnom pozorištu tokom opsade Sarajeva, prosinac 1993.

2002. Projekat rekonstrukcije krova (i gromobranske instalacije) - Narodno pozorište u Sarajevu; Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa kantona Sarajevo.

2003. Amira Radončić, Projekat sanacije sa kolorističkom obnovom objekta Narodnog pozorišta; Faza: Arhitektura – arhitektonska sanacija i konzervacija, Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo.

(1) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekti Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395, Kulturna baština, Sarajevo

(2) Ovom prvom uredbom je propisano da se novi građevinski zahvati mogu vršiti samo uz dozvolu nadležne uprave, kojoj je neophodno dostaviti projekte u odgovarajućem mjerilu.

Isto tako, ovaj prvi građevinski red austrougarske vlasti zadire u urbanizam, te je propisan način proširenja i regulisanja ulica i stvaranja novih trgova i četvrti.

Posebnim odjelikom regulisana je konstrukcija i način izvođenja temelja, zidova, ploča, dimnjaka i drugo. (B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, str. 13, Svjetlost, Sarajevo 1988.)

(3) B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, str. 13, Svjetlost, Sarajevo 1988.

(4) Ibid, str. 16 i 17.

(5) Karl Paržik (Karel Pařík) rođen je 1857. godine u Velišuu kod Jičina u Češkoj. Nakon završetka srednje građevinske škole, studira arhitekturu na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču, počevši od 1882. godine.

U vrijeme kada je mladi Karl Paržik studirao u Beču, zagovarana je dosljedna upotreba samo jednog historijskog stila

u projektovanju pojedinog arhitektonskog objekta. U okvirima tog strogog akademskog historicizma, neogotika i neorenesansa su bili posebno zastupljeni stilovi. Paržik je u okviru Akademije pohađao „Specijalnu školu za Antiku i njen produžetak u Renesansu“, u klasi profesora Teofila fon Hansena, koji je bio specijalizovan za neorenesansu, ali je u skladu sa načelima romantičarskog historicizma, istovremeno kombinovao arhitektonske forme i dekorativne elemente iz vizantijske i islamske arhitekture.

Karl Paržik u Sarajevo dolazi 1884. godine, i tu ostaje sve do svoje smrti 1942. godine. Ovdje ovaj stvaralac postiže svoju punu afirmaciju, te izvodi čitav niz značajnih objekata: Serijatska sudačka škola (1886.); Vijećnica, koja se doduše izvodi po izmijenjenom projektu od strane Witteka (1894.-1896.); Beledija (1896.); Narodno Pozorište (1896.); Evangelistička crkva (1898.); Zemaljski muzej (1907.); Zgrada pravosudne palače (1911.).

Ovaj stvaralac je ostavio neizbrisiv pečat u arhitekturi grada Sarajeva. Uglavnom projektuje u punom historicističkom duhu, i u tom stilu stvara svoja najbolja djela, ali značajna ostvarenja projektuje u „pseudomaurskom“ stilu. Proučavajući tradicionalno bosanskohercegovačko naslijeđe, ima dodira i sa „bosanskim slogom“. (B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekt u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 3, 5, 7; Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.)

(6) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekt Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395., Kulturna baština, Sarajevo

(7) Tom prilikom je izvedena predstava „Medeja“ autora Franza Grillparcera, austrijskog dramatičara koji je spajao austrijski barok i elemente njemačke klasičke. Izvedba predstave je bila povjerena Hrvatskom narodnom kazalištu iz Zagreba, a počela je prologom S. S. Kranjčevića, „Vili prosvjete“. (N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekt Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395., Kulturna baština, Sarajevo)

(8) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekt Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395., Kulturna baština, Sarajevo

(9) N. Kurto: *Sarajevo 1492-1992*, str. 54., Oko, Sarajevo 1997.

(10) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacić: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 116, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(11) Historicizam, kao umjetnički period u BiH, potrebno je shvatiti uslovno, zbog određenih ograničenja koja proizilaze iz proste činjenice da se radi o uvezenom fenomenu u sredinu koja je potpuno drugačije kulturno usmjerena do tog perioda. Historicizam je prevashodno pravac filozofskog načina mišljenja koji u historičnosti definiše obilježja bitka i ljudskog opstanka. Ovakav koncept razmišljanja shvata svijet kao historiju, pa zahtijeva historiziranje sveukupnog znanja i djelovanja, tako da se historijsko mišljenje i njegovi rezultati usvoje kao nazor o svijetu i filozofiji.

U arhitekturi historicizam je stilski pojam, obilježen imitacijom svih historijskih stilova, hronološki vezan za XIX vijek, tačnije od treće decenije XIX vijeka, pa negdje do početka XX vijeka. Teoretski, historicizam pripada prethodnom periodu klasičizma, koji se prvi obraća historijskim stilovima, odnosno ponovo otkrivenoj antici, tačnije grčkoj umjetnosti. Pošto u BiH nije postojao period klasičizma, nije zadovoljen primarni uslov historicizma – historijski kontinuitet, tako da mu je upitan umjetnički kredibilitet, u svijetu evropskih umjetničkih tokova. Svakako da historicizam, posebno u Sarajevu, ima veliku dokumentarnu i historijsku vrijednost. (N. Kurto, *Arhitektura Bosne i Hercegovine – Razvoj bosanskog stila*, str. 18 Kulturno naslijeđe, Sarajevo 1998.)

(12) U vrijeme njegove mladosti, Češka je u velikom usponu, što povoljno utiče na graditeljstvo. Na površinu dolazi talentovana generacija arhitekata koji su vezani za rani historicizam. Ovdje spadaju arhitekti Jozef Žitek, Vil. Ulman, Viktor Barvilius, Jozef Šule i drugi. Ovi arhitekti početkom sedamdesetih godina XIX vijeka realizuju brojna zdanja čistim jezikom historicizma. Posebnu pažnju treba obratiti projektu za „Narodno pozorište“ u Pragu, „RUDOLFINUM NARODNI DIVADLO“. Ovaj historicistički objekat, izveden je desetak godina ranije, 1873. godine, i svakako je bio svojevrsan uzor Karlu Paržiku za projekat „Društvenog doma“ u Sarajevu iz 1886. godine.

(13) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacić: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 55, 59, 60, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(14) B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekt u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 10, Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.

(15) Vrativši se par godina unazad, uvidamo da je nova vlast nastojala obilježiti početak svoje vladavine jednim univerzalnim i monumentalnim arhitektonskim izrazom. Za taj izraz izabran je historicistički neorenesansni stil, koji je istovremeno i klasičan i univerzalan i simboličan. U ovom stilu se grade sve važne upravne i druge javne reprezentativne zgrade, cijelim tokom austrougarskog perioda.

Prva upravna zgrada projektovana 1884. godine od strane Josipa Vancaša je „Vladina palača“. Projektovana je u neorenesansnom stilu, i njena arhitektura je pod izravnim uticajem florentinske renesansne palače. Ovaj objekat biva povećan za jedan sprat 1911. godine, a projekat je uradio Karl Paržik. Istim arhitektonskim stilom je izgrađena i druga zgrada „Zemaljske vlade“ 1895. godine, pod pokroviteljstvom arhitekta Karla Paneka. (N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, str. 51, 52, „Oko“, Sarajevo 1997.)

(16) Časopis *Nada*, str. 396, 397, 398; Sarajevo 15. oktobar 1897.

(17) Još 1881. godine arhitekta Hans Niemcezek, u svojoj ranoj fazi, izvodi objekat Pozorišta u Ferhadija ulici, koje danas više ne postoji. Ovaj objekat se, posebno u enterijerskom rješenju, mogao smatrati romantičarskom pretečom „pseudomaurskog“ stila. Isto tako, paralelno, pozorišne predstave su izvođene u bašti nekadašnjeg hotela „Austrija“. Pozorište pod rukovodstvom Heinricha Spire, mnogo se duže održalo u Sarajevu, a septembra 1882. godine izvodi i prvu operu, Flotovljevu operu „Alessandro Stradella“. Ova opera izvedena je u glavnoj sali „Oficinske kasine“, koja je imala sličnu ulogu kao i „Društveni dom“. Ideja o gradnji stalne pozorišne zgrade potiče još iz 1881. godine, kada se rukovoditelj pozorišne družine Heinricha Spire dogovara sa vlasnikom hotela „Austrija“ da ovaj sazida čvrsti objekat

na mjestu gdje su se i do tada odigravale pozorišne predstave, kako bi se one mogle odigravati i zimi. Ipak, vlasnik Salom mijenja odluku o lokaciji, pa je pozorište izgrađeno bliže jezgri grada, u Ferhadija ulici. Radi se o ranije pomenutom ranom djelu Hansa Niemcewzka. Objekat je imao 250 mjesta, i sastojao se iz dva dijela: prvi dio je sadržavao gostionicu, a drugi pozorišne prostorije. Prostrana galerija u glavnoj sali je sadržavala 13 loža. Zanimljivo je da je objekat izgrađen za svega 3 mjeseca, pa nije ni čudo što se vrlo brzo pokazao kao neuslovan, te je donijeta odluka o njegovom uklanjanju. (N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, str. 23, Oko, Sarajevo 1997.)

Ipak, u kući obitelji Despić utemeljeno je prvo domaće kazalište u Sarajevu, odnosno u Bosni i Hercegovini. Prve predstave prikazane su oko 1870. godine i igrane su sve do uspostave austrougarske uprave. Po ovom značajnom kulturnom događaju, prostorija u istočnom krilu Despića kuće i danas se zove pozorišna. (Despića kuća historijska građevina. Odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika od 15. 3. 2005. godine, „Povijesni podaci“)

(18) Projektant proučava savremene evropske objekte tog tipa, i u skladu s tim saznanjima vrši adaptaciju i proširenje.
(19) Samija Sarić, „Analitički inventar o oštivanju Narodnog pozorišta u Sarajevu“, str. 162, *Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika BiH*, XXXIII/1994-95, Sarajevo 1995.

(20) Ibid, str. 165

(21) Z. Kreho i G. Gojer, Spomenica, *Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006.*, str. 75, Narodno pozorište Sarajevo, 2006. godine.

(22) Op. cit. pod 17, str. 166.

(23) Ibid, str. 170.

(24) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 120, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(25) U originalnoj verziji iz 1896. godine, ovo je trebao biti javni prostor sa gostionicom, salom za sastanke i kuglanom, ali ujedno i privatni, jer se tu nalazio kućepaziteljev stan. Direktni ulaz sa ulice u pomoćne prostore podrumskeg dijela vodi sa istočne strane, iz Kulovića ulice. (Časopis *Nada*, str. 398; Sarajevo 15. listopada 1897.)

(26) U prodaju se pušta maksimalan broj od 445 karata za redovne predstave Narodnog pozorišta.

(27) U originalnoj verziji Paržikovog projekta, ovi prostori su služili za posebne potrebe kluba. Pored salona, tu se nalazila sala za biljar, ručionica, sala za sastanke i sporedne prostorije.

(28) Časopis *Nada*, str. 396, 397, 398; Sarajevo 15. listopada 1897.

(29) B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić, *Arhitekti u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 10, Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.

(30) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 120, Ambasada Češke republike u BiH, Sarajevo 2007.

(31) Z. Kreho i G. Gojer, Spomenica, *Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006.*, str. 18, Narodno pozorište Sarajevo, Sarajevo 2006.

(32) Na kamenoj ploči postavljenoj na nadkrivenoj sjevernoj, ulaznoj partiji nalazi se podatak da je ova rekonstrukcija zvanično otpočeta 1977. godine, iako crteži datiraju iz 1980. godine.

(33) Historijski podaci, sadašnje stanje objekta. Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu, str. 1; Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

(34) Na kamenoj ploči postavljenoj na nadkrivenoj sjevernoj, ulaznoj partiji nalazi se podatak da je ova rekonstrukcija zvanično otpočeta 2004. godine. Kao nosilac rekonstrukcije potpisan je Kanton Sarajevo.

(35) Predmjer radova, Narodno pozorište, Sarajevo; Ulazni trijem i stepenište centralnog rizalita sjeverne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Stepenište centralnog rizalita južne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Stepenište centralnog rizalita istočne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
860.	Historijsko područje – nekropola sa stećcima i starim muslimanskim nišanima na Mramoru u naselju Sućeska, općina Srebrenica, RS	6/19
861.	Historijska građevina – Vila (upravna zgrada) "Krivaja" d.o.o. u Zavidovićima, FBiH	6/19
862.	Historijska građevina – Bugilovića kuća u Gornjoj Tuzli, FBiH	6/19
863.	Historijska građevina – Pravosudna palata u Sarajevu, FBiH	6/19
864.	Graditeljska cjelina – Crkva sv. Pantalejmona u Aleksinjoj Medji, grad Trebinje, RS	16/19
865.	Historijska građevina – Stambena zgrada u ulici Franjevačka broj 2 (zgrada Mehmedbega Fadilpašića) u Sarajevu, FBiH	25/19, 27/20
866.	Historijska građevina – džamija Dživar u Donjem Čičevu kod Trebinja, RS	25/19
867.	Graditeljska cjelina – Jalska (Mehmed-agina, Kizler-djevojačka, Hafiz-hanumina) džamija sa haremom u Tuzli, FBiH	25/19
868.	Arheološko područje – stećci kraj potoka Ričina u Čitluku, općina Posušje, FBiH	35/19
869.	Graditeljska cjelina – Strossmayerova ulica u Sarajevu, FBiH	53/19
870.	Graditeljska cjelina – Stara džamija sa haremom u Goduši kod Visokog, FBiH	35/19
871.	Historijski spomenik – Centralna spomen kosturnica poginulim učesnicima NOR-a sa područja opštine Lukavac, FBiH	35/19
872.	Arheološko područje – nekropole sa stećcima Greblje u Humilićima kod Mostara, FBiH	69/19
873.	Historijsko gradsko područje Trebinje, RS	46/19
874.	Graditeljska cjelina – crkva Sv. Jovana Krstitelja u Donjem Vrbnu, grad Trebinje, RS	41/19
875.	Spomenik – Husinski rudar (spomenik rudarima palim u Husinskoj buni i revoluciji), grad Tuzla, FBiH	45/19
876.	Graditeljska cjelina crkve pokrova Bogorodice u Moskom, grad Trebinje, RS	69/19
877.	Graditeljska cjelina crkve Vaznesenja Hristovog u Konjskom – Zupcima, grad Trebinje, RS	50/19
878.	Pokretno dobro – zbirka antičkih i srednjovjekovnih kamenih spomenika u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu, FBiH	56/19
879.	Pokretno dobro – zbirka filmova (negative) Ćirila Ćire Raića, fotografija iz Mostara, FBiH	69/19
880.	Graditeljska cjelina crkve Sv. Vasilija Ostroškog u Gornjem Vrbnu, grad Trebinje, RS	72/19
881.	Građevina – Sokolski dom u Bijeljini, RS	69/19
882.	Grobljanska cjelina – Jevrejsko groblje na lokalitetu Metelici, grad Zvornik, RS	76/19
883.	Građevina – Morića Han u Sarajevu, FBiH	4/20
884.	Graditeljska cjelina – Ćobunija (Ćoban Hasan vojvode) džamija u Sarajevu, FBiH	4/20
885.	Arheološko područje – Srednjovjekovna tvrđava Vrbaski grad i crkva Svetog Đurđa u gornjim Podgradcima, grad Gradiška, RS	27/20
886.	Arheološko područje – Manastirište u Gornjim Kijevcima, grad Gradiška, RS	27/20
887.	Arheološko područje – Kasnoumantički-ranovizantijski grad i tri ranohrišćanske bazilike u Gornjim Bakincima, opština Laktasi, RS	27/20
888.	Pokretno dobro – Specijalne zbirke Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine u Sarajevu, FBiH	52/20
889.	Graditeljska cjelina crkve Vaznesenja Hristovog u Dubočanicima, grad Trebinje, RS	54/20
890.	Građevina – Tabakši (Hudži Osmanov) mesdžid u Sarajevu, FBiH	54/20
891.	Arheološko područje – Nekropola sa stećcima u Gornjem Pologu kod Mostara, FBiH	54/20
892.	Serijsko dobro – antički objekat na lokalitetu Gromile, srednjovjekovne nekropole sa stećcima i starim muslimanskim nišanima na području Kreševa, FBiH	Nije objavljena

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
893.	Historijski urbani krajolik Sarajeva, FBiH	Nije objavljena
894.	Graditeljsku cjelinu – Stara džamija u Turiji, općina Lukavac, FBiH	54/20

20

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 36. stav (1) Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 47/16), na sjednici održanoj 2. novembra 2020. godine, donijela je

ODLUKU O PROGLAŠENJU HISTORIJSKOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

1 - OPĆI DIO

Član 1.

(Predmet pravne zaštite)

- (1) **Historijski urbani krajolik Sarajeva** proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).
- (2) Nacionalni spomenik čini cjelovit prostor historijskog urbanog krajolika na području uže gradske jezgre Sarajeva na dijelu općine Stari grad i općine Centar. Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Granice nacionalnog spomenika definirane su prema katastarskim česticama navedenim u Prilogu 1. ove odluke koji čini njen sastavni dio.
- (3) Shodno vrijednosti posebnih cijelina utvrđuju se sljedeći prostori unutar nacionalnog spomenika:
 1. A1: Prostori na kojem se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom u granicama historijskog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 2. A2: Prostori na kojem se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" broj 33/02) (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 3. B: prostor unutar granica utvrđenih u članu 1. stav 2. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima A1 i A2.
- (4) Zaštitni pojas nacionalnog spomenika, koji obuhvata prostor naslijeđenih vrijednosti i zonu kompozicionog i funkcionalnog povezivanja sa prostorom nacionalnog spomenika, definiran je katastarskim česticama navedenim u Prilogu 2. ove odluke koji čini njen sastavni dio.
- (5) Unutar zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika izdvajaju se sljedeći prostori:
 1. Z1: Prostori na kojem se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom unutar granica zaštitnog pojasa historijskog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 4. ove odluke koji čini njen sastavni dio).

2. Z2: Prostori na kojem se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika (Prilog 4. ove odluke koji čini njen sastavni dio).
3. Z3: prostor unutar granica utvrđenih u članu 1. stav 4. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima Z1 i Z2.

Član 2. (Kategorizacija)

U skladu sa Pravilnikom o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 82/19), nacionalni spomenik je svrstan u kategoriju "nacionalni spomenici od izuzetnog značaja za Bosnu i Hercegovinu".

II - PROSTOR NACIONALNOG SPOMENIKA

a) Opće mjere zaštite

Član 3.

(Intervencije na prostoru nacionalnog spomenika)

- (1) U svrhu zaštite krajolika, kroz zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa uz kontinuiranu valorizaciju i stavljanje u funkciju razvoja i prezentacije, stvarno nadležni organi uprave dužni su osigurati:
 1. Mjere koje imaju za cilj zaštitu autentičnosti, integriteta i funkcionalnog kontinuiteta historijskog urbanog krajolika Sarajeva:
 - a. očuvanje autentičnosti nalaže da su prioritet radovi na zaštiti, restauraciji i rekonstrukciji historijskih objekata umjesto izgradnje njihovih replika;
 - b. očuvanje integriteta zahtjeva da budu zaštićeni historijski objekti i elementi krajolika, uključujući puteve, staze, dvorišne zidove, mostove, vodene tokove, obale, staro drveće;
 - c. očuvanje funkcije socijalnog kontinuiteta zahtjeva da stanovnici mogu da žive i rade prema svojim navikama i potrebama, uz potrebu jačanja lokalnog života.
 2. Razvoj tržišta nekretnosti kao i interesi pojedinačnih investitora (profit) ne smiju biti prioritet;
 3. Maksimalno očuvanje izgrađenih dijelova grada uz respektovanje historijskih, arhitektonskih i ambijentalnih vrijednosti;
 4. Na prostoru nacionalnog spomenika treba poštovati odnos postojećih namjena objekata i otvorenih prostora;
 5. Zadržavanje najnužnijeg obima izgradnje uz minimalno angažovanje novih površina za stambenu izgradnju uz racionalnije korištenje postojećih uređenih površina;
 6. Fizičke strukture moraju u cijelosti poštovati, odnosno valorizovati bogatstva karakteristika geomorfoloških struktura krajolika, kontinuitet tradicije gradnje, dosljednom primjenom sitnije strukture i manje spratnosti objekata kako se ide uz padinu, a krupnije strukture i veću spratnost u ravnim dijelovima;
 7. Oblikovanje i izgradnja fizičkih struktura u skladu sa prirodnim i stvorenim uslovima (izgrađenim fizičkim strukturama) u svrhu očuvanja postojećeg identiteta prostora, graditeljskog naslijeđa kao značajne urbane vrijednosti i kontinuitet strukture krajolika;
 8. Prirodni i urbani amfiteatar krajolika, izgrađen kao harmonična i homogena cjelina, tretiraće se u skladu sa karakterom kulturno-historijskog i graditeljskog naslijeđa, graditi u duhu tradicije sa valorizacijom "nepisanih pravila" i urbanih elemenata kao što su: volumen, pravo na vidik, krovovi, avlija, zelenilo-bašča, voda i sl.;

9. U oblikovanju fizičkih struktura treba obezbijediti sagledivost primarnih identitetnih činilaca i markantnih tačaka krajolika putem vizura, panorama i veduta, radi bolje orijentacije i snalaženja u prostoru, uz ograničavanje i zabranu izgradnje barijera koje bi narušile panoramske vizure sa i na historijski urbani krajolik;
10. Neophodno je osigurati stalni monitoring provedbe mjera propisanih odlukama Komisije.

Član 4.

(Program prostornog razvoja)

Na cijelom prostoru nacionalnog spomenika nadležni organ/i dužni su izraditi Programe prostornog razvoja za prostore za koje se rade provedbeni planovi sa naglaskom na zaštitu elemenata krajolika a posebno kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.

Član 5.

(Prostorno-planski dokument)

- (1) U svrhu zaštite prostora kao historijskog urbanog krajolika i osiguranja njegovog razvoja uz očuvanje autentičnosti, integriteta i vrijednosti, neophodno je, sagledavajući prostor cjelovito, izraditi jedinstven prostorno-planski dokument.
- (2) Pri izradi prostorno-planskog dokumenta organ uprave stvarno nadležan za njegovu pripremu dužan je sarađivati sa organizacijom/službom za planiranje Kantona Sarajeva.
- (3) Smjernice za izradu prostorno-planskog dokumenta očuvanja i razvoja historijskog urbanog krajolika kao mjere zaštite za prostor nacionalnog spomenika date su u Prilogu 5. ove odluke koji čini njen sastavni dio.

Član 6.

(Plan upravljanja)

- (1) U svrhu upravljanja prostorom nacionalnog spomenika kao jedinstvenog prostornog elementa, jedinice lokalne uprave i Kanton Sarajeva dužni su izraditi, usvojiti i implementirati Plan upravljanja.
- (2) Plan upravljanja treba biti usklađen sa odredbama i mjerama zaštite utvrđenim ovom odlukom i njenim prilogima.
- (3) Smjernice za izradu Plana upravljanja i minimalni sadržaj dokumenta date su u Prilogu 6. ove odluke koji čini njen sastavni dio.

Član 7.

(Postupak usvajanja dokumenata čija je izrada propisana čl. 4. do 6. ove odluke)

- (1) Svi dokumenti čija se izrada propisuje čl. 4. do 6. ove odluke, kao i prilogima iste koji čine sastavni dio dispozitiva trebaju se, prije konačnog usvajanja od nadležnih institucija, dostaviti Komisiji radi ocjene njihove usaglašenosti sa odredbama odluka Komisije.
- (2) Nosioci pripreme prostorno-planskih dokumenata, u svakoj fazi izrade, prije usvajanja dokumenata u toj fazi izrade dužni su dokument dostaviti Komisiji radi ocjene njegove usaglašenosti sa odredbama odluka Komisije.
- (3) Nakon usvajanja Plana upravljanja i prostorno-planskih dokumenata u čijoj izradi je, na prethodno navedeni način, pribavljeno mišljenje Komisije, na snagu stupaju mjere zaštite utvrđene tim dokumentima.
- (4) Po usvajanju prostorno-planskog dokumenta sve intervencije u prostoru, radovi i istraživanja moraju biti izvedeni na osnovu potrebne projektno dokumentacije na koju je, prije izdavanja potrebnih dozvola organa uprave stvarno nadležnog za intervenciju definiranu u mjerama zaštite ove odluke, pribavljeno mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa.

- (5) Stručni nadzor nad izvođenjem radova vrši nadležna služba zaštite naslijeđa.

Član 8.

(Važeća prostorno-planska dokumentacija)

Do konačnog usvajanja jedinstvenog prostorno-planskog dokumenta za prostor nacionalnog spomenika, na snazi ostaju odredbe postojeće i važeće prostorno planske dokumentacije u dijelu u kojem nisu u suprotnosti sa odredbama i mjerama zaštite utvrđene ovom odlukom, a što se, u svakom pojedinačnom slučaju za izvođenjem prostornog zahvata, utvrđuje pribavljanjem mišljenja Komisije o usklađenosti.

Član 9.

(Izvođenje radova na prostoru nacionalnog spomenika)

- (1) Do konačnog usvajanja prostorno-planskog dokumenta iz člana 5. ove odluke, stvarno nadležni organ koji rješava po zahtjevu stranke za izvođenjem radova/intervencije na prostoru nacionalnog spomenika (intervencija predložena planom upravljanja, regulacionim planom ili drugim detaljnim provedbenim planom te pojedinačnim projektima ili drugim zahtjevom) dužan je pribaviti prethodno mišljenje Komisije o usaglašenosti predložene intervencije sa odredbama odluka Komisije.
- (2) Mišljenje o usaglašenosti predložene intervencije sa mjerama zaštite iz odluka Komisije se daje na osnovu pojedinačnih zahtjeva.
- (3) Podnosilac zahtjeva dužan je, uz zahtjev Komisiji, predložiti dokumentaciju iz koje su vidljivi stepen i vrsta zahvata kao i uticaj na prostor (elaborat uticaja na naslijeđe, elaborat uticaja na okoliš prostorni prikaz intervencije u odnosu na okolinu).
- (4) Intervencija u prostoru nacionalnog spomenika za koju je prethodno izdato mišljenje Komisije o usaglašenosti sa odredbama odluke može biti izvedena samo uz odobrenje organa uprave stvarno nadležnog za intervenciju definiranu u mjerama zaštite odluke Komisije i stručni nadzor nadležne službe za zaštitu naslijeđa.
- (5) Tekući radovi ne uključuju radove rekonstrukcije, restauracije, konzervacije, nadogradnje, dogradnje, interpolacije, radove koji utiču na konstrukciju i/ili namjenu građevine, kao i bilo koje druge slične radove koji dovode do promjene gabarita objekta, nagiba i oblika krovova, vanjskih fasada i slično.
- (6) Svi projekti, elaborati i radovi koji se tiču očuvanja naslijeđa trebaju biti dokumentirani i javno publikovani. U izvještaju (stručnom članku, knjizi i slično ovisno o mogućnostima autora) neophodno je prezentirati čitav proces rada na nacionalnom spomeniku/dobru, odabrane konzervatorsko-restauratorske metode i razloge za iste, izazove sa kojima se suočilo u projektovanju i izvođenju radova i sve ostalo što je relevantno stručnoj kao i široj zajednici.

b) Specifične mjere zaštite

Član 10.

(Specifične mjere zaštite na prostoru nacionalnog spomenika)

Na cijelom prostoru nacionalnog spomenika utvrđuju se sljedeće specifične mjere zaštite:

1. Za dobra u A1 prostoru primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama (popis nacionalnih spomenika dat u Prilogu 3. ove odluke koja čini njen sastavni dio).
2. Za dobra koja se nalaze na Privremenoj listi nacionalnih spomenika (prostori A2), sve do njihove pojedinačne valorizacije, tj. do donošenja pojedinačnih

odluka Komisije o proglašenju nacionalnog spomenika za svako dobro ili grupu dobara, nije dozvoljeno poduzimanje bilo kakvih zahvata koji štete ili dovode u pitanje njihovu zaštitu i rehabilitaciju. Kada navedena dobra budu valorizirana kroz pojedinačne odluke Komisije, na njih će se primjeniti mjere zaštite utvrđene tim pojedinačnim odlukama. Do donošenja pojedinačnih odluka svaki prijedlog intervencije mora imati prethodno mišljenje Komisije o usaglašenosti sa odredbama relevantnih odluka Komisije, odnosno o nepostojanju okolnosti koji štete ili dovode u pitanje zaštitu i rehabilitaciju predmetnih dobara. (popis dobara na Privremenoj listi nacionalnih spomenika dat u Prilogu 3. ove odluke koja čini njen sastavni dio).

3. Zbog izuzetnog značaja za historijski i kulturni razvoj Sarajeva, unutar Historijskog urbanog krajolika, izdvojena je grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa čiji je popis, zajedno sa mjerama zaštite, dat u Prilogu 7. ove odluke koja čini njen sastavni dio.

III - ZAŠTITNI POJAS NACIONALNOG SPOMENIKA

a) Opće mjere

Član 11.

(Detaljni provedbeni planovi)

Za prostor zaštitnog pojasa potrebno je izraditi detaljne provedbene planove koji moraju biti usklađeni sa odredbama i zahtjevima ove odluke Komisije, provedbeno-planskih dokumenata i Plana očuvanja nacionalnog spomenika.

Član 12.

(Važeća prostorno-planska dokumentacija)

Do konačnog usvajanja prostorno-planskih dokumenata za prostor zaštitnog pojasa na snazi ostaju odredbe postojeće i važeće prostorno planske dokumentacije u dijelu u kojem nisu u suprotnosti sa odredbama i mjerama zaštite utvrđene ovom odlukom.

b) Specifične mjere zaštite

Član 13.

(Specifične mjere zaštite na prostoru zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika)

Na cijelom prostoru zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika utvrđuju se sljedeće specifične mjere zaštite:

1. Za dobra u Z1 prostoru primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama (popis nacionalnih spomenika dat u Prilogu 4. ove odluke koja čini njen sastavni dio).
2. Za dobra koja se nalaze na Privremenoj listi nacionalnih spomenika (prostori Z2), sve do njihove pojedinačne valorizacije, tj. do donošenja pojedinačnih odluka Komisije o proglašenju nacionalnog spomenika za svako dobro ili grupu dobara, nije dozvoljeno poduzimanje bilo kakvih zahvata koji štete ili dovode u pitanje njihovu zaštitu i rehabilitaciju. Kada navedena dobra budu valorizirana kroz pojedinačne odluke Komisije, na njih će se primjeniti mjere zaštite utvrđene tim pojedinačnim odlukama. Do donošenja pojedinačnih odluka svaki prijedlog intervencije mora imati prethodno mišljenje Komisije o usaglašenosti sa odredbama relevantnih odluka Komisije, odnosno o nepostojanju okolnosti koji štete ili dovode u pitanje zaštitu i rehabilitaciju predmetnih dobara. (popis dobara na Privremenoj listi nacionalnih spomenika dat u Prilogu 4. ove odluke koja čini njen sastavni dio).

IV - PROVEDBA ODLUKE

Član 14

(Zaštita integriteta nacionalnog spomenika)

U cilju zaštite integriteta, prevashodno vizualnog, nacionalnog spomenika i njegovog zaštitnog pojasa neophodno je osigurati kontrolu izgradnje na padinama oko historijskog urbanog krajolika Sarajeva posebno sa aspekta očuvanja urbane matrice, ujednačavanja volumena objekata, kolorita i prisustva zelenila. Neophodno je obezbijediti provođenje ublažavanja negativnog uticaja postojećih izgrađenih gabarito velikih objekata (sadržaj visokog zelenila, razudivanje fasada putem materijalizacije, upotrebe ograda i zelenila, bojenje fasada neutralnim bojama i slično). Kontrola podrazumijeva nadzor nadležnih organa nad mogućnošću izgradnje, pri određivanju volumena i kolorita objekata, te izdavanju dozvola za objekte koji se potencijalno grade na padinama. Nadležni organi trebaju, kroz odgovarajuću dokumentaciju osigurati očuvanje identiteta krajolika kroz aspekt zaštite prirodnog naslijeđa padinama.

Član 15

(Provođenje mjera zaštite)

- (1) Federacija Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija) dužna je osigurati izradu prostorno-planskog dokumenta za prostor nacionalnog spomenika. Pri izradi prostorno-planskog dokumenta obavezna je saradnja sa službom nadležnom za poslove prostornog planiranja u Kantonu Sarajevo.
- (2) Kanton Sarajevo, odnosno služba nadležna za poslove prostornog planiranja u Kantonu Sarajevo, dužna je osigurati izradu prostorno-planske dokumentacije za zaštitni pojas nacionalnog spomenika.
- (3) Federacija Bosne i Hercegovine dužna je preduzeti pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu objekata koji su pojedinačnim odlukama Komisije proglašeni nacionalnim spomenicima Bosne i Hercegovine.
- (4) Jedinice lokalne samouprave i Kanton Sarajevo dužni su, svako u okviru svojih stvarnih nadležnosti, prilikom rješavanja po zahtjevima stranaka za odobravanjem intervencija, na prostoru nacionalnog spomenika, koje po svojoj naravi nisu konzervacija, rehabilitacija i prezentacija nacionalnog spomenika, kao i zahtjevima za korištenjem ili zauzimanjem javnih površina i ostalim zahtjevima za čije rješavanje su stvarno nadležni postupati u skladu sa mjerama zaštite i smjernicama, utvrđenim ovom odlukom Komisije, za predmetni prostor.
- (5) Jedinice lokalne samouprave i Kanton Sarajevo dužni su izraditi, usvojiti i implementirati Plan upravljanja, te osigurati izradu i postavljanje informacijske table za koju će Komisija utvrditi sadržaj teksta sa osnovnim podacima o nacionalnom spomeniku i odluci o proglašenju dobra, te tehničke uvjete za njenu izradu i postavljanje.
- (6) Izuzet informacionih tabli iz stava (5) ovog člana, na prostoru nacionalnog spomenika nije dopušteno postavljanje drugih elemenata (druge informacijske table i slično) bez saglasnosti Komisije na sadržaj teksta, dizajn i poziciju.

Član 16.

(Stavljanje van snage provedbenih akata)

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski i drugi akti, u dijelu u kojem su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

Član 17.

(Dostavljanje odluke nadležnom sudu)

Ova odluka bit će dostavljena nadležnom općinskom sudu radi upisa u zabilježbu o proglašenju nacionalnog spomenika u zemljišne knjige.

Član 18.

(Sastavni dio odluke)

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.kons.gov.ba>).

Član 19.

(Brisanje sa Privremene liste nacionalnih spomenika)

Danom donošenja ove odluke, sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02, "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 79/02, "Službene novine Federacije BiH", broj 59/02 i "Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 4/03) briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim br. 546 (Gradska ambijentalna cjelina Sarajeva).

Član 20.

(Konačnost odluke)

Prema članu V, stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

Član 21.

(Stavljanje van snage ranije odluke)

Stupanjem na snagu ove odluke prestaje da važi Odluka o proglašenju grupe objekata Gazi Husrev-begovog vakufa u Sarajevu sa pokretnom imovinom nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 94/09 i 48/13).

Član 22.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: prof. dr. Amir Pašić, Goran Milojević i Radoje Vidović.

Broj 07.2-2.3-81/20-7

2. novembra 2020. godine
SarajevoPredsjedavajući Komisije
Radoje Vidović, s. r.

Prilog 1 – Granice nacionalnog spomenika

Granične katastarske parcele zone zaštite nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo su:

Centar Sarajevo

k.o. Sarajevo IV:

- dijelovi k.č. 1319, 1350/1, 1469, 1471/1, 1471/2, 1471/3, 1473/1, 1476/2, 1583, 1917/1, 2111/1, 2112/1, 2116/1, 2117, 2118, 2125/1 i 2126/1
- kompletne k.č. 568, 608/2, 1297/1, 1297/3, 1306/1, 1306/2, 1306/3, 1307, 1318, 1320/1, 1320/2, 1321/1, 1321/2, 1330/1, 1330/2, 1331, 1332/1, 1441/1, 1441/2, 1442/1, 1450/2, 1451/1, 1451/3, 1452/1, 1453/1, 1461, 1462/1, 1462/3, 1463/1, 1463/2, 1477/3, 1478/1, 1483, 1490/1, 1500/1, 1502/1, 1574/1, 1575/1, 1576/1, 1577, 1580/1, 1581/1, 1582, 1599, 1601/1, 1683/1, 1688, 1732, 1733/1, 1733/8, 1733/11, 1738/2, 1741/1, 1741/2, 1741/9, 1741/12, 1743/2, 1744/2, 1748/1, 1748/2, 1750, 1760, 1906 i 1935/1

k.o. Sarajevo VII:

- dijelovi k.č. 782/4, 831/1, 850/1, 1102, 1210/1 i 1219/2
- kompletne k.č. 774/1, 774/2, 777/3, 781/2, 782/5, 782/1, 852, 853, 857, 858/2, 859/2, 862/2, 866/1, 866/2, 867, 868, 869, 870, 872, 875, 878, 879, 884/1, 886/1, 887, 894, 896/1, 899, 1103/1, 1104/1, 1108/1, 1109/1, 1109/2, 1110, 1112/1, 1113/1, 1114/1, 1114/2, 1115/1, 1119/1, 1119/2, 1121, 1124/1, 1125/1, 1127, 1128/1, 1132/1, 1133/1, 1135, 1136, 1137/1, 1137/3, 1138/1, 1211/1, 1211/3 i 1221

- k.o. Sarajevo VIII:
 - dio k.č. 3794/1
 - kompletne k.č. 884/1, 884/2, 886, 3783/1 i 3823/1

Stari Grad Sarajevo

- k.o. Sarajevo II:
 - dijelovi k.č. 1334, 1637, 3424, 3425, 3426, 3428, 3430/1, 3435, 3444/1, 3448/3 i 3452
 - kompletne k.č. 1284, 1290, 1291, 1293, 1295, 1336, 1338/2, 1340, 1459, 1460, 1462, 1466, 1471/2, 1472, 1524, 1525, 1526, 1533, 1534, 1535, 1605, 1606, 1621, 1622, 1623/1, 1623/2, 1624, 1625, 1712/1, 1712/3, 2401/1, 2429, 2430/1, 2462/1, 2545/2, 2546, 2547/1 i 3431

- k.o. Sarajevo III:
 - dijelovi k.č. 1753, 1780, 1781, 1785/1, 1888, 2171 i 2181/3
 - kompletne k.č. 1775/2, 1782, 1786, 1787, 1869, 1885, 1886, 1889, 1893, 1894, 1895, 1984, 2123, 2127, 2128, 2163, 2164, 2182/2 i 2183

- k.o. Sarajevo IX:
 - dijelovi k.č. 287, 341, 2754, 2755/2, 2763, 2775/1, 2775/2, 2818/1 i 2821
 - kompletne k.č. 250, 251/1, 251/2, 291, 304/2, 304/4, 306, 365/1, 366, 369, 372/1, 372/2, 373/2, 401, 440, 441, 445, 1562, 1563/2, 1564/2 i 1566

- k.o. Sarajevo X:
 - dio k.č. 2182/1 k.o. Sarajevo XI:
 - kompletne k.č. 569, 571, 573, 577, 607/1, 1927/1, 1927/2, 1927/3, 1928/1, 1928/3, 1929, 1930/1, 1930/3, 1930/6, 1932/3, 2111/2 i 2111/3

- k.o. Sarajevo XIII:
 - dijelovi k.č. 789, 3784/2, 3786, 3787/1 i 3824/1
 - kompletne k.č. 32/1, 32/5, 33/1, 33/2, 37/1, 37/2, 183, 185/2, 767, 768, 770/1, 770/2, 772, 773, 775, 785/1, 786, 787, 788/2, 790/1, 790/2, 791, 793, 794 i 3783/2.

Obuhvat zone zaštite počinje sa tromede k.č. 900/1, 1211/2 i 1211/3 k.o. Sarajevo VII općina Centar Sarajevo (raskrsnica ul. Maršala Tita i Fra Andela Zvizdovića) te nastavlja sjeverno ulicom Fra Andela Zvizdovića granicom k.č. 900/1 sa k.č. 1211/3, 899, 887, 884/1, 886/1, 879, 878, 875, 872 i 870 do tromede parcela 870, 900/1 i 1210/1 (raskrsnica ul. Fra Andela Zvizdovića i Kranjčevićeva), dalje ide istočno ulicom Kranjčevićeva granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 870, 869, 868, 867 i 866/1, zatim granicom k.č. 866/1 sa k.č. 864 i 861/1, granicom k.č. 866/2 sa k.č. 861/1 i 861/2, granicom k.č. 862/2 sa k.č. 861/2 i 860, granicom k.č. 860 sa k.č. 859/2, 858/2 i 857, granicom k.č. 861/4 i 857 i granicom k.č. 853 sa k.č. 861/4, 863 i 850/1 do tromede k.č. 850/1, 852 i 853 (raskrsnica ul. Dolina, Augusta Brauna i Magribija), odakle nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 831/1, 847/1 i 850/1, ide istočno ulicom Magribija granicom k.č. 831/1 sa k.č. 847/1 i 847/2 do jugoistočnog ugla k.č. 847/2 odakle ide pravolinijski do jugozapadnog ugla k.č. 833/2, zatim granicom k.č. 831/1 i 833/2 do tromede k.č. 831/1, 833/2 i 782/4.

Od ove tromede linija ide pravolinijski do tromede k.č. 782/1, 782/4 i 782/6, nastavlja granicom k.č. 782/1 sa k.č. 782/6 i 782/3, zatim granicom k.č. 782/3 sa k.č. 782/5, 782/1 i 781/2 do tromede k.č. 781/2, 782/3 i 1210/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1210/1, 1204 i 778/6 (raskrsnica ul. Kranjčevićeva i Tepebašina), dalje ide sjeveroistočno ulicom Kranjčevićeva granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 778/6, 778/3, 778/7, 778/8, 778/2, 778/9 i opet 778/2, zatim granicom k.č. 777/3 sa k.č. 778/2, 778/1 i 774/3, granicom k.č. 774/2 sa k.č. 774/3 i 773/2, granicom k.č. 774/1 sa k.č. 773/2 i 773/1 do tromede k.č. 773/1, 774/1 i 1219/2 (ul. Alipašina).

Linija dalje ide pravolinijski do tromede k.č. 1597, 1599 i 2126/1, nastavlja granicom k.č. 1599 sa k.č. 1597, 1598, 1596/1 i 1600/1, zatim granicom k.č. 1601/1 sa k.č. 1600/1, 1601/3, 1601/2, 1589, opet 1601/2 i 1583 do tromede k.č. 1583, 1588/1 i 1601/1 (ul. Danijela Ozme). Granična linija zone zaštite nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 1561/1, 1562/1 i 1583, ide granicom k.č. 1582 sa k.č. 1562/1, 1562/2, 1565/2, 1581/2 i 1581/2, granicom k.č. 1581/1 i 1581/2, granicom k.č. 1580/1 i 1580/2, granicom k.č. 1577 sa k.č. 1578 i 1576/3, granicom k.č. 1576/1 sa k.č. 1576/3 i 1568, granicom k.č. 1575/1 sa k.č. 1568 i 1575/2, granicom k.č. 1574/1 sa k.č. 1574/2, 1573/1 i 1520 do tromede k.č. 1520, 1574/1 i 2116/1 (raskrsnica ul. Kemal Begova, Koševo i Mehmed bega Kapetanovića Ljubušaka).

Linija nastavlja granicom k.č. 1520 i 2116/1, zatim granicom k.č. 1502/1 sa k.č. 1502/2 i 1500/2, granicom k.č. 1500/2 sa k.č. 2116/1 i 1500/1, granicom k.č. 1490/2 sa k.č. 1500/1 i 1490/1, granicom k.č. 1483 sa k.č. 1485, 1486/1 i 1482 do tromede k.č. 1482, 1483 i 2116/1 (raskrsnica ul. Sutjeska, Koševo i Hadži-Idrizova), dalje ide sjeverno ulicom Koševo granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1481/3, 1481/2, 1480/1, 1480/4 i opet 1480/1 do četveromede k.č. 1480/1, 1480/3, 2116/1 i 2116/2 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1442/1, 1450/2 i 2116/1.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1442/1 i 1441/1, zatim granicom k.č. 1441/1 sa k.č. 1411, 1443 i 1442/2, granicom k.č. 1442/2 sa k.č. 1442/1 i 1450/2, granicom k.č. 1450/2 sa k.č. 1449/2 i 1451/4, granicom k.č. 1451/1 sa k.č. 1451/4, 1453/2 i 1452/2, granicom k.č. 1452/2 sa k.č. 1451/3 i 1452/1, granicom k.č. 1453/1 i 1453/2, granicom k.č. 1460 sa k.č. 1461, 1462/3 i 1462/1, granicom k.č. 1462/1 sa k.č. 1462/2 i 1464/2, granicom k.č. 1464/2 sa k.č. 1463/2 i 1463/1 i granicom k.č. 1463/1 i 1464/1 do tromede k.č. 1463/1, 1464/1 i 1469 (ul. Alekse Šantića) odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1475/1, 1478/1 i 1469. Linija dalje ide granicom k.č. 1475/1 sa k.č. 1478/1 i 1477/3 i granicom k.č. 1477/3 i k.č. 1475/2 do sjeveroistočnog ugla k.č. 1477/3 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1471/1, 1472/1 i 1406, nastavlja granicom k.č. 1406 sa k.č. 1472/1 i 1472/2 do tromede k.č. 1350/1, 1406 i 1472/2 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Hadži-Idrizova), te pravolinijski ide do tromede k.č. 1350/1, 1332/1 i 1333, dalje ide južno ulicom Josipa Vancaša granicom k.č. 1333 sa k.č. 1332/1, 1331, 1330/1, 1330/2, 1321/2, 1321/1, 1320/2 i 1320/1 do tromede k.č. 1319, 1320/1 i 1333 odakle pravolinijski ide tromede k.č. 1318, 1319 i 1296 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Mehmed bega Kapetanovića Ljubušaka). Granična linija zone zaštite dalje ide jugoistočno ulicom Josipa Vancaša granicom k.č. 1296 sa k.č. 1318, 1307, 1306/2, 1306/1, 1306/3, 1297/1, 1297/2 i 2117 do tromede k.č. 2117, 1295/2 i 1296 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Džidžikovac) odakle nastavlja sjeveroistočno ul. Džidžikovac pa ul. Tina Ujevića granicom k.č. 2117 sa k.č. 1295/2, 1287, 1286/4 i 1284/1 do tromede k.č. 1284/1, 1256/4 i 2117.

Sa ove tromede linija pravolinijski presijeca ul. Tina Ujevića do tromede k.č. 2117, 1683/1 i 1684, nastavlja granicom k.č. 1683/1 i 1684, granicom k.č. 1688 sa k.č. 1684, 1685/2 i 1686 do tromede k.č. 1688, 1686 i 2118, presijeca pravolinijski ul. Prušćakova do tromede k.č. 1744/2, 1745 i 2118 i ide dalje granicom k.č. 1744/2 sa k.č. 1745 i 1747, granicom k.č. 1747 sa k.č. 1748/2, 1748/1 i 1750, granicom k.č. 1750 sa k.č. 1751/2 i 1754, granicom k.č. 1743/2 sa k.č. 1754 i 1733/2, granicom k.č. 1733/2 sa k.č. 1741/2, 1741/12, 1741/9, opet 1741/2, 1741/1, 1738/2, 1733/11, 1733/1, 1733/8, opet 1733/1, 1732 i 1760, granicom k.č. 1760 sa k.č. 1733/12 i 1733/7 i granicom k.č. 2112/1 sa k.č. 1733/7, 1733/12 i 1733/2 do četveromede k.č. 1733/2, 1757/1, 1757/2 i 2112/1 (raskrsnica ul. Dalmatinska i Buka).

Linija dalje presijeca raskrsnicu do tromede k.č. 1906, 1920/1 i 2112/1, nastavlja jugoistočno ulicom Buka granicom k.č. 1906 sa k.č. 1920/1, 1920/3, 1916/16, 1916/1, 1916/15 i

1911/1 do tromede k.č. 1906, 1911/1 i 1917/1 (raskrsnica ul. Buka i Kaptol), ide sjeverno ul. Kaptol granicom k.č. 1917/1 sa k.č. 1911/1 i 1911/2 do tromede k.č. 1911/2, 1916/15 i 1917/1 odakle presijeca ulicu Kaptol do tromede k.č. 1917/1, 1934/2 i 1935/1.

Sa ove tromede linija ide granicom k.č. 1935/1 sa k.č. 1934/2 i 1932/3, granicom k.č. 1932/3 sa k.č. 1932/3 i 1932/2, granicom k.č. 1932/2 sa k.č. 1930/6, 1930/3, 1930/1, 1930/5 i 1929, granicom k.č. 1929 sa k.č. 1929/3 i 1928/2, granicom k.č. 1928/3 sa k.č. 1928/2 i 1926/5, granicom k.č. 1928/1 sa k.č. 1926/5 i 1926/1, granicom k.č. 1926/1 sa k.č. 1927/2 i 1927/1 i granicom k.č. 2111/1 sa k.č. 1927/1, 1927/3 i 2111/2 do tromede k.č. 607/1, 2111/1 i 2111/2 (raskrsnica ul. Mehmed-paše Sokolovića i Petrakijina) odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 608/2, 609/1 i 2111/1 i nastavlja granicom k.č. 608/2 sa k.č. 609/1, 609/4, 608/1 i 2110/1 do tromede k.č. 608/2, 2110/1 i 2111/1 (raskrsnica ul. Mehmed-paše Sokolovića i Sarač-Ismailova).

Linija dalje ide granicom k.č. 2110/1 sa k.č. 2111/1, 2111/3 i 577, zatim granicom k.č. 574/1 sa k.č. 577, 573, 571 i 569, granicom k.č. 569 sa k.č. 570 i 566/2 i granicom k.č. 568 sa k.č. 566/2 i 566/3 do tromede k.č. 566/3, 568 i 2125/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Pehlivanuša do tromede k.č. 2107, 2108/1 i 2182/1, nastavlja južno ul. Pehlivanuša granicom k.č. 2182/1 sa k.č. 2108/1 i 2115, granicom k.č. 2182/2 sa k.č. 2120, 2116 i 2121/1 do tromede k.č. 2121/1, 2123 i 2182/2 (raskrsnica ul. Pehlivanuša i Muse Čazima Čatića), te nastavlja istočno ul. Muse Čazima Čatića granicom k.č. 2123 sa k.č. 2121/1, 2122/1, 2129/1 i 2132 i granicom k.č. 2132 sa k.č. 2128, 2183 i 2164, zatim granicom k.č. 2163 sa k.č. 2133/2 i 2162 do tromede k.č. 2162, 2163 i 2183.

Sa ove tromede granična linija dalje ide istočno ul. Josipa Stadlera i ul. Čemerlina granicom k.č. 2183 i sa k.č. 2162, 2158/1, 2157, 2156/1, 2155, 2153/2, 2152/2, 2152/1, 2151/1, 2151/2, 2150, 2165/1, 1997/1, 1996/1, 1996/6, 1996/4, 1996/3 i 1995 do tromede k.č. 1984, 1995 i 2183 (raskrsnica ul. Čemerlina i Glodina), nastavlja sjeverno ul. Glodina granicom k.č. 1984 sa k.č. 1995, 1994, 2005/3, 1993, 2004, 1992/1, 1991, 1990, 1987, 1985/1, 1985/3, 2011 i 2012 do tromede k.č. 1753, 1984 i 2012 odakle pravolinijski ide do jugoistočnog ugla k.č. 1774/1 (raskrsnica ul. Glodina i Toromanova), te nastavlja sjeverno ul. Toromanova granicom k.č. 1753 sa k.č. 1774/1, 1774/2, 1773/1 i 1775/1, zatim granicom k.č. 1775/1 i 1775/2 do tromede k.č. 1775/1, 1775/2 i 1780 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1781, 1782 i 1783.

Linija nastavlja granicom k.č. 1782 i 1783 do tromede k.č. 1782, 1783 i 1785/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1790/1, 1785/1 i 1786, zatim granicom k.č. 1786 sa k.č. 1790/1, 1789 i 1788 i granicom k.č. 1787 i 1788 do tromede k.č. 1787, 1788 i 2171 odakle pravolinijski presijeca ul. Sagrdžije do tromede k.č. 1868, 1869 i 2171, te nastavlja granicom k.č. 1869 sa k.č. 1868, 1870, 1871, 1878/2 i 1880 do tromede k.č. 1869, 1880 i 2171 (raskrsnica ul. Sagrdžije i Ulomljenica).

Granična linija zone zaštite dalje ide granicom k.č. 1880 sa k.č. 2171 i 1885, zatim granicom k.č. 1884 sa k.č. 1885 i 1886, granicom k.č. 1886 i 1887 do tromede k.č. 1886, 1887 i 1888 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1888, 1889 i 1890, nastavlja granicom k.č. 1889 sa k.č. 1890 i 1892 i granica k.č. 1892 sa k.č. 1893, 1894 i 1895 do tromede k.č. 1892, 1895 i 2181/3 odakle pravolinijski presijeca ul. Safvet-bega Bašagića do tromede k.č. 1280/2, 1281 i 3448/3, nastavlja južno ul. Safvet-bega Bašagića granicom k.č. 3448/3 sa k.č. 1281, 1282 i 1283, zatim granicom k.č. 1283 i 1284 do tromede k.č. 1283, 1284 i 3424 odakle pravolinijski presijeca ul. Potok do tromede k.č. 1290, 1292 i 3424.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 1292 sa k.č. 1290, 1291 i 1293, zatim granicom k.č. 1294 sa k.č. 1293 i 1340,

granicom k.č. 1296 sa k.č. 1340 i 1295, granicom k.č. 1295 i 1298 do tromede k.č. 1295, 1298 i 1334 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1334, 1335 i 1336, nastavlja granicom k.č. 1336 sa k.č. 1335 i 1338/1, granicom k.č. 1338/2 sa k.č. 1338/1 i 1339/2 do tromede parcela k.č. 1338/2 i 1339/2, te presijeca ul. Očaklanum do tromede k.č. 1458, 1459 i 3425.

Linija dalje ide granicom k.č. 3425 sa k.č. 1459 i 1460, zatim granicom k.č. 1461 sa k.č. 1460, 1462, 1466 i 1471/2, granicom k.č. 1471/2 sa k.č. 1468, 1470 i 1478 i granicom k.č. 1472 i 1478 do tromede k.č. 1472, 1478 i 3426 odakle pravolinijski presijeca ul. Džinina do tromede k.č. 1530/1, 1531 i 3426, nastavlja južno ul. Džinina granicom k.č. sa k.č. 1530/1, 1530/2 i 1532, granicom k.č. 1533 sa k.č. 1532 i 1527, granicom k.č. 1527 sa k.č. 1535 i 1526, granicom k.č. 1526 sa k.č. 1523 i 1522 i granicom k.č. 1522 sa k.č. 1525 i 1524 do tromede k.č. 1522, 1524 i 3428 odakle presijeca pravolinijski ul. Miščina do tromede k.č. 1605, 1626 i 3428.

Sa ove tromede linija ide granicom k.č. 1626 sa k.č. 1605 i 1606, zatim granicom k.č. 1628 sa k.č. 1606 i 1625, granicom k.č. 1629 sa k.č. 1625 i 1624, granicom k.č. 1624 i 1630, zatim linija ide južno ul. Saburina granicom k.č. 1637 sa k.č. 1624, 1625, 1623/1, 1623/2 i 1622 do tromede k.č. 1622, 1621 i 1637 odakle pravolinijski presijeca ul. Saburina do tromede k.č. 1637, 1705/1 i 1712/3.

Linija nastavlja granicom k.č. 1705/1 sa k.č. 1712/3 i 1712/1 i granicom k.č. 1712/1 i 1712/2 pa do jugoistočnog ugla k.č. 1712/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Ploča do tromede k.č. 2392, 2396 i 3430/1 (raskrsnica ul. Ploča i Dizdareva), dalje ide granicom k.č. 2392 sa k.č. 3430/1 i 2401/1, granicom k.č. 2401/1 sa k.č. 2396, 2400 i 3432, granicom k.č. 3431 i 3432, granicom k.č. 2429 sa k.č. 3432, 2433 i 2432, granicom k.č. 2430/1 sa k.č. 2431/1 i 2461/1 i granicom k.č. 2461/1 i 2462/1 do tromede k.č. 2461/1, 2462/1 i 3435 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 2560, 2561 i 3435 (raskrsnica ul. Jekovac i Pod bedemom).

Sa ove raskrsnice granična linija ide jugozapadno ulicom Jekovac granicom k.č. 3435 sa k.č. 2560, 2559, 2558 i 2548/1, zatim granicom k.č. 2548/1 sa k.č. 2545/2, 2546 i 2547/1 i granicom k.č. 2547/1 sa k.č. 2547/2 i 2548/2 do tromede k.č. 2547/1, 2548/2 i 3444/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Bentbaša do tromede k.č. 3409/3, 3444/1 i 3452, nastavlja uzvodno desnom obalom Miljacke granicom k.č. 3452 sa k.č. 3409/3, 3409/2, 3409/4, 3409/1 i 3409/5 do tačke čije su koordinate Y=6535708.60 X=4857192.50, te ide pravolinijski do tromede k.č. 250, 255 i 2821, zatim granicom k.č. 255 sa k.č. 250, 251/1 i 251/2 i granicom k.č. 251/2 i 252 do tromede k.č. 251/2, 252 i 2755/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Podcarina do tromede k.č. 304/2, 306 i 2755/1 te nastavlja granicom k.č. 304/2 sa k.č. 2755/1 i 304/3 i granicom k.č. 304/4 sa k.č. 304/3 i 303 do tromede k.č. 303, 304/4 i 341.

Linija dalje pravolinijski presijeca ul. Veliki Alifakovac do tromede k.č. 295, 296/1 i 341, zatim granicom k.č. 341 sa k.č. 295 i 294 do tromede k.č. 291, 293 i 341 (raskrsnica ul. Veliki Alifakovac i Čeljugovići), odakle nastavlja jugozapadno ulicom Čeljugovići granicom k.č. 291 sa k.č. 293 i 286 do tromede k.č. 286, 291 i 287 (raskrsnica ul. Čeljugovići i Maguda) te ide sjeverozapadno ul. Maguda granicom k.č. 287 sa k.č. 512, 511, 510, 509, 507 i 508, zatim granicom k.č. 445 sa k.č. 508, 447 i 446/2 do tromede k.č. 445, 446/2 i 2754 odakle pravolinijski presijeca ul. Maguda do tromede k.č. 439/1, 440 i 2754.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 440 sa k.č. 439/1 i 438 do tromede k.č. 438, 440 i 2755/2 odakle ide sjeverno ul. Braće Morić granicom k.č. 2755/2 sa k.č. 440 i 441 do tromede k.č. 441, 443 i 2755/2, nastavlja pravolinijski do tromedi k.č. 364/2, 365/1 i 2755/2, zatim granicom k.č. 365/1 sa k.č. 364/2 i 364/1, granicom k.č. 366 sa k.č. 367 i 368/1, granicom k.č. 369 sa k.č. 368/1 i 370/1, granicom k.č. 373/2 sa k.č. 370/1 i 370/2,

granicom k.č. 372/2 sa k.č. 370/2 i 371 i granicom k.č. 371 i 372/1 do tromede k.č. 371, 372/1 i 2754.

Odavde linija ide pravolinijski do tromede k.č. 392, 401 i 2754 (raskrsnica ul. Alifakovac, Franjevačka i Megara), nastavlja jugozapadno ul. Franjevačka granicom k.č. 401 sa k.č. 392, 393, 391/1, 394, 395, 396, 397, 399/1, 399/2, 400/2, 402/2 i 402/1 do tromede k.č. 401, 402/1 i 2763 (raskrsnica ul. Franjevačka i Mehmeda Mujezinovića starijeg) dalje ide pravolinijski do tromede k.č. 1187, 1218 i 2763 i nastavlja zapadno ulicom Franjevačka granicom k.č. 2763 sa k.č. 1218, 1190, 1191, 1193, 1194/2, 2762, 1539, 1540, 1534, 1541, 1542, 1543, 1544, 1560/2, 1560/1 i 1560/3 do tromede k.č. 1560/3, 1561 i 2763 (raskrsnica ul. Franjevačka i Hendina).

Granična linija dalje ide južno ul. Hendina granicom k.č. 1560/3 i 1561 do tromede k.č. 1559, 1560/3 i 1561 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1561, 1562 i 1576 (raskrsnica ul. Hendina i Hulusina), nastavlja zapadno ul. Hulusina granicom k.č. 1562 sa k.č. 1576, 1575/1, 1575/4, 1575/2, 1574/2 i 1574/3, granicom k.č. 1563/2 sa k.č. 1574/3 i 1565, granicom k.č. 1565 sa k.č. 1564/2 i 1566, granicom k.č. 1566 sa k.č. 1567/2 i 1567/1 i granicom k.č. 2818/1 sa k.č. 1567/1 i 1568/2 do tromede k.č. 1568/2, 1569 i 2818/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Bistrik do tromede k.č. 185/2, 186 i 3824/1 (raskrsnica ul. Bistrik i Jediliri).

Sa ove tromede linija nastavlja zapadno ul. Jediliri granicom k.č. 185/2 i 186 i granicom k.č. 182 i 183 do tromede k.č. 182, 183 i 3786 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 32/1, 32/5 i 3786, te nastavlja jugozapadno i dalje ul. Jediliri granicom k.č. 3786 sa k.č. 32/5 i 32/1, zatim granicom k.č. 32/1 sa k.č. 36/2 i 34/1, granicom k.č. 33/2 sa k.č. 34/1, 33/3 i opet 34/1, granicom k.č. 34/1 sa k.č. 33/1 i 37/2, granicom k.č. 37/2 sa k.č. 41/2 i 39 i granicom k.č. 39 sa k.č. 37/1, 3783/2 i 3784/2 do tromede k.č. 39, 40/1 i 3784/2 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 785/1, 3783/2 i 3784/2 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Mjedenice).

Granična linija dalje ide granicom k.č. 785/1 sa k.č. 3784/2 i 784/2, granicom k.č. 784/2 sa k.č. 786 i 787, granicom k.č. 784/1 sa k.č. 787 i 788/2 i granicom k.č. 783 i 788/2 do tromede k.č. 783, 788/2 i 789 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 789, 790/1 i 790/2, nastavlja granicom 789 sa k.č. 790/1, 791 i 793, granicom k.č. 780 sa 793 i 794, granicom k.č. 776/1 sa k.č. 794, 775 i 773, granicom k.č. 765/2 sa k.č. 773 i 772, granicom k.č. 771/3 i 770/2, granicom k.č. 770/3 sa k.č. 770/2 i 770/1, granicom k.č. 766 sa k.č. 770/2 i 767, granicom k.č. 767 i 769/1 i granicom k.č. 768 sa k.č. 769/1, 761 i 754/1 do tromede k.č. 754/1, 768 i 3783/2 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Save Skarića).

Linija nastavlja zapadno ul. Hamdije Kreševljakovića granicom k.č. 754/1 sa k.č. 3783/2 i 3783/1, zatim granicom k.č. 3783/1 sa k.č. 923/3, 920/18, 921/2, 920/2, 920/1, 920/44, 3792/1, 919/1, 916, 915, 914, 911/1, 911/2, 908, 907, 906, 903, 902/1, 899, 898, 897, 896 i 892, dalje ide granicom k.č. 886 sa k.č. 892 i 887, granicom k.č. 884/1 sa k.č. 887 i 888, granicom k.č. 884/2 sa k.č. 888, 890, 889/1 i 889/3, granicom k.č. 884/1 sa k.č. 883/2, 880/2 i 880/1 do tromede k.č. 880/1, 884/1 i 3783/1 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Fehima efendije Čurčića), te nastavlja zapadno ul. Hamdije Kreševljakovića granicom k.č. 3783/1 sa k.č. 870, 869/1, 868/1, 867, 866, 864, 863, 857/2, 857/1 i 3792/1, zatim ul. Skenderija granicom k.č. 3794/1 sa k.č. 3792/1 i 1439/1 do tačke čije su koordinate $Y=6533665.65$ $X=4856878.90$.

Sa ove tačke linija ide pravolinijski do tromede k.č. 3794/1, 3823/1 i 3827/1 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Hamze Hume), nastavlja sjeverno ul. Hamze Hume granicom k.č. 3823/1 sa k.č. 3827/1 i 1222/1, granicom k.č. 1221 sa k.č. 1222/1 i 1175/1 do četveromede k.č. 1135, 1175/1, 1214/1 i 1221 (raskrsnica ul. Hamze Hume, Hiseta i Obala Kulina bana), te

nastavlja jugozapadno ul. Hiseta granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1135, 1137/3, 1137/1, 1138/1, 1136, 1133/1 i 1132/1, zatim granicom k.č. 1102 sa k.č. 1132/1, 1128/1, 1127, 1125/1, 1124/1, 1121, 1119/2, 1119/1, 1115/1, 1114/1, 1114/2, 1113/1, 1112/1, 1110, 1109/2, 1109/1, 1108/1, 1104/1 i 1103/1 do tačke čije su koordinate $Y=6533239.38$ $X=4856910.59$ odakle ide pravolinijski do najjužnije tačke k.č. 1211/1, dalje ide granicom k.č. 1211/1 sa k.č. 1102 i 1211/2 do tromede k.č. 867, 1211/1 i 1211/2 (raskrsnica ul. Kralja Tvrtka i Maršala Tita), te se ulicom Maršala Tita granicom k.č. 1211/2 sa k.č. 894, 896/1 i 1211/3 vraća na polaznu tačku u tromedi k.č. 900/1, 1211/2 i 1211/3 k.o. Sarajevo VII općina Centar Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) i time je zatvorena zona zaštite.

Površina zone zaštite je 1.363.816 m².

Prilog 2 – Zaštitni pojas nacionalnog spomenika

Granične katastarske parcele zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo su:

Novo Sarajevo

k.o. Novo Sarajevo I:

- dijelovi k.č. 3369/35, 4306, 4360 i 4338/1
- kompletne k.č. 3362/1, 3362/13, 3369/1, 3369/7, 3369/15, 3369/37, 3369/38, 3369/42, 3369/43 i 4357

k.o. Novo Sarajevo II:

- dijelovi k.č. 642, 3469/1 i 3504/1
- kompletne k.č. 84/6, 86/2, 86/4, 126, 132/1, 194/2, 195, 198, 200, 203/1, 505/1, 508/1, 509/1, 510/1, 511/2, 512/1, 514/1, 514/2, 515/1, 517/1, 518, 580/1, 580/2, 580/3, 585/1, 585/2, 585/3, 586, 590/1, 590/2, 594, 598/2, 599/2, 635/4, 635/6, 650/2, 650/4, 772/3, 775/3, 778/3, 779/3, 779/4, 779/5, 794/1, 794/3, 797, 805/2, 805/6, 805/9, 808/1, 808/2, 809/1, 809/2, 815/1, 3466/10, 3466/32, 3466/33, 3466/37, 3470, 3471 i 3472

Centar Sarajevo:

k.o. Sarajevo IV:

- dijelovi k.č. 1444, 2110/1, 2115, 2125/1 i 2126/1
- kompletne k.č. 522, 627, 630/1, 630/2, 631/1, 674, 1090/1, 1090/2, 1092, 1093, 1095/1, 1095/2, 1097, 1098, 1099, 1100, 1111, 1112, 1113, 1114/2, 1114/3, 1139/1, 1139/2, 1140/2, 1141, 1143, 1145/2, 1233, 1411, 1479, 1480/1, 1480/2, 1480/3, 1481/1 i 1482

k.o. Sarajevo VII:

- dijelovi k.č. 1204, 1205/1, 1206, 1210, 1219/2 i 4360
- kompletne k.č. 460, 461, 463/1, 463/2, 463/3, 467/5, 468/2, 473, 690, 732, 733, 734, 735, 737, 738, 762, 763/1, 765/2, 766, 767, 902/4, 902/15, 902/17, 902/18, 902/19, 902/20, 902/37, 902/38, 903/1, 912/1, 912/2, 913/1, 914/1, 914/2, 915/5, 1030, 1031/2, 1031/4, 1032/1, 1032/2, 1037, 1038/1, 1038/2, 1038/3, 1211/2, 1212/2, 1222/1 i 1223

k.o. Sarajevo VIII:

- kompletne k.č. 1050/2, 1153, 1154/1, 1154/7, 1154/10, 1154/13, 1168/1, 1341, 1342, 1343, 1345, 1347/1, 1347/3, 1348/1, 1350, 1351/1, 1352/1, 1353/1, 1353/2, 1355/1, 1356/1, 1356/5, 1357, 1524/1, 1530/1, 1531/1, 1532/1, 1532/3, 1536/1, 1536/3, 1538/1, 1538/4, 1539/1, 1542/1, 1558/1, 1559/1, 1561/1, 1562/1, 1563/1, 1564/1, 1564/2, 1598, 1641, 1642, 1645, 1648, 1650/1, 1650/4, 1656, 1657/3, 1659/1, 1659/3, 1661/1, 3790/6, 3793, 3818/4, 3818/6, 3818/11, 3818/18, 3818/27 i 3818/28

Stari Grad Sarajevo:

k.o. Sarajevo II:

- dijelovi k.č. 3119, 3415, 3416/1, 3418, 3419/1, 3424, 3425, 3429, 3443 i 3448/3
- kompletne k.č. 698, 701, 702, 705, 706, 709, 740, 743, 746, 747, 749, 751, 752/2, 750, 791, 793, 794, 798, 799, 803, 817, 820/1, 820/2, 822, 825/1, 828, 829, 830/3, 831, 832, 834, 877, 879, 880, 882/1, 886, 889, 890, 896, 897/1, 897/2, 898, 900, 902, 912, 913, 914, 916, 917, 1024, 1025, 1026, 1028, 1029, 1030, 1033, 1042, 1043, 1048, 1049, 1050, 1065, 1066/1, 1134/1, 1134/2, 1139/1, 1142, 1144, 1145, 1146, 1149, 1156, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196/1, 1196/2, 1201, 1203, 1205, 1207, 1208/1, 1208/2, 1215/1, 1215/2, 1216, 1218, 1219, 1220, 1230/1, 1230/2, 1231/1, 1231/2, 1232, 1233, 1245, 1246, 1247, 1274, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1330, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1798, 1799, 1800, 1801/1, 1801/2, 1833, 1834, 1835, 1837, 1839, 1844, 1846, 1855, 1856, 1863, 1864, 2401/1, 2429, 2430/1, 2462/1, 2558, 2559, 3256/1, 3256/2, 3276, 3304, 3416/1, 3421, 3430/1, 3431, 3435, 3442, 3444/1 i 3452

k.o. Sarajevo III:

- dijelovi k.č. 1547, 1687, 2165/1, 2172, 2173 i 2181/3
- kompletne k.č. 679/1, 681, 683/1, 687, 688, 956, 958, 962, 964, 971/1, 972, 974, 977, 979, 980/2, 980/3, 982, 983, 986, 988, 990, 992, 993, 1001, 1002/2, 1004, 1009, 1010, 1012, 1014, 1015, 1051, 1056, 1057, 1067/3, 1072, 1073, 1075, 1077/2, 1080, 1081/1, 1081/2, 1083, 1084/2, 1085, 1086, 1087, 1530/1, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1560, 1571, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577/2, 1579, 1694, 1701/1, 1703, 1705, 1818, 1819, 1826, 1828/1, 1828/2, 1827/1, 1827/2, 1866, 1868, 1870, 1880, 2171 i 2178/2

k.o. Sarajevo IX:

- dijelovi k.č. 653/1, 663/1, 2765 i 2779/2
- kompletne k.č. 268/1, 269/1, 269/3, 272/1, 278, 519, 520/1, 520/2, 521, 522, 523, 524, 525, 526/1, 526/2, 532, 547, 550, 552/1, 553/2, 554, 648/1, 649/1, 662/1, 1129, 1130/1, 1132, 1133, 1138/1, 1140, 1437, 1735, 1739, 1741, 2766, 2779/3, 2787/1, 2788, 2789/1, 2789/4, 2794, 2795/1, 2795/2, 2795/3, 2796, 2808, 2809, 2810, 2813/1, 2813/4 i 2821

k.o. Sarajevo X:

- dio k.č. 2182/1
- kompletne k.č. 1528/1

k.o. Sarajevo XIII:

- dijelovi k.č. 3786, 3788 i 3824/1
- kompletne k.č. 65/1, 65/2, 65/3, 66/1, 66/2, 67/2, 69/1, 69/2, 99, 100, 102, 106/1, 108, 109, 275, 278, 279, 280, 281, 283, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 296, 297, 302, 429, 430, 431/1, 431/2, 433, 435, 438/2, 440, 441/1, 441/2, 442/1, 444/1, 476, 477, 478/1, 478/2, 479, 493, 494/1, 494/2, 495/2, 743, 750, 1195/3, 3818/3, 3819/1, 3819/2, 3822/1, 3822/2 i 3823/2

Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromede k.č. 3355/1, 3355/12 i 4360 k.o. Novo Sarajevo I općina Novo Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) te nastavlja istočno ulicom Zmaja od Bosne granicom k.č. 4360 sa k.č. 3355/12, 3355/14, 3355/9, 3355/10 i 1029/1 do tromede k.č. 1029/1, 1211/2 i 4360 (raskrsnica ul. Halida Kajtaža i Zmaja od Bosne), dalje ide granicom k.č. 1029/1 sa k.č. 1211/2 i 1038/2, granicom k.č. 1029/2 sa k.č. 1038/3, 1031/4, 1037, 1031/2, 1032/1, 1030, 1032/2 i 1212/12 do tromede k.č. 1029/2, 1210/1 i 1212/12 (raskrsnica ul. Halida Kajtaža i Put života), odakle

nastavlja istočno ulicom Put života granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 902/17, 902/15, 902/18, 902/19, 902/20, 902/4, 902/38 i 902/37 do tromede k.č. 902/23, 902/37 i 1210/1. Sa ove tromede linija presijeca ulicu Put života pravolinijski do tromede k.č. 903/1, 920/12 i 1210/1 odakle ide granicom k.č. 903/1 sa k.č. 920/12, 920/11, 920/10, 920/9, 920/8, 922, 921/2, 966, 923, 919, 917, 916, 903/2 i 1209 do tromede k.č. 903/1, 1209 i 1207 (raskrsnica ul. Kalemova i Avde Jabučice), te nastavlja istočno ulicom Avde Jabučice granicom k.č. 1207 sa k.č. 915/5, 914/1, 914/2, 913/1, 912/2 i 912/1 do tromede k.č. 912/1, 1206 i 1207 (raskrsnica ul. Avde Jabučice i Goruša) odakle presijeca ulicu Goruša do tromede k.č. 689, 690 i 1206.

Sa ove tromede nastavlja granicom k.č. 689 i 690 do tromede k.č. 689, 690 i 1205/1, odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 732, 739 i 1205/1 (raskrsnica ul. Odošasina i Mostarska), te nastavlja istočno ul. Mostarska granicom k.č. 739 sa k.č. 732, 733, 734, 735, 737 i 738, te pravolinijski presijeca ul. Tepebašina do tačke na granici k.č. 767 i 1204 čije su koordinate Y=6533444.93 X=4857315.93.

Granična linija dalje ide granicom k.č. 1204 sa k.č. 767, 766, 765/2, 762 i 763/1, nastavlja granicom k.č. 763/1 sa parcelama 484/2, 483, 747/2, 474/1 i opet 474/2, granicom k.č. 473 sa k.č. 474/2 i 470/2, granicom k.č. 476/5 sa k.č. 470/2 i 469, granicom k.č. 469 sa k.č. 468/2 i 460, granicom k.č. 459/1 i 460 i granicom k.č. 454 sa k.č. 460 i 461 do tromede k.č. 454, 461 i 440 (raskrsnica ul. Mice Todorović i Prusačka). Linija nastavlja granicom k.č. 440 sa k.č. 461, 463/3, 463/1 i 463/2 do tromede parcela 440, 463/2 i 1219/2 (raskrsnica ul. Prusačka i Alipašina), ide pravolinijski do tromede parcela 1482, 1496 i 2126/1 (raskrsnica ul. Alipašina i Sutjeska), te nastavlja sjeverno ul. Alipašina granicom k.č. 2126/1 sa k.č. 1482, 1481/1, 1480/1 i 1480/2 do tromede k.č. 1480/2, 2126/1 i 2135 (raskrsnica ul. Alipašina i Koševo), produžava istočno ul. Koševo granicom k.č. 2135 sa 1480/2, 1479 i 1480/3, zatim granicom k.č. 1649 sa k.č. 1480/3 i 2116/1 i granicom k.č. 2124/1 sa k.č. 2116/1 i 1437/1 do četveromede k.č. 1437/1, 1437/2, 2104 i 2124/1 (raskrsnica ul. Koševo, Bolnička i Patriotske lige).

Sa ove tromede linija dalje ide južno ul. Koševo granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1437/1, 1439 i 1440 do tromede k.č. 1411, 1440 i 2116/1 (raskrsnica ul. Koševo i Gabelina), nastavlja istočno ul. Gabelina granicom k.č. 1411 sa k.č. 1440, 1433/1, 1433/11, 1412/2, 1412/1, 1414/2, 1415/3, 1415/1 i 1418/1 do tromede k.č. 1411, 1418/1 i 2115 (raskrsnica ul. Gabelina, Avde Sumbula i Čekaluša), odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 955/1, 955/2 i 2115, te produžava jugoistočno ul. Čekaluša granicom k.č. 2115 sa k.č. 955/1, 958, 976, 977/1, 974/3, 978/2, 978/6, 978/4, 981/1, 983, 984, 985, 986, 987/1, 987/2, 988, 989/2, 989/1 i 2108 do tromede k.č. 1090/1, 2108 i 2115 (raskrsnica ul. Čekaluša, Bjelave i Džidžikovac).

Linija nastavlja granicom k.č. 2108 sa k.č. 1090/1 i 1090/2, granicom k.č. 1089/1 sa 1090/2 i 1090/1, granicom k.č. 1091/2 sa k.č. 1090/1 i 1092, granicom k.č. 1093 sa k.č. 1094 i 2114/2, granicom k.č. 2114/2 sa k.č. 1095/2 i 1095/1, granicom k.č. 1103 sa k.č. 1095/1, 1096, 1097, 1098 i 1099, granicom k.č. 1101 sa k.č. 1099, 1100 i 1111, granicom k.č. 1111 sa k.č. 1102, 1107, 1108 i 1110, granicom k.č. 1112 sa k.č. 1110 i 1116, granicom k.č. 1113 sa k.č. 1116 i 1115, granicom k.č. 1115 sa k.č. 1114/3 i 1114/2, granicom k.č. 1117 sa k.č. 1114/2, 2115 i 1139/1, granicom k.č. 1136/3 sa k.č. 1139/1 i 1139/2, granicom k.č. 1136/1 sa k.č. 1139/2, 1140/2 i 1141, granicom k.č. 1142/2 sa k.č. 1141 i 1143 i 1144 i granicom k.č. 1142/1 i 1144 do tačke čije su koordinate Y=6534110.46 X=4857549.54.

Sa ove tačke linija presijeca ul. Ludviga Kube do tromede k.č. 1144, 1145/2 i 1146/1 odakle ide granicom k.č. 1145/2 sa k.č. 1146/1, 1145/1 i 1180, zatim granicom k.č. 1180 sa k.č. 1145/2 i 1233 do tromede k.č. 1180, 1181/3 i 1233 (raskrsnica ul.

Dola i Mejtaš), nastavlja istočno ul. Mejtaš granicom k.č. 1233 sa k.č. 1181/3, 1206, 1231/1, 1231/2, 1232 i 2113/1 do tromede k.č. 626, 627 i 2113/1 (raskrsnica ul. Mejtaš, Sepetarevac i Ivana Cankara).

Linija nastavlja sjeverno ul. Sepetarevac granicom k.č. 2113/1 sa k.č. 627, 630/1, 630/2, opet 630/1, 631/1 i 674 do tromede k.č. 631/1, 674 i 2113/1 (raskrsnica ul. Sepetarevac i Hadži-Sulejmanova), dalje ide istočno ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 674 sa k.č. 702, 701, 700/1, 700/2, opet 700/1, 695/1, 694, 693, 692, 691, 690, 689/1, 683, 682/2, 682/3, 682/1, 676/1 i 675/1 do tromede k.č. 674, 675/1 i 2110/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 510/1, 522 i 2110/1 (raskrsnica ul. Hadži-Sulejmanova i Sarač-Ismailova), te nastavlja ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 522 sa k.č. 510/1, 511, 514, 515/1, 516, 518 i 521 do tromede k.č. 521, 522 i 2125/1.

Sa ove tromede linija presijeca ul. Pehlivanuša do tromede k.č. 1515, 1528/1 i 2182/1, nastavlja ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 1528/1 sa k.č. 1515, 1516/2, 1516/3, 1517/1, 1517/2, 1518, 1519/1, 1519/2, 1526, 1521/1, 1529 i 2178/1, granicom k.č. 2178/1 i 2178/2 do tromede k.č. 2173, 2178/1 i 2178/2 (raskrsnica ul. Hadži-Sulejmanova, Muse Čazima Čatića, Karpuzova, Čadordžina i Mehmeda Handžića), zatim granicom k.č. 2173 sa k.č. 2178/2 i 1530/1, granicom k.č. 1530/1 sa k.č. 1530/2, 1530/3 i 1531 do tromede k.č. 1530/1, 1531 i 1547 odakle presijeca ul. Braće Eškenazi do tromede k.č. 1547, 1704/2 i 1705.

Linija nastavlja granicom k.č. 1704/2 sa k.č. 1705, 1708 i 1701/1, zatim granicom k.č. 1694 sa k.č. 1702/2, 1702/1 i opet 1702/2 do tromede k.č. 1687, 1694 i 1702/2 odakle pravolinijski presijeca ulicu Sunulah Efendije do tromede k.č. 1568/2, 1571 i 1687, nastavlja granicom k.č. 1571 i 1568/2, granicom k.č. 1573 sa k.č. 1567/2 i 1566, granicom k.č. 1574 i 1566, granicom k.č. 1575 sa k.č. 1565/2 i 1564/2, granicom k.č. 1576 sa k.č. 1564/2 i 1563/6, granicom k.č. 1560 sa k.č. 1563/2, 1563/1, 1558 i 1559, granicom k.č. 1559 sa k.č. 1577/2, 1579 i 1555, granicom k.č. 1558 sa k.č. 1555 i 1554 i granicom k.č. 1550 sa k.č. 1554, 1553, 1552 i 1551 do tromede k.č. 1550, 1551 i 2173.

Sa ove tromede linija presijeca ulicu Čadordžina pravolinijski do tromede k.č. 1087, 1450 i 2173 odakle ide granicom k.č. 1087 sa k.č. 1450 i 1088, granicom k.č. 1088 sa k.č. 1086, 1085, 1084/2, 1083 i 1081/1, granicom k.č. 1076 sa k.č. 1081/1, 1081/2, 1079, 1077/2, 1075 i 1073, granicom k.č. 1064 sa k.č. 1073, 2173, 1072, 1067/3 i 1067/1, granicom k.č. 1067/1 sa k.č. 1065 i 1064, granicom k.č. 1057 sa k.č. 1064 i 1059/2, granicom k.č. 1056 sa k.č. 1059/2 i 2172 i granicom k.č. 1051 i 2172 do tromede k.č. 1051, 2172 i 2173 (raskrsnica ul. Čadordžina-dva kraka), te presijeca pravolinijski ulicu Čadordžina do tromede k.č. 615/1, 616 i 2172.

Sa ove tromede linija nastavlja istočno ul. Čadordžina granicom k.č. 2172 sa k.č. 616, 618, 619, 620, 621, 622, 637, 638, 639, 640/1, 640/2, 643, 644, 668, 669, 670, 671 i 672/1 do tromede k.č. 672/1, 2165/1 i 2172 (raskrsnica Čadordžina i Logavina) odakle pravolinijski ide do četveromede k.č. 986, 987, 2165/1 i 2171, dalje ide granicom k.č. 987 sa k.č. 986, 990 i 992, granicom k.č. 989 sa k.č. 992, 982 i 988, granicom k.č. 984 sa k.č. 983 i 679/1, granicom k.č. 680 sa k.č. 679/1 i 681, granicom k.č. 682 sa k.č. 681, 683/1 i 683/3, granicom k.č. 684 sa k.č. 683/3 i 687, granicom k.č. 685 sa k.č. 687 i 688, granicom k.č. 688 sa k.č. 690/1 i 690/2, granicom k.č. 957 sa k.č. 956 i 958, granicom k.č. 958 sa k.č. 959 i 963/1, granicom k.č. 963/1 i 964, granicom k.č. 964 sa k.č. 966 i 969, granicom k.č. 969 sa k.č. 971/1 i 972, granicom k.č. 972 sa k.č. 973, 974 i 975, granicom k.č. 974 sa k.č. 975 i 978, granicom k.č. 981/1 sa k.č. 977, 979 i 980/3, granicom k.č. 981/2 sa k.č. 980/3, 980/2 i 993, granicom k.č. 993 sa k.č. 994 i 1000, granicom k.č. 1001 sa k.č. 1000 i 1006/3, granicom k.č. 1006/2 sa k.č. 1002/2 i 1004, granicom k.č.

1007 sa k.č. 1004, 1009 i 1010, granicom k.č. 1013 sa k.č. 1010, 1012 i 1014 i granicom k.č. 2170/1 sa k.č. 1014, 1015 i 2171 do tromede k.č. 2170/1, 2171 i 1818 (raskrsnica ul. Sagrdžije i Pirin brijeg).

Granična linija nastavlja granicom k.č. 1818 sa k.č. 2170/1, 1822 i 1820, granicom k.č. 1820 sa k.č. 2171 i 1819, granicom k.č. 1825 sa k.č. 1819, 2171 i 1826, granicom k.č. 1826 sa k.č. 1830/1, 1830/2 i 1829, granicom k.č. 1828/1 sa k.č. 1829 i 1842, granicom k.č. 1842 sa k.č. 1828/2, 1828/1, 1827/2, 1827/1, 2171, 1866 i 1865, granicom k.č. 1865 sa k.č. 1864/1 i 1867, granicom k.č. 1867 sa k.č. 1866, 2171, 1868 i 1870, granicom k.č. 1871 sa k.č. 1870 i 1869, granicom k.č. 1878/2 sa k.č. 1869 i 1880 i granicom k.č. 1880 sa k.č. 1878/1 i 1878/3 do tromede k.č. 1878/3, 1880 i 2181/3 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1273, 3424 i 3448/3 (raskrsnica ul. Safvet-bega Bašagića i Hasana Kaimije).

Sa ove tromede linija dalje ide sjeveroistočno ul. Hasana Kaimije granicom k.č. 3424 sa k.č. 3448/3, 1274, presijeca pravolinijski do k.č. 1305, zatim k.č. 1306, 1307, 1308, 1309, 1330, 1230/1, 1230/2, 1220, 1231/2 i 1233, zatim granicom k.č. 1213 sa k.č. 1233, 1231/1, 1232 i 1219, granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1219, 1218 i 1216, granicom k.č. 1214/2 sa k.č. 1216 i 1215/2, zatim granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1215/1, 1201 i 1203, granicom k.č. 1203 sa k.č. 1211 i 1210, granicom k.č. 1209 sa k.č. 1205 i 1208/1 i granicom k.č. 3424 sa k.č. 1208/1, 1208/2 i 1207 do tromede k.č. 1207, 3424 i 3425 (raskrsnica ul. Hasana Kaimije i Očaktanum), odakle pravolinijski presijeca ulicu Očaktanum do tromede k.č. 1196/1, 1196/2 i 3425. Sa ove tromede linija nastavlja sjeverno ulicom Očaktanum granicom k.č. 3425 sa k.č. 1196/2, 1195, 1194, 1193 i 1192 do tromede k.č. 1149, 1192 i 3425 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1245, 1247 i 3425, te ide granicom k.č. 1245 i 1247 do tromede k.č. 1245, 1247 i 3448/3, zatim granicom k.č. 3448/3 sa k.č. 1246, 3425, 1147 i 1146, granicom k.č. 1138/1 sa k.č. 1146, 1145 i 1144, granicom k.č. 1144 sa k.č. 1137 i 1141, granicom k.č. 1141 sa k.č. 1142, 1156 i 1139/1, granicom k.č. 1140 sa k.č. 1139/1, 1134/2 i 1134/1, granicom k.č. 1134/1 sa k.č. 1136 i 1133 i granicom k.č. 1156 sa k.č. 1133, 1131/1, 1131/2 i 3448/3 do tromede k.č. 1156, 3423 i 3448/3 (raskrsnica ul. Arapova i Safvet-bega Bašagića).

Sa ove raskrsnice granična linija dalje ide sjeverno ulicom Safvet-bega Bašagića granicom k.č. 3423 sa k.č. 1156, 1024, 1025, 1026, 1028, 1029, 1030 i 1033 do tromede k.č. 1033, 1044 i 3423 (raskrsnica ul. Safvet-bega Bašagića i Fojnička), te nastavlja granicom k.č. 1044 sa k.č. 1033 i 1042, zatim granicom k.č. 1045 sa k.č. 1042, 1043 i 1033, granicom k.č. 1033 sa k.č. 1046/1 i 1084/3, granicom k.č. 1048 i 1067/9, granicom k.č. 1066/1 sa k.č. 1067/1, 1067/4 i 1067/10, granicom k.č. 1067/10 sa k.č. 1065 i 1049 i granicom k.č. 1049 sa k.č. 1063 i 1051 do tromede k.č. 1033, 1049, 1051 i 3421 (raskrsnica ul. Fojnička i Grlićića brdo), odakle nastavlja sjeveroistočno ulicom Grlićića brdo granicom k.č. 1051 sa k.č. 3421 i 1050 do tromede k.č. 150, 1051 i 3419/1.

Granična linija dalje pravolinijski presijeca ulicu Grlićića brdo do tromede k.č. 696, 698 i 3419/1, te nastavlja granicom k.č. 698 sa k.č. 696, 694 i 695, zatim granicom k.č. 701 sa k.č. 695 i 712, granicom k.č. 702 sa k.č. 712 i 711, granicom k.č. 705 sa k.č. 711, 710 i 707, granicom k.č. 881 sa k.č. 882/1 i 886, granicom k.č. 886 sa k.č. 893/1 i 891, granicom k.č. 891 sa k.č. 889, 917, 916 i 890, granicom k.č. 890 sa k.č. 893/1 i 892/2, granicom k.č. 892/2 sa k.č. 914, 913, 912 i 902, granicom k.č. 893/1 sa k.č. 902, 900, 898, 897/2, 897/1 i 896, granicom k.č. 881 sa k.č. 880, 879 i 877, granicom k.č. 708 sa k.č. 877, 706 i 709, granicom k.č. 709 sa k.č. 710 i 742, granicom k.č. 740 sa k.č. 742 i 744, granicom k.č. 744 sa k.č. 743 i 747, granicom k.č. 748 sa k.č. 747, 746 i 749, granicom k.č. 752/1 sa k.č. 749, 751, 752/2,

opet 751 i 750 i granicom k.č. 3418 sa k.č. 750 i 751 do tromede k.č. 751, 749 i 3418.

Sa ove tromede linija pravolinijski presijeca ulicu Vinograd do tromede k.č. 816/1, 817 i 3418, nastavlja granicom k.č. 816/1 sa k.č. 817, 820/1, 820/2, 822, 825/1, 828, 829, 830/1, 831, 834, 832 i 3429 do tromede k.č. 814/1, 816/1 i 3429 (raskrsnica ul. Vinograd i Sumbul česma), odakle pravolinijski presijeca ulicu Vinograd do tromede k.č. 1789, 1790 i 3429, te ide jugoistočno ul. Vinograd granicom k.č. 3429 sa k.č. 1790, 1791, 1792, 1793, 1798, 1799, 1800, 1801/2, 1801/1 i 3416/1 do tromede k.č. 807, 3416/1 i 3429 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Vinograd) i nastavlja sjeveroistočno ul. Bakije sokak granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 807, 808, 806, 805, 804, 790 i 784 i granicom k.č. 784 sa k.č. 803, 799, 798, 794, 791 i 793 do tromede k.č. 784, 793 i 3416/1 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1912, 3415 i 3416/1 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Strošići).

Sa ove tromede linija nastavlja granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 1912 i 1865, zatim granicom k.č. 1865 sa k.č. 1863 i 1864, granicom k.č. 1866 sa k.č. 1864, 1856, 1855, 1846, 1844, 1839, 1837, 1835, 1834, 1833 i 3416/1, granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 1868, 1870, 1871, 1872, 1873 i 1875 do tromede k.č. 1875, 3415 i 3416/1 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Strošići) odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 2024, 2026 i 3415, te nastavlja jugozapadno ul. Bakije sokak granicom k.č. 3415 sa k.č. 2026, 2027 i 2028, zatim granicom k.č. 3430/1 sa k.č. 3434, 2382, 2383, 2384, 2388, 2389, 2391, 2390, 2394/2, 2394/3, 2393, 2396 i 2392, granicom k.č. 2401/1 sa k.č. 2392, 2396, 2400 i 3432, granicom k.č. 3432 sa 3431 i 2429, granicom k.č. 2429 sa k.č. 2433 i 2432, granicom k.č. 2430/1 sa k.č. 2432, 2431/1 i 2461/1, granicom k.č. 2461/1 i 2462/1 do tromede k.č. 2461/1, 2462/1 i 3435 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 2560, 2561 i 3435 (raskrsnica ul. Jekovac i Pod bedenom).

Granična linija dalje ide granicom k.č. 2560 sa k.č. 3435, 2559 i 2558, zatim granicom k.č. 2558 sa k.č. 2561 i 2575 do četveromede k.č. 2558, 2775, 2576/1 i 3442 (raskrsnica ul. Pod bedenom i Bijela česma), nastavlja jugoistočno ulicom Pod bedenom granicom k.č. 3442 sa k.č. 2576/1, 2585, 2586, 2591/2, 2587, 2588, 3441 i 2633, granicom k.č. 3443 sa k.č. 2633, 2635/1, 2635/2, 2636, 2637, 2638, 3440, 2680, 2681 i 2683 do tromede k.č. 2683, 2684 i 3443 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 3105, 3119 i 3443 (raskrsnica ul. Pod bedenom i Mehmed-agina), te produžava jugoistočno ul. Pod bedenom granicom k.č. 3119 sa k.č. 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3115, 3117 i 3118 do najjužnije tačke k.č. 3118 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 3119, 3277 i 3304.

Sa ove tromede linija nastavlja granicom k.č. 3277 sa k.č. 3304 i 3276, zatim granicom k.č. 3256/1 sa k.č. 3279, 3255, 710, 711, 712 i 713/1, granicom k.č. 3256/2 i 713/2, granicom k.č. 3444/1 i 945/2, granicom k.č. 3452 i 957, granicom k.č. 2821 sa k.č. 2822 i 663/1 i granicom k.č. 662/1 i 663/1 do tromede k.č. 661/1, 662/1 i 663/1 odakle pravolinijski ide na tromedu k.č. 649/1, 653/1 i 667/1 odakle nastavlja granicom k.č. 649/1 i 667/1 do tromede k.č. 649/1, 667/1 i 2779/2 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Alije Bejtića).

Granična linija dalje ide zapadno ulicom Put Mladih muslimana granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 649/1, 2779/3, opet 649/1, 648/1, 268/1, 269/1, 269/3, 272/1 i 278, granicom k.č. 2783 sa k.č. 278, 521, 522, 520/1, 520/2, 523, 519, 524, 525, 526/2, 526/1 i 532, granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 532, 554, 553/2, 552/1, 550 i 547, granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 2787/1, 2788, 2789/1, 1129, 2789/4, 2789/3, 1130/1, 1132, 1133, 1140, 1138/1, 2794, 2795/1, 2795/3, 2795/2, opet 1130/1, 2796, 1437, 2766, 2765, 2779/2, 2813/1, 2810, 2809, 2808, opet 2813/1 i 2813/4 do zapadnog ugla k.č. 2813/4 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1785, 1739 i 2765, dalje ide granicom k.č. 2765 sa k.č. 1739 i 1741 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Bistrik) do tromede

k.č. 1741, 2765 i 2818/1 odakle pravolinijski presijeca ulicu Bistrik do jugoistočnog ugla k.č. 217/8, te nastavlja granicom k.č. 3824/1 sa k.č. 217/8, 3787/1, zatim granicom k.č. 3815 sa k.č. 3787/1, 476, 477, 478/1 i 478/2 i granicom k.č. 3814/1 sa k.č. 478/2, 479, 493, 494/1, 494/2, 495/2, 444/2, 442/1, 441/1, 441/2, 440, 438/2, 433, 431/2, 431/1, 430, 429 i 435 do tromede k.č. 282, 435 i 3814/1 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Terzibašina).

Sa ove tromede linija ide sjeverozapadno ulicom Tale Ličanina granicom k.č. 282 sa k.č. 435, 278, 279, 280, 281, 275, 283, 289, 290, 291, 292 i 293 do tromede k.č. 282, 293 i 3788 (raskrsnica ul. Tale Ličanina i Brdo džamija), nastavlja sjeveroistočno ulicom Brdo džamija granicom k.č. 3788 sa k.č. 293, 294, 296 i 297 do tromede k.č. 297, 302 i 3788 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 109, 305 i 3788, te nastavlja granicom k.č. 305 sa k.č. 109 i 108, te granicom k.č. 105 sa k.č. 106/1 i 102, granicom k.č. 101 sa k.č. 102, 107, 100 i 99 do tromede k.č. 99, 101 i 3786 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 69/1, 69/2 i 3786.

Granična linija dalje ide istočno ulicom Put Mladih muslimana granicom k.č. 3818/2 sa k.č. 69/1, 69/2, 67/2, 66/2, 66/1, 65/3, 3818/3, 65/1, 3823/2, 3819/1, 3819/2, 750, 1195/3 i 3822/2, zatim granicom k.č. 3818/1 sa k.č. 3822/2, 1168/3, 1168/1, 3818/11, 1154/1, 1154/7, 3818/27, opet 1154/1, 1154/13, ponovo 1154/1, 1153, 1150/2, 3818/18, 1353/2, 1353/1, 1355/1, 1356/1, 1356/5, 1352/1, 1357, 1351/1, 1350, 1348/1, 1347/3, 1347/1, 1345, 1343, 1342, 1341, 3790/6, 3793, 1530/1, 1531/3, 1532/3, opet 1531/3, 1532/1, 1536/1, 1536/3, 1538/4, 1538/1, 1524/1, 1539/1, 1542/1, 3818/6, 1558/1, 1559/1, 1561/1, 1562/1, 1563/1, 1564/2, 1564/1, 1598, 3818/4, 1641, 1642, 1645, 1648, 1650/1, 1650/4, 1656, 1657/3, 1659/3, 1659/1, 1661/1 i 3472, granicom k.č. 3466/8 sa k.č. 3472, 195, 194/2, 199/1, 200, 203/1, 505/1, 508/1, 509/1, 510/1, 511/1, 3466/37, 512/1, 514/2, 518, 517/1, 515/1, 3471, 805/9, 815/1, 805/6, 805/2, 3466/10, 3466/33, 809/2, 809/1, 808/2, 808/1, 779/5 i 3466/32 i granicom k.č. 3466/41 sa k.č. 779/4 i 778/3 do tromede k.č. 778/3, 3466/7 i 3466/41 (podvožnjak Radničke ulice ispod Puta Mladih muslimana).

Sa ove tromede linija dalje ide sjeverozapadno ulicom Radnička granicom k.č. 778/3 sa k.č. 3466/7 i 775/1, zatim granicom k.č. 775/1 i 775/3, granicom k.č. 778/2 i 778/3, granicom k.č. 772/2 sa k.č. 772/3, 642, 650/2 i 650/4 i granicom k.č. 650/3 i 650/4 do tromede k.č. 650/3, 650/4 i 642 odakle pravolinijski presijeca ulicu Splitska do tromede k.č. 794/1, 794/3 i 642, nastavlja sjeveroistočno ulicom Splitska granicom k.č. 642 sa k.č. 794/3, 794/1, 797, 580/1, 580/2, 580/3, 585/3, 585/1, 586, 590/1, 590/2, 594, 598/2, 599/2, 3470, 635/4 i 635/6 do sjeverozapadnog ugla k.č. 635/6 (raskrsnica ul. Splitska i Zagrebačka) odakle ide pravolinijski do četveromede k.č. 84/5, 84/6, 86/4 i 3469/1 (raskrsnica ul. Zagrebačka i Grbavička) te nastavlja sjeverno ulicom Grbavička granicom k.č. 84/5 sa k.č. 84/6, 87/1, 126 i 132/1, granicom k.č. 132/1 i 46/1 do tromede k.č. 46/1, 132/1 i 3504/1.

Sa ove tromede linija nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 1222/1, 3504/1 i 4359 i ide granicom k.č. 1222/1 i 4359 do četveromede k.č. 1222/1, 1223, 4357 i 4359, zatim granicom k.č. 4357 sa k.č. 4359 i 4339/1, granicom k.č. 4339/1 sa k.č. 3369/15, 3369/7, 3369/42, 3369/43 i 3369/1, granicom k.č. 3369/36 sa k.č. 3369/1, 3369/38 i 3369/37 do tromede k.č. 3369/36, 3369/37 i 3369/35 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 3362/13, 3365/4 i 3362/14 i granicom k.č. 3362/13 sa k.č. 3365/4, 3365/3 i 3362/14 i granicom k.č. 3362/1 sa k.č. 3362/14, 3365/2 i 4338/2 odakle se pravolinijski vraća na polaznu tačku u tromedi k.č. tromede k.č. 3355/1, 3355/12 i 4360 k.o. Novo Sarajevo I općina Novo Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) i time je zatvoren zaštitni pojas.

Površina zaštitnog pojasa je 2.140.201 m².
Prilog 3 – Popis pojedinačnih nacionalnih spomenika i dobara upisanih na Privremenu listu nacionalnih spomenika u obuhvatu nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajeva

Proглашeni nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnika BiH"
1.	Historijska građevina – Stari jevrejski hram (Il Kal Grandi Veliki hram, ili Il Kal Vježu – Stari hram, ili Staru sinagogu) u Sarajevu	33/04, 48/13
2.	Graditeljska cjelina – Čekrekčinića (Čekrekči Mustahudinova) džamija sa dućanima u Sarajevu	84/05, 48/13, 77/19
3.	Graditeljska cjelina – Ferhadija džamija u Sarajevu	84/05, 48/13
4.	Graditeljska cjelina – Čureva džamija u Sarajevu	63/06, 48/13
5.	Historijska građevina – Latinska čuprija u Sarajevu	14/05, 48/13
6.	Arheološko područje – ostaci Tašlihana u Sarajevu	100/07, 48/13, 67/16
7.	Historijski spomenik – Šehar čahajna čuprija u Sarajevu	2/06, 48/13, 54/20
8.	Historijska građevina – Despića kuća u Sarajevu	99/06, 48/13, 54/20
9.	Prirodno-graditeljska cjelina – Isa-begova zavija u Sarajevu	29/05, 48/13
10.	Graditeljska cjelina – Brusa bezistan (Rustem-pašin bezistan, Mali bezistan) sa dućanima u Sarajevu	18/07, 90/07, 48/13, 27/20
11.	Historijski spomenik – Sahat-kula u Sarajevu	99/06, 48/13, 76/19
12.	Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begov bezistan sa dućanima u Sarajevu	18/07, 20/08, 48/13, 51/17, 27/20
13.	Historijska građevina – Baščaršijska (Havadžić Dunika) džamija u Sarajevu	42/07, 48/13
14.	Graditeljska cjelina – Stara pravoslavna crkva (Crkva svetih arhangelâ Mihaila i Gavriila) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.9-2.5-48/20-47 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	53/08, 24/10, 48/13
15.	Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova medresa sa mjestom i ostacima Hanikaha u Sarajevu	42/07, 48/13, 64/20
16.	Historijska građevina – Gradiska vijećnica u Sarajevu	88/07, 48/13, 20/19
17.	Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova džamija u Sarajevu <i>Izjava Odluke, broj 04.1-2.5-48/20-4 od 15.12.2020. godine dostavljena za objavu</i>	105/06, 48/13, 27/20
18.	Graditeljska cjelina – Hadžimuratovića Daire (Velike Daire) u Sarajevu	3/08, 48/13
19.	Graditeljska cjelina – Konak u Sarajevu	19/08, 48/13
20.	Graditeljska cjelina – Hotel Stari Grad (nekadašnji han Gazi Husrev-begovog vakufa, Hotel Gazi) i stambeni objekat Kadić u Sarajevu	94/09, 48/13, 4/20
21.	Mjesto i ostaci historijske građevine – Firuz-begov hamam u Sarajevu	100/08, 48/13, 68/20
22.	Historijski spomenik – Čureva čuprija u Sarajevu	36/09, 46/12, 48/13, 10/20
23.	Graditeljska cjelina – Kazandžilik, Male Daire i Luledžina, ulica u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.2-2.5-48/20-46 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	25/11, 97/11, 48/13
24.	Arheološko područje – At Mejdin u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 09-2.5-48/20-48 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	29/06, 48/13
25.	Graditeljska cjelina – Hastahana (zgrada Vakufske bolnice) u Sarajevu	3/08, 48/13
26.	Historijska građevina – Zgrada Srpskog kulturno-prosvjetnog društva "Prosvjeta" u Sarajevu	79/09, 48/13, 52/20
27.	Historijska građevina – Katedrala (Katedrala crkva Sveta Josova) u Sarajevu	2/06, 48/13
28.	Historijska građevina – Pravoslavna Mitropolija u Sarajevu	42/07, 48/13, 27/20
29.	Graditeljska cjelina – Franjevački samostan i crkva sv. Ante u Sarajevu	88/07, 48/13, 4/20
30.	Stambeno-graditeljska cjelina – Rodna kuća Vladimira Skarića (Kuća Jelenâ Despića, Objekt Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti BiH) u Sarajevu	14/12, 64/20

31.	Historijska građevina – Stambeno-poslovni objekat Vakufa Čokadžî Sulejmana u Sarajevu	17/12, 53/19
32.	Historijska građevina – Suberna crkva (crkva Presvete Bogorodice) u Sarajevu	18/07, 48/13, 64/20
33.	Grabijska cjelina – Stara groblje na Kovačima u Sarajevu	42/07, 48/13
34.	Historijska građevina – Muzička akademija (Zavod Svetog Avgustina) u Sarajevu	94/09, 48/13
35.	Historijska građevina – Palata Ješe D. Saloma na Obali Kulina bana 20 u Sarajevu	32/09, 48/13
36.	Historijska građevina – Banka na Obali (bivši Objekt Filijale austrougarske banke) u Sarajevu	50/10, 48/13
37.	Historijski spomenik – Oficijska kasina (Dom Armije, Dom vojske Federacije) u Sarajevu	97/07, 48/13, 10/20
38.	Historijski spomenik – Gradska tržnica (Markale ili Markthalic) u Sarajevu	75/08, 48/13, 27/20
39.	Historijsko gradsko područje – Sarajevska čaršija <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.1-2.5-48/20-45 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	42/14
40.	Historijski spomenik – Aškenaski hram u Sarajevu	53/08, 48/13, 41/19, 27/20
41.	Historijska građevina – Ženska gimnazija u Sarajevu	69/12
42.	Graditeljska cjelina – kompleks vila iz austrougarskog perioda u Petrkovoj ulici (Vila Mandić, vila Heinricha Reitera, vila Hermine Radisch i vila Forstratha Miklusa) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-51 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	55/09, 48/13
43.	Historijska građevina – Napretkova palača (Zgrada Hrvatskog kulturnog društva "Napredak", Napretkov Zakladni dom), u Titovoj 56 u Sarajevu	44/15, 77/20
44.	Historijska građevina – Stambeno-poslovna zgrada u ulici Maršala Tita broj 27 u Sarajevu	103/14
45.	Historijska građevina – Zgrada kina Apolo u Sarajevu	17/15
46.	Historijska građevina – Stambeno-poslovna zgrada Nekadašnja upravna zgrada Trgovačko-transportnog akcionarskog društva u ulici Mula Mustafe Bašeskije broj 5 u Sarajevu	90/14, 103/14
47.	Historijska građevina – Dom društva Gajret u Sarajevu	56/14, 90/14
48.	Historijska građevina – Zgrada Slavije u Sarajevu	22/14, 39/14
49.	Historijska građevina – Stambeno-poslovni objekat Vakufa Hovadžî Kemahidina (Mekteb) u Sarajevu	38/12
50.	Graditeljska cjelina – Crkva svetog Vinka Puolskoga u Sarajevu	85/11, 77/20
51.	Historijska građevina – Hotel Zagreb u Sarajevu	53/11
52.	Historijska građevina – Gospodinića kuća u ulici Handije Kreševakovića broj 1 u Sarajevu	53/11
53.	Graditeljska cjelina školskih zgrada iz Gimnazijske ulice u Sarajevu	72/11, 27/20
54.	Historijska građevina – zgrada Ante Starčevića u Sarajevu	13/11
55.	Historijska građevina – zgrada Jozefa Zudiku Dunova u Sarajevu	13/11
56.	Historijska građevina – zgrada Narodne (Centralne) banke u Sarajevu	40/10, 48/13
57.	Historijska građevina – Kuća Dumić u Radićevoj ulici broj 10 u Sarajevu	94/09, 48/13
58.	Historijska građevina – zgrada Društva Crvenog krsta u Sarajevu	36/09, 48/13, 52/20
59.	Historijska građevina – Vatrogasna kasarna u Sarajevu	103/08, 48/13
60.	Historijska građevina – Zgrada Predsjedništva Bosne i Hercegovine (Zgrada zemaljske vlade II) u Sarajevu	94/09, 48/13, 64/20
61.	Historijska građevina – Zgrada Penzionog fonda (zgrada na tihu ulicu Maršala Tita i Hamze Hume) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-53 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	36/09, 48/13
62.	Historijska građevina – Zgrada zemaljske vlade II (Zgrada Službenica) u Sarajevu	86/08, 48/13, 64/20
63.	Historijska građevina – Crkva sv. Josipa na Marjin-Dvoru u Sarajevu	44/09, 48/13, 54/20
64.	Historijska građevina – Salomova palača u Sarajevu	60/08, 48/13, 68/20
65.	Historijska građevina – Palata Musafija u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-49 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	75/08, 48/13
66.	Historijska građevina – Zgrada Marjin-Dvora i unutrašnje dvorište u Sarajevu	75/08, 48/13, 10/20

67.	Historijska građevina – Narodno pozorište u Sarajevu	3/08, 48/13, 27/20
68.	Historijska građevina – Zgrada Zemaljskog vakufa (Rijasetu IZ u BiH i Vakufske direkcije) u Hadin Ali-pašinog vakufa u Sarajevu	3/08, 48/13, 52/20
69.	Historijski spomenik – Magrihija džamija u Sarajevu	2/06, 48/13, 64/20
70.	Graditeljska cjelina – Alipašina džamija sa harenom u Sarajevu	2/06, 48/13, 64/20
71.	Historijska građevina – sportski centar FIS (nekadašnji Sokolski dom društva "Matica") u Sarajevu	9/16
72.	Historijska građevina – nehoter Željezničarsko-štedne radnice u Sarajevu	51/17
73.	Pokretno dobro – Masaf Fadil-paše Šerifovića koje se čuva u zgradi Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu	69/13
74.	Stambena – graditeljska cjelina – Svrzna kuća u Sarajevu	2/06, 48/13, 82/19
75.	Graditeljska cjelina – Hadžijska (Vekil Harčova) džamija u Sarajevu	12/06, 48/13, 77/19
76.	Grobiljska cjelina – Alifakovic u Sarajevu	12/06, 48/13
77.	Graditeljska cjelina – Čyva Svetog Cirila i Metoda sa Bogoslovijom u Sarajevu	72/11
78.	Historijska građevina – Miščina (Kebekir hadži Ahmedova) džamija u Sarajevu	47/13, 56/18, 54/20
79.	Historijska građevina – Zgrada Kantona i Općine Centar (Troja zgrada Zemaljske vlade) u Sarajevu	56/18, 64/20
80.	Pokretno dobro – Arhiv Instituta za muzikologiju Muzičke akademije Univerziteta u Sarajevu	94/18
81.	Historijska građevina – Stambena zgrada u ulici Franjevačka br. 2 (zgrada Mehmedbega Fadilpašića) u Sarajevu	25/19, 27/20
82.	Graditeljska cjelina – Štošmajerova ulica u Sarajevu	53/19
83.	Gradjevina – Morića-han u Sarajevu	4/20
84.	Historijska građevina – Pravosudna palata u Sarajevu	6/19, 10/20
85.	Graditeljska cjelina Abdesthana (Sejdi Feruhova) džamija sa grobljem i česmom u Sarajevu	77/11, 85/11, 54/20
86.	Stambena graditeljska cjelina – Hadžišabanovića kuća u Sarajevu	102/11, 48/13
87.	Gradjevina – Tabacki (Hadži Osmanov) mesdžid u Sarajevu	54/20

Dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika BiH

Red.broj	Naziv dobra	Privremena lista broj
1.	Muzej "Mlade Bosne" (JU "Muzej Sarajevo 1878-1918") u Sarajevu	552
2.	Sebilj na Baščaršijinom trgu u Sarajevu	558
3.	Objekti Sarajevske pivare u Sarajevu	526
4.	Serijatska sudačka škola u Sarajevu	560
5.	Zgrada pošte u Sarajevu	514
6.	Akademija likovnih umjetnosti u Sarajevu	524

Prilog 4 – Popis pojedinačnih nacionalnih spomenika i dobara upisanih na Privremenu listu nacionalnih spomenika u obuhvatu zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo

Proglaseni nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
1.	Graditeljska cjelina – Električna centrala na Hiscima (Marijin-Dvoru) u Sarajevu	44/15, 52/20
2.	Graditeljska cjelina – grupa zgrada u Kotromanićevoj ulici (Kotromanićeva br. 36, br. 38. i zgrada na uglu Kotromanićeve i ul. Kalmija Baniba) u Sarajevu	82/13, 52/20
3.	Graditeljska cjelina – Oficirski paviljoni u Sarajevu	13/11, 10/20
4.	Pokretno dobro – Sarajevska hagada, vlasništvo Bosne i Hercegovine, koja se čuva u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu	6/03
5.	Historijska građevina – Zgrada muzeja revolucije (zgrada Historijskog muzeja Bosne i Hercegovine) u Sarajevu	103/12
6.	Pokretno dobro – Kutovski zapis vlasništvo Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu	67/16
7.	Graditeljska cjelina – Stambeni kompleks na Džidžikovcu u Sarajevu <i>Izjeme i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-50 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	86/08, 48/13

8.	Historijska građevina – Zgrada Radničkog doma (Kinoteka) u Alipašinoj ulici br. 19 u Sarajevu	49/13
9.	Pokretno dobro – Filmski materijal Kinoteke Bosne i Hercegovine u Sarajevu	85/11
10.	Graditeljska cjelina – ulice Čekalusa (područje između Mejtaša i Džidžikovca) u Sarajevu	80/16
11.	Graditeljska cjelina – Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine u Sarajevu	66/18
12.	Pokretno dobro – zbirka antičkih i srednjovjekovnih kamenih spomenika u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu	56/19
13.	Pokretno dobro – Fondovi i zbirke Historijskog arhiva Sarajevu	1/10
14.	Ambijentalna cjelina – Hadži Sinanova (Silahdar Mustafa paše) tekija sa Saradž Alijinom džamijom i mezarjem u Sarajevu	97/07, 48/13
15.	Graditeljska cjelina poznata kao kuća Alije Đerzeleza u Sarajevu	82/07, 48/13
16.	Historijska građevina – Sahurina kuća u Sarajevu	88/07, 48/13, 64/20
17.	Graditeljska cjelina – Bakarevića (Kekeli-Sinanova) džamija u Sarajevu	1/18, 64/29
18.	Historijska građevina – vila Stefanija u ulici Mjedenica broj 5 u Sarajevu	94/09, 48/13, 68/20
19.	Historijska građevina – Stambeni objekat u ulici Višnjik 16 u Sarajevu	9/16
20.	Graditeljska cjelina – Čobanija (Čoban Hasan vojvode) džamija u Sarajevu	4/20

Dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika

Red.broj	Naziv dobra	Privremena lista broj
1.	Arheološki lokalitet na Marijin-Dvoru u Sarajevu	533

Prilog 5 – Smjernice za izradu prostorno-planskih dokumenata i plani i projekta očuvanja naslijeđa

Prilikom izrade prostorno-planskih dokumenata, kao i u planiranju intervencija, do njihovih donošenja potrebno je ispoštovati sljedeće smjernice, mjere zaštite definirane za identifikirane karakteristične zone i posebne mjere zaštite za identifikirane dijelove zona.

1) Smjernice

1. Prostor nacionalnog spomenika u izradi neophodnog prostorno-planskog dokumenta treba biti prevashodno posmatran kao historijski urbani krajolik. Cjelokupna historijska slojevitost svih kulturnih i prirodnih vrijednosti historijskog urbanog jezgra treba biti sagledana i pravilno zaštićena, očuvana i prezentirana te omogućeni novi, ambijentalnom kontekstu i duhu današnjeg vremena prilagođeni, sedimenti kulturnog identiteta.
2. U cilju izrade prostorno-planskog dokumenta neophodno je prethodno snimiti postojeće stanje svih objekata, izgrađenih struktura i otvorenih i javnih površina na prostoru nacionalnog spomenika, koristeći ažuriranu geodetsku podlogu i podatke nadležnih institucija, izdata rješenja za građenje ili saglasnosti na tekuće održavanje.
3. Pri izradi prostorno-planskog dokumenta posebnu pažnju obratiti na zauzetost parcele, prostorno organiziranje građevinske parcele, uključujući rješenje internog i saobraćaja u mirovanju na parceli u vlasništvu, objekte i cjeline koji imaju izražen identitet, potencijal za razvoj i značaj za lokalnu zajednicu.
4. Sastavni dio prostorno-planskog dokumenta treba biti i plan i projekat očuvanja naslijeđa kompletnog prostora nacionalnog spomenika koji mora sadržavati: detaljan urbanističko-arhitektonski snimak postojećeg stanja;

- identifikaciju građevinskog stanja, konstruktivne stabilnosti, namjenu i korištenje svih objekata; identifikaciju, namjenu i korištenje otvorenih javnih prostora i prostora unutrašnjih dvorišta; analizu rizika po naslijeđe kao i mogućnosti razvoja; te prijedlog svih intervencija uključujući i trodimenzionalni model prostora sa preciznim prikazom volumena i izgrađenosti.
5. Odgovarajućim dijelovima plana i projekta očuvanja naslijeđa, i na osnovi ažurirane geodetske podloge, potrebno je prvenstveno identificirati izvedene intervencije kojima je narušena autentičnost i integritet dijela objekata, objekta ili cjeline, odnosno područja u okviru nacionalnog spomenika, te dati smjernice za ublažavanje ili uklanjanje negativnog utjecaja na naslijeđe koje te intervencije imaju.
 6. Odgovarajućim dijelovima plana i projekta očuvanja naslijeđa potrebno je, između ostalog, definirati materijalizaciju i pristup "vraćanja" izvornog ili zadnjeg poznatog stanja dijela objekata, objekta ili cjeline odnosno područja, a sve zasnovano na autentičnoj dokumentaciji, definirati mogućnost postavljanja krovnih prozora, postavljanje reklama, natpisa i firmi, klima-uređaja, ograda i sličnog na fasadama objekata, te dati odgovarajuće mjere uređenja i načine korištenja za unutrašnja dvorišta. Potrebno je uraditi i energetske analize, te na osnovi toga predvidjeti minimalne, neinvazivne i po mogućnosti reverzibilne zahvate kojima bi se poboljšala energetska učinkovitost objekata.
 7. Intervencije na objektima i otvorenim prostorima, za koje nisu donesene pojedinačne odluke Komisije mogu biti: tekuće održavanje, rehabilitacija, rekonstrukcija, restauracija, konzervacija, adaptacija savremenoj upotrebi, a izuzetno i prenamjena, redizajn, nadogradnja odnosno dogradnja objekta te interpolacija.
 8. Izvođenje intervencije na pojedinačnim objektima i otvorenim prostorima nacionalnog spomenika je uvjetovano detaljnim snimanjem postojećeg stanja predmetnog objekta ili površine, a na ažurnoj geodetskoj podlozi.
 9. Predložene intervencije na objektima i otvorenim prostorima se zasnivaju na procjeni njihove pojedinačne i vrijednosti mikrocjeline unutar koje se nalazi predmetno dobro, te predložene namjene cjeline. Intervencije na objektima trebaju osigurati ponovnu upotrebu objekta i otvorenog prostora u prihvatljivoj namjeni, te rehabilitaciju mikrocjeline u smislu njenog redovnog korištenja.
 10. Intervencije na objektima i graditeljskim cjelinama na prostoru nacionalnog spomenika koje posjeduju spomenički karakter (utvrdila nadležna služba zaštite naslijeđa u procesu izrade planova i projekata očuvanja naslijeđa), trebaju biti usmjerene njihovoj konzervaciji i restauraciji i vraćanju izvornog ili zadnjeg poznatog stanja dobra prema autentičnoj dokumentaciji, uz mogućnost izvođenja radova adaptacije savremenoj upotrebi u enterijeru i radova podizanja energetske učinkovitosti, a sve s ciljem očuvanja autentičnosti i integriteta prostora nacionalnog spomenika i korištenja predmetnih pojedinačnih objekata.
 11. Intervencije na objektima i cjelinama na prostoru nacionalnog spomenika koje nemaju spomenički karakter (utvrdila nadležna služba zaštite naslijeđa u procesu izrade planova i projekata očuvanja naslijeđa), ali doprinose svaki posebno historijskoj vrijednosti i ambijentalnom karakteru prostora nacionalnog spomenika, bez obzira na fizičko stanje u kojem se nalaze, trebaju biti usmjerene njihovoj rehabilitaciji i uklapanju u historijsko urbano tkivo, uz očuvanje autentičnosti i integriteta prostora nacionalnog spomenika te ispunjavanju savremenih uvjeta života i korištenja predmetnih pojedinačnih objekata.
 12. Pri izradi prijedloga intervencije neophodno je jasno obrazložiti razloge odabira intervencije te plan njenog izvršenja, kao i namjenu objekta.
 13. Prijedlogom intervencija je potrebno posebno voditi računa o očuvanju uličnih fasadnih platana i mjerilu objekata (volumen, oblikovanje krovova i kolorit uz poštovanje regulacione i građevinske linije), te zastupljenosti zelenila u ukupnoj slici nacionalnog spomenika.
 14. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika prijedlogom intervencija ne smiju dovesti do ugrožavanja vizuelnog i funkcionalnog integriteta koji se očituje u:
 - a. Sagledavanju nacionalnih spomenika u skupu historijskog urbanog krajolika i proporcijских odnosa između njih i njihovog neposrednog okruženja;
 - b. Sagledavanju i čitljivosti linija ulica i fasada objekata u njima;
 - c. Očuvanju linije fasadnih avlijskih zidova u mahalama na padinama oko gradske jezgre;
 - d. Pogleda na nacionalni spomenik sa repemih tačaka okolnih brda i pogleda iz grada na mahale na okolnim brdima;
 - e. Sagledavanju silueta objekata iz prostora grada uz rijeku i očuvanje izvornog ili njemu najbližnjeg kolorita objekata, oblikovanja i kolorita krovova objekata na padinama nacionalnog spomenika;
 - f. Sagledavanju linija objekata u nizinskom dijelu grada sa okolnih padina i očuvanje izvornog ili njemu najbližnjeg kolorita objekata, oblikovanja i kolorita krovova objekata u nizinskom dijelu grada.
 15. U cilju zaštite vizuelnog identiteta i vizuelnog integriteta prostora nacionalnog spomenika:
 - a. Nije dozvoljena promjena kolorita, načina obrade fasade, oblika otvora, oblika krova ili bilo koja druga intervencija kojom se mijenja fasada objekta ili njen dio a bez prethodne pismene saglasnosti nadležne službe zaštite naslijeđa na prijedlog intervencije;
 - b. Na uličnim fasadama na prostoru nacionalnog spomenika nije dozvoljeno postavljanje klimaređaja, izuzev u izuzetnim slučajevima i uz saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa kojom se definira mjesto postavljanja te dizajn, materijalizacija i harmonizacija sa fasadom;

- c. Reklamni predmeti i reklamni panoji svojom postavkom ne smiju biti smetnja kretanju ljudi niti narušavati vizure i zaklanjati urbani pejzaž, a postavljanje reklama na krovovima objekata na prostoru nacionalnog spomenika, kao i postavljanje reklamnih tijela i stalnih struktura za reklamiranje između objekata preko ulice i njihovo oslanjanje na fasade objekata, jumbo panoa i bigboarda je moguće samo uz uvjet da neće dovesti do fizičkog oštećenja objekata, ugrožavanja sagledavanja ulica, vizuelnog integriteta cjeline te posjeduju prethodnu saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa na poziciju, način oslanjanja, materijalizaciju i osvjetljenje reklame;
- d. Dozvoljeno je privremeno i povremeno postavljanje umjetničkih ili reklamnih instalacija iznad dijelova ulica uz uvjet da mjesto kačenja na fasade objekata bude minimalne površine i vizuelno nenametljivo, a predmetni dio fasade popravljen nakon skidanja instalacije;
- e. Izuzetno i uz odobrenja nadležnih institucija dozvoljene su na fasadama objekata instalacije svjetlosnih i zvučnih efekata te njihovo korištenje za obilježavanje posebnih događaja ili podizanju društvene svijesti usmjerenih kampanja.
16. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika prijedlogom intervencija ne smiju dovesti do ugrožavanja funkcionalnog integriteta, odnosno trebaju biti usmjerene njegovom unapređenju što se očituje u:
- Očuvanju dominantnih funkcija u određenim dijelovima nacionalnog spomenika, poštujući različitost funkcije prizemlja i spratnih etaža;
 - Obavezni kontrole namjene i korištenja prizemlja te vraćanja izvorne namjene ili uvođenja namjena primjerenih karakteru nacionalnog spomenika, isključujući namjene čije uvođenje će zahtijevati veće izmjene strukture objekata ili cjelina.
17. Prijedlogom intervencija je moguće predložiti redizajniranje dijela objekata ili objekata (fasada) za koje je utvrđeno da su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
18. Izuzetno, prijedlogom intervencija je moguće predvidjeti i uklanjanje dijela objekata ili objekata koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
19. Iluminacija objekata i prostora treba biti urađena na osnovi projekta iluminacije kojim će se definirati vrsta, boja, jačina i usmjerenje osvjetljenja uz neophodne grafičke priloge na kojima će biti naznačene pozicije predviđenih rasvjetnih tijela sa svim potrebnim opisima.
20. Intervencije nadogradnje, dogradnje i interpolacije su dozvoljene jedino ukoliko neće dovesti do promjene vrijednosti, ambijentalnog konteksta i vizuelnog integriteta predmetnog mikrolokaliteta nacionalnog spomenika te nacionalnog spomenika kao cjeline, odnosno neće ugroziti karakter i značaj nacionalnog spomenika (mikrolokaliteta i cjeline), a osigurat će ponovnu upotrebu objekta u prihvatljivoj namjeni te rehabilitaciju mikrocjeline u smislu njenog redovnog korištenja. Novoprojektirani objekat svojim volumenom kao i visinom prizemlja mora biti harmoniziran sa volumenima postojećih objekata koji su snježeni neposredno uz predmetni objekat.
21. Prostori na kojima je moguća interpolacija, odnosno objekti na kojima je moguća dogradnja i nadogradnja, moraju biti precizirani kroz prostorno-planski dokument uz definiranje osnovnih uvjeta u skladu sa odredbama i mjerama zaštite ove odluke, a ukoliko se predlaže prije usvajanja prostorno-planske dokumentacije, moraju imati mišljenje Komisije.
22. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika projektom očuvanja naslijeđa sa ciljem izgradnje novih objekata ne smiju dovesti do degradacije ili oštećenja nacionalnih spomenika, postojećih objekata i otvorenih površina.
23. Za javne površine (zelene površine, trotoari, trгови i slično) potrebno je uraditi projekat urbane rehabilitacije posmatrajući površine u ambijentalnom kontekstu kojem pripadaju, a ne kao pojedinačne i izolovane prostore. Projektom urbane rehabilitacije potrebno je posebno osigurati dostupnost javnih površina svim kategorijama stanovništva, očuvanje i sadnju autohtonog zelenila, osvjetljenje prostora, opremanje urbanim mobilijarom i prezentaciju značaja površine. Dodatno, svojim dimenzijama i završnom hodnom oblogom kretanju moraju biti prilagođene sve pješačke hodne površine na prostoru nacionalnog spomenika uključujući stepeništa, rampe i pristupe u objekte javne namjene.
24. Zadržati sve postojeće površine urbanog zelenila u toj namjeni, kroz rekonstrukciju, revitalizaciju i sanaciju zelenila uz istovremeno poboljšanje kvalitete i osiguranje jedinstvenog sistema urbanog zelenila. Prilikom održavanja postojećeg zelenila te interpolacije novog koristiti autohtone vrste u svim oblicima zelenila.
25. Urbani mobilijar mora u svom oblikovanju biti ujednačen unutar prostora zaštite nacionalnog spomenika, a dizajn usaglašen sa vrijednostima i identitetom prostora.
26. Dozvoljeno je privremeno zauzimanje javnih površina, isključivo uz odobrenje nadležnih službi za zauzimanje javnih površina i uz uvjet da prilikom planiranja zauzimanja prvo mora biti osigurana zadovoljavajuća širina javne površine za kretanje pješaka i prolazak vozila interventnih službi.
27. Za ruševne i napuštene objekte potrebno je utvrditi i privremene i trajne intervencije. Privremene intervencije podrazumijevaju da svi ruševni objekti na prostoru nacionalnog spomenika bez obzira na vlasništvo i (ne)identificiranog vlasnika i/ili korisnika moraju biti redovno čišćeni od otpada i samonikle vegetacije te osigurani od osipanja ili pada materijala i dijelova objekta kao i neovlaštenog pristupa.
28. Za neuređene površine potrebno je utvrditi i privremene i trajne intervencije. Privremene intervencije podrazumijevaju da se neuređene površine, kako izgrađenog tako i neizgrađenog zemljišta, moraju urediti u skladu sa sigurnosnim i sanitarno-higijenskim uvjetima te, po uređenju, privesti privremenoj odnosno konačnoj namjeni.
29. U okviru prostorne cjeline rijeke Miljacke sa mostovima i obalama neophodno je planirati

- uspostavu kontinuiteta šetnice i uz lijevu obalu Miljacke ("uvezati" postojeće dijelove), uz ozelenjavanje autohtonom vegetacijom.
30. Saobraćaj u mirovanju je potrebno što je moguće više izmjestiti van zone nacionalnog spomenika, odnosno smjestiti u podzemne garaže. Izvedbe podzemnih garaža ni u kom slučaju ne smiju dovesti do narušavanja vizuelnog integriteta i sagledavanja predmetnih mikrocijelina i cjeline nacionalnog spomenika te degradacije ili oštećenja nacionalnih spomenika.
 31. Nije dozvoljeno uklanjanje postojećih objekata s ciljem izvođenja novih ili proširenja postojećih saobraćajnica, odnosno izvođenja površina za saobraćaj u mirovanju na nivou ili iznad nivoa terena.
 32. Prostorno-planskim dokumentom je potrebno dati rješenje za kretanje motornih vozila kategorija B+, E, C i dalje do F isključivo van zone nacionalnog spomenika.
 33. Dozvoljeno je izvođenje infrastrukturnih radova na postojećim sistemima s ciljem njihovog održavanja i unapređenja.
 34. Nije dozvoljena izgradnja magistralnih infrastrukturnih objekata i industrijskih objekata unutar prostora nacionalnog spomenika.
- 2) Mjere zaštite definirane za identifikirane karakteristične zone
- a) Zone ulica generalno predstavljaju karakteristične elemente od izuzetnog značaja za očuvanje integriteta, autentičnosti i vrijednosti nacionalnog spomenika. Stoga se za zone ulica na prostoru nacionalnog spomenika utvrđuju, pored u stavu 1) navedenih i sljedeće mjere zaštite:
 1. Nadležne službe zaštite naslijeđa trebaju uraditi detaljan urbanističko-arhitektonski snimak zona ulica kojim je potrebno utvrditi postojeće stanje svih objekata i otvorenih prostora, a kroz osnove prizemlja, osnove sprata (spratova), pete fasade i fasada objekata.
 2. Snimkom treba identificirati i analizirati građevinsko stanje, namjenu i korištenje svih objekata i prostora unutrašnjih dvorišta, sve izvedene radove na objektima i prostorima sa informacijom o tome da li su radovi izvedeni sa odobrenjem za građenje ili ne, kvalifikacija i opis intervencija, utjecaj intervencije na autentičnost, integritet i značaj ulica, namjenu i probleme u korištenju javnih površina. Identifikaciju vršiti na osnovi poređenja sa izvornim ili prema autentičnim dokumentima o zadnjem poznatom stanju objekata ili prostora.
 3. Na osnovi analize potrebno je uraditi elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije (u daljnjem tekstu: elaborat). Kroz njega treba definirati vrijednosti i značaj svakog pojedinog objekta i otvorenog prostora, identificirati objekte koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju kao i one koji su u izuzetno lošem građevinskom stanju a ne posjeduju nikakvu umjetničku ili estetsku vrijednost. Također je potrebno identificirati objekta i prostore koji su izloženi riziku skorog nestajanja usljed stanja konstrukcije, neodržavanja ili usljed pritiska ekonomskog razvoja.
 4. Elaboratom je potrebno utvrditi vrijednosti, autentičnost, integritet i ambijentalni značaj svih struktura prostora te u skladu sa tim utvrditi moguće intervencije na svakom pojedinom objektu i otvorenom prostoru. Izraditi plan obnove objekata sa jasno utvrđenim smjernicama pri odabiru građevinskog materijala, stila gradnje, prijedloga namjene i slično s ciljem zadržavanja autentičnosti i integriteta ili originalnosti izgleda.
 5. Intervencije moraju biti usmjerene očuvanju integriteta, autentičnosti i ambijentalnog konteksta ulica, te integriteta i autentičnosti objekata.
 6. Integritet, autentičnost i ambijentalni kontekst ulica se prvenstveno ugleda u uličnim fasadama (visinama vijenaca, visinama prizemlja, ritmu otvora, raščlanjenosti fasade, koloritu i slično), odnosno definiranoj regulacionoj i građevinskoj liniji, proporcijama i volumenima objekata, visini prizemlja i visini krovnih streha. Stoga se planiranim intervencijama moraju očuvati ulične fasade u svim predmetnim ulicama što podrazumijeva da se kroz intervencije definirane za pojedinačne objekte i parcele preciziraju mjere vodeći računa o integritetu cijele ulice, a ne samo predmetnog objekta.
 7. Za objekte ili njihove dijelove koji se analizom definiraju kao neprimjereni usljed izvedenih radova (spram utjecaja na autentičnost, integritet i značaj), odnosno u neskladu sa ambijentom, ili narušavaju ambijentalni kontekst i vrijednosti nacionalnog spomenika potrebno je, kroz elaborat, dati prijedlog mjera za umanjene ili otklanjanje negativnog utjecaja (redizajn, zamjena određenih elemenata, obnova, i slično) ili izuzetno, prijedlogom intervencija je moguće predvidjeti i uklanjanje dijela objekata ili objekata koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
 8. Objekti i prostori građevinskog zemljišta na kojima je moguća dogradnja, nadogradnja i interpolacija moraju biti jasno definirani kroz elaborat, s tim da je za te objekte i prostore obavezno u sklopu prostorno-planskog dokumenta utvrditi detaljne urbanističko-tehničke uvjete uzimajući u obzir mjere zaštite utvrđene ovom odlukom, te vodeći računa da: ovim intervencijama izgrađeni objekti ili njihovi dijelovi ne smiju biti viši od neposredno susjednih objekata u ulici, da visina prizemlja mora biti jednaka visini prizemlja objekata u neposrednoj blizini, da nagib krova i krovne plohe trebaju biti harmonizirane sa okolnim objektima te da se mora ispoštovati regulaciona i građevinska linija. Interpolacija nije moguća na postojećim otvorenim javnim površinama ili u unutrašnjim dvorištima zgrada ukoliko se ne radi o reverzibilnim intervencijama ili intervencijama privremenog karaktera.
 9. Promjena kolorita, načina obrade fasade, oblika otvora, oblikovanja balkonskih ograda, zastakljivanje balkona, postavljanje vanjskih roletni i njihovih kutija, zazidivanje otvora ili bilo koja druga intervencija kojom se mijenja fasada objekta ili njen dio uključujući adaptaciju

- potkrovlja u stambenu namjenu ili, izuzetno, nadogradnju potkrovlja, može biti izvedena jedino ako je predviđena elaboratom i prema uvjetima koje je propisala nadležna služba zaštite naslijeđa.
10. Potrebno je predvidjeti izmještanje klimauređaja sa uličnih fasada objekata. Ukoliko to nije moguće, onda je potrebno definirati mjesto gdje klimauređaji mogu biti postavljeni kao i masku za njih.
 11. U planiranju intervencija na obnovi fasada (usmjerenoj kolorističkoj obnovi, poboljšanju energetske efikasnosti, konzervatorsko-restauratorskim radovima ili bilo kojoj drugoj) kao i kod planiranja radova adaptacije i/ili uređenja poslovnih prizemnih objekata potrebno je voditi računa u usklađenosti oblikovanje prizemlja objekta sa ostatkom objekta, odnosno prizemlje objekta mora svojim oblikovanjem, arhitektonskim stilom i koloritom biti u cjelosti usklađeno sa fasadom i oblikovanjem kompletnog objekta. Svi dijelovi prizemlja koji su vremenom izgubili autentičnost, oblikovanje i integritet u izrazu moraju biti vraćeni na izvorno ili zadnje poznato stanje prije izmjene, a sve u skladu sa dokumentacijom o autentičnom izgledu (tehnička dokumentacija i fotografije stanja prije izmjene).
 12. Elaboratom je potrebno predvidjeti intervencije usmjerene unapređenju energetske efikasnosti postojećih objekata, vodeći računa da ne smije doći do promjene uličnih fasada objekata, visine i oblika krova, oblika i kolorita prozora i svih ostalih arhitektonskih detalja koji čine vanjsko oblikovanje objekta. Intervencije trebaju uzeti u obzir potrebu zaštite objekta od kapilarne vlage i oborinskih voda, kao i upotrebu paropropusnih materijala u odgovarajućim izolacijama te biti usmjerene povećanju toplinske zaštite ovojnice objekata, učinkovitosti sistema grijanja, hlađenja, ventilacije, klimatizacije i pripreme potrošne vode, učinkovitosti sistema rasvjete, korištenja obnovljivih izvora energije i alternativnih sistema njihovog korištenja, te uvođenje sistema automatizacije i upravljanja objektima.
 13. Za objekte kojima je elaboratom predviđena intervencija konzervatorsko-restauratorskih radova i radova tekućeg održavanja potrebno je uraditi projekte konzervatorsko-restauratorskih radova te analizu mogućnosti poboljšanje energetske efikasnosti, a kojima se posebno treba obraditi sljedeće:
 - a. Intervencije na fasadama (kolorit, vraćanje izvornog stanja ili umanjeње negativnog utjecaja ireverzibilnih intervencija, ujednačavanje oblikovanja otvora, restauracija ulaznih vrata, konzervatorsko-restauratorski radovi na dekorativnim elementima i balkonima i ostalo);
 - b. Intervencije na krovnim ploham (nagib, stanje krovnog pokrivača i konstrukcije, mogućnost korištenja potkrovlja za stambenu ili poslovnu namjenu, mogućnost postavljanja krovnih prozora i ostalo);
 - c. Identifikacija problema i mogućnosti unapređenja sistema grijanja, vodo-snađbjevanja, otvora, poboljšanja zaštite objekta od kapilarne vlage i oborinskih voda, mogućnost postavljanja termičke izolacije sa unutrašnjih strana fasadnih zidova i krova uz definiranje prihvatljivih materijala (sa aspekta paropropusnosti, sprječavanja kondeza i vlage te kompatibilnosti sa izvornim materijalima);
 - d. Plan održavanja.
 14. Za objekte za koje se utvrdi rizik od skorog nestajanja, a posebno za one koji posjeduju određene vrijednosti i značaj, potrebno je uraditi projekat hitnih mjera zaštite. Projekat treba sadržavati i prijedlog budućeg upravljanja i mogućnosti prenamjene u druge kompatibilne namjene.
 15. Izuzetno, ako ne postoji dokazana mogućnost i izvediv način da se objekat spasi (konstruktivna nestabilnost u mjeri da se nepovratno onemogućuje restauracija i konzervacija) te ako ne postoji dokazana ekonomska potreba, ne smije se prihvatiti očuvanje historijskog naslijeđa koje predviđa spašavanje samo fasade objekta. U tim slučajevima se predlaže izgradnja novog objekta na istom mjestu s punim poštovanjem arhitektonsko-urbanističkih parametara postojećeg objekta i postojećeg historijskog okruženja. Za sve objekte i prostore potrebno je identifikirati rizike (prirodne i ljudske) te dati prijedlog djelovanja spram njih (zagadenje, buka, vibracije, zatvaranje obrta u prizemljima, povećanje izgrađenosti parcele usljed širenja objekata na otvorene prostore dvorišta, ubrzana promjena namjene objekata u odnosu na izvornu i ostalo).
 16. Za unutrašnja dvorišta i otvorene prostore potrebno je uraditi projekte urbane rehabilitacije. Unutrašnja dvorišta bi trebala biti ozelenjena, opremljena klupama i mobilijarom koji omogućava da ih koriste sve kategorije stanovništva, a posebno djece i starijih osoba. Izuzetno, moguće je predvidjeti izgradnju struktura reverzibilnog karaktera ili izgradnju privremenih struktura na prostorima dvorišta i otvorenih prostora, koje ne smiju utjecati na umanjeње vrijednosti, i integriteta lokaliteta te zaklanjati vizure na isti.
 17. U skladu sa karakterom svake pojedine površine uraditi projekat rehabilitacije javnih površina s primarnim ciljem da ih koriste svi građani (trgovi i otvorene površine uključujući zelene površine i mezarje Kovači, zelene površine i mezarje Alifakovac, parking oko Narodnog pozorišta i Doma mladih, trg ispred Doma Armije, Trg slobodenja – Alija Izetbegović, parkovske površine na raškrću ulica Mehmeda Spahe i Dalmatinska, Veliki i Mali park, parkovske površine oko zgrade Predsjedništva, Općine Centar i Zgrade Željeznica FBiH, Hastahana, i ostale). Projekat za svaku površinu treba sadržavati prijedlog javne rasvjete, urbanog mobilijara, obrade pješačkih i kolskih površina, elemente mikroarhitekture, iluminaciju okolnih objekata i prostora, te prijedloga načina korištenja određenih dijelova javnih površina za javnu upotrebu.
 18. Potrebno je identifikirati mogućnosti parkiranja na javnim površinama vodeći računa da nije dozvoljeno parkiranje niti zadržavanje na trotoarima i trgovima

- kao ni na drugim površinama koje predstavljaju mjesta okupljanja ljudi.
19. Uraditi identifikaciju potreba na održavanju i unapređenju infrastrukturne mreže sa definiranim potencijalnim utjecajima na naslijeđe.
- b) Za prostor mahala, kao jednog od karakterističnih dijelova, pored onih navedenih u stavu 1), utvrđuju se sljedeće mjere zaštite koje treba osigurati kroz prostorno-plansku dokumentaciju kao i bilo kakvu intervenciju u prostoru:
1. Osigurati očuvanje koeficijenta izgrađenosti, izvorni odnos objekata prema ulici, urbanističko i arhitektonsko mjerilo, oblikovanje, materijalizaciju i kolorit, te očuvati i unaprijediti zelene površine kroz planiranje dodatne sadnje autohtonog zelenila.
 2. Mogućnosti dogradnje, nadogradnje i interpolacije moraju biti detaljno definirani za svaku katastarsku parcelu kroz prostorno-plansku dokumentaciju, a posebno dozvoljeni horizontalni i vertikalni gabariti vodeći računa o neophodnosti harmonizacije sa mikrolokalitetom. Intervencije dogradnje, nadogradnje i interpolacije ne smiju dovesti do zaklanjanja vizura postojećih objekata (pravo na vidik) te moraju ostaviti približno jednak koeficijent izgrađenosti parcele (obaveza zadržavanja avlijskog odnosno dvorišnog prostora).
 3. Parkiranje u području mahala treba biti osigurano isključivo u okviru parcela u vlasništvu, odnosno nikako na javnim površinama.
 4. Kroz Elaborat potrebno je identificirati objekte koji su do danas sačuvali svoj izvorni izgled bez obzira na fizičko stanje u kojem se nalaze (izvorni izgled u cjelosti ili većim dijelom), objekte koji posjeduju umjetničku ili estetsku vrijednost, objekte za koje se u određenom vremenskom periodu vežu ugledni i poznati građani Sarajeva (objekti sa dokumentarnom vrijednosti) te javne površine koje predstavljaju prostor okupljanja ljudi kroz historiju.
 5. Identificirane objekte koji su sačuvali izvorni izgled i/ili posjeduju umjetničku ili estetsku vrijednost je potrebno preliminarno arhitektonski i fotografski snimiti te uraditi analizu mogućih konzervatorsko-restauratorskih radova i namjena objekta uzimajući u obzir vlasništvo, mogućnosti nadležnih institucija, njihovo buduće upravljanje i korištenje.
 6. Analiza konzervatorsko-restauratorskih radova treba obuhvatiti i mogućnost unapređenja energetske efikasnosti objekata, te dati stav prema mogućnostima uvođenja novih materijala i poboljšanja stanja građevine.
 7. Objekti koji posjeduju historijsku i/ili umjetničku vrijednost, a za koje nije moguće sprovesti konzervatorsko-restauratorske radove, odnosno za koje je prostorno-planskim dokumentom predviđeno rušenje i izgradnja novog objekta na njihovom mjestu, prije planirane intervencije moraju biti detaljno arhitektonski snimljeni (sa svim konstruktivnim detaljima i položajem u prostoru), a dokumentacija pohranjena u nadležnoj instituciji.
 8. Objekti u kojima su živjeli ili radili ugledni građani Sarajeva trebaju biti obilježeni na odgovarajući način.
 9. Za identificirane javne površine koje predstavljaju prostor okupljanja ljudi kroz historiju potrebno je uraditi projekat urbane rehabilitacije koji treba sadržavati prijedlog javne rasvjete, urbanog mobilijara, obrade pješačkih i kolskih površina, elemente mikroarhitekture, iluminaciju objekata te prijedloga načina korištenja određenih dijelova javnih površina za javnu upotrebu.
10. Kroz Elaborat potrebno je identificirati i objekte koji narušavaju ambijentalni kontekst i vrijednosti nacionalnog spomenika te kroz prostorno-planski dokument predvidjeti odgovarajuće mjere ublažavanja negativnog utjecaja tih objekata (redizajn fasada, sadnja zelenila, promjena kolorita i slično).
- 3) Pored mjere definiranih u stavovima 1) i 2) utvrđuju se sljedeće posebne mjere zaštite za identificirane dijelove zona ulica:
1. Za prostor ulice Mula Mustafe Bašeskije (dio koji nije obuhvaćen odlukom za Sarajevsku čaršiju) i ulice Maršala Tita:
 - Uraditi projekat unapređenja trotoara uz ulicu Mula Mustafe Bašeskije (postavljanje zaštitnih ograda visine minimalno 1,10 metar na dijelovima ulice Mula Mustafe Bašeskije gdje je trotoar uzak i kretanje pješaka nije sigurno, uklanjanje saobraćajnih znakova sa trotoara i njihovo postavljanje bez oslanjanja na hodne površine za pješake, uklanjanje odnosno podizanje na višu visinu reklamnih i drugih znakova i firmi koje izlaze van ravni fasade, ostavljajući slobodnim po vertikali prostor za pješake u minimalnoj visini od 2,40 metara i slično);
 - Uraditi identifikaciju prizemnih prostora u ulicama s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu nekorisćenih prostora te dati mjere koje, kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju prostora (poboljšanje dostupnosti, adaptacija i slično);
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ove dvije ulice (stambeno-poslovna zona) neophodno je uraditi plan ekonomskih i drugih potrebnih mjera za očuvanje i poticaj te upravljanje poslovnim prostorima u prizemlju objekata koje će pomoći njihovu rehabilitaciju (dati prijedlog odgovarajućih namjena po mikrozonomama). Također je potrebno dati plan namjene i uređenja unutrašnjih dvorišta, a prema identificiranim korisnicima;
 - U ulici Maršala Tita neophodno je predvidjeti intervencije kojima bi se ponovo uspostavio kontinuitet uličnog platna na mjestima gdje je prekinut, a vodeći računa o regulacionim i građevinskim linijama, visini prizemlja i strehe neposredno susjednih objekata. Intervencijama se ne treba tražiti historicistički pristup, već savremen iskaz harmoniziran sa predmetnom mikrocjelinom;
 - Na prostoru Velikog parka potrebno je izvršiti konzervatorsko-restauratorske radove na nišanim, a prema odgovarajućem projektu.
 2. Za prostor ulica Obale Kulina bana i Obale Maka Dizdara, te korita rijeke Miljacke:
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ulice Obale Kulina bana (pretežno stambena zona na obali Miljacke) i Obale Maka Dizdara (zona

- većinom obrazovnih i administrativnih sadržaja) neophodno je uraditi urbanistički projekat uređenja i rehabilitacije obala Miljacke;
- Projektom prvenstveno trebaju biti date smjernice za prostorno uspostavljanje kontinuiteta šetnice uz obalu na obje njene strane, te nesmetano sagledavanje fasadnog platna u ulici Obala Kulina bana sa lijeve obale Miljacke (kontinuitet u potezu od Skenderije do Inat-kuće, odnosno granica nacionalnog spomenika Sarajevska čaršija). Dodatno projektom trebaju biti date smjernice za iluminaciju objekata u ulici Obala Kulina bana, te mjere za unapređenje pješačkih površina u obje ulice, a kroz sadnju dodatnog zelenila i opremanje urbanim mobilijarom;
 - Iluminacija objekata treba biti usklađena sa iluminacijom mostova u smislu kolorita i intenziteta iluminacije;
 - Za korištenje od strane pješaka treba biti unaprijedna i desna obala, odnosno trotoar, a kroz aktivaciju obalnih zidova poštujući pravila sigurnosti i slično.
 - Vezano za ulicu Obala Kulina bana potrebno je:
 - Uraditi identifikaciju svih prostora u prizemljima objekata i unutrašnjih dvorišta u ulici, a s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Posebnu pažnju obratiti na trenutno i moguće korištenje unutrašnjih prostora za smještaj saobraćaja u mirovanju za potrebe korisnika objekata. Analiza treba uzeti u obzir sigurnost kretanja vozila i pješaka, potrebe stanara i korisnika neposredno susjednih zgrada, te potrebe za zelenim površinama u gradu;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu prostora u prizemljima objekata i unutrašnjih dvorišta, te dati mjere koje, kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju ili unapređenju korištenja za identificirane korisnike.
 - Vezano za ulicu Obala Maka Dizdara:
 - Na prostoru građevinskog zemljišta od mosta Čobanija do mosta Drvenija, potrebno je kroz odgovarajuće intervencije (interpolacija, dogradnja, nadogradnja, redizajn i slično), osigurati rehabilitaciju prostora i uspostavu uličnog platna uz uvjet da objekti volumenom moraju biti usklađeni sa postojećim objektima na desnoj obali Miljacke (kontinuitet visine izgradnje ranije izgrađenih objekata uz šetnicu na desnoj obali). Arhitektonsko oblikovanje treba biti savremeno, ali prilagođeno vrijednostima nacionalnog spomenika;
 - Preporučuje se produžiti šetalište na lijevoj obali u punoj postojećoj pješačkoj širini sa biciklističkom stazom uz rijeku Miljacku, odnosno šetnicom spojiti Obalu Maka Dizdara i Obalu Isa-bega Isakovića.
3. Za prostor ulice Ferhadija:
- S ciljem očuvanja vizuelnog integriteta i identiteta ulice nije dozvoljeno postavljanje i oslanjanje tendi, klimauređaja i reklamnih tijela na glavnim uličnim fasade objekata, kao ni postavljanje reklamnih tijela ili drugih stalnih struktura između objekata preko ulice i njihovo oslanjanje na fasade objekata;
 - Slobodnostojeća reklamna tijela na javnim površinama ne smiju ometati kretanje pješaka, kao ni vizuelni integritet cjeline (postavkom u prostoru, osvjetljenjem i slično);
 - Elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije u dijelu koji se odnosi na ovu ulicu, tačnije snimak i planirane intervencije na fasadama ulice Ferhadija, treba biti dopunjen smjernicama za postavljanje reklamnih tijela firmi i plaćenih reklama, kao i natpisa na fasadama i slobodno stojećim koje su uradile nadležne službe zaštite naslijeđa. Navedeni elementi na fasadi ne smiju narušiti vizuelni integritet ulice i pojedinačnih fasada svojom postavkom, veličinom niti iluminacijom;
 - Dozvoljeno je privremeno i povremeno postavljanje umjetničkih ili reklamnih instalacija iznad dijelova ulica uz uvjet da mjesto kačenja na fasade objekata bude minimalne površine i vizuelno nenametljivo, a predmetni dio fasade popravljen nakon skidanje instalacije;
 - Planom privremenog zauzimanja javne površine treba, između ostalog, propisati izgled, boju i materijalizaciju ugostiteljskog inventara, te raspored suncobrana. Za provođenje navedenog plana je potrebno prethodno pribaviti mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa;
 - Po uklanjanju ugostiteljskog mobilijara i inventara sa javne površine ona mora biti popravljena;
 - Potrebno je izvršiti iluminaciju objekata prema odgovarajućem projektu, na koji je potrebno pribaviti saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa, kojim će se definirati vrsta, boja, jačina i usmjerenje osvjetljenja uz neophodne grafičke priloge na kojima će biti naznačene pozicije predviđenog osvjetljenja sa svim potrebnim opisima;
 - Instalacije svjetlosnih i zvučnih efekata te njihovo korištenje za obilježavanje posebnih događaja ili podizanju društvene svijesti usmjerenih kampanja se može realizirati samo izuzetno uz odobrenja nadležnih institucija;
 - Uraditi poseban projekat postavljanja reklamnih tijela kojim će se utvrditi položaj i iluminacija reklama na način da ne smiju zaklanjati vizure na fasade objekata i ulicu kao cjelinu.
4. Za prostor ulice Branilaca grada:
- S obzirom na značaj ulice u javnom životu građana preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanje pješaka;
 - S obzirom na značaj institucija i javnih površina u životu grada i građana preporučuje se zabrana parkiranja na trgu ispred Doma Armije i Umjetničke galerije Bosne i Hercegovine, te pretvaranje predmetnog prostora u manji gradski trg, čijim uređenjem bi se naglasio značaj objekata i institucija u neposrednom okruženju. Uređenjem se ne smije predviđati izgradnja stalnih nadzemnih struktura na ovom prostoru niti izvođenje prostornih elemenata koji bi zaklonili vizure na okolne objekte;

- S obzirom na značaj institucija i javnih površina u životu grada i građana preporučuje se zabrana parkiranja na trgu pored Narodnog pozorišta i ispred Doma mladih, te zadržavanje namjene otvorenog javnog prostora za potrebe stanovnika, održavanja manifestacija i drugih događaja iz kulture. Prostori trebaju biti ozelenjeni i uređeni u skladu sa značajem predmetne mikrocjeline u slici i životu grada;
 - Prostor mjesta i ostataka Kalin Ali-hodžine džamije treba biti uređen kao javna otvorena površina uz obaveznu prezentaciju ostataka džamije i interpretaciju njenog značaja;
 - Moguće je oblikovno povezivanje Trga Oslobođenja – Alije Izetbegovića i trga ispred Doma armije s ciljem kreiranja vizuelno jedinstvenog otvorenog javnog prostora;
 - Postojeće zelenilo u ulici, posebno drveće, mora biti sačuvano bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije u dijelu koji se odnosi na ovu ulicu, tačnije snimak i planirane intervencije na fasadama ulice Ferhadija, treba biti dopunjen smjernicama za postavljanje reklamnih tijela firmi i plaćenih reklama kao i natpisa na fasadama. Navedeni elementi na fasadi ne smiju narušiti vizuelni integritet ulice i pojedinačnih fasada svojom postavkom, veličinom niti iluminacijom.
5. Za prostore ulica Miss Irbina i Radićeva:
- S obzirom na značaj ulica u javnom životu građana preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanja pješaka;
 - Postojeće zelene površine, posmatrajući njihovu površinu, ali i cjelokupnu visoku vegetaciju, moraju biti očuvane bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Preporučuje se uraditi posebne projekte hortikulturnog uređenja, ozelenjavanja i unapređenja postojećih zelenih površina.
6. Za prostor ulice Koševo:
- S obzirom na značaj ulice u javnom životu građana i poslovnu upotrebu prizemnih prostora objekata preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanja pješaka;
 - Potrebno je izraditi detaljan projekat konzervatorsko-restauratorskih radova i iluminacije fasada u ulici u cilju očuvanja i prezentacije arhitektonskog oblikovanja historističkih objekata u tim ulicama;
 - Uraditi projekat unapređenja trotoara u smislu uklanjanje saobraćajnih znakova sa trotoara i njihovo postavljanje bez oslanjanja na hodne površine za pješake, uklanjanje odnosno podizanje na višu visinu reklamnih i drugih znakova i firmi koje izlaze van ravni fasade ostavljajući slobodnim po vertikali prostor za pješake u minimalnoj visini od 2,40 metara i slično;
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ulice Koševo (stambeno-poslovna zona) neophodno je uraditi plan ekonomskih i drugih potrebnih
- mjera za očuvanje i poticaj te upravljanja poslovnim prostorima u prizemlju objekata koje će pomoći njihovu rehabilitaciju (dati prijedlog odgovarajućih namjena).
7. Za prostore ulica na Marijin-Dvoru:
- Potrebno je izraditi detaljan projekat konzervatorsko-restauratorskih radova i iluminacije fasada u ulicama Hiseta, Vladimira Perića Valtera i Kralja Tvrtka u cilju očuvanja i prezentacije arhitektonskog oblikovanja objekata historizma i secesije u tim ulicama;
 - Na prostoru Hastahane je potrebno uraditi arheološka istraživanja. Svi eventualni nalazi trebaju biti ili prezentirani in situ ili dokumentirani i pohranjeni u muzej. Prostor Hastahane treba biti uređen kao gradski park sa maksimalnim ozelenjavanjem i prostorom za boravak stanovništva i održavanje manifestacija privremenog i povremenog karaktera. Projekat uređenja treba biti zasnovan na nalazima arheoloških radova i uvažiti njihove preporuke;
 - Ispod lokaliteta Hastahane je dozvoljena izgradnja podzemnih sadržaja (parking) uz uvjet da izgradnja ne smije dovesti do uništenja identiteta lokaliteta, ugrožavanja ili uništenja arheoloških nalaza i promjene nivoa parka, odnosno do ugrožavanja integriteta lokaliteta. Izgradnja može biti urađena tek nakon provedenih arheoloških radova i u skladu sa preporukama i rezultatima arheoloških istraživanja;
 - Uraditi identifikaciju prizemnih prostora u ulicama s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu nekoristnih prostora te dati mjere koje kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju prostora (poboljšanje dostupnosti, adaptacija i slično);
 - Preporučuje se zabraniti parkiranje na uglu ulica Hiseta, Hamze Hume i Vladimira Perića Valtera, te prostor urediti kao mali gradski trg sa zelenikom i neprekinutim pješačkim hodnim linijama;
 - Postojeće zelene površine, posmatrajući njihovu površinu, ali i cjelokupnu visoku vegetaciju, moraju biti očuvane bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Preporučuje se uraditi posebne projekte ozelenjavanja i unapređenja postojećih zelenih površina, posebno vodeći računa o unutrašnjim dvorištima, a sve s ciljem podizanja kvalitete stanovanja u ovoj zoni.

Prilog 6 – Smjernice za izradu Plana upravljanja

- 1) Plan upravljanja mora biti usklađen sa prostorno-planskim dokumentima, planom i projektom očuvanja naslijeđa, strategijom očuvanja i interpretacije kulturno-historijskog naslijeđa, razvoja turizma i ekonomskog razvoja i ostalim relevantnim dokumentima te urađen u skladu sa smjernicama za izradu plana upravljanja datim u UNESCO Operativnim smjernicama za provođenje Konvencije o svjetskom naslijeđu, s obzirom na činjenicu da je na UNESCO Tentativnu listu upisano Sarajevo – jedinstveni simbol univerzalne multikulturalnosti – trajno otvoren grad.

- 2) Moguće je, za pojedine karakteristične zone na prostoru historijskog urbanog krajolika Sarajeva uraditi pojedinačne planove upravljanja s ciljem utvrđivanja detaljnih smjernica za upravljanje na tim prostorima uz obavezu da ti planovi upravljanja budu integrirani u i usklađeni sa Planom upravljanja za historijski urbani krajolik.
- 3) Navedena strategija mora biti rađena paralelno i dati smjernice zasnovane na zajedničkoj valorizaciji (vrijednosti naslijeđa prema Pravilnikom o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 82/19), upotrebna vrijednost (atraktivnost) i tržišna vrijednost dobara i cjelina, vrijednost kao resurs i iskorištenost).
- 4) Pored smjernica iz predmetne strategije, Plan upravljanja treba dati jasne korake (strateške i projektne) za upravljanje negativnim promjenama i velikim rizicima po prostor nacionalnog spomenika, a prvenstveno zagađenje, pritisak saobraćaja (u kretanju i mirovanju), pritisak turizma, promjena u načinu korištenja stambenih prostora, pritisak izgradnje novih i njerilom neusaglašenih objekata na prostoru nacionalnog spomenika i slično. Planom upravljanja je potrebno definirati konkretne korake i projekte kojima bi se utjecalo na razvoj uz očuvanje karaktera grada, naslijeđenog identiteta, tradicije, kulturno-historijskog i prirodnog ambijenta te umanjeње negativnih promjena i upravljanje utvrđenim rizicima.
- 5) Plan upravljanja treba, između ostalog, sadržavati:
 1. Definiciju/opis sistema i mehanizama upravljanja (strategiju višegodišnjeg upravljanja nacionalnim spomenikom i smjernice za njenu realizaciju), a u skladu sa važećom zakonskom regulativom i potrebama očuvanja nacionalnog spomenika;
 2. Preciznu identifikaciju vrijednosti nacionalnog spomenika, ograničenja i potencijala u budućem korištenju, zahtjeve ili namjere vlasnika/korisnika u pogledu namjene, te intervencije koje na optimalan način dovode u ravnotežu prethodno navedeno i optimiziraju društveno-ekonomski benefit;
 3. Program aktivnosti baziran na cjelovitoj valorizaciji, zaštiti i prezentaciji nacionalnog spomenika kao i nalazima procjene utjecaja;
 4. Dostupne i realne sheme finansiranja i finansijske programe koji su dostupni za prostor nacionalnog spomenika sa zaštitnim pojasom;
 5. Prostorno-planski dokument izrađen za nacionalni spomenik;
 6. Vodič za upravljanje – pregled principa upravljanja (principi očuvanja naslijeđa);
 7. Integrirani vodič za očuvanje naslijeđa
 - a. Kategorije intervencije na objektima i javnim površinama
 - b. Plan detaljnih aktivnosti na konzervaciji i rehabilitaciji objekata i javnih površina
 - c. Vodič za konzervaciju/restauraciju/rekonstrukciju/rehabilitaciju objekata i javnih površina
 - d. Principi tekućeg održavanja objekata i javnih površina
 - e. Plan mjera energetske efikasnosti (uskладiti sa preporukama UNESCO-a i njegovoj inicijativi RENFORUS)
 - f. Strategija očuvanja nematerijalnog naslijeđa
 - g. Mjere djelovanja za očuvanje i poticaj zanata i zanatlija
 - h. Procjena rizika, pripremljenost na rizike i mjere ublažavanja rizika
 - i. Plan infrastrukturnih sistema
 - j. Plan prikupljanja i odvoz otpada
 - k. Zaštita i prezentacija nematerijalnog naslijeđa
 - l. Integrirani vodič za zaštitu okoliša
 - m. Zaštita vegetacije, sadnja autohtone vegetacije
 - n. Analiza prostora i formiranje novih zelenih površina
 - o. Zaštita voda
 - p. Vizuelna zaštita kompletnog prostora – definiranje mjera kontrole u cilju zaštite vizuelnog integriteta;
8. Plan smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta na prostoru nacionalnog spomenika i u njegovom zaštitnom pojasu koji će dati obavezujući regulatorni okvir upravljanja turističkim i ugostiteljskim kapacitetima;
9. Plan turističkog kretanja na području historijskog urbanog krajolika Sarajeva uz povezivanje sa bližim turističkim i kulturnim destinacijama;
10. Podizanje svijesti – pozitivna društvena i medijska kampanja o historijskom urbanom krajoliku – promocija vrijednosti, potencijala;
11. Zona utjecaja na nacionalni spomenik u kojoj je potrebno osigurati očuvanje identiteta i vizuelnog integriteta nacionalnog spomenika (zona definirana na grafičkom prilogu);
12. Definiran način prikupljanja sredstava iz komunalnih dadžbina i ostalih taksi te način usmjeravanja ka očuvanju i daljem razvoju nacionalnog spomenika;
13. Definiran način uvođenja spomeničke rente uz uvjet da se ostvareni prihodi po ovoj osnovi ulažu na održavanje, obnovu i investicije na području nacionalnog spomenika;
14. Plan korištenja prostora koje Grad Sarajevo i Općine Stari Grad i Centar Sarajevo daju u zakup ili na privremeno korištenje treba biti zasnovan na analizi stanja prostora nacionalnog spomenika i namjeni objekata, a urađen u cilju očuvanja identiteta i tradicionalnih aktivnosti prostora i balansiranja namjena;
15. Plan očuvanja, promocije i poticaja te mjere djelovanja za očuvanje tradicionalnih zanata i zanatlija, posebno onih koji djeluju na prostoru nacionalnog spomenika. U sklopu Plana neophodno je predvidjeti način dodjele, sistem kontrole te izgled sertifikata, odnosno potvrde o autentičnosti proizvoda i porijekla za sve proizvoda koji se prodaju kao produkt tradicionalnih zanata;
16. Plan održivog razvoja turizma i upravljanja posjetama i posjetiocima (mjere djelovanje na prijetnju negativnog utjecaja masovnog turizma);
17. Plan uvođenja "uvezanih ulaznica" (*heritage pass*) za muzeje, parkinge i ugostiteljske sadržaje;
18. Utvrđivanja prioriteta intervencija;
19. Izvori finansiranja za prioritete intervencije kao i kompletnu implementaciju Plana upravljanja;
20. Akcioni plan:
 - a. program upravljanja naslijeđem u sklopu zaštićenog područja, sa definiranim nosiocima realizacije programa
 - b. etapni program provođenja plana sa finansijskim pokazateljima;
21. Monitoring i proces ažuriranja intervencija u prostoru i konzervatorsko-restauratorskih intervencija na objektima;
22. Plan koordinacije rada svih inspeksijskih službi na nivou općina, Grada, Kantona i Federacije;

23. Plan izgradnje kapaciteta (Capacity building) u oblasti upravljanja, obrazovanja, turizma.
- 6) Prostorno-planski dokument izrađen za nacionalni spomenik, kao sastavni dio Plana upravljanja treba sadržavati Plan i projekat očuvanja nacionalnog spomenika te, pored dokumenta i smjernica navedenih ovoj odluci Komisije (dispozitiv i Prilog 5), i sljedeće:
1. Ažuriranu geodetsku podlogu prostora nacionalnog spomenika i zaštitnog pojasa sa svim relevantnim podacima;
 2. Analizu trenutnog stanja prostorne cjeline, odnosno:
 - a. hronološki prikaz i stilsko određenje postojećih objekata, cjelina i prostora,
 - b. pregled spratnosti postojećih objekata, primijenjenih materijala, oštećenja i stepen očuvanosti izvornih struktura, materijala i dispozicije
 - c. prikaz izvršenih intervencija na objektima i prostorima uz kvalifikaciju i opis
 - d. za sve identifikovane intervencije potrebno je dati informaciju o tome da li je na projekat intervencije dato pozitivno mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa te da li su radovi izvedeni sa odobrenjem za građenje ili drugim adekvatnim odobrenjem, odnosno saglasnosti (kao što je saglasnost nadležne službe za radove tekućeg održavanja)
 - e. analizu utjecaja izvršenih intervencija na vrijednosti, atribut autentičnosti i stanje integriteta nacionalnog spomenika
 - f. hronološki prikaz namjene objekata i prostora sa pregledom njihove današnje namjene
 - g. valorizaciju i kategorizaciju objekata i prostora
 - h. pravni status o prethodnoj i trenutnoj zaštiti objekata i prostora uključujući i arheološke lokalitete
 - i. prikaz zastupljenosti i raspoređenosti, te valorizaciju zelenila;
 3. prikaz zastupljenosti i raspoređenosti starih zanata, tradicionalnih načina korištenja prostora i objekata, te upotrebe prostora i objekata za savremene potrebe (festivali, okupljanja i slično);
 4. Elaborat o otklanjanju ili ublažavanju negativnog utjecaja intervencija izvršenih u obuhvatu nacionalnog spomenika za koje je analizom utvrđeno da su degradirale prostor nacionalnog spomenika;
 5. Program arheoloških istraživanja i radova koji mora sadržavati i program zaštite arheoloških lokaliteta;
 6. Elaborat vizuelnog identiteta nacionalnog spomenika kojim će se, između ostalog, definirati materijalizacija, izgled i mjesto postavljanja urbanog mobilijara, reklamnih tijela, natpisa, hodnih površina, dozvoljena mjesta i ograničenja spram izlaganja robe u izlozima kao i definirati odredbe za ostalo što utječe na vizuelni identitet;
 7. Program uređenja i upravljanja javnim površinama kojim treba definirati način korištenja javnih površina (identificirati zelene površine i njihovo uređenje, dozvoljeni prostor za davanje u zakup i slično);
 8. Program očuvanja i promoviranja kulturnih i historijskih vrijednosti, kako materijalnih, tako i njihovih nematerijalnih komponenti – starih zanata i djelatnosti, tradicionalnih festivala i običaja koji su vezani za objekte i mjesta;
 9. Programi turističke promocije i korištenja prostora nacionalnog spomenika za potrebe turizma.
10. Pojedinačne projekte, a posebno:
- a. Uređenje centralnih pješačkih zona nacionalnog spomenika – javna rasvjeta, urbani mobilijar, obrada pješačkih i kolskih površina
 - b. Obnova infrastrukturne mreže, posebno vodovoda i kanalizacije – kao i rješavanje pitanja prečišćavanja otpadnih voda i zaštite vodotoka rijeke Miljacke;
11. Detaljno definirane uvjete za:
- a. Sanaciju, konzervaciju, uređenje i prezentaciju postojećih objekata i cjelina koji imaju vrijednosti i kontekstualni značaj (ambijentalno/pejzažni kontekst i drugi)
 - b. Restauraciju i rekonstrukciju historijskih objekata, oblika i prostora kojom će biti osiguran integritet historijske jezgre i čitljivost njenih specifičnosti (rekonstrukciju uništenih objekata, restauraciju objekata ili pojedinačnih arhitektonskih elemenata – horizontalni i vertikalni gabariti, proporcija, broj, veličina i raspored otvora, arhitektonski detalji, popločanje, oblik, nagib krova i vrsta pokrova, tretman fasada i avlijskih zidova prema ulicama itd.);
12. Mehanizme za ostvarivanje integralne zaštite:
- a. definiranje načina finansiranja
 - b. plan konzervacije, intervencija i razvoja prostora za koji se Plan izrađuje odnosno regulacioni plan; navedeni planovi trebaju dati smjernice za djelovanje na svakom pojedinačnom objektu i urbanističkoj matrici u cilju očuvanja vrijednosti iste kao i fizičke stabilnosti objekta. Pored navedenog, potrebno je da definiše moguće upotrebe i eventualno prihvatljive izmjene na svakom pojedinom objektu (u funkciji, vanjskom izgledu ili unutrašnjoj dispoziciji). Dalje, potrebno je da definiše dozvoljene intervencije neophodne u cilju adaptacije pojedinih objekata ili pojedinih dijelova pojedinačnih objekata savremenim uvjetima života
 - c. definiranje zona za izradu detaljnih provedbenih planova i projekata nižeg reda
 - d. Plan implementacije (način vršenja monitoringa planiranih aktivnosti)
 - e. Planove: očuvanja, održavanja i korištenja; preventivnih, hitnih, interventnih i trajnih mjera zaštite; interpretacije, prezentacije i promocije; upravljanja turističkim posjetama
 - f. Plan i program održivog ekonomskog razvoja koji treba definirati: listu ključnih prostora i spomenika za obnovu (kako bi se stvorili uvjeti za regeneraciju putem kulturnog turizma), potrebne iznose i faze finansiranja planiranih konzervacijskih radova (uključujući i radove tekućeg održavanja), definirati izvore finansiranja (iz javnih ili privatnih izvora ili javno-privatnog partnerstva) te identificirati objekte za prioritarno finansiranje, kao i dati listu potencijalnih investitora i fondova kojima bi se moglo ponuditi finansiranje;
13. Elaborat o otklanjanju ili ublažavanju negativnog utjecaja intervencija izvršenih u obuhvatu nacionalnog spomenika za koje je analizom utvrđeno da su degradirale prostor nacionalnog spomenika;

14. Elaborat vizuelnog identiteta nacionalnog spomenika kojim će se, između ostalog, definirati materijalizacija, izgled i mjesto postavljanja urbanog mobilijara, reklamnih tijela, natpisa, hodnih površina, dozvoljena mjesta i ograničenja spram izlaganja robe u izlozima kao i definirati odredbe za ostalo što utječe na vizuelni identitet;
 15. Program uređenja i upravljanja javnim površinama kojim treba definirati način korištenja javnih površina (identificirati zelene površine i njihovo uređenje, dozvoljeni prostor za davanje u zakup i slično); različite načine korištenja otvorenih prostora u zavisnosti od sezone (godišnjih doba) i potreba sinhronizacije upotrebe ovih prostora sagledavajući plan upravljanja korištenja prostora ovog tipa u cjelokupnoj zoni nacionalnog spomenika;
 16. Program očuvanja i promoviranja kulturnih i historijskih vrijednosti, kako materijalnih, tako i njihovih nematerijalnih komponenti – starih zanata i djelatnosti, tradicionalnih običaja i festivala i njihovih produkata koji su vezani za objekte i mjesta;
 17. Programi interpretacije, prezentacije, promocije i korištenja prostora nacionalnog spomenika za potrebe turizma;
 18. Program uvođenja novih tehnologija u svrhu poboljšanja korištenja prostora;
 19. Procjenu utjecaja na nacionalni spomenik (*Heritage Impact Assessment – HIA* te *Environmental Impact Assessment – EIA*) za svaku Programom upravljanja planiranu intervenciju na nacionalnom spomeniku ili u njegovom zaštitnom pojasu. Za velike projekte je potrebno uraditi i stratešku studiju utjecaja (*Strategic Environmental Assessments*).
- 7) Plan upravljanja treba dati konkretne smjernice i korake za implementaciju (aktivnosti i vremenski okvir) za sljedeće:
1. S ciljem umanjavanja zagađenja (aerogagađenje i vibracije) neophodno je smanjiti opterećenje saobraćajem (u kretanju i u mirovanju), zabraniti saobraćanje teškim vozilima na padinskim saobraćajnicama, ispitati mogućnosti unapređenja tramvajskog saobraćaja s ciljem umanjavanja vibracija, saobraćaj u mirovanju na javnim površinama rješavati isključivo ispod nivoa prizemlja (po zemljom) i zabraniti parkiranje na trotoarima i ulicama, osigurati raznovrsne mogućnosti za kretanje ekološki prihvatljivih prevoznih sredstava (bicikla, romobila i sl.), povećati broj zelenih površina, smanjiti broj i veličinu betonskih/asfaltiranih površina, a u korist zelenih površina ili naći drugi način za postizanje bolje ekološke prihvatljivosti tih površina. Također je potrebno ostvariti saradnju sa svim nadležnim institucijama kako bi se utjecalo na smanjenje zagađenja Miljacke i izmještanje velikih zagađivača iz zaštitnog pojasa i neposredne okoline nacionalnog spomenika (zagađivači uzvodno uz Miljacku);
 2. Propadanje historijskih objekata se dešava zbog više razloga, među kojima se posebno ističu neodržavanje, nedostatak upravljanja i napuštanje. Detaljan snimak postojećeg stanja objekata na prostoru nacionalnog spomenika mora sadržavati i informacije o korištenju, otpornosti i sigurnosti objekta na prirodne i ljudske utjecaje (sigurnost spram požara, poplave, krađe i slično). Snimak je osnova baze podataka kojim moraju upravljati nadležne institucije i putem koje se treba vršiti monitoring stanja objekata i sigurnost njihovog korištenja na prostoru nacionalnog spomenika i zaštitnog pojasa. monitoring konzervatorsko-restauratorskih i svih drugih radova;
 3. U cilju očuvanja graditeljskog naslijeđa neophodno je razviti i njegovati kulturu očuvanja naslijeđa kroz insistiranje na osiguravanju sredstava i nadzoru nad provođenjem radova redovnog održavanja objekata i ulica, prenos znanja o razvoju i vrijednostima nacionalnog spomenika i graditeljskim tehnikama te osiguranje redovne obuke radnika koji bi radili na održavanju;
 4. Pored snimanja postojećeg stanja objekata i objedinjavanja znanja o restauratorskim tehnikama i prihvatljivim materijalima, neophodno je uspostaviti ekonomski održivo upravljanje građevinskim fondom koje neće dovesti do narušavanja autentičnosti i integriteta (prvenstveno oblikovanja, funkcije i načina korištenja). Ovo podrazumijeva stalno praćenje korištenja objekata, a posebno prizemlja na prostoru nacionalnog spomenika, limitiranje i utvrđivanje, u skladu sa principima održivog razvoja i očuvanja identiteta i autentičnog korištenja nacionalnog spomenika, broja i rasprostranjenosti ugostiteljskih objekata (kafana, hotela, hostela i svih drugih), planski osmišljenu i finansijski (kroz visinu rente) pomognutu aktivaciju napuštenih zona nacionalnog spomenika, promoviranje i kontinuiranu podršku novim i postojećim biznisima prihvatljivim na području nacionalnog spomenika, a koji mogu zaposliti veći broj ljudi i slično;
 5. U cilju očuvanja autentičnosti i integriteta nacionalnog spomenika, kontrola rasporeda biznisa i zanata je neophodna kao i monitoring rada. Namjena poslovnih prostora mora biti u skladu sa izvornom namjenom predmetnih mikrocelina, a nadležne institucije trebaju voditi o tome računa prilikom izdavanja odobrenja za rad ili njihove kontrole. Potrebno je osigurati poticaje za oživljavanje određenih dijelova, odnosno ulica te osigurati prezentaciju svih dijelova jednako;
 6. U cilju poboljšanja kvalitete stanovanja na području nacionalnog spomenika potrebno je ispitati građevinsko stanje objekata i dati konkretne mjere za poboljšanje energetske efikasnosti postojećih građevina koje neće ugroziti autentičnost i integritet objekata;
 7. U cilju kontrole dogradnje i nadogradnje postojećih objekata neophodno je vršiti redovan monitoring na terenu, pravovremeno obavijestiti vlasnike o dozvoljenim i nedozvoljenim radnjama na objektima, osigurati vlasnicima informaciju o postupcima ishodovanja potrebnih dozvola za dozvoljene radove, odmah po uočavanju izvođenja nedozvoljenih radova obavijestiti sve nadležne i zainteresirane strance i inspekciju;
 8. Turizam predstavlja izuzetan ekonomski resurs, ali treba biti strogo kontroliran kako bi se ispravno razvijao i ne bi doveo do trajnog uništenja kulturnog i prirodnog naslijeđa. Stoga je neophodno definirati strategiju, plan i program razvoja turizma koji bi bili integrirani sa drugim ekonomskim sektorima i strategijama očuvanja naslijeđa. Pritisak na užu historijsku jezgru se mora smanjiti uspostavljanjem alternativnih i komplementarnih aktivnosti i turističkih ruta koje uključuju područje čitavog historijskog urbanog krajolika i okoline Sarajeva. Dodatno, potrebno je omogućiti bolju dostupnost

- pojedinačnim lokalitetima (muzejima, galerijama i slično) kao i kompletnom prostoru nacionalnog spomenika, što podrazumijeva definiranje pojedinačnih problema i individualni odgovor (naprimjer, uklanjanje štandova za prodaju suvenira ili vizuelno napadnih reklamnih tijela neposredno uz ulaz u muzej i sl), kao i generalni odgovor kroz regulaciju saobraćaja i postavljanje turističke signalizacije (isključivo u saradnji sa institucijama nadležnim za zaštitu naslijeđa);
9. Neophodno je izraditi strategiju, plan i program marketinga, promocije spomeničkih vrijednosti i komunikacije sa posjetiocima u svrhu razvoja turizma, očuvanju zanata, izrade autentičnih suvenira i rukotvorina, gastro ponude i karakterističnog načina života te kreiranje moderne i prihvatljive turističke ponude u skladu sa navedenim. Neophodno je unificirati pravila korištenja znakova, zaštitnih boja, logotipa te uvesti jasna pravila 'brandinga' i PR strategije lokaliteta;
 10. Uvažavajući prethodno navedene smjernice i sve ostalo što utvrde institucije uključene u izradu Plana, a što nije u suprotnosti sa Odlukom Komisije, Plan upravljanja treba razraditi strateške ciljeve te akcije i projekte za njihovo postizanje. Strateški ciljevi, između ostalog trebaju biti usmjereni i ka:
 - a. Zaštiti, očuvanju, restauraciji i unapređenju arhitektonskog, arheološkog, umjetničkog, etnološkog, arhivskog, bibliotečkog i zanatskog naslijeđa i svih za navedene vezanih komponenti nematerijalnog naslijeđa
 - b. Očuvanju, rehabilitaciji i unapređenju krajolika, uključujući sve mahale na padinama i okolna brda, kroz unapređenje uvjeta života u mahalama i stambenim objektima na prostoru nacionalnog spomenika
 - c. Očuvanju, podršci zanata, proizvodnih i uslužnih aktivnosti koje vode povećanju zapošljavanja, a prihvatljive su u području nacionalnog spomenika sa stanovišta očuvanja naslijeđa, odnosno kompatibilni su sa vrijednostima i značajem nacionalnog spomenika
 - d. Unapređenju dostupnosti i kretanja na prostoru nacionalnog spomenika, insistirajući i kreirajući mogućnosti za alternativna prevozna sredstva (bicikla, romobili i sl) i povećanju pješačkih površina
 - e. Očuvanju postojećih zelenih površina (javnih i privatnih u avlijama) i njihovom proširenju
 - f. Edukaciji i podizanju svijesti o vrijednostima i značaju lokaliteta te ispravnoj interpretaciji i prezentaciji naslijeđa
 - g. Koordiniranom radu na očuvanju, promociji, prezentaciji i razvoju, kulturnim inicijativama i marketingu vezanom za nacionalni spomenik
 - h. Razvoju ljudskih resursa za upravljanje, planiranje i razvoj prostora
 - i. Kreiranju sistema koordinacije u cilju djeljivosti i diseminacije svih podataka među institucijama nadležnim za različite oblasti, a prvenstveno zaštite naslijeđa, planiranja, razvoja, katastra i zemljišnih knjiga

- j. Kreiranju novih načina kreativnog, održivog i sa stanovišta očuvanja naslijeđa i ekologije, prihvatljivog razvoja prostora nacionalnog spomenika.

Prilog 7 – Gazi Husrev-begov vakuf

Grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa unutar historijskog urbanog krajolika Sarajeva je spomenik od izuzetnog značaja za Bosnu i Hercegovinu.

Gazi Husrev-begov vakuf u Sarajevu osnovan je 1531. godine i predstavlja jednu od najstarijih institucija koje djeluju u kontinuitetu u jugoistočnoj Evropi. Ova institucija danas u velikoj mjeri egzistira na principima ustanovljenim vakufnamama iz prve polovine XVI stoljeća. Kao institucija vakufa, Gahusrev-begov vakuf nije jedina te vrste u Bosni i Hercegovini ali je svakako najveća, najpoznatija i cjelovito očuvana vakufska institucija koja svoje djelovanje promovira i kroz svoje publikacije te stalna ulaganja u objekte i biblioteku.

Grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa se danas najvećim dijelom nalazi na teritoriji Općine Stari Grad u Sarajevu i predstavlja materijalni dokaz o kontinuitetu postojanja ove jedinstvene organizacije.

Osnivanje Vakufa je od neprocjenjivog značaja za učvršćivanje razvoja Sarajeva kao grada, a njegov razvoj neodvojiv od razvoja grada. Upravo stoga se grupa objekata Vakufa posebno izdvaja.

Mjere zaštite za grupu objekata Gazi Husrev-begovog vakufa su sljedeće:

1. Za sljedeće nacionalne spomenike primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama:
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begov bezistan sa dućanima u Sarajevu, opština Stari Grad – Sarajevo, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 18/07, 20/08, 48/13, 51/17, 27/20)
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova medresa sa mjestom i ostacima Hanikaha u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH" 42/07, 48/13, 64/20)
 - Arheološko područje – ostaci Tašlihana u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 100/07, 48/1, 67/16)
 - Graditeljska cjelina – Hadžimuratovića Daire u Sarajevu (Velike Daire), opština Stari Grad – Sarajevo, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/08, 48/13)
 - Građevina – Sahat kula u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 99/06, 48/13, 76/19)
 - Graditeljska cjelina – Hastahana (zgrada Vakufske bolnice) u Sarajevu, opština Stari Grad, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/08, 48/13)
 - Građevina – Morića Han u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 4/20)
 - Građevina – hotel Stari Grad u Sarajevu ("Službeni glasnik BiH", br. 94/09, 48/13, 4/20)
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova džamija u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 105/06, 48/13, 27/20; *Isppravka Odluke, broj 04.1-2.5-48/20-4 od 15.12.2020. godine dostavljena za objavu*).
2. Za sljedeća dobra primjenjuju se mjere zaštite utvrđene odlukom za Historijski urbani krajolik Sarajevo ("Službeni glasnik BiH", br. xx/20):

- Posjedi vezani uz hotel "Evropu", a koji su pripadali kompleksu Tašihana - k.č. 1184 i 1186, K.O. Sarajevo I (novi premjer).
 - Nekadašnja "Hastahana": k.č. 180, 181 (ulica Halilbašića, Hastahana), K.O. Sarajevo I (novi premjer).
 - Gazi Husrev-begov hamam: k.č. 1067 (ugao ulica M. M. Bašeskije i Pehlivanuše, Gazi Husrev-begov hamam sa kućištem i dvorištem), 1065 (ranije postojeći dućan sa dućaništem ispred Gazi Husrev-begovog hamama), 1061 (zemljište ispred Gazi Husrev-begovog hamama); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Historijska građevina na Obali Kulina bana: k.č. 2038, 2042, 2045/1-3 (Obala Kulina bana broj 25 i Zrinskog čikma, bivša zgrada Policije); K.O. Sarajevo XI (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela u blizini stambeno-poslovnog objekta u Kulovića ulici: dio k.č. 1820/1, dio k.č. 1819/1 i 1819/2 (unutrašnje dvorište); K.O. Sarajevo IV (novi premjer), općina Centar Sarajevo;
 - Stambeno-poslovni objekat u ulici Edhema Mulabdić (ugao ulica M.M. Bašeskije i Edhema Mulabdića): k.č. 1000, 999, 998, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Stambeno-poslovni objekat u Kulovića ulici (objekat na uglu ulica Kulovića i Branilaca grada): k.č. 1822/1, K.O. Sarajevo IV (novi premjer), općina Centar Sarajevo;
 - Građevine i zemljište u ulici Tekija čikma: k.č. 2039, K.O. Sarajevo XI (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Safet-bega Bašagića i Tahčića sokak: k.č. 135, 137, 138 (ulica Tahčića sokak), k.č. 130, 133, 136 (ulica Safet-bega Bašagića); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo.
3. Za sljedeća dobra primjenjuju se nijere zaštite utvrđene odlukom i izmjenom i dopunom odluke za Historijsko gradsko područje - Sarajevska čaršija (odluka "Službeni glasnik BiH", br. 42/14, *Izmjene i dopune Odluke broj 07.1-2.5-48/20-45 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu*):
- "Imaret": k.č. 922 (Mudželiti veliki br. 15, zgrada uprave Gazi Husrev-begovog vakufa u unutrašnjosti kompleksa, zajedno sa dućanima ispod zgrade), k.č. 919/2 (Mudželiti veliki br.15, unutrašnji dio kompleksa - "Aeroplan"), k.č. 919/3 (Mudželiti veliki br.15, unutrašnji dio kompleksa, pekara "Imaret"), k.č. 918 (Mudželiti veliki br.13, istočni dio), k.č. 917 (Mudželiti veliki br.11, istočni dio), k.č. 915 (Mudželiti veliki br.9, istočni dio), k.č. 914 (Mudželiti veliki br.7, istočni dio); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", južni dio: k.č. 1403/2 (Gazi Husrev-begova ulica i Mali kujundžiluk), k.č. 907, 911, 908, 909, 913 (ulica Mali kujundžiluk), k.č. 903 (ulica Mali kujundžiluk, južna strana ulice), k.č. 897, 905, 912 (ulica Mali kujundžiluk, Vakuf Ašide hanume Imaretlić), k.č. 910 (ulica Mali kujundžiluk, Vakuf džamije Nalčadži hadži-Osmana); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", sjeverni dio: k.č. 927, 1401/1, 1401/2, dio 1402/2, dio 1402/2, 1401, 926, 925, 924 (ulica Sarači), k.č. 921 (ugao ulica Sarači i Gazi Husrev-begova, Aeroplan); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", zapadni dio (dućani na zapadnoj strani Gazi Husrev-begove ulice): k.č. dio 1402/2 i 921, (ugao ulica Gazi Husrev-begova i Sarači), k.č. dio 1402/2 (ugao ulica Gazi Husrev-begova i Sarači, Vakuf Muntehc Kulović, rođene Sandžaktar), k.č. dio 1402/2, dio 1402/4, dio 1402/5, dio 1402/8 (ulica Gazi Husrev-begova), k.č. dio 1402/9 (ulica Gazi Husrev-begova, Vakuf hadži-Ibrahim-age Čomarc); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dio objekta Daire: k.č. 712 (ulica Halači), K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Sahat kula: k.č. 920 i 919/1 (unutrašnji dio kompleksa), K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani južno od kompleksa Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 845, 841, 835, 834, 837 (ulica Čurčiluk veliki), k.č. 844 (ulica Čurčiluk veliki br. 15), k.č. 842 (ulica Čurčiluk veliki br. 17), k.č. 840 (ulica Čurčiluk veliki br. 23), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 839 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 843 (ulica Čurčiluk veliki, Evladijet vakuf Hasnije-hanume Mašić), k.č. 833, 832 (ulice Kujundžiluk veliki i Čurčiluk veliki), k.č. 838 (Veliki čurčiluk, Zaklada Moše Danijela Saloma); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani sjeveroistočno od Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 818 (ulica Čizmedžiluk), k.č. 817 i 819 (ugao ulica Sarači i Čizmedžiluk), k.č. 820, 821 i 822 (ulica Sarači broj 22), k.č. 821 (ulica Sarači, 2/3 suvlasnik nije nacionaliziran, 1/3 vlasništva Gazi Husrev-begovog vakufa nacionalizirana); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani zapadno od Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 849, 850 (ulica Mudželiti veliki), k.č. 846 (Mudželiti veliki br.2), k.č. 847 (Mudželiti veliki br.5), k.č. 848 (Mudželiti veliki br.6), k.č. 891 (Mudželiti veliki br.3); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani koji se nalaze istočno od Gazi Husrev-begove džamije sa obje strane ulice Čizmedžiluk: k.č. 644, 649, 651, 656, 659, 660, 668, 814, 816, 822, 823, dio 828, 829, 830 (ulica Čizmedžiluk), k.č. 817 (ulica Čizmedžiluk, Evladijet vakuf hadži Mehmeda Kahodaja); k.č. 631, 632 (ugao ulica Sarači i Čizmedžiluk, vakuf Mustafa-bega Dženetića); 827 (Čizmedžiluk br.7) (izuzet iz nacionalizacije), k.č. 827 (Čizmedžiluk br.7), k.č. 826 (Čizmedžiluk br.9), k.č. 825 (Čizmedžiluk br.11), k.č. 822 i 824 (Čizmedžiluk br.13), k.č. 813 i 822 (Čizmedžiluk br.13), k.č. 815 (Čizmedžiluk br.23); k.č. 645 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf Džemile hanume Madžarević), k.č. 654, 648 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf džamije Havadže Kemaludin), k.č. 657 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf Tabak hadži-Hasana); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Kazazi: k.č. 633, 634, 639, 640, 643, 646 i dio 647, 649, 650, 653, 661, 662/2, 665 (ulica Kazazi), k.č. 662/2 (ulica Kazazi, Vakuf Halač Davud), k.č. 662/2 (ulica Kazazi, Mekteb Kalin hadži-Ali), k.č. 654 (ulica Kazazi, Vakuf Mehmeda Garibije), k.č. 642 (ulica Kazazi, Vakuf džamije Ferhat-bega), k.č. 637 (ulica Kazazi, Vakuf Subašizade hadži-Mehmeda), k.č. 635, 636, 638 (ulica Kazazi, Vakuf Subašizade hadži-Mehmeda), k.č. 630

- (ugao ulica Sarači i Kazazi); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
- Dućani na sjevernoj strani ulice Sarači: k.č. 448, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 935, 936, 939, 940, 941, 942, 943, 946, 947, 948, 949, 950, 959 (ulica Sarači), k.č. 957 (ulica Sarači, Vakuf Mujaža Svrzo), k.č. 609 (zasebno uknjižena parcela u sklopu "Morića hana", ulica Sarači broj 77), k.č. 609 (ulica Sarači br. 75, dućan kod ulaza u Morića han), k.č. 609 (ulica Sarači, vakuf džamije Kadi Bali-efendije), k.č. 617 (ulica Sarači, vakuf Minet-zade Mehmed-bega), k.č. 954,955 (ulica Sarači, južno u odnosu na Hanikah), k.č. 952,953 (ulica Sarači, južno u odnosu na Hanikah i Džulagin dvor), k.č. 956,958 (ulica Sarači broj 41, južno u odnosu na Hanikah i Džulagin dvor); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Na dijelu Čaršije zvanom "Trgovke", koji se nalazi istočno od "Kolobare": k.č. 628/5 (građevinski plac); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani na istočnoj strani Gazi Husrev-begove ulice: k.č. 902 i 903 (ulica Mali kujundžiluk), k.č. 855, 857, 858, 882, 884, 885, 886, 887, 901 (ulica Gazi Husrev-begova), k.č. 873 (ulica Gazi Husrev-begova, Zaklada Moše Danijela); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Stambeni objekat u ulici Sime Milutinovića (broj 8): k.č. 1294 i 1295, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Nekadašnji "Veliki han": k.č. 311 i dio 312 (Dijamant, ulica Samardžije), 310 (Razni korisnici u 11 poslovnih prostora, ulica Samardžije broj 12); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Džulagin dvor: k.č. 961 (ugao ulica M. M. Bašeskije i Džulagine, internat i učionice GHB medrese), k.č. 961 (južni ulaz prema ulici Sarači); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Zgrada nekadašnjeg Gazi Husrev-begovog mekteba u ulici Čemerline: k.č. 1906, K.O. Sarajevo III (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Safet-bega Bašagića i Tahčića sokaku: k.č. 135, 137, 138 (ulica Tahčića sokak), k.č. 130, 133, 136 (ulica Safet-bega Bašagića); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela na uglu ulica Bazarđani i Čurčiluk veliki kod Brusa-bezistana: k.č. 753 (dio pločnika); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela pored Brusa-bezistana: dio k.č. 756 (ulica Bazarđani, dio pločnika); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela u ulici Oprkanj kod ulice Telali: dio k.č. 357, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Prostor nekadašnje Sagrdžijske čaršije: k.č. 1395, 1396, 1398, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo.
4. Na sljedeće dobro se primjenjuju mjere zaštite utvrđene odlukom za graditeljsku cjelinu – Štrosmajerova ulica u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 53/19):
- Gazi Husrev-begova palata na Trgu fra Grge Martića.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 36. stavak (1) Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 47/16), na sjednici održanoj 2. studenoga 2020. godine, donijelo je

ODLUKU O PROGLAŠENJU POVIJESNOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

I. – OPĆI DIO

Članak 1.

(Predmet pravne zaštite)

- (1) Povijesni urbani krajolik Sarajeva proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).
- (2) Nacionalni spomenik čini cjelovit prostor povijesnog urbanog krajolika na području uže gradske jezgre Sarajeva na dijelu općine Stari grad i općine Centar, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Granice nacionalnog spomenika definirane su prema katastarskim česticama navedenim u Prilogu 1. ove odluke koji čini njezin sastavni dio.
- (3) Shodno vrijednosti posebnih cjelina utvrđuju se sljedeći prostori unutar nacionalnog spomenika:
 1. A1: Prostori na kojemu se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom u granicama povijesnog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 3. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 2. A2: Prostori na kojemu se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02) (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 3. B: prostor unutar granica utvrđenih u članku 1. stavak 2. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima A1 i A2.
- (4) Zaštitni pojas nacionalnog spomenika, koji obuhvata prostor naslijeđenih vrijednosti i zonu kompozicionog i funkcionalnog povezivanja sa prostorom nacionalnog spomenika, definiran je katastarskim česticama navedenim u Prilogu 2. ove odluke koji čini njezin sastavni dio.
- (5) Unutar zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika izdvajaju se sljedeći prostori:
 1. Z1: Prostori na kojemu se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Povjerenstva o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom unutar granica zaštitnog pojasa povijesnog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 4. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 2. Z2: Prostori na kojemu se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika (Prilog 4. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 3. Z3: prostor unutar granica utvrđenih u članku 1. stavak 4. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima Z1 i Z2.

Članak 2.

(Kategorizacija)

Sukladno Pravilniku o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH" broj 82/19), nacionalni spomenik je svrstan u kategoriju

за такав закључак нашао и у самом приједлогу жалбе да се првостепена пресуда преиначи и да се апелант казни по закону будући да је преиначење могуће једино у ситуацији када су у првостепеној пресуди одлучне чињенице правилно утврђене, али се с обзиром на утврђено чињенично стање, по правилној примјени закона, има донијети другачија пресуда у складу са чланом 314 ЗКПБиХ. Такође, Уставни суд налази да је Суд БиХ у образложењу оспорене одлуке навео да је кажњавање по закону, како то тужилац у свом жалбеном приједлогу тражи, интерес жалбе, због чега је неспорно да је преиспитивање жалбе у оквиру тога да ли је материјално право добро примјенијено у граници обима преиспитивања првостепене пресуде. Имајући у виду наведено, Уставни суд налази да је Суд БиХ у образложењу оспорене одлуке дао јасне и прецизне разлоге у погледу обима одлучивања по жалби Тужилаштва, па се не може закључити да је примјена релевантних законских одредаба у било којем дијелу била произвољна. Надаље, а у вези с апелантовим наводима којима истиче да је Суд БиХ произвољно тумачио одредбу члана 162б. КЗБиХ када је закључио да кривично дјело није остало у покушају, Уставни суд налази да је Суд БиХ јасно закључио да радње описане у одредби члана 162б. став 3 КЗБиХ по свом кривичноправном значају представљају радње припремања, а како је првостепени суд правилно нашао да је апелант неке од тих, алтернативно одређених радњи и предузео и довршио, онда није спорно да се у конкретном случају радило о дјелу које је довршено, а не покушано. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да је Суд БиХ у образложењу оспорених пресуда дао јасне и прецизне разлоге за своје ставове, у чему Уставни суд не налази произвољност.

38. Осим тога, апелант наводи да му је повријеђено право на једнакост страна у поступку, право на акузаторни поступак и право на претпоставку невиности, те се у вези с тим наводима позива на теорију и праксу Европског суда и Уставног суда. Међутим, Уставни суд запажа да апелант ове наводе није образложио и конкретизовао, нити их је на било који начин довео у везу с предметним поступком, већ је само паушално навео да су му наведена права повријеђена, те се, стога, Уставни суд неће ни бавити тим наводима.

39. Имајући у виду наведено, Уставни суд закључује да су неосновани апелантови наводи да му је оспореним пресудама повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

VIII. Закључак

40. Уставни суд закључује да нема кршења права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције будући да је Суд БиХ за своје одлуке дао детаљно, јасно и аргументовано образложење у погледу примјене позитивноправних прописа.

41. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

42. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник

Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

ISPRAVKE

169

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. novembra 2020. godine, objavljenoj u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeća

ISPRAVKA

ODLUKE KOMISIJE ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA O PROGLAŠENJU HISTORIJSKOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

U Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21) vrši se ispravka, tako da se u članu 19. riječi: "Danom donošenja" zamjenjuju riječima: "Stupanjem na snagu".

Broj 04.1-2.5-27/21-19

27. januara 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajući Komisije
Radoje Vidović, s. r.

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju povijesnog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. studenog 2020. godine, objavljenoj u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeći

ISPRAVAK

ODLUKE POVJERENSTVA ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA O PROGLAŠENJU POVIJESNOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

U Odluci Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju povijesnog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21) vrši se ispravak, tako da se u članku 19. riječi: "Danom donošenja" zamjenjuju riječima: "Stupanjem na snagu".

Broj 04.1-2.5-27/21-19

27. siječnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedatelj Povjerenstva
Radoje Vidović, v. r.

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog pejzaža Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. novembra 2020. godine, objavljenoj u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeća

Broj: 12-01-04-32093-2/24
Sarajevo, 14.06.2024. godine

VLADA KANTONA SARAJEVO
SEKRETAR VLADE

Šabaredžović - Klačar Mersiha

SKUPŠTINA KANTONA
PREDSJEDAVAJUĆI SKUPŠTINE

Elvedin Okerić

(Ovdje)

(Ovdje)

Zastupnica Sanela Klarić je u skladu sa članom 213. stav (1) Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo”, br : 41/12- Drugi novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22 – Ispravka) na 16. radnoj sjednici Skupštine Kantona Sarajevo, održanoj dana 10.06.2024. godine, u okviru tačke Dnevnog reda “Poslanička/zastupnička pitanja, inicijative i odgovori”, uputila je zastupničku inicijativu Ministarstvu kulture i sporta Kantona Sarajevo koja glasi:

“da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno – historijsko naslijeđe Kantona Sarajevo tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU”.

Prilog: Zastupnička inicijativa Sanele Klarić od 10.06.2024. godine

Odgovor na zastupničku inicijativu zastupnice Sanele Klarić:

Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo u načelu prihvata zastupničku inicijativu zastupnice Sanele Klarić, da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno – historijsko naslijeđe tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU.

Zastupničku inicijativu koja se najvećim dijelom odnosi na Projekat Grada Sarajeva “Sanacija i restauracija fasade zgrade Narodnog pozorišta u Sarajevu” prosljeđujemo na razmatranje i eventualno postupanje Gradu Sarajevu i Javnoj ustanovi Narodno pozorište Sarajevo, obzirom da je u toku obezbijedjivanje kreditnih sredstava iz domaćeg kreditnog zaduženja za ovaj projekat koji je od velikog značaja za pozorišnu djelatnost u Kantonu Sarajevo, pogotovo što je zgrada Narodnog pozorišta proglašeni nacionalni spomenik, te je za izvođenje bilo kakvih radova na njoj naophodno odobrenje Federalnog ministarstva prostornog uređenja, a radove može izvoditi isključivo firma licencirana za izvođenje radova na nacionalnim spomenicima.

- Prilog: 1. Odluka kojom se Povijesna građevina – Narodno pozorište u Sarajevu proglašava nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", broj 3/08),**
2. Odluka Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21 i 10/21 - ispravka), (R.br. 67. stranica 77.)
3. Kopija Zastupničke inicijative Zastupnice Klarić Sanele.

Koordinator izrade odgovora

na skupštinska pitanja i inicijative

Elvedina Kozadra, šef Odjeljenja za pravne poslove

Dostaviti:

1. Naslov (1. i 2.),
3. Javna ustanova Narodno pozorište Sarajevo,
ul. Obala Kulina bana broj 9
4. Grad Sarajevo,
ul. Hamdije Kreševljakovića broj 3
5. a/a.

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina

CANTON SARAJEVO
ASSEMBLY

Broj: 01-04-32093-2/24
Sarajevo, 10.06.2024. godine

-VLADA KANTONA SARAJEVO

-MINISTARSTVO KOMUNALNE PRIVREDE, INFRASTRUKTURE, PROSTORNOG UREĐENJA, GRAĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA KANTONA SARAJEVO

-MINISTARSTVO KULTURE I SPORTA KANTONA SARAJEVO

-KANTONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU KULTURNO-HISTORIJSKOG I PRIRODNOG NASLIJEĐA SARAJEVO

-KOMISIJA ZA ZAŠTITU KULTURNO-HISTORIJSKOG NASLIJEĐA SKUPŠTINE KANTONA SARAJEVO

-ZAVOD ZA PLANIRANJE RAZVOJA KANTONA SARAJEVO

-ZAVOD ZA IZGRADNJU KANTONA SARAJEVO

-GRAD SARAJEVO

PREDMET: Zastupnička inicijativa, dostavlja se –

Zastupnica Sanela Klarić u skladu sa članom 213. stav (1) Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 41/12-Drugi novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22-Ispravka), na 16. radnoj sjednici Skupštine Kantona Sarajevo, održanoj dana 10.06.2024. godine, u okviru tačke Dnevnog reda "Poslanička/zastupnička pitanja, inicijative i odgovori", uputila je zastupničku inicijativu koju vam u prilogu dostavljamo.

Molimo da pokrenutu inicijativu tretirate u okviru nadležnosti i nakon postupanja po istoj, shodno odredbama Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo u pisanom obliku, obavijestite Skupštinu o učinjenom.

Prilog: Zastupnička inicijativa

Pripremila: Amela Smailagić-Čamdžić
Kontrolisala: Aida Zeković

CO:

- sekretar SKS
- sekretar Vlade

**PREDSDJEDAVAJUĆI
SKUPŠTINE KANTONA SARAJEVO**

Edin Okerić

Adresa: Reisa Džemaludina Čauševića 1, 71 000 Sarajevo
Tel: + 387 (0) 33 562-055, Fax: + 387 (0) 33 562-210
Web: <http://skupstina.ks.gov.ba>
E-mail: skupstina@skupstina.ks.gov.ba

Politička organizacija građana "Naša stranka"
Branilaca Sarajeva 5/1, 71 000 Sarajevo
Telefon: 033 408 888; Fax: 033 408 881
E-mail: nasastranka@nasastranka.ba
Web: www.nasastranka.ba

Sanela Klarić, zastupnica u Skupštini Kantona Sarajevo
Sarajevo, 24.4.2024.

Dostaviti:

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Kanton Sarajevo
Skupština Kantona Sarajevo
n/r predsjedavajući Skupštine Kantona Sarajevo g. Elvedin Okerić

Uputiti:

Vlada Kantona Sarajevo
Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS
Ministarstvo kulture i sporta KS
Kantonalni Zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo
Komisija za zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa
Kantonalni Zavod za planiranje i razvoja KS
Kantonalni Zavod za izgradnju KS
Grad Sarajevo

PREDMET: ZASTUPNIČKA INICIJATIVA

Poštovani, na osnovu člana 213. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 41/12 - Drugi Novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22), gore navedenom ministarstvu upućujem zastupničku inicijativu da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno historijsko naslijeđe KS tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU.

OBRAZLOŽENJE:

Kanton Sarajevo je usvojio Zeleni Akcioni plan i jedan je od 100 odabranih gradova Evrope koji se obavezao da će do 2030. god., kroz projekte održivog razvoja i cirkularne ekonomije, ostvariti ciljeve potpune dekarbonizacije.

Svjesni smo da obnovom fasada i zamjenom prozora objekata koji su zaštićeni kao kulturno-historijsko naslijeđe u Sarajevu sigurno će dobiti estetski ljepši izgled. Međutim upravo radi prilika održivog razvoja, obaveza prema usvojenim dokumentima i namjerama Kantona Sarajeva, smatram da je važno da se aktivnosti obnove fasade i zamjene prozora usmjere i uvežu sa aktivnostima i mjerama energetske efikasnosti i obnovljivim izvorima energije odnosno svim mjerama zelenog certificiranja.

Na primjeru planirane aktivnosti sanacije i restauracije fasade i cjelokupne fasadne stolarije objekta Narodnog pozorišta Sarajevo, sa financiranjem Vlade Kantona Sarajevo i Grada

Sarajeva, koji su za svaku pohvalu, možemo pokrenuti ove značajne promjene u načinu planiranja ovih sanacija. Želim Vas također obavijestiti da uprava Narodnog pozorišta razumije sve prednosti koje se navode u ovoj inicijativi te su spremni da planiranom sanacijom i restauracijom nastave u drugim fazama dostići i mjere uštede energije. Narodno pozorište Sarajevo će pokrenuti aktivnosti na identificiranju dodatnih mjera unaprijeđenja energijske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije u objektu, a kako bi dodatno unaprijedili komfor korisnika, izvođača i uposlenika, te dodatno smanjili troškove za energiju i vodu. Nadogradnjom projekta obnove fasade i zamjene fasadne stolarije sa unaprijeđenjem sistema ventilacije, grijanja i hlađenja možemo minimalno uštediti 50% trenutnih troškova, a uz korištenje obnovljivih izvora energije naše troškove možemo dodatno značajnije smanjiti.

Naime godišnji troškovi na komunalije zgrade Narodnog pozorišta za grijanja, hlađenja, električne energije i vode iznose preko 320.000 KM. Urađenim glavnim projektom sanacije i restauracije fasade i cjelokupne fasadne stolarije objekta Narodnog pozorišta Sarajevo, postit će poboljšanja u komforu korisnika i uposlenika, daleko poboljšati zvučna izolacija, kao i uštede u energiji i godišnjim računima. Međutim, kako bi pokušali da predviđenim radovima na fasadi i fasadnoj stolariji maksimiziramo uštede, važno bi bilo da u ovoj fazi projekta umjesto planiranih jednostrukih prozora sa dvostrukom ostakljenjem, ugradimo prozore sa trostrukim ostakljenjem. Fasadnu stolariju nakon planirane zamjene nećemo sigurno mijenjati u narednih 50 godina, pa je važno da gdje je to moguće uradimo što je bolje moguće. Trostruko ostakljenje nije potrebno planirati na fasadnoj stolariji sa dvostrukim prozorima, mogu ostati sa dvostrukim ostakljenjem obzirom da imamo praktično dupla dvostruka ostakljenja na dvostrukoj stolariji.

Smatramo da objekat Narodnog pozorišta i kolektiv mogu i moraju biti pioniri najboljih praksi obnove historijski zaštićenih objekata u Evropskim gradovima od kojih puno možemo naučiti i preuzeti. U tim EU praksama se obezbjeđuje samoodrživost objekata i institucija koje njima upravljaju što je važno jer uštede od komunalija možemo usmjeriti u razvoja programa i kapaciteta. Uvjereni smo da uz podršku EU fondova i projekata možemo obezbijediti učešće stručnjaka iz EU koji u saradnji sa našim lokalnim stručnjacima mogu preuzeti najbolje prakse. Postoji niz adresa donatora kojima možemo delegirati ovaj projekt kao projekt posebnog značaja za Kanton Sarajevo.

Vjerujem da je vrijeme da promislamo i na efikasniji način usmerimo budžetska sredstva u budućnosti kroz usvajanje i provođenje najboljih praksi održivog razvoja. Zgrada Narodnog pozorišta je idealna prilika da pokrenemo promjene.

S poštovanjem,

Sanela Klarić, zastupnica

Odluka je objavljena u „Službenom glasniku BiH“, broj 3/08.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 39. stavak 1. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 11. do 17. rujna 2007. godine je donijelo

ODLUKU

I.

Povijesna građevina – Narodno pozorište u Sarajevu proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik nalazi se na zemljištu označenom kao k.č. broj 61 (stari premjer) što odgovara k.č. br. 2081/1, 2081/2, 2081/3 (novi premjer) upisane u z.k. uložak broj XLVIII/80, k.o. Sarajevo XLVIII, općina Centar Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika, ustanovljenoga sukladno Aneksu 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini („Službene novine Federacije BiH“, br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati financijska sredstva za izradu i postavljanje informacijske ploče sa temeljnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III.

U svrhu trajne zaštite nacionalnoga spomenika utvrđuju se sljedeće **mjere zaštite** koje se odnose na prostor definiran u točki I. stavak 2. ove odluke:

- dopušteni su isključivo konzervatorsko-restauratorski radovi, radovi tekućeg održavanja i radovi koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnoga ministarstva nadležnoga za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine;
- izvršiti sanaciju suterenskih i prizemnih dijelova objekta i njihovu zaštitu od kapilarne vlage;
- izvršiti izradu projekta restauracije enterijera objekta sa detaljnim snimkom stanja (arhitektonski i dr. snimci);
- projekat mora biti zasnovan na metodološkom pristupu koji će biti usmjeren na zaštitu historijskih vrijednosti objekta;
- nije dopuštena promjena stilskih značajki objekta uklanjanjem ili dodavanjem pojedinih dekorativnih elemenata i arhitektonskih detalja (kamene i druge plastike, vijenaca i sl.);
- izvršiti sanaciju svih instalacija u objektu (proupožarni sistem, elektro, vodovod i kanalizacija) uz prethodno ispitivanje stanja instalacija;
- izraditi projekat gromobranske instalacije;
- izraditi plan održavanja objekta.

IV.

Stavljaju se izvan snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski spisi koji su oprečni odredbama ove odluke.

V.

Svatko a posebice nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe, suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI.

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnome ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine i općinskome tijelu uprave nadležnome za poslove urbanizma i katastra, u svrhu provedbe mjera utvrđenih u toč. II. – V. ove odluke i nadležnome općinskome sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII.

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web-stranici Povjerenstva (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII.

Sukladno članku V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini odluke Povjerenstva su konačne.

IX.

Danom donošenja ove odluke, sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (»Službeni glasnik BiH« broj 33/02, »Službeni glasnik Republike Srpske« broj 79/02, »Službene novine Federacije BiH« broj 59/02 i »Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH« broj 4/03) briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim brojem 515.

X.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u »Službenom glasniku BiH«.

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Broj: 02-2-131/07-5
12. rujna 2007. godine
Sarajevo

**Predsjedatelj Povjerenstva
Dubravko Lovrenović**

Obrazloženje

I – UVOD

Na temelju članka 2. stavak 1. Zakona o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika, ustanovljenoga sukladno Aneksu 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, »nacionalni spomenik« je dobro koje je Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika proglasilo nacionalnim spomenikom, sukladno čl. V. i VI. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (»Službeni glasnik BiH«, broj 33/02), sve dok Povjerenstvo ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za to dobro podnesen zahtjev.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika donijelo je odluku o stavljanju zgrade **Narodnog pozorišta u Sarajevu** na Privremenu listu nacionalnih spomenika pod rednim brojem 515.

Sukladno odredbama Zakona, a na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. i članka 35. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Povjerenstvo je pristupilo provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra,
- sadašnje stanje i namjenu dobra, uključujući opis i fotografije, podatke o oštećenjima tijekom rata, podatke o intervencijama na restauraciji i drugoj vrsti radova na dobru, itd.,
- povijesnu, arhitektonsku i drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištenja dokumentacije u sklopu ove odluke.

Na temelju uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Narodno pozorište u Sarajevu je locirano centralnom dijelu grada, na uglu Obale Kulina bana i Kulovićeve ulice i zajedno sa objektima Štamparije, Glavne pošte, palače Pravde i drugih objekata, čini karakterističan urbanistički niz, nastao tokom austrougarskog perioda, koji je određen tadašnjim regulaciono-građevinskim redom.

Sa južne strane objekta se nalazi ulica Obala Kulina bana i rijeka Miljacka, dok se na sjevernoj strani objekta nalazi Pozorišni trg, ograničen ulicom Branilaca grada.

Sa zapadne strane, prostor je definiran Kulovića ulicom, a potom zgradom Pošte iz austrougarskog perioda.

Istočno od Narodnog pozorišta se nalazi javni parking i savremeni upravni objekat građen šezdesetih godina XX. vijeka.

Nacionalni spomenik obuhvaća zemljište označeno kao k.č. 61 (stari premjer) što odgovara k.č. 2081/1, 2081/2, 2081/3 (novi premjer) z.k. uložak XLVIII/80, k.o. Sarajevo XLVIII, općina Centar, Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

U graditeljskoj historiji austrougarskog perioda, zgrada današnjeg Narodnog pozorišta, koja je građena 1897. i 1898. godine, a projektovana 1896. godine od strane Karla Paržika(1), zauzima istaknuto mjesto.

Gradnja ovog objekta vezana je za razdoblje punog razmaha graditeljske i obrtničke djelatnosti u Sarajevu, koje je dodatno pospješeno usvajanjem novih građevinskih propisa, Građevinskim redom iz 1893. godine. Novi građevinski propisi se direktno oslanjaju na „Bauordnung“, prvu građevinsku regulativu koju uvode nove vlasti(2). Ovim Građevinskim redom iz 1893. godine, po kojem se radilo prilikom gradnje današnjeg Narodnog pozorišta u Sarajevu, detaljnije su razrađeni propisi po kojima se primjenjuju građevinski materijali, a postavljene su i precizne norme u pogledu dimenzioniranja novih građevina(3). Isto tako, Regulacionim planom ovog građevinskog reda, koji je doduše bio ograničen samo na centralni, ravničarski dio grada, bilo je regulisano građenje svih novih objekata, i uvodi se mogućnost zakonskog uticaja na dimenzije i spoljni izgled objekata. Ovim planom je bilo dozvoljeno građenje dvospratnih stambenih objekata na potezu od Vijećnice do Drvenije mosta, a od Drvenije do Mosta na Skenderiji bilo je dozvoljeno građenje samo jednospratnih stambenih jedinica, i to sa baščama okrenutim prema Miljacki. Taj propis je izmijenjen neposredno pred gradnju zgrade Narodnog pozorišta, prilikom regulisanja Miljacke i građenja Apelovog keja (Obale). Tom prilikom je izgrađen niz javnih objekata znatno veće spratnosti od ranije propisane, između ostalog zgrada Narodnog pozorišta. Taj niz je nizvodno sa desne obale Miljacke upotpunjen gradnjom zgrada Pošte i Pravosudne palače(4).

Po projektu arhitekta Karla Paržika(5), 1897. godine, počinje izgradnja reprezentativnog objekta koji se prvobitno naziva „Društveni dom“. Izgradnji objekta je prethodilo poklanjanje zemljišta od strane Zemaljske vlade(6), koja je u skladu sa svojom politikom zdušno pomagala i stimulirala gradnju javnih i kulturnih objekata koji imaju historistička i „proevropska“ obilježja. Zgrada „Društvenog doma“ je svečano otvorena 2. januara 1899. godine(7).

U istom objektu, svoje prostorije istovremeno otvara „Gospodski klub“, osnovan godinu dana ranije(8).

Tokom austrougarske uprave, ovaj objekat nikada nije zvanično prerastao u pozorište, već je sve vrijeme bio „Društveni dom“, ili „Herren club“ ili „Clubhaus“, u kojem se mogu održavati pozorišne predstave, „Saaltheater“(9).

Izgradnja „Društvenog doma“ spada u prvu fazu djelovanja arhitekta Karla Paržika u Sarajevu, kada uglavnom projektuje i gradi javne objekte. Kasnije, u svojoj drugoj stvaralačkoj fazi uglavnom gradi objekte za Katoličku crkvu(10).

U pogledu stilskog određenja, „Društveni dom“ je osmišljen u historističkom duhu, koji se direktno oslanja na doktrinu strogog akademskog historizma(11) u kojem je Karl Paržik školovan, tokom godina provedenih na studiju arhitekture u Beču. Korijene ovakve vezanosti autora za historizam ne treba tražiti samo u njegovoj akademskoj naobrazbi, već i u autorovom porijeklu(12).

Stilski gledano, objekat je rađen historističkim neorenesansnim jezikom, a u pogledu kompozicije i detalja, moguće je prepoznati određene elemente koji su preuzeti sa „Narodnog pozorišta“ u Pragu. Razvoj fasade, pročelja, horizontalna raščlanjenost, karakteristični detalji kamene ograde i drugo, su elementi koji vezuju projekat „Društvenog doma“ u Sarajevu, sa svojim desetak godina starijim, uzorom iz Praga(13).

Po nekim drugim autorima, kompozicija i detalji historicističke neorenesansne fasade Narodnog pozorišta su najvjerojatnije rađeni po uzoru na Berzu u Beču, koju je projektovao arhitekt Teofil fon Hansen, veliki Paržikov učitelj iz Beča koji je očito imao veliki uticaj na svog učenika⁽¹⁴⁾. Kasnije će isti autor, i svoje kapitalno ostvarenje, Zemaljski muzej, izvesti istim arhitektonskim jezikom⁽¹⁵⁾.

Prvobitno, Paržik određuje ulaz sa juga, sa Obale Kulina bana, i to je razlog zašto je ova fasada, u originalnom obliku simetrična, monumentalna i stroga, i predstavlja školski primjer historicističkog neorenesansnog izraza.

Današnja glavna, ulazna strana, koja se nalazi na suprotnoj, sjevernoj strani, bila je znatno skromnija. Paržik je rješavao kao sporednu fasadu, lišenu stroge simetrije i izrazite neorenesansne monumentalnosti. Tek u narednom, XX. stoljeća, prilikom adaptacije „Društvenog doma“ u Narodno pozorište, ova fasada dobija konačna stroga neorenesansna obilježja, a vanjski izgled objekta biva upotpunjen.

Gradnja ovog kapitalnog objekta, u široj javnosti je praćena sa velikim zanimanjem. Godine 1896., objekat se u sarajevskoj štampi naziva „Udružni dom“, i predstavlja se kao mjesto gdje će se odvijati kulturni i javni život i to „na čošku Kulovića ulice, a glavnim pročeljem na Apelovu obalu... kojoj je u namjeni častan zadatak, da bude središtem društvene sarajevske, naročito da bude hramom svetim Muzama“⁽¹⁶⁾.

I prije građenja „Društvenog doma“, u Sarajevu su postojala brojna mjesta gdje se aktivno odvijao kulturni život, i gdje su igrane pozorišne predstave⁽¹⁷⁾. Sasvim je jasno da je u takvim uslovima bilo normalno da jedan reprezentativni objekat, kakav je bio „Društveni dom“, evoluirao u namjensku pozorišnu kuću koja je nedostajala Sarajevu. Zgrada „Društvenog doma“ biva adaptirana u pozorište definitivno u periodu od 1921. Karl Paržik je imao čast da učestvuje i u toj važnoj adaptaciji⁽¹⁸⁾.

Adaptacija „Društvenog doma“ u Narodno pozorište je bilo u sklopu šireg društvenog plana Ministarskog savjeta Kraljevstva o organizaciji državnih, oblasnih i putujućih pozorišta. Po rješenju ovog političkog tijela od 1. septembra 1919. godine, o organizaciji državnih, oblasnih i putujućih pozorišta u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, utvrđene su tri kategorije narodnih pozorišta.

U prvu kategoriju su svrstana tri državna (nacionalna) pozorišta u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani.

U drugu kategoriju spadaju oblasna pozorišta u Sarajevu, Skoplju, Novom Sadu i nekim drugim gradovima⁽¹⁹⁾.

I najzad, u treću kategoriju spada određen broj putujućih pozorišta u Nišu, Kragujevcu, Varaždinu i nekim drugim gradovima.

Posljedica ovog plana je bila skoro prihvatanje odluke o prodaji zgrade sa inventarom, od strane uprave „Društvenog doma“ Narodnom pozorištu u Sarajevu, od 10. maja 1920. godine⁽²⁰⁾.

U Narodnom pozorištu barataju sa podatkom da je Narodno pozorište osnovano nešto ranije, tačnije 18. novembra 1919. godine⁽²¹⁾.

Na zahtjev Zemaljske vlade u Sarajevu, koji je upućen 3. avgusta 1920. godine, Josip Vancaš pravi prve skice unutrašnjeg preuređenja „Društvenog doma“ u Narodno pozorište⁽²²⁾.

Ipak, adaptacija „Društvenog doma“ u Narodno pozorište se na kraju povjerava prvobitnom autoru, arhitekti Karlu Paržiku, 3. maja 1921. godine. Istog mjeseca je donesena odluka da se izvođenje povjeri Građevinskom dioničarskom društvu u Sarajevu⁽²³⁾. Izvođač radova je bio poduzetnik Jozef Martinek, a sam Karl Paržik je zdušno saučestvovao u gradnji⁽²⁴⁾.

Zanimljiv je podatak da Narodno pozorište, uporedo sa radovima na adaptaciji zgrade, nastavlja sa radom i bilježi vrijedne rezultate. Juna 1922. godine izvedena prva opera Narodnog pozorišta u Sarajevu. To je bila opera „Porin“, u izvedbi Opere iz Osijeka.

Od tada, pa do danas, Narodno pozorište u Sarajevu radi u kontinuitetu i ne mijenja lokaciju.

Tijekom rata u BiH od 1992. do 1995., zgrada Narodnog pozorišta više puta je pogođena topničkim projektilima, ali ta oštećenja nisu bila velikog obima.

2. Opis dobra

Zgrada Narodnog pozorišta, projektirana i izvedena u neorenesansnom historicističkom stilu, je nepravilnog tlocrtnog oblika, bliskog pravokutniku, dimenzija cca 50 m x 47 m.

Objekt se sastoji iz podrumskog dijela, prizemlja, prvog i drugog kata. Kao međukatovi se pojavljuju: etaža između prizemlja i prvog kata, gdje se nalaze lože na mezaninu, uz službene prostorije; etaža između prvog i drugog kata, gdje se nalazi balkon sa ložama, garderoba za glumce i službene prostorije.

Podrumski dio, danas uglavnom služi kao pomoćni prostor, mada mu je prvobitna namjena bila znatno drugačija⁽²⁵⁾. U sklopu ovih pomoćnih prostorija, ovdje se nalaze garderobe i sanitarije za glumce.

Prizemlje je najvažnija etaža u cjelokupnom objektu. U sklopu javnog dijela prizemlja, gledajući sa sjeverne ulazne partije, nalazi se ulazni natkriveni trijem, ulazni hol, garderobe u sklopu ulaznog hola, blagajna. Bočno, duž istočnog krila - četiri foajea sa bifeom na južnom kraju, i glavna kazališna sala.

Glavna sala je postavljena u smjeru istok-zapad, s tim da je ulaz iz foajea sa istoka, a pozornica se nalazi na zapadnom kraju.

Između pozornice i gledališta smješten je upušteni prostor za orkestar, a lijevo i desno od glavne pozornice nalaze se pomoćne pozornice.

Glavna kazališna sala u parteru ima 286 sjedišta raspoređenih u 13 redova po 22 sjedala. Izgrađena je prilikom prvobitne izgradnje objekta 1897. godine kada je bila duga 21 m, 15 m široka, a 12,50 m visoka. Sadašnje mjere glavne sale, sudeći po projektu adaptacije enterijera iz 1980. godine, su približno iste.

Na bočnim, ulaznim stranama glavne sale, prema foajeima na istoku, nalaze se dva unutrašnja stubišta, od kojih je sjeveroistočno namijenjeno posjetiocima.

Četvrtom stubištu se pristupa sa južnog hola, do kojeg vodi južni, službeni ulaz. Ovo stubište je isključivo namijenjeno osoblju Narodnog pozorišta, a do njega se nalazi dizalo, uvedeno u zgradu u drugoj polovici XX. stoljeća.

U sklopu glavne sale, iznad prizemlja se nalazi mezanin gdje su smještene centralne lože, na istočnoj strani sale, nasuprot pozornice. Centralna loža je dimenzija cca 11,00 x 3,50 m, i predviđena je za 15 gledalaca.

Sa oba boka mezanina se nalazi po 6 separea, (ukupno 12 separea). U svaki separe moguće je smjestiti 4 do 6 gledatelja, pa je maksimalni ukupni broj sjedala u separeima mezanina 72.

Iznad mezanina se nalazi balkon i galerija. Balkon se nalazi na istočnoj strani sale, iznad centralnih loža. Ukupne dimenzije balkona su cca 6,50 x 5,50 m, s tim da se na bokovima nalaze stubišni prolazi koji vode do stepenastih ploha gdje su smještena sjedala. Balkon se sastoji od 6 stepenastih površina gdje je smješteno po 10 sjedala, 60 ukupno. Ispred stepenastih površina je smješten uski, vodoravni, prednji prolaz.

Na bočnim stranama naprijed, u odnosu na balkon, nalaze se galerije sa po 23 sjedala, ukupno 46 sjedala. Ukupan maksimalni kapacitet gledatelja sa sjedalom u glavnoj sali Narodnog pozorišta je 479(26).

U pogledu vanjskih komunikacija, u prizemlju, sjeverni, natkriveni, ulazni trijem je povezan sa glavnim stubištem koje vodi prema Pozorišnom trgu.

U prizemlju, na istočnoj strani Narodnog pozorišta, nalazi se još jedan sporedni ulaz, koji se danas dosta rijetko koristi, i to uglavnom prilikom završetka posjećenijih predstava Narodnog pozorišta, kako bi se smanjio pritisak na glavni, sjeverni ulaz. Ovaj ulaz povezuje foaje Narodnog pozorišta sa bočnim dijelom Pozorišnog trga, i na ovom ulazu se danas nalazi pomoćno dizalo za hendikepirane osobe. Originalno, ovaj prolaz je povezivao sale za ručavanje (foaje) sa ozelenjenim prostorom ispred „Društvenog doma“.

Danas se četiri foajea i bife Narodnog pozorišta koriste za boravak gledatelja u pauzama predstava, ali i za sve vrste likovnih i drugih izložaba.

Ulazni hol na sjevernoj strani, odakle se pristupa svim ostalim foajeima, dug je 15,50 m, a širok 8,50 m. Visina hola, i svih ostalih foajea u prizemlju iznosi cca 6,50 m.

Na prvom katu Narodnog pozorišta smještene su službene prostorije i sale za probe. Ovdje se nalaze velika i mala sala za balet, sale za kor, orkestar i dramu, režija, salon, arhiv, krojačnica i drugi pomoćni prostori. Ovaj prostor je, tlocrtno gledano, znatno umanjen, jer glavna sala u prizemlju zauzima prostor od dva kata, pa središnji prostor prvog kata, sukladno tomu, ne pripada ovoj cjelini(27).

Drugi kat Narodnog pozorišta je također, tlocrtno gledano, umanjen za zračni prostor velike sale, i u njemu se nalaze uredski i pomoćni prostori.

Na južnoj strani se nalaze upravni uredi, administracija, salon ravnatelja, atelje scenografa i manji pomoćni prostori. Do ovih prostorija se pristupa isključivo stubištem sa južnog krila i dizalom.

Na suprotnoj, sjevernoj strani drugog kata se nalazi strojarnica. Do ovog pomoćnog prostora je moguće doći isključivo stubištem koje se nalazi sjeverno od glavne pozornice, a vodi do prizemnih garderoba.

Između sjevernog i južnog krila drugog kata nalazi se tavansko-potkrovnii prostor smješten iznad glavne sale Narodnog pozorišta.

U pogledu materijalizacije objekta, sasvim je sigurno da je ovaj reprezentativni objekt izgrađen od najkvalitetnijih materijala tog vremena, sukladno svim tadašnjim strogim normama koje se odnose na uporabu materijala i konstrukciju. Osnovni materijali, od kojih je građena zgrada Narodnog pozorišta, bili su kamen, opeka, drvo, željezo, lim i staklo. Osnovna, nosiva konstrukcija je rađena od čvrstog kamena i opeke.

Temelji i temeljni zidovi su spravljeni od lomljenog kamena u suhozidu, između ostalog, da bi se izbjeglo izvođenje tada vrlo skupe hidroizolacije, i da bi se postiglo razbijanje kapilarnog prodora vlage u objekt. Iz ovog razloga je rađen i kameni nabačaj ispod debelih podova u podrumu i prizemlju. Ovaj kamen je najvjerojatnije vađen iz lokalnih kamenoloma, Hreše i Miljevine.

Konstruktivni sistem objekta je rađen od opeke i kamena, a upotrebljavane su i željezne konstruktivne grede, posebice u podrumskom dijelu zgrade, gdje su kombinovane sa kamenom i opekama.

Kat je izgrađen na debelom stropu debljine cca 50cm, gdje je primijenjen drveni konstruktivni sistem.

Kasnije, adaptacijom iz 1921. godine, lepeza materijala i konstruktivnih tehnika zgrade Narodnog pozorišta biva obogaćena tada najsuvremenijim materijalima i tehnikama. Lože mezanina, parter i neki drugi dijelovi objekta bivaju napravljeni od armiranog betona, a dokaz tome su nacrti i statički proračuni iz iste godine.

Vanjski i unutrašnji zidovi, različitih debljina, su rađeni od opeke. Ovaj kvalitetni materijal, od kojeg

su napravljeni debeli vanjski zidovi objekta, čini da je fizika zgrade, u pogledu termoizolacije veoma dobro riješena. Zimi je u objektu relativno toplo, a ljeti hladno. Osim toga, nakon što se zidovi, unutrašnji i vanjski, izvedu od onovremene kvalitetne opeke, dobijene industrijskim putem, omogućen je čitav niz lakih prepravki instalacija dugo vremena nakon završetka izgradnje samog zdanja.

Originalna krovna konstrukcija je bila metalna i drvena sa krovnim vezačima. Na ovu strmu krovnu konstrukciju postavljan je lim kao završni sloj pokrova.

Zadnjom konstruktivnom sanacijom krova, s početka XXI. stoljeća, postavljene su metalne rešetke, ali i klasične drvene grede, koje sada čine krovnu konstrukciju.

Centralni trovodni krov, čije se dvije duže vode slijevaju u pravcu sjever-jug, riješen je čeličnim nosivim rešetkama, koje se pokrivaju svim propisanim izolacionim slojevima, i na kraju završnim pokrovom.

Četverovodni krov iznad ulazne partije na sjeveru i dva bočna složena krova na sjeveru su riješena drvenom konstrukcijom. Isti je slučaj i sa centralnim i dva bočna složena krova na južnoj strani, koji su riješeni također drvenom konstrukcijom. Novopostavljeni pokrov, na svim krovnim površinama je plastificirani lim.

U pogledu namjene, prvobitno rješenje iz 1896. godine predviđa smještanje kazališta i dva kluba, „Gospodskog kluba“ i „Tehničkog kluba“. Po jedinstvenom opisu iz doba gradnje objekta možemo saznati originalan raspored prostora tadašnjeg „Udruženog doma: „Umah na glavni ulaz prijanja predvorje, garderoba, sobe za toaletu, okle se stupa u veliku dvoranu za svečanosti – sarajevski dom vila. Sjajna dvorana biće 21 m dugačka, 15 široka, a 12 ½ m visoka. Stupovi i arkade spajaju ovu dvoranu sa dvije pobočne prostorije, pa je u toliko povećavaju i vežu je sa pozornicom, koja će zapremiti 11 metara u dubinu i 9 metara u širinu. Dvorana je u visini I. kata, pa tako sve ove prostorije mogu da se okruže balkonskom galerijom, dok će pod njima da bude mjesta za jednu veliku ložu i galerijski foyer. Iz glavne dvorane možeš izravno u dvorane za ručanje, a iz ovih u bašču. Prizemne su prostorije u klupske svrhe, spremnice, kancelarije, hodnici i troje stube.

U I. katu, u koliko ga nije zapremila dvorana za svečanosti, smjestiće se klupske prostorije (čitaonica, 2 sobe za igrače, 1 soba za bilijara, 2 salona za primanje s predsobljem, 1 ručionica, uz druge potrebne prostorije kao: toaletne sobe, sobe za služinčad, pa još dvije posebne sobe, dvorane za privatne klubove i dr.).

U dubokom parteru (75cm do 1.50m pod razinu ceste) biće javna krčma, kuhinja, dvorana za privatne sastanke, gostioničarev stan, pazikuća, spremišta, podrum za pića i jela, magaza za ugljen, centralna grijanica, kruglana i dr.

Pozornica dizaće se u visinu čitavog zdanja, košto i dvorana za svečanosti. Sa pozornice dolaziće se u garderobu za glumce i uopće u prostorije, kakove zahtijevaju moderne daske⁽²⁸⁾.

Adaptacijom objekta iz 1921. godine, objekat postaje namjenski, tako da je na taj način određen današnji izgled objekta. Južni ulaz je službeni, a sjeverni predstavlja glavni ulaz. Originalni projekat ne predviđa bogatu i monumentalnu sjevernu fasadu, ali sada sjeverna, ulazna fasada ima strogu fizionomiju i historicistički neorenesansni izgled.

Prostorna artikulacija volumena zgrade podređena je discipliniranoj kompoziciji, a pri tome je svaka fasada drugačije riješena. Primarno raščlanjenje postignuto je središnjim ili bočnim rizalitima i stupnjevanjem visina.

Južna fasada ima strogo pročelje, čvrsto, statično i simetrično, što je značajka koja krase i mnoge druge uspjele historicističke arhitektonske kompozicije u izvedbi Karla Paržika. Južna fasada dalje, obilježena je snažnom ulaznom partijom i raskošno razvijenim kamenim stubištem i arkadnim trijemom.

Bočne fasade su stilski slično komponirane, s tim što istočna ima naglašeno izlazno stubište prema trgu. Sve četiri fasade su vodoravno raščlanjene snažnim strehama na konzolama između katova zgrade Narodnog pozorišta. Historicistička neorenesansna artikulacija je pojačana formalnom materijalizacijom na fasadi, koja u donjem, prizemnom dijelu, ima nešto grublju i rustičniju postavku, dok na gornjem dijelu prelazi u rafiniraniju vanjsku plohu. Sve je to zatim zatvoreno složenim krovom koji nema ambiciju da bude dominantan u ovoj uspješnoj arhitektonskoj kompoziciji.

Adaptacijom iz 1921. godine, dobiven je konačni oblik enterijera Narodnog pozorišta. Tako su lože, centralne dvorane Narodnog pozorišta, izgrađene u dvije razine, a pod partera je građen u nagibu. Prošireni su foajei, pozornica i garderobe, a danas su prisutna i dva dodatna unutrašnja stubišta iz istog perioda. Tom prilikom, u objekat je uvedeno i centralno grijanje. Dobiven je dodatni prostor u prizemlju, koji je i danas u uporabi, jer su spremišta prebačena u podrumске prostorije⁽²⁹⁾.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu je Prostornim planom BiH („Faza B – valorizacija“ – prirodne i kulturno-historijske vrijednosti) koji je objavljen kolovoza 1980. godine, proglašeno spomenikom I. kategorije pod tačkom 7., pod nazivom „Pozorište na obali“, kategorija „Pojedinačni spomenici“, odjeljak 10.2.

Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu se nalazi na „Listi evidentiranih, prethodno zaštićenih i zaštićenih nepokretnih spomenika kulture i prirodne baštine Kantona Sarajevo“ pod tačkom 2. odjeljka

6.2.04. pod naslovom „Ostali objekti kulture, nauke i obrazovanja“.

Prema podacima dobivenim od strane Zavoda za zaštitu spomenika Federalnog ministarstva kulture i sporta, 13. kolovoza 2007. godine, zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu je evidentirana, ali ne i zaštićena od strane Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Od 2. siječnja 1899. godine, dakle od dana otvaranja, do 1921. godine „Društveni dom“ je javna i kulturna institucija u kojoj se odvijaju društvene aktivnosti od značaja za grad, a sporadično se odigravaju i pozorišne predstave.

Godine 1921. izvršena je definitivna adaptacija objekta u Narodno pozorište. Odgovornost za adaptaciju, kako je već rečeno, preuzima prvobitni projektant Karl Paržik, koji dobro poznaje objekat, što stvara preduvjete za cjelovitu i kvalitetnu adaptaciju zgrade, koja će zadržati idejni i konstruktivni kontinuitet.

Prvu stvar koju čini Paržik ovom adaptacijom, jest promjena položaja glavnog ulaza. Glavni ulaz više nije na južnoj strani, već se prebacuje na sjevernu stranu objekta. Razloge ove promjene treba tražiti u spoznaji da je prostor prema jugu, dakle prema Obali Kulina bana skučen, i da nije prikladan za boravak većeg broja gledatelja, prije ili poslije održavanja kazališnih ili drugih predstava.

Mnogo praktičniji se čini sjeverni ulaz, ispred kojeg je bilo moguće organizirati Pozorišni trg, prikladan okupljanju posjetitelja predstava Narodnog pozorišta.

Ova „strateška“ promjena, uzrokovala je i promjenu izgleda, dotad sporedne, sjeverne fasade.

Sjeverna, nesimetrična i relativno siromašna fasada, zahtijevala je izmjene, sukladno svojoj novoj ulozi. Paržik ovom prilikom mijenja fizionomiju sjeverne fasade, pretvarajući je u strogu i monumentalnu historicističku neorenesansnu fasadu.

Osim ovih formalnih izmjena na fasadi, Karl Paržik uvodi čitav niz novih elemenata koji će se sačuvati do danas.

U pogledu unutrašnje organizacije, prvenstveno vodi računa o kvalitetu, izgledu i dimenzijama centralne sale, namijenjene izvedbi predstava.

Glavna pozornica je proširena, a dograđene su lože u dvije razine, čime je povećan kapacitet sale.

Parter je izveden u nagibu, što je utjecalo na poboljšanje komfora gledatelja.

Garderoba i foajei su prošireni, odnosno dimenzionirani prema novom kapacitetu gledatelja u Narodnom pozorištu.

Izgrađena su još dva stubišta, i uvedeno je centralno grijanje.

Posebice je značajno stubište na sjeveroistočnoj strani objekta, koje vodi ka ložama i još gore, balkonu.

Spremište je prebačeno u podrum, tako da je ovom organizacionom promjenom dobiveno znatno više prostora u prizemlju. Tako je izvršena promjena originalnog plana, koji je predviđao rad gostionice, kuglane i kućepaziteljev stan i manji spremišni dio u suterenskoj etaži⁽³⁰⁾.

U pogledu materijalizacije, konstruktivni sustav zgrade Narodnog pozorišta se nadopunjuje armiranim betonom, od kojeg se spravlja podna konstrukcija loža u mezaninu, a isti materijal se primjenjuje u parteru i na drugim mjestima.

Nakon ove adaptacije, koja je vršena u prvoj polovici XX. stoljeća, nisu zabilježene radikalnije intervencije koje bi suštinski mijenjale izgled ili namjenu objekta. Uglavnom su vršene intervencije koje se mogu podvesti pod kategoriju redovitog građevinskog održavanja, uz eventualne manje tehničke korekcije.

Nakon II. svjetskog rata, točnije između 1951. i 1952. godine, izvršeni su radovi redovitog građevinskog i enterijerskog održavanja objekta Narodnog pozorišta, koji su bili neophodni, bez obzira što objekat tijekom II. svjetskog rata nije pretrpio izravna oštećenja⁽³¹⁾.

Godine 1980., izvršena je nešto veća intervencija na objektu Narodnog pozorišta⁽³²⁾. Ovaj projekat nosi zvaničan naziv „Projekat restauracije gledališta – enterijera“. Projekt potpisuje arhitekt Nedeljko Kosić, i rađen je pod pokroviteljstvom Instituta za arhitekturu i urbanizam - Sarajevo. Tom prilikom je temeljito obnovljen enterijer javnog dijela Narodnog pozorišta. Pristup ovoj obnovi je bio uglavnom restauratorski, suštinski ništa nije promijenjeno, osim što su promijenjeni ili popravljeni oštećeni gipsani i drugi dekorativni elementi. Izvršeno je kolorisanje drvenih i gipsanih unutrašnjih elemenata, kao i unutrašnjih zidova. Izmijenjeni su završni podni slojevi (itisoni) a drveni izglacani. Sanitarije i drugi pomoćni prostori su tom prilikom temeljito obnovljeni. Tom prilikom je obnovljena i fasada Narodnog pozorišta.

Sudeći po fotografijama iz tog vremena, već tada nedostaje cjelokupan repertoar skulpturalnih figura u nivou završnih krovnih vijenaca i timpanonskih završetaka, kao što su akantusovi listovi, vaze i šiljasti završeci. Sudbina originalnih primjeraka nije poznata, ali bi ih bilo moguće identificirati, na temelju originalne projektantske dokumentacije, iako projekat obnove fasada iz perioda sedamdesetih godina XX. stoljeća predviđa isključivo obnovu fasada u postojećem obliku⁽³³⁾.

Usljed ratnih dejstava, (period 1992.-95.) zgrada Narodnog pozorišta je pretrpjela znatna oštećenja, koja ipak nisu bila takve prirode da bi ozbiljno ugrozili integritet cjelokupnog objekta.

Najveća oštećenja su zabilježena na širokom kordonskom vijencu iznad ulazne arkade južne

fasade, gdje su bila primjetna oštećena profilacija na većem dijelu površine. Ovo je najizrazitije na mjestima ispod loše izvedenih spojeva kamene obloge balkona.

Istočna i zapadna fasada su iz rata izašle sa vrlo malim oštećenjima prouzročenih gelerima granata.

Sjeverna fasada je bila mehanički oštećena i nedostajali su dijelovi fasadnog maltera, ali i fasadnog zida. Ovi dijelovi su tijekom 1996. ili 1997. godine zakrpljeni produžnim cementnim malterom. To se odnosi na parapet ispod prozora drugog kata lijevog krila, ali nisu bili vraćeni, očito teško oštećeni ili uništeni balustradni stupići.

Znatna oštećenja su zabilježena na bočnim stubišnim krilima na istočnoj i sjevernoj fasadi, gdje je kompletna struktura iznad kamenog sokla u velikoj mjeri rastresena i nepovezana.

Stoga je uprava Narodnog pozorišta još 23. veljače 1998. godine uputila zahtjev općini Centar za hitno „postavljanje skele“.

Ovaj zahtjev, općina Centar je odbila, bez obzira na hitnost, ali je nakon utvrđivanja plana obnove izdala urbanističku saglasnost za bojenje fasade na objektu Narodnog pozorišta 21. kolovoza 1998. godine.

Obnovi fasade se pristupa tek 2005. godine⁽³⁴⁾, nakon detaljnog pripremanja projektne dokumentacije, koja je kompletirana 2003. godine. Tada je proširen plan djelatnosti, i planirani su, te kasnije izvedeni i slijedeći radovi:

Zamjena dotrajalih i oštećenih limenih opšava komadima bakrenog lima; izrađeni su balustradni stupići od armiranog betona i montirani su na parapetno polje krajnjeg lijevog prozora drugog kata (lijevo od centralnog rizalita) sjeverne fasade; izvršena je i sanacija, impregnacija i zaštita autentične stolarije.

Od specifičnih fasaderskih radova, izrađena je fasadna plastika (metope i rozete vodoravnog vijenca između drugog kata i završne balustradne ograde), a izvršeno je i premazivanje zaštitnom bojom rešetki na prozorima suterena.

Osim toga, sanirano je i teško oštećeno stepenište centralnog rizalita južne fasade; ulazni trijem i stepenište centralnog rizalita sjeverne fasade; stepenište centralnog rizalita istočne fasade.

Predviđena je demontaža i zamjena kamenih ploča stubišta južne, sjeverne i istočne fasade, te njihovo injektiranje. Na sjevernoj fasadi, demontaža i obnavljanje zakrivljenih krila centralnog rizalita od kamenog sokla i obnavljanje profiliranih dijelova i balustradnih stupića, kao i obnova teško oštećenih kamenih ploča zemljanih korita bočno od centralnog rizalita. Na istočnoj fasadi, obnavljanje ograde stepeništa centralnog rizalita do kamenog sokla, uz prethodno uzimanje otisaka profiliranih dijelova i balustradnih stupića.⁽³⁵⁾

Prije ovog definitivnog zahvata, izvršena je jedna parcijalna i hitna intervencija 2002. godine, pod pokroviteljstvom Zavoda za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, kada je saniran dotrajali krov. Tada je postavljen aktualni pokrov - plastificirani lim, a postavljeni su i novi okomiti oluci. Ova intervencija je spriječila daljnje propadanje fasade i zaustavila je prodor vode u objekt. Prilikom ove hitne intervencije, kada su postavljani okomiti oluci, došlo je do grubog i nezgrapnog probijanja istaknutih profiliranih vodoravnih vijenaca, koji po završetku radova nisu obrađeni, već su ostavljeni grubo otučeni. Tek definitivnom intervencijom iz 2005. godine, ovi vijenci bivaju obrađeni na zadovoljavajući način.

Intervencijom iz 2002. godine zamijenjena je i aktualna krovna konstrukcija. Tada je postavljena rešetkasta čelična konstrukcija na visokom centralnom krovu Narodnog pozorišta, a na ostalim krovovima je rekonstrukcija krovne konstrukcije izvršena drvenom građom. Tom prilikom nije obnovljena gromobranska instalacija objekta, iako je to bilo predviđeno projektom, pa trenutno zgrada Narodnog pozorišta nema gromobransku zaštitu.

Tijekom 2007. godine vrši se enterijerska intervencija na južnom krilu drugog kata, gdje su uglavnom smještene uredske prostorije. Tom prilikom obnavljaju se elektroinstalacije, mijenja se dotrajali pod i postavlja se parket, vrši se bojenje zidnih površina, a vrši se i popravka sanitarnih čvorova.

5. Sadašnje stanje dobra

Zgrada Narodnog pozorišta je nakon svih pobrojanih intervencija u relativno dobrom građevinskom stanju. Ne postoji prijetnja osnovnom konstruktivnom sustavu, kao ni sustavu krovova. Fizička oštećenja prouzročena ratnim događanjima su sanirana intervencijama iz 2002. i 2005. godine. Ipak, postoje ozbiljna oštećenja i tehnički nedostaci koji će se u narednom periodu morati sanirati kako ne bi došao u pitanje normalan rad Narodnog pozorišta.

Suteren objekta je ugrožen vlagom. Uzroci vlažnosti su dvojaki:

Prvi uzrok je nepostojanje ventilacionih instalacija. Naime, u podrumskom dijelu Narodnog pozorišta se nalaze garderobe za balet. Pored garderoba se nalaze sanitarije i tuševi. Odvod vodene pare koja se stvara nakon korištenja sanitarnih prostorija nije riješen, tako da je to jedan od uzroka stvaranja vlage u suterenu. Osim toga, iz više razloga nije moguće otvaranje vanjskih suterenskih prozora, pa ne postoji ni mogućnost mehaničke ventilacije.

Drugi uzrok su dotrajale vodovodne i kanalizacione instalacije koje na određenim mjestima propuštaju vodu.

Pored toga, zidovi su obloženi neadekvatnim materijalom, lamperijom, koja je deformirana usljed velike vlažnosti.

Pod suterenskog prostora je obložen dotrajanim hojga pločama (vrsta tvrdog itisona) koje bi morale biti zamijenjene.

U prizemlju najozbiljniji problem je sa protupožarnim sistemom. Protupožarna vrata scene uopšte nisu u funkciji, a „vodena zavjesa“ ispred scene je neispravna.

Protupožarni sistem cjelokupnog objekta je u vrlo lošem stanju, pa je potrebna njegova hitna obnova. Isto važi i za sistem električnih instalacija, koji može dovesti do požara ili strujnog udara.

Vodovodne i kanalizacione instalacije su u dosta lošem stanju. Slična je situacija u ostatku objekta.

Zgrada Narodnog pozorišta nije opremljena gromobranskom instalacijom.

U glavnoj Sali, sjedala partera su dotrajala ili oštećena usljed „zamora materijala“. Sjedala nisu mijenjana ili popravljana gotovo trideset godina.

Dizalo, kao okomita komunikacija prema gornjim katovima, nije u funkciji.

Prostor prvog kata, gdje su smještene uglavnom prostorije za probe zahtijeva enterijersku obnovu.

Radovi redovnog održavanja enterijera uredskih i drugih prostorija na drugom katu su u tijeku, pa intervencija na ovom katu, u skoroj budućnosti, vjerovatno neće biti potrebna.

6. Specifični rizici

- Loše stanje protupožarnog sistema;
- Nepostojanje gromobrana i gromobranskih instalacija;
- Loše stanje elektroinstalacija;
- Dotrajale vodovodne i kanalizacione instalacije;
- Vлага u suterenu objekta.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom (»Službeni glasnik BiH«, br. 33/02 i 15/03), Povjerenstvo je donijelo odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

(dobra nastala od prahistorije do 1960. godine)

B. Povijesna vrijednost

(veza građevine, cjeline ili područja sa povijesnom ličnošću ili značajnim događajem u povijesti)

C. Umjetnička i estetska vrijednost

- i Kvalitet obrade
- iii Proporcije
- iv Kompozicija
- v Vrijednost detalja

D. Čitljivost

- iv Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnoj maniri
- iii Djelo značajnog umjetnika ili graditelja

F. Ambijentalna vrijednost

- ii Značenje u strukturi i slici grada
- iii Objekat, ili skupina objekata, je dio cjeline ili područja

H. Jedinstvenost i reprezentativnost

- i Jedinstven ili rijedak primjerak određenog tipa ili stila

I. Cjelovitost

- i Fizička cjelovitost
- ii Homogenost
- iii Zaokruženost (kompletnost)

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- z.k. izvadak, posjedovni list,
- fotodokumentacija,
- grafički prilozi.

Korištena literatura

1897. Časopis „Nada“, Sarajevo 15. listopada 1897.

1995. Samija Sarić, „Analitički inventar o osnivanju Narodnog pozorišta u Sarajevu“, *Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika BiH*, XXXIII/1994-95, Sarajevo.

1997. N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, Oko, Sarajevo.

1988. B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, Svjetlost, Sarajevo.

1988. N. Kurto, *Arhitektura Bosne i Hercegovine – Razvoj bosanskog stila*, Kulturno naslijeđe, Sarajevo.

N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekt Karlo Paržik (1857-1942)*, Kulturna baština, Sarajevo

2005. Ranije odluke Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika od 15. 3. 2005. godine, Despića kuća historijska građevina.

2006. Z. Kreho i G. Gojer, *Spomenica, Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006.*, Narodno pozorište Sarajevo

2007. J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: „Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo“, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo.

2007. B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekt u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, Unioninvest plastika, Sarajevo.

Tehnička dokumentacija

- 1896., K. Paržik, Originalni projekat „Društvenog doma“, Historijski arhiv BiH
- 1896., K. Paržik, Originalni nacrti projekta „Društvenog doma“, Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo
- 1921.-1925., K. Paržik, Nacrti adaptacije objekta u „Narodno pozorište“
- 1978., Nacrti instalacija i rasporeda prostorija vezani za rekonstrukciju Narodnog pozorišta iz 1980. godine., Arhiv „Narodnog pozorišta“, Sarajevo
- 1980., Nedeljko Kosić, Projekt restauracije gledališta – enterijera, Institut za arhitekturu i urbanizam Sarajevo, Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.
- 1993., Privatna fotobirka izložbe „Tišinom stolica“ održane u Narodnom pozorištu tokom opsade Sarajeva, prosinac 1993.
- 2002., Projekat rekonstrukcije krova (i gromobranske instalacije) - Narodno pozorište u Sarajevu; Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa kantona Sarajevo.
- 2003., Amira Radončić, Projekat sanacije sa kolorističkom obnovom objekta Narodnog pozorišta; Faza: Arhitektura – arhitektonska sanacija i konzervacija, Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo.

(1) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekt Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395, Kulturna baština, Sarajevo

(2) Ovom prvom uredbom je propisano da se novi građevinski zahvati mogu vršiti samo uz dozvolu nadležne uprave, kojoj je neophodno dostaviti projekte u odgovarajućem mjerilu.

Isto tako, ovaj prvi građevinski red austrougarske vlasti zadire u urbanizam, te je propisan način proširenja i regulisanja ulica i stvaranja novih trgova i četvrti.

Posebnim odjeljkom regulisana je konstrukcija i način izvođenja temelja, zidova, ploča, dimnjaka i drugo. (B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, str. 13, Svjetlost, Sarajevo 1988.)

(3) B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, str. 13, Svjetlost, Sarajevo 1988.

(4) Ibid, str. 16. i 17.

(5) **Karl Paržik** (Karel Pařík) rođen je 1857. godine u Velišu kod Jičina u Češkoj. Nakon završetka srednje građevinske škole, studira arhitekturu na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču, počevši od 1882. godine.

U vrijeme kada je mladi Karl Paržik studirao u Beču, zagovarana je dosljedna upotreba samo jednog historijskog stila

u projektovanju pojedinog arhitektonskog objekta. U okvirima tog strogog akademskog historicizma, neogotika i neorenesansa su bili posebno zastupljeni stilovi. Paržik je u okviru Akademije pohađao „Specijalnu školu za Antiku i njen produžetak u Renesansu“, u klasi profesora Teofila fon Hansena, koji je bio specijalizovan za neorenesansu, ali je u skladu sa načelima romantičarskog historicizma, istovremeno kombinovao arhitektonske forme i dekorativne elemente iz vizantijske i islamske arhitekture.

Karl Paržik u Sarajevo dolazi 1884. godine, i tu ostaje sve do svoje smrti 1942. godine. Ovdje ovaj stvaralac postiže svoju punu afirmaciju, te izvodi čitav niz značajnih objekata: Šerijatska sudačka škola (1886.); Vijećnica, koja se doduše izvodi po izmijenjenom projektu od strane Witteka (1894.-1896.); Beledija (1896.); Narodno Pozorište (1896.); Evangelistička crkva (1898); Zemaljski muzej (1907.); Zgrada pravosudne palače (1911.)...

Ovaj stvaralac je ostavio neizbrisiv pečat u arhitekturi grada Sarajeva. Uglavnom projektuje u punom historicističkom duhu, i u tom stilu stvara svoja najbolja djela, ali značajna ostvarenja projektuje u „pseudomaurskom“ stilu. Proučavajući tradicionalno bosanskohercegovačko naslijeđe, ima dodira i sa „bosanskim slogom“. (B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekt u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 3, 5, 7; Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.)

(6) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekt Karlo Paržik (1857.-1942.)*, str. 395., Kulturna baština, Sarajevo

(7) Tom prilikom je izvedena predstava „Medeja“ autora Franza Grillparcera, austrijskog dramatičara koji je spajao austrijski barok i elemente njemačke klasike. Izvedba predstave je bila povjerena Hrvatskom narodnom kazalištu iz Zagreba, a počela je prologom S. S. Kranjčevića, „Vili prosvjete“. (N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekt Karlo Paržik (1857.-1942.)*, str. 395., Kulturna baština, Sarajevo)

(8) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekt Karlo Paržik (1857.-1942.)*, str. 395., Kulturna baština, Sarajevo

(9) N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, str. 54., Oko, Sarajevo 1997.

(10) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 116. Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(11) Historicizam, kao umjetnički period u BiH, potrebno je shvatiti uslovno, zbog određenih ograničenja koja proizilaze iz proste činjenice da se radi o uvezenom fenomenu u sredinu koja je potpuno drugačije kulturno usmjerena do tog perioda. Historicizam je prevashodno pravac filozofskog načina mišljenja koji u historičnosti definiše obilježja bitka i ljudskog opstanka. Ovakav koncept razmišljanja shvata svijet kao historiju, pa zahtijeva historiziranje sveukupnog znanja i djelovanja, tako da se historijsko mišljenje i njegovi rezultati usvoje kao nazor o svijetu i filozofiji.

U arhitekturi historicizam je stilski pojam, obilježen imitacijom svih historijskih stilova, hronološki vezan za XIX vijek, tačnije od treće decenije XIX vijeka, pa negdje do početka XX vijeka. Teoretski, historicizam pripada prethodnom periodu klasicizma, koji se prvi obraća historijskim stilovima, odnosno ponovo otkrivenoj antici, tačnije grčkoj umjetnosti. Pošto u BiH nije postojao period klasicizma, nije zadovoljen primarni uslov historicizma – historijski kontinuitet, tako da mu je upitan umjetnički kredibilitet, u svjetlu evropskih umjetničkih tokova. Svakako da historicizam, posebno u Sarajevu, ima veliku dokumentarnu i historijsku vrijednost. (N. Kurto, *Arhitektura Bosne i Hercegovine – Razvoj bosanskog stila*, str. 18 Kulturno naslijeđe, Sarajevo 1998.)

(12) U vrijeme njegove mladosti, Češka je u velikom usponu, što povoljno utiče na graditeljstvo. Na površinu dolazi talentovana generacija arhitekata koji su vezani za rani historicizam. Ovdje spadaju arhitekti Jozef Zitek, V.I. Ulman, Viktor Barvitijus, Jozef Šulc i drugi. Ovi arhitekti početkom sedamdesetih godina XIX vijeka realizuju brojna zdanja čistim jezikom historicizma. Posebnu pažnju treba obratiti projektu za „Narodno pozorište“ u Pragu, „RUDOLFINUM NARODNI DIVADLO“. Ovaj historicistički objekat, izveden je desetak godina ranije, 1873. godine, i svakako je bio svojevrsan uzor Karlu Paržiku za projekat „Društvenog doma“ u Sarajevu iz 1886. godine.

(13) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 55, 59, 60. Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(14) B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekt u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 10, Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.

(15) Vrativši se par godina unazad, uviđamo da je nova vlast nastojala obilježiti početak svoje vladavine jednim univerzalnim i monumentalnim arhitektonskim izrazom. Za taj izraz izabran je historicistički neorenesansni stil, koji je istovremeno i klasičan i univerzalan i simboličan. U ovom stilu se grade sve važne upravne i druge javne reprezentativne zgrade, cijelim tokom austrougarskog perioda.

Prva upravna zgrada projektovana 1884. godine od strane Josipa Vančaša je „Vladina palača“. Projektovana je u neorenesansnom stilu, i njena arhitektura je pod izravnim uticajem fiorentinske renesansne palače. Ovaj objekat biva povećan za jedan sprat 1911. godine, a projekat je uradio Karl Paržik. Istim arhitektonskim stilom je izgrađena i druga zgrada „Zemaljske vlade“ 1895. godine, pod pokroviteljstvom arhitekta Karla Paneka. (N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, str. 51, 52, „Oko“, Sarajevo 1997.)

(16) Časopis *Nada*, str. 396, 397, 398; Sarajevo 15. oktobar 1897.

(17) Još 1881. godine arhitekta Hans Niemeczek, u svojoj ranoj fazi, izvodi objekat Pozorišta u Ferhadija ulici, koje danas više ne postoji. Ovaj objekat se, posebno u enterijerskom rješenju, mogao smatrati romantičarskom pretečom „pseudomaurskog“ stila. Isto tako, paralelno, pozorišne predstave su izvođene u bašti nekadašnjeg hotela „Austrija“. Pozorište pod rukovodstvom Heinricha Spire, mnogo se duže održalo u Sarajevu, a septembra 1882. godine izvodi i prvu operu, Flotovljevu operu „Alessandro Stradella“. Ova opera izvedena je u glavnoj sali „Oficirske kasine“, koja je imala sličnu ulogu kao i „Društveni dom“. Ideja o gradnji stalne pozorišne zgrade potiče još iz 1881. godine, kada se rukovoditelj pozorišne družine Heinricha Spire dogovara sa vlasnikom hotela „Austrija“ da ovaj sazida čvrsti objekat

na mjestu gdje su se i do tada odigravale pozorišne predstave, kako bi se one mogle odigravati i zimi. Ipak, vlasnik Salom mijenja odluku o lokaciji, pa je pozorište izgrađeno bliže jezgru grada, u Ferhadija ulici. Radi se o ranije pomenutom ranom djelu Hansa Niemeczeka. Objekat je imao 250 mjesta, i sastojao se iz dva dijela: prvi dio je sadržavao gostionicu, a drugi pozorišne prostorije. Prostrana galerija u glavnoj sali je sadržavala 13 loža. Zanimljivo je da je objekat izgrađen za svega 3 mjeseca, pa nije ni čudo što se vrlo brzo pokazao kao neuslovan, te je donijeta odluka o njegovom uklanjanju. (N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, str.23, Oko, Sarajevo 1997.)

Ipak, u kući obitelji Despić utemeljeno je prvo domaće kazalište u Sarajevu, odnosno u Bosni i Hercegovini. Prve predstave prikazane su oko 1870. godine i igrane su sve do uspostave austrougarske uprave. Po ovom značajnom kulturnom događaju, prostorija u istočnom krilu Despića kuće i danas se zove pozorišna. (Despića kuća historijska građevina, Odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika od 15. 3. 2005. godine, „Povijesni podaci“)

(18) Projektant proučava savremene evropske objekte tog tipa, i u skladu s tim saznanjima vrši adaptaciju i proširenje.

(19) Samija Sarić, „Analitički inventar o osnivanju Narodnog pozorišta u Sarajevu“, str. 162, *Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika BiH*, XXXIII/1994-95, Sarajevo 1995.

(20) Ibid, str. 165

(21) Z. Kreho i G. Gojer, Spomenica, *Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006.*, str. 75, Narodno pozorište Sarajevo, 2006. godine

(22) Op. cit pod 17, str. 166.

(23) Ibid, str. 170.

(24) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 120. Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(25) U originalnoj verziji iz 1896. godine, ovo je trebao biti javni prostor sa gostionicom, salom za sastanke i kuglanom, ali ujedno i privatni, jer se tu nalazio kućepaziteljov stan. Direktni ulaz sa ulice u pomoćne prostore podrumskog dijela vodi sa istočne strane, iz Kulovića ulice. (*Časopis Nada*, str. 398; Sarajevo 15. listopada 1897.)

(26) U prodaju se pušta maksimalan broj od 445 karata za redovne predstave Narodnog pozorišta.

(27) U originalnoj verziji Paržikovog projekta, ovi prostori su služili za posebne potrebe kluba. Pored salona, tu se nalazila sala za bilijar, ručionica, sala za sastanke i sporedne prostorije.

(28) *Časopis Nada*, str. 396, 397, 398; Sarajevo 15. listopada 1897.

(29) B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekt u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 10, Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.

(30) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 120. Ambasada Češke republike u BiH, Sarajevo 2007.

(31) Z. Kreho i G. Gojer, Spomenica, *Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006.*, str. 18, Narodno pozorište Sarajevo, Sarajevo 2006.

(32) Na kamenoj ploči postavljenoj na nadkrivenoj sjevernoj, ulaznoj partiji nalazi se podatak da je ova rekonstrukcija zvanično otpočeta 1977. godine, iako crteži datiraju iz 1980. godine.

(33) Historijski podaci, sadašnje stanje objekta, Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu, str. 1; Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

(34) Na kamenoj ploči postavljenoj na nadkrivenoj sjevernoj, ulaznoj partiji nalazi se podatak da je ova rekonstrukcija zvanično otpočeta 2004. godine. Kao nosilac rekonstrukcije potpisan je Kanton Sarajevo.

(35) Predmjer radova, Narodno pozorište, Sarajevo; Ulazni trijem i stepenište centralnog rizalita sjeverne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Stepenište centralnog rizalita južne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Stepenište centralnog rizalita istočne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
860.	Historijsko područje – nekropola sa stećcima i starim muslimanskim nišanima na Mramoru u naselju Sućeska, općina Srebrenica, RS	6/19
861.	Historijska građevina – Vila (upravna zgrada) "Krivaja" d.o.o. u Zavidovićima, FBiH	6/19
862.	Historijska građevina – Bugilovića kuća u Gornjoj Tuzli, FBiH	6/19
863.	Historijska građevina – Pravosudna palata u Sarajevu, FBiH	6/19
864.	Graditeljska cjelina – Crkva sv. Pantalejmona u Aleksinici, općina Meda, grad Trebinje, RS	16/19
865.	Historijska građevina – Stambena zgrada u ulici Franjevačka broj 2 (zgrada Mehmedbega Fadilpašića) u Sarajevu, FBiH	25/19, 27/20
866.	Historijska građevina – džamija Dživar u Donjem Čičevu kod Trebinja, RS	25/19
867.	Graditeljska cjelina – Jalska (Mehmed-agina, Kizler-djevojačka, Hafiz-hanumina) džamija sa haremom u Tuzli, FBiH	25/19
868.	Arheološko područje – steći kraj potoka Ričina u Čitluk, općina Posušje, FBiH	35/19
869.	Graditeljska cjelina – Štrosmajerova ulica u Sarajevu, FBiH	53/19
870.	Graditeljska cjelina – Stara džamija sa haremom u Goduši kod Visokog, FBiH	35/19
871.	Historijski spomenik – Centralna spomen kosturnica poginulim učesnicima NOR-a sa područja opštine Lukavac, FBiH	35/19
872.	Arheološko područje – nekropole sa stećcima Greblje u Humilišanima kod Mostara, FBiH	69/19
873.	Historijsko gradsko područje Trebinje, RS	46/19
874.	Graditeljska cjelina – crkva Sv. Jovana Krstitelja u Donjem Vrbnu, grad Trebinje, RS	41/19
875.	Spomenik – Husinski rudar (spomenik rudarima palim u Husinskoj buni i revoluciji), grad Tuzla, FBiH	45/19
876.	Graditeljska cjelina crkve pokrova Bogorodice u Moskom, grad Trebinje, RS	69/19
877.	Graditeljska cjelina crkve Vaznesenja Hristovog u Konjskom – Zupcima, grad Trebinje, RS	50/19
878.	Pokretno dobro – zbirka antičkih i srednjovjekovnih kamenih spomenika u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu, FBiH	56/19
879.	Pokretno dobro – zbirka filmova (negative) Čirila Čire Raića, fotografa iz Mostara, FBiH	69/19
880.	Graditeljska cjelina crkve Sv. Vasilija Ostroškog u Gornjem Vrbnu, grad Trebinje, RS	72/19
881.	Gradivina – Sokolski dom u Bijeljini, RS	69/19
882.	Grobljanska cjelina – Jevrejsko groblje na lokalitetu Meterizi, grad Zvornik, RS	76/19
883.	Gradivina – Morića Han u Sarajevu, FBiH	4/20
884.	Graditeljska cjelina – Čobanija (Čoban Hasan vojvode) džamija u Sarajevu, FBiH	4/20
885.	Arheološko područje – Srednjovjekovna tvrđava Vrbaski grad i crkva Svetog Đurđa u gornjim Podgradcima, grad Gradiška, RS	27/20
886.	Arheološko područje – Manastirište u Gornjim Kijevcima, grad Gradiška, RS	27/20
887.	Arheološko područje – Kasnoantički-ranovizantijski grad i tri ranohrišćanske bazilike u Gornjim Bakincima, opština Laktaši, RS	27/20
888.	Pokretno dobro – Specijalne zbirke Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine u Sarajevu, FBiH	52/20
889.	Graditeljska cjelina crkve Vaznesenja Hristovog u Dubočanicima, grad Trebinje, RS	54/20
890.	Gradivina – Tabakli (Hadži Osmanov) mesdžid u Sarajevu, FBiH	54/20
891.	Arheološko područje – Nekropola sa stećcima u Gornjem Pologu kod Mostara, FBiH	54/20
892.	Serijsko dobro – antički objekat na lokalitetu Gromile, srednjovjekovne nekropole sa stećcima i starim muslimanskim nišanima na području Kreševa, FBiH	Nije objavljena

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
893.	Historijski urbani krajolik Sarajeva, FBiH	Nije objavljena
894.	Graditeljska cjelina – Stara džamija u Turiji, općina Lukavac, FBiH	54/20

20

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 36. stav (1) Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 47/16), na sjednici održanoj 2. novembra 2020. godine, donijela je

ODLUKA O PROGLAŠENJU HISTORIJSKOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

1 - OPĆI DIO

Član 1.

(Predmet pravne zaštite)

- (1) **Historijski urbani krajolik Sarajeva** proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).
- (2) Nacionalni spomenik čini cjelovit prostor historijskog urbanog krajolika na području uže gradske jezgre Sarajeva na dijelu općine Stari grad i općine Centar. Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Granice nacionalnog spomenika definirane su prema katastarskim česticama navedenim u Prilogu 1. ove odluke koji čini njen sastavni dio.
- (3) Shodno vrijednosti posebnih cjelina utvrđuju se sljedeći prostori unutar nacionalnog spomenika:
 1. A1: Prostori na kojem se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom u granicama historijskog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 2. A2: Prostori na kojem se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" broj 33/02) (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 3. B: prostor unutar granica utvrđenih u članu 1. stav 2. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima A1 i A2.
- (4) Zaštitni pojas nacionalnog spomenika, koji obuhvata prostor naslijeđenih vrijednosti i zonu kompozicionog i funkcionalnog povezivanja sa prostorom nacionalnog spomenika, definiran je katastarskim česticama navedenim u Prilogu 2. ove odluke koji čini njen sastavni dio.
- (5) Unutar zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika izdvajaju se sljedeći prostori:
 1. Z1: Prostori na kojem se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom unutar granica zaštitnog pojasa historijskog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 4. ove odluke koji čini njen sastavni dio).

2. Z2: Prostori na kojem se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika (Prilog 4. ove odluke koji čini njen sastavni dio).
3. Z3: prostor unutar granica utvrđenih u članu 1. stav 4. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima Z1 i Z2.

Član 2. (Kategorizacija)

U skladu sa Pravilnikom o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 82/19), nacionalni spomenik je svrstan u kategoriju "nacionalni spomenici od izuzetnog značaja za Bosnu i Hercegovinu".

II - PROSTOR NACIONALNOG SPOMENIKA

a) Opće mjere zaštite

Član 3.

(Intervencije na prostoru nacionalnog spomenika)

- (1) U svrhu zaštite krajolika, kroz zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa uz kontinuiranu valorizaciju i stavljanje u funkciju razvoja i prezentacije, stvarno nadležni organi uprave dužni su osigurati:
 1. Mjere koje imaju za cilj zaštitu autentičnosti, integriteta i funkcionalnog kontinuiteta historijskog urbanog krajolika Sarajeva:
 - a. očuvanje autentičnosti nalaže da su prioritet radovi na zaštiti, restauraciji i rekonstrukciji historijskih objekata umjesto izgradnje njihovih replika;
 - b. očuvanje integriteta zahtjeva da budu zaštićeni historijski objekti i elementi krajolika, uključujući puteve, staze, dvorišne zidove, mostove, vodene tokove, obale, staro drveće;
 - c. očuvanje funkcije socijalnog kontinuiteta zahtjeva da stanovnici mogu da žive i rade prema svojim navikama i potrebama, uz potrebu jačanja lokalnog života.
 2. Razvoj tržišta nekretnosti kao i interesi pojedinačnih investitora (profit) ne smiju biti prioritet;
 3. Maksimalno očuvanje izgrađenih dijelova grada uz poštovanje historijskih, arhitektonskih i ambijentalnih vrijednosti;
 4. Na prostoru nacionalnog spomenika treba poštovati odnos postojećih namjena objekata i otvorenih prostora;
 5. Zadržavanje najnužnijeg obima izgradnje uz minimalno angažovanje novih površina za stambenu izgradnju uz racionalnije korištenje postojećih uređenih površina;
 6. Fizičke strukture moraju u cijelosti poštovati, odnosno valorizovati bogatstva karakteristika geomorfoloških struktura krajolika, kontinuitet tradicije gradnje, dosljednom primjenom sitnije strukture i manje spratnosti objekata kako se ide uz padinu, a krupnije strukture i veću spratnost u ravnim dijelovima;
 7. Oblikovanje i izgradnja fizičkih struktura u skladu sa prirodnim i stvorenim uslovima (izgrađenim fizičkim strukturama) u svrhu očuvanja postojećeg identiteta prostora, graditeljskog naslijeđa kao značajne urbane vrijednosti i kontinuitet strukture krajolika;
 8. Prirodni i urbani amfiteatar krajolika, izgrađen kao harmonična i homogena cjelina, tretiraće se u skladu sa karakterom kulturno-historijskog i graditeljskog naslijeđa, graditi u duhu tradicije sa valorizacijom "nepisanih pravila" i urbanih elemenata kao što su: volumen, pravo na vidik, krovovi, avlija, zelenilo-bašča, voda i sl.;

9. U oblikovanju fizičkih struktura treba obezbijediti sagledivost primarnih identitetskih činilaca i markantnih tačaka krajolika putem vizura, panorama i veduta, radi bolje orijentacije i snalaženja u prostoru, uz ograničavanje i zabranu izgradnje barijera koje bi narušile panoramske vizure sa i na historijski urbani krajolik;
10. Neophodno je osigurati stalni monitoring provedbe mjera propisanih odlukama Komisije.

Član 4.

(Program prostornog razvoja)

Na cijelom prostoru nacionalnog spomenika nadležni organ/i dužni su izraditi Programe prostornog razvoja za prostore za koje se rade provedbeni planovi sa naglaskom na zaštitu elemenata krajolika a posebno kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.

Član 5.

(Prostorno-planski dokument)

- (1) U svrhu zaštite prostora kao historijskog urbanog krajolika i osiguranja njegovog razvoja uz očuvanje autentičnosti, integriteta i vrijednosti, neophodno je, sagledavajući prostor cjelovito, izraditi jedinstven prostorno-planski dokument.
- (2) Pri izradi prostorno-planskog dokumenta organ uprave stvarno nadležan za njegovu pripremu dužan je saradivati sa organizacijom/službom za planiranje Kantona Sarajeva.
- (3) Smjernice za izradu prostorno-planskog dokumenta očuvanja i razvoja historijskog urbanog krajolika kao mjere zaštite za prostor nacionalnog spomenika date su u Prilogu 5. ove odluke koji čini njen sastavni dio.

Član 6.

(Plan upravljanja)

- (1) U svrhu upravljanja prostorom nacionalnog spomenika kao jedinstvenog prostornog elementa, jedinice lokalne uprave i Kanton Sarajevo dužni su izraditi, usvojiti i implementirati Plan upravljanja.
- (2) Plan upravljanja treba biti usklađen sa odredbama i mjerama zaštite utvrđenim ovom odlukom njenim prilogima.
- (3) Smjernice za izradu Plana upravljanja i minimalni sadržaj dokumenta date su u Prilogu 6. ove odluke koji čini njen sastavni dio.

Član 7.

(Postupak usvajanja dokumenata čija je izrada propisana čl. 4. do 6. ove odluke)

- (1) Svi dokumenti čija se izrada propisuje čl. 4. do 6. ove odluke, kao i prilogima iste koji čine sastavni dio dispozitiva trebaju se, prije konačnog usvajanja od nadležnih institucija, dostaviti Komisiji radi ocjene njihove usaglašenosti sa odredbama odluka Komisije.
- (2) Nosioči pripreme prostorno-planskih dokumenata, u svakoj fazi izrade, prije usvajanja dokumenata u toj fazi izrade dužni su dokument dostaviti Komisiji radi ocjene njegove usaglašenosti sa odredbama odluka Komisije.
- (3) Nakon usvajanja Plana upravljanja i prostorno-planskih dokumenata u čijoj izradi je, na prethodno navedeni način, pribavljeno mišljenje Komisije, na snagu stupaju mjere zaštite utvrđene tim dokumentima.
- (4) Po usvajanju prostorno-planskog dokumenta sve intervencije u prostoru, radovi i istraživanja moraju biti izvedeni na osnovu potrebne projektne dokumentacije na koju je, prije izdavanja potrebnih dozvola organa uprave stvarno nadležnog za intervenciju definiranu u mjerama zaštite ove odluke, pribavljeno mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa.

- (5) Stručni nadzor nad izvođenjem radova vrši nadležna služba zaštite naslijeđa.

Član 8.

(Važeća prostorno-planska dokumentacija)

Do konačnog usvajanja jedinstvenog prostorno-planskog dokumenta za prostor nacionalnog spomenika, na snazi ostaju odredbe postojeće i važeće prostorno planske dokumentacije u dijelu u kojem nisu u suprotnosti sa odredbama i mjerama zaštite utvrđene ovom odlukom, a što se, u svakom pojedinačnom slučaju za izvođenjem prostornog zahvata, utvrđuje pribavljanjem mišljenja Komisije o usklađenosti.

Član 9.

(Izvođenje radova na prostoru nacionalnog spomenika)

- (1) Do konačnog usvajanja prostorno-planskog dokumenta iz člana 5. ove odluke, stvarno nadležni organ koji rješava po zahtjevu stranke za izvođenjem radova/intervencije na prostoru nacionalnog spomenika (intervencija predložena planom upravljanja, regulacionim planom ili drugim detaljnim provedbenim planom te pojedinačnim projektima ili drugim zahtjevom) dužan je pribaviti prethodno mišljenje Komisije o usaglašenosti predložene intervencije sa odredbama odluka Komisije.
- (2) Mišljenje o usaglašenosti predložene intervencije sa mjerama zaštite iz odluka Komisije se daje na osnovu pojedinačnih zahtjeva.
- (3) Podnosilac zahtjeva dužan je, uz zahtjev Komisiji, predložiti dokumentaciju iz koje su vidljivi stepen i vrsta zahvata kao i uticaj na prostor (elaborat uticaja na naslijeđe, elaborat uticaja na okolišni prostorni prikaz intervencije u odnosu na okolinu).
- (4) Intervencija u prostoru nacionalnog spomenika za koju je prethodno izdato mišljenje Komisije o usaglašenosti sa odredbama odluke može biti izvedena samo uz odobrenje organa uprave stvarno nadležnog za intervenciju definiranu u mjerama zaštite odluke Komisije i stručni nadzor nadležne službe za zaštitu naslijeđa.
- (5) Tekući radovi ne uključuju radove rekonstrukcije, restauracije, konzervacije, nadogradnje, dogradnje, interpolacije, radove koji utiču na konstrukciju i/ili namjenu građevine, kao i bilo koje druge slične radove koji dovode do promjene gabarita objekta, nagiba i oblika krovova, vanjskih fasada i slično.
- (6) Svi projekti, elaborati i radovi koji se tiču očuvanja naslijeđa trebaju biti dokumentirani i javno publikovani. U izvještaju (stručnom članku, knjizi i slično ovisno o mogućnostima autora) neophodno je prezentirati čitav proces rada na nacionalnom spomeniku/dobru, odabrane konzervatorsko-restauratorske metode i razloge za iste, izazove sa kojima se suočilo u projektovanju i izvođenju radova i sve ostalo što je relevantno stručnoj kao i široj zajednici.

b) Specifične mjere zaštite

Član 10.

(Specifične mjere zaštite na prostoru nacionalnog spomenika)

Na cijelom prostoru nacionalnog spomenika utvrđuju se sljedeće specifične mjere zaštite:

1. Za dobra u A1 prostoru primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama (popis nacionalnih spomenika dat u Prilogu 3. ove odluke koja čini njen sastavni dio).
2. Za dobra koja se nalaze na Privremenoj listi nacionalnih spomenika (prostori A2), sve do njihove pojedinačne valorizacije, tj. do donošenja pojedinačnih

odluka Komisije o proglašenju nacionalnog spomenika za svako dobro ili grupu dobara, nije dozvoljeno poduzimanje bilo kakvih zahvata koji štete ili dovode u pitanje njihovu zaštitu i rehabilitaciju. Kada navedena dobra budu valorizirana kroz pojedinačne odluke Komisije, na njih će se primjeniti mjere zaštite utvrđene tim pojedinačnim odlukama. Do donošenja pojedinačnih odluka svaki prijedlog intervencije mora imati prethodno mišljenje Komisije o usaglašenosti sa odredbama relevantnih odluka Komisije, odnosno o nepostojanju okolnosti koji štete ili dovode u pitanje zaštitu i rehabilitaciju predmetnih dobara. (popis dobara na Privremenoj listi nacionalnih spomenika dat u Prilogu 3. ove odluke koja čini njen sastavni dio).

3. Zbog izuzetnog značaja za historijski i kulturni razvoj Sarajeva, unutar Historijskog urbanog krajolika, izdvojena je grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa čiji je popis, zajedno sa mjerama zaštite, dat u Prilogu 7. ove odluke koja čini njen sastavni dio.

III - ZAŠTITNI POJAS NACIONALNOG SPOMENIKA

a) Opće mjere

Član 11.

(Detaljni provedbeni planovi)

Za prostor zaštitnog pojasa potrebno je izraditi detaljne provedbene planove koji moraju biti usklađeni sa odredbama i zahtjevima ove odluke Komisije, provedbeno-planskih dokumenata i Plana očuvanja nacionalnog spomenika.

Član 12.

(Važeća prostorno-planska dokumentacija)

Do konačnog usvajanja prostorno-planskih dokumenata za prostor zaštitnog pojasa na snazi ostaju odredbe postojeće i važeće prostorno-planske dokumentacije u dijelu u kojem nisu u suprotnosti sa odredbama i mjerama zaštite utvrđene ovom odlukom.

b) Specifične mjere zaštite

Član 13.

(Specifične mjere zaštite na prostoru zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika)

Na cijelom prostoru zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika utvrđuju se sljedeće specifične mjere zaštite:

1. Za dobra u Z1 prostoru primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama (popis nacionalnih spomenika dat u Prilogu 4. ove odluke koja čini njen sastavni dio).
2. Za dobra koja se nalaze na Privremenoj listi nacionalnih spomenika (prostori Z2), sve do njihove pojedinačne valorizacije, tj. do donošenja pojedinačnih odluka Komisije o proglašenju nacionalnog spomenika za svako dobro ili grupu dobara, nije dozvoljeno poduzimanje bilo kakvih zahvata koji štete ili dovode u pitanje njihovu zaštitu i rehabilitaciju. Kada navedena dobra budu valorizirana kroz pojedinačne odluke Komisije, na njih će se primjeniti mjere zaštite utvrđene tim pojedinačnim odlukama. Do donošenja pojedinačnih odluka svaki prijedlog intervencije mora imati prethodno mišljenje Komisije o usaglašenosti sa odredbama relevantnih odluka Komisije, odnosno o nepostojanju okolnosti koji štete ili dovode u pitanje zaštitu i rehabilitaciju predmetnih dobara. (popis dobara na Privremenoj listi nacionalnih spomenika dat u Prilogu 4. ove odluke koja čini njen sastavni dio).

IV - PROVEDBA ODLUKE

Član 14

(Zaštita integriteta nacionalnog spomenika)

U cilju zaštite integriteta, prevashodno vizualnog, nacionalnog spomenika i njegovog zaštitnog pojasa neophodno je osigurati kontrolu izgradnje na padinama oko historijskog urbanog krajolika Sarajeva posebno sa aspekta očuvanja urbane matrice, ujednačavanja volumena objekata, kolorita i prisustva zelenila. Neophodno je obezbijediti provođenje ublažavanja negativnog uticaja postojećih izgrađenih gabaritno velikih objekata (sudnja visokog zelenila, razudivanje fasada putem materijalizacije, upotrebe ograda i zelenila, bojenje fasada neutralnim bojama i slično). Kontrola podrazumijeva nadzor nadležnih organa nad mogućnošću izgradnje, pri određivanju volumena i kolorita objekata, te izdavanju dozvola za objekte koji se potencijalno grade na padinama. Nadležni organi trebaju, kroz odgovarajuću dokumentaciju osigurati očuvanje identiteta krajolika kroz aspekt zaštite prirodnog naslijeđa padinama.

Član 15

(Provođenje mjera zaštite)

- (1) Federacija Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija) dužna je osigurati izradu prostorno-planskog dokumenta za prostor nacionalnog spomenika. Pri izradi prostorno-planskog dokumenta obavezna je saradnja sa službom nadležnom za poslove prostornog planiranja u Kantonu Sarajevo.
- (2) Kanton Sarajevo, odnosno služba nadležna za poslove prostornog planiranja u Kantonu Sarajevo, dužna je osigurati izradu prostorno-planske dokumentacije za zaštitni pojas nacionalnog spomenika.
- (3) Federacija Bosne i Hercegovine dužna je preduzeti pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu objekata koji su pojedinačnim odlukama Komisije proglašeni nacionalnim spomenicima Bosne i Hercegovine.
- (4) Jedinice lokalne samouprave i Kanton Sarajevo dužni su, svako u okviru svojih stvarnih nadležnosti, prilikom rješavanja po zahtjevima stranaka za odobravanjem intervencija, na prostoru nacionalnog spomenika, koje po svojoj naravi nisu konzervacija, rehabilitacija i prezentacija nacionalnog spomenika, kao i zahtjevima za korištenjem ili zauzimanjem javnih površina i ostalim zahtjevima za čije rješavanje su stvarno nadležni postupati u skladu sa mjerama zaštite i smjernicama, utvrđenim ovom odlukom Komisije, za predmetni prostor.
- (5) Jedinice lokalne samouprave i Kanton Sarajevo dužni su izraditi, usvojiti i implementirati Plan upravljanja, te osigurati izradu i postavljanje informacijske table za koju će Komisija utvrditi sadržaj teksta sa osnovnim podacima o nacionalnom spomeniku i odluci o proglašenju dobra, te tehničke uvjete za njenu izradu i postavljanje.
- (6) Izuzet informacionih tabli iz stava (5) ovog člana, na prostoru nacionalnog spomenika nije dopušteno postavljanje drugih elemenata (druge informacijske table i slično) bez saglasnosti Komisije na sadržaj teksta, dizajn i poziciju.

Član 16.

(Stavljanje van snage provedbenih akata)

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski i drugi akti, u dijelu u kojem su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

Član 17.

(Dostavljanje odluke nadležnom sudu)

Ova odluka bit će dostavljena nadležnom općinskom sudu radi upisa zabilježbe o proglašenju nacionalnog spomenika u zemljišne knjige.

Član 18.

(Sastavni dio odluke)

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.kons.gov.ba>).

Član 19.

(Brisanje sa Privremene liste nacionalnih spomenika)

Danom donošenja ove odluke, sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02, "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 79/02, "Službene novine Federacije BiH", broj 59/02 i "Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 4/03) briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim br. 546 (Gradska ambijentalna cjelina Sarajeva).

Član 20.

(Konačnost odluke)

Prema članu V, stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

Član 21.

(Stavljanje van snage ranije odluke)

Stupanjem na snagu ove odluke prestaje da važi Odluka o proglašenju grupe objekata Gazi Husrev-begovog vakufa u Sarajevu sa pokretnom imovinom nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 94/09 i 48/13).

Član 22.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: prof. dr. Amir Pašić, Goran Milojević i Radoje Vidović.

Broj 07.2-2.3-81/20-7

2. novembra 2020. godine

Sarajevo

Predsjedavajući Komisije

Radoje Vidović, s. r.

Prilog 1 – Granice nacionalnog spomenika

Granične katastarske parcele zone zaštite nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo su:

Centar Sarajevo

k.o. Sarajevo IV:

- dijelovi k.č. 1319, 1350/1, 1469, 1471/1, 1471/2, 1471/3, 1473/1, 1476/2, 1583, 1917/1, 2111/1, 2112/1, 2116/1, 2117, 2118, 2125/1 i 2126/1
- kompletne k.č. 568, 608/2, 1297/1, 1297/3, 1306/1, 1306/2, 1306/3, 1307, 1318, 1320/1, 1320/2, 1321/1, 1321/2, 1330/1, 1330/2, 1331, 1332/1, 1441/1, 1441/2, 1442/1, 1450/2, 1451/1, 1451/3, 1452/1, 1453/1, 1461, 1462/1, 1462/3, 1463/1, 1463/2, 1477/3, 1478/1, 1483, 1490/1, 1500/1, 1502/1, 1574/1, 1575/1, 1576/1, 1577, 1580/1, 1581/1, 1582, 1599, 1601/1, 1683/1, 1688, 1732, 1733/1, 1733/8, 1733/11, 1738/2, 1741/1, 1741/2, 1741/9, 1741/12, 1743/2, 1744/2, 1748/1, 1748/2, 1750, 1760, 1906 i 1935/1

k.o. Sarajevo VII:

- dijelovi k.č. 782/4, 831/1, 850/1, 1102, 1210/1 i 1219/2
- kompletne k.č. 774/1, 774/2, 777/3, 781/2, 782/5, 782/1, 852, 853, 857, 858/2, 859/2, 862/2, 866/1, 866/2, 867, 868, 869, 870, 872, 875, 878, 879, 884/1, 886/1, 887, 894, 896/1, 899, 1103/1, 1104/1, 1108/1, 1109/1, 1109/2, 1110, 1112/1, 1113/1, 1114/1, 1114/2, 1115/1, 1119/1, 1119/2, 1121, 1124/1, 1125/1, 1127, 1128/1, 1132/1, 1133/1, 1135, 1136, 1137/1, 1137/3, 1138/1, 1211/1, 1211/3 i 1221

k.o. Sarajevo VIII:

- dio k.č. 3794/1
- kompletne k.č. 884/1, 884/2, 886, 3783/1 i 3823/1

Stari Grad Sarajevo

k.o. Sarajevo II:

- dijelovi k.č. 1334, 1637, 3424, 3425, 3426, 3428, 3430/1, 3435, 3444/1, 3448/3 i 3452
- kompletne k.č. 1284, 1290, 1291, 1293, 1295, 1336, 1338/2, 1340, 1459, 1460, 1462, 1466, 1471/2, 1472, 1524, 1525, 1526, 1533, 1534, 1535, 1605, 1606, 1621, 1622, 1623/1, 1623/2, 1624, 1625, 1712/1, 1712/3, 2401/1, 2429, 2430/1, 2462/1, 2545/2, 2546, 2547/1 i 3431

k.o. Sarajevo III:

- dijelovi k.č. 1753, 1780, 1781, 1785/1, 1888, 2171 i 2181/3
- kompletne k.č. 1775/2, 1782, 1786, 1787, 1869, 1885, 1886, 1889, 1893, 1894, 1895, 1984, 2123, 2127, 2128, 2163, 2164, 2182/2 i 2183

k.o. Sarajevo IX:

- dijelovi k.č. 287, 341, 2754, 2755/2, 2763, 2775/1, 2775/2, 2818/1 i 2821
- kompletne k.č. 250, 251/1, 251/2, 291, 304/2, 304/4, 306, 365/1, 366, 369, 372/1, 372/2, 373/2, 401, 440, 441, 445, 1562, 1563/2, 1564/2 i 1566

k.o. Sarajevo X:

- dio k.č. 2182/1 k.o. Sarajevo XI:
- kompletne k.č. 569, 571, 573, 577, 607/1, 1927/1, 1927/2, 1927/3, 1928/1, 1928/3, 1929, 1930/1, 1930/3, 1930/5, 1930/6, 1932/3, 2111/2 i 2111/3

k.o. Sarajevo XIII:

- dijelovi k.č. 789, 3784/2, 3786, 3787/1 i 3824/1
- kompletne k.č. 32/1, 32/5, 33/1, 33/2, 37/1, 37/2, 183, 185/2, 767, 768, 770/1, 770/2, 772, 773, 775, 785/1, 786, 787, 788/2, 790/1, 790/2, 791, 793, 794 i 3783/2

Obuhvat zone zaštite počinje sa tromede k.č. 900/1, 1211/2 i 1211/3 k.o. Sarajevo VII općina Centar Sarajevo (raskrsnica ul. Maršala Tita i Fra Andela Zvizdovića) te nastavlja sjeverno ulicom Fra Andela Zvizdovića granicom k.č. 900/1 sa k.č. 1211/3, 899, 887, 884/1, 886/1, 879, 878, 875, 872 i 870 do tromede parcela 870, 900/1 i 1210/1 (raskrsnica ul. Fra Andela Zvizdovića i Kranjčevićeva), dalje ide istočno ulicom Kranjčevićeva granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 870, 869, 868, 867 i 866/1, zatim granicom k.č. 866/1 sa k.č. 864 i 861/1, granicom k.č. 866/2 sa k.č. 861/1 i 861/2, granicom k.č. 862/2 sa k.č. 861/2 i 860, granicom k.č. 860 sa k.č. 859/2, 858/2 i 857, granicom k.č. 861/4 i 857 i granicom k.č. 853 sa k.č. 861/4, 863 i 850/1 do tromede k.č. 850/1, 852 i 853 (raskrsnica ul. Dolina, Augusta Brauna i Magribija), odakle nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 831/1, 847/1 i 850/1, ide istočno ulicom Magribija granicom k.č. 831/1 sa k.č. 847/1 i 847/2 do jugoistočnog ugla k.č. 847/2 odakle ide pravolinijski do jugozapadnog ugla k.č. 833/2, zatim granicom k.č. 831/1 i 833/2 do tromede k.č. 831/1, 833/2 i 782/4.

Od ove tromede linija ide pravolinijski do tromede k.č. 782/1, 782/4 i 782/6, nastavlja granicom k.č. 782/1 sa k.č. 782/6 i 782/3, zatim granicom k.č. 782/3 sa k.č. 782/5, 782/1 i 781/2 do tromede k.č. 781/2, 782/3 i 1210/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1210/1, 1204 i 778/6 (raskrsnica ul. Kranjčevićeva i Tepehašina), dalje ide sjeveroistočno ulicom Kranjčevićeva granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 778/6, 778/3, 778/7, 778/8, 778/2, 778/9 i opet 778/2, zatim granicom k.č. 777/3 sa k.č. 778/2, 778/1 i 774/3, granicom k.č. 774/2 sa k.č. 774/3 i 773/2, granicom k.č. 774/1 sa k.č. 773/2 i 773/1 do tromede k.č. 773/1, 774/1 i 1219/2 (ul. Alipašina).

Linija dalje ide pravolinijski do tromede k.č. 1597, 1599 i 2126/1, nastavlja granicom k.č. 1599 sa k.č. 1597, 1598, 1596/1 i 1600/1, zatim granicom k.č. 1601/1 sa k.č. 1600/1, 1601/3, 1601/2, 1589, opet 1601/2 i 1583 do tromede k.č. 1583, 1588/1 i 1601/1 (ul. Danijela Ozme). Granična linija zone zaštite nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 1561/1, 1562/1 i 1583, ide granicom k.č. 1582 sa k.č. 1562/1, 1562/2, 1565/2, 1581/2 i 1581/2, granicom k.č. 1581/1 i 1581/2, granicom k.č. 1580/1 i 1580/2, granicom k.č. 1577 sa k.č. 1578 i 1576/3, granicom k.č. 1576/1 sa k.č. 1576/3 i 1568, granicom k.č. 1575/1 sa k.č. 1568 i 1575/2, granicom k.č. 1574/1 sa k.č. 1574/2, 1573/1 i 1520 do tromede k.č. 1520, 1574/1 i 2116/1 (raskrsnica ul. Kemal Begova, Koševo i Mehmed bega Kapetanovića Ljubušaka).

Linija nastavlja granicom k.č. 1520 i 2116/1, zatim granicom k.č. 1502/1 sa k.č. 1502/2 i 1500/2, granicom k.č. 1500/2 sa k.č. 2116/1 i 1500/1, granicom k.č. 1490/2 sa k.č. 1500/1 i 1490/1, granicom k.č. 1483 sa k.č. 1485, 1486/1 i 1482 do tromede k.č. 1482, 1483 i 2116/1 (raskrsnica ul. Sutjeska, Koševo i Hadži-Idrizova), dalje ide sjeverno ulicom Koševo granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1481/3, 1481/2, 1480/1, 1480/4 i opet 1480/1 do četveromede k.č. 1480/1, 1480/3, 2116/1 i 2116/2 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1442/1, 1450/2 i 2116/1.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1442/1 i 1441/1, zatim granicom k.č. 1441/1 sa k.č. 1411, 1443 i 1442/2, granicom k.č. 1442/2 sa k.č. 1442/1 i 1450/2, granicom k.č. 1450/2 sa k.č. 1449/2 i 1451/4, granicom k.č. 1451/1 sa k.č. 1451/4, 1453/2 i 1452/2, granicom k.č. 1452/2 sa k.č. 1451/3 i 1452/1, granicom k.č. 1453/1 i 1453/2, granicom k.č. 1460 sa k.č. 1461, 1462/3 i 1462/1, granicom k.č. 1462/1 sa k.č. 1462/2 i 1464/2, granicom k.č. 1464/2 sa k.č. 1463/2 i 1463/1 i granicom k.č. 1463/1 i 1464/1 do tromede k.č. 1463/1, 1464/1 i 1469 (ul. Alekse Šantića) odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1475/1, 1478/1 i 1469. Linija dalje ide granicom k.č. 1475/1 sa k.č. 1478/1 i 1477/3 i granicom k.č. 1477/3 i k.č. 1475/2 do sjeveroistočnog ugla k.č. 1477/3 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1471/1, 1472/1 i 1406, nastavlja granicom k.č. 1406 sa k.č. 1472/1 i 1472/2 do tromede k.č. 1350/1, 1406 i 1472/2 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Hadži-Idrizova), te pravolinijski ide do tromede k.č. 1350/1, 1332/1 i 1333, dalje ide južno ulicom Josipa Vancaša granicom k.č. 1333 sa k.č. 1332/1, 1331, 1330/1, 1330/2, 1321/2, 1321/1, 1320/2 i 1320/1 do tromede k.č. 1319, 1320/1 i 1333 odakle pravolinijski ide tromede k.č. 1318, 1319 i 1296 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Mehmed bega Kapetanovića Ljubušaka). Granična linija zone zaštite dalje ide jugoistočno ulicom Josipa Vancaša granicom k.č. 1296 sa k.č. 1318, 1307, 1306/2, 1306/1, 1306/3, 1297/1, 1297/2 i 2117 do tromede k.č. 2117, 1295/2 i 1296 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Džidžikovac) odakle nastavlja sjeveroistočno ul. Džidžikovac pa ul. Tina Ujevića granicom k.č. 2117 sa k.č. 1295/2, 1287, 1286/4 i 1284/1 do tromede k.č. 1284/1, 1256/4 i 2117.

Sa ove tromede linija pravolinijski presijeca ul. Tina Ujevića do tromede k.č. 2117, 1683/1 i 1684, nastavlja granicom k.č. 1683/1 i 1684, granicom k.č. 1688 sa k.č. 1684, 1685/2 i 1686 do tromede k.č. 1688, 1686 i 2118, presijeca pravolinijski ul. Prusćakova do tromede k.č. 1744/2, 1745 i 2118 i ide dalje granicom k.č. 1744/2 sa k.č. 1745 i 1747, granicom k.č. 1747 sa k.č. 1748/2, 1748/1 i 1750, granicom k.č. 1750 sa k.č. 1751/2 i 1754, granicom k.č. 1743/2 sa k.č. 1754 i 1733/2, granicom k.č. 1733/2 sa k.č. 1741/2, 1741/12, 1741/9, opet 1741/12, 1741/1, 1738/2, 1733/11, 1733/1, 1733/8, opet 1733/1, 1732 i 1760, granicom k.č. 1760 sa k.č. 1733/12 i 1733/7 i granicom k.č. 2112/1 sa k.č. 1733/7, 1733/12 i 1733/2 do četveromede k.č. 1733/2, 1757/1, 1757/2 i 2112/1 (raskrsnica ul. Dalmatinska i Buka).

Linija dalje presijeca raskrsnicu do tromede k.č. 1906, 1920/1 i 2112/1, nastavlja jugoistočno ulicom Buka granicom k.č. 1906 sa k.č. 1920/1, 1920/3, 1916/16, 1916/1, 1916/15 i

1911/1 do tromede k.č. 1906, 1911/1 i 1917/1 (raskrsnica ul. Buka i Kaptol), ide sjeverno ul. Kaptol granicom k.č. 1917/1 sa k.č. 1911/1 i 1911/2 do tromede k.č. 1911/2, 1916/15 i 1917/1 odakle presijeca ulicu Kaptol do tromede k.č. 1917/1, 1934/2 i 1935/1.

Sa ove tromede linija ide granicom k.č. 1935/1 sa k.č. 1934/2 i 1932/3, granicom k.č. 1932/3 sa k.č. 1932/3 i 1932/2, granicom k.č. 1932/2 sa k.č. 1930/6, 1930/3, 1930/1, 1930/5 i 1929, granicom k.č. 1929 sa k.č. 1929/3 i 1928/2, granicom k.č. 1928/3 sa k.č. 1928/2 i 1926/5, granicom k.č. 1928/1 sa k.č. 1926/5 i 1926/1, granicom k.č. 1926/1 sa k.č. 1927/2 i 1927/1 i granicom k.č. 2111/1 sa k.č. 1927/1, 1927/3 i 2111/2 do tromede k.č. 607/1, 2111/1 i 2111/2 (raskrsnica ul. Mehmed-paše Sokolovića i Petrakijina) odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 608/2, 609/1 i 2111/1 i nastavlja granicom k.č. 608/2 sa k.č. 609/1, 609/4, 608/1 i 2110/1 do tromede k.č. 608/2, 2110/1 i 2111/1 (raskrsnica ul. Mehmed-paše Sokolovića i Sarač-Ismailova).

Linija dalje ide granicom k.č. 2110/1 sa k.č. 2111/1, 2111/3 i 577, zatim granicom k.č. 574/1 sa k.č. 577, 573, 571 i 569, granicom k.č. 569 sa k.č. 570 i 566/2 i granicom k.č. 568 sa k.č. 566/2 i 566/3 do tromede k.č. 566/3, 568 i 2125/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Pehlivanuša do tromede k.č. 2107, 2108/1 i 2182/1, nastavlja južno ul. Pehlivanuša granicom k.č. 2182/1 sa k.č. 2108/1 i 2115, granicom k.č. 2182/2 sa k.č. 2120, 2116 i 2121/1 do tromede k.č. 2121/1, 2123 i 2182/2 (raskrsnica ul. Pehlivanuša i Muse Čazima Čatića), te nastavlja istočno ul. Muse Čazima Čatića granicom k.č. 2123 sa k.č. 2121/1, 2122/1, 2129/1 i 2132 i granicom k.č. 2132 sa k.č. 2128, 2183 i 2164, zatim granicom k.č. 2163 sa k.č. 2133/2 i 2162 do tromede k.č. 2162, 2163 i 2183.

Sa ove tromede granična linija dalje ide istočno ul. Josipa Štadlera i ul. Čemerlina granicom k.č. 2183 i sa k.č. 2162, 2158/1, 2157, 2156/1, 2155, 2153/2, 2152/2, 2152/1, 2151/1, 2151/2, 2150, 2165/1, 1997/1, 1996/1, 1996/6, 1996/4, 1996/3 i 1995 do tromede k.č. 1984, 1995 i 2183 (raskrsnica ul. Čemerlina i Glodina), nastavlja sjeverno ul. Glodina granicom k.č. 1984 sa k.č. 1995, 1994, 2005/3, 1993, 2004, 1992/1, 1991, 1990, 1987, 1985/1, 1985/3, 2011 i 2012 do tromede k.č. 1753, 1984 i 2012 odakle pravolinijski ide do jugoistočnog ugla k.č. 1774/1 (raskrsnica ul. Glodina i Toromanova), te nastavlja sjeverno ul. Toromanova granicom k.č. 1753 sa k.č. 1774/1, 1774/2, 1773/1 i 1775/1, zatim granicom k.č. 1775/1 i 1775/2 do tromede k.č. 1775/1, 1775/2 i 1780 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1781, 1782 i 1783.

Linija nastavlja granicom k.č. 1782 i 1783 do tromede k.č. 1782, 1783 i 1785/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1790/1, 1785/1 i 1786, zatim granicom k.č. 1786 sa k.č. 1790/1, 1789 i 1788 i granicom k.č. 1787 i 1788 do tromede k.č. 1787, 1788 i 2171 odakle pravolinijski presijeca ul. Sagrdžije do tromede k.č. 1868, 1869 i 2171, te nastavlja granicom k.č. 1869 sa k.č. 1868, 1870, 1871, 1878/2 i 1880 do tromede k.č. 1869, 1880 i 2171 (raskrsnica ul. Sagrdžije i Ulomljenica).

Granična linija zone zaštite dalje ide granicom k.č. 1880 sa k.č. 2171 i 1885, zatim granicom k.č. 1884 sa k.č. 1885 i 1886, granicom k.č. 1886 i 1887 do tromede k.č. 1886, 1887 i 1888 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1888, 1889 i 1890, nastavlja granicom k.č. 1889 sa k.č. 1890 i 1892 i granica k.č. 1892 sa k.č. 1893, 1894 i 1895 do tromede k.č. 1892, 1895 i 2181/3 odakle pravolinijski presijeca ul. Safvet-bega Bašagića do tromede k.č. 1280/2, 1281 i 3448/3, nastavlja južno ul. Safvet-bega Bašagića granicom k.č. 3448/3 sa k.č. 1281, 1282 i 1283, zatim granicom k.č. 1283 i 1284 do tromede k.č. 1283, 1284 i 3424 odakle pravolinijski presijeca ul. Potok do tromede k.č. 1290, 1292 i 3424.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 1292 sa k.č. 1290, 1291 i 1293, zatim granicom k.č. 1294 sa k.č. 1293 i 1340,

granicom k.č. 1296 sa k.č. 1340 i 1295, granicom k.č. 1295 i 1298 do tromede k.č. 1295, 1298 i 1334 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1334, 1335 i 1336, nastavlja granicom k.č. 1336 sa k.č. 1335 i 1338/1, granicom k.č. 1338/2 sa k.č. 1338/1 i 1339/2 do tromede parcela k.č. 1338/2 i 1339/2, te presijeca ul. Očaktanum do tromede k.č. 1458, 1459 i 3425.

Linija dalje ide granicom k.č. 3425 sa k.č. 1459 i 1460, zatim granicom k.č. 1461 sa k.č. 1460, 1462, 1466 i 1471/2, granicom k.č. 1471/2 sa k.č. 1468, 1470 i 1478 i granicom k.č. 1472 i 1478 do tromede k.č. 1472, 1478 i 3426 odakle pravolinijski presijeca ul. Džinina do tromede k.č. 1530/1, 1531 i 3426, nastavlja južno ul. Džinina granicom k.č. sa k.č. 1530/1, 1530/2 i 1532, granicom k.č. 1533 sa k.č. 1532 i 1527, granicom k.č. 1527 sa k.č. 1535 i 1526, granicom k.č. 1526 sa k.č. 1523 i 1522 i granicom k.č. 1522 sa k.č. 1525 i 1524 do tromede k.č. 1522, 1524 i 3428 odakle presijeca pravolinijski ul. Miščina do tromede k.č. 1605, 1626 i 3428.

Sa ove tromede linija ide granicom k.č. 1626 sa k.č. 1605 i 1606, zatim granicom k.č. 1628 sa k.č. 1606 i 1625, granicom k.č. 1629 sa k.č. 1625 i 1624, granicom k.č. 1624 i 1630, zatim linija ide južno ul. Saburina granicom k.č. 1637 sa k.č. 1624, 1625, 1623/1, 1623/2 i 1622 do tromede k.č. 1622, 1621 i 1637 odakle pravolinijski presijeca ul. Saburina do tromede k.č. 1637, 1705/1 i 1712/3.

Linija nastavlja granicom k.č. 1705/1 sa k.č. 1712/3 i 1712/1 i granicom k.č. 1712/1 i 1712/2 pa do jugoistočnog ugla k.č. 1712/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Ploča do tromede k.č. 2392, 2396 i 3430/1 (raskrsnica ul. Ploča i Dizdareva), dalje ide granicom k.č. 2392 sa k.č. 3430/1 i 2401/1, granicom k.č. 2401/1 sa k.č. 2396, 2400 i 3432, granicom k.č. 3431 i 3432, granicom k.č. 2429 sa k.č. 3432, 2433 i 2432, granicom k.č. 2430/1 sa k.č. 2431/1 i 2461/1 i granicom k.č. 2461/1 i 2462/1 do tromede k.č. 2461/1, 2462/1 i 3435 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 2560, 2561 i 3435 (raskrsnica ul. Jekovac i Pod bedemom).

Sa ove raskrsnice granična linija ide jugozapadno ulicom Jekovac granicom k.č. 3435 sa k.č. 2560, 2559, 2558 i 2548/1, zatim granicom k.č. 2548/1 sa k.č. 2545/2, 2546 i 2547/1 i granicom k.č. 2547/1 sa k.č. 2547/2 i 2548/2 do tromede k.č. 2547/1, 2548/2 i 3444/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Bentbaša do tromede k.č. 3409/3, 3444/1 i 3452, nastavlja uzvodno desnom obalom Miljacke granicom k.č. 3452 sa k.č. 3409/3, 3409/2, 3409/4, 3409/1 i 3409/5 do tačke čije su koordinate Y=6535708.60 X=4857192.50, te ide pravolinijski do tromede k.č. 250, 255 i 2821, zatim granicom k.č. 255 sa k.č. 250, 251/1 i 251/2 i granicom k.č. 251/2 i 252 do tromede 251/2, 252 i 2755/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Podcarina do tromede k.č. 304/2, 306 i 2755/1 te nastavlja granicom k.č. 304/2 sa k.č. 2755/1 i 304/3 i granicom k.č. 304/4 sa k.č. 304/3 i 303 do tromede k.č. 303, 304/4 i 341.

Linija dalje pravolinijski presijeca ul. Veliki Alifakovac do tromede k.č. 295, 296/1 i 341, zatim granicom k.č. 341 sa k.č. 295 i 294 do tromede k.č. 291, 293 i 341 (raskrsnica ul. Veliki Alifakovac i Čeljugovići), odakle nastavlja jugozapadno ulicom Čeljugovići granicom k.č. 291 sa k.č. 293 i 286 do tromede k.č. 286, 291 i 287 (raskrsnica ul. Čeljugovići i Maguda) te ide sjeverozapadno ul. Maguda granicom k.č. 287 sa k.č. 512, 511, 510, 509, 507 i 508, zatim granicom k.č. 445 sa k.č. 508, 447 i 446/2 do tromede k.č. 445, 446/2 i 2754 odakle pravolinijski presijeca ul. Maguda do tromede k.č. 439/1, 440 i 2754.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 440 sa k.č. 439/1 i 438 do tromede k.č. 438, 440 i 2755/2 odakle ide sjeverno ul. Braće Morić granicom k.č. 2755/2 sa k.č. 440 i 441 do tromede k.č. 441, 443 i 2755/2, nastavlja pravolinijski do tromedi k.č. 364/2, 365/1 i 2755/2, zatim granicom k.č. 365/1 sa k.č. 364/2 i 364/1, granicom k.č. 366 sa k.č. 367 i 368/1, granicom k.č. 369 sa k.č. 368/1 i 370/1, granicom k.č. 373/2 sa k.č. 370/1 i 370/2,

granicom k.č. 372/2 sa k.č. 370/2 i 371 i granicom k.č. 371 i 372/1 do tromede k.č. 371, 372/1 i 2754.

Odavde linija ide pravolinijski do tromede k.č. 392, 401 i 2754 (raskrsnica ul. Alifakovac, Franjevačka i Megara), nastavlja jugozapadno ul. Franjevačka granicom k.č. 401 sa k.č. 392, 393, 391/1, 394, 395, 396, 397, 399/1, 399/2, 400/2, 402/2 i 402/1 do tromede k.č. 401, 402/1 i 2763 (raskrsnica ul. Franjevačka i Mehmeda Mujezinovića starijeg) dalje ide pravolinijski do tromede k.č. 1187, 1218 i 2763 i nastavlja zapadno ulicom Franjevačka granicom k.č. 2763 sa k.č. 1218, 1190, 1191, 1193, 1194/2, 2762, 1539, 1540, 1534, 1541, 1542, 1543, 1544, 1560/2, 1560/1 i 1560/3 do tromede k.č. 1560/3, 1561 i 2763 (raskrsnica ul. Franjevačka i Hendina).

Granična linija dalje ide južno ul. Hendina granicom k.č. 1560/3 i 1561 do tromede k.č. 1559, 1560/3 i 1561 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1561, 1562 i 1576 (raskrsnica ul. Hendina i Hulusina), nastavlja zapadno ul. Hulusina granicom k.č. 1562 sa k.č. 1576, 1575/1, 1575/4, 1575/2, 1574/2 i 1574/3, granicom k.č. 1563/2 sa k.č. 1574/3 i 1565, granicom k.č. 1565 sa k.č. 1564/2 i 1566, granicom k.č. 1566 sa k.č. 1567/2 i 1567/1 i granicom k.č. 2818/1 sa k.č. 1567/1 i 1568/2 do tromede k.č. 1568/2, 1569 i 2818/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Bistrik do tromede k.č. 185/2, 186 i 3824/1 (raskrsnica ul. Bistrik i Jediliri).

Sa ove tromede linija nastavlja zapadno ul. Jediliri granicom k.č. 185/2 i 186 i granicom k.č. 182 i 183 do tromede k.č. 182, 183 i 3786 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 32/1, 32/5 i 3786, te nastavlja jugozapadno i dalje ul. Jediliri granicom k.č. 3786 sa k.č. 32/5 i 32/1, zatim granicom k.č. 32/1 sa k.č. 36/2 i 34/1, granicom k.č. 33/2 sa k.č. 34/1, 33/3 i opet 34/1, granicom k.č. 34/1 sa k.č. 33/1 i 37/2, granicom k.č. 37/2 sa k.č. 41/2 i 39 i granicom k.č. 39 sa k.č. 37/1, 3783/2 i 3784/2 do tromede k.č. 39, 40/1 i 3784/2 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 785/1, 3783/2 i 3784/2 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Mjedenice).

Granična linija dalje ide granicom k.č. 785/1 sa k.č. 3784/2 i 784/2, granicom k.č. 784/2 sa k.č. 786 i 787, granicom k.č. 784/1 sa k.č. 787 i 788/2 i granicom k.č. 783 i 788/2 do tromede k.č. 783, 788/2 i 789 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 789, 790/1 i 790/2, nastavlja granicom 789 sa k.č. 790/1, 791 i 793, granicom k.č. 780 sa 793 i 794, granicom k.č. 776/1 sa k.č. 794, 775 i 773, granicom k.č. 765/2 sa k.č. 773 i 772, granicom k.č. 771/3 i 770/2, granicom k.č. 770/3 sa k.č. 770/2 i 770/1, granicom k.č. 766 sa k.č. 770/2 i 767, granicom k.č. 767 i 769/1 i granicom k.č. 768 sa k.č. 769/1, 761 i 754/1 do tromede k.č. 754/1, 768 i 3783/2 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Save Skarića).

Linija nastavlja zapadno ul. Hamdije Kreševljakovića granicom k.č. 754/1 sa k.č. 3783/2 i 3783/1, zatim granicom k.č. 3783/1 sa k.č. 923/3, 920/18, 921/2, 920/2, 920/1, 920/44, 3792/1, 919/1, 916, 915, 914, 911/1, 911/2, 908, 907, 906, 903, 902/1, 899, 898, 897, 896 i 892, dalje ide granicom k.č. 886 sa k.č. 892 i 887, granicom k.č. 884/1 sa k.č. 887 i 888, granicom k.č. 884/2 sa k.č. 888, 890, 889/1 i 889/3, granicom k.č. 884/1 sa k.č. 883/2, 880/2 i 880/1 do tromede k.č. 880/1, 884/1 i 3783/1 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Fehima efendije Čurčića), te nastavlja zapadno ul. Hamdije Kreševljakovića granicom k.č. 3783/1 sa k.č. 870, 869/1, 868/1, 867, 866, 864, 863, 857/2, 857/1 i 3792/1, zatim ul. Skenderija granicom k.č. 3794/1 sa k.č. 3792/1 i 1439/1 do tačke čije su koordinate Y=6533665.65 X=4856878.90.

Sa ove tačke linija ide pravolinijski do tromede k.č. 3794/1, 3823/1 i 3827/1 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Hamze Hume), nastavlja sjeverno ul. Hamze Hume granicom k.č. 3823/1 sa k.č. 3827/1 i 1222/1, granicom k.č. 1221 sa k.č. 1222/1 i 1175/1 do četveromede k.č. 1135, 1175/1, 1214/1 i 1221 (raskrsnica ul. Hamze Hume, Hiseta i Obala Kulina bana), te

nastavlja jugozapadno ul. Hiseta granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1135, 1137/3, 1137/1, 1138/1, 1136, 1133/1 i 1132/1, zatim granicom k.č. 1102 sa k.č. 1132/1, 1128/1, 1127, 1125/1, 1124/1, 1121, 1119/2, 1119/1, 1115/1, 1114/1, 1114/2, 1113/1, 1112/1, 1110, 1109/2, 1109/1, 1108/1, 1104/1 i 1103/1 do tačke čije su koordinate Y=6533239.38 X=4856910.59 odakle ide pravolinijski do najjužnije tačke k.č. 1211/1, dalje ide granicom k.č. 1211/1 sa k.č. 1102 i 1211/2 do tromede k.č. 867, 1211/1 i 1211/2 (raskrsnica ul. Kralja Tvrtka i Maršala Tita), te se ulicom Maršala Tita granicom k.č. 1211/2 sa k.č. 894, 896/1 i 1211/3 vraća na polaznu tačku u tromedi k.č. 900/1, 1211/2 i 1211/3 k.o. Sarajevo VII općina Centar Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 1.363.816 m².

Prilog 2 – Zaštitni pojas nacionalnog spomenika

Granične katastarske parcele zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo su:

Novo Sarajevo

k.o. Novo Sarajevo I:

- dijelovi k.č. 3369/35, 4306, 4360 i 4338/1
- kompletne k.č. 3362/1, 3362/13, 3369/1, 3369/7, 3369/15, 3369/37, 3369/38, 3369/42, 3369/43 i 4357

k.o. Novo Sarajevo II:

- dijelovi k.č. 642, 3469/1 i 3504/1
- kompletne k.č. 84/6, 86/2, 86/4, 126, 132/1, 194/2, 195, 198, 200, 203/1, 505/1, 508/1, 509/1, 510/1, 511/2, 512/1, 514/1, 514/2, 515/1, 517/1, 518, 580/1, 580/2, 580/3, 585/1, 585/2, 585/3, 586, 590/1, 590/2, 594, 598/2, 599/2, 635/4, 635/6, 650/2, 650/4, 772/3, 775/3, 778/3, 779/3, 779/4, 779/5, 794/1, 794/3, 797, 805/2, 805/6, 805/9, 808/1, 808/2, 809/1, 809/2, 815/1, 3466/10, 3466/32, 3466/33, 3466/37, 3470, 3471 i 3472

Centar Sarajevo:

k.o. Sarajevo IV:

- dijelovi k.č. 1444, 2110/1, 2115, 2125/1 i 2126/1
- kompletne k.č. 522, 627, 630/1, 630/2, 631/1, 674, 1090/1, 1090/2, 1092, 1093, 1095/1, 1095/2, 1097, 1098, 1099, 1100, 1111, 1112, 1113, 1114/2, 1114/3, 1139/1, 1139/2, 1140/2, 1141, 1143, 1145/2, 1233, 1411, 1479, 1480/1, 1480/2, 1480/3, 1481/1 i 1482

k.o. Sarajevo VII:

- dijelovi k.č. 1204, 1205/1, 1206, 1210, 1219/2 i 4360
- kompletne k.č. 460, 461, 463/1, 463/2, 463/3, 467/5, 468/2, 473, 690, 732, 733, 734, 735, 737, 738, 762, 763/1, 765/2, 766, 767, 902/4, 902/15, 902/17, 902/18, 902/19, 902/20, 902/37, 902/38, 903/1, 912/1, 912/2, 913/1, 914/1, 914/2, 915/5, 1030, 1031/2, 1031/4, 1032/1, 1032/2, 1037, 1038/1, 1038/2, 1038/3, 1211/2, 1212/2, 1222/1 i 1223

k.o. Sarajevo VIII:

- kompletne k.č. 1050/2, 1153, 1154/1, 1154/7, 1154/10, 1154/13, 1168/1, 1341, 1342, 1343, 1345, 1347/1, 1347/3, 1348/1, 1350, 1351/1, 1352/1, 1353/1, 1353/2, 1355/1, 1356/1, 1356/5, 1357, 1524/1, 1530/1, 1531/1, 1532/1, 1532/3, 1536/1, 1536/3, 1538/1, 1538/4, 1539/1, 1542/1, 1558/1, 1559/1, 1561/1, 1562/1, 1563/1, 1564/1, 1564/2, 1598, 1641, 1642, 1645, 1648, 1650/1, 1650/4, 1656, 1657/3, 1659/1, 1659/3, 1661/1, 3790/6, 3793, 3818/4, 3818/6, 3818/11, 3818/18, 3818/27 i 3818/28

Stari Grad Sarajevo:

k.o. Sarajevo II:

- dijelovi k.č. 3119, 3415, 3416/1, 3418, 3419/1, 3424, 3425, 3429, 3443 i 3448/3
- kompletne k.č. 698, 701, 702, 705, 706, 709, 740, 743, 746, 747, 749, 751, 752/2, 750, 791, 793, 794, 798, 799, 803, 817, 820/1, 820/2, 822, 825/1, 828, 829, 830/3, 831, 832, 834, 877, 879, 880, 882/1, 886, 889, 890, 896, 897/1, 897/2, 898, 900, 902, 912, 913, 914, 916, 917, 1024, 1025, 1026, 1028, 1029, 1030, 1033, 1042, 1043, 1048, 1049, 1050, 1065, 1066/1, 1134/1, 1134/2, 1139/1, 1142, 1144, 1145, 1146, 1149, 1156, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196/1, 1196/2, 1201, 1203, 1205, 1207, 1208/1, 1208/2, 1215/1, 1215/2, 1216, 1218, 1219, 1220, 1230/1, 1230/2, 1231/1, 1231/2, 1232, 1233, 1245, 1246, 1247, 1274, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1330, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1798, 1799, 1800, 1801/1, 1801/2, 1833, 1834, 1835, 1837, 1839, 1844, 1846, 1855, 1856, 1863, 1864, 2401/1, 2429, 2430/1, 2462/1, 2558, 2559, 3256/1, 3256/2, 3276, 3304, 3416/1, 3421, 3430/1, 3431, 3435, 3442, 3444/1 i 3452

k.o. Sarajevo III:

- dijelovi k.č. 1547, 1687, 2165/1, 2172, 2173 i 2181/3
- kompletne k.č. 679/1, 681, 683/1, 687, 688, 956, 958, 962, 964, 971/1, 972, 974, 977, 979, 980/2, 980/3, 982, 983, 986, 988, 990, 992, 993, 1001, 1002/2, 1004, 1009, 1010, 1012, 1014, 1015, 1051, 1056, 1057, 1067/3, 1072, 1073, 1075, 1077/2, 1080, 1081/1, 1081/2, 1083, 1084/2, 1085, 1086, 1087, 1530/1, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1560, 1571, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577/2, 1579, 1694, 1701/1, 1703, 1705, 1818, 1819, 1826, 1828/1, 1828/2, 1827/1, 1827/2, 1866, 1868, 1870, 1880, 2171 i 2178/2

k.o. Sarajevo IX:

- dijelovi k.č. 653/1, 663/1, 2765 i 2779/2
- kompletne k.č. 268/1, 269/1, 269/3, 272/1, 278, 519, 520/1, 520/2, 521, 522, 523, 524, 525, 526/1, 526/2, 532, 547, 550, 552/1, 553/2, 554, 648/1, 649/1, 662/1, 1129, 1130/1, 1132, 1133, 1138/1, 1140, 1437, 1735, 1739, 1741, 2766, 2779/3, 2787/1, 2788, 2789/1, 2789/4, 2794, 2795/1, 2795/2, 2795/3, 2796, 2808, 2809, 2810, 2813/1, 2813/4 i 2821

k.o. Sarajevo X:

- dio k.č. 2182/1
- kompletne k.č. 1528/1

k.o. Sarajevo XIII:

- dijelovi k.č. 3786, 3788 i 3824/1
- kompletne k.č. 65/1, 65/2, 65/3, 66/1, 66/2, 67/2, 69/1, 69/2, 99, 100, 102, 106/1, 108, 109, 275, 278, 279, 280, 281, 283, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 296, 297, 302, 429, 430, 431/1, 431/2, 433, 435, 438/2, 440, 441/1, 441/2, 442/1, 444/1, 476, 477, 478/1, 478/2, 479, 493, 494/1, 494/2, 495/2, 743, 750, 1195/3, 3818/3, 3819/1, 3819/2, 3822/1, 3822/2 i 3823/2

Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromede k.č. 3355/1, 3355/12 i 4360 k.o. Novo Sarajevo I općina Novo Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) te nastavlja istočno ulicom Zmaja od Bosne granicom k.č. 4360 sa k.č. 3355/12, 3355/14, 3355/9, 3355/10 i 1029/1 do tromede k.č. 1029/1, 1211/2 i 4360 (raskrsnica ul. Halida Kajtaza i Zmaja od Bosne), dalje ide granicom k.č. 1029/1 sa k.č. 1211/2 i 1038/2, granicom k.č. 1029/2 sa k.č. 1038/3, 1031/4, 1037, 1031/2, 1032/1, 1030, 1032/2 i 1212/12 do tromede k.č. 1029/2, 1210/1 i 1212/12 (raskrsnica ul. Halida Kajtaza i Put života), odakle

nastavlja istočno ulicom Put života granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 902/17, 902/15, 902/18, 902/19, 902/20, 902/4, 902/38 i 902/37 do tromede k.č. 902/23, 902/37 i 1210/1. Sa ove tromede linija presijeca ulicu Put života pravolinijski do tromede k.č. 903/1, 920/12 i 1210/1 odakle ide granicom k.č. 903/1 sa k.č. 920/12, 920/11, 920/10, 920/9, 920/8, 922, 921/2, 966, 923, 919, 917, 916, 903/2 i 1209 do tromede k.č. 903/1, 1209 i 1207 (raskrsnica ul. Kalemova i Avde Jabučice), te nastavlja istočno ulicom Avde Jabučice granicom k.č. 1207 sa k.č. 915/5, 914/1, 914/2, 913/1, 912/2 i 912/1 do tromede k.č. 912/1, 1206 i 1207 (raskrsnica ul. Avde Jabučice i Goruša) odakle presijeca ulicu Goruša do tromede k.č. 689, 690 i 1206.

Sa ove tromede nastavlja granicom k.č. 689 i 690 do tromede k.č. 689, 690 i 1205/1, odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 732, 739 i 1205/1 (raskrsnica ul. Odobašina i Mostarska), te nastavlja istočno ul. Mostarska granicom k.č. 739 sa k.č. 732, 733, 734, 735, 737 i 738, te pravolinijski presijeca ul. Tepčbašina do tačke na granici k.č. 767 i 1204 čije su koordinate Y=6533444.93 X=4857315.93.

Granična linija dalje ide granicom k.č. 1204 sa k.č. 767, 766, 765/2, 762 i 763/1, nastavlja granicom k.č. 763/1 sa parcelama 484/2, 483, 747/2, 474/1 i opet 474/2, granicom k.č. 473 sa k.č. 474/2 i 470/2, granicom k.č. 476/5 sa k.č. 470/2 i 469, granicom k.č. 469 sa k.č. 468/2 i 460, granicom k.č. 459/1 i 460 i granicom k.č. 454 sa k.č. 460 i 461 do tromede k.č. 454, 461 i 440 (raskrsnica ul. Mice Todorović i Prusačka). Linija nastavlja granicom k.č. 440 sa k.č. 461, 463/3, 463/1 i 463/2 do tromede parcela 440, 463/2 i 1219/2 (raskrsnica ul. Prusačka i Alipašina), ide pravolinijski do tromede parcela 1482, 1496 i 2126/1 (raskrsnica ul. Alipašina i Sutjeska), te nastavlja sjeverno ul. Alipašina granicom k.č. 2126/1 sa k.č. 1482, 1481/1, 1480/1 i 1480/2 do tromede k.č. 1480/2, 2126/1 i 2135 (raskrsnica ul. Alipašina i Koševo), produžava istočno ul. Koševo granicom k.č. 2135 sa 1480/2, 1479 i 1480/3, zatim granicom k.č. 1649 sa k.č. 1480/3 i 2116/1 i granicom k.č. 2124/1 sa k.č. 2116/1 i 1437/1 do četveromede k.č. 1437/1, 1437/2, 2104 i 2124/1 (raskrsnica ul. Koševo, Bolnička i Patriotske lige).

Sa ove tromede linija dalje ide južno ul. Koševo granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1437/1, 1439 i 1440 do tromede k.č. 1411, 1440 i 2116/1 (raskrsnica ul. Koševo i Gabelina), nastavlja istočno ul. Gabelina granicom k.č. 1411 sa k.č. 1440, 1433/1, 1433/11, 1412/2, 1412/1, 1414/2, 1415/3, 1415/1 i 1418/1 do tromede k.č. 1411, 1418/1 i 2115 (raskrsnica ul. Gabelina, Avde Sumbula i Čekaluša), odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 955/1, 955/2 i 2115, te produžava jugoistočno ul. Čekaluša granicom k.č. 2115 sa k.č. 955/1, 958, 976, 977/1, 974/3, 978/2, 978/6, 978/4, 981/1, 983, 984, 985, 986, 987/1, 987/2, 988, 989/2, 989/1 i 2108 do tromede k.č. 1090/1, 2108 i 2115 (raskrsnica ul. Čekaluša, Bjelave i Džidžikovac).

Linija nastavlja granicom k.č. 2108 sa k.č. 1090/1 i 1090/2, granicom k.č. 1089/1 sa 1090/2 i 1090/1, granicom k.č. 1091/2 sa k.č. 1090/1 i 1092, granicom k.č. 1093 sa k.č. 1094 i 2114/2, granicom k.č. 2114/2 sa k.č. 1095/2 i 1095/1, granicom k.č. 1103 sa k.č. 1095/1, 1096, 1097, 1098 i 1099, granicom k.č. 1101 sa k.č. 1099, 1100 i 1111, granicom k.č. 1111 sa k.č. 1102, 1107, 1108 i 1110, granicom k.č. 1112 sa k.č. 1110 i 1116, granicom k.č. 1113 sa k.č. 1116 i 1115, granicom k.č. 1115 sa k.č. 1114/3 i 1114/2, granicom k.č. 1117 sa k.č. 1114/2, 2115 i 1139/1, granicom k.č. 1136/3 sa k.č. 1139/1 i 1139/2, granicom k.č. 1136/1 sa k.č. 1139/2, 1140/2 i 1141, granicom k.č. 1142/2 sa k.č. 1141 i 1143 i 1144 i granicom k.č. 1142/1 i 1144 do tačke čije su koordinate Y=6534110.46 X=4857549.54.

Sa ove tačke linija presijeca ul. Ludviga Kube do tromede k.č. 1144, 1145/2 i 1146/1 odakle ide granicom k.č. 1145/2 sa k.č. 1146/1, 1145/1 i 1180, zatim granicom k.č. 1180 sa k.č. 1145/2 i 1233 do tromede k.č. 1180, 1181/3 i 1233 (raskrsnica ul.

Dola i Mejtaš), nastavlja istočno ul. Mejtaš granicom k.č. 1233 sa k.č. 1181/3, 1206, 1231/1, 1231/2, 1232 i 2113/1 do tromede k.č. 626, 627 i 2113/1 (raskrsnica ul. Mejtaš, Sepetarevac i Ivana Cankara).

Linija nastavlja sjeverno ul. Sepetarevac granicom k.č. 2113/1 sa k.č. 627, 630/1, 630/2, opet 630/1, 631/1 i 674 do tromede k.č. 631/1, 674 i 2113/1 (raskrsnica ul. Sepetarevac i Hadži-Sulejmanova), dalje ide istočno ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 674 sa k.č. 702, 701, 700/1, 700/2, opet 700/1, 695/1, 694, 693, 692, 691, 690, 689/1, 683, 682/2, 682/3, 682/1, 676/1 i 675/1 do tromede k.č. 674, 675/1 i 2110/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 510/1, 522 i 2110/1 (raskrsnica ul. Hadži-Sulejmanova i Sarač-Ismailova), te nastavlja ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 522 sa k.č. 510/1, 511, 514, 515/1, 516, 518 i 521 do tromede k.č. 521, 522 i 2125/1.

Sa ove tromede linija presijeca ul. Pehlivanuša do tromede k.č. 1515, 1528/1 i 2182/1, nastavlja ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 1528/1 sa k.č. 1515, 1516/2, 1516/3, 1517/1, 1517/2, 1518, 1519/1, 1519/2, 1526, 1521/1, 1529 i 2178/1, granicom k.č. 2178/1 i 2178/2 do tromede k.č. 2173, 2178/1 i 2178/2 (raskrsnica ul. Hadži-Sulejmanova, Muse Čazima Čatića, Karpuzova, Čadordžina i Mehmeda Handžića), zatim granicom k.č. 2173 sa k.č. 2178/2 i 1530/1, granicom k.č. 1530/1 sa k.č. 1530/2, 1530/3 i 1531 do tromede k.č. 1530/1, 1531 i 1547 odakle presijeca ul. Braće Eškenazi do tromede k.č. 1547, 1704/2 i 1705.

Linija nastavlja granicom k.č. 1704/2 sa k.č. 1705, 1708 i 1701/1, zatim granicom k.č. 1694 sa k.č. 1702/2, 1702/1 i opet 1702/2 do tromede k.č. 1687, 1694 i 1702/2 odakle pravolinijski presijeca ulicu Sunulah Efendije do tromede k.č. 1568/2, 1571 i 1687, nastavlja granicom k.č. 1571 i 1568/2, granicom k.č. 1573 sa k.č. 1567/2 i 1566, granicom k.č. 1574 i 1566, granicom k.č. 1575 sa k.č. 1565/2 i 1564/2, granicom k.č. 1576 sa k.č. 1564/2 i 1563/6, granicom k.č. 1560 sa k.č. 1563/2, 1563/1, 1558 i 1559, granicom k.č. 1559 sa k.č. 1577/2, 1579 i 1555, granicom k.č. 1558 sa k.č. 1555 i 1554 i granicom k.č. 1550 sa k.č. 1554, 1553, 1552 i 1551 do tromede k.č. 1550, 1551 i 2173.

Sa ove tromede linija presijeca ulicu Čadordžina pravolinijski do tromede k.č. 1087, 1450 i 2173 odakle ide granicom k.č. 1087 sa k.č. 1450 i 1088, granicom k.č. 1088 sa k.č. 1086, 1085, 1084/2, 1083 i 1081/1, granicom k.č. 1076 sa k.č. 1081/1, 1081/2, 1079, 1077/2, 1075 i 1073, granicom k.č. 1064 sa k.č. 1073, 2173, 1072, 1067/3 i 1067/1, granicom k.č. 1067/1 sa k.č. 1065 i 1064, granicom k.č. 1057 sa k.č. 1064 i 1059/2, granicom k.č. 1056 sa k.č. 1059/2 i 2172 i granicom k.č. 1051 i 2172 do tromede k.č. 1051, 2172 i 2173 (raskrsnica ul. Čadordžina-dva kraka), te presijeca pravolinijski ulicu Čadordžina do tromede k.č. 615/1, 616 i 2172.

Sa ove tromede linija nastavlja istočno ul. Čadordžina granicom k.č. 2172 sa k.č. 616, 618, 619, 620, 621, 622, 637, 638, 639, 640/1, 640/2, 643, 644, 668, 669, 670, 671 i 672/1 do tromede k.č. 672/1, 2165/1 i 2172 (raskrsnica Čadordžina i Logavina) odakle pravolinijski ide do četveromede k.č. 986, 987, 2165/1 i 2171, dalje ide granicom k.č. 987 sa k.č. 986, 990 i 992, granicom k.č. 989 sa k.č. 992, 982 i 988, granicom k.č. 984 sa k.č. 983 i 679/1, granicom k.č. 680 sa k.č. 679/1 i 681, granicom k.č. 682 sa k.č. 681, 683/1 i 683/3, granicom k.č. 684 sa k.č. 683/3 i 687, granicom k.č. 685 sa k.č. 687 i 688, granicom k.č. 688 sa k.č. 690/1 i 690/2, granicom k.č. 957 sa k.č. 956 i 958, granicom k.č. 958 sa k.č. 959 i 963/1, granicom k.č. 963/1 i 964, granicom k.č. 964 sa k.č. 966 i 969, granicom k.č. 969 sa k.č. 971/1 i 972, granicom k.č. 972 sa k.č. 973, 974 i 975, granicom k.č. 974 sa k.č. 975 i 978, granicom k.č. 981/1 sa k.č. 977, 979 i 980/3, granicom k.č. 981/2 sa k.č. 980/3, 980/2 i 993, granicom k.č. 993 sa k.č. 994 i 1000, granicom k.č. 1001 sa k.č. 1000 i 1006/3, granicom k.č. 1006/2 sa k.č. 1002/2 i 1004, granicom k.č.

1007 sa k.č. 1004, 1009 i 1010, granicom k.č. 1013 sa k.č. 1010, 1012 i 1014 i granicom k.č. 2170/1 sa k.č. 1014, 1015 i 2171 do tromede k.č. 2170/1, 2171 i 1818 (raskrsnica ul. Sagrdžije i Pirin brjega).

Granična linija nastavlja granicom k.č. 1818 sa k.č. 2170/1, 1822 i 1820, granicom k.č. 1820 sa k.č. 2171 i 1819, granicom k.č. 1825 sa k.č. 1819, 2171 i 1826, granicom k.č. 1826 sa k.č. 1830/1, 1830/2 i 1829, granicom k.č. 1828/1 sa k.č. 1829 i 1842, granicom k.č. 1842 sa k.č. 1828/2, 1828/1, 1827/2, 1827/1, 2171, 1866 i 1865, granicom k.č. 1865 sa k.č. 1864/1 i 1867, granicom k.č. 1867 sa k.č. 1866, 2171, 1868 i 1870, granicom k.č. 1871 sa k.č. 1870 i 1869, granicom k.č. 1878/2 sa k.č. 1869 i 1880 i granicom k.č. 1880 sa k.č. 1878/1 i 1878/3 do tromede k.č. 1878/3, 1880 i 2181/3 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1273, 3424 i 3448/3 (raskrsnica ul. Safvet-bega Bašagića i Hasana Kaimije).

Sa ove tromede linija dalje ide sjeveroistočno ul. Hasana Kaimije granicom k.č. 3424 sa k.č. 3448/3, 1274, presijeca pravolinijski do k.č. 1305, zatim k.č. 1306, 1307, 1308, 1309, 1330, 1230/1, 1230/2, 1220, 1231/2 i 1233, zatim granicom k.č. 1213 sa k.č. 1233, 1231/1, 1232 i 1219, granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1219, 1218 i 1216, granicom k.č. 1214/2 sa k.č. 1216 i 1215/2, zatim granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1215/1, 1201 i 1203, granicom k.č. 1203 sa k.č. 1211 i 1210, granicom k.č. 1209 sa k.č. 1205 i 1208/1 i granicom k.č. 3424 sa k.č. 1208/1, 1208/2 i 1207 do tromede k.č. 1207, 3424 i 3425 (raskrsnica ul. Hasana Kaimije i Očakdanum), odakle pravolinijski presijeca ulicu Očakdanum do tromede k.č. 1196/1, 1196/2 i 3425. Sa ove tromede linija nastavlja sjeverno ulicom Očakdanum granicom k.č. 3425 sa k.č. 1196/2, 1195, 1194, 1193 i 1192 do tromede k.č. 1149, 1192 i 3425 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1245, 1247 i 3425, te ide granicom k.č. 1245 i 1247 do tromede k.č. 1245, 1247 i 3448/3, zatim granicom k.č. 3448/3 sa k.č. 1246, 3425, 1147 i 1146, granicom k.č. 1138/1 sa k.č. 1146, 1145 i 1144, granicom k.č. 1144 sa k.č. 1137 i 1141, granicom 1141 sa k.č. 1142, 1156 i 1139/1, granicom k.č. 1140 sa k.č. 1139/1, 1134/2 i 1134/1, granicom k.č. 1134/1 sa k.č. 1136 i 1133 i granicom k.č. 1156 sa k.č. 1133, 1131/1, 1131/2 i 3448/3 do tromede k.č. 1156, 3423 i 3448/3 (raskrsnica ul. Arapova i Safvet-bega Bašagića).

Sa ove raskrsnice granična linija dalje ide sjeverno ulicom Safvet-bega Bašagića granicom k.č. 3423 sa k.č. 1156, 1024, 1025, 1026, 1028, 1029, 1030 i 1033 do tromede k.č. 1033, 1044 i 3423 (raskrsnica ul. Safvet-bega Bašagića i Fojnička), te nastavlja granicom k.č. 1044 sa k.č. 1033 i 1042, zatim granicom k.č. 1045 sa k.č. 1042, 1043 i 1033, granicom k.č. 1033 sa k.č. 1046/1 i 1084/3, granicom k.č. 1048 i 1067/9, granicom k.č. 1066/1 sa k.č. 1067/1, 1067/4 i 1067/10, granicom k.č. 1067/10 sa k.č. 1065 i 1049 i granicom k.č. 1049 sa k.č. 1063 i 1051 do tromede k.č. 1033, 1049, 1051 i 3421 (raskrsnica ul. Fojnička i Grlićeva brdo), odakle nastavlja sjeveroistočno ulicom Grlićeva brdo granicom k.č. 1051 sa k.č. 3421 i 1050 do tromede k.č. 150, 1051 i 3419/1.

Granična linija dalje pravolinijski presijeca ulicu Grlićeva brdo do tromede k.č. 696, 698 i 3419/1, te nastavlja granicom k.č. 698 sa k.č. 696, 694 i 695, zatim granicom k.č. 701 sa k.č. 695 i 712, granicom k.č. 702 sa k.č. 712 i 711, granicom k.č. 705 sa k.č. 711, 710 i 707, granicom k.č. 881 sa k.č. 882/1 i 886, granicom k.č. 886 sa k.č. 893/1 i 891, granicom k.č. 891 sa k.č. 889, 917, 916 i 890, granicom k.č. 890 sa k.č. 893/1 i 892/2, granicom k.č. 892/2 sa k.č. 914, 913, 912 i 902, granicom k.č. 893/1 sa k.č. 902, 900, 898, 897/2, 897/1 i 896, granicom k.č. 881 sa k.č. 880, 879 i 877, granicom k.č. 708 sa k.č. 877, 706 i 709, granicom k.č. 709 sa k.č. 710 i 742, granicom k.č. 740 sa k.č. 742 i 744, granicom k.č. 744 sa k.č. 743 i 747, granicom k.č. 748 sa k.č. 747, 746 i 749, granicom k.č. 752/1 sa k.č. 749, 751, 752/2,

opet 751 i 750 i granicom k.č. 3418 sa k.č. 750 i 751 do tromede k.č. 751, 749 i 3418.

Sa ove tromede linija pravolinijski presijeca ulicu Vinograd do tromede k.č. 816/1, 817 i 3418, nastavlja granicom k.č. 816/1 sa k.č. 817, 820/1, 820/2, 822, 825/1, 828, 829, 830/1, 831, 834, 832 i 3429 do tromede k.č. 814/1, 816/1 i 3429 (raskrsnica ul. Vinograd i Sumbul česma), odakle pravolinijski presijeca ulicu Vinograd do tromede k.č. 1789, 1790 i 3429, te ide jugoistočno ul. Vinograd granicom k.č. 3429 sa k.č. 1790, 1791, 1792, 1793, 1798, 1799, 1800, 1801/2, 1801/1 i 3416/1 do tromede k.č. 807, 3416/1 i 3429 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Vinograd) i nastavlja sjeveroistočno ul. Bakije sokak granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 807, 808, 806, 805, 804, 790 i 784 i granicom k.č. 784 sa k.č. 803, 799, 798, 794, 791 i 793 do tromede k.č. 784, 793 i 3416/1 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1912, 3415 i 3416/1 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Strošići).

Sa ove tromede linija nastavlja granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 1912 i 1865, zatim granicom k.č. 1865 sa k.č. 1863 i 1864, granicom k.č. 1866 sa k.č. 1864, 1856, 1855, 1846, 1844, 1839, 1837, 1835, 1834, 1833 i 3416/1, granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 1868, 1870, 1871, 1872, 1873 i 1875 do tromede k.č. 1875, 3415 i 3416/1 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Strošići) odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 2024, 2026 i 3415, te nastavlja jugozapadno ul. Bakije sokak granicom k.č. 3415 sa k.č. 2026, 2027 i 2028, zatim granicom k.č. 3430/1 sa k.č. 3434, 2382, 2383, 2384, 2388, 2389, 2391, 2390, 2394/2, 2394/3, 2393, 2396 i 2392, granicom k.č. 2401/1 sa k.č. 2392, 2396, 2400 i 3432, granicom k.č. 3432 sa k.č. 3431 i 2429, granicom k.č. 2429 sa k.č. 2433 i 2432, granicom k.č. 2430/1 sa k.č. 2432, 2431/1 i 2461/1, granicom k.č. 2461/1 i 2462/1 do tromede k.č. 2461/1, 2462/1 i 3435 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 2560, 2561 i 3435 (raskrsnica ul. Jekovac i Pod bedemom).

Granična linija dalje ide granicom k.č. 2560 sa k.č. 3435, 2559 i 2558, zatim granicom k.č. 2558 sa k.č. 2561 i 2575 do četveromede k.č. 2558, 2775, 2576/1 i 3442 (raskrsnica ul. Pod bedemom i Bijela česma), nastavlja jugoistočno ulicom Pod bedemom granicom k.č. 3442 sa k.č. 2576/1, 2585, 2586, 2591/2, 2587, 2588, 3441 i 2633, granicom k.č. 3443 sa k.č. 2633, 2635/1, 2635/2, 2636, 2637, 2638, 3440, 2680, 2681 i 2683 do tromede k.č. 2683, 2684 i 3443 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 3105, 3119 i 3443 (raskrsnica ul. Pod bedemom i Mehmed-agina), te produžava jugoistočno ul. Pod bedemom granicom k.č. 3119 sa k.č. 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3115, 3117 i 3118 do najjužnije tačke k.č. 3118 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 3119, 3277 i 3304.

Sa ove tromede linija nastavlja granicom k.č. 3277 sa k.č. 3304 i 3276, zatim granicom k.č. 3256/1 sa k.č. 3279, 3255, 710, 711, 712 i 713/1, granicom k.č. 3256/2 i 713/2, granicom k.č. 3444/1 i 945/2, granicom k.č. 3452 i 957, granicom k.č. 2821 sa k.č. 2822 i 663/1 i granicom k.č. 662/1 i 663/1 do tromede k.č. 661/1, 662/1 i 663/1 odakle pravolinijski ide na tromedu k.č. 649/1, 653/1 i 667/1 odakle nastavlja granicom k.č. 649/1 i 667/1 do tromede k.č. 649/1, 667/1 i 2779/2 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Alije Bejtića).

Granična linija dalje ide zapadno ulicom Put Mladih muslimana granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 649/1, 2779/3, opet 649/1, 648/1, 268/1, 269/1, 269/3, 272/1 i 278, granicom k.č. 2783 sa k.č. 278, 521, 522, 520/1, 520/2, 523, 519, 524, 525, 526/2, 526/1 i 532, granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 532, 554, 553/2, 552/1, 550 i 547, granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 2787/1, 2788, 2789/1, 1129, 2789/4, 2789/3, 1130/1, 1132, 1133, 1140, 1138/1, 2794, 2795/1, 2795/3, 2795/2, opet 1130/1, 2796, 1437, 2766, 2765, 2779/2, 2813/1, 2810, 2809, 2808, opet 2813/1 i 2813/4 do zapadnog ugla k.č. 2813/4 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1785, 1739 i 2765, dalje ide granicom k.č. 2765 sa k.č. 1739 i 1741 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Bistrik) do tromede

k.č. 1741, 2765 i 2818/1 odakle pravolinijski presijeca ulicu Bistrik do jugoistočnog ugla k.č. 217/8, te nastavlja granicom k.č. 3824/1 sa k.č. 217/8, 3787/1, zatim granicom k.č. 3815 sa k.č. 3787/1, 476, 477, 478/1 i 478/2 i granicom k.č. 3814/1 sa k.č. 478/2, 479, 493, 494/1, 494/2, 495/2, 444/2, 442/1, 441/1, 441/2, 440, 438/2, 433, 431/2, 431/1, 430, 429 i 435 do tromede k.č. 282, 435 i 3814/1 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Terzibašina).

Sa ove tromede linija ide sjeverozapadno ulicom Tale Ličanina granicom k.č. 282 sa k.č. 435, 278, 279, 280, 281, 275, 283, 289, 290, 291, 292 i 293 do tromede k.č. 282, 293 i 3788 (raskrsnica ul. Tale Ličanina i Brdo džamija), nastavlja sjeveroistočno ulicom Brdo džamija granicom k.č. 3788 sa k.č. 293, 294, 296 i 297 do tromede k.č. 297, 302 i 3788 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 109, 305 i 3788, te nastavlja granicom k.č. 305 sa k.č. 109 i 108, te granicom k.č. 105 sa k.č. 106/1 i 102, granicom k.č. 101 sa k.č. 102, 107, 100 i 99 do tromede k.č. 99, 101 i 3786 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 69/1, 69/2 i 3786.

Granična linija dalje ide istočno ulicom Put Mladih muslimana granicom k.č. 3818/2 sa k.č. 69/1, 69/2, 67/2, 66/2, 66/1, 65/3, 3818/3, 65/1, 3823/2, 3819/1, 3819/2, 750, 1195/3 i 3822/2, zatim granicom k.č. 3818/1 sa k.č. 3822/2, 1168/3, 1168/1, 3818/11, 1154/1, 1154/7, 3818/27, opet 1154/1, 1154/13, ponovo 1154/1, 1153, 1150/2, 3818/18, 1353/2, 1353/1, 1355/1, 1356/1, 1356/5, 1352/1, 1357, 1351/1, 1350, 1348/1, 1347/3, 1347/1, 1345, 1343, 1342, 1341, 3790/6, 3793, 1530/1, 1531/3, 1532/3, opet 1531/3, 1532/1, 1536/1, 1536/3, 1538/4, 1538/1, 1524/1, 1539/1, 1542/1, 3818/6, 1558/1, 1559/1, 1561/1, 1562/1, 1563/1, 1564/2, 1564/1, 1598, 3818/4, 1641, 1642, 1645, 1648, 1650/1, 1650/4, 1656, 1657/3, 1659/3, 1659/1, 1661/1 i 3472, granicom k.č. 3466/8 sa k.č. 3472, 195, 194/2, 199/1, 200, 203/1, 505/1, 508/1, 509/1, 510/1, 511/1, 3466/37, 512/1, 514/2, 518, 517/1, 515/1, 3471, 805/9, 815/1, 805/6, 805/2, 3466/10, 3466/33, 809/2, 809/1, 808/2, 808/1, 779/5 i 3466/32 i granicom k.č. 3466/41 sa k.č. 779/4 i 778/3 do tromede k.č. 778/3, 3466/7 i 3466/41 (podvožnjak Radničke ulice ispod Puta Mladih muslimana).

Sa ove tromede linija dalje ide sjeverozapadno ulicom Radnička granicom k.č. 778/3 sa k.č. 3466/7 i 775/1, zatim granicom k.č. 775/1 i 775/3, granicom k.č. 778/2 i 778/3, granicom k.č. 772/2 sa k.č. 772/3, 642, 650/2 i 650/4 i granicom k.č. 650/3 i 650/4 do tromede k.č. 650/3, 650/4 i 642 odakle pravolinijski presijeca ulicu Splitska do tromede k.č. 794/1, 794/3 i 642, nastavlja sjeveroistočno ulicom Splitska granicom k.č. 642 sa k.č. 794/3, 794/1, 797, 580/1, 580/2, 580/3, 585/3, 585/1, 586, 590/1, 590/2, 594, 598/2, 599/2, 3470, 635/4 i 635/6 do sjeverozapadnog ugla k.č. 635/6 (raskrsnica ul. Splitska i Zagrebačka) odakle ide pravolinijski do četveromede k.č. 84/5, 84/6, 86/4 i 3469/1 (raskrsnica ul. Zagrebačka i Grbavička) te nastavlja sjeverno ulicom Grbavička granicom k.č. 84/5 sa k.č. 84/6, 87/1, 126 i 132/1, granicom k.č. 132/1 i 46/1 do tromede k.č. 46/1, 132/1 i 3504/1.

Sa ove tromede linija nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 1222/1, 3504/1 i 4359 i ide granicom k.č. 1222/1 i 4359 do četveromede k.č. 1222/1, 1223, 4357 i 4359, zatim granicom k.č. 4357 sa k.č. 4359 i 4339/1, granicom k.č. 4339/1 sa k.č. 3369/15, 3369/7, 3369/42, 3369/43 i 3369/1, granicom k.č. 3369/36 sa k.č. 3369/1, 3369/38 i 3369/37 do tromede k.č. 3369/36, 3369/37 i 3369/35 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 3362/13, 3365/4 i 3369/35, dalje ide granicom k.č. 3362/13 sa k.č. 3365/4, 3365/3 i 3362/14 i granicom k.č. 3362/1 sa k.č. 3362/14, 3365/2 i 4338/2 odakle se pravolinijski vraća na polaznu tačku u tromedi k.č. tromede k.č. 3355/1, 3355/12 i 4360 k.o. Novo Sarajevo I općina Novo Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) i time je zatvoren zaštitni pojas.

Površina zaštitnog pojasa je 2.140.201 m².

Prilog 3 – Popis pojedinačnih nacionalnih spomenika i dobara upisanih na Privremenu listu nacionalnih spomenika u obuhvatu nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo

Proглашeni nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
1.	Historijska građevina – Stari jevrejski hram (Il Kal Grandi Veliki hram, ili Il Kal Vježu – Stari hram, ili Stara sinagoga) u Sarajevu	33/04, 48/13
2.	Gradišteljska cjelina – Čekrekčnica (Čekrekči Muslimudina) džamija sa dućanima u Sarajevu	84/05, 48/13, 77/19
3.	Gradišteljska cjelina – Ferhadija džamija u Sarajevu	84/05, 48/13
4.	Gradišteljska cjelina – Careva džamija u Sarajevu	63/06, 48/13
5.	Historijska građevina – Latinska čuprija u Sarajevu	14/05, 48/13
6.	Arheološko područje – ostaci Tašihana u Sarajevu	100/07, 48/13, 67/16
7.	Historijski spomenik – Šerif džamija čuprija u Sarajevu	2/06, 48/13, 54/20
8.	Historijska građevina – Despića kuća u Sarajevu	99/06, 48/13, 54/20
9.	Priradno-gradišteljska cjelina – Isa-begova zavija u Sarajevu	29/05, 48/13
10.	Gradišteljska cjelina – Brusa bezistan (Rustem-pašin bezistan, Mali bezistan) sa dućanima u Sarajevu	18/07, 90/07, 48/13, 27/20
11.	Historijski spomenik – Sahat-kula u Sarajevu	99/06, 48/13, 76/19
12.	Gradišteljska cjelina – Gazi Husrev-begov bezistan sa dućanima u Sarajevu	18/07, 20/08, 48/13, 51/17, 27/20
13.	Historijska građevina – Baščaršijska (Havadže Duka) džamija u Sarajevu	42/07, 48/13
14.	Gradišteljska cjelina – Stara pravoslavna crkva (Crkva svetih arhangel Mihaila i Gavriila) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.9.2.5-48/20-47 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	53/08, 24/10, 48/13
15.	Gradišteljska cjelina – Gazi Husrev-begova medresa sa mjestom i ostacima Hamkaha u Sarajevu	42/07, 48/13, 64/20
16.	Historijska građevina – Gradska vijećnica u Sarajevu	88/07, 48/13, 20/19
17.	Gradišteljska cjelina – Gazi Husrev-begova džamija u Sarajevu <i>Ispisna Odluka, broj 04.1-2.5-48/20-4 od 15.12.2020. godine dostavljena za objavu</i>	105/06, 48/13, 27/20
18.	Gradišteljska cjelina – Hadžimuratovića Daire (Velike Daire) u Sarajevu	3/08, 48/13
19.	Gradišteljska cjelina – Konak u Sarajevu	19/08, 48/13
20.	Gradišteljska cjelina – Hotel Stari Grad (nekadašnji ban Gazi Husrev-begovog vakufa, Hotel Gazi) i stambeni objekat Kadić u Sarajevu	94/09, 48/13, 4/20
21.	Mjesto i ostaci historijske građevine – Firuz-begov hamam u Sarajevu	100/08, 48/13, 68/20
22.	Historijski spomenik – Careva čuprija u Sarajevu	36/09, 46/12, 48/13, 10/20
23.	Gradišteljska cjelina – Kazandžiluk, Male Daire i Laleždina ulica u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-46 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	25/11, 97/11, 48/13
24.	Arheološko područje – At Mejdani u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 09.2.5-48/20-48 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	29/06, 48/13
25.	Gradišteljska cjelina – Haslabana (zgrada Vakuške bolnice) u Sarajevu	3/08, 48/13
26.	Historijska građevina – Zgrada Srpskog kulturno-prosvjetnog društva "Prosvjeta" u Sarajevu	79/09, 48/13, 52/20
27.	Historijska građevina – Katedrala (Katedrala crkva Sreć Isusova) u Sarajevu	2/06, 48/13
28.	Historijska građevina – Pravoslavna Mitropolija u Sarajevu	42/07, 48/13, 27/20
29.	Gradišteljska cjelina – Franjevački samostan i crkva sv. Ante u Sarajevu	88/07, 48/13, 4/20
30.	Stambena gradišteljska cjelina – Rodna kuća Vladimira Skarića (Kuća Jelitana Despića, Objekt Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti BiH) u Sarajevu	14/12, 64/20

31.	Historijska građevina – Stambeno-poslovni objekat Vakufa Čokadžić Sulemana u Sarajevu	17/12, 53/19
32.	Historijska građevina – Saborna crkva (crkva Presvete Bogorodice) u Sarajevu	18/07, 48/13, 64/20
33.	Gradišteljska cjelina – Stari groblje na Kovačima u Sarajevu	42/07, 48/13
34.	Historijska građevina – Muzička akademija (Zavod Svetog Augustina) u Sarajevu	94/09, 48/13
35.	Historijska građevina – Palata Ješue D. Seloma na Obali Kulina bana 20 u Sarajevu	32/09, 48/13
36.	Historijska građevina – Banka na Obali (bivši Objekt Filijale austrougarske banke) u Sarajevu	50/10, 48/13
37.	Historijski spomenik – Oličinska kasina (Dom Amije, Dom vojske Federacije) u Sarajevu	97/07, 48/13, 10/20
38.	Historijski spomenik – Gradska tržnica (Markale ili Markthal) u Sarajevu	75/08, 48/13, 27/20
39.	Historijsko gradsko područje – Sarajevska čaršija <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.1-2.5-48/20-45 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	42/14
40.	Historijski spomenik – Aškenaski hram u Sarajevu	53/08, 48/13, 41/19, 27/20
41.	Historijska građevina – Ženska gimnazija u Sarajevu	69/12
42.	Gradišteljska cjelina – kompleks vila iz austrougarskog perioda u Petrakijinoj ulici (Vila Mandić, vila Heinricha Reitera, vila Hermine Radisch i vila Forstratha Miklusa) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-51 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	55/09, 48/13
43.	Historijska građevina – Napretkova palača (Zgrada Hrvatskog kulturnog društva "Napredak", Napretkov Zakladni dom), u Titovoj 56 u Sarajevu	44/15, 77/20
44.	Historijska građevina – Stambeno-poslovna zgrada u ulici Maršala Tita broj 27 u Sarajevu	103/14
45.	Historijska građevina – Zgrada kina Apolo u Sarajevu	17/15
46.	Historijska građevina – Stambeno-poslovna zgrada nekadašnja upravna zgrada Trgovačko-transportnog akcionarskog društva u ulici Mula Mustafe Bašekije broj 5 u Sarajevu	90/14, 103/14
47.	Historijska građevina – Dom društva Gajret u Sarajevu	56/14, 90/14
48.	Historijska građevina – Zgrada Slavije u Sarajevu	22/14, 39/14
49.	Historijska građevina – Stambeno-poslovni objekat Vakufa Hovadžić Kemaludina (Mekteb) u Sarajevu	38/12
50.	Gradišteljska cjelina – Crkva svetog Vinka Paulskog u Sarajevu	85/11, 77/20
51.	Historijska građevina – Hotel Zagreb u Sarajevu	53/11
52.	Historijska građevina – Gospodičina kuća u ulici Hamdije Kneševića broj 1 u Sarajevu	53/11
53.	Gradišteljska cjelina školskih zgrada iz Gimnazijske ulice u Sarajevu	72/11, 27/20
54.	Historijska građevina – zgrada Ante Štambuka u Sarajevu	13/11
55.	Historijska građevina – zgrada Jozefa Zedika Danona u Sarajevu	13/11
56.	Historijska građevina – zgrada Narodne (Centralne) banke u Sarajevu	40/10, 48/13
57.	Historijska građevina – Kuća Dumić u Radićevoj ulici broj 10 u Sarajevu	94/09, 48/13
58.	Historijska građevina – zgrada Društva Crvenog krsta u Sarajevu	36/09, 48/13, 52/20
59.	Historijska građevina – Vatrogasna kasarna u Sarajevu	103/08, 48/13
60.	Historijska građevina – Zgrada Predsjedništva Bosne i Hercegovine (Zgrada zemaljske vlade II) u Sarajevu	94/09, 48/13, 64/20
61.	Historijska građevina – Zgrada Penzionog fonda (zgrada na uglu ulica Maršala Tita i Hamze Hume) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-53 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	36/09, 48/13
62.	Historijska građevina – Zgrada zemaljske vlade II (Zgrada Poljeznica) u Sarajevu	86/08, 48/13, 64/20
63.	Historijska građevina – Crkva sv. Josipa na Marijin-Dvoru u Sarajevu	44/09, 48/13, 54/20
64.	Historijska građevina – Salomova palata u Sarajevu	60/08, 48/13, 68/20
65.	Historijska građevina – Palata Musafije u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-49 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	75/08, 48/13
66.	Historijska građevina – Zgrada Marijin-Dvora i unutrašnje dvorište u Sarajevu	75/08, 48/13, 10/20

67.	Historijska građevina – Narodno pozorište u Sarajevu	3/08, 48/13, 27/20
68.	Historijska građevina – Zgrada Zemaljskog vakufa Rijasetu IZ u BiH i Vakufske direkcije i Hadim Ali-pašino vakufa u Sarajevu	3/08, 48/13, 52/20
69.	Historijski spomenik – Magrihija džamija u Sarajevu	2/06, 48/13, 64/20
70.	Graditeljska cjelina – Alipašina džamija sa hareniom u Sarajevu	2/06, 48/13, 64/20
71.	Historijska građevina – sportski centar FIS (nekašinski Sokolski dom društva "Matica") u Sarajevu	9/16
72.	Historijska građevina – neohod Željezničarsko-tedne zadruge u Sarajevu	51/17
73.	Pokretno dobro – Musaf Fadil-paše Šerifovića koje se čuva u zgradi Guzi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu	69/13
74.	Stambena – graditeljska cjelina – Svrzina kuća u Sarajevu	2/06, 48/13, 82/19
75.	Graditeljska cjelina – Hadžijska (Vekil Harčova) džamija u Sarajevu	12/06, 48/13, 77/19
76.	Grobiljanska cjelina – Alifakova u Sarajevu	12/06, 48/13
77.	Graditeljska cjelina – Crkva Svetog Cirila i Metoda sa Bogoslovijom u Sarajevu	72/11
78.	Historijska građevina – Mišćina (Kebekir hadži Ahmedova) džamija u Sarajevu	47/13, 56/18, 54/20
79.	Historijska građevina – Zgrada Kartona i Općine Centar i Treća zgrada Zemaljske vlade u Sarajevu	56/18, 64/20
80.	Pokretno dobro – Arhiv Instituta za muzikologiju Muzičke akademije Univerziteta u Sarajevu	94/18
81.	Historijska građevina – Stambena zgrada u ulici Franjevačka br. 2 (zgrada Mehmedbega Fadilpašića) u Sarajevu	25/19, 27/20
82.	Graditeljska cjelina – Štošmajerova ulica u Sarajevu	53/19
83.	Gradivina – Morića-han u Sarajevu	4/20
84.	Historijska građevina – Prvosudna palata u Sarajevu	6/19, 10/20
85.	Graditeljska cjelina Abdosthana (Šejh Feruhova džamija) sa grobljem i česnom u Sarajevu	77/11, 85/11, 54/20
86.	Stambena graditeljska cjelina-Hadžibabanićova kuća u Sarajevu	102/11, 48/13
87.	Gradivina – Tabočki (Hadži Osmanov) mesdžid u Sarajevu	54/20

Dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika BiH

Red.broj	Naziv dobra	Privremena lista broj
1.	Muzej "Mlade Bosne" (JU "Muzej Sarajevo 1878-1918") u Sarajevu	552
2.	Sebilj na Baščaršijom trgu u Sarajevu	558
3.	Objekti Sarajevske pivare u Sarajevu	526
4.	Serijatska sudačka škola u Sarajevu	560
5.	Zgrada pošte u Sarajevu	514
6.	Akademija likovnih umjetnosti u Sarajevu	524

Prilog 4 – Popis pojedinačnih nacionalnih spomenika i dobara upisanih na Privremenu listu nacionalnih spomenika u obuhvatu zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo

Proglaseni nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnika BiH"
1.	Graditeljska cjelina – Električna centrala na Hiseima (Marijin-Dvoru) u Sarajevu	44/15, 52/20
2.	Graditeljska cjelina – grupa zgrada u Kotromanićevoj ulici (Kotromanićeva br. 36, br. 38, i zgrada na uglu Kotromanićeve i ul. Kalmija Baniha) u Sarajevu	82/13, 52/20
3.	Graditeljska cjelina – Oficirski paviljoni u Sarajevu	13/11, 10/20
4.	Pokretno dobro – Sarajevska hogađa, vlasništvo Bosne i Hercegovine, koja se čuva u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu	6/03
5.	Historijska građevina – Zgrada muzeja revolucije (zgrada Historijskog muzeja Bosne i Hercegovine) u Sarajevu	103/12
6.	Pokretno dobro – Kupovski zapis vlasništvo Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu	67/16
7.	Graditeljska cjelina – Stambeni kompleks na Džidžikovcu u Sarajevu <i>Izjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-50 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	86/08, 48/13

8.	Historijska građevina – Zgrada Radničkog doma (Kinoteka) u Alipašinoj ulici br. 19 u Sarajevu	49/13
9.	Pokretno dobro – Filmski materijal Kinoteke Bosne i Hercegovine u Sarajevu	85/11
10.	Graditeljska cjelina – ulicu Čekalusa (područje između Mejtaša i Džidžikovca) u Sarajevu	80/16
11.	Graditeljska cjelina – Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine u Sarajevu	66/18
12.	Pokretno dobro – zbirka antičkih i srednjovjekovnih kamenih spomenika u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu	56/19
13.	Pokretno dobro – Fondovi i zbirke Historijskog arhiva Sarajevu	1/10
14.	Ambijentalna cjelina – Hadži Sinanova (Šilšahar Mustafa-paše) tekija sa Sarač Alijinom džamijom i mezarjem u Sarajevu	97/07, 48/13
15.	Graditeljska cjelina poznata kao kuća Alije Đerzeleza u Sarajevu	82/07, 48/13
16.	Historijska građevina – Saburina kuća u Sarajevu	88/07, 48/13, 64/20
17.	Graditeljska cjelina – Bakarevića (Kekeki-Sinanova) džamija u Sarajevu	1/18, 64/29
18.	Historijska građevina – vila Stefanija u ulici Mjedenica broj 5 u Sarajevu	94/09, 48/13, 68/20
19.	Historijska građevina – Stambeni objekat u ulici Višnjik 16 u Sarajevu	9/16
20.	Graditeljska cjelina – Čobanija (Čoban Hasan vojvode) džamija u Sarajevu	4/20

Dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika

Red.broj	Naziv dobra	Privremena lista broj
1.	Arheološki lokalitet na Marijin-Dvoru u Sarajevu	533

Prilog 5 – Smjernice za izradu prostorno-planskih dokumenata i plana i projekta očuvanja naslijeđa

Priikom izrade prostorno-planskih dokumenata, kao i u planiranju intervencija, do njihovih donošenja potrebno je ispoštovati sljedeće smjernice, mjere zaštite definirane za identificirane karakteristične zone i posebne mjere zaštite za identificirane dijelove zona.

1) Smjernice

1. Prostor nacionalnog spomenika u izradi neophodnog prostorno-planskog dokumenta treba biti prevashodno posmatran kao historijski urbani krajolik. Cjelokupna historijska slojevitost svih kulturnih i prirodnih vrijednosti historijskog urbanog jezgra treba biti sagledana i pravilno zaštićena, očuvana i prezentirana te omogućeni novi, ambijentalnom kontekstu i duhu današnjeg vremena prilagođeni, sedimenti kulturnog identiteta.
2. U cilju izrade prostorno-planskog dokumenta neophodno je prethodno snimiti postojeće stanje svih objekata, izgrađenih struktura i otvorenih i javnih površina na prostoru nacionalnog spomenika, koristeći ažuriranu geodetsku podlogu i podatke nadležnih institucija, izdata rješenja za građenje ili saglasnosti na tekuće održavanje.
3. Pri izradi prostorno-planskog dokumenta posebnu pažnju obratiti na zauzetost parcele, prostorno organiziranje građevinske parcele, uključujući rješenje internog i saobraćaja u mirovanju na parceli u vlasništvu, objekte i cjeline koji imaju izražen identitet, potencijal za razvoj i značaj za lokalnu zajednicu.
4. Sastavni dio prostorno-planskog dokumenta treba biti i plan i projekat očuvanja naslijeđa kompletnog prostora nacionalnog spomenika koji mora sadržavati: detaljan urbanističko-arhitektonski snimak postojećeg stanja;

- identifikaciju građevinskog stanja, konstruktivne stabilnosti, namjenu i korištenje svih objekata; identifikaciju, namjenu i korištenje otvorenih javnih prostora i prostora unutrašnjih dvorišta; analizu rizika po naslijeđe kao i mogućnosti razvoja; te prijedlog svih intervencija uključujući i trodimenzionalni model prostora sa preciznim prikazom volumena i izgrađenosti.
5. Odgovarajućim dijelovima plana i projekta očuvanja naslijeđa, i na osnovi ažurirane geodetske podloge, potrebno je prvenstveno identifikirati izvedene intervencije kojima je narušena autentičnost i integritet dijela objekata, objekta ili cjeline, odnosno područja u okviru nacionalnog spomenika, te dati smjernice za ublažavanje ili uklanjanje negativnog utjecaja na naslijeđe koje te intervencije imaju.
 6. Odgovarajućim dijelovima plana i projekta očuvanja naslijeđa potrebno je, između ostalog, definirati materijalizaciju i pristup "vraćanja" izvornog ili zadnjeg poznatog stanja dijela objekata, objekta ili cjeline odnosno područja, a sve zasnovano na autentičnoj dokumentaciji, definirati mogućnost postavljanja krovnih prozora, postavljanje reklama, natpisa i firmi, klima-uređaja, ograda i sličnog na fasadama objekata, te dati odgovarajuće mjere uređenja i načine korištenja za unutrašnja dvorišta. Potrebno je uraditi i energetske analize, te na osnovi toga predvidjeti minimalne, neinvazivne i po mogućnosti reverzibilne zahvate kojima bi se poboljšala energetska učinkovitost objekata.
 7. Intervencije na objektima i otvorenim prostorima, za koje nisu donesene pojedinačne odluke Komisije mogu biti: tekuće održavanje, rehabilitacija, rekonstrukcija, restauracija, konzervacija, adaptacija savremenoj upotrebi, a izuzetno i prenamjena, redizajn, nadogradnja odnosno dogradnja objekta te interpolacija.
 8. Izvođenje intervencije na pojedinačnim objektima i otvorenim prostorima nacionalnog spomenika je uvjetovano detaljnim snimanjem postojećeg stanja predmetnog objekta ili površine, a na ažurnoj geodetskoj podlozi.
 9. Predložene intervencije na objektima i otvorenim prostorima se zasnivaju na procjeni njihove pojedinačne i vrijednosti mikrocjeline unutar koje se nalazi predmetno dobro, te predložene namjene cjeline. Intervencije na objektima trebaju osigurati ponovnu upotrebu objekta i otvorenog prostora u prihvatljivoj namjeni, te rehabilitaciju mikrocjeline u smislu njenog redovnog korištenja.
 10. Intervencije na objektima i graditeljskim cjelinama na prostoru nacionalnog spomenika koje posjeduju spomenički karakter (utvrdila nadležna služba zaštite naslijeđa u procesu izrade planova i projekata očuvanja naslijeđa), trebaju biti usmjerene njihovoj konzervaciji i restauraciji i vraćanju izvornog ili zadnjeg poznatog stanja dobra prema autentičnoj dokumentaciji, uz mogućnost izvođenja radova adaptacije savremenoj upotrebi u enterijeru i radova podizanja energetske učinkovitosti, a sve s ciljem očuvanja autentičnosti i integriteta prostora nacionalnog spomenika i korištenja predmetnih pojedinačnih objekata.
 11. Intervencije na objektima i cjelinama na prostoru nacionalnog spomenika koje nemaju spomenički karakter (utvrdila nadležna služba zaštite naslijeđa u procesu izrade planova i projekata očuvanja naslijeđa), ali doprinose svaki posebno historijskoj vrijednosti i ambijentalnom karakteru prostora nacionalnog spomenika, bez obzira na fizičko stanje u kojem se nalaze, trebaju biti usmjerene njihovoj rehabilitaciji i uklopanju u historijsko urbano tkivo, uz očuvanje autentičnosti i integriteta prostora nacionalnog spomenika te ispunjavanju savremenih uvjeta života i korištenja predmetnih pojedinačnih objekata.
 12. Pri izradi prijedloga intervencije neophodno je jasno obrazložiti razloge odabira intervencije te plan njenog izvršenja, kao i namjenu objekta.
 13. Prijedlogom intervencija je potrebno posebno voditi računa o očuvanju uličnih fasadnih platana i mjerilu objekata (volumen, oblikovanje krovova i kolorit uz poštovanje regulacione i građevinske linije), te zastupljenosti zelenila u ukupnoj slici nacionalnog spomenika.
 14. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika prijedlogom intervencija ne smiju dovesti do ugrožavanja vizuelnog i funkcionalnog integriteta koji se očituje u:
 - a. Sagledavanju nacionalnih spomenika u skopu historijskog urbanog krajolika i proporcijских odnosa između njih i njihovog neposrednog okruženja;
 - b. Sagledavanju i čitljivosti linija ulica i fasada objekata u njima;
 - c. Očuvanju linije fasadnih avlijskih zidova u mahalama na padinama oko gradske jezgre;
 - d. Pogleda na nacionalni spomenik sa repernih tačaka okolnih brda i pogleda iz grada na mahale na okolnim brdima;
 - e. Sagledavanju silueta objekata iz prostora grada uz rijeku i očuvanje izvornog ili njemu najsličnijeg kolorita objekata, oblikovanja i kolorita krovova objekata na padinama nacionalnog spomenika;
 - f. Sagledavanju linija objekata u nizinskom dijelu grada sa okolnih padina i očuvanje izvornog ili njemu najsličnijeg kolorita objekata, oblikovanja i kolorita krovova objekata u nizinskom dijelu grada.
 15. U cilju zaštite vizuelnog identiteta i vizuelnog integriteta prostora nacionalnog spomenika:
 - a. Nije dozvoljena promjena kolorita, načina obrade fasade, oblika otvora, oblika krova ili bilo koja druga intervencija kojom se mijenja fasada objekta ili njen dio a bez prethodne pismene saglasnosti nadležne službe zaštite naslijeđa na prijedlog intervencije;
 - b. Na uličnim fasadama na prostoru nacionalnog spomenika nije dozvoljeno postavljanje klimauređaja, izuzev u izuzetnim slučajevima i uz saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa kojom se definira mjesto postavljanja te dizajn, materijalizacija i harmonizacija sa fasadom;

- c. Reklamni predmeti i reklamni panoji svojom postavkom ne smiju biti smetnja kretanju ljudi niti narušavati vizure i zaklanjati urbani pejzaž, a postavljanje reklama na krovovima objekata na prostoru nacionalnog spomenika, kao i postavljanje reklamnih tijela i stalnih struktura za reklamiranje između objekata preko ulice i njihovo oslanjanje na fasade objekata, jumbo panoa i bigboarda je moguće samo uz uvjet da neće dovesti do fizičkog oštećenja objekata, ugrožavanja sagledavanja ulica, vizuelnog integriteta cjeline te posjeduju prethodnu saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa na poziciju, način oslanjanja, materijalizaciju i osvjetljenje reklame;
- d. Dozvoljeno je privremeno i povremeno postavljanje umjetničkih ili reklamnih instalacija iznad dijelova ulica uz uvjet da mjesto kačenja na fasade objekata bude minimalne površine i vizuelno nenametljivo, a predmetni dio fasade popravljen nakon skidanja instalacije;
- e. Izuzetno i uz odobrenja nadležnih institucija dozvoljene su na fasadama objekata instalacije svjetlosnih i zvučnih efekata te njihovo korištenje za obilježavanje posebnih događaja ili podizanju društvene svijesti usmjerenih kampanja.
16. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika prijedlogom intervencija ne smiju dovesti do ugrožavanja funkcionalnog integriteta, odnosno trebaju biti usmjerene njegovom unapređenju što se očituje u:
- Očuvanju dominantnih funkcija u određenim dijelovima nacionalnog spomenika, poštujući različitost funkcije prizemlja i spratnih etaža;
 - Obavezni kontrole namjene i korištenja prizemlja te vraćanja izvorne namjene ili uvođenja namjena primjerenih karakteru nacionalnog spomenika, isključujući namjene čije uvođenje će zahtijevati veće izmjene strukture objekata ili cjelina.
17. Prijedlogom intervencija je moguće predložiti redizajniranje dijela objekata ili objekata (fasada) za koje je utvrđeno da su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
18. Izuzetno, prijedlogom intervencija je moguće predvidjeti i uklanjanje dijela objekata ili objekata koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
19. Iluminacija objekata i prostora treba biti urađena na osnovi projekta iluminacije kojim će se definirati vrsta, boja, jačina i usmjerenje osvjetljenja uz neophodne grafičke priloge na kojima će biti naznačene pozicije predviđenih rasvjetnih tijela sa svim potrebnim opisima.
20. Intervencije nadogradnje, dogradnje i interpolacije su dozvoljene jedino ukoliko neće dovesti do promjene vrijednosti, ambijentalnog konteksta i vizuelnog integriteta predmetnog mikrolokaliteta nacionalnog spomenika te nacionalnog spomenika kao cjeline, odnosno neće ugroziti karakter i značaj nacionalnog spomenika (mikrolokaliteta i cjeline), a osigurat će ponovnu upotrebu objekta u prihvatljivoj namjeni te rehabilitaciju mikrocjeline u smislu njenog redovnog korištenja. Novoprojektirani objekat svojim volumenom kao i visinom prizemlja mora biti harmoniziran sa volumenima postojećih objekata koji su snježeni neposredno uz predmetni objekat.
21. Prostori na kojima je moguća interpolacija, odnosno objekti na kojima je moguća dogradnja i nadogradnja, moraju biti precizirani kroz prostorno-planski dokument uz definiranje osnovnih uvjeta u skladu sa odredbama i mjerama zaštite ove odluke, a ukoliko se predlažu prije usvajanja prostorno-planske dokumentacije, moraju imati mišljenje Komisije.
22. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika projektom očuvanja naslijeđa s ciljem izgradnje novih objekata ne smiju dovesti do degradacije ili oštećenja nacionalnih spomenika, postojećih objekata i otvorenih površina.
23. Za javne površine (zelene površine, trotoari, trгови i slično) potrebno je uraditi projekat urbane rehabilitacije posmatrajući površine u ambijentalnom kontekstu kojem pripadaju, a ne kao pojedinačne i izolovane prostore. Projektom urbane rehabilitacije potrebno je posebno osigurati dostupnost javnih površina svim kategorijama stanovništva, očuvanje i sadnju autohtonog zelenila, osvjetljenje prostora, opremanje urbanim mobilijarom i prezentaciju značaja površine. Dodatno, svojim dimenzijama i završnom hodnom oblogom kretanju moraju biti prilagođene sve pješačke hodne površine na prostoru nacionalnog spomenika uključujući stepeništa, rampe i pristupe u objekte javne namjene.
24. Zadržati sve postojeće površine urbanog zelenila u toj namjeni, kroz rekonstrukciju, revitalizaciju i sanaciju zelenila uz istovremeno poboljšanje kvalitete i osiguranje jedinstvenog sistema urbanog zelenila. Prilikom održavanja postojećeg zelenila te interpolacije novog koristiti autohtone vrste u svim oblicima zelenila.
25. Urbani mobilijar mora u svom oblikovanju biti ujednačen unutar prostora zaštite nacionalnog spomenika, a dizajn usaglašen sa vrijednostima i identitetom prostora.
26. Dozvoljeno je privremeno zauzimanje javnih površina, isključivo uz odobrenje nadležnih službi za zauzimanje javnih površina i uz uvjet da prilikom planiranja zauzimanja prvo mora biti osigurana zadovoljavajuća širina javne površine za kretanje pješaka i prolazak vozila interventnih službi.
27. Za ruševne i napuštene objekte potrebno je utvrditi i privremene i trajne intervencije. Privremene intervencije podrazumijevaju da svi ruševni objekti na prostoru nacionalnog spomenika bez obzira na vlasništvo i (ne)identificiranog vlasnika i/ili korisnika moraju biti redovno čišćeni od otpada i samonikle vegetacije te osigurani od osipanja ili pada materijala i dijelova objekta kao i neovlaštenog pristupa.
28. Za neuređene površine potrebno je utvrditi i privremene i trajne intervencije. Privremene intervencije podrazumijevaju da se neuređene površine, kako izgrađenog tako i neizgrađenog zemljišta, moraju urediti u skladu sa sigurnosnim i sanitarno-higijenskim uvjetima te, po uređenju, privesti privremenoj odnosno konačnoj namjeni.
29. U okviru prostorne cjeline rijeke Miljacke sa mostovima i obalama neophodno je planirati

- uspostavu kontinuiteta šetnice i uz lijevu obalu Miljacke ("uvezati" postojeće dijelove), uz ozelenjavanje autohtonom vegetacijom.
30. Saobraćaj u mirovanju je potrebno što je moguće više izmjestiti van zone nacionalnog spomenika, odnosno smjestiti u podzemne garaže. Izvedbe podzemnih garaža ni u kom slučaju ne smiju dovesti do narušavanja vizuelnog integriteta i sagledavanja predmetnih mikrocelina i cjeline nacionalnog spomenika te degradacije ili oštećenja nacionalnih spomenika, postojećih objekata i javnih površina.
 31. Nije dozvoljeno uklanjanje postojećih objekata s ciljem izvođenja novih ili proširenja postojećih saobraćajnica, odnosno izvođenja površina za saobraćaj u mirovanju na nivou ili iznad nivoa terena.
 32. Prostorno-planskim dokumentom je potrebno dati rješenje za kretanje motornih vozila kategorija B+, E, C i dalje do F isključivo van zone nacionalnog spomenika.
 33. Dozvoljeno je izvođenje infrastrukturnih radova na postojećim sistemima s ciljem njihovog održavanja i unapređenja.
 34. Nije dozvoljena izgradnja magistralnih infrastrukturnih objekata i industrijskih objekata unutar prostora nacionalnog spomenika.
- 2) Mjere zaštite definirane za identificirane karakteristične zone
- a) Zone ulica generalno predstavljaju karakteristične elemente od izuzetnog značaja za očuvanje integriteta, autentičnosti i vrijednosti nacionalnog spomenika. Stoga se za zone ulica na prostoru nacionalnog spomenika utvrđuju, pored u stavu 1) navedenih i sljedeće mjere zaštite:
 1. Nadležne službe zaštite naslijeđa trebaju uraditi detaljan urbanističko-arhitektonski snimak zona ulica kojim je potrebno utvrditi postojeće stanje svih objekata i otvorenih prostora, a kroz osnove prizemlja, osnove sprata (spratova), pete fasade i fasada objekata.
 2. Snimkom treba identificirati i analizirati građevinsko stanje, namjenu i korištenje svih objekata i prostora unutrašnjih dvorišta, sve izvedene radove na objektima i prostorima sa informacijom o tome da li su radovi izvedeni sa odobrenjem za građenje ili ne, kvalitacija i opis intervencija, utjecaj intervencije na autentičnost, integritet i značaj ulica, namjenu i probleme u korištenju javnih površina. Identifikaciju vršiti na osnovi poređenja sa izvornim ili prema autentičnim dokumentima o zadnjem poznatom stanju objekata ili prostora.
 3. Na osnovi analize potrebno je uraditi elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije (u daljnjem tekstu: elaborat). Kroz njega treba definirati vrijednosti i značaj svakog pojedinog objekta i otvorenog prostora, identificirati objekte koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju kao i one koji su u izuzetno lošem građevinskom stanju a ne posjeduju nikakvu umjetničku ili estetsku vrijednost. Također je potrebno identificirati objekte i prostore koji su izloženi riziku skorog nestajanja usljed stanja konstrukcije, neodržavanja ili usljed pritiska ekonomskog razvoja.
 4. Elaboratom je potrebno utvrditi vrijednosti, autentičnost, integritet i ambijentalni značaj svih struktura prostora te u skladu sa tim utvrditi moguće intervencije na svakom pojedinom objektu i otvorenom prostoru. Izraditi plan obnove objekata sa jasno utvrđenim smjernicama pri odabiru građevinskog materijala, stila gradnje, prijedloga namjene i slično s ciljem zadržavanja autentičnosti i integriteta ili originalnosti izgleda.
 5. Intervencije moraju biti usmjerene očuvanju integriteta, autentičnosti i ambijentalnog konteksta ulica, te integriteta i autentičnosti objekata.
 6. Integritet, autentičnost i ambijentalni kontekst ulica se prvenstveno ugleda u uličnim fasadama (visinam vijenaca, visinama prizemlja, ritmu otvora, raščlanjenosti fasade, koloritu i slično), odnosno definiranoj regulacionoj i građevinskoj liniji, proporcijama i volumenima objekata, visini prizemlja i visini krovnih streha. Stoga se planiranim intervencijama moraju očuvati ulične fasade u svim predmetnim ulicama što podrazumijeva da se kroz intervencije definirane za pojedinačne objekte i parcele preciziraju mjere vodeći računa o integritetu cijele ulice, a ne samo predmetnog objekta.
 7. Za objekte ili njihove dijelove koji se analizom definiraju kao neprimjereni usljed izvedenih radova (sram utjecaja na autentičnost, integritet i značaj), odnosno u neskladu sa ambijentom, ili narušavaju ambijentalni kontekst i vrijednosti nacionalnog spomenika potrebno je, kroz elaborat, dati prijedlog mjera za umanjenje ili otklanjanje negativnog utjecaja (redizajn, zamjena određenih elemenata, obnova, i slično) ili izuzetno, prijedlogom intervencija je moguće predvidjeti i uklanjanje dijela objekata ili objekata koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
 8. Objekti i prostori građevinskog zemljišta na kojima je moguća dogradnja, nadogradnja i interpolacija moraju biti jasno definirani kroz elaborat, s tim da je za te objekte i prostore obavezno u sklopu prostorno-planskog dokumenta utvrditi detaljne urbanističko-tehničke uvjete uzimajući u obzir mjere zaštite utvrđene ovom odlukom, te vodeći računa da: ovim intervencijama izgrađeni objekti ili njihovi dijelovi ne smiju biti viši od neposredno susjednih objekata u ulici, da visina prizemlja mora biti jednaka visini prizemlja objekata u neposrednoj blizini, da nagib krova i krovne plohe trebaju biti harmonizirane sa okolnim objektima te da se mora ispoštovati regulaciona i građevinska linija. Interpolacija nije moguća na postojećim otvorenim javnim površinama ili u unutrašnjim dvorištima zgrada ukoliko se ne radi o reverzibilnim intervencijama ili intervencijama privremenog karaktera.
 9. Promjena kolorita, načina obrade fasade, oblika otvora, oblikovanja balkonskih ograda, zastakljivanje balkona, postavljanje vanjskih roletni i njihovih kutija, zadržavanje otvora ili bilo koja druga intervencija kojom se mijenja fasada objekta ili njen dio uključujući adaptaciju

- potkrovlja u stambenu namjeni ili, izuzetno, nadogradnju potkrovlja, može biti izvedena jedino ako je predviđena elaboratom i prema uvjetima koje je propisala nadležna služba zaštite naslijeđa.
10. Potrebno je predvidjeti izmještanje klimauređaja sa uličnih fasada objekata. Ukoliko to nije moguće, onda je potrebno definirati mjesto gdje klimauređaji mogu biti postavljeni kao i masku za njih.
 11. U planiranju intervencija na obnovi fasada (usmjerenoj kolorističkoj obnovi, poboljšanju energetske efikasnosti, konzervatorsko-restauratorskim radovima ili bilo kojoj drugoj) kao i kod planiranja radova adaptacije i/ili uređenja poslovnih prizemnih objekata potrebno je voditi računa u usklađenosti oblikovanje prizemlja objekta sa ostatkom objekta, odnosno prizemlje objekta mora svojim oblikovanjem, arhitektonskim stilom i koloritom biti u cjelosti usklađeno sa fasadom i oblikovanjem kompletnog objekta. Svi dijelovi prizemlja koji su vremenom izgubili autentičnost, oblikovanje i integritet uizrazu moraju biti vraćeni na izvorno ili zadnje poznato stanje prije izmjene, a sve u skladu sa dokumentacijom o autentičnom izgledu (tehnička dokumentacija i fotografije stanja prije izmjene).
 12. Elaboratom je potrebno predvidjeti intervencije usmjerene unapređenju energetske efikasnosti postojećih objekata, vodeći računa da ne smije doći do promjene uličnih fasada objekata, visine i oblika krova, oblika i kolorita prozora i svih ostalih arhitektonskih detalja koji čine vanjsko oblikovanje objekta. Intervencije trebaju uzeti u obzir potrebu zaštite objekta od kapilarne vlage i oborinskih voda, kao i upotrebu paropropusnih materijala u odgovarajućim izolacijama te biti usmjerene povećanju toplinske zaštite ovojnice objekata, učinkovitosti sistema grijanja, hlađenja, ventilacije, klimatizacije i pripreme potrošne vode, učinkovitosti sistema rasvjete, korištenja obnovljivih izvora energije i alternativnih sistema njihovog korištenja, te uvođenje sistema automatizacije i upravljanja objektima.
 13. Za objekte kojima je elaboratom predviđena intervencija konzervatorsko-restauratorskih radova i radova tekućeg održavanja potrebno je uraditi projekte konzervatorsko-restauratorskih radova te analizu mogućnosti poboljšanje energetske efikasnosti, a kojima se posebno treba obraditi sljedeće:
 - a. Intervencije na fasadama (kolorit, vraćanje izvornog stanja ili umanjeње negativnog utjecaja ireverzibilnih intervencija, ujednačavanje oblikovanja otvora, restauracija ulaznih vrata, konzervatorsko-restauratorski radovi na dekorativnim elementima i balkonima i ostalo);
 - b. Intervencije na krovnim ploham (nagib, stanje krovnog pokrivača i konstrukcije, mogućnost korištenja potkrovlja za stambenu ili poslovnu namjenu, mogućnost postavljanja krovnih prozora i ostalo);
 - c. Identifikacija problema i mogućnosti unapređenja sistema grijanja, vodo-snađbjevanja, otvora, poboljšanja zaštite objekta od kapilarne vlage i oborinskih voda, mogućnost postavljanja termičke izolacije sa unutrašnjih strana fasadnih zidova i krova uz definiranje prihvatljivih materijala (sa aspekta paropropusnosti, sprječavanja kondenza i vlage te kompatibilnosti sa izvornim materijalima);
 - d. Plan održavanja.
 14. Za objekte za koje se utvrdi rizik od skorog nestajanja, a posebno za one koji posjeduju određene vrijednosti i značaj, potrebno je uraditi projekat hitnih mjera zaštite. Projekat treba sadržavati i prijedlog budućeg upravljanja i mogućnosti prenamjene u druge kompatibilne namjene.
 15. Izuzetno, ako ne postoji dokazana mogućnost i izvediv način da se objekat spasi (konstruktivna nestabilnost u mjeri da se nepovratno onemogućuje restauracija i konzervacija) te ako ne postoji dokazana ekonomska potreba, ne smije se prihvatiti očuvanje historijskog naslijeđa koje predviđa spašavanje samo fasade objekta. U tim slučajevima se predlaže izgradnja novog objekta na istom mjestu s punim poštovanjem arhitektonsko-urbanističkih parametara postojećeg objekta i postojećeg historijskog okruženja. Za sve objekte i prostore potrebno je identifikirati rizike (prirodne i ljudske) te dati prijedlog djelovanja spram njih (zagađenje, buka, vibracije, zatvaranje obrta u prizemljima, povećanje izgrađenosti parcele usljed širenja objekata na otvorene prostore dvorišta, ubrzana promjena namjene objekata u odnosu na izvorno i ostalo).
 16. Za unutrašnja dvorišta i otvorene prostore potrebno je uraditi projekte urbane rehabilitacije. Unutrašnja dvorišta bi trebala biti ozelenjena, opremljena klupama i mobilijarom koji omogućava da ih koriste sve kategorije stanovništva, a posebno djece i starijih osoba. Izuzetno, moguće je predvidjeti izgradnju struktura reverzibilnog karaktera ili izgradnju privremenih struktura na prostorima dvorišta i otvorenih prostora, koje ne smiju utjecati na umanjeње vrijednosti, i integriteta lokaliteta te zaklanjati vizure na isti.
 17. U skladu sa karakterom svake pojedine površine uraditi projekat rehabilitacije javnih površina s primarnim ciljem da ih koriste svi građani (trgovi i otvorene površine uključujući zelene površine i mezarje Kovači, zelene površine i mezarje Alifakovac, parking oko Narodnog pozorišta i Doma mladih, trg ispred Doma Armije, Trg slobodjenja – Alija Izetbegović, parkovske površine na raškrčku ulica Mehmeda Spahe i Dalmatinska, Veliki i Mali park, parkovske površine oko zgrade Predsjedništva, Općine Centar i Zgrade Željeznica FBiH, Hastahana, i ostale). Projekat za svaku površinu treba sadržavati prijedlog javne rasvjete, urbanog mobilijara, obrade pješačkih i kolskih površina, elemente mikroarhitekture, iluminaciju okolnih objekata i prostora, te prijedloga načina korištenja određenih dijelova javnih površina za javnu upotrebu.
 18. Potrebno je identifikirati mogućnosti parkiranja na javnim površinama vodeći računa da nije dozvoljeno parkiranje niti zadržavanje na trotoarima i trgovima

- kao ni na drugim površinama koje predstavljaju mjesta okupljanja ljudi.
19. Uraditi identifikaciju potreba na održavanju i unapređenju infrastrukturne mreže sa definiranim potencijalnim utjecajima na naslijeđe.
- b) Za prostor mahala, kao jednog od karakterističnih dijelova, pored onih navedenih u stavu 1), utvrđuju se sljedeće mjere zaštite koje treba osigurati kroz prostorno-plansku dokumentaciju kao i bilo kakvu intervenciju u prostoru:
1. Osigurati očuvanje koeficijenta izgrađenosti, izvorni odnos objekata prema ulici, urbanističko i arhitektonsko mjerilo, oblikovanje, materijalizaciju i kolorit, te očuvati i unaprijediti zelene površine kroz planiranje dodatne sadnje autohtonog zelenila.
 2. Mogućnosti dogradnje, nadogradnje i interpolacije moraju biti detaljno definirani za svaku katastarsku parcelu kroz prostorno-plansku dokumentaciju, a posebno dozvoljeni horizontalni i vertikalni gabariti vodeći računa o neophodnosti harmonizacije sa mikrolokalitetom. Intervencije dogradnje, nadogradnje i interpolacije ne smiju dovesti do zaklanjanja vizura postojećih objekata (pravo na vidik) te moraju ostaviti približno jednak koeficijent izgrađenosti parcele (obaveza zadržavanja avlijskog odnosno dvorišnog prostora).
 3. Parkiranje u području mahala treba biti osigurano isključivo u okviru parcela u vlasništvu, odnosno nikako na javnim površinama.
 4. Kroz Elaborat potrebno je identificirati objekte koji su do danas sačuvali svoj izvorni izgled bez obzira na fizičko stanje u kojem se nalaze (izvorni izgled u cjelosti ili većim dijelom), objekte koji posjeduju umjetničku ili estetsku vrijednost, objekte za koje se u određenom vremenskom periodu vežu ugledni i poznati građani Sarajeva (objekti sa dokumentarnom vrijednosti) te javne površine koje predstavljaju prostor okupljanja ljudi kroz historiju.
 5. Identificirane objekte koji su sačuvali izvorni izgled i/ili posjeduju umjetničku ili estetsku vrijednost je potrebno preliminarno arhitektonski i fotografski snimiti te uraditi analizu mogućih konzervatorsko-restauratorskih radova i namjena objekta uzimajući u obzir vlasništvo, mogućnosti nadležnih institucija, njihovo buduće upravljanje i korištenje.
 6. Analiza konzervatorsko-restauratorskih radova treba obuhvatiti i mogućnost unapređenja energetske efikasnosti objekata, te dati stav prema mogućnostima uvođenja novih materijala i poboljšanja stanja građevine.
 7. Objekti koji posjeduju historijsku i/ili umjetničku vrijednost, a za koje nije moguće sprovesti konzervatorsko-restauratorske radove, odnosno za koje je prostorno-planskim dokumentom predviđeno rušenje i izgradnja novog objekta na njihovom mjestu, prije planirane intervencije moraju biti detaljno arhitektonski snimljeni (sa svim konstruktivnim detaljima i položajem u prostoru), a dokumentacija pohranjena u nadležnoj instituciji.
 8. Objekti u kojima su živjeli ili radili ugledni građani Sarajeva trebaju biti obilježeni na odgovarajući način.
 9. Za identificirane javne površine koje predstavljaju prostor okupljanja ljudi kroz historiju potrebno je uraditi projekat urbane rehabilitacije koji treba sadržavati prijedlog javne rasvjete, urbanog mobilijara, obrade pješačkih i kolskih površina, elemente mikroarhitekture, iluminaciju objekata te prijedloga načina korištenja određenih dijelova javnih površina za javnu upotrebu.
10. Kroz Elaborat potrebno je identificirati i objekte koji narušavaju ambijentalni kontekst i vrijednosti nacionalnog spomenika te kroz prostorno-planski dokument predvidjeti odgovarajuće mjere ublažavanja negativnog utjecaja tih objekata (redizajn fasada, sadnja zelenila, promjena kolorita i slično).
- 3) Pored mjere definiranih u stavovima 1) i 2) utvrđuju se sljedeće posebne mjere zaštite za identificirane dijelove zona ulica:
1. Za prostor ulice Mula Mustafe Bašeskije (dio koji nije obuhvaćen odlukom za Sarajevsku čaršiju) i ulice Maršala Tita:
 - Uraditi projekat unapređenja trotoara uz ulicu Mula Mustafe Bašeskije (postavljanje zaštitnih ograda visine minimalno 1,10 metar na dijelovima ulice Mula Mustafe Bašeskije gdje je trotoar uzak i kretanje pješaka nije sigurno, uklanjanje saobraćajnih znakova sa trotoara i njihovo postavljanje bez oslanjanja na hodne površine za pješake, uklanjanje odnosno podizanje na višu visinu reklamnih i drugih znakova i firmi koje izlaze van ravni fasade, ostavljajući slobodnim po vertikali prostor za pješake u minimalnoj visini od 2,40 metara i slično);
 - Uraditi identifikaciju prizemnih prostora u ulicama s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu nekorisćenih prostora te dati mjere koje, kroz intervencije u prostoru mogu ponovo korištenju prostora (poboljšanje dostupnosti, adaptacija i slično);
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ove dvije ulice (stambeno-poslovna zona) neophodno je uraditi plan ekonomskih i drugih potrebnih mjera za očuvanje i poticaj te upravljanje poslovnim prostorima u prizemlju objekata koje će pomoći njihovu rehabilitaciju (dati prijedlog odgovarajućih namjena po mikrozonama). Također je potrebno dati plan namjene i uređenja unutrašnjih dvorišta, a prema identificiranim korisnicima;
 - U ulici Maršala Tita neophodno je predvidjeti intervencije kojima bi se ponovo uspostavio kontinuitet uličnog platna na mjestima gdje je prekinut, a vodeći računa o regulacionim i građevinskim linijama, visini prizemlja i strehe neposredno susjednih objekata. Intervencijama se ne treba tražiti historičistički pristup, već savremen iskaz harmoniziran sa predmetnom mikrocejinom;
 - Na prostoru Velikog parka potrebno je izvršiti konzervatorsko-restauratorske radove na nišama, a prema odgovarajućem projektu.
 2. Za prostor ulica Obale Kulina bana i Obale Maka Dizdara, te korita rijeke Miljacke:
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ulice Obale Kulina bana (pretežno stambena zona na obali Miljacke) i Obale Maka Dizdara (zona

- većinom obrazovnih i administrativnih sadržaja) neophodno je uraditi urbanistički projekat uređenja i rehabilitacije obala Miljacke;
- Projektom prvenstveno trebaju biti date smjernice za prostorno uspostavljanje kontinuiteta šetnice uz obalu na obje njene strane, te nesmetano sagledavanje fasadnog platna u ulici Obala Kulina bana sa lijeve obale Miljacke (kontinuitet u potezu od Skenderije do Inat-kuće, odnosno granica nacionalnog spomenika Sarajevska čaršija). Dodatno projektom trebaju biti date smjernice za iluminaciju objekata u ulici Obala Kulina bana, te mjere za unapređenje pješačkih površina u obje ulice, a kroz sadnju dodatnog zelenila i opremanje urbanim mobilijarom;
 - Iluminacija objekata treba biti usklađena sa iluminacijom mostova u smislu kolorita i intenziteta iluminacije;
 - Za korištenje od strane pješaka treba biti unaprijeđena i desna obala, odnosno trotoar, a kroz aktivaciju obalnih zidova poštujući pravila sigurnosti i slično.
 - Vezano za ulicu Obala Kulina bana potrebno je:
 - Uraditi identifikaciju svih prostora u prizemljima objekata i unutrašnjih dvorišta u ulici, a s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Posebnu pažnju obratiti na trenutno i moguće korištenje unutrašnjih prostora za smještaj saobraćaja u mirovanju za potrebe korisnika objekata. Analiza treba uzeti u obzir sigurnost kretanja vozila i pješaka, potrebe stanara i korisnika neposredno susjednih zgrada, te potrebe za zelenim površinama u gradu;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu prostora u prizemljima objekata i unutrašnjih dvorišta, te dati mjere koje, kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju ili unapređenju korištenja za identificirane korisnike.
 - Vezano za ulicu Obala Maka Dizdara:
 - Na prostoru građevinskog zemljišta od mosta Čobanija do mosta Drvenija, potrebno je kroz odgovarajuće intervencije (interpolacija, dogradnja, nadogradnja, redizajn i slično), osigurati rehabilitaciju prostora i uspostavu uličnog platna uz uvjet da objekti volumenom moraju biti usklađeni sa postojećim objektima na desnoj obali Miljacke (kontinuitet visine izgradnje ranije izgrađenih objekata uz šetnicu na desnoj obali). Arhitektonsko oblikovanje treba biti savremeno, ali prilagođeno vrijednostima nacionalnog spomenika;
 - Preporučuje se produžiti šetalište na lijevoj obali u punoj postojećoj pješačkoj širini sa biciklističkom stazom uz rijeku Miljacku, odnosno šetnicom spojiti Obalu Maka Dizdara i Obalu Isa-bega Isakovića.
3. Za prostor ulice Ferhadija:
- S ciljem očuvanja vizuelnog integriteta i identiteta ulice nije dozvoljeno postavljanje i oslanjanje tendi, klimauređaja i reklamnih tijela na glavnim uličnim fasade objekata, kao ni postavljanje reklamnih tijela ili drugih stalnih struktura između objekata preko ulice i njihovo oslanjanje na fasade objekata;
 - Slobodnostojeća reklamna tijela na javnim površinama ne smiju ometati kretanje pješaka, kao ni vizuelni integritet cjeline (postavkom u prostoru, osvjetljenjem i slično);
 - Elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije u dijelu koji se odnosi na ovu ulicu, tačnije snimak i planirane intervencije na fasadama ulice Ferhadija, treba biti dopunjen smjernicama za postavljanje reklamnih tijela firmi i plaćenih reklama, kao i natpisa na fasadama i slobodno stojećim koje su uradile nadležne službe zaštite naslijeđa. Navedeni elementi na fasadi ne smiju narušiti vizuelni integritet ulice i pojedinačnih fasada svojom postavkom, veličinom niti iluminacijom;
 - Dozvoljeno je privremeno i povremeno postavljanje umjetničkih ili reklamnih instalacija iznad dijelova ulica uz uvjet da mjesto kačenja na fasade objekata bude minimalne površine i vizuelno nenametljivo, a predmetni dio fasade popravljen nakon skidanje instalacije;
 - Planom privremenog zauzimanja javne površine treba, između ostalog, propisati izgled, boju i materijalizaciju ugostiteljskog inventara, te raspored suncobrana. Za provođenje navedenog plana je potrebno prethodno pribaviti mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa;
 - Po uklanjanju ugostiteljskog mobilijara i inventara sa javne površine ona mora biti popravljena;
 - Potrebno je izvršiti iluminaciju objekata prema odgovarajućem projektu, na koji potrebno pribaviti saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa, kojim će se definirati vrsta, boja, jačina i usmjerenje osvjetljenja uz neophodne grafičke priloge na kojima će biti naznačene pozicije predviđenog osvjetljenja sa svim potrebnim opisima;
 - Instalacije svjetlosnih i zvučnih efekata te njihovo korištenje za obilježavanje posebnih događaja ili podizanju društvene svijesti usmjerenih kampanja se može realizirati samo izuzetno uz odobrenja nadležnih institucija;
 - Uraditi poseban projekat postavljanja reklamnih tijela kojim će se utvrditi položaj i iluminacija reklama na način da ne smiju zaklanjati vizure na fasade objekata i ulicu kao cjelinu.
4. Za prostor ulice Branilaca grada:
- S obzirom na značaj ulice u javnom životu građana preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanje pješaka;
 - S obzirom na značaj institucija i javnih površina u životu grada i građana preporučuje se zabrana parkiranja na trgu ispred Doma Armije i Umjetničke galerije Bosne i Hercegovine, te pretvaranje predmetnog prostora u manji gradski trg, čijim uređenjem bi se naglasio značaj objekata i institucija u neposrednom okruženju. Uređenjem se ne smije predviđati izgradnja stalnih nadzemnih struktura na ovom prostoru niti izvođenje prostornih elemenata koji bi zaklonili vizure na okolne objekte;

- S obzirom na značaj institucija i javnih površina u životu grada i građana preporučuje se zabrana parkiranja na trgu pored Narodnog pozorišta i ispred Doma mladih, te zadržavanje namjene otvorenog javnog prostora za potrebe stanovnika, održavanja manifestacija i drugih događaja iz kulture. Prostori trebaju biti ozelenjeni i uređeni u skladu sa značajem predmetne mikrocijeline u slici i životu grada;
 - Prostor mjesta i ostataka Kalin Ali-hodžine džamije treba biti uređen kao javna otvorena površina uz obaveznu prezentaciju ostataka džamije i interpretaciju njenog značaja;
 - Moguće je oblikovno povezivanje Trga Oslobođenja – Alije Izetbegovića i trga ispred Doma armije s ciljem kreiranja vizuelno jedinstvenog otvorenog javnog prostora;
 - Postojeće zelenilo u ulici, posebno drveće, mora biti sačuvano bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije u dijelu koji se odnosi na ovu ulicu, tačnije snimak i planirane intervencije na fasadama ulice Ferhadija, treba biti dopunjen smjernicama za postavljanje reklamnih tijela firmi i plaćenih reklama kao i natpisa na fasadama. Navedeni elementi na fasadi ne smiju narušiti vizuelni integritet ulice i pojedinačnih fasada svojom postavkom, veličinom niti iluminacijom.
5. Za prostore ulica Miss Irbina i Radićeva:
- S obzirom na značaj ulica u javnom životu građana preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanja pješaka;
 - Postojeće zelene površine, posmatrajući njihovu površinu, ali i cjelokupnu visoku vegetaciju, moraju biti očuvane bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Preporučuje se uraditi posebne projekte hortikulturnog uređenja, ozelenjavanja i unapređenja postojećih zelenih površina.
6. Za prostor ulice Koševo:
- S obzirom na značaj ulice u javnom životu građana i poslovnu upotrebu prizemnih prostora objekata preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanja pješaka;
 - Potrebno je izraditi detaljan projekat konzervatorsko-restauratorskih radova i iluminacije fasada u ulici u cilju očuvanja i prezentacije arhitektonskog oblikovanja historicističkih objekata u tim ulicama;
 - Uraditi projekat unapređenja trotoara u smislu uklanjanje saobraćajnih znakova sa trotoara i njihovo postavljanje bez oslanjanja na hodne površine za pješake, uklanjanje odnosno podizanje na višu visinu reklamnih i drugih znakova i firmi koje izlaze van ravni fasade ostavljajući slobodnim po vertikali prostor za pješake u minimalnoj visini od 2,40 metara i slično;
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ulice Koševo (stambeno-poslovna zona) neophodno je uraditi plan ekonomskih i drugih potrebnih
- mjera za očuvanje i poticaj te upravljanja poslovnim prostorima u prizemlju objekata koje će pomoći njihovu rehabilitaciju (dati prijedlog odgovarajućih namjena).
7. Za prostore ulica na Marijin-Dvoru:
- Potrebno je izraditi detaljan projekat konzervatorsko-restauratorskih radova i iluminacije fasada u ulicama Hiseta, Vladimira Perića Valtera i Kralja Tvrtka u cilju očuvanja i prezentacije arhitektonskog oblikovanja objekata historicizma i secesije u tim ulicama;
 - Na prostoru Hastahane je potrebno uraditi arheološka istraživanja. Svi eventualni nalazi trebaju biti ili prezentirani in situ ili dokumentirani i pohranjeni u muzej. Prostor Hastahane treba biti uređen kao gradski park sa maksimalnim ozelenjavanjem i prostorom za boravak stanovništva i održavanje manifestacija privremenog i povremenog karaktera. Projekat uređenja treba biti zasnovan na nalazima arheoloških radova i uvažiti njihove preporuke;
 - Ispod lokaliteta Hastahane je dozvoljena izgradnja podzemnih sadržaja (parking) uz uvjet da izgradnja ne smije dovesti do uništenja identiteta lokaliteta, ugrožavanja ili uništenja arheoloških nalaza i promjene nivoa parka, odnosno do ugrožavanja integriteta lokaliteta. Izgradnja može biti urađena tek nakon provedenih arheoloških radova i u skladu sa preporukama i rezultatima arheoloških istraživanja;
 - Uraditi identifikaciju prizemnih prostora u ulicama s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu nekorisćenih prostora te dati mjere koje kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju prostora (poboljšanje dostupnosti, adaptacija i slično);
 - Preporučuje se zabraniti parkiranje na uglu ulica Hiseta, Hamze Hume i Vladimira Perića Valtera, te prostor urediti kao mali gradski trg sa zelenilom i neprekinutim pješačkim hodnim linijama;
 - Postojeće zelene površine, posmatrajući njihovu površinu, ali i cjelokupnu visoku vegetaciju, moraju biti očuvane bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Preporučuje se uraditi posebne projekte ozelenjavanja i unapređenja postojećih zelenih površina, posebno vodeći računa o unutrašnjim dvorištima, a sve s ciljem podizanja kvalitete stanovanja u ovoj zoni.

Prilog 6 – Smjernice za izradu Plana upravljanja

- 1) Plan upravljanja mora biti usklađen sa prostorno-planskim dokumentima, planom i projektom očuvanja naslijeđa, strategijom očuvanja i interpretacije kulturno-historijskog naslijeđa, razvoja turizma i ekonomskog razvoja i ostalim relevantnim dokumentima te urađen u skladu sa smjernicama za izradu plana upravljanja datim u UNESCO Operativnim smjernicama za provođenje Konvencije o svjetskom naslijeđu, s obzirom na činjenicu da je na UNESCO Tentativnu listu upisano Sarajevo – jedinstveni simbol univerzalne multikulturalnosti – trajno otvoren grad.

- 2) Moguće je, za pojedine karakteristične zone na prostoru historijskog urbanog krajolika Sarajeva uraditi pojedinačne planove upravljanja s ciljem utvrđivanja detaljnih smjernica za upravljanje na tim prostorima uz obavezu da ti planovi upravljanja budu integrirani u i usklađeni sa Planom upravljanja za historijski urbani krajolik.
- 3) Navedena strategija mora biti rađena paralelno i dati smjernice zasnovane na zajedničkoj valorizaciji (vrijednosti naslijeđa prema Pravilnikom o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 82/19), upotrebna vrijednost (atraktivnost) i tržišna vrijednost dobara i cjelina, vrijednost kao resurs i iskorištenost).
- 4) Pored smjernica iz predmetne strategije, Plan upravljanja treba dati jasne korake (strateške i projektne) za upravljanje negativnim promjenama i velikim rizicima po prostor nacionalnog spomenika, a prvenstveno zagađenje, pritisak saobraćaja (u kretanju i mirovanju), pritisak turizma, promjena u načinu korištenja stambenih prostora, pritisak izgradnje novih i njezime neusaglašenih objekata na prostoru nacionalnog spomenika i slično. Planom upravljanja je potrebno definirati konkretne korake i projekte kojima bi se utjecalo na razvoj uz očuvanje karaktera grada, naslijeđenog identiteta, tradicije, kulturno-historijskog i prirodnog ambijenta te umanjeње negativnih promjena i upravljanje utvrđenim rizicima.
- 5) Plan upravljanja treba, između ostalog, sadržavati:
 1. Definiciju/opis sistema i mehanizama upravljanja (strategiju višegodišnjeg upravljanja nacionalnim spomenikom i smjernice za njenu realizaciju), a u skladu sa važećom zakonskom regulativom i potrebama očuvanja nacionalnog spomenika;
 2. Preciznu identifikaciju vrijednosti nacionalnog spomenika, ograničenja i potencijala u budućem korištenju, zahtjeve ili namjere vlasnika/korisnika u pogledu namjene, te intervencija koje na optimalan način dovode u ravnotežu prethodno navedeno i optimiziraju društveno-ekonomski benefit;
 3. Program aktivnosti baziran na cjelovitoj valorizaciji, zaštiti i prezentaciji nacionalnog spomenika kao i nalazima procjene utjecaja;
 4. Dostupne i realne sheme finansiranja i finansijske programe koji su dostupni za prostor nacionalnog spomenika sa zaštitnim pojasom;
 5. Prostorno-planski dokument izrađen za nacionalni spomenik;
 6. Vodič za upravljanje – pregled principa upravljanja (principi očuvanja naslijeđa);
 7. Integrirani vodič za očuvanje naslijeđa
 - a. Kategorije intervencije na objektima i javnim površinama
 - b. Plan detaljnih aktivnosti na konzervaciji i rehabilitaciji objekata i javnih površina
 - c. Vodič za konzervaciju/restauraciju/rekonstrukciju/rehabilitaciju objekata i javnih površina
 - d. Principi tekućeg održavanja objekata i javnih površina
 - e. Plan mjera energetske efikasnosti (usklađiti sa preporukama UNESCO-a i njegovoj inicijativi RENFORUS)
 - f. Strategija očuvanja nematerijalnog naslijeđa
 - g. Mjere djelovanja za očuvanje i poticaj zanata i zanatlija
 - h. Procjena rizika, pripremljenost na rizike i mjere ublažavanja rizika
 - i. Plan infrastrukturnih sistema
 - j. Plan prikupljanja i odvoz otpada
 - k. Zaštita i prezentacija nematerijalnog naslijeđa
 - l. Integrirani vodič za zaštitu okoliša
 - m. Zaštita vegetacije, sadnja autohtone vegetacije
 - n. Analiza prostora i formiranje novih zelenih površina
 - o. Zaštita voda
 - p. Vizuelna zaštita kompletnog prostora – definiranje mjera kontrole u cilju zaštite vizuelnog integriteta;
8. Plan smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta na prostoru nacionalnog spomenika i u njegovom zaštitnom pojasu koji će dati obavezujući regulatorni okvir upravljanja turističkim i ugostiteljskim kapacitetima;
9. Plan turističkog kretanja na području historijskog urbanog krajolika Sarajeva uz povezivanje sa bližim turističkim i kulturnim destinacijama;
10. Podizanje svijesti – pozitivna društvena i medijska kampanja o historijskom urbanom krajoliku – promocija vrijednosti, potencijala;
11. Zona utjecaja na nacionalni spomenik u kojoj je potrebno osigurati očuvanje identiteta i vizuelnog integriteta nacionalnog spomenika (zona definirana na grafičkom prilogu);
12. Definiran način prikupljanja sredstava iz komunalnih dadžbina i ostalih taksi te način usmjeravanja ka očuvanju i daljem razvoju nacionalnog spomenika;
13. Definiran način uvođenja spomeničke rente uz uvjet da se ostvareni prihodi po ovoj osnovi ulažu na održavanje, obnovu i investicije na području nacionalnog spomenika;
14. Plan korištenja prostora koje Grad Sarajevo i Općine Stari Grad i Centar Sarajevo daju u zakup ili na privremeno korištenje treba biti zasnovan na analizi stanja prostora nacionalnog spomenika i namjeni objekata, a urađen u cilju očuvanja identiteta i tradicionalnih aktivnosti prostora i balansiranja namjena;
15. Plan očuvanja, promocije i poticaja te mjere djelovanja za očuvanje tradicionalnih zanata i zanatlija, posebno onih koji djeluju na prostoru nacionalnog spomenika. U sklopu Plana neophodno je predvidjeti način dodjele, sistem kontrole te izgled certifikata, odnosno potvrde o autentičnosti proizvoda i porijekla za sve proizvoda koji se prodaju kao produkt tradicionalnih zanata;
16. Plan održivog razvoja turizma i upravljanja posjetama i posjetiocima (mjere djelovanje na prijetnju negativnog utjecaja masovnog turizma);
17. Plan uvođenja "uvezanih ulaznica" (*heritage pass*) za muzeje, parkinge i ugostiteljske sadržaje;
18. Utvrđivanja prioriteta intervencija;
19. Izvori finansiranja za prioritete intervencije kao i kompletnu implementaciju Plana upravljanja;
20. Akcioni plan:
 - a. program upravljanja naslijeđem u sklopu zaštićenog područja, sa definiranim nosiocima realizacije programa
 - b. etapni program provođenja plana sa finansijskim pokazateljima;
21. Monitoring i proces ažuriranja intervencija u prostoru i konzervatorsko-restauratorskih intervencija na objektima;
22. Plan koordinacije rada svih inspeksijskih službi na nivou općina, Grada, Kantona i Federacije;

23. Plan izgradnje kapaciteta (Capacity building) u oblasti upravljanja, obrazovanja, turizma.
- 6) Prostorno-planski dokument izrađen za nacionalni spomenik, kao sastavni dio Plana upravljanja treba sadržavati Plan i projekat očuvanja nacionalnog spomenika te, pored dokumenta i smjernica navedenih ovoj odluci Komisije (dispozitiv i Prilog 5), i sljedeće:
1. Ažuriranu geodetsku podlogu prostora nacionalnog spomenika i zaštitnog pojasa sa svim relevantnim podacima;
 2. Analizu trenutnog stanja prostorne cjeline, odnosno:
 - a. hronološki prikaz i stilsko određenje postojećih objekata, cjelina i prostora,
 - b. pregled spratnosti postojećih objekata, primijenjenih materijala, oštećenja i stepen očuvanosti izvornih struktura, materijala i dispozicije
 - c. prikaz izvršenih intervencija na objektima i prostorima uz kvalifikaciju i opis
 - d. za sve identifikovane intervencije potrebno je dati informaciju o tome da li je na projekat intervencije dato pozitivno mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa te da li su radovi izvedeni sa odobrenjem za građenje ili drugim adekvatnim odobrenjem, odnosno saglasnosti (kao što je saglasnost nadležne službe za radove tekućeg održavanja)
 - e. analizu utjecaja izvršenih intervencija na vrijednosti, atribute autentičnosti i stanje integriteta nacionalnog spomenika
 - f. hronološki prikaz namjene objekata i prostora sa pregledom njihove današnje namjene
 - g. valorizaciju i kategorizaciju objekata i prostora
 - h. pravni status o prethodnoj i trenutnoj zaštiti objekata i prostora uključujući i arheološke lokalitete
 - i. prikaz zastupljenosti i raspoređenosti, te valorizaciju zelenila;
 3. prikaz zastupljenosti i raspoređenosti starih zanata, tradicionalnih načina korištenja prostora i objekata, te upotrebe prostora i objekata za savremene potrebe (festivali, okupljanja i slično);
 4. Elaborat o otklanjanju ili ublažavanju negativnog utjecaja intervencija izvršenih u obuhvatu nacionalnog spomenika za koje je analizom utvrđeno da su degradirale prostor nacionalnog spomenika;
 5. Program arheoloških istraživanja i radova koji mora sadržavati i program zaštite arheoloških lokaliteta;
 6. Elaborat vizuelnog identiteta nacionalnog spomenika kojim će se, između ostalog, definirati materijalizacija, izgled i mjesto postavljanja urbanog mobilijara, reklamnih tijela, natpisa, hodnih površina, dozvoljena mjesta i ograničenja spram izlaganja robe u izlozima kao i definirati odredbe za ostalo što utječe na vizuelni identitet;
 7. Program uređenja i upravljanja javnim površinama kojim treba definirati način korištenja javnih površina (identificirati zelene površine i njihovo uređenje, dozvoljeni prostor za davanje u zakup i slično);
 8. Program očuvanja i promoviranja kulturnih i historijskih vrijednosti, kako materijalnih, tako i njihovih nematerijalnih komponenti – starih zanata i djelatnosti, tradicionalnih festivala i običaja koji su vezani za objekte i mjesta;
 9. Programi turističke promocije i korištenja prostora nacionalnog spomenika za potrebe turizma.
10. Pojedinačne projekte, a posebno:
- a. Uređenje centralnih pješačkih zona nacionalnog spomenika – javna rasvjeta, urbani mobilijar, obrada pješačkih i kolskih površina
 - b. Obnova infrastrukturne mreže, posebno vodovoda i kanalizacije – kao i rješavanje pitanja prečišćavanja otpadnih voda i zaštite vodotoka rijeke Miljacke;
11. Detaljno definirane uvjete za:
- a. Sanaciju, konzervaciju, uređenje i prezentaciju postojećih objekata i cjelina koji imaju vrijednosti i kontekstualni značaj (ambijentalno/pejzažni kontekst i drugi)
 - b. Restauraciju i rekonstrukciju historijskih objekata, oblika i prostora kojom će biti osiguran integritet historijske jezgre i čitljivost njenih specifičnosti (rekonstrukciju uništenih objekata, restauraciju objekata ili pojedinačnih arhitektonskih elemenata – horizontalni i vertikalni gabariti, proporcija, broj, veličina i raspored otvora, arhitektonski detalji, popločanje, oblik, nagib krova i vrsta pokrova, tretman fasada i avlijskih zidova prema ulicama itd);
12. Mehanizme za ostvarivanje integralne zaštite:
- a. definiranje načina finansiranja
 - b. plan konzervacije, intervencija i razvoja prostora za koji se Plan izrađuje odnosno regulacioni plan; navedeni planovi trebaju dati smjernice za djelovanje na svakom pojedinačnom objektu i urbanističkoj matrici u cilju očuvanja vrijednosti iste kao i fizičke stabilnosti objekta. Pored navedenog, potrebno je da definiše moguće upotrebe i eventualno prihvatljive izmjene na svakom pojedinom objektu (u funkciji, vanjskom izgledu ili unutrašnjoj dispoziciji). Dalje, potrebno je da definiše dozvoljene intervencije neophodne u cilju adaptacije pojedinih objekata ili pojedinih dijelova pojedinačnih objekata savremenim uvjetima života
 - c. definiranje zona za izradu detaljnih provedbenih planova i projekata nižeg reda
 - d. Plan implementacije (način vršenja monitoringa planiranih aktivnosti)
 - e. Planove: očuvanja, održavanja i korištenja; preventivnih, hitnih, interventnih i trajnih mjera zaštite; interpretacije, prezentacije i promocije; upravljanja turističkim posjetama
 - f. Plan i program održivog ekonomskog razvoja koji treba definirati: listu ključnih prostora i spomenika za obnovu (kako bi se stvorili uvjeti za regeneraciju putem kulturnog turizma), potrebne iznose i faze finansiranja planiranih konzervacijskih radova (uključujući i radove tekućeg održavanja), definirati izvore finansiranja (iz javnih ili privatnih izvora ili javno-privatnog partnerstva) te identificirati objekte za prioritarno finansiranje, kao i dati listu potencijalnih investitora i fondova kojima bi se moglo ponuditi finansiranje;
13. Elaborat o otklanjanju ili ublažavanju negativnog utjecaja intervencija izvršenih u obuhvatu nacionalnog spomenika za koje je analizom utvrđeno da su degradirale prostor nacionalnog spomenika;

14. Elaborat vizuelnog identiteta nacionalnog spomenika kojim će se, između ostalog, definirati materijalizacija, izgled i mjesto postavljanja urbanog mobilijara, reklamnih tijela, natpisa, hodnih površina, dozvoljena mjesta i ograničenja spram izlaganja robe u izlozima kao i definirati odredbe za ostalo što utječe na vizuelni identitet;
15. Program uređenja i upravljanja javnim površinama kojim treba definirati način korištenja javnih površina (identificirati zelene površine i njihovo uređenje, dozvoljeni prostor za davanje u zakup i slično); različite načine korištenja otvorenih prostora u zavisnosti od sezone (godišnjih doba) i potreba sinhronizacije upotrebe ovih prostora sagledavajući plan upravljanja korištenja prostora ovog tipa u cjelokupnoj zoni nacionalnog spomenika;
16. Programi očuvanja i promoviranja kulturnih i historijskih vrijednosti, kako materijalnih, tako i njihovih nematerijalnih komponenti - starih zanata i djelatnosti, tradicionalnih običaja i festivala i njihovih produkata koji su vezani za objekte i mjesta;
17. Programi interpretacije, prezentacije, promocije i korištenja prostora nacionalnog spomenika za potrebe turizma;
18. Program uvođenja novih tehnologija u svrhu poboljšanja korištenja prostora;
19. Procjenu utjecaja na nacionalni spomenik (*Heritage Impact Assessment - HIA* te *Environmental Impact Assessment - EIA*) za svaku Programom upravljanja planiranu intervenciju na nacionalnom spomeniku ili u njegovom zaštitnom pojasu. Za velike projekte je potrebno uraditi i stratešku studiju utjecaja (*Strategic Environmental Assessment*).
- 7) Plan upravljanja treba dati konkretne smjernice i korake za implementaciju (aktivnosti i vremenski okvir) za sljedeće:
 1. S ciljem umanjavanja zagađenja (aerogagađenje i vibracije) neophodno je smanjiti opterećenje saobraćajem (u kretanju i u mirovanju), zabraniti saobraćanje teških vozila na padinskim saobraćajnicama, ispitati mogućnosti unapređenja tramvajskog saobraćaja s ciljem umanjavanja vibracija, saobraćaj u mirovanju na javnim površinama rješavati isključivo ispod nivoa prizemlja (po zemlji) i zabraniti parkiranje na trotoarima i ulicama, osigurati raznovrsne mogućnosti za kretanje ekološki prihvatljivih prevoznih sredstava (bicikla, romobila i sl.), povećati broj zelenih površina, smanjiti broj i veličinu betonskih/asfaliranih površina, a u korist zelenih površina ili naći drugi način za postizanje bolje ekološke prihvatljivosti tih površina. Također je potrebno ostvariti saradnju sa svim nadležnim institucijama kako bi se utjecalo na smanjenje zagađenja Miljacke i izmještanje velikih zagađivača iz zaštitnog pojasa i neposredne okoline nacionalnog spomenika (zagađivači uzvodno uz Miljacku);
 2. Propadanje historijskih objekata se dešava zbog više razloga, među kojima se posebno ističu neodržavanje, nedostatak upravljanja i napuštanje. Detaljan snimak postojećeg stanja objekata na prostoru nacionalnog spomenika mora sadržavati i informacije o korištenju, otpornosti i sigurnosti objekta na prirodne i ljudske utjecaje (sigurnost spram požara, poplave, krađe i slično). Snimak je osnova baze podataka kojim moraju upravljati nadležne institucije i putem koje se treba vršiti monitoring stanja objekata i sigurnost njihovog korištenja na prostoru nacionalnog spomenika i zaštitnog pojasa, monitoring konzervatorsko-restauratorskih i svih drugih radova;
 3. U cilju očuvanja graditeljskog naslijeđa neophodno je razviti i njegovati kulturu očuvanja naslijeđa kroz insistiranje na osiguravanju sredstava i nadzoru nad provođenjem radova redovnog održavanja objekata i ulica, prenos znanja o razvoju i vrijednostima nacionalnog spomenika i graditeljskim tehnikama te osiguranje redovne obuke radnika koji bi radili na održavanju;
 4. Pored snimanja postojećeg stanja objekata i objedinjavanja znanja o restauratorskim tehnikama i prihvatljivim materijalima, neophodno je uspostaviti ekonomski održivo upravljanje građevinskim fondom koje neće dovesti do narušavanja autentičnosti i integriteta (prvenstveno oblikovanja, funkcije i načina korištenja). Ovo podrazumijeva stalno praćenje korištenja objekata, a posebno prizemlja na prostoru nacionalnog spomenika, limitiranje i utvrđivanje, u skladu sa principima održivog razvoja i očuvanja identiteta i autentičnog korištenja nacionalnog spomenika, broja i rasprostranjenosti ugostiteljskih objekata (kafana, hotela, hostela i svih drugih), planski osmišljenu i finansijski (kroz visinu rente) pomognutu aktivaciju napuštenih zona nacionalnog spomenika, promoviranje i kontinuiranu podršku novim i postojećim biznisima prihvatljivim na području nacionalnog spomenika, a koji mogu zaposliti veći broj ljudi i slično;
 5. U cilju očuvanja autentičnosti i integriteta nacionalnog spomenika, kontrola rasporeda biznisa i zanata je neophodna kao i monitoring rada. Namjena poslovnih prostora mora biti u skladu sa izvornom namjenom predmetnih mikrocjelina, a nadležne institucije trebaju voditi o tome računa prilikom izdavanja odobrenja za rad ili njihove kontrole. Potrebno je osigurati poticaje za oživljavanje određenih dijelova, odnosno ulica te osigurati prezentaciju svih dijelova jednako;
 6. U cilju poboljšanja kvalitete stanovanja na području nacionalnog spomenika potrebno je ispitati građevinsko stanje objekata i dati konkretne mjere za poboljšanje energetske efikasnosti postojećih građevina koje neće ugroziti autentičnost i integritet objekata;
 7. U cilju kontrole dogradnje i nadogradnje postojećih objekata neophodno je vršiti redovan monitoring na terenu, pravovremeno obavijestiti vlasnike o dozvoljenim i nedozvoljenim radnjama na objektima, osigurati vlasnicima informaciju o postupcima ishodovanja potrebnih dozvola za dozvoljene radove, odmah po uočavanju izvođenja nedozvoljenih radova obavijestiti sve nadležne i zainteresirane strane i inspekciju;
 8. Turizam predstavlja izuzetan ekonomski resurs, ali treba biti strogo kontroliran kako bi se ispravno razvijao i ne bi doveo do trajnog uništenja kulturnog i prirodnog naslijeđa. Stoga je neophodno definirati strategiju, plan i program razvoja turizma koji bi bili integrirani sa drugim ekonomskim sektorima i strategijama očuvanja naslijeđa. Pritisak na užu historijsku jezgu se mora smanjiti uspostavljanjem alternativnih i komplementarnih aktivnosti i turističkih ruta koje uključuju područje čitavog historijskog urbanog krajolika i okoline Sarajeva. Dodatno, potrebno je omogućiti bolju dostupnost

- pojedinačnim lokalitetima (muzejima, galerijama i slično) kao i kompletnom prostoru nacionalnog spomenika, što podrazumijeva definiranje pojedinačnih problema i individualni odgovor (naprimjer, uklanjanje štandova za prodaju suvenira ili vizuelno napadnih reklamnih tijela neposredno uz ulaz u muzej i sl), kao i generalni odgovor kroz regulaciju saobraćaja i postavljanje turističke signalizacije (isključivo u saradnji sa institucijama nadležnim za zaštitu naslijeđa);
9. Neophodno je izraditi strategiju, plan i program marketinga, promocije spomeničkih vrijednosti i komunikacije sa posjetiocima u svrhu razvoja turizma, očuvanju zanata, izrade autentičnih suvenira i rukotvorina, gastro ponude i karakterističnog načina života te kreiranje moderne i prihvatljive turističke ponude u skladu sa navedenim. Neophodno je unificirati pravila korištenja znakova, zaštitnih boja, logotipa te uvesti jasna pravila 'brandinga' i PR strategije lokaliteta;
 10. Uvažavajući prethodno navedene smjernice i sve ostalo što utvrde institucije uključene u izradu Plana, a što nije u suprotnosti sa Odlukom Komisije, Plan upravljanja treba razraditi strateške ciljeve te akcije i projekte za njihovo postizanje. Strateški ciljevi, između ostalog trebaju biti usmjereni i ka:
 - a. Zaštiti, očuvanju, restauraciji i unapređenju arhitektonskog, arheološkog, umjetničkog, etnološkog, arhivskog, bibliotečkog i zanatskog naslijeđa i svih za navedene vezanih komponenti nematerijalnog naslijeđa
 - b. Očuvanju, rehabilitaciji i unapređenju krajolika, uključujući sve mahale na padinama i okolna brda, kroz unapređenje uvjeta života u mahalama i stambenim objektima na prostoru nacionalnog spomenika
 - c. Očuvanju, podršci zanata, proizvodnih i uslužnih aktivnosti koje vode povećanju zapošljavanja, a prihvatljive su u području nacionalnog spomenika sa stanovišta očuvanja naslijeđa, odnosno kompatibilni su sa vrijednostima i značajem nacionalnog spomenika
 - d. Unapređenju dostupnosti i kretanja na prostoru nacionalnog spomenika, insistirajući i kreirajući mogućnosti za alternativna prevozna sredstva (bicikla, romobili i sl) i povećanju pješačkih površina
 - e. Očuvanju postojećih zelenih površina (javni i privatni u avlijama) i njihovom proširenju
 - f. Edukaciji i podizanju svijesti o vrijednostima i značaju lokaliteta te ispravnoj interpretaciji i prezentaciji naslijeđa
 - g. Koordiniranom radu na očuvanju, promociji, prezentaciji i razvoju, kulturnim inicijativama i marketingu vezanom za nacionalni spomenik
 - h. Razvoju ljudskih resursa za upravljanje, planiranje i razvoj prostora
 - i. Kreiranju sistema koordinacije u cilju dijeljenja i diseminacije svih podataka među institucijama nadležnim za različite oblasti, a prvenstveno zaštite naslijeđa, planiranja, razvoja, katastra i zemljišnih knjiga

- j. Kreiranju novih načina kreativnog, održivog i sa stanovišta očuvanja naslijeđa i ekologije, prihvatljivog razvoja prostora nacionalnog spomenika.

Prilog 7 – Gazi Husrev-begov vakuf

Grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa unutar historijskog urbanog krajolika Sarajeva je spomenik od izuzetnog značaja za Bosnu i Hercegovinu.

Gazi Husrev-begov vakuf u Sarajevu osnovan je 1531. godine i predstavlja jednu od najstarijih institucija koje djeluju u kontinuitetu u jugoistočnoj Evropi. Ova institucija danas u velikoj mjeri egzistira na principima ustanovljenim vakufnamama iz prve polovine XVI stoljeća. Kao institucija vakufa, Gahusrev-begov vakuf nije jedina te vrste u Bosni i Hercegovini ali je svakako najveća, najpoznatija i cjelovito očuvana vakufska institucija koja svoje djelovanje promovira i kroz svoje publikacije te stalna ulaganja u objekte i biblioteku.

Grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa se danas najvećim dijelom nalazi na teritoriji Općine Stari Grad u Sarajevu i predstavlja materijalni dokaz o kontinuitetu postojanja ove jedinstvene organizacije.

Osnivanje Vakufa je od neprocjenjivog značaja za učvršćivanje razvoja Sarajeva kao grada, a njegov razvoj neodvojiv od razvoja grada. Upravo stoga se grupa objekata Vakufa posebno izdvaja.

Mjere zaštite za grupu objekata Gazi Husrev-begovog vakufa su sljedeće:

1. Za sljedeće nacionalne spomenike primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama:
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begov bezistan sa dućanima u Sarajevu, opština Stari Grad – Sarajevo, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 18/07, 20/08, 48/13, 51/17, 27/20)
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova medresa sa mjestom i ostacima Hanikaha u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH" 42/07, 48/13, 64/20)
 - Arheološko područje – ostaci Tašlihana u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 100/07, 48/1, 67/16)
 - Graditeljska cjelina – Hadžimuratovića Daire u Sarajevu (Velike Daire), opština Stari Grad – Sarajevo, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/08, 48/13)
 - Građevina – Sahat kula u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 99/06, 48/13, 76/19)
 - Graditeljska cjelina – Hastahana (zgrada Vakufske bolnice) u Sarajevu, opština Stari Grad, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/08, 48/13)
 - Građevina – Morića Han u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 4/20)
 - Građevina – hotel Stari Grad u Sarajevu ("Službeni glasnik BiH", br. 94/09, 48/13, 4/20)
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova džamija u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 105/06, 48/13, 27/20; *Ispravka Odluke, broj 04.1-2.5-48/20-4 od 15.12.2020. godine dostavljena za objavu*).
2. Za sljedeća dobra primjenjuju se mjere zaštite utvrđene odlukom za Historijski urbani krajolik Sarajevo ("Službeni glasnik BiH", br. xx/20):

- Posjedi vezani uz hotel "Evropu", a koji su pripadali kompleksu Tašlihana - k.č. 1184 i 1186, K.O. Sarajevo I (novi premjer).
 - Nekadašnja "Hastahana": k.č. 180, 181 (ulica Halilbašića, Hastahana), K.O. Sarajevo I (novi premjer).
 - Gazi Husrev-begov hamam: k.č. 1067 (ugao ulica M. M. Bašeskije i Pehlivanuše, Gazi Husrev-begov hamam sa kućištem i dvorištem), 1065 (ranije postojeći dućan sa dućaništem ispred Gazi Husrev-begovog hamama), 1061 (zemljište ispred Gazi Husrev-begovog hamama); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Historijska građevina na Obali Kulina bana: k.č. 2038, 2042, 2045/1-3 (Obala Kulina bana broj 25 i Zrinskog čikma, bivša zgrada Policije); K.O. Sarajevo XI (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela u blizini stambeno-poslovnog objekta u Kulovića ulici: dio k.č. 1820/1, dio k.č. 1819/1 i 1819/2 (unutrašnje dvorište); K.O. Sarajevo IV (novi premjer), općina Centar Sarajevo;
 - Stambeno-poslovni objekat u ulici Edhema Mulabdić (ugao ulica M.M. Bašeskije i Edhema Mulabdića): k.č. 1000, 999, 998, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Stambeno-poslovni objekat u Kulovića ulici (objekat na uglu ulica Kulovića i Branilaca grada): k.č. 1822/1, K.O. Sarajevo IV (novi premjer), općina Centar Sarajevo;
 - Građevine i zemljište u ulici Tekija čikma: k.č. 2039, K.O. Sarajevo XI (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Safet-bega Bašagića i Tahčića sokaku: k.č. 135, 137, 138 (ulica Tahčića sokak), k.č. 130, 133, 136 (ulica Safet-bega Bašagića); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo.
3. Za sljedeća dobra primjenjuju se njihove zaštite utvrđene odlukom i izmjenom i dopunom odluke za Historijsko gradsko područje - Sarajevska čaršija (odluka "Službeni glasnik BiH", br. 42/14, *Izmjene i dopune Odluke broj 07.1-2.5-48/20-45 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu*):
- "Imaret": k.č. 922 (Mudželiti veliki br. 15, zgrada uprave Gazi Husrev-begovog vakufa u unutrašnjosti kompleksa, zajedno sa dućanima ispod zgrade), k.č. 919/2 (Mudželiti veliki br.15, unutrašnji dio kompleksa - "Aeroplan"), k.č. 919/3 (Mudželiti veliki br.15, unutrašnji dio kompleksa, pekara "Imaret"), k.č. 918 (Mudželiti veliki br.13, istočni dio), k.č. 917 (Mudželiti veliki br.11, istočni dio), k.č. 915 (Mudželiti veliki br.9, istočni dio), k.č. 914 (Mudželiti veliki br.7, istočni dio); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", južni dio: k.č. 1403/2 (Gazi Husrev-begova ulica i Mali kujundžiluk), k.č. 907, 911, 908, 909, 913 (ulica Mali kujundžiluk), k.č. 903 (ulica Mali kujundžiluk, južna strana ulice), k.č. 897, 905, 912 (ulica Mali kujundžiluk, Vakuf Ašide hanume Imaretlić), k.č. 910 (ulica Mali kujundžiluk, Vakuf džamije Načadži hadži-Osmana); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", sjeverni dio: k.č. 927, 1401/1, 1401/2, dio 1402/2, dio 1402/2, 1401, 926, 925, 924 (ulica Sarači), k.č. 921 (ugao ulica Sarači i Gazi Husrev-begova, Aeroplan); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", zapadni dio (dućani na zapadnoj strani Gazi Husrev-begove ulice): k.č. dio 1402/2 i 921, (ugao ulica Gazi Husrev-begova i Sarači), k.č. dio 1402/2 (ugao ulica Gazi Husrev-begova i Sarači, Vakuf Muntehe Kulović, rođene Sandžaktar), k.č. dio 1402/2, dio 1402/4, dio 1402/5, dio 1402/8 (ulica Gazi Husrev-begova), k.č. dio 1402/9 (ulica Gazi Husrev-begova, Vakuf hadži-Ibrahim-age Čomarc); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dio objekta Daire: k.č. 712 (ulica Halači); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Sahat kula: k.č. 920 i 919/1 (unutrašnji dio kompleksa); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani južno od kompleksa Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 845, 841, 835, 834, 837 (ulica Čurčiluk veliki), k.č. 844 (ulica Čurčiluk veliki br. 15), k.č. 842 (ulica Čurčiluk veliki br. 17), k.č. 840 (ulica Čurčiluk veliki br. 23), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 839 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 843 (ulica Čurčiluk veliki, Evladijet vakuf Hasnije-hanume Mašić), k.č. 833, 832 (ulice Kujundžiluk veliki i Čurčiluk veliki), k.č. 838 (Veliki čurčiluk, Zaklada Moše Danijela Saloma); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani sjeveroistočno od Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 818 (ulica Čizmedžiluk), k.č. 817 i 819 (ugao ulica Sarači i Čizmedžiluk), k.č. 820, 821 i 822 (ulica Sarači broj 22), k.č. 821 (ulica Sarači, 2/3 suvlasnik nije nacionaliziran, 1/3 vlasništva Gazi Husrev-begovog vakufa nacionalizirana); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani zapadno od Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 849, 850 (ulica Mudželiti veliki), k.č. 846 (Mudželiti veliki br.2), k.č. 847 (Mudželiti veliki br.5), k.č. 848 (Mudželiti veliki br.6), k.č. 891 (Mudželiti veliki br.3); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani koji se nalaze istočno od Gazi Husrev-begove džamije sa obje strane ulice Čizmedžiluk: k.č. 644, 649, 651, 656, 659, 660, 668, 814, 816, 822, 823, dio 828, 829, 830 (ulica Čizmedžiluk), k.č. 817 (ulica Čizmedžiluk, Evladijet vakuf hadži Mehmeda Kahodaja); k.č. 631, 632 (ugao ulica Sarači i Čizmedžiluk, vakuf Mustafa-bega Dženetića); 827 (Čizmedžiluk br.7) (izuzet iz nacionalizacije), k.č. 827 (Čizmedžiluk br.7), k.č. 826 (Čizmedžiluk br.9), k.č. 825 (Čizmedžiluk br.11), k.č. 822 i 824 (Čizmedžiluk br.13), k.č. 813 i 822 (Čizmedžiluk br.13), k.č. 815 (Čizmedžiluk br.23); k.č. 645 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf Džemile hanume Madžarević), k.č. 654, 648 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf džamije Havadže Kemaludin), k.č. 657 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf Tabak hadži-Hasana); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Kazazi: k.č. 633, 634, 639, 640, 643, 646 i dio 647, 649, 650, 653, 661, 662/2, 665 (ulica Kazazi), k.č. 662/2 (ulica Kazazi, Vakuf Halač Davud), k.č. 662/2 (ulica Kazazi, Mekteb Kalin hadži-Ali), k.č. 654 (ulica Kazazi, Vakuf Mehmeda Garibije), k.č. 642 (ulica Kazazi, Vakuf džamije Ferhat-bega), k.č. 637 (ulica Kazazi, Vakuf Subašizade hadži-Mehmeda), k.č. 635, 636, 638 (ulica Kazazi, Vakuf Subašizade hadži-Mehmeda), k.č. 630

- (ugao ulica Sarači i Kazazi); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
- Dućani na sjevernoj strani ulice Sarači: k.č. 448, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 935, 936, 939, 940, 941, 942, 943, 946, 947, 948, 949, 950, 959 (ulica Sarači), k.č. 957 (ulica Sarači, Vakuf Mujaga Svrzo), k.č. 609 (zasebno uknjižena parcela u sklopu "Morića hana", ulica Sarači broj 77), k.č. 609 (ulica Sarači br. 75, dućan kod ulaza u Morića han) k.č. 609 (ulica Sarači, vakuf džamije Kadi Bali-efendije), k.č. 617 (ulica Sarači, vakuf Minet-zade Mehmed-bega), k.č. 954,955 (ulica Sarači, južno u odnosu na Hanikah), k.č. 952,953 (ulica Sarači, južno u odnosu na Hanikah i Džulagin dvor), k.č. 956,958 (ulica Sarači broj 41, južno u odnosu na Hanikah i Džulagin dvor); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Na dijelu Čaršije zvanom "Trgovke", koji se nalazi istočno od "Kolobare": k.č. 628/5 (građevinski plac); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani na istočnoj strani Gazi Husrev-begove ulice: k.č. 902 i 903 (ulica Mali kujundžiluk), k.č. 855, 857, 858, 882, 884, 885, 886, 887, 901 (ulica Gazi Husrev-begova), k.č. 873 (ulica Gazi Husrev-begova, Zaklada Moše Danijela); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Stambeni objekat u ulici Sime Milutinovića (broj 8): k.č. 1294 i 1295, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Nekadašnji "Veliki han": k.č. 311 i dio 312 (Dijamant, ulica Samardžije), 310 (Razni korisnici u 11 poslovnih prostora, ulica Samardžije broj 12); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Džulagin dvor: k.č. 961 (ugao ulica M. M. Bašeskije i Džulagine, internat i učionice GHB medrese), k.č. 961 (južni ulaz prema ulici Sarači); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Zgrada nekadašnjeg Gazi Husrev-begovog mekteba u ulici Čemerlina: k.č. 1906, K.O. Sarajevo III (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo
 - Dućani u ulici Safet-bega Bašagića i Tahčića sokaku: k.č. 135, 137, 138 (ulica Tahčića sokak), k.č. 130, 133, 136 (ulica Safet-bega Bašagića); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela na uglu ulica Bazarđani i Čurčiluk veliki kod Brusa-bezistana: k.č. 753 (dio pločnika); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela pored Brusa-bezistana: dio k.č. 756 (ulica Bazarđani, dio pločnika); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo
 - Parcela u ulici Oprkanj kod ulice Telali: dio k.č. 357, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Prostor nekadašnje Sagrdžijske čaršije: k.č. 1395, 1396, 1398, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo.
4. Na sljedeće dobro se primjenjuju mjere zaštite utvrđene odlukom za graditeljsku cjelinu – Štrosmajerova ulica u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 53/19):
- Gazi Husrev-begova palata na Trgu fra Grge Martića.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 36. stavak (1) Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 47/16), na sjednici održanoj 2. studenoga 2020. godine, donijelo je

ODLUKU O PROGLAŠENJU POVIJESNOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

I. – OPĆI DIO

Članak 1.

(Predmet pravne zaštite)

- (1) **Povijesni urbani krajolik Sarajeva** proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).
- (2) Nacionalni spomenik čini cjelovit prostor povijesnog urbanog krajolika na području uže gradske jezgre Sarajeva na dijelu općine Stari grad i općine Centar, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Granice nacionalnog spomenika definirane su prema katastarskim česticama navedenim u Prilogu 1. ove odluke koji čini njezin sastavni dio.
- (3) Shodno vrijednosti posebnih cjelina utvrđuju se sljedeći prostori unutar nacionalnog spomenika:
 1. A1: Prostori na kojemu se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom u granicama povijesnog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 3. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 2. A2: Prostori na kojemu se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02) (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 3. B: prostor unutar granica utvrđenih u članku 1. stavak 2. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima A1 i A2.
- (4) Zaštitni pojas nacionalnog spomenika, koji obuhvata prostor naslijeđenih vrijednosti i zonu kompozicionog i funkcionalnog povezivanja sa prostorom nacionalnog spomenika, definiran je katastarskim česticama navedenim u Prilogu 2. ove odluke koji čini njezin sastavni dio.
- (5) Unutar zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika izdvajaju se sljedeći prostori:
 1. Z1: Prostori na kojemu se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Povjerenstva o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom unutar granica zaštitnog pojasa povijesnog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 4. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 2. Z2: Prostori na kojemu se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika (Prilog 4. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 3. Z3: prostor unutar granica utvrđenih u članku 1. stavak 4. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima Z1 i Z2.

Članak 2.

(Kategorizacija)

Sukladno Pravilniku o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH" broj 82/19), nacionalni spomenik je svrstan u kategoriju

za takav zaključak našao i u samom prijedlogu žalbe da se prvostepena presuda preinači i da se apelant kazni po zakonu budući da je preinacanje moguće jedino u situaciji kada su u prvostepenoj presudi odlučne činjenice pravilno utvrđene, ali se s obzirom na utvrđeno činjenično stanje, po pravilnoj primjeni zakona, ima donijeti drugačija presuda u skladu sa članom 314 ZKPBiH. Takođe, Ustavni sud nalazi da je Sud BiH u obrazloženju osporene odluke naveo da je kažnjavanje po zakonu, kako to tužilac u svom žalbenom prijedlogu traži, interes žalbe, zbog čega je nesporno da je preispitivanje žalbe u okviru toga da li je materijalno pravo dobro primijenjeno u granici obima preispitivanja prvostepene presude. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud nalazi da je Sud BiH u obrazloženju osporene odluke dao jasne i precizne razloge u pogledu obima odlučivanja po žalbi Tužilaštva, pa se ne može zaključiti da je primjena relevantnih zakonskih odredaba u bilo kojem dijelu bila proizvoljna. Nađale, a u vezi s apelantovim navodima kojima ističe da je Sud BiH proizvoljno tumačio odredbu člana 162b. KZBiH kada je zaključio da krivično djelo nije ostalo u pokušaju, Ustavni sud nalazi da je Sud BiH jasno zaključio da radnje opisane u odredbi člana 162b. stav 3 KZBiH po svom krivičnopravnom značaju predstavljaju radnje pripremanja, a kako je prvostepeni sud pravilno našao da je apelant neke od tih, alternativno određenih radnji i preduzeo i dovršio, onda nije sporno da se u konkretnom slučaju radilo o djelu koje je dovršeno, a ne pokušano. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da je Sud BiH u obrazloženju osporenih presuda dao jasne i precizne razloge za svoje stavove, u čemu Ustavni sud ne nalazi proizvoljnost.

38. Osim toga, apelant navodi da mu je povrijeđeno pravo na jednakost strana u postupku, pravo na akuzatorni postupak i pravo na pretpostavku nevinosti, te se u vezi s tim navodima poziva na teoriju i praksu Evropskog suda i Ustavnog suda. Međutim, Ustavni sud zapazila da apelant ove navode nije obrazložio i konkretizovao, niti ih je na bilo koji način doveo u vezu s predmetnim postupkom, već je samo paušalno naveo da su mu navedena prava povrijeđena, te se, stoga, Ustavni sud neće ni baviti tim navodima.

39. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da su neosnovani apelantovi navodi da mu je osporenim presudama povrijeđeno pravo na pravично suđenje iz člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 1 Evropske konvencije.

VIII. Zaključak

40. Ustavni sud zaključuje da nema kršenja prava na pravичno suđenje iz člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 1 Evropske konvencije budući da je Sud BiH za svoje odluke dao detaljno, jasno i argumentovano obrazloženje u pogledu primjene pozitivnopravnih propisa.

41. Na osnovu člana 59 st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

42. Prema članu VI/5 Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Председник

Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

ISPRAVKE

169

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. novembra 2020. godine, objavljenoj u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeća

ISPRAVKA

ODLUKE KOMISIJE ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA O PROGLAŠENJU HISTORIJSKOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

U Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21) vrši se ispravka, tako da se u članu 19. riječi: "Danom donošenja" zamjenjuju riječima: "Stupanjem na snagu".

Broj 04.1-2.5-27/21-19

27. januara 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajući Komisije
Radoje Vidović, s. r.

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju povijesnog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. studenog 2020. godine, objavljenoj u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeći

ISPRAVAK

ODLUKE POVJERENSTVA ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA O PROGLAŠENJU POVIJESNOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

U Odluci Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju povijesnog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21) vrši se ispravak, tako da se u članku 19. riječi: "Danom donošenja" zamjenjuju riječima: "Stupanjem na snagu".

Broj 04.1-2.5-27/21-19

27. siječnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedatelj Povjerenstva
Radoje Vidović, v. r.

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog pejzaža Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. novembra 2020. godine, objavljenoj u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeća

Broj: 12-01-04-32093-2/24
Sarajevo, 14.06.2024. godine

VLADA KANTONA SARAJEVO
SEKRETAR VLADE

Šabaredžović - Klačar Mersiha

(Ovdje)

SKUPŠTINA KANTONA
PREDSJEDAVAJUĆI SKUPŠTINE

Elvedin Okerić

(Ovdje)

Zastupnica Sanela Klarić je u skladu sa članom 213. stav (1) Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo”, br : 41/12- Drugi novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22 – Ispravka) na 16. radnoj sjednici Skupštine Kantona Sarajevo, održanoj dana 10.06.2024. godine, u okviru tačke Dnevnog reda “Poslanička/zastupnička pitanja, inicijative i odgovori”, uputila je zastupničku inicijativu Ministarstvu kulture i sporta Kantona Sarajevo koja glasi:

“da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno – historijsko naslijeđe Kantona Sarajevo tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU”.

Prilog: Zastupnička inicijativa Sanele Klarić od 10.06.2024. godine

Odgovor na zastupničku inicijativu zastupnice Sanele Klarić:

Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo u načelu prihvata zastupničku inicijativu zastupnice Sanele Klarić, da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno – historijsko naslijeđe tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU.

Zastupničku inicijativu koja se najvećim dijelom odnosi na Projekat Grada Sarajeva “Sanacija i restauracija fasade zgrade Narodnog pozorišta u Sarajevu” prosljeđujemo na razmatranje i eventualno postupanje Gradu Sarajevu i Javnoj ustanovi Narodno pozorište Sarajevo, obzirom da je u toku obezbjeđivanje kreditnih sredstava iz domaćeg kreditnog zaduženja za ovaj projekat koji je od velikog značaja za pozorišnu djelatnost u Kantonu Sarajevo, pogotovo što je zgrada Narodnog pozorišta proglašeni nacionalni spomenik, te je za izvođenje bilo kakvih radova na njoj naophodno odobrenje Federalnog ministarstva prostornog uređenja, a radove može izvoditi isključivo firma licencirana za izvođenje radova na nacionalnim spomenicima.

- Prilog: 1. Odluka kojom se Povijesna građevina – Narodno pozorište u Sarajevu proglašava nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", broj 3/08),**
2. Odluka Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21 i 10/21 - ispravka), (R.br. 67. stranica 77.)
3. Kopija Zastupničke inicijative Zastupnice Klarić Sanele.

**Koordinator izrade odgovora
na skupštinska pitanja i inicijative**
Elvedina Kozadra, šef Odjeljenja za pravne poslove

MINISTAR

Kenan Magoda

Dostaviti:

1. Naslov (1. i 2.),
3. Javna ustanova Narodno pozorište Sarajevo,
ul. Obala Kulina bana broj 9
4. Grad Sarajevo,
ul. Hamdije Kreševljakovića broj 3
5. a/a.

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina

CANTON SARAJEVO
ASSEMBLY

Broj: 01-04-32093-2/24
Sarajevo, 10.06.2024. godine

-VLADA KANTONA SARAJEVO

-MINISTARSTVO KOMUNALNE PRIVREDE, INFRASTRUKTURE, PROSTORNOG UREĐENJA, GRAĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA KANTONA SARAJEVO

-MINISTARSTVO KULTURE I SPORTA KANTONA SARAJEVO

-KANTONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU KULTURNO-HISTORIJSKOG I PRIRODNOG NASLIJEĐA SARAJEVO

-KOMISIJA ZA ZAŠTITU KULTURNO-HISTORIJSKOG NASLIJEĐA SKUPŠTINE KANTONA SARAJEVO

-ZAVOD ZA PLANIRANJE RAZVOJA KANTONA SARAJEVO

-ZAVOD ZA IZGRADNJU KANTONA SARAJEVO

-GRAD SARAJEVO

PREDMET: Zastupnička inicijativa, dostavlja se –

Zastupnica **Sanela Klarić** u skladu sa članom 213. stav (1) Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 41/12-Dруги нови преčišćени текст, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22-Iсправка), na 16. radnoj sjednici Skupštine Kantona Sarajevo, održanoj dana 10.06.2024. godine, u okviru tačke Dnevnog reda "Poslanička/zastupnička pitanja, inicijative i odgovori", uputila je zastupničku inicijativu koju vam u prilogu dostavljam.

Molimo da pokrenutu inicijativu tretirate u okviru nadležnosti i nakon postupanja po istoj, shodno odredbama Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo u pisanom obliku, obavijestite Skupštinu o učinjenom.

Prilog: Zastupnička inicijativa

Pripremila: Amela Smailagić-Čamdžić
Kontrolisala: Aida Zeković

CO:

- sekretar SKS
- sekretar Vlade

PREDSTAVLJAVAJUĆI
SKUPŠTINE KANTONA SARAJEVO

Edin Okerić

Adresa: Reisa Džemaludina Čauševića 1, 71 000 Sarajevo
Tel: + 387 (0) 33 562-055, Fax: + 387 (0) 33 562-210
Web: <http://skupstina.ks.gov.ba>
E-mail: skupstina@skupstina.ks.gov.ba

1/1

Politička organizacija građana "Naša stranka"
Branilaca Sarajeva 5/1, 71 000 Sarajevo
Telefon: 033 408 888; Fax: 033 408 881
E-mail: nasastranka@nasastranka.ba
Web: www.nasastranka.ba

Sanela Klarić, zastupnica u Skupštini Kantona Sarajevo
Sarajevo, 24.4.2024.

Dostaviti:

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Kanton Sarajevo
Skupština Kantona Sarajevo
n/r predsjedavajući Skupštine Kantona Sarajevo g. Elvedin Okerić

Uputiti:

Vlada Kantona Sarajevo
Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS
Ministarstvo kulture i sporta KS
Kantonalni Zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo
Komisija za zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa
Kantonalni Zavod za planiranje i razvoja KS
Kantonalni Zavod za izgradnju KS
Grad Sarajevo

PREDMET: ZASTUPNIČKA INICIJATIVA

Poštovani, na osnovu člana 213. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 41/12 - Drugi Novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22), gore navedenom ministarstvu upućujem zastupničku inicijativu da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno historijsko naslijeđe KS tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU.

OBRAZLOŽENJE:

Kanton Sarajevo je usvojio Zeleni Akcioni plan i jedan je od 100 odabranih gradova Evrope koji se obavezao da će do 2030. god., kroz projekte održivog razvoja i cirkularne ekonomije, ostvariti ciljeve potpune dekarbonizacije.

Svjesni smo da obnovom fasada i zamjenom prozora objekata koji su zaštićeni kao kulturno-historijsko naslijeđe u Sarajevu sigurno će dobiti estetski ljepši izgled. Međutim upravo radi prilika održivog razvoja, obaveza prema usvojenim dokumentima i namjerama Kantona Sarajeva, smatram da je važno da se aktivnosti obnove fasade i zamjene prozora usmjere i uvežu sa aktivnostima i mjerama energetske efikasnosti i obnovljivim izvorima energije odnosno svim mjerama zelenog certificiranja.

Na primjeru planirane aktivnosti sanacije i restauracije fasade i cjelokupne fasadne stolarije objekta Narodnog pozorišta Sarajevo, sa financiranjem Vlade Kantona Sarajevo i Grada

Sarajeva, koji su za svaku pohvalu, možemo pokrenuti ove značajne promjene u načinu planiranja ovih sanacija. Želim Vas također obavijestiti da uprava Narodnog pozorišta razumije sve prednosti koje se navode u ovoj inicijativi tesu spremni da planiranom sanacijom i restauracijom nastave u drugim fazama dostići i mjere uštede energije. Narodno pozorište Sarajevo će pokrenuti aktivnosti na identificiranju dodatnih mjera unaprijeđenja energijske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije u objektu, a kako bi dodatno unaprijedili komfor korisnika, izvođača i uposlenika, te dodatno smanjili troškove za energiju i vodu. Nadogradnjom projekta obnove fasade i zamjene fasadne stolarije sa unaprijeđenjem sistema ventilacije, grijanja i hlađenja možemo minimalno uštediti 50% trenutnih troškova, a uz korištenje obnovljivih izvora energije naše troškove možemo dodatno značajnije smanjiti.

Naime godišnji troškovi na komunalije zgrade Narodnog pozorišta za grijanja, hlađenja, električne energije i vode iznose preko 320.000 KM. Urađenim glavnim projektom sanacije i restauracije fasade i cjelokupne fasadne stolarije objekta Narodnog pozorišta Sarajevo, postit će poboljšanja u komforu korisnika i uposlenika, daleko poboljšati zvučna izolacija, kao i uštede u energiji i godišnjim računima. Međutim, kako bi pokušali da predviđenim radovima na fasadi i fasadnoj stolariji maksimiziramo uštede, važno bi bilo da u ovoj fazi projekta umjesto planiranih jednostrukih prozora sa dvostrukom ostakljenjem, ugradimo prozore sa trostrukim ostakljenjem. Fasadnu stolariju nakon planirane zamjene nećemo sigurno mijenjati u narednih 50 godina, pa je važno da gdje je to moguće uradimo što je bolje moguće. Trostruko ostakljenje nije potrebno planirati na fasadnoj stolariji sa dvostrukim prozorima, mogu ostati sa dvostrukim ostakljenjem obzirom da imamo praktično dupla dvostruka ostakljenja na dvostrukoj stolariji.

Smatramo da objekat Narodnog pozorišta i kolektiv mogu i moraju biti pioniri najboljih praksi obnove historijski zaštićenih objekata u Evropskim gradovima od kojih puno možemo naučiti i preuzeti. U tim EU praksama se obezbjeđuje samoodrživost objekata i institucija koje njima upravljaju što je važno jer uštede od komunalija možemo usmjeriti u razvoja programa i kapaciteta. Uvjereni smo da uz podršku EU fondova i projekata možemo obezbijediti učešće stručnjaka iz EU koji u saradnji sa našim lokalnim stručnjacima mogu preuzeti najbolje prakse. Postoji niz adresa donatora kojima možemo delegirati ovaj projekt kao projekt posebnog značaja za Kanton Sarajevo.

Vjerujem da je vrijeme da promislimo i na efikasniji način usmerimo budžetska sredstva u budućnosti kroz usvajanje i provođenje najboljih praksi održivog razvoja. Zgrada Narodnog pozorišta je idealna prilika da pokrenemo promjene.

S poštovanjem,

Sanela Klarić, zastupnica

Odluka je objavljena u „Službenom glasniku BiH“, broj 3/08.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 39. stavak 1. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 11. do 17. rujna 2007. godine je donijelo

ODLUKU

I.

Povijesna građevina – Narodno pozorište u Sarajevu proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik nalazi se na zemljištu označenom kao k.č. broj 61 (stari premjer) što odgovara k.č. br. 2081/1, 2081/2, 2081/3 (novi premjer) upisane u z.k. uložak broj XLVIII/80, k.o. Sarajevo XLVIII, općina Centar Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika, ustanovljenoga sukladno Aneksu 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini („Službene novine Federacije BiH“, br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati financijska sredstva za izradu i postavljanje informacijske ploče sa temeljnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III.

U svrhu trajne zaštite nacionalnoga spomenika utvrđuju se sljedeće mjere zaštite koje se odnose na prostor definiran u točki I. stavak 2. ove odluke:

- dopušteni su isključivo konzervatorsko-restauratorski radovi, radovi tekućeg održavanja i radovi koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnoga ministarstva nadležnoga za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine;
- izvršiti sanaciju suterenskih i prizemnih dijelova objekta i njihovu zaštitu od kapilarne vlage;
- izvršiti izradu projekta restauracije enterijera objekta sa detaljnim snimkom stanja (arhitektonski i dr. snimci);
- projekat mora biti zasnovan na metodološkom pristupu koji će biti usmjeren na zaštitu historijskih vrijednosti objekta;
- nije dopuštena promjena stilskih značajki objekta uklanjanjem ili dodavanjem pojedinih dekorativnih elemenata i arhitektonskih detalja (kamene i druge plastike, vijenaca i sl.);
- izvršiti sanaciju svih instalacija u objektu (proupožarni sistem, elektro, vodovod i kanalizacija) uz prethodno ispitivanje stanja instalacija;
- izraditi projekat gromobranske instalacije;
- izraditi plan održavanja objekta.

IV.

Stavljaju se izvan snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski spisi koji su oprečni odredbama ove odluke.

V.

Svatko a posebice nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe, suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI.

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnome ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine i općinskom tijelu uprave nadležnome za poslove urbanizma i katastra, u svrhu provedbe mjera utvrđenih u toč. II. – V. ove odluke i nadležnome općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII.

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web-stranici Povjerenstva (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII.

Sukladno članku V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini odluke Povjerenstva su konačne.

IX.

Danom donošenja ove odluke, sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (»Službeni glasnik BiH« broj 33/02, »Službeni glasnik Republike Srpske« broj 79/02, »Službene novine Federacije BiH« broj 59/02 i »Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH« broj 4/03) briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim brojem 515.

X.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u »Službenom glasniku BiH«.

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Broj: 02-2-131/07-5
12. rujna 2007. godine
Sarajevo

Predsjedatelj Povjerenstva
Dubravko Lovrenović

Obrazloženje

I – UVOD

Na temelju članka 2. stavak 1. Zakona o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika, ustanovljenoga sukladno Aneksu 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, »nacionalni spomenik« je dobro koje je Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika proglasilo nacionalnim spomenikom, sukladno čl. V. i VI. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (»Službeni glasnik BiH«, broj 33/02), sve dok Povjerenstvo ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za to dobro podnesen zahtjev.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika donijelo je odluku o stavljanju zgrade **Narodnog pozorišta u Sarajevu** na Privremenu listu nacionalnih spomenika pod rednim brojem 515.

Sukladno odredbama Zakona, a na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. i članka 35. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Povjerenstvo je pristupilo provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra,
- sadašnje stanje i namjenu dobra, uključujući opis i fotografije, podatke o oštećenjima tijekom rata,
- podatke o intervencijama na restauraciji i drugoj vrsti radova na dobru, itd.,
- povijesnu, arhitektonsku i drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištenja dokumentacije u sklopu ove odluke.

Na temelju uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Narodno pozorište u Sarajevu je locirano centralnom dijelu grada, na uglu Obale Kulina bana i Kuloviceve ulice i zajedno sa objektima Štamparije, Glavne pošte, palače Pravde i drugih objekata, čini karakterističan urbanistički niz, nastao tokom austrougarskog perioda, koji je određen tadašnjim regulaciono-građevinskim redom.

Sa južne strane objekta se nalazi ulica Obala Kulina bana i rijeka Miljacka, dok se na sjevernoj strani objekta nalazi Pozorišni trg, ograničen ulicom Branilaca grada.

Sa zapadne strane, prostor je definiran Kulovica ulicom, a potom zgradom Pošte iz austrougarskog perioda.

Istočno od Narodnog pozorišta se nalazi javni parking i savremeni upravni objekat građen šezdesetih godina XX. vijeka.

Nacionalni spomenik obuhvaća zemljište označeno kao k.č. 61 (stari premjer) što odgovara k.č. 2081/1, 2081/2, 2081/3 (novi premjer) z.k. uložak XLVIII/80, k.o. Sarajevo XLVIII, općina Centar, Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

U graditeljskoj historiji austrougarskog perioda, zgrada današnjeg Narodnog pozorišta, koja je građena 1897. i 1898. godine, a projektovana 1896. godine od strane Karla Paržika(1), zauzima istaknuto mjesto.

Gradnja ovog objekta vezana je za razdoblje punog razmaha graditeljske i obrtničke djelatnosti u Sarajevu, koje je dodatno pospješeno usvajanjem novih građevinskih propisa. Građevinskim redom iz 1893. godine. Novi građevinski propisi se direktno oslanjaju na „Bauordnung“, prvu građevinsku regulativu koju uvode nove vlasti(2). Ovim Građevinskim redom iz 1893. godine, po kojem se radilo prilikom gradnje današnjeg Narodnog pozorišta u Sarajevu, detaljnije su razrađeni propisi po kojima se primjenjuju građevinski materijali, a postavljene su i precizne norme u pogledu dimenzioniranja novih građevina(3). Isto tako, Regulacionim planom ovog građevinskog reda, koji je doduše bio ograničen samo na centralni, ravničarski dio grada, bilo je regulisano građenje svih novih objekata, i uvodi se mogućnost zakonskog uticaja na dimenzije i spoljni izgled objekata. Ovim planom je bilo dozvoljeno građenje dvospratnih stambenih objekata na potezu od Vijećnice do Drvenije mosta, a od Drvenije do Mosta na Skenderiji bilo je dozvoljeno građenje samo jednospratnih stambenih jedinica, i to sa baščama okrenutim prema Miljacki. Taj propis je izmijenjen neposredno pred gradnju zgrade Narodnog pozorišta, prilikom regulisanja Miljacke i građenja Apelovog keja (Obale). Tom prilikom je izgrađen niz javnih objekata znatno veće spratnosti od ranije propisane, između ostalog zgrada Narodnog pozorišta. Taj niz je nizvodno sa desne obale Miljacke upotpunjen gradnjom zgrada Pošte i Pravosudne palače(4).

Po projektu arhitekta Karla Paržika(5), 1897. godine, počinje izgradnja reprezentativnog objekta koji se prvobitno naziva „Društveni dom“. Izgradnji objekta je prethodilo poklanjanje zemljišta od strane Zemaljske vlade(6), koja je u skladu sa svojom politikom zdušno pomagala i stimulirala gradnju javnih i kulturnih objekata koji imaju historicistička i „proevropska“ obilježja. Zgrada „Društvenog doma“ je svečano otvorena 2. januara 1899. godine(7).

U istom objektu, svoje prostorije istovremeno otvara „Gospodski klub“, osnovan godinu dana ranije(8).

Tokom austrougarske uprave, ovaj objekat nikada nije zvanično prerastao u pozorište, već je sve vrijeme bio „Društveni dom“, ili „Herren club“ ili „Clubhaus“, u kojem se mogu održavati pozorišne predstave, „Saaltheater“(9).

Izgradnja „Društvenog doma“ spada u prvu fazu djelovanja arhitekta Karla Paržika u Sarajevu, kada uglavnom projektuje i gradi javne objekte. Kasnije, u svojoj drugoj stvaralačkoj fazi uglavnom gradi objekte za Katoličku crkvu(10).

U pogledu stilskog određenja, „Društveni dom“ je osmišljen u historicističkom duhu, koji se direktno oslanja na doktrinu strogog akademskog historizma(11) u kojem je Karl Paržik školovan, tokom godina provedenih na studiju arhitekture u Beču. Korijene ovakve vezanosti autora za historizam ne treba tražiti samo u njegovoj akademskoj naobrazbi, već i u autorovom porijeklu(12).

Stilski gledano, objekat je rađen historicističkim neorenesansnim jezikom, a u pogledu kompozicije i detalja, moguće je prepoznati određene elemente koji su preuzeti sa „Narodnog pozorišta“ u Pragu. Razvoj fasade, pročelja, horizontalna raščlanjenost, karakteristični detalji kamene ograde i drugo, su elementi koji vezuju projekat „Društvenog doma“ u Sarajevu, sa svojim desetak godina starijim, uzorom iz Praga(13).

Po nekim drugim autorima, kompozicija i detalji historicističke neorenesansne fasade Narodnog pozorišta su najvjerojatnije rađeni po uzoru na Berzu u Beču, koju je projektovao arhitekt Teofil fon Hansen, veliki Paržikov učitelj iz Beča koji je očito imao veliki uticaj na svog učenika (14). Kasnije će isti autor, i svoje kapitalno ostvarenje, Zemaljski muzej, izvesti istim arhitektonskim jezikom (15).

Prvobitno, Paržik određuje ulaz sa juga, sa Obale Kulina bana, i to je razlog zašto je ova fasada, u originalnom obliku, simetrična, monumentalna i stroga, i predstavlja školski primjer historicističkog neorenesansnog izraza.

Današnja glavna, ulazna strana, koja se nalazi na suprotnoj, sjevernoj strani, bila je znatno skromnija. Paržik je rješavao kao sporednu fasadu, lišenu stroge simetrije i izrazite neorenesansne monumentalnosti. Tek u narednom, XX. stoljeću, prilikom adaptacije „Društvenog doma“ u Narodno pozorište, ova fasada dobija konačna stroga neorenesansna obilježja, a vanjski izgled objekta biva upotpunjen.

Gradnja ovog kapitalnog objekta, u široj javnosti je praćena sa velikim zanimanjem. Godine 1896., objekat se u sarajevskoj štampi naziva „Udružni dom“, i predstavlja se kao mjesto gdje će se odvijati kulturni i javni život i to „na čoknu Kulovića ulice, a glavnim pročeljem na Apelovu obalu... kojoj je u namjeni častan zadatak, da bude središtem društvene sarajevske, naročito da bude hramom svetim Muzama“ (16).

I prije gradnje „Društvenog doma“, u Sarajevu su postojala brojna mjesta gdje se aktivno odvijao kulturni život, i gdje su igrane pozorišne predstave (17). Sasvim je jasno da je u takvim uslovima bilo normalno da jedan reprezentativni objekat, kakav je bio „Društveni dom“, evoluirao u namjensku pozorišnu kuću koja je nedostajala Sarajevu. Zgrada „Društvenog doma“ biva adaptirana u pozorište definitivno u periodu od 1921. Karl Paržik je imao čast da učestvuje i u toj važnoj adaptaciji (18).

Adaptacija „Društvenog doma“ u Narodno pozorište je bilo u sklopu šireg društvenog plana Ministarskog savjeta Kraljevstva o organizaciji državnih, oblasnih i putujućih pozorišta. Po rješenju ovog političkog tijela od 1. septembra 1919. godine, o organizaciji državnih, oblasnih i putujućih pozorišta u Kraljevini Srbiji, Hrvata i Slovenaca, utvrđene su tri kategorije narodnih pozorišta.

U prvu kategoriju su svrstana tri državna (nacionalna) pozorišta u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani.

U drugu kategoriju spadaju oblasna pozorišta u Sarajevu, Skoplju, Novom Sadu i nekim drugim gradovima (19).

I najzad, u treću kategoriju spada određen broj putujućih pozorišta u Nišu, Kragujevcu, Varaždinu i nekim drugim gradovima.

Posljedica ovog plana je bila skoro prihvatanje odluke o prodaji zgrade sa inventarom, od strane uprave „Društvenog doma“ Narodnom pozorištu u Sarajevu, od 10. maja 1920. godine (20).

U Narodnom pozorištu barataju sa podatkom da je Narodno pozorište osnovano nešto ranije, tačnije 18. novembra 1919. godine (21).

Na zahtjev Zemaljske vlade u Sarajevu, koji je upućen 3. avgusta 1920. godine, Josip Vancaš pravi prve skice unutrašnjeg preuređenja „Društvenog doma“ u Narodno pozorište (22).

Ipak, adaptacija „Društvenog doma“ u Narodno pozorište se na kraju povjerava prvobitnom autoru, arhitektu Karlu Paržiku, 3. maja 1921. godine. Istog mjeseca je donesena odluka da se izvođenje povjeri Građevinskom dioničarskom društvu u Sarajevu (23). Izvođač radova je bio poduzetnik Jozef Martinek, a sam Karl Paržik je zdušno saručestvovao u gradnji (24).

Zanimljiv je podatak da Narodno pozorište, uporedo sa radovima na adaptaciji zgrade, nastavlja sa radom i bilježi vijedne rezultate. Juna 1922. godine biva izvedena prva opera Narodnog pozorišta u Sarajevu. To je bila opera „Porin“, u izvedbi Opere iz Osijeka.

Od tada, pa do danas, Narodno pozorište u Sarajevu radi u kontinuitetu i ne mijenja lokaciju.

Tijekom rata u BiH od 1992. do 1995., zgrada Narodnog pozorišta više puta je pogođena topničkim projektilima, ali ta oštećenja nisu bila velikog obima.

2. Opis dobra

Zgrada Narodnog pozorišta, projektirana i izvedena u neorenesansnom historicističkom stilu, je nepravilnog tlocrtnog oblika, bliskog pravokutniku, dimenzija cca 50 m x 47 m.

Objekt se sastoji iz podrumskog dijela, prizemlja, prvog i drugog kata. Kao međukatovi se pojavljuju: etaža između prizemlja i prvog kata, gdje se nalaze lože na mezaninu, uz službene prostorije; etaža između prvog i drugog kata, gdje se nalazi balkon sa ložama, garderoba za glumce i službene prostorije.

Podrumski dio, danas uglavnom služi kao pomoćni prostor, mada mu je prvobitna namjena bila znatno drugačija (25). U sklopu ovih pomoćnih prostorija, ovdje se nalaze garderobe i sanitarije za glumce.

Prizemlje je najvažnija etaža u cjelokupnom objektu. U sklopu javnog dijela prizemlja, gledajući sa sjeverne ulazne partije, nalazi se ulazni natkriveni trijem, ulazni hol, garderobe u sklopu ulaznog hola, blagajna. Bočno, duž istočnog krila - četiri foajea sa bifeom na južnom kraju, i glavna kazališna sala.

Glavna sala je postavljena u smjeru istok-zapad, s tim da je ulaz iz foajea sa istoka, a pozornica se nalazi na zapadnom kraju.

Između pozornice i gledališta smješten je upušteni prostor za orkestar, a lijevo i desno od glavne pozornice nalaze se pomoćne pozornice.

Glavna kazališna sala u parteru ima 286 sjedišta raspoređenih u 13 redova po 22 sjedala. Izgrađena je prilikom prvobitne izgradnje objekta 1897. godine kada je bila duga 21 m, 15 m široka, a 12,50 m visoka. Sadašnje mjere glavne sale, sudeći po projektu adaptacije enterijera iz 1980. godine, su približno iste.

Na bočnim, ulaznim stranama glavne sale, prema foajeima na istoku, nalaze se dva unutrašnja stubišta, od kojih je sjeveroistočno namijenjeno posjetiocima.

Četvrtom stubištu se pristupa sa južnog hola, do kojeg vodi južni, službeni ulaz. Ovo stubište je isključivo namijenjeno osoblju Narodnog pozorišta, a do njega se nalazi dizalo, uvedeno u zgradu u drugoj polovici XX. stoljeća.

U sklopu glavne sale, iznad prizemlja se nalazi mezanin gdje su smještene centralne lože, na istočnoj strani sale, nasuprot pozornice. Centralna loža je dimenzija cca 11,00 x 3,50 m, i predviđena je za 15 gledalaca.

Sa oba boka mezanina se nalazi po 6 separea, (ukupno 12 separea). U svaki separe moguće je smjestiti 4 do 6 gledatelja, pa je maksimalni ukupni broj sjedala u separeima mezanina 72.

Iznad mezanina se nalazi balkon i galerija. Balkon se nalazi na istočnoj strani sale, iznad centralnih loža. Ukupne dimenzije balkona su cca 6,50 x 5,50 m, s tim da se na bokovima nalaze stubišni prolazi koji vode do stepenastih ploha gdje su smještena sjedala. Balkon se sastoji od 6 stepenastih površina gdje je smješteno po 10 sjedala, 60 ukupno. Ispred stepenastih površina je smješten uski, vodoravni, prednji prolaz.

Na bočnim stranama naprijed, u odnosu na balkon, nalaze se galerije sa po 23 sjedala, ukupno 46 sjedala. Ukupan maksimalni kapacitet gledatelja sa sjedalom u glavnoj sali Narodnog pozorišta je 479(26).

U pogledu vanjskih komunikacija, u prizemlju, sjeverni, natkriveni, ulazni trijem je povezan sa glavnim stubištem koje vodi prema Pozorišnom trgu.

U prizemlju, na istočnoj strani Narodnog pozorišta, nalazi se još jedan sporedni ulaz, koji se danas dosta rijetko koristi, i to uglavnom prilikom završetka posjećenijih predstava Narodnog pozorišta, kako bi se smanjio pritisak na glavni, sjeverni ulaz. Ovaj ulaz povezuje foaje Narodnog pozorišta sa bočnim dijelom Pozorišnog trga, i na ovom ulazu se danas nalazi pomoćno dizalo za hendikepirane osobe. Originalno, ovaj prolaz je povezivao sale za ručavanje (foaje) sa ozelenjenim prostorom ispred "Društvenog doma".

Danas se četiri foajea i bife Narodnog pozorišta koriste za boravak gledatelja u pauzama predstava, ali i za sve vrste likovnih i drugih izložaba.

Ulazni hol na sjevernoj strani, odakle se pristupa svim ostalim foajeima, dug je 15,50 m, a širok 8,50 m. Visina hola, i svih ostalih foajea u prizemlju iznosi cca 6,50 m.

Na prvom katu Narodnog pozorišta smještene su službene prostorije i sale za probe. Ovdje se nalaze velika i mala sala za balet, sale za kor, orkestar i dramu, režija, salon, arhiv, krojačnica i drugi pomoćni prostori. Ovaj prostor je, tločno gledano, znatno umanjen, jer glavna sala u prizemlju zauzima prostor od dva kata, pa središnji prostor prvog kata, sukladno tomu, ne pripada ovoj cjelini(27).

Drugi kat Narodnog pozorišta je također, tločno gledano, umanjen za zračni prostor velike sale, i u njemu se nalaze uredski i pomoćni prostori.

Na južnoj strani se nalaze upravni uredi, administracija, salon ravnatelja, atelje scenografa i manji pomoćni prostori. Do ovih prostorija se pristupa isključivo stubištem sa južnog krila i dizalom.

Na suprotnoj, sjevernoj strani drugog kata se nalazi strojarnica. Do ovog pomoćnog prostora je moguće doći isključivo stubištem koje se nalazi sjeverno od glavne pozornice, a vodi do prizemnih garderoba.

Između sjevernog i južnog krila drugog kata nalazi se tavansko-potkrovni prostor smješten iznad glavne sale Narodnog pozorišta.

U pogledu materijalizacije objekta, sasvim je sigurno da je ovaj reprezentativni objekt izgrađen od najkvalitetnijih materijala tog vremena, sukladno svim tadašnjim strogim normama koje se odnose na uporabu materijala i konstrukciju. Osnovni materijali, od kojih je građena zgrada Narodnog pozorišta, bili su kamen, opeka, drvo, željezo, lim i staklo. Osnovna, nosiva konstrukcija je rađena od čvrstog kamena i opeke.

Temelji i temeljni zidovi su spravljeni od lomljenog kamena u suhozidu, između ostalog, da bi se izbjeglo izvođenje tada vrlo skupe hidroizolacije, i da bi se postiglo razbijanje kapilarnog prodora vlage u objekt. Iz ovog razloga je rađen i kameni nabačaj ispod debelih podova u podrumu i prizemlju. Ovaj kamen je najvjerojatnije vađen iz lokalnih kamenoloma, Hreše i Miljevine.

Konstruktivni sistem objekta je rađen od opeke i kamena, a upotrebljavane su i željezne konstruktivne grede, posebice u podrumskom dijelu zgrade, gdje su kombinovane sa kamenom i opekama.

Kat je izgrađen na debelom stropu debljine cca 50cm, gdje je primijenjen drveni konstruktivni sistem.

Kasnije, adaptacijom iz 1921. godine, lepeza materijala i konstruktivnih tehnika zgrade Narodnog pozorišta biva obogaćena tada najsuvremenijim materijalima i tehnikama. Lože mezanina, parter i neki drugi dijelovi objekta bivaju napravljeni od armiranog betona, a dokaz tome su nacrti i statički proračuni iz iste godine.

Vanjski i unutrašnji zidovi, različitih debljina, su rađeni od opeke. Ovaj kvalitetni materijal, od kojeg

su napravljeni debeli vanjski zidovi objekta, čini da je fizika zgrade, u pogledu termoizolacije veoma dobro riješena. Zimi je u objektu relativno toplo, a ljeti hladno. Osim toga, nakon što se zidovi, unutrašnji i vanjski, izvedu od onovremene kvalitetne opeke, dobijene industrijskim putem, omogućen je čitav niz lakih prepravki instalacija dugo vremena nakon završetka izgradnje samog zdanja.

Originalna krovna konstrukcija je bila metalna i drvena sa krovnim vezačima. Na ovu strmu krovnu konstrukciju postavljani su lim kao završni sloj pokrova.

Zadnjom konstruktivnom sanacijom krova, s početka XXI. stoljeća, postavljene su metalne rešetke, ali i klasične drvene grede, koje sada čine krovnu konstrukciju.

Centralni trovodni krov, čije se dvije duže vode slijevaju u pravcu sjever-jug, riješen je čeličnim nosivim rešetkama, koje se pokrivaju svim propisanim izolacionim slojevima, i na kraju završnim pokrovom.

Četverovodni krov iznad ulazne partije na sjeveru i dva bočna složena krova na sjeveru su riješena drvenom konstrukcijom. Isti je slučaj i sa centralnim i dva bočna složena krova na južnoj strani, koji su riješeni također drvenom konstrukcijom. Novopostavljeni pokrov, na svim krovnim površinama je plastificirani lim.

U pogledu namjene, prvobitno rješenje iz 1896. godine predviđa smještanje kazališta i dva kluba, „Gospodskog kluba“ i „Tehničkog kluba“. Po jedinstvenom opisu iz doba gradnje objekta možemo saznati originalan raspored prostora tadašnjeg „Udružnog doma“. Umah na glavni ulaz prijanja predvorje, garderoba, sobe za toaletu, okle se stupa u veliku dvoranu za svečanosti – sarajevski dom vila. Sjajna dvorana biće 21 m dugačka, 15 široka, a 12 1/2 m visoka. Stupovi i arkade spajaju ovu dvoranu sa dvije pobožne prostorije, pa je u toliko povećavaju i vežu je sa pozornicom, koja će zapremiti 11 metara u dubinu i 9 metara u širinu. Dvorana je u visini I. kata, pa tako sve ove prostorije mogu da se okruže balkonskom galerijom, dok će pod njima da bude mjesta za jednu veliku ložu i galerijski foyer. Iz glavne dvorane možeš izravno u dvorane za ručanje, a iz ovih u bašču. Przemne su prostorije u klupske svrhe, spremnice, kancelarije, hodnici i troje stube.

U I. katu, u koliko ga nije zapremila dvorana za svečanosti, smjestice se klupske prostorije (čitaonica, 2 sobe za igrače, 1 soba za bilijar, 2 salona za primanje s predsoobljem, 1 ručionica, uz druge potrebne prostorije kao: toaletne sobe, sobe za služinčad, pa još dvije posebne sobe, dvorane za privatne klubove i dr.).

U dubokom parteru (75cm do 1.50m pod razinu ceste) biće javna krčma, kuhinja, dvorana za privatne sastanke, gostioničarevi stan, pazikuća, spremišta, podrum za pica i jela, magaza za ugljen, centralna grijačnica, kruglana i dr.

Pozornica dizdaće se u visinu čitavog zdanja, košto i dvorana za svečanosti. Sa pozornice dolaziće se u garderobu za glumce i uopće u prostorije, kakove zahtijevaju moderne daske“(28).

Adaptacijom objekta iz 1921. godine, objekat postaje namjenski, tako da je na taj način određen današnji izgled objekta. Južni ulaz je službeni, a sjeverni predstavlja glavni ulaz. Originalni projekat ne predviđa bogatu i monumentalnu sjevernu fasadu, ali sada sjeverna, ulazna fasada ima strogu fizionomiju i historicistički neorenesansni izgled.

Prostorna artikulacija volumena zgrade podređena je discipliniranoj kompoziciji, a pri tome je svaka fasada drugačije riješena. Primarno raščlanjenje postignuto je središnjim ili bočnim rizalitima i stupnjevanjem visina.

Južna fasada ima strogo pročelje, čvrsto, statično i simetrično, što je značajka koja krase i mnoge druge uspjele historicističke arhitektonske kompozicije u izvedbi Karla Paržika. Južna fasada dalje, obilježena je snažnom ulaznom partijom i raskošno razvijenim kamenim stubištem i arkadnim trijemom.

Bočne fasade su stilski slično komponirane, s tim što istočna ima naglašeno izlazno stubište prema trgu. Sve četiri fasade su vodoravno raščlanjene snažnim strehama na konzolama između katova zgrade Narodnog pozorišta. Historicistička neorenesansna artikulacija je pojačana formalnom materijalizacijom na fasadi, koja u donjem, prizemnom dijelu, ima nešto grublju i rustičniju postavku, dok na gornjem dijelu prelazi u rafiniraniju vanjsku plohu. Sve je to zatim zatvoreno složenim krovom koji nema ambiciju da bude dominantan u ovoj uspjele arhitektonskoj kompoziciji.

Adaptacijom iz 1921. godine, dobiven je konačni oblik enterijera Narodnog pozorišta. Tako su lože, centralne dvorane Narodnog pozorišta, izgrađene u dvije razine, a pod partera je građen u nagibu. Prošireni su foajer, pozornica i garderobe, a danas su prisutna i dva dodatna unutrašnja stubišta iz istog perioda. Tom prilikom, u objekat je uvedeno i centralno grijanje. Dobiven je dodatni prostor u prizemlju, koji je i danas u uporabi, jer su spremišta prebačena u podrumске prostorije(29).

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu je Prostornim planom BiH („Faza B – valorizacija“ – prirodne i kulturno-historijske vrijednosti) koji je objavljen kolovoza 1980. godine, proglašeno spomenikom 1. kategorije pod tačkom 7., pod nazivom „Pozorište na obali“, kategorija „Pojedinačni spomenici“, odjeljak 10.2.

Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu se nalazi na „Listi evidentiranih, prethodno zaštićenih i zaštićenih nepokretnih spomenika kulture i prirodne baštine Kantona Sarajevo“ pod tačkom 2. odjeljka

6.2.04. pod naslovom „Ostali objekti kulture, nauke i obrazovanja“

Prema podacima dobivenim od strane Zavoda za zaštitu spomenika Federalnog ministarstva kulture i sporta, 13. kolovoza 2007. godine, zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu je evidentirana, ali ne i zaštićena od strane Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Od 2. siječnja 1899. godine, dakle od dana otvaranja, do 1921. godine „Društveni dom“ je javna i kulturna institucija u kojoj se odvijaju društvene aktivnosti od značaja za grad, a sporadično se odigravaju i pozorišne predstave.

Godine 1921. izvršena je definitivna adaptacija objekta u Narodno pozorište. Odgovornost za adaptaciju, kako je već rečeno, preuzima prvobitni projektant Karl Paržik, koji dobro poznaje objekat, što stvara preduvjete za cjelovitu i kvalitetnu adaptaciju zgrade, koja će zadržati idejni i konstruktivni kontinuitet.

Prvu stvar koju čini Paržik ovom adaptacijom, jest promjena položaja glavnog ulaza. Glavni ulaz više nije na južnoj strani, već se prebacuje na sjevernu stranu objekta. Razloge ove promjene treba tražiti u spoznaji da je prostor prema jugu, dakle prema Obali Kulina bana skučen, i da nije prikladan za boravak većeg broja gledatelja, prije ili poslije održavanja kazališnih ili drugih predstava.

Mnogo praktičniji se čini sjeverni ulaz, ispred kojeg je bilo moguće organizirati Pozorišni trg, prikladan okupljanju posjetitelja predstava Narodnog pozorišta.

Ova „strateška“ promjena, uzrokovala je i promjenu izgleda, dotad sporedne, sjeverne fasade.

Sjeverna, nesimetrična i relativno siromašna fasada, zahtijevala je izmjene, sukladno svojoj novoj ulozi. Paržik ovom prilikom mijenja fizionomiju sjeverne fasade, pretvarajući je u strogu i monumentalnu historicističku neorenesansnu fasadu.

Osim ovih formalnih izmjena na fasadi, Karl Paržik uvodi čitav niz novih elemenata koji će se sačuvati do danas.

U pogledu unutrašnje organizacije, prvenstveno vodi računa o kvalitetu, izgledu i dimenzijama centralne sale, namijenjene izvedbi predstava.

Glavna pozornica je proširena, a dograđene su lože u dvije razine, čime je povećan kapacitet sale.

Parter je izveden u nagibu, što je utjecalo na poboljšanje komfora gledatelja.

Garderoba i foajer su prošireni, odnosno dimenzionirani prema novom kapacitetu gledatelja u Narodnom pozorištu.

Izgrađena su još dva stubišta, i uvedeno je centralno grijanje.

Posebice je značajno stubište na sjeveroistočnoj strani objekta, koje vodi ka ložama i još gore, balkonu.

Spremište je prebačeno u podrum, tako da je ovom organizacionom promjenom dobiveno znatno više prostora u prizemlju. Tako je izvršena promjena originalnog plana, koji je predviđao rad gostionice, kuglane i kućepaziteljev stan i manji spremni dio u suterenskoj etaži(30).

U pogledu materijalizacije, konstruktivni sustav zgrade Narodnog pozorišta se nadopunjuje armiranim betonom, od kojeg se spravlja podna konstrukcija loža u mezaninu, a isti materijal se primjenjuje u parteru i na drugim mjestima.

Nakon ove adaptacije, koja je vršena u prvoj polovici XX. stoljeća, nisu zabilježene radikalnije intervencije koje bi suštinski mijenjale izgled ili namjenu objekta. Uglavnom su vršene intervencije koje se mogu podvesti pod kategoriju redovitog građevinskog održavanja, uz eventualne manje tehničke korekcije.

Nakon II. svjetskog rata, točnije između 1951. i 1952. godine, izvršeni su radovi redovitog građevinskog i enterijerskog održavanja objekta Narodnog pozorišta, koji su bili neophodni, bez obzira što objekat tijekom II. svjetskog rata nije pretrpio izravna oštećenja(31).

Godine 1980., izvršena je nešto veća intervencija na objektu Narodnog pozorišta(32). Ovaj projekat nosi zvaničan naziv „Projekat restauracije gledališta – enterijera“. Projekt potpisuje arhitekt Nedeljko Kosio, i raden je pod pokroviteljstvom Instituta za arhitekturu i urbanizam – Sarajevo. Tom prilikom je temeljito obnovljen enterijer javnog dijela Narodnog pozorišta. Pristup ovoj obnovi je bio uglavnom restauratorski, suštinski ništa nije promijenjeno, osim što su promijenjeni ili popravljeni oštećeni gipsani i drugi dekorativni elementi. Izvršeno je kolorisanje drvenih i gipsanih unutrašnjih elemenata, kao i unutrašnjih zidova. Izmijenjeni su završni podni slojevi (tisoni) a drveni izglacani. Sanitarije i drugi pomoćni prostori su tom prilikom temeljito obnovljeni. Tom prilikom je obnovljena i fasada Narodnog pozorišta.

Sudeći po fotografijama iz tog vremena, već tada nedostaje cjelokupan repertoar skulpturalnih figura u nivou završnih krovnih vijenaca i timpanonskih završetaka, kao što su akantusovi listovi, vaze i šiljasti završeci. Sudbina originalnih primjeraka nije poznata, ali bi ih bilo moguće identificirati, na temelju originalne projektantske dokumentacije, iako projekat obnove fasada iz perioda sedamdesetih godina XX. stoljeća predviđa isključivo obnovu fasada u postojećem obliku(33).

Usljed ratnih dejstava, (period 1992.-95.) zgrada Narodnog pozorišta je pretrpjela znatna oštećenja, koja ipak nisu bila takve prirode da bi ozbiljno ugrozili integritet cjelokupnog objekta.

Najveća oštećenja su zabilježena na širokom kordonskom vijencu iznad ulazne arkade južne

fasade, gdje su bila primjetna oštećenja profilacija na većem dijelu površine. Ovo je najizrazitije na mjestima ispod loše izvedenih spojeva kamene obloge balkona.

Istočna i zapadna fasada su iz rata izašle sa vrlo malim oštećenjima prouzročenih gelerima granata. Sjeverna fasada je bila mehanički oštećena i nedostajali su dijelovi fasadnog maltera, ali i fasadnog zida. Ovi dijelovi su tijekom 1996. ili 1997. godine zakrpljeni produžnim cementnim malterom. To se odnosi na parapet ispod prozora drugog kata lijevog krila, ali nisu bili vraćeni, očito teško oštećeni ili uništeni balustradni stupići.

Znatna oštećenja su zabilježena na bočnim stubišnim krilima na istočnoj i sjevernoj fasadi, gdje je kompletna struktura iznad kamenog sokla u velikoj mjeri rastresena i nepovezana.

Stoga je uprava Narodnog pozorišta još 23. veljače 1998. godine uputila zahtjev općini Centar za hitno „postavljanje skele“.

Ovaj zahtjev, općina Centar je odbila, bez obzira na hitnost, ali je nakon utvrđivanja plana obnove izdala urbanističku saglasnost za bojenje fasade na objektu Narodnog pozorišta 21. kolovoza 1998. godine.

Obnovi fasade se pristupa tek 2005. godine⁽³⁴⁾, nakon detaljnog pripremanja projektne dokumentacije, koja je kompletirana 2003. godine. Tada je proširen plan djelatnosti, i planirani su, te kasnije izvedeni i sljedeći radovi.

Zamjena dotrajalih i oštećenih limenih opšava komadima bakrenog lima; izrađeni su balustradni stupići od armiranog betona i montirani su na parapetno polje krajnjeg lijevog prozora drugog kata (lijevo od centralnog rizalita) sjeverne fasade; izvršena je i sanacija, impregnacija i zaštita autentične stolarije.

Od specifičnih fasaderskih radova, izrađena je fasadna plastika (metope i rozete vodoravnog vijenca između drugog kata i završne balustradne ograde), a izvršeno je i premazivanje zaštitnom bojom rešetki na prozorima suterena.

Osim toga, sanirano je i teško oštećeno stepenište centralnog rizalita južne fasade; ulazni trijem i stepenište centralnog rizalita sjeverne fasade; stepenište centralnog rizalita istočne fasade.

Predviđena je demontaža i zamjena kamenih ploča stubišta južne, sjeverne i istočne fasade, te njihovo injektiranje. Na sjevernoj fasadi, demontaža i obnavljanje zakrivljenih krila centralnog rizalita od kamenog sokla i obnavljanje profiliranih dijelova i balustradnih stupića, kao i obnova teško oštećenih kamenih ploča zemljanih korita bočno od centralnog rizalita. Na istočnoj fasadi, obnavljanje ograde stepeništa centralnog rizalita do kamenog sokla, uz prethodno uzimanje otisaka profiliranih dijelova i balustradnih stupića.⁽³⁵⁾

Prije ovog definitivnog zahvata, izvršena je jedna parcijalna i hitna intervencija 2002. godine, pod pokroviteljstvom Zavoda za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, kada je saniran dotrajali krov. Tada je postavljen aktualni pokrov – plastificirani lim, a postavljeni su i novi okomiti oluci. Ova intervencija je sprječila daljnje propadanje fasade i zaustavila je prodor vode u objekt. Prilikom ove hitne intervencije, kada su postavljani okomiti oluci, došlo je do grubog i nezgrapnog probijanja istaknutih profiliranih vodoravnih vijenaca, koji po završetku radova nisu obrađeni, već su ostavljeni grubo otučeni. Tek definitivnom intervencijom iz 2005. godine, ovi vijenci bivaju obrađeni na zadovoljavajući način.

Intervencijom iz 2002. godine zamijenjena je i aktualna krovna konstrukcija. Tada je postavljena rešetkasta čelična konstrukcija na visokom centralnom krovu Narodnog pozorišta, a na ostalim krovovima je rekonstrukcija krovne konstrukcije izvršena drvenom građom. Tom prilikom nije obnovljena gromobranska instalacija objekta, iako je to bilo predviđeno projektom, pa trenutno zgrada Narodnog pozorišta nema gromobransku zaštitu.

Tijekom 2007. godine vrši se enterijerska intervencija na južnom krilu drugog kata, gdje su uglavnom smještene uredske prostorije. Tom prilikom obnavljaju se elektroinstalacije, mijenja se dotrajali pod i postavlja se parket, vrši se bojenje zidnih površina, a vrši se i popravka sanitarnih čvorova.

5. Sadašnje stanje dobra

Zgrada Narodnog pozorišta je nakon svih pobrojanih intervencija u relativno dobrom građevinskom stanju. Ne postoji prijetnja osnovnom konstruktivnom sustavu, kao ni sustavu krovova. Fizička oštećenja prouzročena ratnim događanjima su sanirana intervencijama iz 2002. i 2005. godine. Ipak, postoje ozbiljna oštećenja i tehnički nedostaci koji će se u narednom periodu morati sanirati kako ne bi došao u pitanje normalan rad Narodnog pozorišta.

Suteren objekta je ugrožen vlagom. Uzroci vlažnosti su dvojaki:

Prvi uzrok je nepostojanje ventilacionih instalacija. Naime, u podrumskom dijelu Narodnog pozorišta se nalaze garderobe za balet. Pored garderoba se nalaze sanitarije i tuševi. Odvod vodene pare koja se stvara nakon korištenja sanitarnih prostorija nije riješen, tako da je to jedan od uzroka stvaranja vlage u suterenu. Osim toga, iz više razloga nije moguće otvaranje vanjskih suterenskih prozora, pa ne postoji ni mogućnost mehaničke ventilacije.

Drugi uzrok su dotrajale vodovodne i kanalizacione instalacije koje na određenim mjestima propuštaju vodu.

Pored toga, zidovi su obloženi neadekvatnim materijalom, lamperijom, koja je deformirana usljed velike vlažnosti.

Pod suterenskog prostora je obložen dotrajanim hojga pločama (vrsta tvrdog itisona) koje bi morale biti zamijenjene.

U prizemlju najozbiljniji problem je sa protupožarnim sistemom. Protupožarna vrata scene uopšte nisu u funkciji, a "vodena zavjesa" ispred scene je neispravna.

Protupožarni sistem cjelokupnog objekta je u vrlo lošem stanju, pa je potrebna njegova hitna obnova. Isto važi i za sistem električnih instalacija, koji može dovesti do požara ili strujnog udara.

Vodovodne i kanalizacione instalacije su u dosta lošem stanju. Slična je situacija u ostatku objekta.

Zgrada Narodnog pozorišta nije opremljena gromobranskom instalacijom.

U glavnoj Sali, sjedala partera su dotrajala ili oštećena usljed "zamora materijala". Sjedala nisu mijenjana ili popravljana gotovo trideset godina.

Dizalo, kao okomita komunikacija prema gornjim katovima, nije u funkciji.

Prostor prvog kata, gdje su smještene uglavnom prostorije za probe zahtijeva enterijersku obnovu.

Radovi redovnog održavanja enterijera uredskih i drugih prostorija na drugom katu su u tijeku, pa intervencija na ovom katu, u skoroj budućnosti, vjerojatno neće biti potrebna.

6. Specifični rizici

- Loše stanje protupožarnoga sistema;
- Nepostojanje gromobrana i gromobranskih instalacija;
- Loše stanje elektroinstalacija;
- Dotrajale vodovodne i kanalizacione instalacije;
- Vlaga u suterenu objekta.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom («Službeni glasnik BiH», br. 33/02 i 15/03), Povjerenstvo je donijelo odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

- A. Vremensko određenje**
(dobra nastala od prahistorije do 1960. godine)
- B. Povijesna vrijednost**
(veza građevine, cjeline ili područja sa povijesnom ličnošću ili značajnim događajem u povijesti)
- C. Umjetnička i estetska vrijednost**
 - i. Kvalitet obrade
 - ii. Proporcije
 - iii. Kompozicija
 - iv. Vrijednost detalja
- D. Čitljivost**
 - i. Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnoj maniri
 - ii. Djelo značajnog umjetnika ili graditelja
- F. Ambijentalna vrijednost**
 - i. Značenje u strukturi i slici grada
 - ii. Objekat, ili skupina objekata, je dio cjeline ili područja
- H. Jedinstvenost i reprezentativnost**
 - i. Jedinstven ili rijedak primjerak određenog tipa ili stila
- I. Cjelovitost**
 - i. Fizička cjelovitost
 - ii. Homogenost
 - iii. Zaokruženost (kompletnost)

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- z.k. izvadak, posjedovni list,
- fotodokumentacija,
- grafički prilozi.

Korištena literatura

1897. Časopis „Nada“, Sarajevo 15. listopada 1897.

1995. Samija Sarić, „Analitički inventar o osnivanju Narodnog pozorišta u Sarajevu“, Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika BiH, XXXIII/1994-95, Sarajevo.

1997. N. Kurto, Sarajevo 1492-1992, Oko, Sarajevo.

1988. B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, Svjetlost, Sarajevo.

1988. N. Kurto: *Arhitektura Bosne i Hercegovine – Razvoj bosanskog stila*, Kulturno naslijeđe, Sarajevo.

N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekt Karlo Paržik (1857-1942)*, Kulturna baština, Sarajevo

2005. Ranije odluke Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika od 15. 3. 2005. godine, Despića kuća historijska građevina.

2006. Z. Kreho i G. Gojer, *Spomenica, Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006*, Narodno pozorište Sarajevo

2007. J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: „Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo“, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo

2007. B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekt u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, Unioninvest plastika, Sarajevo.

Tehnička dokumentacija

- 1896., K. Paržik, Originalni projekat „Društvenog doma“, Historijski arhiv BiH

- 1896., K. Paržik, Originalni nacrt projekta „Društvenog doma“, Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo

- 1921.-1925., K. Paržik, Nacrti adaptacije objekta u „Narodno pozorište“

- 1978., Nacrti instalacija i rasporeda prostorija vezani za rekonstrukciju Narodnog pozorišta iz 1980. godine, Arhiv „Narodnog pozorišta“, Sarajevo

- 1980., Nedeljko Kosić, Projekt restauracije gledališta – enterijera, Institut za arhitekturu i urbanizam Sarajevo, Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

- 1993., Privatna fotobirka izložbe „Tišinom stolica“ održane u Narodnom pozorištu tokom opsade Sarajeva, prosinac 1993.

- 2002., Projekat rekonstrukcije krova (i gromobranske instalacije) - Narodno pozorište u Sarajevu, Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa kantona Sarajevo.

- 2003., Amira Radončić, Projekat sanacije sa kolonističkom obnovom objekta Narodnog pozorišta; Faza: Arhitektura – arhitektonska sanacija i konzervacija, Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo.

(1) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekti Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395, Kulturna baština, Sarajevo

(2) Ovom prvom uredbom je propisano da se novi građevinski zahvati mogu vršiti samo uz dozvolu nadležne uprave, kojoj je neophodno dostaviti projekte u odgovarajućem mjerilu.

Isto tako, ovaj prvi građevinski red austrougarske vlasti zadire u urbanizam, te je propisan način proširenja i regulisanja ulica i stvaranja novih trgova i četvrti.

Posebним odjeljkom regulisana je konstrukcija i način izvođenja temelja, zidova, ploča, dimnjaka i drugo. (B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, str. 13, Svjetlost, Sarajevo 1988.)

(3) B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, str. 13, Svjetlost, Sarajevo 1988.

(4) Ibid, str. 16. i 17.

(5) Karl Paržik (Karel Parík) rođen je 1857. godine u Velišu kod Jičína u Češkoj. Nakon završetka srednje građevinske škole, studira arhitekturu na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču, počevši od 1882. godine.

U vrijeme kada je mladi Karl Paržik studirao u Beču, zagovarana je dosljedna upotreba samo jednog historijskog stila

u projektovanju pojedinog arhitektonskog objekta. U okvirima tog strogog akademskog historicizma, neogotika i neorenesansa su bili posebno zastupljeni stilovi. Paržik je u okviru Akademije pohadao „Specijalnu školu za Antiku i njen produžetak u Renesansu“, u klasi profesora Teofila fon Hansena, koji je bio specijalizovan za neorenesansu, ali je u skladu sa načelima romantičarskog historicizma, istovremeno kombinovao arhitektonske forme i dekorativne elemente iz vizantijske i islamske arhitekture.

Karl Paržik u Sarajevo dolazi 1884. godine, i tu ostaje sve do svoje smrti 1942. godine. Ovdje ovaj stvaralac postiže svoju punu afirmaciju, te izvodi citav niz značajnih objekata: Serijatska sudačka škola (1886.); Vijećnica, koja se doduše izvodi po izmijenjenom projektu od strane Witteka (1894.-1896.); Beledija (1896.); Narodno Pozorište (1896.); Evangelistička crkva (1898); Zemaljski muzej (1907.); Zgrada pravosudne palače (1911.)...

Ovaj stvaralac je ostavio neizbrisiv pečat u arhitekturi grada Sarajeva. Uglavnom projektuje u punom historicističkom duhu, i u tom stilu stvara svoja najbolja djela, ali značajna ostvarenja projektuje u „pseudomaurskom“ stilu. Proučavajući tradicionalno bosanskohercegovačko naslijeđe, ima dodira i sa „bosanskim slogom“ (B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekti u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 3, 5, 7; Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.)

(6) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekti Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395., Kulturna baština, Sarajevo

(7) Tom prilikom je izvedena predstava „Medeja“ autora Franza Grillparcera, austrijskog dramatičara koji je spajao austrijski barok i elemente njemačke klasike. Izvedba predstave je bila povjerena Hrvatskom narodnom kazalištu iz Zagreba, a počela je prologom S. S. Kranjčevića, „Vili prosvjete“. (N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekti Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395., Kulturna baština, Sarajevo)

(8) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekti Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395., Kulturna baština, Sarajevo

(9) N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, str. 54., Oko, Sarajevo 1997.

(10) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vasić: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 116, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(11) Historicizam, kao umjetnički period u BiH, potrebno je shvatiti uslovno, zbog određenih ograničenja koja proizilaze iz proste činjenice da se radi o uvezenom fenomenu u sredinu koja je potpuno drugačije kulturno usmjerena do tog perioda. Historicizam je prevashodno pravac filozofskog načina mišljenja koji u historičnosti definiše obilježja bitka i ljudskog opstanka. Ovakav koncept razmišljanja shvata svijet kao historiju, pa zahtijeva historiziranje sveukupnog znanja i djelovanja, tako da se historijsko mišljenje i njegovi rezultati usvoje kao nazor o svijetu i filozofiji.

U arhitekturi historicizam je stilski pojam, obilježen imitacijom svih historijskih stilova, hronološki vezan za XIX vijek, tačnije od treće decenije XIX vijeka, pa negdje do početka XX vijeka. Teoretski, historicizam pripada prethodnom periodu klasicizma, koji se prvi obraća historijskim stilovima, odnosno ponovo otkrivenoj antici, tačnije grčkoj umjetnosti. Pošto u BiH nije postojao period klasicizma, nije zadovoljen primarni uslov historicizma – historijski kontinuitet, tako da mu je upitan umjetnički kredibilitet, u svjetlu evropskih umjetničkih tokova. Svakako da historicizam, posebno u Sarajevu, ima veliku dokumentarnu i historijsku vrijednost. (N. Kurto, *Arhitektura Bosne i Hercegovine – Razvoj bosanskog stila*, str. 18, Kulturno naslijeđe, Sarajevo 1998.)

(12) U vrijeme njegove mladosti, Češka je u velikom usponu, što povoljno utiče na graditeljstvo. Na površinu dolazi talentovana generacija arhitekata koji su vezani za rani historicizam. Ovdje spadaju arhitekti Jozef Žittek, V.J. Ulman, Viktor Barviňus, Jozef Sule i drugi. Ovi arhitekti početkom sedamdesetih godina XIX vijeka realizuju brojna zdanja čistim jezikom historicizma. Posebnu pažnju treba obratiti projektu za „Narodno pozorište“ u Pragu, „RUDOLFINUM NARODNI DIVADLO“. Ovaj historicistički objekat, izveden je desetak godina ranije, 1873. godine, i svakako je bio svojevrsan uzor Karlu Paržiku za projekat „Društvenog doma“ u Sarajevu iz 1886. godine.

(13) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vasić: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 55, 59, 60, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(14) B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekti u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 10, Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.

(15) Vrativši se par godina unazad, uvidamo da je nova vlast nastojala obilježiti početak svoje vladavine jednim univerzalnim i monumentalnim arhitektonskim izrazom. Za taj izraz izabran je historicistički neorenesansni stil, koji je istovremeno i klasičan i univerzalan i simboličan. U ovom stilu se grade sve važne upravne i druge javne reprezentativne zgrade, cijelim tokom austrougarskog perioda.

Prva upravna zgrada projektovana 1884. godine od strane Josipa Vancaša je „Vladina palača“. Projektovana je u neorenesansnom stilu, i njena arhitektura je pod izravnim uticajem florentinske renesansne palače. Ovaj objekat biva povećan za jedan sprat 1911. godine, a projekat je uradio Karl Paržik. Istim arhitektonskim stilom je izgrađena i druga zgrada „Zemaljske vlade“ 1895. godine, pod pokroviteljstvom arhitekta Karla Paneka. (N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, str. 51, 52, „Oko“, Sarajevo 1997.)

(16) Časopis *Nada*, str. 396, 397, 398; Sarajevo 15. oktobar 1897.

(17) Još 1881. godine arhitekta Hans Niemeczek, u svojoj ranoj fazi, izvodi objekat Pozorišta u Ferhadija ulici, koje danas više ne postoji. Ovaj objekat se, posebno u enterijerskom rješenju, mogao smatrati romantičarskom pretecom „pseudomaurskog“ stila. Isto tako, paralelno, pozorišne predstave su izvodene u bašti nekadašnjeg hotela „Austrija“. Pozorište pod rukovodstvom Heinricha Spire, mnogo se duže održalo u Sarajevu, a septembra 1882. godine izvodi i prvu operu, Flotovljevu operu „Alessandro Stradella“. Ova opera izvedena je u glavnoj sali „Oficirske kasine“, koja je imala sličnu ulogu kao i „Društveni dom“. Ideja o gradnji stalne pozorišne zgrade potiče još iz 1881. godine, kada se rukovoditelj pozorišne družine Heinricha Spire dogovara sa vlasnikom hotela „Austrija“ da ovaj sazida čvrsti objekat

na mjestu gdje su se i do tada odigravale pozorišne predstave, kako bi se one mogle odigravati i zimi. Ipak, vlasnik Salom mijenja odluku o lokaciji, pa je pozorište izgrađeno bliže jezzeru grada, u Ferhadija ulici. Radi se o ranije pomenutom ranom djelu Hansa Niemeczeke. Objekat je imao 250 mjesta, i sastojao se iz dva dijela: prvi dio je sadržavao gostionicu, a drugi pozorišne prostorije. Prostrana galerija u glavnoj sali je sadržavala 13 loža. Zanimljivo je da je objekat izgrađen za svega 3 mjeseca, pa nije ni čudo što se vrlo brzo pokazao kao neuslovan, te je donijeta odluka o njegovom uklanjanju. (N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, str. 23, Oko, Sarajevo 1997.)

Ipak, u kući obitelji Despić utemeljeno je prvo domaće kazalište u Sarajevu, odnosno u Bosni i Hercegovini. Prve predstave prikazane su oko 1870. godine i igrane su sve do uspostave austrougarske uprave. Po ovom značajnom kulturnom događaju, prostorija u istočnom krilu Despića kuće i danas se zove pozorišna. (Despića kuća historijska građevina, Odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika od 15. 3. 2005. godine, „Povijesni podaci“)

(18) Projektant proučava savremene evropske objekte tog tipa, i u skladu s tim saznanjima vrši adaptaciju i proširenje.
(19) Samija Sarić, „Analitički inventar o osnivanju Narodnog pozorišta u Sarajevu“, str. 162, *Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika BiH*, XXXIII/1994-95, Sarajevo 1995.

(20) Ibid, str. 165.

(21) Z. Kreho i G. Gojer, Spomenica, *Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006.*, str. 75, Narodno pozorište Sarajevo, 2006. godine

(22) Op. cit pod 17, str. 166.

(23) Ibid, str. 170.

(24) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 120, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(25) U originalnoj verziji iz 1896. godine, ovo je trebao biti javni prostor sa gostionicom, salom za sastanke i kuglanom, ali ujedno i privatni, jer se tu nalazio kućepaziteljev stan. Direktni ulaz sa ulice u pomoćne prostore podrumskeg dijela vodi sa istočne strane, iz Kulovića ulice. (Časopis *Nada*, str. 398; Sarajevo 15. listopada 1897.)

(26) U prodaju se pušta maksimalan broj od 445 karata za redovne predstave Narodnog pozorišta.

(27) U originalnoj verziji Paržikovog projekta, ovi prostori su služili za posebne potrebe kluba. Pored salona, tu se nalazila sala za bilijar, nicaonica, sala za sastanke i sporedne prostorije.

(28) Časopis *Nada*, str. 396, 397, 398; Sarajevo 15. listopada 1897.

(29) B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekt u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 10; Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.

(30) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 120, Ambasada Češke republike u BiH, Sarajevo 2007.

(31) Z. Kreho i G. Gojer, Spomenica, *Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006.*, str. 18; Narodno pozorište Sarajevo, Sarajevo 2006.

(32) Na kamenoj ploči postavljenoj na nadkriženoj sjevernoj, ulaznoj partiji nalazi se podatak da je ova rekonstrukcija zvanično otpočeta 1977. godine, iako crteži datiraju iz 1980. godine.

(33) Historijski podaci, sadašnje stanje objekta, Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu, str. 1; Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

(34) Na kamenoj ploči postavljenoj na nadkriženoj sjevernoj, ulaznoj partiji nalazi se podatak da je ova rekonstrukcija zvanično otpočeta 2004. godine. Kao nosilac rekonstrukcije potpisan je Kanton Sarajevo.

(35) Predmjer radova, Narodno pozorište, Sarajevo; Ulazni trijem i stepenište centralnog rizalita sjeverne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Stepenište centralnog rizalita južne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Stepenište centralnog rizalita istočne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
860.	Historijsko područje – nekropola sa stećcima i starim muslimanskim nišanima na Mramoru u naselju Sućeska, općina Srebrenica, RS	6/19
861.	Historijska građevina – Vila (upravna zgrada) "Krivaja" d.o.o. u Zavidovićima, FBiH	6/19
862.	Historijska građevina – Bugilovića kuća u Gornjoj Tuzli, FBiH	6/19
863.	Historijska građevina – Pravosudna palata u Sarajevu, FBiH	6/19
864.	Graditeljska cjelina – Crkva sv. Pantalejmona u Aleksićkoj Medji, grad Trebinje, RS	16/19
865.	Historijska građevina – Stambena zgrada u ulici Franjevačka broj 2 (zgrada Mehmedbega Fadilpašića) u Sarajevu, FBiH	25/19, 27/20
866.	Historijska građevina – džamija Dživar u Donjem Čičevu kod Trebinja, RS	25/19
867.	Graditeljska cjelina – Jalska (Mehmed-agina, Kizler-djevojačka, Hafiz-hanumina) džamija sa haremom u Tuzli, FBiH	25/19
868.	Arheološko područje – stećci kraj potoka Ričina u Čitluku, općina Posušje, FBiH	35/19
869.	Graditeljska cjelina – Strossmayerova ulica u Sarajevu, FBiH	53/19
870.	Graditeljska cjelina – Stara džamija sa haremom u Goduši kod Viskog, FBiH	35/19
871.	Historijski spomenik – Centralna spomen kosturnica poginulim učesnicima NOR-a sa područja opštine Lukavac, FBiH	35/19
872.	Arheološko područje – nekropole sa stećcima Greblje u Humilišanima kod Mostara, FBiH	69/19
873.	Historijsko gradsko područje Trebinje, RS	46/19
874.	Graditeljska cjelina – crkva Sv. Jovana Krstitelja u Donjem Vrbnu, grad Trebinje, RS	41/19
875.	Spomenik – Husinski rudar (spomenik rudarima palim u Husinskoj buni i revoluciji), grad Tuzla, FBiH	45/19
876.	Graditeljska cjelina crkve pokrova Bogorodice u Moskom, grad Trebinje, RS	69/19
877.	Graditeljska cjelina crkve Vaznesenja Hristovog u Konjskom – Zupcima, grad Trebinje, RS	50/19
878.	Pokretno dobro – zbirka antičkih i srednjovjekovnih kamenih spomenika u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu, FBiH	56/19
879.	Pokretno dobro – zbirka filmova (negative) Čirila Čire Raića, fotografija iz Mostara, FBiH	69/19
880.	Graditeljska cjelina crkve Sv. Vasilija Ostroškog u Gornjem Vrbnu, grad Trebinje, RS	72/19
881.	Gradjevina – Sokolski dom u Bijeljini, RS	69/19
882.	Grobljanska cjelina – Jevrejsko groblje na lokalitetu Meterizi, grad Zvornik, RS	76/19
883.	Gradjevina – Morića Han u Sarajevu, FBiH	4/20
884.	Graditeljska cjelina – Čobanija (Čoban Hasan vojvode) džamija u Sarajevu, FBiH	4/20
885.	Arheološko područje – Srednjovjekovna tvrđava Vrbaski grad i crkva Svetog Đurđa u gornjim Podgradcima, grad Gradiška, RS	27/20
886.	Arheološko područje – Manastirište u Gornjim Kijevcima, grad Gradiška, RS	27/20
887.	Arheološko područje – Kasnoantički-ranovizantijski grad i tri ranohrišćanske bazilike u Gornjim Bakincima, opština Laktaši, RS	27/20
888.	Pokretno dobro – Specijalne zbirke Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine u Sarajevu, FBiH	52/20
889.	Graditeljska cjelina crkve Vaznesenja Hristovog u Dubočanicima, grad Trebinje, RS	54/20
890.	Gradjevina – Tabakli (Hadži Osmanov) mesdžid u Sarajevu, FBiH	54/20
891.	Arheološko područje – Nekropola sa stećcima u Gornjem Pologu kod Mostara, FBiH	54/20
892.	Serijsko dobro – antički objekat na lokalitetu Gromile, srednjovjekovne nekropole sa stećcima i starim muslimanskim nišanima na području Kreševa, FBiH	Nije objavljena

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
893.	Historijski urbani krajolik Sarajeva, FBiH	Nije objavljena
894.	Graditeljsku cjelinu – Stara džamija u Turiji, općina Lukavac, FBiH	54/20

20

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 36. stav (1) Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 47/16), na sjednici održanoj 2. novembra 2020. godine, donijela je

ODLUKU O PROGLAŠENJU HISTORIJSKOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

1 - OPĆI DIO

Član 1.

(Predmet pravne zaštite)

- (1) **Historijski urbani krajolik Sarajeva** proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).
- (2) Nacionalni spomenik čini cjelovit prostor historijskog urbanog krajolika na području uže gradske jezgre Sarajeva na dijelu općine Stari grad i općine Centar, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Granice nacionalnog spomenika definirane su prema katastarskim česticama navedenim u Prilogu 1. ove odluke koji čini njen sastavni dio.
- (3) Shodno vrijednosti posebnih cijelina utvrđuju se sljedeći prostori unutar nacionalnog spomenika:
 1. A1: Prostori na kojem se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom u granicama historijskog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 2. A2: Prostori na kojem se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" broj 33/02) (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 3. B: prostor unutar granica utvrđenih u članu 1. stav 2. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima A1 i A2.
- (4) Zaštitni pojas nacionalnog spomenika, koji obuhvata prostor naslijeđenih vrijednosti i zonu kompozicionog i funkcionalnog povezivanja sa prostorom nacionalnog spomenika, definiran je katastarskim česticama navedenim u Prilogu 2. ove odluke koji čini njen sastavni dio.
- (5) Unutar zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika izdvajaju se sljedeći prostori:
 1. Z1: Prostori na kojem se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom unutar granica zaštitnog pojasa historijskog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 4. ove odluke koji čini njen sastavni dio).

2. Z2: Prostori na kojem se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika (Prilog 4. ove odluke koji čini njen sastavni dio).
3. Z3: prostor unutar granica utvrđenih u članu 1. stav 4. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima Z1 i Z2.

Član 2.

(Kategorizacija)

U skladu sa Pravilnikom o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 82/19), nacionalni spomenik je svrstan u kategoriju "nacionalni spomenici od izuzetnog značaja za Bosnu i Hercegovinu".

II - PROSTOR NACIONALNOG SPOMENIKA

a) Opće mjere zaštite

Član 3.

(Intervencije na prostoru nacionalnog spomenika)

- (1) U svrhu zaštite krajolika, kroz zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa uz kontinuiranu valorizaciju i stavljanje u funkciju razvoja i prezentacije, stvarno nadležni organi uprave dužni su osigurati:
 1. Mjere koje imaju za cilj zaštitu autentičnosti, integriteta i funkcionalnog kontinuiteta historijskog urbanog krajolika Sarajeva:
 - a. očuvanje autentičnosti nalaže da su prioritet radovi na zaštiti, restauraciji i rekonstrukciji historijskih objekata umjesto izgradnje njihovih replika;
 - b. očuvanje integriteta zahtjeva da budu zaštićeni historijski objekti i elementi krajolika, uključujući puteve, staze, dvorišne zidove, mostove, vodene tokove, obale, staro drveće;
 - c. očuvanje funkcije socijalnog kontinuiteta zahtjeva da stanovnici mogu da žive i rade prema svojim navikama i potrebama, uz potrebu jačanja lokalnog života.
 2. Razvoj tržišta nekretnosti kao i interesi pojedinačnih investitora (profit) ne smiju biti prioritet;
 3. Maksimalno očuvanje izgrađenih dijelova grada uz poštovanje historijskih, arhitektonskih i ambijentalnih vrijednosti;
 4. Na prostoru nacionalnog spomenika treba poštovati odnos postojećih namjena objekata i otvorenih prostora;
 5. Zadržavanje najnužnijeg obima izgradnje uz minimalno angažovanje novih površina za stambenu izgradnju uz racionalnije korištenje postojećih uređenih površina;
 6. Fizičke strukture moraju u cijelosti poštovati, odnosno valorizovati bogatstva karakteristika geomorfoloških struktura krajolika, kontinuitet tradicije gradnje, dosljednom primjenom sitnije strukture i manje spratnosti objekata kako se ide uz padinu, a krupnije strukture i veću spratnost u ravnim dijelovima;
 7. Oblikovanje i izgradnja fizičkih struktura u skladu sa prirodnim i stvorenim uslovima (izgrađenim fizičkim strukturama) u svrhu očuvanja postojećeg identiteta prostora, graditeljskog naslijeđa kao značajne urbane vrijednosti i kontinuitet strukture krajolika;
 8. Prirodni i urbani amfiteatar krajolika, izgrađen kao harmonična i homogena cjelina, tretiraće se u skladu sa karakterom kulturno-historijskog i graditeljskog naslijeđa, graditi u duhu tradicije sa valorizacijom "nepisanih pravila" i urbanih elemenata kao što su: volumen, pravo na vidik, krovovi, avlija, zelenilo-bašča, voda i sl.;

9. U oblikovanju fizičkih struktura treba obezbijediti sagledivost primarnih identitetnih činilaca i markantnih tačaka krajolika putem vizura, panorama i veduta, radi bolje orijentacije i snalaženja u prostoru, uz ograničavanje i zabranu izgradnje barijera koje bi narušile panoramske vizure sa i na historijski urbani krajolik;
10. Neophodno je osigurati stalni monitoring provedbe mjera propisanih odlukama Komisije.

Član 4.

(Program prostornog razvoja)

Na cijelom prostoru nacionalnog spomenika nadležni organ/i dužni su izraditi Programe prostornog razvoja za prostore za koje se rade provedbeni planovi sa naglaskom na zaštitu elemenata krajolika a posebno kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.

Član 5.

(Prostorno-planski dokument)

- (1) U svrhu zaštite prostora kao historijskog urbanog krajolika i osiguranja njegovog razvoja uz očuvanje autentičnosti, integriteta i vrijednosti, neophodno je, sagledavajući prostor cjelovito, izraditi jedinstven prostorno-planski dokument.
- (2) Pri izradi prostorno-planskog dokumenta organ uprave stvarno nadležan za njegovu pripremu dužan je saradivati sa organizacijom/službom za planiranje Kantona Sarajevo.
- (3) Smjernice za izradu prostorno-planskog dokumenta očuvanja i razvoja historijskog urbanog krajolika kao mjere zaštite za prostor nacionalnog spomenika date su u Prilogu 5. ove odluke koji čini njen sastavni dio.

Član 6.

(Plan upravljanja)

- (1) U svrhu upravljanja prostorom nacionalnog spomenika kao jedinstvenog prostornog elementa, jedinice lokalne uprave i Kanton Sarajevo dužni su izraditi, usvojiti i implementirati Plan upravljanja.
- (2) Plan upravljanja treba biti usklađen sa odredbama i mjerama zaštite utvrđenim ovom odlukom i njenim prilogima.
- (3) Smjernice za izradu Plana upravljanja i minimalni sadržaj dokumenta date su u Prilogu 6. ove odluke koji čini njen sastavni dio.

Član 7.

(Postupak usvajanja dokumenata čija je izrada propisana čl. 4. do 6. ove odluke)

- (1) Svi dokumenti čija se izrada propisuje čl. 4. do 6. ove odluke, kao i prilogima iste koji čine sastavni dio dispozitiva trebaju se, prije konačnog usvajanja od nadležnih institucija, dostaviti Komisiji radi ocjene njihove usaglašenosti sa odredbama odluka Komisije.
- (2) Nosioci pripreme prostorno-planskih dokumenata, u svakoj fazi izrade, prije usvajanja dokumenata u toj fazi izrade dužni su dokument dostaviti Komisiji radi ocjene njegove usaglašenosti sa odredbama odluka Komisije.
- (3) Nakon usvajanja Plana upravljanja i prostorno-planskih dokumenata u čijoj izradi je, na prethodno navedeni način, pribavljeno mišljenje Komisije, na snagu stupaju mjere zaštite utvrđene tim dokumentima.
- (4) Po usvajanju prostorno-planskog dokumenta sve intervencije u prostoru, radovi i istraživanja moraju biti izvedeni na osnovu potrebne projektno dokumentacije na koju je, prije izdavanja potrebnih dozvola organa uprave stvarno nadležnog za intervenciju definiranu u mjerama zaštite ove odluke, pribavljeno mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa.

- (5) Stručni nadzor nad izvođenjem radova vrši nadležna služba zaštite naslijeđa.

Član 8.

(Važeća prostorno-planska dokumentacija)

Do konačnog usvajanja jedinstvenog prostorno-planskog dokumenta za prostor nacionalnog spomenika, na snazi ostaju odredbe postojeće i važeće prostorno planske dokumentacije u dijelu u kojem nisu u suprotnosti sa odredbama i mjerama zaštite utvrđene ovom odlukom, a što se, u svakom pojedinačnom slučaju za izvođenjem prostornog zahvata, utvrđuje pribavljanjem mišljenja Komisije o usklađenosti.

Član 9.

(Izvođenje radova na prostoru nacionalnog spomenika)

- (1) Do konačnog usvajanja prostorno-planskog dokumenta iz člana 5. ove odluke, stvarno nadležni organ koji rješava po zahtjevu stranke za izvođenjem radova/intervencije na prostoru nacionalnog spomenika (intervencija predložena planom upravljanja, regulacionim planom ili drugim detaljnim provedbenim planom te pojedinačnim projektima ili drugim zahtjevom) dužan je pribaviti prethodno mišljenje Komisije o usklađenosti predložene intervencije sa odredbama odluka Komisije.
- (2) Mišljenje o usklađenosti predložene intervencije sa mjerama zaštite iz odluka Komisije se daje na osnovu pojedinačnih zahtjeva.
- (3) Podnosilac zahtjeva dužan je, uz zahtjev Komisiji, predložiti dokumentaciju iz koje su vidljivi stepen i vrsta zahvata kao i uticaj na prostor (elaborat uticaja na naslijeđe, elaborat uticaja na okoliš prostorni prikaz intervencije u odnosu na okolinu).
- (4) Intervencija u prostoru nacionalnog spomenika za koju je prethodno izdato mišljenje Komisije o usklađenosti sa odredbama odluke može biti izvedena samo uz odobrenje organa uprave stvarno nadležnog za intervenciju definiranu u mjerama zaštite odluke Komisije i stručni nadzor nadležne službe za zaštitu naslijeđa.
- (5) Tekući radovi ne uključuju radove rekonstrukcije, restauracije, konzervacije, nadogradnje, dogradnje, interpolacije, radove koji utiču na konstrukciju i/ili namjenu građevine, kao i bilo koje druge slične radove koji dovode do promjene gabarita objekta, nagiba i oblika krovova, vanjskih fasada i slično.
- (6) Svi projekti, elaborati i radovi koji se tiču očuvanja naslijeđa trebaju biti dokumentirani i javno publikovani. U izvještaju (stručnom članku, knjizi i slično ovisno o mogućnostima autora) neophodno je prezentirati čitav proces rada na nacionalnom spomeniku/dobru, odabrane konzervatorsko-restauratorske metode i razloge za iste, izazove sa kojima se suočilo u projektovanju i izvođenju radova i sve ostalo što je relevantno stručnoj kao i široj zajednici.

b) Specifične mjere zaštite

Član 10.

(Specifične mjere zaštite na prostoru nacionalnog spomenika)

Na cijelom prostoru nacionalnog spomenika utvrđuju se sljedeće specifične mjere zaštite:

1. Za dobra u A1 prostoru primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama (popis nacionalnih spomenika dat u Prilogu 3. ove odluke koja čini njen sastavni dio).
2. Za dobra koja se nalaze na Privremenoj listi nacionalnih spomenika (prostori A2), sve do njihove pojedinačne valorizacije, tj. do donošenja pojedinačnih

odluka Komisije o proglašenju nacionalnog spomenika za svako dobro ili grupu dobara, nije dozvoljeno poduzimanje bilo kakvih zahvata koji štete ili dovode u pitanje njihovu zaštitu i rehabilitaciju. Kada navedena dobra budu valorizirana kroz pojedinačne odluke Komisije, na njih će se primjeniti mjere zaštite utvrđene tim pojedinačnim odlukama. Do donošenja pojedinačnih odluka svaki prijedlog intervencije mora imati prethodno mišljenje Komisije o usklađenosti sa odredbama relevantnih odluka Komisije, odnosno o nepostojanju okolnosti koji štete ili dovode u pitanje zaštitu i rehabilitaciju predmetnih dobara. (popis dobara na Privremenoj listi nacionalnih spomenika dat u Prilogu 3. ove odluke koja čini njen sastavni dio).

3. Zbog izuzetnog značaja za historijski i kulturni razvoj Sarajeva, unutar Historijskog urbanog krajolika, izdvojena je grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa čiji je popis, zajedno sa mjerama zaštite, dat u Prilogu 7. ove odluke koji čini njen sastavni dio.

III - ZAŠTITNI POJAS NACIONALNOG SPOMENIKA

a) Opće mjere

Član 11.

(Detaljni provedbeni planovi)

Za prostor zaštitnog pojasa potrebno je izraditi detaljne provedbene planove koji moraju biti usklađeni sa odredbama i zahtjevima ove odluke Komisije, provedbeno-planskih dokumenata i Plana očuvanja nacionalnog spomenika.

Član 12.

(Važeća prostorno-planska dokumentacija)

Do konačnog usvajanja prostorno-planskih dokumenata za prostor zaštitnog pojasa na snazi ostaju odredbe postojeće i važeće prostorno-planske dokumentacije u dijelu u kojem nisu u suprotnosti sa odredbama i mjerama zaštite utvrđene ovom odlukom.

b) Specifične mjere zaštite

Član 13.

(Specifične mjere zaštite na prostoru zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika)

Na cijelom prostoru zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika utvrđuju se sljedeće specifične mjere zaštite:

1. Za dobra u Z1 prostoru primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama (popis nacionalnih spomenika dat u Prilogu 4. ove odluke koja čini njen sastavni dio).
2. Za dobra koja se nalaze na Privremenoj listi nacionalnih spomenika (prostori Z2), sve do njihove pojedinačne valorizacije, tj. do donošenja pojedinačnih odluka Komisije o proglašenju nacionalnog spomenika za svako dobro ili grupu dobara, nije dozvoljeno poduzimanje bilo kakvih zahvata koji štete ili dovode u pitanje njihovu zaštitu i rehabilitaciju. Kada navedena dobra budu valorizirana kroz pojedinačne odluke Komisije, na njih će se primjeniti mjere zaštite utvrđene tim pojedinačnim odlukama. Do donošenja pojedinačnih odluka svaki prijedlog intervencije mora imati prethodno mišljenje Komisije o usklađenosti sa odredbama relevantnih odluka Komisije, odnosno o nepostojanju okolnosti koji štete ili dovode u pitanje zaštitu i rehabilitaciju predmetnih dobara. (popis dobara na Privremenoj listi nacionalnih spomenika dat u Prilogu 4. ove odluke koja čini njen sastavni dio).

IV - PROVEDBA ODLUKE

Član 14

(Zaštita integriteta nacionalnog spomenika)

U cilju zaštite integriteta, prevashodno vizualnog, nacionalnog spomenika i njegovog zaštitnog pojasa neophodno je osigurati kontrolu izgradnje na padinama oko historijskog urbanog krajolika Sarajeva posebno sa aspekta očuvanja urbane matrice, ujednačavanja volumena objekata, kolorita i prisustva zelenila. Neophodno je obezbijediti provođenje ublažavanja negativnog uticaja postojećih izgrađenih gabaritno velikih objekata (sadržaj visokog zelenila, razdvajanje fasada putne materijalizacije, upotreba ograda i zelenila, bojenje fasada neutralnim bojama i slično). Kontrola podrazumijeva nadzor nadležnih organa nad mogućnošću izgradnje, pri određivanju volumena i kolorita objekata, te izdavanju dozvola za objekte koji se potencijalno grade na padinama. Nadležni organi trebaju, kroz odgovarajuću dokumentaciju osigurati očuvanje identiteta krajolika kroz aspekt zaštite prirodnog naslijeđa padinama.

Član 15

(Provođenje mjera zaštite)

- (1) Federacija Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija) dužna je osigurati izradu prostorno-planskog dokumenta za prostor nacionalnog spomenika. Pri izradi prostorno-planskog dokumenta obavezna je saradnja sa službom nadležnom za poslove prostornog planiranja u Kantonu Sarajevo.
- (2) Kanton Sarajevo, odnosno služba nadležna za poslove prostornog planiranja u Kantonu Sarajevo, dužna je osigurati izradu prostorno-planske dokumentacije za zaštitni pojas nacionalnog spomenika.
- (3) Federacija Bosne i Hercegovine dužna je preduzeti pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu objekata koji su pojedinačnim odlukama Komisije proglašeni nacionalnim spomenicima Bosne i Hercegovine.
- (4) Jedinice lokalne samouprave i Kanton Sarajevo dužni su, svako u okviru svojih stvarnih nadležnosti, prilikom rješavanja po zahtjevima stranaka za odobravanjem intervencija, na prostoru nacionalnog spomenika, koje po svojoj naravi nisu konzervacija, rehabilitacija i prezentacija nacionalnog spomenika, kao i zahtjevima za korištenjem ili zauzimanjem javnih površina i ostalim zahtjevima za čije rješavanje su stvarno nadležni postupati u skladu sa mjerama zaštite i smjernicama, utvrđenim ovom odlukom Komisije, za predmetni prostor.
- (5) Jedinice lokalne samouprave i Kanton Sarajevo dužni su izraditi, usvojiti i implementirati Plan upravljanja, te osigurati izradu i postavljanje informacijske table za koju će Komisija utvrditi sadržaj teksta sa osnovnim podacima o nacionalnom spomeniku i odluci o proglašenju dobra, te tehničke uvjete za njenu izradu i postavljanje.
- (6) Izuzet informacionih tabli iz stava (5) ovog člana, na prostoru nacionalnog spomenika nije dopušteno postavljanje drugih elemenata (druge informacijske table i slično) bez saglasnosti Komisije na sadržaj teksta, dizajn i poziciju.

Član 16

(Stavljanje van snage provedbenih akata)

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski i drugi akti, u dijelu u kojem su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

Član 17

(Dostavljanje odluke nadležnom sudu)

Ova odluka bit će dostavljena nadležnom općinskom sudu radi upisa zabilježbe o proglašenju nacionalnog spomenika u zemljišne knjige.

Član 18.

(Sastavni dio odluke)

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.kons.gov.ba>).

Član 19.

(Brisanje sa Privremene liste nacionalnih spomenika)

Danom donošenja ove odluke, sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02, "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 79/02, "Službene novine Federacije BiH", broj 59/02 i "Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 4/03) briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim br. 546 (Gradska ambijentalna cjelina Sarajeva).

Član 20.

(Konačnost odluke)

Prema članu V, stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

Član 21.

(Stavljanje van snage ranije odluke)

Stupanjem na snagu ove odluke prestaje da važi Odluka o proglašenju grupe objekata Gazi Husrev-begovog vakufa u Sarajevu sa pokretnom imovinom nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 94/09 i 48/13).

Član 22.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: prof. dr. Amir Pašić, Goran Milojević i Radoje Vidović.

Broj 07.2-2.3-81/20-7

2. novembra 2020. godine
SarajevoPredsjedavajući Komisije
Radoje Vidović, s. r.

Prilog 1 – Granice nacionalnog spomenika

Granične katastarske parcele zone zaštite nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo su:

Centar Sarajevo

k.o. Sarajevo IV:

- dijelovi k.č. 1319, 1350/1, 1469, 1471/1, 1471/2, 1471/3, 1473/1, 1476/2, 1583, 1917/1, 2111/1, 2112/1, 2116/1, 2117, 2118, 2125/1 i 2126/1
- kompletne k.č. 568, 608/2, 1297/1, 1297/3, 1306/1, 1306/2, 1306/3, 1307, 1318, 1320/1, 1320/2, 1321/1, 1321/2, 1330/1, 1330/2, 1331, 1332/1, 1441/1, 1441/2, 1442/1, 1450/2, 1451/1, 1451/3, 1452/1, 1453/1, 1461, 1462/1, 1462/3, 1463/1, 1463/2, 1477/3, 1478/1, 1483, 1490/1, 1500/1, 1502/1, 1574/1, 1575/1, 1576/1, 1577, 1580/1, 1581/1, 1582, 1599, 1601/1, 1683/1, 1688, 1732, 1733/1, 1733/8, 1733/11, 1738/2, 1741/1, 1741/2, 1741/9, 1741/12, 1743/2, 1744/2, 1748/1, 1748/2, 1750, 1760, 1906 i 1935/1

k.o. Sarajevo VII:

- dijelovi k.č. 782/4, 831/1, 850/1, 1102, 1210/1 i 1219/2
- kompletne k.č. 774/1, 774/2, 777/3, 781/2, 782/5, 782/1, 852, 853, 857, 858/2, 859/2, 862/2, 866/1, 866/2, 867, 868, 869, 870, 872, 875, 878, 879, 884/1, 886/1, 887, 894, 896/1, 899, 1103/1, 1104/1, 1108/1, 1109/1, 1109/2, 1110, 1112/1, 1113/1, 1114/1, 1114/2, 1115/1, 1119/1, 1119/2, 1121, 1124/1, 1125/1, 1127, 1128/1, 1132/1, 1133/1, 1135, 1136, 1137/1, 1137/3, 1138/1, 1211/1, 1211/3 i 1221

- k.o. Sarajevo VIII:
 - dio k.č. 3794/1
 - kompletne k.č. 884/1, 884/2, 886, 3783/1 i 3823/1

Stari Grad Sarajevo

- k.o. Sarajevo II:
 - dijelovi k.č. 1334, 1637, 3424, 3425, 3426, 3428, 3430/1, 3435, 3444/1, 3448/3 i 3452
 - kompletne k.č. 1284, 1290, 1291, 1293, 1295, 1336, 1338/2, 1340, 1459, 1460, 1462, 1466, 1471/2, 1472, 1524, 1525, 1526, 1533, 1534, 1535, 1605, 1606, 1621, 1622, 1623/1, 1623/2, 1624, 1625, 1712/1, 1712/3, 2401/1, 2429, 2430/1, 2462/1, 2545/2, 2546, 2547/1 i 3431

- k.o. Sarajevo III:
 - dijelovi k.č. 1753, 1780, 1781, 1785/1, 1888, 2171 i 2181/3
 - kompletne k.č. 1775/2, 1782, 1786, 1787, 1869, 1885, 1886, 1889, 1893, 1894, 1895, 1984, 2123, 2127, 2128, 2163, 2164, 2182/2 i 2183

- k.o. Sarajevo IX:
 - dijelovi k.č. 287, 341, 2754, 2755/2, 2763, 2775/1, 2775/2, 2818/1 i 2821
 - kompletne k.č. 250, 251/1, 251/2, 291, 304/2, 304/4, 306, 365/1, 366, 369, 372/1, 372/2, 373/2, 401, 440, 441, 445, 1562, 1563/2, 1564/2 i 1566

- k.o. Sarajevo X:
 - dio k.č. 2182/1 k.o. Sarajevo XI:
 - kompletne k.č. 569, 571, 573, 577, 607/1, 1927/1, 1927/2, 1927/3, 1928/1, 1928/3, 1929, 1930/1, 1930/3, 1930/5, 1930/6, 1932/3, 2111/2 i 2111/3

- k.o. Sarajevo XIII:
 - dijelovi k.č. 789, 3784/2, 3786, 3787/1 i 3824/1
 - kompletne k.č. 32/1, 32/5, 33/1, 33/2, 37/1, 37/2, 183, 185/2, 767, 768, 770/1, 770/2, 772, 773, 775, 785/1, 786, 787, 788/2, 790/1, 790/2, 791, 793, 794 i 3783/2.

Obuhvat zone zaštite počinje sa tromede k.č. 900/1, 1211/2 i 1211/3 k.o. Sarajevo VII općina Centar Sarajevo (raskrsnica ul. Maršala Tita i Fra Andela Zvizdovića) te nastavlja sjeverno ulicom Fra Andela Zvizdovića granicom k.č. 900/1 sa k.č. 1211/3, 899, 887, 884/1, 886/1, 879, 878, 875, 872 i 870 do tromede parcele 870, 900/1 i 1210/1 (raskrsnica ul. Fra Andela Zvizdovića i Kranjčevićeva), dalje ide istočno ulicom Kranjčevićeva granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 870, 869, 868, 867 i 866/1, zatim granicom k.č. 866/1 sa k.č. 864 i 861/1, granicom k.č. 866/2 sa k.č. 861/1 i 861/2, granicom k.č. 862/2 sa k.č. 861/2 i 860, granicom k.č. 860 sa k.č. 859/2, 858/2 i 857, granicom k.č. 861/4 i 857 i granicom k.č. 853 sa k.č. 861/4, 863 i 850/1 do tromede k.č. 850/1, 852 i 853 (raskrsnica ul. Dolina, Augusta Brauna i Magribija), odakle nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 831/1, 847/1 i 850/1, ide istočno ulicom Magribija granicom k.č. 831/1 sa k.č. 847/1 i 847/2 do jugoistočnog ugla k.č. 847/2 odakle ide pravolinijski do jugozapadnog ugla k.č. 833/2, zatim granicom k.č. 831/1 i 833/2 do tromede k.č. 831/1, 833/2 i 782/4.

Od ove tromede linija ide pravolinijski do tromede k.č. 782/1, 782/4 i 782/6, nastavlja granicom k.č. 782/1 sa k.č. 782/6 i 782/3, zatim granicom k.č. 782/3 sa k.č. 782/5, 782/1 i 781/2 do tromede k.č. 781/2, 782/3 i 1210/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1210/1, 1204 i 778/6 (raskrsnica ul. Kranjčevićeva i Tepehašina), dalje ide sjeveroistočno ulicom Kranjčevićeva granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 778/6, 778/3, 778/7, 778/8, 778/2, 778/9 i opet 778/2, zatim granicom k.č. 777/3 sa k.č. 778/2, 778/1 i 774/3, granicom k.č. 774/2 sa k.č. 774/3 i 773/2, granicom k.č. 774/1 sa k.č. 773/2 i 773/1 do tromede k.č. 773/1, 774/1 i 1219/2 (ul. Alipašina).

Linija dalje ide pravolinijski do tromede k.č. 1597, 1599 i 2126/1, nastavlja granicom k.č. 1599 sa k.č. 1597, 1598, 1596/1 i 1600/1, zatim granicom k.č. 1601/1 sa k.č. 1600/1, 1601/3, 1601/2, 1589, opet 1601/2 i 1583 do tromede k.č. 1583, 1588/1 i 1601/1 (ul. Danijela Ozme). Granična linija zone zaštite nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 1561/1, 1562/1 i 1583, ide granicom k.č. 1582 sa k.č. 1562/1, 1562/2, 1565/2, 1581/2 i 1581/2, granicom k.č. 1581/1 i 1581/2, granicom k.č. 1580/1 i 1580/2, granicom k.č. 1577 sa k.č. 1578 i 1576/3, granicom k.č. 1576/1 sa k.č. 1576/3 i 1568, granicom k.č. 1575/1 sa k.č. 1568 i 1575/2, granicom k.č. 1574/1 sa k.č. 1574/2, 1573/1 i 1520 do tromede k.č. 1520, 1574/1 i 2116/1 (raskrsnica ul. Kemal Begova, Koševo i Mehmed bega Kapetanovića Ljubušaka).

Linija nastavlja granicom k.č. 1520 i 2116/1, zatim granicom k.č. 1502/1 sa k.č. 1502/2 i 1500/2, granicom k.č. 1500/2 sa k.č. 2116/1 i 1500/1, granicom k.č. 1490/2 sa k.č. 1500/1 i 1490/1, granicom k.č. 1483 sa k.č. 1485, 1486/1 i 1482 do tromede k.č. 1482, 1483 i 2116/1 (raskrsnica ul. Sutjeska, Koševo i Hadži-Idrizova), dalje ide sjeverno ulicom Koševo granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1481/3, 1481/2, 1480/1, 1480/4 i opet 1480/1 do četveromede k.č. 1480/1, 1480/3, 2116/1 i 2116/2 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1442/1, 1450/2 i 2116/1.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1442/1 i 1441/1, zatim granicom k.č. 1441/1 sa k.č. 1411, 1443 i 1442/2, granicom k.č. 1442/2 sa k.č. 1442/1 i 1450/2, granicom k.č. 1450/2 sa k.č. 1449/2 i 1451/4, granicom k.č. 1451/1 sa k.č. 1451/4, 1453/2 i 1452/2, granicom k.č. 1452/2 sa k.č. 1451/3 i 1452/1, granicom k.č. 1453/1 i 1453/2, granicom k.č. 1460 sa k.č. 1461, 1462/3 i 1462/1, granicom k.č. 1462/1 sa k.č. 1462/2 i 1464/2, granicom k.č. 1464/2 sa k.č. 1463/2 i 1463/1 i granicom k.č. 1463/1 i 1464/1 do tromede k.č. 1463/1, 1464/1 i 1469 (ul. Alekse Šantića) odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1475/1, 1478/1 i 1469. Linija dalje ide granicom k.č. 1475/1 sa k.č. 1478/1 i 1477/3 i granicom k.č. 1477/3 i k.č. 1475/2 do sjeveroistočnog ugla k.č. 1477/3 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1471/1, 1472/1 i 1406, nastavlja granicom k.č. 1406 sa k.č. 1472/1 i 1472/2 do tromede k.č. 1350/1, 1406 i 1472/2 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Hadži-Idrizova), te pravolinijski ide do tromede k.č. 1350/1, 1332/1 i 1333, dalje ide južno ulicom Josipa Vancaša granicom k.č. 1333 sa k.č. 1332/1, 1331, 1330/1, 1330/2, 1321/2, 1321/1, 1320/2 i 1320/1 do tromede k.č. 1319, 1320/1 i 1333 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1318, 1319 i 1296 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Mehmed bega Kapetanovića Ljubušaka). Granična linija zone zaštite dalje ide jugoistočno ulicom Josipa Vancaša granicom k.č. 1296 sa k.č. 1318, 1307, 1306/2, 1306/1, 1306/3, 1297/1, 1297/2 i 2117 do tromede k.č. 2117, 1295/2 i 1296 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Džidžikovac) odakle nastavlja sjeveroistočno ul. Džidžikovac pa ul. Tina Ujevića granicom k.č. 2117 sa k.č. 1295/2, 1287, 1286/4 i 1284/1 do tromede k.č. 1284/1, 1256/4 i 2117.

Sa ove tromede linija pravolinijski presijeca ul. Tina Ujevića do tromede k.č. 2117, 1683/1 i 1684, nastavlja granicom k.č. 1683/1 i 1684, granicom k.č. 1688 sa k.č. 1684, 1685/2 i 1686 do tromede k.č. 1688, 1686 i 2118, presijeca pravolinijski ul. Prušćakova do tromede k.č. 1744/2, 1745 i 2118 i ide dalje granicom k.č. 1744/2 sa k.č. 1745 i 1747, granicom k.č. 1747 sa k.č. 1748/2, 1748/1 i 1750, granicom k.č. 1750 sa k.č. 1751/2 i 1754, granicom k.č. 1743/2 sa k.č. 1754 i 1733/2, granicom k.č. 1733/2 sa k.č. 1741/2, 1741/12, 1741/9, opet 1741/12, 1741/1, 1738/2, 1733/11, 1733/1, 1733/8, opet 1733/1, 1732 i 1760, granicom k.č. 1760 sa k.č. 1733/12 i 1733/7 i granicom k.č. 2112/1 sa k.č. 1733/7, 1733/12 i 1733/2 do četveromede k.č. 1733/2, 1757/1, 1757/2 i 2112/1 (raskrsnica ul. Dalmatinska i Buka).

Linija dalje presijeca raskrsnicu do tromede k.č. 1906, 1920/1 i 2112/1, nastavlja jugoistočno ulicom Buka granicom k.č. 1906 sa k.č. 1920/1, 1920/3, 1916/16, 1916/1, 1916/15 i

1911/1 do tromede k.č. 1906, 1911/1 i 1917/1 (raskrsnica ul. Buka i Kaptol), ide sjeverno ul. Kaptol granicom k.č. 1917/1 sa k.č. 1911/1 i 1911/2 do tromede k.č. 1911/2, 1916/15 i 1917/1 odakle presijeca ulicu Kaptol do tromede k.č. 1917/1, 1934/2 i 1935/1.

Sa ove tromede linija ide granicom k.č. 1935/1 sa k.č. 1934/2 i 1932/3, granicom k.č. 1932/3 sa k.č. 1932/3 i 1932/2, granicom k.č. 1932/2 sa k.č. 1930/6, 1930/3, 1930/1, 1930/5 i 1929, granicom k.č. 1929 sa k.č. 1929/3 i 1928/2, granicom k.č. 1928/3 sa k.č. 1928/2 i 1926/5, granicom k.č. 1928/1 sa k.č. 1926/5 i 1926/1, granicom k.č. 1926/1 sa k.č. 1927/2 i 1927/1 i granicom k.č. 2111/1 sa k.č. 1927/1, 1927/3 i 2111/2 do tromede k.č. 607/1, 2111/1 i 2111/2 (raskrsnica ul. Mehmed-paše Sokolovića i Petrakijina) odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 608/2, 609/1 i 2111/1 i nastavlja granicom k.č. 608/2 sa k.č. 609/1, 609/4, 608/1 i 2110/1 do tromede k.č. 608/2, 2110/1 i 2111/1 (raskrsnica ul. Mehmed-paše Sokolovića i Sarač-Ismailova).

Linija dalje ide granicom k.č. 2110/1 sa k.č. 2111/1, 2111/3 i 577, zatim granicom k.č. 574/1 sa k.č. 577, 573, 571 i 569, granicom k.č. 569 sa k.č. 570 i 566/2 i granicom k.č. 568 sa k.č. 566/2 i 566/3 do tromede k.č. 566/3, 568 i 2125/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Pehlivanuša do tromede k.č. 2107, 2108/1 i 2182/1, nastavlja južno ul. Pehlivanuša granicom k.č. 2182/1 sa k.č. 2108/1 i 2115, granicom k.č. 2182/2 sa k.č. 2120, 2116 i 2121/1 do tromede k.č. 2121/1, 2123 i 2182/2 (raskrsnica ul. Pehlivanuša i Muse Čazima Čatića), te nastavlja granicom k.č. 2123 sa k.č. 2121/1, 2122/1, 2129/1 i 2132 i granicom k.č. 2132 sa k.č. 2128, 2183 i 2164, zatim granicom k.č. 2163 sa k.č. 2133/2 i 2162 do tromede k.č. 2162, 2163 i 2183.

Sa ove tromede granična linija dalje ide istočno ul. Josipa Stadlera i ul. Čemerlina granicom k.č. 2183 i sa k.č. 2162, 2158/1, 2157, 2156/1, 2155, 2153/2, 2152/2, 2152/1, 2151/1, 2151/2, 2150, 2165/1, 1997/1, 1996/1, 1996/6, 1996/4, 1996/3 i 1995 do tromede k.č. 1984, 1995 i 2183 (raskrsnica ul. Čemerlina i Glodina), nastavlja sjeverno ul. Glodina granicom k.č. 1984 sa k.č. 1995, 1994, 2005/3, 1993, 2004, 1992/1, 1991, 1990, 1987, 1985/1, 1985/3, 2011 i 2012 do tromede k.č. 1753, 1984 i 2012 odakle pravolinijski ide do jugoistočnog ugla k.č. 1774/1 (raskrsnica ul. Glodina i Toromanova), te nastavlja sjeverno ul. Toromanova granicom k.č. 1753 sa k.č. 1774/1, 1774/2, 1773/1 i 1775/1, zatim granicom k.č. 1775/1 i 1775/2 do tromede k.č. 1775/1, 1775/2 i 1780 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1781, 1782 i 1783.

Linija nastavlja granicom k.č. 1782 i 1783 do tromede k.č. 1782, 1783 i 1785/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1790/1, 1785/1 i 1786, zatim granicom k.č. 1786 sa k.č. 1790/1, 1789 i 1788 i granicom k.č. 1787 i 1788 do tromede k.č. 1787, 1788 i 2171 odakle pravolinijski presijeca ul. Sagrdžije do tromede k.č. 1868, 1869 i 2171, te nastavlja granicom k.č. 1869 sa k.č. 1868, 1870, 1871, 1878/2 i 1880 do tromede k.č. 1869, 1880 i 2171 (raskrsnica ul. Sagrdžije i Ulomljenica).

Granična linija zone zaštite dalje ide granicom k.č. 1880 sa k.č. 2171 i 1885, zatim granicom k.č. 1884 sa k.č. 1885 i 1886, granicom k.č. 1886 i 1887 do tromede k.č. 1886, 1887 i 1888 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1888, 1889 i 1890, nastavlja granicom k.č. 1889 sa k.č. 1890 i 1892 i granica k.č. 1892 sa k.č. 1893, 1894 i 1895 do tromede k.č. 1892, 1895 i 2181/3 odakle pravolinijski presijeca ul. Safvet-bega Bašagića do tromede k.č. 1280/2, 1281 i 3448/3, nastavlja južno ul. Safvet-bega Bašagića granicom k.č. 3448/3 sa k.č. 1281, 1282 i 1283, zatim granicom k.č. 1283 i 1284 do tromede k.č. 1283, 1284 i 3424 odakle pravolinijski presijeca ul. Potok do tromede k.č. 1290, 1292 i 3424.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 1292 sa k.č. 1290, 1291 i 1293, zatim granicom k.č. 1294 sa 1293 i 1340,

granicom k.č. 1296 sa k.č. 1340 i 1295, granicom k.č. 1295 i 1298 do tromede k.č. 1295, 1298 i 1334 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1334, 1335 i 1336, nastavlja granicom k.č. 1336 sa k.č. 1335 i 1338/1, granicom k.č. 1338/2 sa k.č. 1338/1 i 1339/2 do tromede parcela k.č. 1338/2 i 1339/2, te presijeca ul. Očakatanum do tromede k.č. 1458, 1459 i 3425.

Linija dalje ide granicom k.č. 3425 sa k.č. 1459 i 1460, zatim granicom k.č. 1461 sa k.č. 1460, 1462, 1466 i 1471/2, granicom k.č. 1471/2 sa k.č. 1468, 1470 i 1478 i granicom k.č. 1472 i 1478 do tromede k.č. 1472, 1478 i 3426 odakle pravolinijski presijeca ul. Džinina do tromede k.č. 1530/1, 1531 i 3426, nastavlja južno ul. Džinina granicom k.č. sa k.č. 1530/1, 1530/2 i 1532, granicom k.č. 1533 sa k.č. 1532 i 1527, granicom k.č. 1527 sa k.č. 1535 i 1526, granicom k.č. 1526 sa k.č. 1523 i 1522 i granicom k.č. 1522 sa k.č. 1525 i 1524 do tromede k.č. 1522, 1524 i 3428 odakle presijeca pravolinijski ul. Miščina do tromede k.č. 1605, 1626 i 3428.

Sa ove tromede linija ide granicom k.č. 1626 sa k.č. 1605 i 1606, zatim granicom k.č. 1628 sa k.č. 1606 i 1625, granicom k.č. 1629 sa k.č. 1625 i 1624, granicom k.č. 1624 i 1630, zatim linija ide južno ul. Saburina granicom k.č. 1637 sa k.č. 1624, 1625, 1623/1, 1623/2 i 1622 do tromede k.č. 1622, 1621 i 1637 odakle pravolinijski presijeca ul. Saburina do tromede k.č. 1637, 1705/1 i 1712/3.

Linija nastavlja granicom k.č. 1705/1 sa k.č. 1712/3 i 1712/1 i granicom k.č. 1712/1 i 1712/2 pa do jugoistočnog ugla k.č. 1712/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Ploča do tromede k.č. 2392, 2396 i 3430/1 (raskrsnica ul. Ploča i Dizdareva), dalje ide granicom k.č. 2392 sa 3430/1 i 2401/1, granicom k.č. 2401/1 sa k.č. 2396, 2400 i 3432, granicom k.č. 3431 i 3432, granicom k.č. 2429 sa k.č. 3432, 2433 i 2432, granicom k.č. 2430/1 sa k.č. 2431/1 i 2461/1 i granicom k.č. 2461/1 i 2462/1 do tromede k.č. 2461/1, 2462/1 i 3435 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 2560, 2561 i 3435 (raskrsnica ul. Jekovac i Pod bedemom).

Sa ove raskrsnice granična linija ide jugozapadno ulicom Jekovac granicom k.č. 3435 sa k.č. 2560, 2559, 2558 i 2548/1, zatim granicom k.č. 2548/1 sa k.č. 2545/2, 2546 i 2547/1 i granicom k.č. 2547/1 sa k.č. 2547/2 i 2548/2 do tromede k.č. 2547/1, 2548/2 i 3444/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Bentbaša do tromede k.č. 3409/3, 3444/1 i 3452, nastavlja uzvodno desnom obalom Miljacke granicom k.č. 3452 sa 3409/3, 3409/2, 3409/4, 3409/1 i 3409/5 do tačke čije su koordinate Y=6535708.60 X=4857192.50, te ide pravolinijski do tromede k.č. 250, 255 i 2821, zatim granicom k.č. 255 sa k.č. 250, 251/1 i 251/2 i granicom k.č. 251/2 i 252 do tromede 251/2, 252 i 2755/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Podcarina do tromede k.č. 304/2, 306 i 2755/1 te nastavlja granicom k.č. 304/2 sa k.č. 2755/1 i 304/3 i granicom k.č. 304/4 sa k.č. 304/3 i 303 do tromede k.č. 303, 304/4 i 341.

Linija dalje pravolinijski presijeca ul. Veliki Alifakovac do tromede k.č. 295, 296/1 i 341, zatim granicom k.č. 341 sa k.č. 295 i 294 do tromede k.č. 291, 293 i 341 (raskrsnica ul. Veliki Alifakovac i Čeljugovići), odakle nastavlja jugozapadno ulicom Čeljugovići granicom k.č. 291 sa k.č. 293 i 286 do tromede k.č. 286, 291 i 287 (raskrsnica ul. Čeljugovići i Maguda) te ide sjeverozapadno ul. Maguda granicom k.č. 287 sa k.č. 512, 511, 510, 509, 507 i 508, zatim granicom k.č. 445 sa k.č. 508, 447 i 446/2 do tromede k.č. 445, 446/2 i 2754 odakle pravolinijski presijeca ul. Maguda do tromede k.č. 439/1, 440 i 2754.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 440 sa k.č. 439/1 i 438 do tromede k.č. 438, 440 i 2755/2 odakle ide sjeverno ul. Braće Morić granicom k.č. 2755/2 sa k.č. 440 i 441 do tromede k.č. 441, 443 i 2755/2, nastavlja pravolinijski do tromedi k.č. 364/2, 365/1 i 2755/2, zatim granicom k.č. 365/1 sa k.č. 364/2 i 364/1, granicom k.č. 366 sa 367 i 368/1, granicom k.č. 369 sa k.č. 368/1 i 370/1, granicom k.č. 373/2 sa 370/1 i 370/2,

granicom k.č. 372/2 sa k.č. 370/2 i 371 i granicom k.č. 371 i 372/1 do tromede k.č. 371, 372/1 i 2754.

Odavde linija ide pravolinijski do tromede k.č. 392, 401 i 2754 (raskrsnica ul. Alifakovac, Franjevačka i Megara), nastavlja jugozapadno ul. Franjevačka granicom k.č. 401 sa k.č. 392, 393, 391/1, 394, 395, 396, 397, 399/1, 399/2, 400/2, 402/2 i 402/1 do tromede k.č. 401, 402/1 i 2763 (raskrsnica ul. Franjevačka i Mehmeda Mujezinovića starijeg) dalje ide pravolinijski do tromede k.č. 1187, 1218 i 2763 i nastavlja zapadno ulicom Franjevačka granicom k.č. 2763 sa k.č. 1218, 1190, 1191, 1193, 1194/2, 2762, 1539, 1540, 1534, 1541, 1542, 1543, 1544, 1560/2, 1560/1 i 1560/3 do tromede k.č. 1560/3, 1561 i 2763 (raskrsnica ul. Franjevačka i Hendina).

Granična linija dalje ide južno ul. Hendina granicom k.č. 1560/3 i 1561 do tromede k.č. 1559, 1560/3 i 1561 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1561, 1562 i 1576 (raskrsnica ul. Hendina i Hulusina), nastavlja zapadno ul. Hulusina granicom k.č. 1562 sa k.č. 1576, 1575/1, 1575/4, 1575/2, 1574/2 i 1574/3, granicom k.č. 1563/2 sa k.č. 1574/3 i 1565, granicom k.č. 1565 sa k.č. 1564/2 i 1566, granicom k.č. 1566 sa k.č. 1567/2 i 1567/1 i granicom k.č. 2818/1 sa k.č. 1567/1 i 1568/2 do tromede k.č. 1568/2, 1569 i 2818/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Bistrik do tromede k.č. 185/2, 186 i 3824/1 (raskrsnica ul. Bistrik i Jediliri).

Sa ove tromede linija nastavlja zapadno ul. Jediliri granicom k.č. 185/2 i 186 i granicom k.č. 182 i 183 do tromede k.č. 182, 183 i 3786 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 32/1, 32/5 i 3786, te nastavlja jugozapadno i dalje ul. Jediliri granicom k.č. 3786 sa k.č. 32/5 i 32/1, zatim granicom k.č. 32/1 sa k.č. 36/2 i 34/1, granicom k.č. 33/2 sa k.č. 34/1, 33/3 i opet 34/1, granicom k.č. 34/1 sa k.č. 33/1 i 37/2, granicom k.č. 37/2 sa k.č. 41/2 i 39 i granicom k.č. 39 sa k.č. 37/1, 3783/2 i 3784/2 do tromede k.č. 39, 40/1 i 3784/2 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 785/1, 3783/2 i 3784/2 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Mjedenice).

Granična linija dalje ide granicom k.č. 785/1 sa k.č. 3784/2 i 784/2, granicom k.č. 784/2 sa k.č. 786 i 787, granicom k.č. 784/1 sa k.č. 787 i 788/2 i granicom k.č. 783 i 788/2 do tromede k.č. 783, 788/2 i 789 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 789, 790/1 i 790/2, nastavlja granicom 789 sa k.č. 790/1, 791 i 793, granicom k.č. 780 sa k.č. 793 i 794, granicom k.č. 776/1 sa k.č. 794, 775 i 773, granicom k.č. 765/2 sa k.č. 773 i 772, granicom k.č. 771/3 i 770/2, granicom k.č. 770/3 sa k.č. 770/2 i 770/1, granicom k.č. 766 sa k.č. 770/2 i 767, granicom k.č. 767 i 769/1 i granicom k.č. 768 sa k.č. 769/1, 761 i 754/1 do tromede k.č. 754/1, 768 i 3783/2 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Save Skarića).

Linija nastavlja zapadno ul. Hamdije Kreševljakovića granicom k.č. 754/1 sa k.č. 3783/2 i 3783/1, zatim granicom k.č. 3783/1 sa k.č. 923/3, 920/18, 921/2, 920/2, 920/1, 920/44, 3792/1, 919/1, 916, 915, 914, 911/1, 911/2, 908, 907, 906, 903, 902/1, 899, 898, 897, 896 i 892, dalje ide granicom k.č. 886 sa k.č. 892 i 887, granicom k.č. 884/1 sa k.č. 887 i 888, granicom k.č. 884/2 sa k.č. 888, 890, 889/1 i 889/3, granicom k.č. 884/1 sa k.č. 883/2, 880/2 i 880/1 do tromede k.č. 880/1, 884/1 i 3783/1 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Fehima efendije Čurčića), te nastavlja zapadno ul. Hamdije Kreševljakovića granicom k.č. 3783/1 sa k.č. 870, 869/1, 868/1, 867, 866, 864, 863, 857/2, 857/1 i 3792/1, zatim ul. Skenderija granicom k.č. 3794/1 sa k.č. 3792/1 i 1439/1 do tačke čije su koordinate Y=6533665.65 X=4856878.90.

Sa ove tačke linija ide pravolinijski do tromede k.č. 3794/1, 3823/1 i 3827/1 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Hamze Hume), nastavlja sjeverno ul. Hamze Hume granicom k.č. 3823/1 sa k.č. 3827/1 i 1222/1, granicom k.č. 1221 sa k.č. 1222/1 i 1175/1 do četveromede k.č. 1135, 1175/1, 1214/1 i 1221 (raskrsnica ul. Hamze Hume, Hiseta i Obala Kulina bana), te

nastavlja jugozapadno ul. Hiseta granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1135, 1137/3, 1137/1, 1138/1, 1136, 1133/1 i 1132/1, zatim granicom k.č. 1102 sa k.č. 1132/1, 1128/1, 1127, 1125/1, 1124/1, 1121, 1119/2, 1119/1, 1115/1, 1114/1, 1114/2, 1113/1, 1112/1, 1110, 1109/2, 1109/1, 1108/1, 1104/1 i 1103/1 do tačke čije su koordinate Y=6533239.38 X=4856910.59 odakle ide pravolinijski do najjužnije tačke k.č. 1211/1, dalje ide granicom k.č. 1211/1 sa k.č. 1102 i 1211/2 do tromede k.č. 867, 1211/1 i 1211/2 (raskrsnica ul. Kralja Tvrtka i Maršala Tita), te se ulicom Maršala Tita granicom k.č. 1211/2 sa k.č. 894, 896/1 i 1211/3 vraća na polaznu tačku u tromedi k.č. 900/1, 1211/2 i 1211/3 k.o. Sarajevo VII općina Centar Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) i time je zatvorena zona zaštite.

Površina zone zaštite je 1.363.816 m².

Prilog 2 – Zaštitni pojas nacionalnog spomenika

Granične katastarske parcele zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo su:

Novo Sarajevo

k.o. Novo Sarajevo I:

- dijelovi k.č. 3369/35, 4306, 4360 i 4338/1
- kompletne k.č. 3362/1, 3362/13, 3369/1, 3369/7, 3369/15, 3369/37, 3369/38, 3369/42, 3369/43 i 4357

k.o. Novo Sarajevo II:

- dijelovi k.č. 642, 3469/1 i 3504/1
- kompletne k.č. 84/6, 86/2, 86/4, 126, 132/1, 194/2, 195, 198, 200, 203/1, 505/1, 508/1, 509/1, 510/1, 511/2, 512/1, 514/1, 514/2, 515/1, 517/1, 518, 580/1, 580/2, 580/3, 585/1, 585/2, 585/3, 586, 590/1, 590/2, 594, 598/2, 599/2, 635/4, 635/6, 650/2, 650/4, 772/3, 775/3, 778/3, 779/3, 779/4, 779/5, 794/1, 794/3, 797, 805/2, 805/6, 805/9, 808/1, 808/2, 809/1, 809/2, 815/1, 3466/10, 3466/32, 3466/33, 3466/37, 3470, 3471 i 3472

Centar Sarajevo:

k.o. Sarajevo IV:

- dijelovi k.č. 1444, 2110/1, 2115, 2125/1 i 2126/1
- kompletne k.č. 522, 627, 630/1, 630/2, 631/1, 674, 1090/1, 1090/2, 1092, 1093, 1095/1, 1095/2, 1097, 1098, 1099, 1100, 1111, 1112, 1113, 1114/2, 1114/3, 1139/1, 1139/2, 1140/2, 1141, 1143, 1145/2, 1233, 1411, 1479, 1480/1, 1480/2, 1480/3, 1481/1 i 1482

k.o. Sarajevo VII:

- dijelovi k.č. 1204, 1205/1, 1206, 1210, 1219/2 i 4360
- kompletne k.č. 460, 461, 463/1, 463/2, 463/3, 467/5, 468/2, 473, 690, 732, 733, 734, 735, 737, 738, 762, 763/1, 765/2, 766, 767, 902/4, 902/15, 902/17, 902/18, 902/19, 902/20, 902/37, 902/38, 903/1, 912/1, 912/2, 913/1, 914/1, 914/2, 915/5, 1030, 1031/2, 1031/4, 1032/1, 1032/2, 1037, 1038/1, 1038/2, 1038/3, 1211/2, 1212/2, 1222/1 i 1223

k.o. Sarajevo VIII:

- kompletne k.č. 1050/2, 1153, 1154/1, 1154/7, 1154/10, 1154/13, 1168/1, 1341, 1342, 1343, 1345, 1347/1, 1347/3, 1348/1, 1350, 1351/1, 1352/1, 1353/1, 1353/2, 1355/1, 1356/1, 1356/5, 1357, 1524/1, 1530/1, 1531/1, 1532/1, 1532/3, 1536/1, 1536/3, 1538/1, 1538/4, 1539/1, 1542/1, 1558/1, 1559/1, 1561/1, 1562/1, 1563/1, 1564/1, 1564/2, 1598, 1641, 1642, 1645, 1648, 1650/1, 1650/4, 1656, 1657/3, 1659/1, 1659/3, 1661/1, 3790/6, 3793, 3818/4, 3818/6, 3818/11, 3818/18, 3818/27 i 3818/28

Stari Grad Sarajevo:**k.o. Sarajevo II:**

- dijelovi k.č. 3119, 3415, 3416/1, 3418, 3419/1, 3424, 3425, 3429, 3443 i 3448/3
- kompletne k.č. 698, 701, 702, 705, 706, 709, 740, 743, 746, 747, 749, 751, 752/2, 750, 791, 793, 794, 798, 799, 803, 817, 820/1, 820/2, 822, 825/1, 828, 829, 830/3, 831, 832, 834, 877, 879, 880, 882/1, 886, 889, 890, 896, 897/1, 897/2, 898, 900, 902, 912, 913, 914, 916, 917, 1024, 1025, 1026, 1028, 1029, 1030, 1033, 1042, 1043, 1048, 1049, 1050, 1065, 1066/1, 1134/1, 1134/2, 1139/1, 1142, 1144, 1145, 1146, 1149, 1156, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196/1, 1196/2, 1201, 1203, 1205, 1207, 1208/1, 1208/2, 1215/1, 1215/2, 1216, 1218, 1219, 1220, 1230/1, 1230/2, 1231/1, 1231/2, 1232, 1233, 1245, 1246, 1247, 1274, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1330, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1798, 1799, 1800, 1801/1, 1801/2, 1833, 1834, 1835, 1837, 1839, 1844, 1846, 1855, 1856, 1863, 1864, 2401/1, 2429, 2430/1, 2462/1, 2558, 2559, 3256/1, 3256/2, 3276, 3304, 3416/1, 3421, 3430/1, 3431, 3435, 3442, 3444/1 i 3452

k.o. Sarajevo III:

- dijelovi k.č. 1547, 1687, 2165/1, 2172, 2173 i 2181/3
- kompletne k.č. 679/1, 681, 683/1, 687, 688, 956, 958, 962, 964, 971/1, 972, 974, 977, 979, 980/2, 980/3, 982, 983, 986, 988, 990, 992, 993, 1001, 1002/2, 1004, 1009, 1010, 1012, 1014, 1015, 1051, 1056, 1057, 1067/3, 1072, 1073, 1075, 1077/2, 1080, 1081/1, 1081/2, 1083, 1084/2, 1085, 1086, 1087, 1530/1, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1560, 1571, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577/2, 1579, 1694, 1701/1, 1703, 1705, 1818, 1819, 1826, 1828/1, 1828/2, 1827/1, 1827/2, 1866, 1868, 1870, 1880, 2171 i 2178/2

k.o. Sarajevo IX:

- dijelovi k.č. 653/1, 663/1, 2765 i 2779/2
- kompletne k.č. 268/1, 269/1, 269/3, 272/1, 278, 519, 520/1, 520/2, 521, 522, 523, 524, 525, 526/1, 526/2, 532, 547, 550, 552/1, 553/2, 554, 648/1, 649/1, 662/1, 1129, 1130/1, 1132, 1133, 1138/1, 1140, 1437, 1735, 1739, 1741, 2766, 2779/3, 2787/1, 2788, 2789/1, 2789/4, 2794, 2795/1, 2795/2, 2795/3, 2796, 2808, 2809, 2810, 2813/1, 2813/4 i 2821

k.o. Sarajevo X:

- dio k.č. 2182/1
- kompletna k.č. 1528/1

k.o. Sarajevo XIII:

- dijelovi k.č. 3786, 3788 i 3824/1
- kompletne k.č. 65/1, 65/2, 65/3, 66/1, 66/2, 67/2, 69/1, 69/2, 99, 100, 102, 106/1, 108, 109, 275, 278, 279, 280, 281, 283, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 296, 297, 302, 429, 430, 431/1, 431/2, 433, 435, 438/2, 440, 441/1, 441/2, 442/1, 444/1, 476, 477, 478/1, 478/2, 479, 493, 494/1, 494/2, 495/2, 743, 750, 1195/3, 3818/3, 3819/1, 3819/2, 3822/1, 3822/2 i 3823/2

Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromede k.č. 3355/1, 3355/12 i 4360 k.o. Novo Sarajevo I općina Novo Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) te nastavlja istočno ulicom Zmaja od Bosne granicom k.č. 4360 sa k.č. 3355/12, 3355/14, 3355/9, 3355/10 i 1029/1 do tromede k.č. 1029/1, 1211/2 i 4360 (raskrsnica ul. Halida Kajtaža i Zmaja od Bosne), dalje ide granicom k.č. 1029/1 sa k.č. 1211/2 i 1038/2, granicom k.č. 1029/2 sa k.č. 1038/3, 1031/4, 1037, 1031/2, 1032/1, 1030, 1032/2 i 1212/12 do tromede k.č. 1029/2, 1210/1 i 1212/12 (raskrsnica ul. Halida Kajtaža i Put života), odakle

nastavlja istočno ulicom Put života granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 902/17, 902/15, 902/18, 902/19, 902/20, 902/4, 902/38 i 902/37 do tromede k.č. 902/23, 902/37 i 1210/1. Sa ove tromede linija presijeca ulicu Put života pravolinijski do tromede k.č. 903/1, 920/12 i 1210/1 odakle ide granicom k.č. 903/1 sa k.č. 920/12, 920/11, 920/10, 920/9, 920/8, 922, 921/2, 966, 923, 919, 917, 916, 903/2 i 1209 do tromede k.č. 903/1, 1209 i 1207 (raskrsnica ul. Kalemova i Avde Jabučice), te nastavlja istočno ulicom Avde Jabučice granicom k.č. 1207 sa k.č. 915/5, 914/1, 914/2, 913/1, 912/2 i 912/1 do tromede k.č. 912/1, 1206 i 1207 (raskrsnica ul. Avde Jabučice i Goruša) odakle presijeca ulicu Goruša do tromede k.č. 689, 690 i 1206.

Sa ove tromede nastavlja granicom k.č. 689 i 690 do tromede k.č. 689, 690 i 1205/1, odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 732, 739 i 1205/1 (raskrsnica ul. Odobašina i Mostarska), te nastavlja istočno ul. Mostarska granicom k.č. 739 sa k.č. 732, 733, 734, 735, 737 i 738, te pravolinijski presijeca ul. Tepčbašina do tačke na granici k.č. 767 i 1204 čije su koordinate Y=6533444.93 X=4857315.93.

Granična linija dalje ide granicom k.č. 1204 sa k.č. 767, 766, 765/2, 762 i 763/1, nastavlja granicom k.č. 763/1 sa parcelama 484/2, 483, 747/2, 474/1 i opet 474/2, granicom k.č. 473 sa k.č. 474/2 i 470/2, granicom k.č. 476/5 sa k.č. 470/2 i 469, granicom k.č. 469 sa k.č. 468/2 i 460, granicom k.č. 459/1 i 460 i granicom k.č. 454 sa k.č. 460 i 461 do tromede k.č. 454, 461 i 440 (raskrsnica ul. Mice Todorović i Prusačka). Linija nastavlja granicom k.č. 440 sa k.č. 461, 463/3, 463/1 i 463/2 do tromede parcela 440, 463/2 i 1219/2 (raskrsnica ul. Prusačka i Alipašina), ide pravolinijski do tromede parcela 1482, 1496 i 2126/1 (raskrsnica ul. Alipašina i Sutjeska), te nastavlja sjeverno ul. Alipašina granicom k.č. 2126/1 sa k.č. 1482, 1481/1, 1480/1 i 1480/2 do tromede k.č. 1480/2, 2126/1 i 2135 (raskrsnica ul. Alipašina i Koševo), produžava istočno ul. Koševo granicom k.č. 2135 sa 1480/2, 1479 i 1480/3, zatim granicom k.č. 1649 sa k.č. 1480/3 i 2116/1 i granicom k.č. 2124/1 sa k.č. 2116/1 i 1437/1 do četveromede k.č. 1437/1, 1437/2, 2104 i 2124/1 (raskrsnica ul. Koševo, Bolnička i Patriotske lige).

Sa ove tromede linija dalje ide južno ul. Koševo granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1437/1, 1439 i 1440 do tromede k.č. 1411, 1440 i 2116/1 (raskrsnica ul. Koševo i Gabelina), nastavlja istočno ul. Gabelina granicom k.č. 1411 sa k.č. 1440, 1433/1, 1433/11, 1412/2, 1412/1, 1414/2, 1415/3, 1415/1 i 1418/1 do tromede k.č. 1411, 1418/1 i 2115 (raskrsnica ul. Gabelina, Avde Sumbula i Čekaluša), odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 955/1, 955/2 i 2115, te produžava jugoistočno ul. Čekaluša granicom k.č. 2115 sa k.č. 955/1, 958, 976, 977/1, 974/3, 978/2, 978/6, 978/4, 981/1, 983, 984, 985, 986, 987/1, 987/2, 988, 989/2, 989/1 i 2108 do tromede k.č. 1090/1, 2108 i 2115 (raskrsnica ul. Čekaluša, Bjelave i Džidžikovac).

Linija nastavlja granicom k.č. 2108 sa k.č. 1090/1 i 1090/2, granicom k.č. 1089/1 sa 1090/2 i 1090/1, granicom k.č. 1091/2 sa k.č. 1090/1 i 1092, granicom k.č. 1093 sa k.č. 1094 i 2114/2, granicom k.č. 2114/2 sa k.č. 1095/2 i 1095/1, granicom k.č. 1103 sa k.č. 1095/1, 1096, 1097, 1098 i 1099, granicom k.č. 1101 sa k.č. 1099, 1100 i 1111, granicom k.č. 1111 sa k.č. 1102, 1107, 1108 i 1110, granicom k.č. 1112 sa k.č. 1110 i 1116, granicom k.č. 1113 sa k.č. 1116 i 1115, granicom k.č. 1115 sa k.č. 1114/3 i 1114/2, granicom k.č. 1117 sa k.č. 1114/2, 2115 i 1139/1, granicom k.č. 1136/3 sa k.č. 1139/1 i 1139/2, granicom k.č. 1136/1 sa k.č. 1139/2, 1140/2 i 1141, granicom k.č. 1142/2 sa k.č. 1141 i 1143 i 1144 i granicom k.č. 1142/1 i 1144 do tačke čije su koordinate Y=6534110.46 X=4857549.54.

Sa ove tačke linija presijeca ul. Ludviga Kube do tromede k.č. 1144, 1145/2 i 1146/1 odakle ide granicom k.č. 1145/2 sa k.č. 1146/1, 1145/1 i 1180, zatim granicom k.č. 1180 sa k.č. 1145/2 i 1233 do tromede k.č. 1180, 1181/3 i 1233 (raskrsnica ul.

Dola i Mejtaš), nastavlja istočno ul. Mejtaš granicom k.č. 1233 sa k.č. 1181/3, 1206, 1231/1, 1231/2, 1232 i 2113/1 do tromede k.č. 626, 627 i 2113/1 (raskrsnica ul. Mejtaš, Sepetarevac i Ivana Cankara).

Linija nastavlja sjeverno ul. Sepetarevac granicom k.č. 2113/1 sa k.č. 627, 630/1, 630/2, opet 630/1, 631/1 i 674 do tromede k.č. 631/1, 674 i 2113/1 (raskrsnica ul. Sepetarevac i Hadži-Sulejmanova), dalje ide istočno ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 674 sa k.č. 702, 701, 700/1, 700/2, opet 700/1, 695/1, 694, 693, 692, 691, 690, 689/1, 683, 682/2, 682/3, 682/1, 676/1 i 675/1 do tromede k.č. 674, 675/1 i 2110/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 510/1, 522 i 2110/1 (raskrsnica ul. Hadži-Sulejmanova i Sarač-Ismailova), te nastavlja ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 522 sa k.č. 510/1, 511, 514, 515/1, 516, 518 i 521 do tromede k.č. 521, 522 i 2125/1.

Sa ove tromede linija presijeca ul. Pehlivanuša do tromede k.č. 1515, 1528/1 i 2182/1, nastavlja ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 1528/1 sa k.č. 1515, 1516/2, 1516/3, 1517/1, 1517/2, 1518, 1519/1, 1519/2, 1526, 1521/1, 1529 i 2178/1, granicom k.č. 2178/1 i 2178/2 do tromede k.č. 2173, 2178/1 i 2178/2 (raskrsnica ul. Hadži-Sulejmanova, Muse Čazima Čatića, Karpuzova, Čadordžina i Mehmeda Handžića), zatim granicom k.č. 2173 sa k.č. 2178/2 i 1530/1, granicom k.č. 1530/1 sa k.č. 1530/2, 1530/3 i 1531 do tromede k.č. 1530/1, 1531 i 1547 odakle presijeca ul. Braće Eškenazi do tromede k.č. 1547, 1704/2 i 1705.

Linija nastavlja granicom k.č. 1704/2 sa k.č. 1705, 1708 i 1701/1, zatim granicom k.č. 1694 sa k.č. 1702/2, 1702/1 i opet 1702/2 do tromede k.č. 1687, 1694 i 1702/2 odakle pravolinijski presijeca ulicu Sunulah Efendije do tromede k.č. 1568/2, 1571 i 1687, nastavlja granicom k.č. 1571 i 1568/2, granicom k.č. 1573 sa k.č. 1567/2 i 1566, granicom k.č. 1574 i 1566, granicom k.č. 1575 sa k.č. 1565/2 i 1564/2, granicom k.č. 1576 sa k.č. 1564/2 i 1563/6, granicom k.č. 1560 sa k.č. 1563/2, 1563/1, 1558 i 1559, granicom k.č. 1559 sa k.č. 1577/2, 1579 i 1555, granicom k.č. 1558 sa k.č. 1555 i 1554 i granicom k.č. 1550 sa k.č. 1554, 1553, 1552 i 1551 do tromede k.č. 1550, 1551 i 2173.

Sa ove tromede linija presijeca ulicu Čadordžina pravolinijski do tromede k.č. 1087, 1450 i 2173 odakle ide granicom k.č. 1087 sa k.č. 1450 i 1088, granicom k.č. 1088 sa k.č. 1086, 1085, 1084/2, 1083 i 1081/1, granicom k.č. 1076 sa k.č. 1081/1, 1081/2, 1079, 1077/2, 1075 i 1073, granicom k.č. 1064 sa k.č. 1073, 2173, 1072, 1067/3 i 1067/1, granicom k.č. 1067/1 sa k.č. 1065 i 1064, granicom k.č. 1057 sa k.č. 1064 i 1059/2, granicom k.č. 1056 sa k.č. 1059/2 i 2172 i granicom k.č. 1051 i 2172 do tromede k.č. 1051, 2172 i 2173 (raskrsnica ul. Čadordžina-dva kraka), te presijeca pravolinijski ulicu Čadordžina do tromede k.č. 615/1, 616 i 2172.

Sa ove tromede linija nastavlja istočno ul. Čadordžina granicom k.č. 2172 sa k.č. 616, 618, 619, 620, 621, 622, 637, 638, 639, 640/1, 640/2, 643, 644, 668, 669, 670, 671 i 672/1 do tromede k.č. 672/1, 2165/1 i 2172 (raskrsnica Čadordžina i Logavina) odakle pravolinijski ide do četveromede k.č. 986, 987, 2165/1 i 2171, dalje ide granicom k.č. 987 sa k.č. 986, 990 i 992, granicom k.č. 989 sa k.č. 992, 982 i 988, granicom k.č. 984 sa k.č. 983 i 679/1, granicom k.č. 680 sa k.č. 679/1 i 681, granicom k.č. 682 sa k.č. 681, 683/1 i 683/3, granicom k.č. 684 sa k.č. 683/3 i 687, granicom k.č. 685 sa k.č. 687 i 688, granicom k.č. 688 sa k.č. 690/1 i 690/2, granicom k.č. 957 sa k.č. 956 i 958, granicom k.č. 958 sa k.č. 959 i 963/1, granicom k.č. 963/1 i 964, granicom k.č. 964 sa k.č. 966 i 969, granicom k.č. 969 sa k.č. 971/1 i 972, granicom k.č. 972 sa k.č. 973, 974 i 975, granicom k.č. 974 sa k.č. 975 i 978, granicom k.č. 981/1 sa k.č. 977, 979 i 980/3, granicom k.č. 981/2 sa k.č. 980/3, 980/2 i 993, granicom k.č. 993 sa k.č. 994 i 1000, granicom k.č. 1001 sa k.č. 1000 i 1006/3, granicom k.č. 1006/2 sa k.č. 1002/2 i 1004, granicom k.č.

1007 sa k.č. 1004, 1009 i 1010, granicom k.č. 1013 sa k.č. 1010, 1012 i 1014 i granicom k.č. 2170/1 sa k.č. 1014, 1015 i 2171 do tromede k.č. 2170/1, 2171 i 1818 (raskrsnica ul. Sagrdžije i Pirin brijeg).

Granična linija nastavlja granicom k.č. 1818 sa k.č. 2170/1, 1822 i 1820, granicom k.č. 1820 sa k.č. 2171 i 1819, granicom k.č. 1825 sa k.č. 1819, 2171 i 1826, granicom k.č. 1826 sa k.č. 1830/1, 1830/2 i 1829, granicom k.č. 1828/1 sa k.č. 1829 i 1842, granicom k.č. 1842 sa k.č. 1828/2, 1828/1, 1827/2, 1827/1, 2171, 1866 i 1865, granicom k.č. 1865 sa k.č. 1864/1 i 1867, granicom k.č. 1867 sa k.č. 1866, 2171, 1868 i 1870, granicom k.č. 1871 sa k.č. 1870 i 1869, granicom k.č. 1878/2 sa k.č. 1869 i 1880 i granicom k.č. 1880 sa k.č. 1878/1 i 1878/3 do tromede k.č. 1878/3, 1880 i 2181/3 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1273, 3424 i 3448/3 (raskrsnica ul. Safvet-bega Bašagića i Hasana Kaimije).

Sa ove tromede linija dalje ide sjeveroistočno ul. Hasana Kaimije granicom k.č. 3424 sa k.č. 3448/3, 1274, presijeca pravolinijski do k.č. 1305, zatim k.č. 1306, 1307, 1308, 1309, 1330, 1230/1, 1230/2, 1220, 1231/2 i 1233, zatim granicom k.č. 1213 sa k.č. 1233, 1231/1, 1232 i 1219, granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1219, 1218 i 1216, granicom k.č. 1214/2 sa k.č. 1216 i 1215/2, zatim granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1215/1, 1201 i 1203, granicom k.č. 1203 sa k.č. 1211 i 1210, granicom k.č. 1209 sa k.č. 1205 i 1208/1 i granicom k.č. 3424 sa k.č. 1208/1, 1208/2 i 1207 do tromede k.č. 1207, 3424 i 3425 (raskrsnica ul. Hasana Kaimije i Očaktanum), odakle pravolinijski presijeca ulicu Očaktanum do tromede k.č. 1196/1, 1196/2 i 3425. Sa ove tromede linija nastavlja sjeverno ulicom Očaktanum granicom k.č. 3425 sa k.č. 1196/2, 1195, 1194, 1193 i 1192 do tromede k.č. 1149, 1192 i 3425 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1245, 1247 i 3425, te ide granicom k.č. 1245 i 1247 do tromede k.č. 1245, 1247 i 3448/3, zatim granicom k.č. 3448/3 sa k.č. 1246, 3425, 1147 i 1146, granicom k.č. 1138/1 sa k.č. 1146, 1145 i 1144, granicom k.č. 1144 sa k.č. 1137 i 1141, granicom k.č. 1141 sa k.č. 1142, 1156 i 1139/1, granicom k.č. 1140 sa k.č. 1139/1, 1134/2 i 1134/1, granicom k.č. 1134/1 sa k.č. 1136 i 1133 i granicom k.č. 1156 sa k.č. 1133, 1131/1, 1131/2 i 3448/3 do tromede k.č. 1156, 3423 i 3448/3 (raskrsnica ul. Arapova i Safvet-bega Bašagića).

Sa ove raskrsnice granična linija dalje ide sjeverno ulicom Safvet-bega Bašagića granicom k.č. 3423 sa k.č. 1156, 1024, 1025, 1026, 1028, 1029, 1030 i 1033 do tromede k.č. 1033, 1044 i 3423 (raskrsnica ul. Safvet-bega Bašagića i Fojnička), te nastavlja granicom k.č. 1044 sa k.č. 1033 i 1042, zatim granicom k.č. 1045 sa k.č. 1042, 1043 i 1033, granicom k.č. 1033 sa k.č. 1046/1 i 1084/3, granicom k.č. 1048 i 1067/9, granicom k.č. 1066/1 sa k.č. 1067/1, 1067/4 i 1067/10, granicom k.č. 1067/10 sa k.č. 1065 i 1049 i granicom k.č. 1049 sa k.č. 1063 i 1051 do tromede k.č. 1033, 1049, 1051 i 3421 (raskrsnica ul. Fojnička i Grlićica brdo), odakle nastavlja sjeveroistočno ulicom Grlićica brdo granicom k.č. 1051 sa k.č. 3421 i 1050 do tromede k.č. 150, 1051 i 3419/1.

Granična linija dalje pravolinijski presijeca ulicu Grlićica brdo do tromede k.č. 696, 698 i 3419/1, te nastavlja granicom k.č. 698 sa k.č. 696, 694 i 695, zatim granicom k.č. 701 sa k.č. 695 i 712, granicom k.č. 702 sa k.č. 712 i 711, granicom k.č. 705 sa k.č. 711, 710 i 707, granicom k.č. 881 sa k.č. 882/1 i 886, granicom k.č. 886 sa k.č. 893/1 i 891, granicom k.č. 891 sa k.č. 889, 917, 916 i 890, granicom k.č. 890 sa k.č. 893/1 i 892/2, granicom k.č. 892/2 sa k.č. 914, 913, 912 i 902, granicom k.č. 893/1 sa k.č. 902, 900, 898, 897/2, 897/1 i 896, granicom k.č. 881 sa k.č. 880, 879 i 877, granicom k.č. 708 sa k.č. 877, 706 i 709, granicom k.č. 709 sa k.č. 710 i 742, granicom k.č. 740 sa k.č. 742 i 744, granicom k.č. 744 sa k.č. 743 i 747, granicom k.č. 748 sa k.č. 747, 746 i 749, granicom k.č. 752/1 sa k.č. 749, 751, 752/2,

opet 751 i 750 i granicom k.č. 3418 sa k.č. 750 i 751 do tromede k.č. 751, 749 i 3418.

Sa ove tromede linija pravolinijski presijeca ulicu Vinograd do tromede k.č. 816/1, 817 i 3418, nastavlja granicom k.č. 816/1 sa k.č. 817, 820/1, 820/2, 822, 825/1, 828, 829, 830/1, 831, 834, 832 i 3429 do tromede k.č. 814/1, 816/1 i 3429 (raskrsnica ul. Vinograd i Sumbul česma), odakle pravolinijski presijeca ulicu Vinograd do tromede k.č. 1789, 1790 i 3429, te ide jugoistočno ul. Vinograd granicom k.č. 3429 sa k.č. 1790, 1791, 1792, 1793, 1798, 1799, 1800, 1801/2, 1801/1 i 3416/1 do tromede k.č. 807, 3416/1 i 3429 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Vinograd) i nastavlja sjeveroistočno ul. Bakije sokak granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 807, 808, 806, 805, 804, 790 i 784 i granicom k.č. 784 sa k.č. 803, 799, 798, 794, 791 i 793 do tromede k.č. 784, 793 i 3416/1 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1912, 3415 i 3416/1 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Strošići).

Sa ove tromede linija nastavlja granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 1912 i 1865, zatim granicom k.č. 1865 sa k.č. 1863 i 1864, granicom k.č. 1866 sa k.č. 1864, 1856, 1855, 1846, 1844, 1839, 1837, 1835, 1834, 1833 i 3416/1, granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 1868, 1870, 1871, 1872, 1873 i 1875 do tromede k.č. 1875, 3415 i 3416/1 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Strošići) odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 2024, 2026 i 3415, te nastavlja jugozapadno ul. Bakije sokak granicom k.č. 3415 sa k.č. 2026, 2027 i 2028, zatim granicom k.č. 3430/1 sa k.č. 3434, 2382, 2383, 2384, 2388, 2389, 2391, 2390, 2394/2, 2394/3, 2393, 2396 i 2392, granicom k.č. 2401/1 sa k.č. 2392, 2396, 2400 i 3432, granicom k.č. 3432 sa k.č. 3431 i 2429, granicom k.č. 2429 sa k.č. 2433 i 2432, granicom k.č. 2430/1 sa k.č. 2432, 2431/1 i 2461/1, granicom k.č. 2461/1 i 2462/1 do tromede k.č. 2461/1, 2462/1 i 3435 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 2560, 2561 i 3435 (raskrsnica ul. Jekovac i Pod bedenom).

Granična linija dalje ide granicom k.č. 2560 sa k.č. 3435, 2559 i 2558, zatim granicom k.č. 2558 sa k.č. 2561 i 2575 do četveromede k.č. 2558, 2775, 2576/1 i 3442 (raskrsnica ul. Pod bedenom i Bijela česma), nastavlja jugoistočno ulicom Pod bedenom granicom k.č. 3442 sa k.č. 2576/1, 2585, 2586, 2591/2, 2587, 2588, 3441 i 2633, granicom k.č. 3443 sa k.č. 2633, 2635/1, 2635/2, 2636, 2637, 2638, 3440, 2680, 2681 i 2683 do tromede k.č. 2683, 2684 i 3443 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 3105, 3119 i 3443 (raskrsnica ul. Pod bedenom i Mehmed-agina), te produžava jugoistočno ul. Pod bedenom granicom k.č. 3119 sa k.č. 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3115, 3117 i 3118 do najjužnije tačke k.č. 3118 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 3119, 3277 i 3304.

Sa ove tromede linija nastavlja granicom k.č. 3277 sa k.č. 3304 i 3276, zatim granicom k.č. 3256/1 sa k.č. 3279, 3255, 710, 711, 712 i 713/1, granicom k.č. 3256/2 i 713/2, granicom k.č. 3444/1 i 945/2, granicom k.č. 3452 i 957, granicom k.č. 2821 sa k.č. 2822 i 663/1 i granicom k.č. 662/1 i 663/1 do tromede k.č. 661/1, 662/1 i 663/1 odakle pravolinijski ide na tromedu k.č. 649/1, 653/1 i 667/1 odakle nastavlja granicom k.č. 649/1 i 667/1 do tromede k.č. 649/1, 667/1 i 2779/2 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Alije Bećića).

Granična linija dalje ide zapadno ulicom Put Mladih muslimana granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 649/1, 2779/3, opet 649/1, 648/1, 268/1, 269/1, 269/3, 272/1 i 278, granicom k.č. 2783 sa k.č. 278, 521, 522, 520/1, 520/2, 523, 519, 524, 525, 526/2, 526/1 i 532, granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 532, 554, 553/2, 552/1, 550 i 547, granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 2787/1, 2788, 2789/1, 1129, 2789/4, 2789/3, 1130/1, 1132, 1133, 1140, 1138/1, 2794, 2795/1, 2795/3, 2795/2, opet 1130/1, 2796, 1437, 2766, 2765, 2779/2, 2813/1, 2810, 2809, 2808, opet 2813/1 i 2813/4 do zapadnog ugla k.č. 2813/4 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1785, 1739 i 2765, dalje ide granicom k.č. 2765 sa k.č. 1739 i 1741 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Bistrik) do tromede

k.č. 1741, 2765 i 2818/1 odakle pravolinijski presijeca ulicu Bistrik do jugoistočnog ugla k.č. 217/8, te nastavlja granicom k.č. 3824/1 sa k.č. 217/8, 3787/1, zatim granicom k.č. 3815 sa k.č. 3787/1, 476, 477, 478/1 i 478/2 i granicom k.č. 3814/1 sa k.č. 478/2, 479, 493, 494/1, 494/2, 495/2, 444/2, 442/1, 441/1, 441/2, 440, 438/2, 433, 431/2, 431/1, 430, 429 i 435 do tromede k.č. 282, 435 i 3814/1 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Terzibašina).

Sa ove tromede linija ide sjeverozapadno ulicom Tale Ličanina granicom k.č. 282 sa k.č. 435, 278, 279, 280, 281, 275, 283, 289, 290, 291, 292 i 293 do tromede k.č. 282, 293 i 3788 (raskrsnica ul. Tale Ličanina i Brdo džamija), nastavlja sjeveroistočno ulicom Brdo džamija granicom k.č. 3788 sa k.č. 293, 294, 296 i 297 do tromede k.č. 297, 302 i 3788 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 109, 305 i 3788, te nastavlja granicom k.č. 305 sa k.č. 109 i 108, te granicom k.č. 105 sa k.č. 106/1 i 102, granicom k.č. 101 sa k.č. 102, 107, 100 i 99 do tromede k.č. 99, 101 i 3786 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 69/1, 69/2 i 3786.

Granična linija dalje ide istočno ulicom Put Mladih muslimana granicom k.č. 3818/2 sa k.č. 69/1, 69/2, 67/2, 66/2, 66/1, 65/3, 3818/3, 65/1, 3823/2, 3819/1, 3819/2, 750, 1195/3 i 3822/2, zatim granicom k.č. 3818/1 sa k.č. 3822/2, 1168/3, 1168/1, 3818/11, 1154/1, 1154/7, 3818/27, opet 1154/1, 1154/13, ponovo 1154/1, 1153, 1150/2, 3818/18, 1353/2, 1353/1, 1355/1, 1356/1, 1356/5, 1352/1, 1357, 1351/1, 1350, 1348/1, 1347/3, 1347/1, 1345, 1343, 1342, 1341, 3790/6, 3793, 1530/1, 1531/3, 1532/3, opet 1531/3, 1532/1, 1536/1, 1536/3, 1538/4, 1538/1, 1524/1, 1539/1, 1542/1, 3818/6, 1558/1, 1559/1, 1561/1, 1562/1, 1563/1, 1564/2, 1564/1, 1598, 3818/4, 1641, 1642, 1645, 1648, 1650/1, 1650/4, 1656, 1657/3, 1659/3, 1659/1, 1661/1 i 3472, granicom k.č. 3466/8 sa k.č. 3472, 195, 194/2, 199/1, 200, 203/1, 505/1, 508/1, 509/1, 510/1, 511/1, 3466/37, 512/1, 514/2, 518, 517/1, 515/1, 3471, 805/9, 815/1, 805/6, 805/2, 3466/10, 3466/33, 809/2, 809/1, 808/2, 808/1, 779/5 i 3466/32 i granicom k.č. 3466/41 sa k.č. 779/4 i 778/3 do tromede k.č. 778/3, 3466/7 i 3466/41 (podvožnjak Radničke ulice ispod Puta Mladih muslimana).

Sa ove tromede linija dalje ide sjeverozapadno ulicom Radnička granicom k.č. 778/3 sa k.č. 3466/7 i 775/1, zatim granicom k.č. 775/1 i 775/3, granicom k.č. 778/2 i 778/3, granicom k.č. 772/2 sa k.č. 772/3, 642, 650/2 i 650/4 i granicom k.č. 650/3 i 650/4 do tromede k.č. 650/3, 650/4 i 642 odakle pravolinijski presijeca ulicu Splitska do tromede k.č. 794/1, 794/3 i 642, nastavlja sjeveroistočno ulicom Splitska granicom k.č. 642 sa k.č. 794/3, 794/1, 797, 580/1, 580/2, 580/3, 585/3, 585/1, 586, 590/1, 590/2, 594, 598/2, 599/2, 3470, 635/4 i 635/6 do sjeverozapadnog ugla k.č. 635/6 (raskrsnica ul. Splitska i Zagrebačka) odakle ide pravolinijski do četveromede k.č. 84/5, 84/6, 86/4 i 3469/1 (raskrsnica ul. Zagrebačka i Grbavička) te nastavlja sjeverno ulicom Grbavička granicom k.č. 84/5 sa k.č. 84/6, 87/1, 126 i 132/1, granicom k.č. 132/1 i 46/1 do tromede k.č. 46/1, 132/1 i 3504/1.

Sa ove tromede linija nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 1222/1, 3504/1 i 4359 i ide granicom k.č. 1222/1 i 4359 do četveromede k.č. 1222/1, 1223, 4357 i 4359, zatim granicom k.č. 4357 sa k.č. 4359 i 4339/1, granicom k.č. 4339/1 sa k.č. 3369/15, 3369/7, 3369/42, 3369/43 i 3369/1, granicom k.č. 3369/36 sa k.č. 3369/1, 3369/38 i 3369/37 do tromede k.č. 3369/36, 3369/37 i 3369/35 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 3362/13, 3365/4 i 3369/35, dalje ide granicom k.č. 3362/13 sa k.č. 3365/4, 3365/3 i 3362/14 i granicom k.č. 3362/1 sa k.č. 3362/14, 3365/2 i 4338/2 odakle se pravolinijski vraća na polaznu tačku u tromedi k.č. tromede k.č. 3355/1, 3355/12 i 4360 k.o. Novo Sarajevo I općina Novo Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) i time je zatvoren zaštitni pojas.

Površina zaštitnog pojasa je 2.140.201 m².

Prilog 3 – Popis pojedinačnih nacionalnih spomenika i dobara upisanih na Privremenu listu nacionalnih spomenika u obuhvatu nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo

Proглашeni nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnika BiH"
1.	Historijska građevina – Stari jevrejski hram (Il Kal Grandi Veliki hram, ili Il Kal Vječu – Stari hram, ili Stara sinagoga) u Sarajevu	33/04, 48/13
2.	Graditeljska cjelina – Čekrekčinica (Čekrekči Mušlihudinova) džamija sa dućanima u Sarajevu	84/05, 48/13, 77/19
3.	Graditeljska cjelina – Ferhadija džamija u Sarajevu	84/05, 48/13
4.	Graditeljska cjelina – Careva džamija u Sarajevu	63/06, 48/13
5.	Historijska građevina – Latinska čuprija u Sarajevu	14/05, 48/13
6.	Arheološko područje – ostaci Tašlihana u Sarajevu	100/07, 48/13, 67/16
7.	Historijski spomenik – Šerif čahajna čuprija u Sarajevu	2/06, 48/13, 54/20
8.	Historijska građevina – Despića kuća u Sarajevu	99/06, 48/13, 54/20
9.	Priradno-graditeljska cjelina – Isa-begova zavija u Sarajevu	29/05, 48/13
10.	Graditeljska cjelina – Brusa bezistan (Rustem-pašin bezistan, Mali bezistan) sa dućanima u Sarajevu	18/07, 90/07, 48/13, 27/20
11.	Historijski spomenik – Sahat-kula u Sarajevu	99/06, 48/13, 76/19
12.	Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begov bezistan sa dućanima u Sarajevu	18/07, 20/08, 48/13, 51/17, 27/20
13.	Historijska građevina – Bačkarjska (Havadže Duraka) džamija u Sarajevu	42/07, 48/13
14.	Graditeljska cjelina – Stara pravoslavna crkva (Crkva svetih arhiepiskopa Mihaila i Gavrila) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.9-2.5-48/20-47 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	53/08, 24/10, 48/13
15.	Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova medresa sa mjestom i ostacima Hamkahu u Sarajevu	42/07, 48/13, 64/20
16.	Historijska građevina – Gradska vijećnica u Sarajevu	88/07, 48/13, 20/19
17.	Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova džamija u Sarajevu <i>Ispunila Odluke, broj 04.1-2.5-48/20-4 od 15.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	105/06, 48/13, 27/20
18.	Graditeljska cjelina – Hadžimuratovića Daire (Velike Daire) u Sarajevu	3/08, 48/13
19.	Graditeljska cjelina – Konak u Sarajevu	19/08, 48/13
20.	Graditeljska cjelina – Hotel Stari Grad (nekadašnji han Gazi Husrev-begovog vakufa, Hotel Gazi) i stambeni objekat Kadić u Sarajevu	94/09, 48/13, 4/20
21.	Mjesto i ostaci historijske građevine – Firuz-begov hamam u Sarajevu	100/08, 48/13, 68/20
22.	Historijski spomenik – Careva čuprija u Sarajevu	36/09, 46/12, 48/13, 10/20
23.	Graditeljska cjelina – Kazandžih, Male Daire i Luleđina ulica u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.2-2.5-48/20-46 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	25/11, 97/11, 48/13
24.	Arheološko područje – At Mejdani u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 09-2.5-48/20-48 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	29/06, 48/13
25.	Graditeljska cjelina – Hastahana (zgrada Vakufske bolnice) u Sarajevu	3/08, 48/13
26.	Historijska građevina – Zgrada Srpskog kulturno-prosvjetnog društva "Prosvjeta" u Sarajevu	79/09, 48/13, 52/20
27.	Historijska građevina – Katedrala (Katedralna crkva Srca Isusova) u Sarajevu	2/06, 48/13
28.	Historijska građevina – Pravoslavna Mitropolija u Sarajevu	42/07, 48/13, 27/20
29.	Graditeljska cjelina – Franjevački samostan i crkva sv. Ante u Sarajevu	88/07, 48/13, 4/20
30.	Stambena graditeljska cjelina – Rodna kuća Vladimira Skarića (Kuća Jeltana Despića, Objekt Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti BiH) u Sarajevu	14/12, 64/20

31.	Historijska građevina – Stambeno-poslovni objekat Vakufa Čokadži Suljmana u Sarajevu	17/12, 53/19
32.	Historijska građevina – Saborna crkva (crkva Presvete Bogorodice) u Sarajevu	18/07, 48/13, 64/20
33.	Kirubljanska cjelina – Stara grublje na Kovačima u Sarajevu	42/07, 48/13
34.	Historijska građevina – Muzička akademija (Zavod Svetog Avgustina) u Sarajevu	94/09, 48/13
35.	Historijska građevina – Palata Ješe D. Saloma na Obali Kulina bana 20 u Sarajevu	32/09, 48/13
36.	Historijska građevina – Banka na Obali (bivši Objekt Filijale austrougarske banke) u Sarajevu	50/10, 48/13
37.	Historijski spomenik – Oficirska kasina (Dom Anije, Dom vojske Federacije) u Sarajevu	97/07, 48/13, 10/20
38.	Historijski spomenik – Gradska tržnica (Markale ili Markthal) u Sarajevu	75/08, 48/13, 27/20
39.	Historijsko gradsko područje – Sarajevska čaršija <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.1-2.5-48/20-45 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	42/14
40.	Historijski spomenik – Aškenaski hram u Sarajevu	53/08, 48/13, 41/19, 27/20
41.	Historijska građevina – Ženska gimnazija u Sarajevu	69/12
42.	Graditeljska cjelina – kompleks vila iz austrougarskog perioda u Petrkovoj ulici (Vila Mandić, vila Heinricha Reitera, vila Hermine Radisch i vila Forstruba Miklusa) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-51 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	55/09, 48/13
43.	Historijska građevina – Napretkova palača (Zgrada Hrvatskog kulturnog društva "Napredak", Napretkov Zakladni dom), u Titovoj 56 u Sarajevu	44/15, 77/20
44.	Historijska građevina – Stambeno-poslovna zgrada u ulici Maršala Tita broj 27 u Sarajevu	103/14
45.	Historijska građevina – Zgrada kina Apolo u Sarajevu	17/15
46.	Historijska građevina – Stambeno-poslovna zgrada (Nekadašnja upravna zgrada Trgovačko-transpornog akcionarskog društva) u ulici Mula Mustafe Bašeskije broj 5 u Sarajevu	90/14, 103/14
47.	Historijska građevina – Dom društva Gajret u Sarajevu	56/14, 90/14
48.	Historijska građevina – Zgrada Slavije u Sarajevu	22/14, 39/14
49.	Historijska građevina – Stambeno-poslovni objekat Vakufa Hovadža Kemahudina (Mekteb) u Sarajevu	38/12
50.	Graditeljska cjelina – Crkva svetog Vinka Paulskog u Sarajevu	85/11, 77/20
51.	Historijska građevina – Hotel Zagreb u Sarajevu	53/11
52.	Historijska građevina – Gospodicićna kuća u ulici Hamdije Kneževića broj 1 u Sarajevu	53/11
53.	Graditeljska cjelina školskih zgrada iz Gimnazijske ulice u Sarajevu	72/11, 27/20
54.	Historijska građevina – zgrada Ante Stambuka u Sarajevu	13/11
55.	Historijska građevina – zgrada Jozefa Zadika Dunona u Sarajevu	13/11
56.	Historijska građevina – zgrada Narodne (Centralne) banke u Sarajevu	40/10, 48/13
57.	Historijska građevina – Kuća Dumić u Radićevoj ulici broj 10 u Sarajevu	94/09, 48/13
58.	Historijska građevina – zgrada Društva Crvenog krsta u Sarajevu	36/09, 48/13, 52/20
59.	Historijska građevina – Vatrogasna kasarna u Sarajevu	103/08, 48/13
60.	Historijska građevina – Zgradu Predsjedništva Bosne i Hercegovine (Zgrada zemaljske vlade I) u Sarajevu	94/09, 48/13, 64/20
61.	Historijska građevina – Zgrada Penzionog fonda (zgrada na uglu ulica Maršala Tita i Ilumoz Home) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-53 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	36/09, 48/13
62.	Historijska građevina – Zgrada zemaljske vlade II (Zgrada željeznice) u Sarajevu	86/08, 48/13, 64/20
63.	Historijska građevina – Crkva sv. Josipa na Marijin-Dvoru u Sarajevu	44/09, 48/13, 54/20
64.	Historijska građevina – Salomova palača u Sarajevu	60/08, 48/13, 68/20
65.	Historijska građevina – Palača Musafija u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-49 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	75/08, 48/13
66.	Historijska građevina – Zgrada Marijin-Dvora i unutrašnje dvorište u Sarajevu	75/08, 48/13, 10/20

67.	Historijska građevina – Narodno pozorište u Sarajevu	3/08, 48/13, 27/20
68.	Historijska građevina – Zgrada Zemaljskog vakufa / Rijasetu IZ u BiH i Vakufske direkcije i Hadin Ali-pašinog vakufa u Sarajevu	3/08, 48/13, 52/20
69.	Historijski spomenik – Magribija džamija u Sarajevu	2/06, 48/13, 64/20
70.	Graditeljska cjelina – Alipašina džamija sa harenom u Sarajevu	2/06, 48/13, 64/20
71.	Historijska građevina – sportski centar FIS (nekadašnji Sokolski dom društva "Matica") u Sarajevu	9/16
72.	Historijska građevina – neohod Željezničarsko-štedne zadruge u Sarajevu	51/17
73.	Pokretno dobro – Musaf Fadil-paše Šerifovića koje se čuva u zgradi Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu	69/13
74.	Stambena – graditeljska cjelina – Svrzna kuća u Sarajevu	2/06, 48/13, 82/19
75.	Graditeljska cjelina – Hadžijska (Vekil Harčova) džamija u Sarajevu	12/06, 48/13, 77/19
76.	Grobiljska cjelina – Alifakovac u Sarajevu	12/06, 48/13
77.	Graditeljska cjelina – Crkva Svetog Cirila i Metoda sa Bogoslovijom u Sarajevu	72/11
78.	Historijska građevina – Mišćina (Kebekir hadži Alamedova) džamija u Sarajevu	47/13, 56/18, 54/20
79.	Historijska građevina – Zgrada Kantona i Općine Centar i Treća zgrada Zemaljske vlade u Sarajevu	56/18, 64/20
80.	Pokretno dobro – Arhiv Instituta za muzikologiju Muzičke akademije Univerziteta u Sarajevu	94/18
81.	Historijska građevina – Stambena zgrada u ulici Franjevačka br. 2 (zgrada Mehmedbega Fadilpašića) u Sarajevu	25/19, 27/20
82.	Graditeljska cjelina – Štošmajerova ulica u Sarajevu	53/19
83.	Grđevina – Morića-han u Sarajevu	4/20
84.	Historijska građevina – Pravosudna palata u Sarajevu	6/19, 10/20
85.	Graditeljska cjelina Abdcesthana (Sejha Feruhova) džamija sa grobljem i česmom u Sarajevu	77/11, 85/11, 54/20
86.	Stambena graditeljska cjelina-Hadžibabunovića kuća u Sarajevu	102/11, 48/13
87.	Grđevina – Tabacki (Hadži Osmanov) mesdžid u Sarajevu	54/20

Dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika BiH

Red.broj	Naziv dobra	Privremena lista broj
1.	Muzej "Mlade Bosne" (JU "Muzej Sarajevo 1878-1918") u Sarajevu	552
2.	Sebilj na Baščaršijinom trgu u Sarajevu	558
3.	Objekti Sarajevske pivare u Sarajevu	526
4.	Serjatska sudačka škola u Sarajevu	560
5.	Zgrada pošte u Sarajevu	514
6.	Akademija likovnih umjetnosti u Sarajevu	524

Prilog 4 – Popis pojedinačnih nacionalnih spomenika i dobara upisanih na Privremenu listu nacionalnih spomenika u obuhvatu zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo

Proglaseni nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
1.	Graditeljska cjelina – Električna centrala na Hiscima (Marijin-Dvoru) u Sarajevu	44/15, 52/20
2.	Graditeljska cjelina – grupa zgrada u Kotromanićevoj ulici (Kotromanićeva br. 36, br. 38. i zgrada na uglu Kotromanićeve i ul. Kalmija Baraba) u Sarajevu	82/13, 52/20
3.	Graditeljska cjelina – Oficirski paviljoni u Sarajevu	13/11, 10/20
4.	Pokretno dobro – Sarajevska hagada, vlasništvo Bosne i Hercegovine, koja se čuva u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu	6/03
5.	Historijska građevina – Zgrada muzeja revolucije (zgrada Historijskog muzeja Bosne i Hercegovine) u Sarajevu	103/12
6.	Pokretno dobro – Krimovski zapis vlasništvo Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu	67/16
7.	Graditeljska cjelina – Stambeni kompleks na Džidžikovcu u Sarajevu <i>Izjave i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-50 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	86/08, 48/13

8.	Historijska građevina – Zgrada Radničkog doma (Kinoteka) u Alipašinoj ulici br. 19 u Sarajevu	49/13
9.	Pokretno dobro – Filmski materijal Kinoteke Bosne i Hercegovine u Sarajevu	85/11
10.	Graditeljska cjelina – ulica Čekalusa (područje između Mejtaša i Džidžikovca) u Sarajevu	80/16
11.	Graditeljska cjelina – Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine u Sarajevu	66/18
12.	Pokretno dobro – zbirka antičkih i srednjovjekovnih kamenih spomenika u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu	56/19
13.	Pokretno dobro – Fondovi i zbirke Historijskog arhiva Sarajevo	1/10
14.	Ambijentalna cjelina – Hadži Sinanova (Silahdar Mustafa paše) tekija sa Sarač Alijinom džamijom i mezarjem u Sarajevu	97/07, 48/13
15.	Graditeljska cjelina poznata kao kuća Alije Đerzezeza u Sarajevu	82/07, 48/13
16.	Historijska građevina – Saburina kuća u Sarajevu	88/07, 48/13, 64/20
17.	Graditeljska cjelina – Bakarevića (Kekeki-Sinanova) Džamija u Sarajevu	1/18, 64/29
18.	Historijska građevina – vila Stefamija u ulici Mjednica broj 5 u Sarajevu	94/09, 48/13, 68/20
19.	Historijska građevina – Stambeni objekat u ulici Višnjik 16 u Sarajevu	9/16
20.	Graditeljska cjelina – Čobanija (Čoban Hasan vojvode) Džamija u Sarajevu	4/20

Dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika

Red.broj	Naziv dobra	Privremena lista broj
1.	Arheološki lokalitet na Marijin-Dvoru u Sarajevu	533

Prilog 5 – Smjernice za izradu prostorno-planskih dokumenata i plana i projekta očuvanja naslijeđa

Prilikom izrade prostorno-planskih dokumenata, kao i u planiranju intervencija, do njihovih donošenja potrebno je ispoštovati sljedeće smjernice, mjere zaštite definirane za identifikirane karakteristične zone i posebne mjere zaštite za identifikirane dijelove zona.

1) Smjernice

1. Prostor nacionalnog spomenika u izradi neophodnog prostorno-planskog dokumenta treba biti prevashodno posmatran kao historijski urbani krajolik. Cjelokupna historijska slojevitost svih kulturnih i prirodnih vrijednosti historijskog urbanog jezgra treba biti sagledana i pravilno zaštićena, očuvana i prezentirana te omogućeni novi, ambijentalnom kontekstu i duhu današnjeg vremena prilagođeni, sedimenti kulturnog identiteta.
2. U cilju izrade prostorno-planskog dokumenta neophodno je prethodno snimiti postojeće stanje svih objekata, izgrađenih struktura i otvorenih i javnih površina na prostoru nacionalnog spomenika, koristeći ažuriranu geodetsku podlogu i podatke nadležnih institucija, izdata rješenja za građenje ili saglasnosti na tekuće održavanje.
3. Pri izradi prostorno-planskog dokumenta posebnu pažnju obratiti na zauzetost parcele, prostorno organiziranje građevinske parcele, uključujući rješenje internog i saobraćaja u mirovanju na parceli u vlasništvu, objekte i cjeline koji imaju izražen identitet, potencijal za razvoj i značaj za lokalnu zajednicu.
4. Sastavni dio prostorno-planskog dokumenta treba biti i plan i projekat očuvanja naslijeđa kompletnog prostora nacionalnog spomenika koji mora sadržavati: detaljan urbanističko-arhitektonski snimak postojećeg stanja;

- identifikaciju građevinskog stanja, konstruktivne stabilnosti, namjenu i korištenje svih objekata; identifikaciju, namjenu i korištenje otvorenih javnih prostora i prostora unutrašnjih dvorišta; analizu rizika po naslijeđe kao i mogućnosti razvoja; te prijedlog svih intervencija uključujući i trodimenzionalni model prostora sa preciznim prikazom volumena i izgrađenosti.
5. Odgovarajućim dijelovima plana i projekta očuvanja naslijeđa, i na osnovi ažurirane geodetske podloge, potrebno je prvenstveno identificirati izvedene intervencije kojima je narušena autentičnost i integritet dijela objekata, objekta ili cjeline, odnosno područja u okviru nacionalnog spomenika, te dati smjernice za ublažavanje ili uklanjanje negativnog utjecaja na naslijeđe koje te intervencije imaju.
 6. Odgovarajućim dijelovima plana i projekta očuvanja naslijeđa potrebno je, između ostalog, definirati materijalizaciju i pristup "vraćanja" izvornog ili zadnjeg poznatog stanja dijela objekata, objekta ili cjeline odnosno područja, a sve zasnovano na autentičnoj dokumentaciji, definirati mogućnost postavljanja krovnih prozora, postavljanje reklama, natpisa i firmi, klima-uređaja, ograda i sličnog na fasadama objekata, te dati odgovarajuće mjere uređenja i načine korištenja za unutrašnja dvorišta. Potrebno je uraditi i energetske analize, te na osnovi toga predvidjeti minimalne, neinvazivne i po mogućnosti reverzibilne zahvate kojima bi se poboljšala energetska učinkovitost objekata.
 7. Intervencije na objektima i otvorenim prostorima, za koje nisu donesene pojedinačne odluke Komisije mogu biti: tekuće održavanje, rehabilitacija, rekonstrukcija, restauracija, konzervacija, adaptacija savremenoj upotrebi, a izuzetno i prenamjena, redizajn, nadogradnja odnosno dogradnja objekta te interpolacija.
 8. Izvođenje intervencije na pojedinačnim objektima i otvorenim prostorima nacionalnog spomenika je uvjetovano detaljnim snimanjem postojećeg stanja predmetnog objekta ili površine, a na ažurnoj geodetskoj podlozi.
 9. Predložene intervencije na objektima i otvorenim prostorima se zasnivaju na procjeni njihove pojedinačne i vrijednosti mikrocjeline unutar koje se nalazi predmetno dobro, te predložene namjene cjeline. Intervencije na objektima trebaju osigurati ponovnu upotrebu objekta i otvorenog prostora u prihvatljivoj namjeni, te rehabilitaciju mikrocjeline u smislu njenog redovnog korištenja.
 10. Intervencije na objektima i graditeljskim cjelinama na prostoru nacionalnog spomenika koje posjeduju spomenički karakter (utvrdila nadležna služba zaštite naslijeđa u procesu izrade planova i projekata očuvanja naslijeđa), trebaju biti usmjerene njihovoj konzervaciji i restauraciji i vraćanju izvornog ili zadnjeg poznatog stanja dobra prema autentičnoj dokumentaciji, uz mogućnost izvođenja radova adaptacije savremenoj upotrebi u enterijeru i radova podizanja energetske učinkovitosti, a sve s ciljem očuvanja autentičnosti i integriteta prostora nacionalnog spomenika i korištenja predmetnih pojedinačnih objekata.
 11. Intervencije na objektima i cjelinama na prostoru nacionalnog spomenika koje nemaju spomenički karakter (utvrdila nadležna služba zaštite naslijeđa u procesu izrade planova i projekata očuvanja naslijeđa), ali doprinose svaki posebno historijskoj vrijednosti i ambijentalnom karakteru prostora nacionalnog spomenika, bez obzira na fizičko stanje u kojem se nalaze, trebaju biti usmjerene njihovoj rehabilitaciji i uklapanju u historijsko urbano tkivo, uz očuvanje autentičnosti i integriteta prostora nacionalnog spomenika te ispunjavanju savremenih uvjeta života i korištenja predmetnih pojedinačnih objekata.
 12. Pri izradi prijedloga intervencije neophodno je jasno obrazložiti razloge odabira intervencije te plan njenog izvršenja, kao i namjenu objekta.
 13. Prijedlogom intervencija je potrebno posebno voditi računa o očuvanju uličnih fasadnih platana i mjeriti objekata (volumen, oblikovanje krovova i kolorit uz poštovanje regulacione i građevinske linije), te zastupljenosti zelenila u ukupnoj slici nacionalnog spomenika.
 14. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika prijedlogom intervencija ne smiju dovesti do ugrožavanja vizuelnog i funkcionalnog integriteta koji se očituje u:
 - a. Sagledavanju nacionalnih spomenika u skopu historijskog urbanog krajolika i proporcijских odnosa između njih i njihovog neposrednog okruženja;
 - b. Sagledavanju i čitljivosti linija ulica i fasada objekata u njima;
 - c. Očuvanju linije fasadnih avlijskih zidova u mahalama na padinama oko gradske jezgre;
 - d. Pogleda na nacionalni spomenik sa repernih tačaka okolnih brda i pogleda iz grada na mahale na okolnim brdima;
 - e. Sagledavanju silueta objekata iz prostora grada uz rijeku i očuvanje izvornog ili njemu najbližnjeg kolorita objekata, oblikovanja i kolorita krovova objekata na padinama nacionalnog spomenika;
 - f. Sagledavanju linija objekata u nizinskom dijelu grada sa okolnih padina i očuvanje izvornog ili njemu najbližnjeg kolorita objekata, oblikovanja i kolorita krovova objekata u nizinskom dijelu grada.
 15. U cilju zaštite vizuelnog identiteta i vizuelnog integriteta prostora nacionalnog spomenika:
 - a. Nije dozvoljena promjena kolorita, načina obrade fasade, oblika otvora, oblika krova ili bilo koja druga intervencija kojom se mijenja fasada objekta ili njen dio a bez prethodne pismene saglasnosti nadležne službe zaštite naslijeđa na prijedlogu intervencije;
 - b. Na uličnim fasadama na prostoru nacionalnog spomenika nije dozvoljeno postavljanje klimauređaja, izuzev u izuzetnim slučajevima i uz saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa kojom se definiše mjesto postavljanja te dizajn, materijalizacija i harmonizacija sa fasadom;

- c. Reklamni predmeti i reklamni panoi svojom postavkom ne smiju biti smetnja kretanju ljudi niti narušavati vizure i zaklanjati urbani pejzaž, a postavljanje reklama na krovovima objekata na prostoru nacionalnog spomenika, kao i postavljanje reklamnih tijela i stalnih struktura za reklamiranje između objekata preko ulice i njihovo oslanjanje na fasade objekata, jumbo panoa i bigboarda je moguće samo uz uvjet da neće dovesti do fizičkog oštećenja objekata, ugrožavanja sagledavanja ulica, vizuelnog integriteta cjeline te posjeduju prethodnu saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa na poziciju, način oslanjanja, materijalizaciju i osvjetljenje reklame;
- d. Dozvoljeno je privremeno i povremeno postavljanje umjetničkih ili reklamnih instalacija iznad dijelova ulica uz uvjet da mjesto kačenja na fasade objekata bude minimalne površine i vizuelno nenametljivo, a predmetni dio fasade popravljen nakon skidanja instalacije;
- e. Izuzetno i uz odobrenja nadležnih institucija dozvoljene su na fasadama objekata instalacije svjetlosnih i zvučnih efekata te njihovo korištenje za obilježavanje posebnih događaja ili podizanju društvene svijesti usmjerenih kampanja.
16. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika prijedlogom intervencija ne smiju dovesti do ugrožavanja funkcionalnog integriteta, odnosno trebaju biti usmjerene njegovom unapređenju što se očituje u:
- Očuvanju dominantnih funkcija u određenim dijelovima nacionalnog spomenika, poštujući različitost funkcije prizemlja i spratnih etaža;
 - Obavezno kontrole namjene i korištenja prizemlja te vraćanja izvorne namjene ili uvođenja namjena primjerenih karakteru nacionalnog spomenika, isključujući namjene čije uvođenje će zahtijevati veće izmjene strukture objekata ili cjelina.
17. Prijedlogom intervencija je moguće predložiti redizajniranje dijela objekata ili objekata (fasada) za koje je utvrđeno da su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
18. Izuzetno, prijedlogom intervencija je moguće predvidjeti i uklanjanje dijela objekata ili objekata koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
19. Iluminacija objekata i prostora treba biti urađena na osnovi projekta iluminacije kojim će se definirati vrsta, boja, jačina i usmjerenje osvjetljenja uz neophodne grafičke priloge na kojima će biti naznačene pozicije predviđenih rasvjetnih tijela sa svim potrebnim opisima.
20. Intervencije nadogradnje, dogradnje i interpolacije su dozvoljene jedino ukoliko neće dovesti do promjene vrijednosti, ambijentalnog konteksta i vizuelnog integriteta predmetnog mikrolokaliteta nacionalnog spomenika te nacionalnog spomenika kao cjeline, odnosno neće ugroziti karakter i značaj nacionalnog spomenika (mikrolokaliteta i cjeline), a osigurat će ponovnu upotrebu objekta u prihvatljivoj namjeni te rehabilitaciju mikrocjeline u smislu njenog redovnog korištenja. Novoprojektirani objektat svojim volumenom kao i visinom prizemlja mora biti harmoniziran sa volumenima postojećih objekata koji su snježeni neposredno uz predmetni objektat.
21. Prostori na kojima je moguća interpolacija, odnosno objekti na kojima je moguća dogradnja i nadogradnja, moraju biti precizirani kroz prostorno-planski dokument uz definiranje osnovnih uvjeta u skladu sa odredbama i mjerama zaštite ove odluke, a ukoliko se predlaže prije usvajanja prostorno-planske dokumentacije, moraju imati mišljenje Komisije.
22. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika projektom očuvanja naslijeđa s ciljem izgradnje novih objekata ne smiju dovesti do degradacije ili oštećenja nacionalnih spomenika, postojećih objekata i otvorenih površina.
23. Za javne površine (zelene površine, trotoari, trгови i slično) potrebno je uraditi projekat urbane rehabilitacije posmatrajući površine u ambijentalnom kontekstu kojem pripadaju, a ne kao pojedinačne i izolovane prostore. Projektom urbane rehabilitacije potrebno je posebno osigurati dostupnost javnih površina svim kategorijama stanovništva, očuvanje i sadnju autohtonog zelenila, osvjetljenje prostora, opremanje urbanim mobilijarom i prezentaciju značaja površine. Dodatno, svojim dimenzijama i završnom hodnom oblogom kretanju moraju biti prilagođene sve pješačke hodne površine na prostoru nacionalnog spomenika uključujući stepeništa, rampe i pristupe u objekte javne namjene.
24. Zadržati sve postojeće površine urbanog zelenila u toj namjeni, kroz rekonstrukciju, revitalizaciju i sanaciju zelenila uz istovremeno poboljšanje kvalitete i osiguranje jedinstvenog sistema urbanog zelenila. Prilikom održavanja postojećeg zelenila te interpolacije novog koristiti autohtone vrste u svim oblicima zelenila.
25. Urbani mobilijar mora u svom oblikovanju biti ujednačen unutar prostora zaštite nacionalnog spomenika, a dizajn usaglašen sa vrijednostima i identitetom prostora.
26. Dozvoljeno je privremeno zauzimanje javnih površina, isključivo uz odobrenje nadležnih službi za zauzimanje javnih površina i uz uvjet da prilikom planiranja zauzimanja prvo mora biti osigurana zadovoljavajuća širina javne površine za kretanje pješaka i prolazak vozila interventnih službi.
27. Za ruševne i napuštene objekte potrebno je utvrditi i privremene i trajne intervencije. Privremene intervencije podrazumijevaju da svi ruševni objekti na prostoru nacionalnog spomenika bez obzira na vlasništvo i (ne)identificiranog vlasnika i/ili korisnika moraju biti redovno čišćeni od otpada i samonikle vegetacije te osigurani od osipanja ili pada materijala i dijelova objekta kao i neovlaštenog pristupa.
28. Za neuređene površine potrebno je utvrditi i privremene i trajne intervencije. Privremene intervencije podrazumijevaju da se neuređene površine, kako izgrađenog tako i neizgrađenog zemljišta, moraju urediti u skladu sa sigurnosnim i sanitarno-higijenskim uvjetima te, po uređenju, privesti privremenoj odnosno konačnoj namjeni.
29. U okviru prostorne cjeline rijeke Miljacke sa mostovima i obalama neophodno je planirati

- uspostavu kontinuiteta šetnice i uz lijevu obalu Miljacke ("uvezati" postojeće dijelove), uz ozelenjavanje autohtonom vegetacijom.
30. Saobraćaj u mirovanju je potrebno što je moguće više izmjestiti van zone nacionalnog spomenika, odnosno smjestiti u podzemne garaže. Izvedbe podzemnih garaža ni u kom slučaju ne smiju dovesti do narušavanja vizuelnog integriteta i sagledavanja predmetnih mikrocjelina i cjeline nacionalnog spomenika te degradacije ili oštećenja nacionalnih spomenika, postojećih objekata i javnih površina.
 31. Nije dozvoljeno uklanjanje postojećih objekata s ciljem izvođenja novih ili proširenja postojećih saobraćajnica, odnosno izvođenja površina za saobraćaj u mirovanju na nivou ili iznad nivoa terena.
 32. Prostorno-planskim dokumentom je potrebno dati rješenje za kretanje motornih vozila kategorija B+, E, C i dalje do F isključivo van zone nacionalnog spomenika.
 33. Dozvoljeno je izvođenje infrastrukturnih radova na postojećim sistemima s ciljem njihovog održavanja i unapređenja.
 34. Nije dozvoljena izgradnja magistralnih infrastrukturnih objekata i industrijskih objekata unutar prostora nacionalnog spomenika.
- 2) Mjere zaštite definirane za identificirane karakteristične zone
- a) Zone ulica generalno predstavljaju karakteristične elemente od izuzetnog značaja za očuvanje integriteta, autentičnosti i vrijednosti nacionalnog spomenika. Stoga se za zone ulica na prostoru nacionalnog spomenika utvrđuju, pored u stavu 1) navedenih i sljedeće mjere zaštite:
 1. Nadležne službe zaštite naslijeđa trebaju uraditi detaljan urbanističko-arhitektonski snimak zona ulica kojim je potrebno utvrditi postojeće stanje svih objekata i otvorenih prostora, a kroz osnove prizemlja, osnove sprata (spratova), pete fasade i fasada objekata.
 2. Snimkom treba identificirati i analizirati građevinsko stanje, namjenu i korištenje svih objekata i prostora unutrašnjih dvorišta, sve izvedene radove na objektima i prostorima sa informacijom o tome da li su radovi izvedeni sa odobrenjem za građenje ili ne, kvalifikacija i opis intervencija, utjecaj intervencije na autentičnost, integritet i značaj ulica, namjenu i probleme u korištenju javnih površina. Identifikaciju vršiti na osnovi poređenja sa izvornim ili prema autentičnim dokumentima o zadnjem poznatom stanju objekata ili prostora.
 3. Na osnovi analize potrebno je uraditi elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije (u daljnjem tekstu: elaborat). Kroz njega treba definirati vrijednosti i značaj svakog pojedinog objekta i otvorenog prostora, identificirati objekte koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju kao i one koji su u izuzetno lošem građevinskom stanju a ne posjeduju nikakvu umjetničku ili estetsku vrijednost. Također je potrebno identificirati objekta i prostore koji su izloženi riziku skorog nestajanja usljed stanja konstrukcije, neodržavanja ili usljed pritiska ekonomskog razvoja.
4. Elaboratom je potrebno utvrditi vrijednosti, autentičnost, integritet i ambijentalni značaj svih struktura prostora te u skladu sa tim utvrditi moguće intervencije na svakom pojedinom objektu i otvorenom prostoru. Izraditi plan obnove objekata sa jasno utvrđenim smjericama pri odabiru građevinskog materijala, stila gradnje, prijedloga namjene i slično s ciljem zadržavanja autentičnosti i integriteta ili originalnosti izgleda.
 5. Intervencije moraju biti usmjerene očuvanju integriteta, autentičnosti i ambijentalnog konteksta ulica, te integriteta i autentičnosti objekata.
 6. Integritet, autentičnost i ambijentalni kontekst ulica se prvenstveno ugleda u uličnim fasadama (visinama vijenaca, visinama prizemlja, ritmu otvora, raščlanjenosti fasade, koloritu i slično), odnosno definiranoj regulacionoj i građevinskoj liniji, proporcijama i volumenima objekata, visini prizemlja i visini krovnih streha. Stoga se planiranim intervencijama moraju očuvati ulične fasade u svim predmetnim ulicama što podrazumijeva da se kroz intervencije definirane za pojedinačne objekte i parcele preciziraju mjere vodeći računa o integritetu cijele ulice, a ne samo predmetnog objekta.
 7. Za objekte ili njihove dijelove koji se analizom definiraju kao neprimjereni usljed izvedenih radova (sram utjecaja na autentičnost, integritet i značaj), odnosno u neskladu sa ambijentom, ili narušavaju ambijentalni kontekst i vrijednosti nacionalnog spomenika potrebno je, kroz elaborat, dati prijedlog mjera za umanjene ili otklanjanje negativnog utjecaja (redizajn, zamjena određenih elemenata, obnova, i slično) ili izuzetno, prijedlogom intervencija je moguće predvidjeti i uklanjanje dijela objekata ili objekata koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
 8. Objekti i prostori građevinskog zemljišta na kojima je moguća dogradnja, nadogradnja i interpolacija moraju biti jasno definirani kroz elaborat, s tim da je za te objekte i prostore obavezno u sklopu prostorno-planskog dokumenta utvrditi detaljne urbanističke tehničke uvjete uzimajući u obzir mjere zaštite utvrđene ovom odlukom, te vodeći računa da: ovim intervencijama izgrađeni objekti ili njihovi dijelovi ne smiju biti viši od neposredno susjednih objekata u ulici, da visina prizemlja mora biti jednaka visini prizemlja objekata u neposrednoj blizini, da nagib krova i krovne plohe trebaju biti harmonizirane sa okolnim objektima te da se mora ispoštovati regulaciona i građevinska linija. Interpolacija nije moguća na postojećim otvorenim javnim površinama ili u unutrašnjim dvorištima zgrada ukoliko se ne radi o reverzibilnim intervencijama ili intervencijama privremenog karaktera.
 9. Promjena kolorita, načina obrade fasade, oblika otvora, oblikovanja balkonskih ograda, zastakljivanje balkona, postavljanje vanjskih roletni i njihovih kutija, zaziđivanje otvora ili bilo koja druga intervencija kojom se mijenja fasada objekta ili njen dio uključujući adaptaciju

- potkrovlja u stambenu namjeni ili, izuzetno, nadogradnju potkrovlja, može biti izvedena jedino ako je predviđena elaboratom i prema uvjetima koje je propisala nadležna služba zaštite naslijeđa.
10. Potrebno je predvidjeti izmještanje klimauređaja sa uličnih fasada objekata. Ukoliko to nije moguće, onda je potrebno definirati mjesto gdje klimauređaji mogu biti postavljeni kao i masku za njih.
 11. U planiranju intervencija na obnovi fasada (usmjerenoj kolorističkoj obnovi, poboljšanju energetske efikasnosti, konzervatorsko-restauratorskim radovima ili bilo kojoj drugoj) kao i kod planiranja radova adaptacije i/ili uređenja poslovnih prizemnih objekata potrebno je voditi računa u usklađenosti oblikovanje prizemlja objekta sa ostatkom objekta, odnosno prizemlje objekta mora svojim oblikovanjem, arhitektonskim stilom i koloritom biti u cjelosti usklađeno sa fasadom i oblikovanjem kompletnog objekta. Svi dijelovi prizemlja koji su vremenom izgubili autentičnost, oblikovanje i integritet u izrazu moraju biti vraćeni na izvorno ili zadnje poznato stanje prije izmjene, a sve u skladu sa dokumentacijom o autentičnom izgledu (tehnička dokumentacija i fotografije stanja prije izmjene).
 12. Elaboratom je potrebno predvidjeti intervencije usmjerene unapređenju energetske efikasnosti postojećih objekata, vodeći računa da ne smije doći do promjene uličnih fasada objekata, visine i oblika krova, oblika i kolorita prozora i svih ostalih arhitektonskih detalja koji čine vanjsko oblikovanje objekta. Intervencije trebaju uzeti u obzir potrebu zaštite objekta od kapilarne vlage i oborinskih voda, kao i upotrebu paropropusnih materijala u odgovarajućim izolacijama te biti usmjerene povećanju toplinske zaštite ovojnice objekata, učinkovitosti sistema grijanja, hlađenja, ventilacije, klimatizacije i pripreme potrošne vode, učinkovitosti sistema rasvjete, korištenja obnovljivih izvora energije i alternativnih sistema njihovog korištenja, te uvođenje sistema automatizacije i upravljanja objektima.
 13. Za objekte kojima je elaboratom predviđena intervencija konzervatorsko-restauratorskih radova i radova tekućeg održavanja potrebno je uraditi projekte konzervatorsko-restauratorskih radova te analizu mogućnosti poboljšanje energetske efikasnosti, a kojima se posebno treba obraditi sljedeće:
 - a. Intervencije na fasadama (kolorit, vraćanje izvornog stanja ili umanjeње negativnog utjecaja ireverzibilnih intervencija, ujednačavanje oblikovanja otvora, restauracija ulaznih vrata, konzervatorsko-restauratorski radovi na dekorativnim elementima i balkonima i ostalo);
 - b. Intervencije na krovnim ploham (nagib, stanje krovnog pokrivača i konstrukcije, mogućnost korištenja potkrovlja za stambenu ili poslovnu namjenu, mogućnost postavljanja krovnih prozora i ostalo);
 - c. Identifikacija problema i mogućnosti unapređenja sistema grijanja, vodo-snađbjevanja, otvora, poboljšanja zaštite objekta od kapilarne vlage i oborinskih voda, mogućnost postavljanja termičke izolacije sa unutrašnjih strana fasadnih zidova i krova uz definiranje prihvatljivih materijala (sa aspekta paropropusnosti, sprječavanja kondenza i vlage te kompatibilnosti sa izvornim materijalima);
 - d. Plan održavanja.
 14. Za objekte za koje se utvrdi rizik od skorog nestajanja, a posebno za one koji posjeduju određene vrijednosti i značaj, potrebno je uraditi projekat hitnih mjera zaštite. Projekat treba sadržavati i prijedlog budućeg upravljanja i mogućnosti prenamjene u druge kompatibilne namjene.
 15. Izuzetno, ako ne postoji dokazana mogućnost i izvediv način da se objekat spasi (konstruktivna nestabilnost u mjeri da se nepovratno onemogućuje restauracija i konzervacija) te ako ne postoji dokazana ekonomska potreba, ne smije se prihvatiti očuvanje historijskog naslijeđa koje predviđa spašavanje samo fasade objekta. U tim slučajevima se predlaže izgradnja novog objekta na istom mjestu s punim poštovanjem arhitektonsko-urbanističkih parametara postojećeg objekta i postojećeg historijskog okruženja. Za sve objekte i prostore potrebno je identifikirati rizike (prirodne i ljudske) te dati prijedlog djelovanja spram njih (zagađenje, buka, vibracije, zatvaranje obrta u prizemljima, povećanje izgrađenosti parcele usljed širenja objekata na otvorene prostore dvorišta, ubrzana promjena namjene objekata u odnosu na izvornu i ostalo).
 16. Za unutrašnja dvorišta i otvorene prostore potrebno je uraditi projekte urbane rehabilitacije. Unutrašnja dvorišta bi trebala biti ozelenjena, opremljena klupama i mobilijarom koji omogućava da ih koriste sve kategorije stanovništva, a posebno djece i starijih osoba. Izuzetno, moguće je predvidjeti izgradnju struktura reverzibilnog karaktera ili izgradnju privremenih struktura na prostorima dvorišta i otvorenih prostora, koje ne smiju utjecati na umanjeње vrijednosti, i integriteta lokaliteta te zaklanjati vizure na isti.
 17. U skladu sa karakterom svake pojedine površine uraditi projekat rehabilitacije javnih površina s primarnim ciljem da ih koriste svi građani (trgovi i otvorene površine uključujući zelene površine i mezarje Kovači, zelene površine i mezarje Alifakovac, parking oko Narodnog pozorišta i Doma mladih, trg ispred Doma Armije, Trg slobodenja – Alija Izetbegović, parkovske površine na raskršću ulica Mehmeda Spahe i Dalmatinska, Veliki i Mali park, parkovske površine oko zgrade Predsjedništva, Općine Centar i Zgrade Željeznica FBiH, Hastahana, i ostale). Projekat za svaku površinu treba sadržavati prijedlog javne rasvjete, urbanog mobilijara, obrade pješačkih i kolskih površina, elemente mikroarhitekture, iluminaciju okolnih objekata i prostora, te prijedloga načina korištenja određenih dijelova javnih površina za javnu upotrebu.
 18. Potrebno je identifikirati mogućnosti parkiranja na javnim površinama vodeći računa da nije dozvoljeno parkiranje niti zadržavanje na trotoarima i trgovima

- kao ni na drugim površinama koje predstavljaju mjesta okupljanja ljudi.
19. Uraditi identifikaciju potreba na održavanju i unapređenju infrastrukturne mreže sa definiranim potencijalnim utjecajima na naslijeđe.
 - b) Za prostor mahala, kao jednog od karakterističnih dijelova, pored onih navedenih u stavu 1), utvrđuju se sljedeće mjere zaštite koje treba osigurati kroz prostorno-plansku dokumentaciju kao i bilo kakvu intervenciju u prostoru:
 1. Osigurati očuvanje koeficijenta izgrađenosti, izvorni odnos objekata prema ulici, urbanističko i arhitektonsko mjericilo, oblikovanje, materijalizaciju i kolorit, te očuvati i unaprijediti zelene površine kroz planiranje dodatne sadnje autohtonog zelenila.
 2. Mogućnosti dogradnje, nadogradnje i interpolacije moraju biti detaljno definirani za svaku katastarsku parcelu kroz prostorno-plansku dokumentaciju, a posebno dozvoljeni horizontalni i vertikalni gabariti vodeći računa o neophodnosti harmonizacije sa mikrolokalitetom. Intervencije dogradnje, nadogradnje i interpolacije ne smiju dovesti do zaklanjanja vizura postojećih objekata (pravo na vidik) te moraju ostaviti približno jednak koeficijent izgrađenosti parcele (obaveza zadržavanja avlijskog odnosno dvorišnog prostora).
 3. Parkiranje u području mahala treba biti osigurano isključivo u okviru parcela u vlasništvu, odnosno nikako na javnim površinama.
 4. Kroz Elaborat potrebno je identificirati objekte koji su do danas sačuvali svoj izvorni izgled bez obzira na fizičko stanje u kojem se nalaze (izvorni izgled u cjelosti ili većim dijelom), objekte koji posjeduju umjetničku ili estetsku vrijednost, objekte za koje se u određenom vremenskom periodu vežu ugledni i poznati građani Sarajeva (objekti sa dokumentarnom vrijednosti) te javne površine koje predstavljaju prostor okupljanja ljudi kroz historiju.
 5. Identificirane objekte koji su sačuvali izvorni izgled i/ili posjeduju umjetničku ili estetsku vrijednost je potrebno preliminarno arhitektonski i fotografski snimiti te uraditi analizu mogućih konzervatorsko-restauratorskih radova i namjena objekta uzimajući u obzir vlasništvo, mogućnosti nadležnih institucija, njihovo buduće upravljanje i korištenje.
 6. Analiza konzervatorsko-restauratorskih radova treba obuhvatiti i mogućnost unapređenja energetske efikasnosti objekata, te dati stav prema mogućnostima uvođenja novih materijala i poboljšanja stanja građevine.
 7. Objekti koji posjeduju historijsku i/ili umjetničku vrijednost, a za koje nije moguće sprovesti konzervatorsko-restauratorske radove, odnosno za koje je prostorno-planskim dokumentom predviđeno rušenje i izgradnja novog objekta na njihovom mjestu, prije planirane intervencije moraju biti detaljno arhitektonski snimljeni (sa svim konstruktivnim detaljima i položajem u prostoru), a dokumentacija pohranjena u nadležnoj instituciji.
 8. Objekti u kojima su živjeli ili radili ugledni građani Sarajeva trebaju biti obilježeni na odgovarajući način.
 9. Za identificirane javne površine koje predstavljaju prostor okupljanja ljudi kroz historiju potrebno je uraditi projekat urbane rehabilitacije koji treba sadržavati prijedlog javne rasvjete, urbanog mobilijara, obrade pješačkih i koljskih površina, elemente mikroarhitekture, iluminaciju objekata te prijedloga načina korištenja određenih dijelova javnih površina za javnu upotrebu.
 10. Kroz Elaborat potrebno je identificirati i objekte koji narušavaju ambijentalni kontekst i vrijednosti nacionalnog spomenika te kroz prostorno-planski dokument predvidjeti odgovarajuće mjere ublažavanja negativnog utjecaja tih objekata (redizajn fasada, sadnja zelenila, promjena kolorita i slično).
 - 3) Pored mjere definiranih u stavovima 1) i 2) utvrđuju se sljedeće posebne mjere zaštite za identificirane dijelove zona ulica:
 1. Za prostor ulice Mula Mustafe Bašeskije (dio koji nije obuhvaćen odlukom za Sarajevsku čaršiju) i ulice Maršala Tita:
 - Uraditi projekat unapređenja trotoara uz ulicu Mula Mustafe Bašeskije (postavljanje zaštitnih ograda visine minimalno 1,10 metar na dijelovima ulice Mula Mustafe Bašeskije gdje je trotoar uzak i kretanje pješaka nije sigurno, uklanjanje saobraćajnih znakova sa trotoara i njihovo postavljanje bez oslanjanja na hodne površine za pješake, uklanjanje odnosno podizanje na višu visinu reklamnih i drugih znakova i firmi koje izlaze van ravni fasade, ostavljajući slobodnim po vertikali prostor za pješake u minimalnoj visini od 2,40 metara i slično);
 - Uraditi identifikaciju prizemnih prostora u ulicama s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu nekorisćenih prostora te dati mjere koje, kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju prostora (poboljšanje dostupnosti, adaptacija i slično);
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ove dvije ulice (stambeno-poslovna zona) neophodno je uraditi plan ekonomskih i drugih potrebnih mjera za očuvanje i poticanje te upravljanje poslovnim prostorima u prizemlju objekata koje će pomoći njihovu rehabilitaciju (dati prijedlog odgovarajućih namjena po mikrozonomama). Također je potrebno dati plan namjene i uređenja unutrašnjih dvorišta, a prema identificiranim korisnicima;
 - U ulici Maršala Tita neophodno je predvidjeti intervencije kojima bi se ponovo uspostavio kontinuitet uličnog platna na mjestima gdje je prekinut, a vodeći računa o regulacionim i građevinskim linijama, visini prizemlja i strehe neposredno susjednih objekata. Intervencijama se ne treba tražiti historičistički pristup, već savremen iskaz harmoniziran sa predmetnom mikrocjelinom;
 - Na prostoru Velikog parka potrebno je izvršiti konzervatorsko-restauratorske radove na nišanim, a prema odgovarajućem projektu.
 2. Za prostor ulica Obale Kulina bana i Obale Maka Dizdara, te korita rijeke Miljacke:
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ulice Obale Kulina bana (pretežno stambena zona na obali Miljacke) i Obale Maka Dizdara (zona

- većinom obrazovnih i administrativnih sadržaja) neophodno je uraditi urbanistički projekat uređenja i rehabilitacije obala Miljacke;
- Projektom prvenstveno trebaju biti date smjernice za prostorno uspostavljanje kontinuiteta šetnice uz obalu na obje njene strane, te nesmetano sagledavanje fasadnog platna u ulici Obala Kulina bana sa lijeve obale Miljacke (kontinuitet u potezu od Skenderije do Inat-kuće, odnosno granica nacionalnog spomenika Sarajevska čaršija). Dodatno projektom trebaju biti date smjernice za iluminaciju objekata u ulici Obala Kulina bana, te mjere za unapređenje pješačkih površina u obje ulice, a kroz sadnju dodatnog zelenila i opremanje urbanim mobilijarom;
 - Iluminacija objekata treba biti usklađena sa iluminacijom mostova u smislu kolorita i intenziteta iluminacije;
 - Za korištenje od strane pješaka treba biti unaprijeđena i desna obala, odnosno trotoar, a kroz aktivaciju obalnih zidova poštujući pravila sigurnosti i slično.
 - Vezano za ulicu Obala Kulina bana potrebno je:
 - Uraditi identifikaciju svih prostora u prizemljima objekata i unutrašnjih dvorišta u ulici, a s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Posebnu pažnju obratiti na trenutno i moguće korištenje unutrašnjih prostora za smještaj saobraćaja u mirovanju za potrebe korisnika objekata. Analiza treba uzeti u obzir sigurnost kretanja vozila i pješaka, potrebe stanara i korisnika neposredno susjednih zgrada, te potrebe za zelenim površinama u gradu;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu prostora u prizemljima objekata i unutrašnjih dvorišta, te dati mjere koje, kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju ili unapređenju korištenja za identificirane korisnike.
 - Vezano za ulicu Obala Maka Dizdara:
 - Na prostoru građevinskog zemljišta od mosta Čobanija do mosta Drvenija, potrebno je kroz odgovarajuće intervencije (interpolacija, dogradnja, nadogradnja, redizajn i slično), osigurati rehabilitaciju prostora i uspostavu uličnog platna uz uvjet da objekti volumenom moraju biti usklađeni sa postojećim objektima na desnoj obali Miljacke (kontinuitet visine izgradnje ranije izgrađenih objekata uz šetnicu na desnoj obali). Arhitektonsko oblikovanje treba biti savremeno, ali prilagođeno vrijednostima nacionalnog spomenika;
 - Preporučuje se produžiti šetalište na lijevoj obali u punoj postojećoj pješačkoj širini sa biciklističkom stazom uz rijeku Miljacku, odnosno šetnicom spojiti Obalu Maka Dizdara i Obalu Isa-bega Isakovića.
3. Za prostor ulice Ferhadija:
- S ciljem očuvanja vizuelnog integriteta i identiteta ulice nije dozvoljeno postavljanje i oslanjanje tendi, klimauređaja i reklamnih tijela na glavnim uličnim fasade objekata, kao ni postavljanje reklamnih tijela ili drugih stalnih struktura između objekata preko ulice i njihovo oslanjanje na fasade objekata;
 - Slobodnostojeća reklamna tijela na javnim površinama ne smiju ometati kretanje pješaka, kao ni vizuelni integritet cjeline (postavkom u prostoru, osvjetljenjem i slično);
 - Elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije u dijelu koji se odnosi na ovu ulicu, tačnije snimak i planirane intervencije na fasadama ulice Ferhadija, treba biti dopunjen smjernicama za postavljanje reklamnih tijela firmi i plaćenih reklama, kao i natpisa na fasadama i slobodno stojećim koje su uradile nadležne službe zaštite naslijeđa. Navedeni elementi na fasadi ne smiju narušiti vizuelni integritet ulice i pojedinačnih fasada svojom postavkom, veličinom niti iluminacijom;
 - Dozvoljeno je privremeno i povremeno postavljanje umjetničkih ili reklamnih instalacija iznad dijelova ulica uz uvjet da mjesto kačenja na fasade objekata bude minimalne površine i vizuelno nenametljivo, a predmetni dio fasade popravljen nakon skidanje instalacije;
 - Planom privremenog zauzimanja javne površine treba, između ostalog, propisati izgled, boju i materijalizaciju ugostiteljskog inventara, te raspored suncobrana. Za provođenje navedenog plana je potrebno prethodno pribaviti mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa;
 - Po uklanjanju ugostiteljskog mobilijara i inventara sa javne površine ona mora biti popravljena;
 - Potrebno je izvršiti iluminaciju objekata prema odgovarajućem projektu, na koji potrebno pribaviti saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa, kojim će se definirati vrsta, boja, jačina i usmjerenje osvjetljenja uz neophodne grafičke priloge na kojima će biti naznačene pozicije predviđenog osvjetljenja sa svim potrebnim opisima;
 - Instalacije svjetlosnih i zvučnih efekata te njihovo korištenje za obilježavanje posebnih događaja ili podizanju društvene svijesti usmjerenih kampanja se može realizirati samo izuzećno uz odobrenja nadležnih institucija;
 - Uraditi poseban projekat postavljanja reklamnih tijela kojim će se utvrditi položaj i iluminacija reklama na način da ne smiju zaklanjati vizure na fasade objekata i ulicu kao cjelinu.
4. Za prostor ulice Branilaca grada:
- S obzirom na značaj ulice u javnom životu građana preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanje pješaka;
 - S obzirom na značaj institucija i javnih površina u životu grada i građana preporučuje se zabrana parkiranja na trgu ispred Doma Armije i Umjetničke galerije Bosne i Hercegovine, te pretvaranje predmetnog prostora u manji gradski trg, čijim uređenjem bi se naglasio značaj objekata i institucija u neposrednom okruženju. Uređenjem se ne smije predviđati izgradnja stalnih nadzemnih struktura na ovom prostoru niti izvođenje prostornih elemenata koji bi zaklonili vizure na okolne objekte;

- S obzirom na značaj institucija i javnih površina u životu grada i građana preporučuje se zabrana parkiranja na trgu pored Narodnog pozorišta i ispred Doma mladih, te zadržavanje namjene otvorenog javnog prostora za potrebe stanovnika, održavanja manifestacija i drugih događaja iz kulture. Prostori trebaju biti ozelenjeni i uređeni u skladu sa značajem predmetne mikrocijeline u slici i životu grada;
 - Prostor mjesta i ostataka Kalin Ali-hodžine džamije treba biti uređen kao javna otvorena površina uz obaveznu prezentaciju ostataka džamije i interpretaciju njenog značaja;
 - Moguće je oblikovno povezivanje Trga Oslobođenja – Alije Izetbegovića i trga ispred Doma armije s ciljem kreiranja vizuelno jedinstvenog otvorenog javnog prostora;
 - Postojeće zelenilo u ulici, posebno drveće, mora biti sačuvano bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije u dijelu koji se odnosi na ovu ulicu, tačnije snimak i planirane intervencije na fasadama ulice Ferhadija, treba biti dopunjen smjericama za postavljanje reklamnih tijela firmi i plaćenih reklama kao i natpisa na fasadama. Navedeni elementi na fasadi ne smiju narušiti vizuelni integritet ulice i pojedinačnih fasada svojom postavkom, veličinom niti iluminacijom.
5. Za prostore ulica Miss Irbina i Radićeva:
- S obzirom na značaj ulica u javnom životu građana preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanja pješaka;
 - Postojeće zelene površine, posmatrajući njihovu površinu, ali i cjelokupnu visoku vegetaciju, moraju biti očuvane bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Preporučuje se uraditi posebne projekte hortikulturnog uređenja, ozelenjavanja i unapređenja postojećih zelenih površina.
6. Za prostor ulice Koševo:
- S obzirom na značaj ulice u javnom životu građana i poslovnu upotrebu prizemnih prostora objekata preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanja pješaka;
 - Potrebno je izraditi detaljan projekat konzervatorsko-restauratorskih radova i iluminacije fasada u ulici u cilju očuvanja i prezentacije arhitektonskog oblikovanja historističkih objekata u tim ulicama;
 - Uraditi projekat unapređenja trotoara u smislu uklanjanje saobraćajnih znakova sa trotoara i njihovo postavljanje bez oslanjanja na hodne površine za pješake, uklanjanje odnosno podizanje na višu visinu reklamnih i drugih znakova i firmi koje izlaze van ravni fasade ostavljajući slobodnim po vertikali prostor za pješake u minimalnoj visini od 2,40 metara i slično;
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ulice Koševo (stambeno-poslovna zona) neophodno je uraditi plan ekonomskih i drugih potrebnih
- mjera za očuvanje i poticaj te upravljanja poslovnim prostorima u prizemlju objekata koje će pomoći njihovu rehabilitaciju (dati prijedlog odgovarajućih namjena).
7. Za prostore ulica na Marijin-Dvoru:
- Potrebno je izraditi detaljan projekat konzervatorsko-restauratorskih radova i iluminacije fasada u ulicama Hiseta, Vladimira Perića Valtera i Kralja Tvrtka u cilju očuvanja i prezentacije arhitektonskog oblikovanja objekata historizma i secesije u tim ulicama;
 - Na prostoru Hastahane je potrebno uraditi arheološka istraživanja. Svi eventualni nalazi trebaju biti ili prezentirani in situ ili dokumentirani i pohranjeni u muzej. Prostor Hastahane treba biti uređen kao gradski park sa maksimalnim ozelenjavanjem i prostorom za boravak stanovništva i održavanje manifestacija privremenog i povremenog karaktera. Projekat uređenja treba biti zasnovan na nalazima arheoloških radova i uvažiti njihove preporuke;
 - Ispod lokaliteta Hastahane je dozvoljena izgradnja podzemnih sadržaja (parking) uz uvjet da izgradnja ne smije dovesti do uništenja identiteta lokaliteta, ugrožavanja ili uništenja arheoloških nalaza i promjene nivoa parka, odnosno do ugrožavanja integriteta lokaliteta. Izgradnja može biti urađena tek nakon provedenih arheoloških radova i u skladu sa preporukama i rezultatima arheoloških istraživanja;
 - Uraditi identifikaciju prizemnih prostora u ulicama s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu nekorisćenih prostora te dati mjere koje kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju prostora (poboljšanje dostupnosti, adaptacija i slično);
 - Preporučuje se zabraniti parkiranje na uglu ulica Hiseta, Hamze Hume i Vladimira Perića Valtera, te prostor urediti kao mali gradski trg sa zelenikom i neprekidnim pješačkim hodnim linijama;
 - Postojeće zelene površine, posmatrajući njihovu površinu, ali i cjelokupnu visoku vegetaciju, moraju biti očuvane bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Preporučuje se uraditi posebne projekte ozelenjavanja i unapređenja postojećih zelenih površina, posebno vodeći računa o unutrašnjim dvorištima, a sve s ciljem podizanja kvalitete stanovanja u ovoj zoni.

Prilog 6 – Smjernice za izradu Plana upravljanja

- 1) Plan upravljanja mora biti usklađen sa prostorno-planskim dokumentima, planom i projektom očuvanja naslijeđa, strategijom očuvanja i interpretacije kulturno-historijskog naslijeđa, razvoja turizma i ekonomskog razvoja i ostalim relevantnim dokumentima te urađen u skladu sa smjericama za izradu plana upravljanja datim u UNESCO Operativnim smjericama za provođenje Konvencije o svjetskom naslijeđu, s obzirom na činjenicu da je na UNESCO Tentativnu listu upisano Sarajevo – jedinstveni simbol univerzalne multikulturalnosti – trajno otvoren grad.

- 2) Moguće je, za pojedine karakteristične zone na prostoru historijskog urbanog krajolika Sarajeva uraditi pojedinačne planove upravljanja s ciljem utvrđivanja detaljnih snjmica za upravljanje na tim prostorima uz obavezu da ti planovi upravljanja budu integrirani u i usklađeni sa Planom upravljanja za historijski urbani krajolik.
- 3) Navedena strategija mora biti rađena paralelno i dati smjernice zasnovane na zajedničkoj valorizaciji (vrijednosti naslijeđa prema Pravilnikom o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 82/19), upotreba vrijednost (atraktivnost) i tržišna vrijednost dobara i cjelina, vrijednost kao resurs i iskorištenost).
- 4) Pored snjmica iz predmetne strategije, Plan upravljanja treba dati jasne korake (strateške i projektne) za upravljanje negativnim promjenama i velikim rizicima po prostor nacionalnog spomenika, a prvenstveno zagađenje, pritisak saobraćaja (u kretanju i mirovanju), pritisak turizma, promjena u načinu korištenja stambenih prostora, pritisak izgradnje novih i mjerilom neusaglašenih objekata na prostoru nacionalnog spomenika i slično. Planom upravljanja je potrebno definirati konkretne korake i projekte kojima bi se utjecalo na razvoj uz očuvanje karaktera grada, naslijeđenog identiteta, tradicije, kulturno-historijskog i prirodnog ambijenta te umanjeње negativnih promjena i upravljanje utvrđenim rizicima.
- 5) Plan upravljanja treba, između ostalog, sadržavati:
 1. Definiciju/opis sistema i mehanizama upravljanja (strategiju višegodišnjeg upravljanja nacionalnim spomenikom i snjmice za njenu realizaciju), a u skladu sa važećom zakonskom regulativom i potrebama očuvanja nacionalnog spomenika;
 2. Preciznu identifikaciju vrijednosti nacionalnog spomenika, ograničenja i potencijala u budućem korištenju, zahtjeve ili namjere vlasnika/korisnika u pogledu namjene, te intervencija koje na optimalan način dovode u ravnotežu prethodno navedeno i optimiziraju društveno-ekonomski benefit;
 3. Program aktivnosti baziran na cjelovitoj valorizaciji, zaštiti i prezentaciji nacionalnog spomenika kao i nalazima procjene utjecaja;
 4. Dostupne i realne sheme finansiranja i finansijske programe koji su dostupni za prostor nacionalnog spomenika sa zaštitnim pojasom;
 5. Prostorno-planski dokument izrađen za nacionalni spomenik;
 6. Vodič za upravljanje – pregled principa upravljanja (principi očuvanja naslijeđa);
 7. Integrirani vodič za očuvanje naslijeđa
 - a. Kategorije intervencije na objektima i javnim površinama
 - b. Plan detaljnih aktivnosti na konzervaciji i rehabilitaciji objekata i javnih površina
 - c. Vodič za konzervaciju/restauraciju/rekonstrukciju/rehabilitaciju objekata i javnih površina
 - d. Principi tekućeg održavanja objekata i javnih površina
 - e. Plan mjera energetske efikasnosti (usklađiti sa preporukama UNESCO-a i njegovoj inicijativi RENFORUS)
 - f. Strategija očuvanja nematerijalnog naslijeđa
 - g. Mjere djelovanja za očuvanje i poticaj zanata i zanatlija
 - h. Procjena rizika, pripremljenost na rizike i mjere ublažavanja rizika
 - i. Plan infrastrukturnih sistema
 - j. Plan prikupljanja i odvoz otpada
 - k. Zaštita i prezentacija nematerijalnog naslijeđa
 - l. Integrirani vodič za zaštitu okoliša
 - m. Zaštita vegetacije, sadnja autohtone vegetacije
 - n. Analiza prostora i formiranje novih zelenih površina
 - o. Zaštita voda
 - p. Vizuelna zaštita kompletnog prostora – definiranje mjera kontrole u cilju zaštite vizuelnog integriteta;
8. Plan smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta na prostoru nacionalnog spomenika i u njegovom zaštitnom pojasu koji će dati obavezujući regulatorni okvir upravljanja turističkim i ugostiteljskim kapacitetima;
9. Plan turističkog kretanja na području historijskog urbanog krajolika Sarajeva uz povezivanje sa bližim turističkim i kulturnim destinacijama;
10. Podizanje svijesti – pozitivna društvena i medijska kampanja o historijskom urbanom krajoliku – promocija vrijednosti, potencijala;
11. Zona utjecaja na nacionalni spomenik u kojoj je potrebno osigurati očuvanje identiteta i vizuelnog integriteta nacionalnog spomenika (zona definirana na grafičkom prilogu);
12. Definiran način prikupljanja sredstava iz komunalnih dadžbina i ostalih taksi te način usmjeravanja ka očuvanju i daljem razvoju nacionalnog spomenika;
13. Definiran način uvođenja spomeničke rente uz uvjet da se ostvareni prihodi po ovoj osnovi ulažu na održavanje, obnovu i investicije na području nacionalnog spomenika;
14. Plan korištenja prostora koje Grad Sarajevo i Općine Stari Grad i Centar Sarajevo daju u zakup ili na privremeno korištenje treba biti zasnovan na analizi stanja prostora nacionalnog spomenika i namjeni objekata, a urađen u cilju očuvanja identiteta i tradicionalnih aktivnosti prostora i balansiranja namjena;
15. Plan očuvanja, promocije i poticaja te mjere djelovanja za očuvanje tradicionalnih zanata i zanatlija, posebno onih koji djeluju na prostoru nacionalnog spomenika. U sklopu Plana neophodno je predvidjeti način dodjele, sistem kontrole te izgled sertifikata, odnosno potvrde o autentičnosti proizvoda i porijekla za sve proizvoda koji se prodaju kao produkt tradicionalnih zanata;
16. Plan održivog razvoja turizma i upravljanja posjetama i posjetiocima (mjere djelovanje na prijetnju negativnog utjecaja masovnog turizma);
17. Plan uvođenja "uvezanih ulaznica" (*heritage pass*) za muzeje, parkinge i ugostiteljske sadržaje;
18. Utvrđivanja prioriteta intervencija;
19. Izvori finansiranja za prioritete intervencije kao i kompletnu implementaciju Plana upravljanja;
20. Akcioni plan:
 - a. program upravljanja naslijeđem u sklopu zaštićenog područja, sa definiranim nosiocima realizacije programa
 - b. etapni program provođenja plana sa finansijskim pokazateljima;
21. Monitoring i proces ažuriranja intervencija u prostoru i konzervatorsko-restauratorskih intervencija na objektima;
22. Plan koordinacije rada svih inspeksijskih službi na nivou općina, Grada, Kantona i Federacije;

23. Plan izgradnje kapaciteta (Capacity building) u oblasti upravljanja, obrazovanja, turizma.
- 6) Prostorno-planski dokument izrađen za nacionalni spomenik, kao sastavni dio Plana upravljanja treba sadržavati Plan i projekat očuvanja nacionalnog spomenika te, pored dokumenta i smjernica navedenih ovoj odluci Komisije (dispozitiv i Prilog 5), i sljedeće:
1. Ažuriranu geodetsku podlogu prostora nacionalnog spomenika i zaštitnog pojasa sa svim relevantnim podacima;
 2. Analizu trenutnog stanja prostorne cjeline, odnosno:
 - a. hronološki prikaz i stilsko određivanje postojećih objekata, cjelina i prostora,
 - b. pregled spratnosti postojećih objekata, primijenjenih materijala, oštećenja i stepen očuvanosti izvornih struktura, materijala i dispozicije
 - c. prikaz izvršenih intervencija na objektima i prostorima uz kvalifikaciju i opis
 - d. za sve identifikovane intervencije potrebno je dati informaciju o tome da li je na projekat intervencije dato pozitivno mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa te da li su radovi izvedeni sa odobrenjem za građenje ili drugim adekvatnim odobrenjem, odnosno saglasnosti (kao što je saglasnost nadležne službe za radove tekućeg održavanja)
 - e. analizu utjecaja izvršenih intervencija na vrijednosti, atribute autentičnosti i stanje integriteta nacionalnog spomenika
 - f. hronološki prikaz namjene objekata i prostora sa pregledom njihove današnje namjene
 - g. valorizaciju i kategorizaciju objekata i prostora
 - h. pravni status o prethodnoj i trenutnoj zaštiti objekata i prostora uključujući i arheološke lokalitete
 - i. prikaz zastupljenosti i raspoređenosti, te valorizaciju zelenila;
 3. prikaz zastupljenosti i raspoređenosti starih zanata, tradicionalnih načina korištenja prostora i objekata, te upotrebe prostora i objekata za savremene potrebe (festivali, okupljanja i slično);
 4. Elaborat o otklanjanju ili ublažavanju negativnog utjecaja intervencija izvršenih u obuhvatu nacionalnog spomenika za koje je analizom utvrđeno da su degradirale prostor nacionalnog spomenika;
 5. Program arheoloških istraživanja i radova koji mora sadržavati i program zaštite arheoloških lokaliteta;
 6. Elaborat vizuelnog identiteta nacionalnog spomenika kojim će se, između ostalog, definirati materijalizacija, izgled i mjesto postavljanja urbanog mobilijara, reklamnih tijela, natpisa, hodnih površina, dozvoljena mjesta i ograničenja spram izlaganja robe u izlozima kao i definirati odredbe za ostalo što utječe na vizuelni identitet;
 7. Program uređenja i upravljanja javnim površinama kojim treba definirati način korištenja javnih površina (identificirati zelene površine i njihovo uređenje, dozvoljeni prostor za davanje u zakup i slično);
 8. Program očuvanja i promoviranja kulturnih i historijskih vrijednosti, kako materijalnih, tako i njihovih nematerijalnih komponenti – starih zanata i djelatnosti, tradicionalnih festivala i običaja koji su vezani za objekte i mjesta;
 9. Programi turističke promocije i korištenja prostora nacionalnog spomenika za potrebe turizma.
10. Pojedinačne projekte, a posebno:
- a. Uređenje centralnih pješačkih zona nacionalnog spomenika – javna rasvjeta, urbani mobilijar, obrada pješačkih i kolskih površina
 - b. Obnova infrastrukturne mreže, posebno vodovoda i kanalizacije – kao i rješavanje pitanja prečišćavanja otpadnih voda i zaštite vodotoka rijeke Miljacke;
11. Detaljno definirane uvjete za:
- a. Sanaciju, konzervaciju, uređenje i prezentaciju postojećih objekata i cjelina koji imaju vrijednosti i kontekstualni značaj (ambijentalno/pejzažni kontekst i drugi)
 - b. Restauraciju i rekonstrukciju historijskih objekata, oblika i prostora kojom će biti osiguran integritet historijske jezgre i čitljivost njenih specifičnosti (rekonstrukciju uništenih objekata, restauraciju objekata ili pojedinačnih arhitektonskih elemenata – horizontalni i vertikalni gabariti, proporcija, broj, veličina i raspored otvora, arhitektonski detalji, popločanje, oblik, nagib krova i vrsta pokrova, tretman fasada i avlijskih zidova prema ulicama itd);
12. Mehanizme za ostvarivanje integralne zaštite:
- a. definiranje načina finansiranja
 - b. plan konzervacije, intervencija i razvoja prostora za koji se Plan izrađuje odnosno regulacioni plan; navedeni planovi trebaju dati smjernice za djelovanje na svakom pojedinačnom objektu i urbanističkoj matrici u cilju očuvanja vrijednosti iste kao i fizičke stabilnosti objekta. Pored navedenog, potrebno je da definiše moguće upotrebe i eventualno prihvatljive izmjene na svakom pojedinom objektu (u funkciji, vanjskom izgledu ili unutrašnjoj dispoziciji). Dalje, potrebno je da definiše dozvoljene intervencije neophodne u cilju adaptacije pojedinih objekata ili pojedinih dijelova pojedinačnih objekata savremenim uvjetima života
 - c. definiranje zona za izradu detaljnih provedbenih planova i projekata nižeg reda
 - d. Plan implementacije (način vršenja monitoringa planiranih aktivnosti)
 - e. Planove: očuvanja, održavanja i korištenja; preventivnih, hitnih, interventnih i trajnih mjera zaštite; interpretacije, prezentacije i promocije; upravljanja turističkim posjetama
 - f. Plan i program održivog ekonomskog razvoja koji treba definirati: listu ključnih prostora i spomenika za obnovu (kako bi se stvorili uvjeti za regeneraciju putem kulturnog turizma), potrebne iznose i faze finansiranja planiranih konzervacijskih radova (uključujući i radove tekućeg održavanja), definirati izvore finansiranja (iz javnih ili privatnih izvora ili javno-privatnog partnerstva) te identificirati objekte za prioritarno finansiranje, kao i dati listu potencijalnih investitora i fondova kojima bi se moglo ponuditi finansiranje;
13. Elaborat o otklanjanju ili ublažavanju negativnog utjecaja intervencija izvršenih u obuhvatu nacionalnog spomenika za koje je analizom utvrđeno da su degradirale prostor nacionalnog spomenika;

14. Elaborat vizuelnog identiteta nacionalnog spomenika kojim će se, između ostalog, definirati materijalizacija, izgled i mjesto postavljanja urbanog mobilijara, reklamnih tijela, natpisa, hodnih površina, dozvoljena mjesta i ograničenja spram izlaganja robe u izlozima kao i definirati odredbe za ostalo što utječe na vizuelni identitet;
 15. Program uređenja i upravljanja javnim površinama kojim treba definirati način korištenja javnih površina (identificirati zelene površine i njihovo uređenje, dozvoljeni prostor za davanje u zakup i slično); različite načine korištenja otvorenih prostora u zavisnosti od sezone (godišnjih doba) i potreba sinhronizacije upotrebe ovih prostora sagledavajući plan upravljanja korištenja prostora ovog tipa u cjelokupnoj zoni nacionalnog spomenika;
 16. Program očuvanja i promoviranja kulturnih i historijskih vrijednosti, kako materijalnih, tako i njihovih nematerijalnih komponenti – starih zanata i djelatnosti, tradicionalnih običaja i festivala i njihovih produkata koji su vezani za objekte i mjesta;
 17. Programi interpretacije, prezentacije, promocije i korištenja prostora nacionalnog spomenika za potrebe turizma;
 18. Program uvođenja novih tehnologija u svrhu poboljšanja korištenja prostora;
 19. Procjenu utjecaja na nacionalni spomenik (*Heritage Impact Assessment – HIA* te *Environmental Impact Assessment – EIA*) za svaku Programom upravljanja planiranu intervenciju na nacionalnom spomeniku ili u njegovom zaštitnom pojasu. Za velike projekte je potrebno uraditi i stratešku studiju utjecaja (*Strategic Environmental Assessments*).
- 7) Plan upravljanja treba dati konkretne smjernice i korake za implementaciju (aktivnosti i vremenski okvir) za sljedeće:
1. S ciljem umanjenja zagađenja (aerogagađenje i vibracije) neophodno je smanjiti opterećenje saobraćajem (u kretanju i u mirovanju), zabraniti saobraćanje teškim vozilima na padinskim saobraćajnicama, ispitati mogućnosti unapređenja tramvajskog saobraćaja s ciljem umanjenja vibracija, saobraćaj u mirovanju na javnim površinama rješavati isključivo ispod nivoa prizemlja (po zemljom) i zabraniti parkiranje na trotoarima i ulicama, osigurati raznovrsne mogućnosti za kretanje ekološki prihvatljivih prevoznih sredstava (bicikla, romobila i sl.), povećati broj zelenih površina, smanjiti broj i veličinu betonskih/asfaltiranih površina, a u korist zelenih površina ili naći drugi način za postizanje bolje ekološke prihvatljivosti tih površina. Također je potrebno ostvariti saradnju sa svim nadležnim institucijama kako bi se utjecalo na smanjenje zagađenja Miljacke i izmještanje velikih zagađivača iz zaštitnog pojasa i neposredne okoline nacionalnog spomenika (zagađivači uzvodno uz Miljacku);
 2. Propadanje historijskih objekata se dešava zbog više razloga, među kojima se posebno ističu neodržavanje, nedostatak upravljanja i napuštanje. Detaljan snimak postojećeg stanja objekata na prostoru nacionalnog spomenika mora sadržavati i informacije o korištenju, otpornosti i sigurnosti objekta na prirodne i ljudske utjecaje (sigurnost spram požara, poplave, krađe i slično). Snimak je osnova baze podataka kojim moraju upravljati nadležne institucije i putem koje se treba vršiti monitoring stanja objekata i sigurnost njihovog korištenja na prostoru nacionalnog spomenika i zaštitnog pojasa. monitoring konzervatorsko-restauratorskih i svih drugih radova;
 3. U cilju očuvanja graditeljskog naslijeđa neophodno je razviti i njegovati kulturu očuvanja naslijeđa kroz insistiranje na osiguravanju sredstava i nadzoru nad provođenjem radova redovnog održavanja objekata i ulica, prenos znanja o razvoju i vrijednostima nacionalnog spomenika i graditeljskim tehnikama te osiguranje redovne obuke radnika koji bi radili na održavanju;
 4. Pored snimanja postojećeg stanja objekata i objedinjavanja znanja o restauratorskim tehnikama i prihvatljivim materijalima, neophodno je uspostaviti ekonomski održivo upravljanje građevinskim fondom koje neće dovesti do narušavanja i utrdnjanja i integriteta (prvenstveno oblikovanja, funkcije i načina korištenja). Ovo podrazumijeva stalno praćenje korištenja objekata, a posebno prizemlja na prostoru nacionalnog spomenika, limitiranje i utrdnjanje, u skladu sa principima održivog razvoja i očuvanja identiteta i autentičnog korištenja nacionalnog spomenika, broja i rasprostranjenosti ugostiteljskih objekata (kafana, hotela, hostela i svih drugih), planski osmišljenu i finansijski (kroz visinu rente) pomognutu aktivaciju napuštenih zona nacionalnog spomenika, promoviranje i kontinuiranu podršku novim i postojećim biznisima prihvatljivim na području nacionalnog spomenika, a koji mogu zaposliti veći broj ljudi i slično;
 5. U cilju očuvanja autentičnosti i integriteta nacionalnog spomenika, kontrola rasporeda biznisa i zanata je neophodna kao i monitoring rada. Namjena poslovnih prostora mora biti u skladu sa izvornom namjenom predmetnih mikrocjelina, a nadležne institucije trebaju voditi o tome računa prilikom izdavanja odobrenja za rad ili njihove kontrole. Potrebno je osigurati poticaje za oživljavanje određenih dijelova, odnosno ulica te osigurati prezentaciju svih dijelova jednako;
 6. U cilju poboljšanja kvalitete stanovanja na području nacionalnog spomenika potrebno je ispitati građevinsko stanje objekata i dati konkretne mjere za poboljšanje energetske efikasnosti postojećih građevina koje neće ugroziti autentičnost i integritet objekata;
 7. U cilju kontrole dogradnje i nadogradnje postojećih objekata neophodno je vršiti redovan monitoring na terenu. pravovremeno obavijestiti vlasnike o dozvoljenim i nedozvoljenim radnjama na objektima, osigurati vlasnicima informaciju o postupcima ishodovanja potrebnih dozvola za dozvoljene radove, odmah po uočavanju izvođenja nedozvoljenih radova obavijestiti sve nadležne i zainteresirane strane i inspekciju;
 8. Turizam predstavlja izuzetan ekonomski resurs, ali treba biti strogo kontroliran kako bi se ispravno razvijao i ne bi doveo do trajnog uništenja kulturnog i prirodnog naslijeđa. Stoga je neophodno definirati strategiju, plan i program razvoja turizma koji bi bili integrirani sa drugim ekonomskim sektorima i strategijama očuvanja naslijeđa. Pritisak na užu historijsku jezgru se mora smanjiti uspostavljanjem alternativnih i komplementarnih aktivnosti i turističkih ruta koje uključuju područje čitavog historijskog urbanog krajolika i okoline Sarajeva. Dodatno, potrebno je omogućiti bolju dostupnost

- pojedinačnim lokalitetima (muzejima, galerijama i slično) kao i kompletnom prostoru nacionalnog spomenika, što podrazumijeva definiranje pojedinačnih problema i individualni odgovor (naprimjer, uklanjanje štandova za prodaju suvenira ili vizuelno napadnih reklamnih tijela neposredno uz ulaz u muzej i sl), kao i generalni odgovor kroz regulaciju saobraćaja i postavljanje turističke signalizacije (isključivo u saradnji sa institucijama nadležnim za zaštitu naslijeđa);
9. Neophodno je izraditi strategiju, plan i program marketinga, promocije spomeničkih vrijednosti i komunikacije sa posjetiocima u svrhu razvoja turizma, očuvanju zanata, izradu autentičnih suvenira i rukotvorina, gastro ponude i karakterističnog načina života te kreiranje moderne i prihvatljive turističke ponude u skladu sa navedenim. Neophodno je unificirati pravila korištenja znakova, zaštitnih boja, logotipa te uvesti jasna pravila 'brandinga' i PR strategije lokaliteta;
10. Uvažavajući prethodno navedene smjernice i sve ostalo što utvrde institucije uključene u izradu Plana, a što nije u suprotnosti sa Odlukom Komisije, Plan upravljanja treba razraditi strateške ciljeve te akcije i projekte za njihovo postizanje. Strateški ciljevi, između ostalog trebaju biti usmjereni i ka:
- Zaštiti, očuvanju, restauraciji i unapređenju arhitektonskog, arheološkog, umjetničkog, etnološkog, arhivskog, bibliotečkog i zanatskog naslijeđa i svih za navedene vezanih komponenti nematerijalnog naslijeđa
 - Očuvanju, rehabilitaciji i unapređenju krajolika, uključujući sve mahale na padinama i okolna brda, kroz unapređenje uvjeta života u mahalama i stambenim objektima na prostoru nacionalnog spomenika
 - Očuvanju, podršci zanata, proizvodnih i uslužnih aktivnosti koje vode povećanju zapošljavanja, a prihvatljive su u području nacionalnog spomenika sa stanovišta očuvanja naslijeđa, odnosno kompatibilni su sa vrijednostima i značajem nacionalnog spomenika
 - Unapređenju dostupnosti i kretanja na prostoru nacionalnog spomenika, insistirajući i kreirajući mogućnosti za alternativna prevozna sredstva (bicikla, romobili i sl) i povećanju pješačkih površina
 - Očuvanju postojećih zelenih površina (javnih i privatnih u avlijama) i njihovom proširenju
 - Edukaciji i podizanju svijesti o vrijednostima i značaju lokaliteta te ispravnoj interpretaciji i prezentaciji naslijeđa
 - Koordiniranom radu na očuvanju, promociji, prezentaciji i razvoju, kulturnim inicijativama i marketingu vezanom za nacionalni spomenik
 - Razvoju ljudskih resursa za upravljanje, planiranje i razvoj prostora
 - Kreiranju sistema koordinacije u cilju dijeljenja i diseminacije svih podataka među institucijama nadležnim za različite oblasti, a prvenstveno zaštite naslijeđa, planiranja, razvoja, katastra i zemljišnih knjiga

- j. Kreiranju novih načina kreativnog, održivog i sa stanovišta očuvanja naslijeđa i ekologije, prihvatljivog razvoja prostora nacionalnog spomenika.

Prilog 7 – Gazi Husrev-begov vakuf

Grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa unutar historijskog urbanog krajolika Sarajeva je spomenik od izuzetnog značaja za Bosnu i Hercegovinu.

Gazi Husrev-begov vakuf u Sarajevu osnovan je 1531. godine i predstavlja jednu od najstarijih institucija koje djeluju u kontinuitetu u jugoistočnoj Evropi. Ova institucija danas u velikoj mjeri egzistira na principima ustanovljenim vakufnamama iz prve polovine XVI stoljeća. Kao institucija vakufa, Gahusrev-begov vakuf nije jedina te vrste u Bosni i Hercegovini ali je svakako najveća, najpoznatija i cjelovito očuvana vakufska institucija koja svoje djelovanje promovira i kroz svoje publikacije te stalna ulaganja u objekte i biblioteku.

Grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa se danas najvećim dijelom nalazi na teritoriji Općine Stari Grad u Sarajevu i predstavlja materijalni dokaz o kontinuitetu postojanja ove jedinstvene organizacije.

Osnivanje Vakufa je od neprocjenjivog značaja za učvršćivanje razvoja Sarajeva kao grada, a njegov razvoj neodvojiv od razvoja grada. Upravo stoga se grupa objekata Vakufa posebno izdvaja.

Mjere zaštite za grupu objekata Gazi Husrev-begovog vakufa su sljedeće:

- Za sljedeće nacionalne spomenike primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama:
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begov bezistan sa dućanima u Sarajevu, opština Stari Grad – Sarajevo, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 18/07, 20/08, 48/13, 51/17, 27/20)
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova medresa sa mjestom i ostacima Hanikaha u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH" 42/07, 48/13, 64/20)
 - Arheološko područje – ostaci Tašlihana u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 100/07, 48/1, 67/16)
 - Graditeljska cjelina – Hadžimuratovića Daire u Sarajevu (Velike Daire), opština Stari Grad – Sarajevo, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/08, 48/13)
 - Građevina – Sahat kula u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 99/06, 48/13, 76/19)
 - Graditeljska cjelina – Hastahana (zgrada Vakufske bolnice) u Sarajevu, opština Stari Grad, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/08, 48/13)
 - Građevina – Morića Han u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 4/20)
 - Građevina – hotel Stari Grad u Sarajevu ("Službeni glasnik BiH", br. 94/09, 48/13, 4/20)
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova džamija u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 105/06, 48/13, 27/20; *Ispravka Odluke, broj 04.1-2.5-48/20-4 od 15.12.2020. godine dostavljena za objavu*).
- Za sljedeća dobra primjenjuju se mjere zaštite utvrđene odlukom za Historijski urbani krajolik Sarajevo ("Službeni glasnik BiH", br. xx/20):

- Posjedi vezani uz hotel "Evropu", a koji su pripadali kompleksu Tašihana - k.č. 1184 i 1186, K.O. Sarajevo I (novi premjer).
 - Nekadašnja "Hastahana": k.č. 180, 181 (ulica Halilbašića, Hastahana), K.O. Sarajevo I (novi premjer).
 - Gazi Husrev-begov hamam: k.č. 1067 (ugao ulica M. M. Bašeskije i Pehlivanuše, Gazi Husrev-begov hamam sa kućištem i dvorištem), 1065 (ranije postojeći dućan sa dućaništem ispred Gazi Husrev-begovog hamama), 1061 (zemljište ispred Gazi Husrev-begovog hamama); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Historijska građevina na Obali Kulina bana: k.č. 2038, 2042, 2045/1-3 (Obala Kulina bana broj 25 i Zrinskog čikma, bivša zgrada Policijske); K.O. Sarajevo XI (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcele u blizini stambeno-poslovnog objekta u Kulovića ulici: dio k.č. 1820/1, dio k.č. 1819/1 i 1819/2 (unutrašnje dvorište); K.O. Sarajevo IV (novi premjer), općina Centar Sarajevo;
 - Stambeno-poslovni objekat u ulici Edhema Mulabdić (ugao ulica M.M. Bašeskije i Edhema Mulabdića): k.č. 1000, 999, 998, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Stambeno-poslovni objekat u Kulovića ulici (objekat na uglu ulica Kulovića i Branilaca grada): k.č. 1822/1, K.O. Sarajevo IV (novi premjer), općina Centar Sarajevo;
 - Građevine i zemljište u ulici Tekija čikma: k.č. 2039, K.O. Sarajevo XI (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Safet-bega Bašagića i Tahčića sokaku: k.č. 135, 137, 138 (ulica Tahčića sokak), k.č. 130, 133, 136 (ulica Safet-bega Bašagića); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo.
3. Za sljedeća dobra primjenjuju se nijere zaštite utvrđene odlukom i izmjenom i dopunom odluke za Historijsko gradsko područje - Sarajevska čaršija (odluka "Službeni glasnik BiH", br. 42/14, *Izmjene i dopune Odluke broj 07.1-2.5-48/20-45 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu*):
- "Imaret": k.č. 922 (Mudželiti veliki br. 15, zgrada uprave Gazi Husrev-begovog vakufa u unutrašnjosti kompleksa, zajedno sa dućanima ispod zgrade), k.č. 919/2 (Mudželiti veliki br.15, unutrašnji dio kompleksa - "Aeroplan"), k.č. 919/3 (Mudželiti veliki br.15, unutrašnji dio kompleksa, pekara "Imaret"), k.č. 918 (Mudželiti veliki br.13, istočni dio), k.č. 917 (Mudželiti veliki br.11, istočni dio), k.č. 915 (Mudželiti veliki br.9, istočni dio), k.č. 914 (Mudželiti veliki br.7, istočni dio); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", južni dio: k.č. 1403/2 (Gazi Husrev-begova ulica i Mali kujundžiluk), k.č. 907, 911, 908, 909, 913 (ulica Mali kujundžiluk), k.č. 903 (ulica Mali kujundžiluk, južna strana ulice), k.č. 897, 905, 912 (ulica Mali kujundžiluk, Vakuf Ašide hanume Imaretlić), k.č. 910 (ulica Mali kujundžiluk, Vakuf džamije Nalčadži hadži-Osmana); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", sjeverni dio: k.č. 927, 1401/1, 1401/2, dio 1402/2, dio 1402/2, 1401, 926, 925, 924 (ulica Sarači), k.č. 921 (ugao ulica Sarači i Gazi Husrev-begova, Aeroplan); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", zapadni dio (dućani na zapadnoj strani Gazi Husrev-begove ulice): k.č. dio 1402/2 i 921, (ugao ulica Gazi Husrev-begova i Sarači), k.č. dio 1402/2 (ugao ulica Gazi Husrev-begova i Sarači, Vakuf Muntehc Kulović, rođene Sandžaktar), k.č. dio 1402/2, dio 1402/4, dio 1402/5, dio 1402/8 (ulica Gazi Husrev-begova), k.č. dio 1402/9 (ulica Gazi Husrev-begova, Vakuf hadži-Ibrahim-age Čomarc); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dio objekta Daire: k.č. 712 (ulica Halači), K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Sahat kula: k.č. 920 i 919/1 (unutrašnji dio kompleksa), K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo
 - Dućani južno od kompleksa Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 845, 841, 835, 834, 837 (ulica Čurčiluk veliki), k.č. 844 (ulica Čurčiluk veliki br. 15), k.č. 842 (ulica Čurčiluk veliki br. 17), k.č. 840 (ulica Čurčiluk veliki br. 23), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 839 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 843 (ulica Čurčiluk veliki, Evladijet vakuf Hasnije-hanume Mašić), k.č. 833, 832 (ulice Kujundžiluk veliki i Čurčiluk veliki), k.č. 838 (Veliki čurčiluk, Zaklada Moše Danijela Saloma); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo
 - Dućani sjeveroistočno od Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 818 (ulica Čizmedžiluk), k.č. 817 i 819 (ugao ulica Sarači i Čizmedžiluk), k.č. 820, 821 i 822 (ulica Sarači broj 22), k.č. 821 (ulica Sarači, 2/3 suvlasnik nije nacionaliziran, 1/3 vlasništva Gazi Husrev-begovog vakufa nacionalizirana); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani zapadno od Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 849, 850 (ulica Mudželiti veliki), k.č. 846 (Mudželiti veliki br.2), k.č. 847 (Mudželiti veliki br.5), k.č. 848 (Mudželiti veliki br.6), k.č. 891 (Mudželiti veliki br.3); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani koji se nalaze istočno od Gazi Husrev-begove džamije sa obje strane ulice Čizmedžiluk: k.č. 644, 649, 651, 656, 659, 660, 668, 814, 816, 822, 823, dio 828, 829, 830 (ulica Čizmedžiluk), k.č. 817 (ulica Čizmedžiluk, Evladijet vakuf hadži Mehmeda Kahodaja); k.č. 631, 632 (ugao ulica Sarači i Čizmedžiluk, vakuf Mustafa-bega Dženetića); 827 (Čizmedžiluk br.7) (izuzet iz nacionalizacije), k.č. 827 (Čizmedžiluk br.7), k.č. 826 (Čizmedžiluk br.9), k.č. 825 (Čizmedžiluk br.11), k.č. 822 i 824 (Čizmedžiluk br.13), k.č. 813 i 822 (Čizmedžiluk br.13), k.č. 815 (Čizmedžiluk br.23); k.č. 645 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf Džemile hanume Madžarević), k.č. 654, 648 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf džamije Havadžić Kemaludin), k.č. 657 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf Tabak hadži-Hasana); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Kazazi: k.č. 633, 634, 639, 640, 643, 646 i dio 647, 649, 650, 653, 661, 662/2, 665 (ulica Kazazi), k.č. 662/2 (ulica Kazazi, Vakuf Halač Davud), k.č. 662/2 (ulica Kazazi, Mekteb Kalin hadži-Ali), k.č. 654 (ulica Kazazi, Vakuf Mehmeda Garibije), k.č. 642 (ulica Kazazi, Vakuf džamije Ferhat-bega), k.č. 637 (ulica Kazazi, Vakuf Subašizade hadži-Mehmeda), k.č. 635, 636, 638 (ulica Kazazi, Vakuf Subašizade hadži-Mehmeda), k.č. 630

- (ugao ulica Sarači i Kazazi); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
- Dućani na sjevernoj strani ulice Sarači: k.č. 448, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 935, 936, 939, 940, 941, 942, 943, 946, 947, 948, 949, 950, 959 (ulica Sarači), k.č. 957 (ulica Sarači, Vakuf Mujaga Svrzo), k.č. 609 (zasebno uknjižena parcela u sklopu "Morića hana", ulica Sarači broj 77), k.č. 609 (ulica Sarači br. 75, dućan kod ulaza u Morića han), k.č. 609 (ulica Sarači, vakuf džamije Kadi Bali-efendiće), k.č. 617 (ulica Sarači, vakuf Minet-zade Mehmed-bega), k.č. 954,955 (ulica Sarači, južno u odnosu na Hanikah), k.č. 952,953 (ulica Sarači, južno u odnosu na Hanikah i Džulagin dvor), k.č. 956,958 (ulica Sarači broj 41, južno u odnosu na Hanikah i Džulagin dvor); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Na dijelu Čaršije zvanom "Trgovke", koji se nalazi istočno od "Kolobare": k.č. 628/5 (građevinski plac); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani na istočnoj strani Gazi Husrev-begove ulice: k.č. 902 i 903 (ulica Mali kujundžiluk), k.č. 855, 857, 858, 882, 884, 885, 886, 887, 901 (ulica Gazi Husrev-begova), k.č. 873 (ulica Gazi Husrev-begova, Zaklada Moše Danijela); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Stambeni objekat u ulici Sime Milutinovića (broj 8): k.č. 1294 i 1295, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Nekadašnji "Veliki han": k.č. 311 i dio 312 (Dijamant, ulica Samardžije), 310 (Razni korisnici u 11 poslovnih prostora, ulica Samardžije broj 12); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Džulagin dvor: k.č. 961 (ugao ulica M. M. Bašeskije i Džulagine, internat i učionice GHB medrese), k.č. 961 (južni ulaz prema ulici Sarači); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Zgrada nekadašnjeg Gazi Husrev-begovog mekteba u ulici Čemerline: k.č. 1906, K.O. Sarajevo III (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Safet-bega Bašagića i Tahčića sokaku: k.č. 135, 137, 138 (ulica Tahčića sokak), k.č. 130, 133, 136 (ulica Safet-bega Bašagića); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela na uglu ulica Bazardžani i Čurčiluk veliki kod Brusa-bezistana: k.č. 753 (dio pločnika); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela pored Brusa-bezistana: dio k.č. 756 (ulica Bazardžani, dio pločnika); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela u ulici Oprkanj kod ulice Telali: dio k.č. 357, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Prostor nekadašnje Sagrdžijske čaršije: k.č. 1395, 1396, 1398, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo.
4. Na sljedeće dobro se primjenjuju mjere zaštite utvrđene odlukom za graditeljsku cjelinu – Štrosmajerova ulica u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 53/19):
- Gazi Husrev-begova palata na Trgu fra Grge Martića.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 36. stavak (1) Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 47/16), na sjednici održanoj 2. studenoga 2020. godine, donijelo je

ODLUKU O PROGLAŠENJU POVIJESNOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

1. – OPĆI DIO

Članak 1.

(Predmet pravne zaštite)

- (1) Povijesni urbani krajolik Sarajeva proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).
- (2) Nacionalni spomenik čini cjelovit prostor povijesnog urbanog krajolika na području uže gradske jezgre Sarajeva na dijelu općine Stari grad i općine Centar, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Granice nacionalnog spomenika definirane su prema katastarskim česticama navedenim u Prilogu 1. ove odluke koji čini njezin sastavni dio.
- (3) Shodno vrijednosti posebnih cjelina utvrđuju se sljedeći prostori unutar nacionalnog spomenika:
 1. A1: Prostori na kojemu se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom u granicama povijesnog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 3. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 2. A2: Prostori na kojemu se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02) (Prilog 3. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 3. B: prostor unutar granica utvrđenih u članku 1. stavak 2. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima A1 i A2.
- (4) Zaštitni pojas nacionalnog spomenika, koji obuhvata prostor naslijeđenih vrijednosti i zonu kompozicionog i funkcionalnog povezivanja sa prostorom nacionalnog spomenika, definiran je katastarskim česticama navedenim u Prilogu 2. ove odluke koji čini njezin sastavni dio.
- (5) Unutar zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika izdvajaju se sljedeći prostori:
 1. Z1: Prostori na kojemu se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Povjerenstva o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom unutar granica zaštitnog pojasa povijesnog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 4. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 2. Z2: Prostori na kojemu se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika (Prilog 4. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 3. Z3: prostor unutar granica utvrđenih u članku 1. stavak 4. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima Z1 i Z2.

Članak 2.

(Kategorizacija)

Sukladno Pravilniku o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH" broj 82/19), nacionalni spomenik je svrstan u kategoriju

за такав закључак нашао и у самом приједлогу жалбе да се првостепена пресуда преиначи и да се апелант казни по закону будући да је преиначење могуће једино у ситуацији када су у првостепеној пресуди одлучне чињенице правилно утврђене, али се с обзиром на утврђено чињенично стање, по правилној примјени закона, има донијети другачија пресуда у складу са чланом 314 ЗКПБиХ. Такође, Уставни суд налази да је Суд БиХ у образложењу оспорене одлуке навео да је кажњавање по закону, како то тужилац у свом жалбеном приједлогу тражи, интерес жалбе, због чега је неспорно да је преиспитивање жалбе у оквиру тога да ли је материјално право добро примјењено у граници обима преиспитивања првостепене пресуде. Имајући у виду наведено, Уставни суд налази да је Суд БиХ у образложењу оспорене одлуке дао јасне и прецизне разлоге у погледу обима одлучивања по жалби Тужилаштва, па се не може закључити да је примјена релевантних законских одредаба у било којем дијелу била произвољна. Надаље, а у вези с апелантовим наводима којима истиче да је Суд БиХ произвољно тумачио одредбу члана 162б. КЗБиХ када је закључио да кривично дјело није остало у покушају, Уставни суд налази да је Суд БиХ јасно закључио да радње описане у одредби члана 162б. став 3 КЗБиХ по свом кривичноправном значају представљају радње припремања, а како је првостепени суд правилно нашао да је апелант неке од тих, алтернативно одређених радњи и предузео и довршио, онда није спорно да се у конкретном случају радило о дјелу које је довршено, а не покушано. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да је Суд БиХ у образложењу оспорених пресуда дао јасне и прецизне разлоге за своје ставове, у чему Уставни суд не налази произвољност.

38. Осим тога, апелант наводи да му је повријеђено право на једнакост страна у поступку, право на акuatorни поступак и право на претпоставку невиности, те се у вези с тим наводима позива на теорију и праксу Европског суда и Уставног суда. Међутим, Уставни суд запажа да апелант ове наводе није образложио и конкретизовао, нити их је на било који начин довео у везу с предметним поступком, већ је само паушално навео да су му наведена права повријеђена, те се, стога, Уставни суд неће ни бавити тим наводима.

39. Имајући у виду наведено, Уставни суд закључује да су неосновани апелантови наводи да му је оспореним пресудама повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

VIII. Закључак

40. Уставни суд закључује да нема кршења права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције будући да је Суд БиХ за своје одлуке дао детаљно, јасно и аргументовано образложење у погледу примјене позитивноправних прописа.

41. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

42. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник

Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

ISPRAVKE

169

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. novembra 2020. godine, objavljenoj u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeća

ISPRAVKA

ODLUKE KOMISIJE ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA O PROGLAŠENJU HISTORIJSKOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

U Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21) vrši se ispravka, tako da se u članu 19. riječi: "Danom donošenja" zamjenjuju riječima: "Stupanjem na snagu".

Broj 04.1-2.5-27/21-19

27. januara 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajući Komisije
Radoje Vidović, s. r.

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju povijesnog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. studenog 2020. godine, objavljenoj u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeći

ISPRAVAK

ODLUKE POVJERENSTVA ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA O PROGLAŠENJU POVIJESNOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

U Odluci Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju povijesnog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21) vrši se ispravak, tako da se u članku 19. riječi: "Danom donošenja" zamjenjuju riječima: "Stupanjem na snagu".

Broj 04.1-2.5-27/21-19

27. siječnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedatelj Povjerenstva
Radoje Vidović, v. r.

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog pejzaža Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. novembra 2020. godine, objavljenoj u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeća

Broj: 12-01-04-32093-2/24
Sarajevo, 14.06.2024. godine

VLADA KANTONA SARAJEVO
SEKRETAR VLADE

SKUPŠTINA KANTONA
PREDSJEDAVAJUĆI SKUPŠTINE

Šabaredžović - Klačar Mersiha

Elvedin Okerić

(Ovdje)

(Ovdje)

Zastupnica Sanela Klarić je u skladu sa članom 213. stav (1) Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo”, br : 41/12- Drugi novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22 – Ispravka) na 16. radnoj sjednici Skupštine Kantona Sarajevo, održanoj dana 10.06.2024. godine, u okviru tačke Dnevnog reda “Poslanička/zastupnička pitanja, inicijative i odgovori”, uputila je zastupničku inicijativu Ministarstvu kulture i sporta Kantona Sarajevo koja glasi:

“da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno – historijsko naslijeđe Kantona Sarajevo tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU”.

Prilog: Zastupnička inicijativa Sanele Klarić od 10.06.2024. godine

Odgovor na zastupničku inicijativu zastupnice Sanele Klarić:

Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo u načelu prihvata zastupničku inicijativu zastupnice Sanele Klarić, da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno – historijsko naslijeđe tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU.

Zastupničku inicijativu koja se najvećim dijelom odnosi na Projekat Grada Sarajeva “Sanacija i restauracija fasade zgrade Narodnog pozorišta u Sarajevu” prosljeđujemo na razmatranje i eventualno postupanje Gradu Sarajevu i Javnoj ustanovi Narodno pozorište Sarajevo, obzirom da je u toku obezbjeđivanje kreditnih sredstava iz domaćeg kreditnog zaduženja za ovaj projekat koji je od velikog značaja za pozorišnu djelatnost u Kantonu Sarajevo, pogotovo što je zgrada Narodnog pozorišta proglašeni nacionalni spomenik, te je za izvođenje bilo kakvih radova na njoj naophodno odobrenje Federalnog ministarstva prostornog uređenja, a radove može izvoditi isključivo firma licencirana za izvođenje radova na nacionalnim spomenicima.

- Prilog: 1. Odluka kojom se Povijesna građevina – Narodno pozorište u Sarajevu proglašava nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", broj 3/08),**
2. Odluka Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21 i 10/21 - ispravka), (R.br. 67. stranica 77.)
3. Kopija Zastupničke inicijative Zastupnice Klarić Sanele.

**Koordinator izrade odgovora
na skupštinska pitanja i inicijative**
Elvedina Kozadra, šef Odjeljenja za pravne poslove

MINISTAR

Kenan Magoda

Dostaviti:

1. Naslov (1. i 2.),
3. Javna ustanova Narodno pozorište Sarajevo,
ul. Obala Kulina bana broj 9
4. Grad Sarajevo,
ul. Hamdije Kreševljakovića broj 3
5. a/a.

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
CANTON SARAJEVO
ASSEMBLY

Broj: 01-04-32093-2/24
Sarajevo, 10.06.2024. godine

-VLADA KANTONA SARAJEVO

**-MINISTARSTVO KOMUNALNE PRIVREDE, INFRASTRUKTURE, PROSTORNOG UREĐENJA,
GRADENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA KANTONA SARAJEVO**

-MINISTARSTVO KULTURE I SPORTA KANTONA SARAJEVO

**-KANTONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU KULTURNO-HISTORIJSKOG I PRIRODNOG NASLIJEĐA
SARAJEVO**

**-KOMISIJA ZA ZAŠTITU KULTURNO-HISTORIJSKOG NASLIJEĐA SKUPŠTINE KANTONA
SARAJEVO**

-ZAVOD ZA PLANIRANJE RAZVOJA KANTONA SARAJEVO

-ZAVOD ZA IZGRADNJU KANTONA SARAJEVO

-GRAD SARAJEVO

PREDMET: Zastupnička inicijativa, dostavlja se –

Zastupnica Sanela Klarić u skladu sa članom 213. stav (1) Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 41/12-Dруги нови преčišćени текст, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22-Ispravka), na 16. radnoj sjednici Skupštine Kantona Sarajevo, održanoj dana 10.06.2024. godine, u okviru tačke Dnevnog reda "Poslanička/zastupnička pitanja, inicijative i odgovori", uputila je zastupničku inicijativu koju vam u prilogu dostavljam.

Molimo da pokrenutu inicijativu tretirate u okviru nadležnosti i nakon postupanja po istoj, shodno odredbama Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo u pisanom obliku, obavijestite Skupštinu o učinjenom.

Prilog: Zastupnička inicijativa

Pripremila: Amela Smailagić-Čamdžić
Kontrolisala: Aida Zeković

CO:

- sekretar SKS
- sekretar Vlade

PREDSEDavajući
SKUPŠTINE KANTONA SARAJEVO
Edin Okerić

Adresa: Reisa Džemaludina Čauševića 1, 71 000 Sarajevo
Tel: + 387 (0) 33 562-055, Fax: + 387 (0) 33 562-210
Web: <http://skupstina.ks.gov.ba>
E-mail: skupstina@skupstina.ks.gov.ba

Politička organizacija građana "Naša stranka"
Branilaca Sarajeva 5/1, 71 000 Sarajevo
Telefon: 033 408 888; Fax: 033 408 881
E-mail: nasastranka@nasastranka.ba
Web: www.nasastranka.ba

Sanela Klarić, zastupnica u Skupštini Kantona Sarajevo
Sarajevo, 24.4.2024.

Dostaviti:

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Kanton Sarajevo
Skupština Kantona Sarajevo
n/r predsjedavajući Skupštine Kantona Sarajevo g. Elvedin Okerić

Uputiti:

Vlada Kantona Sarajevo
Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS
Ministarstvo kulture i sporta KS
Kantonalni Zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo
Komisija za zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa
Kantonalni Zavod za planiranje i razvoja KS
Kantonalni Zavod za izgradnju KS
Grad Sarajevo

PREDMET: ZASTUPNIČKA INICIJATIVA

Poštovani, na osnovu člana 213. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 41/12 - Drugi Novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22), gore navedenom ministarstvu upućujem zastupničku inicijativu da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno historijsko naslijeđe KS tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU.

OBRAZLOŽENJE:

Kanton Sarajevo je usvojio Zeleni Akcioni plan i jedan je od 100 odabranih gradova Evrope koji se obaveza da će do 2030. god., kroz projekte održivog razvoja i cirkularne ekonomije, ostvariti ciljeve potpune dekarbonizacije.

Svjesni smo da obnovom fasada i zamjenom prozora objekata koji su zaštićeni kao kulturno-historijsko naslijeđe u Sarajevu sigurno će dobiti estetski ljepši izgled. Međutim upravo radi prilika održivog razvoja, obaveza prema usvojenim dokumentima i namjerama Kantona Sarajeva, smatram da je važno da se aktivnosti obnove fasade i zamjene prozora usmjere i uvežu sa aktivnostima i mjerama energetske efikasnosti i obnovljivim izvorima energije odnosno svim mjerama zelenog certificiranja.

Na primjeru planirane aktivnosti sanacije i restauracije fasade i cjelokupne fasadne stolarije objekta Narodnog pozorišta Sarajevo, sa financiranjem Vlade Kantona Sarajevo i Grada

Sarajeva, koji su za svaku pohvalu, možemo pokrenuti ove značajne promjene u načinu planiranja ovih sanacija. Želim Vas također obavijestiti da uprava Narodnog pozorišta razumije sve prednosti koje se navode u ovoj inicijativi te su spremni da planiranom sanacijom i restauracijom nastave u drugim fazama dostići i mjere uštede energije. Narodno pozorište Sarajevo će pokrenuti aktivnosti na identificiranju dodatnih mjera unaprijeđenja energijske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije u objektu, a kako bi dodatno unaprijedili komfor korisnika, izvođača i uposlenika, te dodatno smanjili troškove za energiju i vodu. Nadogradnjom projekta obnove fasade i zamjene fasadne stolarije sa unaprijeđenjem sistema ventilacije, grijanja i hlađenja možemo minimalno uštediti 50% trenutnih troškova, a uz korištenje obnovljivih izvora energije naše troškove možemo dodatno značajnije smanjiti.

Naime godišnji troškovi na komunalije zgrade Narodnog pozorišta za grijanja, hlađenja, električne energije i vode iznose preko 320.000 KM. Urađenim glavnim projektom sanacije i restauracije fasade i cjelokupne fasadne stolarije objekta Narodnog pozorišta Sarajevo, postit će poboljšanja u komforu korisnika i uposlenika, daleko poboljšati zvučna izolacija, kao i uštede u energiji i godišnjim računima. Međutim, kako bi pokušali da predviđenim radovima na fasadi i fasadnoj stolariji maksimiziramo uštede, važno bi bilo da u ovoj fazi projekta umjesto planiranih jednostrukih prozora sa dvostrukom ostakljenjem, ugradimo prozore sa trostrukim ostakljenjem. Fasadnu stolariju nakon planirane zamjene nećemo sigurno mijenjati u narednih 50 godina, pa je važno da gdje je to moguće uradimo što je bolje moguće. Trostruko ostakljenje nije potrebno planirati na fasadnoj stolariji sa dvostrukim prozorima, mogu ostati sa dvostrukim ostakljenjem obzirom da imamo praktično dupla dvostruka ostakljenja na dvostrukoj stolariji.

Smatramo da objekat Narodnog pozorišta i kolektiv mogu i moraju biti pioniri najboljih praksi obnove historijski zaštićenih objekata u Evropskim gradovima od kojih puno možemo naučiti i preuzeti. U tim EU praksama se obezbjeđuje samoodrživost objekata i institucija koje njima upravljaju što je važno jer uštede od komunalija možemo usmjeriti u razvoja programa i kapaciteta. Uvjereni smo da uz podršku EU fondova i projekata možemo obezbijediti učešće stručnjaka iz EU koji u saradnji sa našim lokalnim stručnjacima mogu preuzeti najbolje prakse. Postoji niz adresa donatora kojima možemo delegirati ovaj projekt kao projekt posebnog značaja za Kanton Sarajevo.

Vjerujem da je vrijeme da promislimo i na efikasniji način usmerimo budžetska sredstva u budućnosti kroz usvajanje i provođenje najboljih praksi održivog razvoja. Zgrada Narodnog pozorišta je idealna prilika da pokrenemo promjene.

S poštovanjem,

Sanela Klarić, zastupnica

Odluka je objavljena u Službenom glasniku BiH, broj 3/08

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 39. stavak 1. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 11. do 17. rujna 2007. godine je donijelo

ODLUKU

I.

Povijesna građevina – Narodno pozorište u Sarajevu proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik nalazi se na zemljištu označenom kao k.č. broj 61 (stari premjer) što odgovara k.č. br. 2081/1, 2081/2, 2081/3 (novi premjer) upisane u z.k. uložak broj XLVIII/80, k.o. Sarajevo XLVIII, općina Centar Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika, ustanovljenoga sukladno Aneksu 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (»Službene novine Federacije BiH«, br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati financijska sredstva za izradu i postavljanje informacijske ploče sa temeljnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III.

U svrhu trajne zaštite nacionalnoga spomenika utvrđuju se sljedeće mjere zaštite koje se odnose na prostor definiran u točki I. stavak 2. ove odluke:

- dopušteni su isključivo konzervatorsko-restauratorski radovi, radovi tekućeg održavanja i radovi koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnoga ministarstva nadležnoga za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine;
- izvršiti sanaciju suterenskih i prizemnih dijelova objekta i njihovu zaštitu od kapilarne vlage;
- izvršiti izradu projekta restauracije enterijera objekta sa detaljnim snimkom stanja (arhitektonski i dr. snimci);
- projekat mora biti zasnovan na metodološkom pristupu koji će biti usmjeren na zaštitu historijskih vrijednosti objekta;
- nije dopuštena promjena stilskih značajki objekta uklanjanjem ili dodavanjem pojedinih dekorativnih elemenata i arhitektonskih detalja (kamene i druge plastike, vijenaca i sl.);
- izvršiti sanaciju svih instalacija u objektu (proupožarni sistem, elektro, vodovod i kanalizacija) uz prethodno ispitivanje stanja instalacija;
- izraditi projekat gromobranske instalacije;
- izraditi plan održavanja objekta.

IV.

Stavljaju se izvan snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski spisi koji su oprečni odredbama ove odluke.

V.

Svatko a posebice nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe, suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI.

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnome ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine i općinskom tijelu uprave nadležnome za poslove urbanizma i katastra, u svrhu provedbe mjera utvrđenih u toč. II. – V. ove odluke i nadležnome općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII.

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web-stranici Povjerenstva (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII.

Sukladno članku V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini odluke Povjerenstva su konačne.

IX.

Danom donošenja ove odluke, sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (»Službeni glasnik BiH« broj 33/02, »Službeni glasnik Republike Srpske« broj 79/02, »Službene novine Federacije BiH« broj 59/02 i »Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH« broj 4/03) briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim brojem 515.

X.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u »Službenom glasniku BiH«.

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Broj: 02-2-131/07-5
12. rujna 2007. godine
Sarajevo

Predsjedatelj Povjerenstva
Dubravko Lovrenović

Obrazloženje

I – UVOD

Na temelju članka 2. stavak 1. Zakona o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika, ustanovljenoga sukladno Aneksu 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, »nacionalni spomenik« je dobro koje je Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika proglasilo nacionalnim spomenikom, sukladno čl. V. i VI. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (»Službeni glasnik BiH«, broj 33/02), sve dok Povjerenstvo ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za to dobro podnesen zahtjev.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika donijelo je odluku o stavljanju zgrade **Narodnog pozorišta u Sarajevu** na Privremenu listu nacionalnih spomenika pod rednim brojem 515.

Sukladno odredbama Zakona, a na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. i članka 35. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Povjerenstvo je pristupilo provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, izvršen je uvid u:

dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra, sadašnje stanje i namjenu dobra, uključujući opis i fotografije, podatke o oštećenjima tijekom rata, podatke o intervencijama na restauraciji i drugoj vrsti radova na dobru, itd., povijesnu, arhitektonsku i drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištenja dokumentacije u sklopu ove odluke.

Na temelju uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Narodno pozorište u Sarajevu je locirano centralnom dijelu grada, na uglu Obale Kulina bana i Kulovićeve ulice i zajedno sa objektima Štamparije, Glavne pošte, palače Pravde i drugih objekata, čini karakterističan urbanistički niz, nastao tokom austrougarskog perioda, koji je određen tadašnjim regulaciono-građevinskim redom.

Sa južne strane objekta se nalazi ulica Obala Kulina bana i rijeka Miljacka, dok se na sjevernoj strani objekta nalazi Pozorišni trg, ograničen ulicom Branilaca grada.

Sa zapadne strane, prostor je definiran Kulovića ulicom, a potom zgradom Pošte iz austrougarskog perioda.

Istočno od Narodnog pozorišta se nalazi javni parking i savremeni upravni objekat građen šezdesetih godina XX. vijeka.

Nacionalni spomenik obuhvaća zemljište označeno kao k.č. 61 (stari premjer) što odgovara k.č. 2081/1, 2081/2, 2081/3 (novi premjer) z.k. uložak XLVIII/80, k.o. Sarajevo XLVIII, općina Centar, Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

U graditeljskoj historiji austrougarskog perioda, zgrada današnjeg Narodnog pozorišta, koja je građena 1897. i 1898. godine, a projektovana 1896. godine od strane Karla Paržika(1), zauzima istaknuto mjesto.

Gradnja ovog objekta vezana je za razdoblje punog razmaha graditeljske i obrtničke djelatnosti u Sarajevu, koje je dodatno pospješeno usvajanjem novih građevinskih propisa, Građevinskim redom iz 1893. godine. Novi građevinski propisi se direktno oslanjaju na „Bauordnung“, prvu građevinsku regulativu koju uvode nove vlasti(2). Ovim Građevinskim redom iz 1893. godine, po kojem se radilo prilikom gradnje današnjeg Narodnog pozorišta u Sarajevu, detaljnije su razrađeni propisi po kojima se primjenjuju građevinski materijali, a postavljene su i precizne norme u pogledu dimenzioniranja novih građevina(3). Isto tako, Regulacionim planom ovog građevinskog reda, koji je doduše bio ograničen samo na centralni, ravničarski dio grada, bilo je regulisano građenje svih novih objekata, i uvodi se mogućnost zakonskog uticaja na dimenzije i spoljni izgled objekata. Ovim planom je bilo dozvoljeno građenje dvospratnih stambenih objekata na potezu od Vijećnice do Drvenjice, a od Drvenjice do Mosta na Skenderiji bilo je dozvoljeno građenje samo jednospratnih stambenih jedinica, i to sa baščama okrenutim prema Miljacki. Taj propis je izmijenjen neposredno pred gradnju zgrade Narodnog pozorišta, prilikom regulisanja Miljacke i gradjenja Apelovog keja (Obale). Tom prilikom je izgrađen niz javnih objekata znatno veće spratnosti od ranije propisane, između ostalog zgrada Narodnog pozorišta. Taj niz je nizvodno sa desne obale Miljacke upotpunjen gradnjom zgrada Pošte i Pravosudne palače(4).

Po projektu arhitekta Karla Paržika(5), 1897. godine, počinje izgradnja reprezentativnog objekta koji se privremeno naziva „Društveni dom“. Izgradnji objekta je prethodilo poklanjanje zemljišta od strane Zemaljske vlade(6), koja je u skladu sa svojom politikom zdušno pomagala i stimulirala gradnju javnih i kulturnih objekata koji imaju historistička i „proevropska“ obilježja. Zgrada „Društvenog doma“ je svečano otvorena 2. januara 1899. godine(7).

U istom objektu, svoje prostorije istovremeno otvara „Gospodski klub“, osnovan godinu dana ranije(8).

Tokom austrougarske uprave, ovaj objekat nikada nije zvanično prerastao u pozorište, već je sve vrijeme bio „Društveni dom“, ili „Herren club“ ili „Clubhaus“, u kojem se mogu održavati pozorišne predstave, „Saaltheater“(9).

Izgradnja „Društvenog doma“ spada u prvu fazu djelovanja arhitekta Karla Paržika u Sarajevu, kada uglavnom projektuje i gradi javne objekte. Kasnije, u svojoj drugoj stvaralačkoj fazi uglavnom gradi objekte za Katoličku crkvu(10).

U pogledu stilskog određenja, „Društveni dom“ je osmišljen u historističkom duhu, koji se direktno oslanja na doktrinu strogog akademskog historizma(11) u kojem je Karl Paržik školovan, tokom godina provedenih na studiju arhitekture u Beču. Korijene ovakve vezanosti autora za historizam ne treba tražiti samo u njegovoj akademskoj naobrazbi, već i u autorovom porijeklu(12).

Stilski gledano, objekat je rađen historističkim neorenesansnim jezikom, a u pogledu kompozicije i detalja, moguće je prepoznati određene elemente koji su preuzeti sa „Narodnog pozorišta“ u Pragu. Razvoj fasade, pročelja, horizontalna raščlanjenost, karakteristični detalji kamene ograde i drugo, su elementi koji vezuju projekat „Društvenog doma“ u Sarajevu, sa svojim desetak godina starijim, uzorom iz Praga(13).

Po nekim drugim autorima, kompozicija i detalji historicističke neorenesansne fasade Narodnog pozorišta su najvjerojatnije rađeni po uzoru na Berzu u Beču, koju je projektovao arhitekt Teofil fon Hansen, veliki Paržikov učitelj iz Beča koji je očito imao veliki uticaj na svog učenika (14). Kasnije će isti autor, i svoje kapitalno ostvarenje, Zemaljski muzej, izvesti istim arhitektonskim jezikom (15).

Privobitno, Paržik određuje ulaz sa juga, sa Obale Kulina bana, i to je razlog zašto je ova fasada, u originalnom obliku, simetrična, monumentalna i stroga, i predstavlja školski primjer historicističkog neorenesansnog izraza.

Današnja glavna, ulazna strana, koja se nalazi na suprotnoj, sjevernoj strani, bila je znatno skromnija. Paržik je rješavao kao sporednu fasadu, lišenu stroge simetrije i izrazite neorenesansne monumentalnosti. Tek u narednom, XX. stoljeću, prilikom adaptacije „Društvenog doma“ u Narodno pozorište, ova fasada dobija konačna stroga neorenesansna obilježja, a vanjski izgled objekta biva upotpunjen.

Gradnja ovog kapitalnog objekta, u široj javnosti je praćena sa velikim zanimanjem. Godine 1896., objekat se u sarajevskoj štampi naziva „Udružni dom“, i predstavlja se kao mjesto gdje će se odvijati kulturni i javni život i to „na čošku Kulovića ulice, a glavnim pročeljem na Apelovu obalu... kojoj je u namjeni častan zadatak, da bude središtem društvene sarajevske, naročito da bude hramom svetim Muzama“ (16).

I prije građenja „Društvenog doma“, u Sarajevu su postojala brojna mjesta gdje se aktivno odvijao kulturni život, i gdje su igrane pozorišne predstave (17). Sasvim je jasno da je u takvim uslovima bilo normalno da jedan reprezentativni objekat, kakav je bio „Društveni dom“, evoluirao u namjensku pozorišnu kuću koja je nedostajala Sarajevu. Zgrada „Društvenog doma“ biva adaptirana u pozorište definitivno u periodu od 1921. Karl Paržik je imao čast da učestvuje i u toj važnoj adaptaciji (18).

Adaptacija „Društvenog doma“ u Narodno pozorište je bilo u sklopu šireg društvenog plana Ministarskog savjeta Kraljevstva o organizaciji državnih, oblasnih i putujućih pozorišta. Po rješenju ovog političkog tijela od 1. septembra 1919. godine, o organizaciji državnih, oblasnih i putujućih pozorišta u Kraljevini Srbiji, Hrvata i Slovenaca, utvrđene su tri kategorije narodnih pozorišta.

U prvu kategoriju su svrstana tri državna (nacionalna) pozorišta u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani.

U drugu kategoriju spadaju oblasna pozorišta u Sarajevu, Skoplju, Novom Sadu i nekim drugim gradovima (19).

I najzad, u treću kategoriju spada određen broj putujućih pozorišta u Nišu, Kragujevcu, Varaždinu i nekim drugim gradovima.

Posljedica ovog plana je bila skoro prihvatanje odluke o prodaji zgrade sa inventarom, od strane uprave „Društvenog doma“ Narodnom pozorištu u Sarajevu, od 10. maja 1920. godine (20).

U Narodnom pozorištu barataju sa podatkom da je Narodno pozorište osnovano nešto ranije, tačnije 18. novembra 1919. godine (21).

Na zahtjev Zemaljske vlade u Sarajevu, koji je upućen 3. avgusta 1920. godine, Josip Vaneč pravi prve skice unutrašnjeg preuređenja „Društvenog doma“ u Narodno pozorište (22).

Ipak, adaptacija „Društvenog doma“ u Narodno pozorište se na kraju povjerava prvobitnom autoru, arhitektu Karlu Paržiku, 3. maja 1921. godine. Istog mjeseca je donesena odluka da se izvođenje povjeri Građevinskom inženjerskom društvu u Sarajevu (23). Izvođač radova je bio poduzetnik Jozef Martinek, a sam Karl Paržik je zdušno saučestvovao u gradnji (24).

Zanimljiv je podatak da Narodno pozorište, uporedo sa radovima na adaptaciji zgrade, nastavlja sa radom i bilježi vrijedne rezultate. Juna 1922. godine biva izvedena prva opera Narodnog pozorišta u Sarajevu. To je bila opera „Porin“, u izvedbi Opere iz Osijeka.

Od tada, pa do danas, Narodno pozorište u Sarajevu radi u kontinuitetu i ne mijenja lokaciju.

Tijekom rata u BiH od 1992. do 1995., zgrada Narodnog pozorišta više puta je pogođena topničkim projektilima, ali ta oštećenja nisu bila velikog obima.

2. Opis dobra

Zgrada Narodnog pozorišta, projektirana i izvedena u neorenesansnom historicističkom stilu, je nepravilnog tlocrtnog oblika, bliskog pravokutniku, dimenzija cca 50 m x 47 m.

Objekt se sastoji iz podrumskog dijela, prizemlja, prvog i drugog kata. Kao međukatovi se pojavljuju: etaža između prizemlja i prvog kata, gdje se nalaze lože na mezaninu, uz službene prostorije, etaža između prvog i drugog kata, gdje se nalazi balkon sa ložama, garderoba za glumce i službene prostorije.

Podrumski dio, danas uglavnom služi kao pomoćni prostor, mada mu je prvobitna namjena bila znatno drugačija (25).

Prizemlje je najvažnija etaža u cjelokupnom objektu. U sklopu javnog dijela prizemlja, gledajući sa sjeverne ulazne partije, nalazi se ulazni natkriveni trijem, ulazni hol, garderobe u sklopu ulaznog hola, blagajna. Bočno, duž istočnog krila - četiri foajea sa bifeom na južnom kraju, i glavna kazališna sala.

Glavna sala je postavljena u smjeru istok-zapad, s tim da je ulaz iz foajea sa istoka, a pozornica se nalazi na zapadnom kraju.

Između pozornice i gledališta smješten je upušteni prostor za orkestar, a lijevo i desno od glavne pozornice nalaze se pomoćne pozornice.

Glavna kazališna sala u parteru ima 286 sjedišta raspoređenih u 13 redova po 22 sjedala. Izgrađena je prilikom prvobitne izgradnje objekta 1897. godine kada je bila duga 21 m, 15 m široka, a 12,50 m visoka. Sadašnje mjere glavne sale, sudeći po projektu adaptacije enterijera iz 1980. godine, su približno iste.

Na bočnim, ulaznim stranama glavne sale, prema foajeima na istoku, nalaze se dva unutrašnja stubišta, od kojih je sjeveroistočno namijenjeno posjetiocima.

Četvrtom stubištu se pristupa sa južnog hola, do kojeg vodi južni, službeni ulaz. Ovo stubište je isključivo namijenjeno osoblju Narodnog pozorišta, a do njega se nalazi dizalo, uvedeno u zgradu u drugoj polovici XX. stoljeća.

U sklopu glavne sale, iznad prizemlja se nalazi mezanin gdje su smještene centralne lože, na istočnoj strani sale, nasuprot pozornice. Centralna loža je dimenzija cca 11,00 x 3,50 m, i predviđena je za 15 gledalaca.

Sa oba boka mezanina se nalazi po 6 separea, (ukupno 12 separea). U svaki separe moguće je smjestiti 4 do 6 gledatelja, pa je maksimalni ukupni broj sjedala u separeima mezanina 72.

Iznad mezanina se nalazi balkon i galerija. Balkon se nalazi na istočnoj strani sale, iznad centralnih loža. Ukupne dimenzije balkona su cca 6,50 x 5,50 m, s tim da se na bokovima nalaze stubišni prolazi koji vode do stepenastih ploha gdje su smještena sjedala. Balkon se sastoji od 6 stepenastih površina gdje je smješteno po 10 sjedala, 60 ukupno. Ispred stepenastih površina je smješten uski, vodoravni, prednji prolaz.

Na bočnim stranama naprijed, u odnosu na balkon, nalaze se galerije sa po 23 sjedala, ukupno 46 sjedala. Ukupni maksimalni kapacitet gledatelja sa sjedalom u glavnoj sali Narodnog pozorišta je 479(26).

U pogledu vanjskih komunikacija, u prizemlju, sjeverni, natkriveni, ulazni trijem je povezan sa glavnim stubištem koje vodi prema Pozorišnom trgu.

U prizemlju, na istočnoj strani Narodnog pozorišta, nalazi se još jedan sporedni ulaz, koji se danas dosta rijetko koristi, i to uglavnom prilikom završetka posjećenijih predstava Narodnog pozorišta, kako bi se smanjio pritisak na glavni, sjeverni ulaz. Ovaj ulaz povezuje foaje Narodnog pozorišta sa bočnim dijelom Pozorišnog trga, i na ovom ulazu se danas nalazi pomoćno dizalo za hendikepirane osobe. Originalno, ovaj prolaz je povezivao sale za ručavanje (foaje) sa ozelenjenim prostorom ispred 'Društvenog doma'.

Danas se četiri foajea i bife Narodnog pozorišta koriste za boravak gledatelja u pauzama predstava, ali i za sve vrste likovnih i drugih izložaba.

Ulazni hol na sjevernoj strani, odakle se pristupa svim ostalim foajeima, dug je 15,50 m, a širok 8,50 m. Visina hola, i svih ostalih foajea u prizemlju iznosi cca 6,50 m.

Na prvom katu Narodnog pozorišta smještene su službene prostorije i sale za probe. Ovdje se nalaze velika i mala sala za balet, sale za kor, orkestar i dramu, režija, saloni, arhiv, krojačnica i drugi pomoćni prostori. Ovaj prostor je, točno gledano, znatno umanjen, jer glavna sala u prizemlju zauzima prostor od dva kata, pa središnji prostor prvog kata, sukladno tomu, ne pripada ovoj cjelini(27).

Drugi kat Narodnog pozorišta je također, točno gledano, umanjen za zračni prostor velike sale, i u njemu se nalaze uredski i pomoćni prostori.

Na južnoj strani se nalaze upravni uredi, administracija, salon ravnatelja, atelje scenografa i manji pomoćni prostori. Do ovih prostorija se pristupa isključivo stubištem sa južnog krila i dizalom.

Na suprotnoj, sjevernoj strani drugog kata se nalazi strojarnica. Do ovog pomoćnog prostora je moguće doći isključivo stubištem koje se nalazi sjeverno od glavne pozornice, a vodi do prizemnih garderoba.

Između sjevernog i južnog krila drugog kata nalazi se tavansko-potkrovnii prostor smješten iznad glavne sale Narodnog pozorišta.

U pogledu materijalizacije objekta, sasvim je sigurno da je ovaj reprezentativni objekt izgrađen od najkvalitetnijih materijala tog vremena, sukladno svim tadašnjim strogim normama koje se odnose na uporabu materijala i konstrukciju. Osnovni materijali, od kojih je građena zgrada Narodnog pozorišta, bili su kamen, opeka, drvo, željezo, lim i staklo. Osnovna, nosiva konstrukcija je rađena od čvrstog kamena i opeke.

Temelji i temeljni zidovi su spravljeni od lomljenog kamena u suhozidu, između ostalog, da bi se izbjeglo izvođenje tada vrlo skupe hidroizolacije, i da bi se postiglo razbijanje kapilarnog prodora vlage u objekt. Iz ovog razloga je rađen i kameni nabačaj ispod debelih podova u podrumu i prizemlju. Ovaj kamen je najvjerojatnije vađen iz lokalnih kamenoloma, Hreše i Miljevine.

Konstruktivni sistem objekta je rađen od opeke i kamena, a upotrebljavane su i željezne konstruktivne grede, posebice u podrumskom dijelu zgrade, gdje su kombinovane sa kamenom i opekama.

Kat je izgrađen na debelom stropu debljine cca 50cm, gdje je primijenjen drveni konstruktivni sistem.

Kasnije, adaptacijom iz 1921. godine, lepeza materijala i konstruktivnih tehnika zgrade Narodnog pozorišta biva obogaćena tada najsuvremenijim materijalima i tehnikama. Lože mezanina, parter i neki drugi dijelovi objekta bivaju napravljeni od armiranog betona, a dokaz tome su nacrti i statički proračuni iz iste godine.

Vanjski i unutrašnji zidovi, različitih debljina, su rađeni od opeke. Ovaj kvalitetni materijal, od kojeg

su napravljeni debeli vanjski zidovi objekta, čini da je fizika zgrade, u pogledu termoizolacije veoma dobro riješena. Zimi je u objektu relativno toplo, a ljeti hladno. Osim toga, nakon što se zidovi, unutrašnji i vanjski, izvedu od onovremene kvalitetne opeke, dobijene industrijskim putem, omogućen je čitav niz lakih prepravki instalacija dugo vremena nakon završetka izgradnje samog zdanja.

Originalna krovna konstrukcija je bila metalna i drvena sa krovnim vezačima. Na ovu strmu krovnu konstrukciju postavljan je lim kao završni sloj pokrova.

Zadnjom konstruktivnom sanacijom krova, s početka XXI. stoljeća, postavljene su metalne rešetke, ali i klasične drvene grede, koje sada čine krovnu konstrukciju.

Centralni trovodni krov, čije se dvije duže vode slijevaju u pravcu sjever-jug, riješen je čeličnim nosivim rešetkama, koje se pokrivaju svim propisanim izolacionim slojevima, i na kraju završnim pokrovom.

Četverovodni krov iznad ulazne partije na sjeveru i dva bočna složena krova na sjeveru su riješena drvenom konstrukcijom. Isti je slučaj i sa centralnim i dva bočna složena krova na južnoj strani, koji su riješeni također drvenom konstrukcijom. Novopostavljeni pokrov, na svim krovnim površinama je plastificirani lim.

U pogledu namjene, prvobitno rješenje iz 1896. godine predviđa smještanje kazališta i dva kluba, „Gospodskog kluba“ i „Tehničkog kluba“. Po jedinstvenom opisu iz doba gradnje objekta možemo saznati originalan raspored prostora tadašnjeg „Udružnog doma“. Umah na glavni ulaz prijanja predvorje, garderoba, sobe za toaletu, okle se stupa u veliku dvoranu za svečanosti – sarajevski dom vila. Sjajna dvorana biće 21 m dugačka, 15 široka, a 12 1/2 m visoka. Stupovi i arkade spajaju ovu dvoranu sa dvije pobočne prostorije, pa je u toliko povećavaju i vežu je sa pozornicom, koja će zapremiti 11 metara u dubinu i 9 metara u širinu. Dvorana je u visini I. kata, pa tako sve ove prostorije mogu da se okruže balkonskom galerijom, dok će pod njima da bude mjesta za jednu veliku ložu i galerijski foyer. Iz glavne dvorane možeš izravno u dvorane za ručanje, a iz ovih u bašću. Prizemne su prostorije u klupske svrhe, spremnice, kancelarije, hodnici i troje stube.

U I. katu, u koliko ga nije zapremila dvorana za svečanosti, smjestiće se klupske prostorije (čitaonica, 2 sobe za igrače, 1 soba za bilijar, 2 salona za primanje s predsobljem, 1 ručionica, uz druge potrebne prostorije kao: toaletne sobe, sobe za služinčad, pa još dvije posebne sobe, dvorane za privatne klubove i dr.).

U dubokom parteru (75cm do 1.50m pod razinu ceste) biće javna krčma, kuhinja, dvorana za privatne sastanke, gostioničarev stan, pazikuća, spremište, podrum za pica i jela, magaza za ugljen, centralna grijačnica, kruglana i dr.

Pozornica diže se u visinu čitavog zdanja, košto i dvorana za svečanosti. Sa pozornice dolaziće se u garderobu za glumce i uopće u prostorije, kakove zahtijevaju moderne daski⁽²⁸⁾.

Adaptacijom objekta iz 1921. godine, objekat postaje namjenski, tako da je na taj način određen današnji izgled objekta. Južni ulaz je službeni, a sjeverni predstavlja glavni ulaz. Originalni projekat ne predviđa bogatu i monumentalnu sjevernu fasadu, ali sada sjeverna, ulazna fasada ima strogu fizionomiju i historistički neorenesansni izgled.

Prostorna artikulacija volumena zgrade podređena je discipliniranoj kompoziciji, a pri tome je svaka fasada drugačije riješena. Primarno raščlanjenje postignuto je središnjim ili bočnim rizalitima i stupnjevanjem visina.

Južna fasada ima strogo pročelje, čvrsto, statično i simetrično, što je značajka koja krasí i mnoge druge uspjele historističke arhitektonske kompozicije u izvedbi Karla Paržika. Južna fasada dalje, obilježena je snažnom ulaznom partijom i raskošno razvijenim kamenim stubištem i arkadnim trijemom.

Bočne fasade su stilski slično komponirane, s tim što istočna ima naglašeno izlazno stubište prema trgu. Sve četiri fasade su vodoravno raščlanjene snažnim strehama na konzolama između katova zgrade Narodnog pozorišta. Historistička neorenesansna artikulacija je pojačana formalnom materijalizacijom na fasadi, koja u donjem, prizemnom dijelu, ima nešto grublju i rustičniju postavku, dok na gornjem dijelu prelazi u rafiniraniju vanjsku plohu. Sve je to zatim zatvoreno složenim krovom koji nema ambiciju da bude dominantan u ovoj uspjele arhitektonskoj kompoziciji.

Adaptacijom iz 1921. godine, dobiven je konačni oblik enterijera Narodnog pozorišta. Tako su lože, centralne dvorane Narodnog pozorišta, izgrađene u dvije razine, a pod partera je građen u nagibu. Prošireni su foajeri, pozornica i garderobe, a danas su prisutna i dva dodatna unutrašnja stubišta iz istog perioda. Tom prilikom, u objekat je uvedeno i centralno grijanje. Dobiven je dodatni prostor u prizemlju, koji je i danas u uporabi, jer su spremišta prebačena u podrumске prostorije⁽²⁹⁾.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu je Prostornim planom BiH („Faza B – valorizacija“ – prirodne i kulturno-historijske vrijednosti) koji je objavljen kolovoza 1980. godine, proglašeno spomenikom I. kategorije pod točkom 7., pod nazivom „Pozorište na obali“, kategorija „Pojedinačni spomenici“, odjeljak 10.2.

Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu se nalazi na „Listi evidentiranih, prethodno zaštićenih i zaštićenih nepokretnih spomenika kulture i prirodne baštine Kantona Sarajevo“ pod točkom 2. odjeljka

6.2.04. pod naslovom „Ostali objekti kulture, nauke i obrazovanja“

Prema podacima dobivenim od strane Zavoda za zaštitu spomenika Federalnog ministarstva kulture i sporta, 13. kolovoza 2007. godine, zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu je evidentirana, ali ne i zaštićena od strane Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Od 2. siječnja 1899. godine, dakle od dana otvaranja, do 1921. godine „Društveni dom“ je javna i kulturna institucija u kojoj se odvijaju društvene aktivnosti od značaja za grad, a sporadično se odigravaju i pozorišne predstave.

Godine 1921. izvršena je definitivna adaptacija objekta u Narodno pozorište. Odgovornost za adaptaciju, kako je već rečeno, preuzima prvobitni projektant Karl Paržik, koji dobro poznaje objekat, što stvara preduvjete za cjelovitu i kvalitetnu adaptaciju zgrade, koja će zadržati idejni i konstruktivni kontinuitet.

Prvu stvar koju čini Paržik ovom adaptacijom, jest promjena položaja glavnog ulaza. Glavni ulaz više nije na južnoj strani, već se prebacuje na sjevernu stranu objekta. Razloge ove promjene treba tražiti u spoznaji da je prostor prema jugu, dakle prema Obali Kulina bana skučen, i da nije prikladan za boravak većeg broja gledatelja, prije ili poslije održavanja kazališnih ili drugih predstava.

Mnogo praktičniji se čini sjeverni ulaz, ispred kojeg je bilo moguće organizirati Pozorišni trg, prikladan okupljanju posjetitelja predstava Narodnog pozorišta.

Ova „strateška“ promjena, uzrokovala je i promjenu izgleda, dotad sporedne, sjeverne fasade.

Sjeverna, nesimetrična i relativno siromašna fasada, zahtijevala je izmjene, sukladno svojoj novoj ulozi. Paržik ovom prilikom mijenja fizionomiju sjeverne fasade, pretvarajući je u strogu i monumentalnu historicističku neorenesansnu fasadu.

Osim ovih formalnih izmjena na fasadi, Karl Paržik uvodi čitav niz novih elemenata koji će se sačuvati do danas.

U pogledu unutrašnje organizacije, prvenstveno vodi računa o kvalitetu, izgledu i dimenzijama centralne sale, namijenjene izvedbi predstava.

Glavna pozornica je proširena, a dograđene su lože u dvije razine, čime je povećan kapacitet sale.

Parter je izveden u nagibu, što je utjecalo na poboljšanje komfora gledatelja.

Garderoba i foajeti su prošireni, odnosno dimenzionirani prema novom kapacitetu gledatelja u Narodnom pozorištu.

Izgrađena su još dva stubišta, i uvedeno je centralno grijanje.

Posebice je značajno stubište na sjeveroistočnoj strani objekta, koje vodi ka ložama i još gore, balkonu.

Spremište je prebačeno u podrum, tako da je ovom organizacionom promjenom dobiveno znatno više prostora u prizemlju. Tako je izvršena promjena originalnog plana, koji je predviđao rad gostionice, kuglane i kućepaziteljev stan i manji spremišni dio u suterenskoj etaži (30).

U pogledu materijalizacije, konstruktivni sustav zgrade Narodnog pozorišta se nadopunjuje armiranim betonom, od kojeg se spravlja podna konstrukcija loža u mezaninu, a isti materijal se primjenjuje u parteru i na drugim mjestima.

Nakon ove adaptacije, koja je vršena u prvoj polovici XX. stoljeća, nisu zabilježene radikalnije intervencije koje bi suštinski mijenjale izgled ili namjenu objekta. Uglavnom su vršene intervencije koje se mogu podvesti pod kategoriju redovitog građevinskog održavanja, uz eventualne manje tehničke korekcije.

Nakon II. svjetskog rata, točnije između 1951. i 1952. godine, izvršeni su radovi redovitog građevinskog i enterijerskog održavanja objekta Narodnog pozorišta, koji su bili neophodni, bez obzira što objekat tijekom II. svjetskog rata nije pretrpio izravna oštećenja (31).

Godine 1980., izvršena je nešto veća intervencija na objektu Narodnog pozorišta (32). Ovaj projekat nosi zvaničan naziv „Projekat restauracije gledališta – enterijera“. Projekt potpisuje arhitekt Nedeljko Kosić, i rađen je pod pokroviteljstvom Instituta za arhitekturu i urbanizam – Sarajevo. Tom prilikom je temeljito obnovljen enterijer javnog dijela Narodnog pozorišta. Pristup ovoj obnovi je bio uglavnom restauratorski, suštinski ništa nije promijenjeno, osim što su promijenjeni ili popravljani oštećeni gipsani i drugi dekorativni elementi. Izvršeno je kolorisanje drvenih i gipsanih unutrašnjih elemenata, kao i unutrašnjih zidova. Izmijenjeni su završni podni slojevi (tisoni) a drveni izglacani. Sanitarije i drugi pomoćni prostori su tom prilikom temeljito obnovljeni. Tom prilikom je obnovljena i fasada Narodnog pozorišta.

Sudeći po fotografijama iz tog vremena, već tada nedostaje cjelokupan repertoar skulpturalnih figura u nivou završnih krovnih vijenaca i timpanonskih završetaka, kao što su akantusovi listovi, vaze i šiljasti završeci. Sudbina originalnih primjeraka nije poznata, ali bi ih bilo moguće identifikovati na temelju originalne projektantske dokumentacije, iako projekat obnove fasada iz perioda sedamdesetih godina XX. stoljeća predviđa isključivo obnovu fasada u postojećem obliku (33).

Usljed ratnih dejstava, (period 1992.-95.) zgrada Narodnog pozorišta je pretrpjela znatna oštećenja, koja ipak nisu bila takve prirode da bi ozbiljno ugrozili integritet cjelokupnog objekta.

Najveća oštećenja su zabilježena na širokom kordonskom vijencu iznad ulazne arkade južne

fasade, gdje su bila primjetna oštećenja profilacija na većem dijelu površine. Ovo je najizrazitije na mjestima ispod loše izvedenih spojeva kamene obloge balkona.

Istočna i zapadna fasada su iz rata izašle sa vrlo malim oštećenjima prouzročenih gelerima granata.

Sjeverna fasada je bila mehanički oštećena i nedostajali su dijelovi fasadnog maltera, ali i fasadnog zida. Ovi dijelovi su tijekom 1996. ili 1997. godine zakrpljeni produžnim cementnim malterom. To se odnosi na parapet ispod prozora drugog kata lijevog krila, ali nisu bili vraćeni, očito teško oštećeni ili uništeni balustradni stupići.

Znatna oštećenja su zabilježena na bočnim stubišnim krilima na istočnoj i sjevernoj fasadi, gdje je kompletna struktura iznad kamenog sokla u velikoj mjeri rastresena i nepovezana.

Stoga je uprava Narodnog pozorišta još 23. veljače 1998. godine uputila zahtjev općini Centar za hitno postavljanje skele.

Ovaj zahtjev, općina Centar je odbila, bez obzira na hitnost, ali je nakon utvrđivanja plana obnove izdala urbanističku saglasnost za bojenje fasade na objektu Narodnog pozorišta 21. kolovoza 1998. godine.

Obnovi fasade se pristupa tek 2005. godine⁽³⁴⁾, nakon detaljnog pripremanja projektno dokumentacije, koja je kompletirana 2003. godine. Tada je proširen plan djelatnosti, i planirani su, te kasnije izvedeni i slijedeći radovi.

Zamjena dotrajalih i oštećenih limenih opšava komadima bakrenog lima, izrađeni su balustradni stupići od armiranog betona i montirani su na parapetno polje krajnjeg lijevog prozora drugog kata (lijevo od centralnog rizalita) sjeverne fasade; izvršena je i sanacija, impregnacija i zaštita autentične stolarije.

Od specifičnih fasaderskih radova, izrađena je fasadna plastika (metope i rozete vodoravnog vijenca između drugog kata i završne balustradne ograde), a izvršeno je i premazivanje zaštitnom bojom rešetki na prozorima suterena.

Osim toga, sanirano je i teško oštećeno stepenište centralnog rizalita južne fasade; ulazni trijem i stepenište centralnog rizalita sjeverne fasade; stepenište centralnog rizalita istočne fasade.

Predviđena je demontaža i zamjena kamenih ploča stubišta južne, sjeverne i istočne fasade, te njihovo injektiranje. Na sjevernoj fasadi, demontaža i obnavljanje zakrivljenih krila centralnog rizalita od kamenog sokla i obnavljanje profiliranih dijelova i balustradnih stupića, kao i obnova teško oštećenih kamenih ploča zemljanih korita bočno od centralnog rizalita. Na istočnoj fasadi, obnavljanje ograde stepeništa centralnog rizalita do kamenog sokla, uz prethodno uzimanje otisaka profiliranih dijelova i balustradnih stupića.⁽³⁵⁾

Prije ovog definitivnog zahvata, izvršena je jedna parcijalna i hitna intervencija 2002. godine, pod pokroviteljstvom Zavoda za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, kada je saniran dotrajali krov. Tada je postavljen aktualni pokrov - plastificirani lim, a postavljeni su i novi okomiti oluci. Ova intervencija je spriječila daljnje propadanje fasade i zaustavila je prodor vode u objekt. Prilikom ove hitne intervencije, kada su postavljani okomiti oluci, došlo je do grubog i nezgrapnog probijanja istaknutih profiliranih vodoravnih vijenaca, koji po završetku radova nisu obrađeni, već su ostavljeni grubo otučeni. Tek definitivnom intervencijom iz 2005. godine, ovi vijenci bivaju obrađeni na zadovoljavajući način.

Intervencijom iz 2002. godine zamijenjena je i aktualna krovna konstrukcija. Tada je postavljena rešetkasta čelična konstrukcija na visokom centralnom krovu Narodnog pozorišta, a na ostalim krovovima je rekonstrukcija krovne konstrukcije izvršena drvenom građom. Tom prilikom nije obnovljena gromobranska instalacija objekta, iako je to bilo predviđeno projektom, pa trenutno zgrada Narodnog pozorišta nema gromobransku zaštitu.

Tijekom 2007. godine vrši se enterijerska intervencija na južnom krilu drugog kata, gdje su uglavnom smještene uredske prostorije. Tom prilikom obnavljaju se elektroinstalacije, mijenja se dotrajali pod i postavlja se parket, vrši se bojenje zidnih površina, a vrši se i popravka sanitarnih čvorova.

5. Sadašnje stanje dobra

Zgrada Narodnog pozorišta je nakon svih pobrojanih intervencija u relativno dobrom građevinskom stanju. Ne postoji prijetnja osnovnom konstruktivnom sustavu, kao ni sustavu krovova. Fizička oštećenja prouzročena ratnim događanjima su sanirana intervencijama iz 2002. i 2005. godine. Ipak, postoje ozbiljna oštećenja i tehnički nedostaci koji će se u narednom periodu morati sanirati kako ne bi došao u pitanje normalan rad Narodnog pozorišta.

Suteren objekta je ugrožen vlagom. Uzroci vlažnosti su dvojaki:

Prvi uzrok je nepostojanje ventilacionih instalacija. Naime, u podrumskom dijelu Narodnog pozorišta se nalaze garderobe za balet. Pored garderoba se nalaze sanitarije i tuševi. Odvod vodene pare koja se stvara nakon korištenja sanitarnih prostorija nije riješen, tako da je to jedan od uzroka stvaranja vlage u suterenu. Osim toga, iz više razloga nije moguće otvaranje vanjskih suterenskih prozora, pa ne postoji ni mogućnost mehaničke ventilacije.

Drugi uzrok su dotrajale vodovodne i kanalizacione instalacije koje na određenim mjestima propuštaju vodu.

Pored toga, zidovi su obloženi neadekvatnim materijalom, lamperijom, koja je deformirana usljed velike vlažnosti.

Pod suterenskog prostora je obložen dotrajalim hojga pločama (vrsta tvrdog itisona) koje bi morale biti zamijenjene.

U prizemlju najozbiljniji problem je sa protupožarnim sistemom. Protupožarna vrata scene uopšte nisu u funkciji, a "vođena zavjesa" ispred scene je neispravna.

Protupožarni sistem cjelokupnog objekta je u vrlo lošem stanju, pa je potrebna njegova hitna obnova. Isto važi i za sistem električnih instalacija, koji može dovesti do požara ili strujnog udara.

Vodovodne i kanalizacione instalacije su u dosta lošem stanju. Slična je situacija u ostatku objekta.

Zgrada Narodnog pozorišta nije opremljena gromobranskom instalacijom.

U glavnoj Sali, sjedala partera su dotrajala ili oštećena usljed "zamora materijala". Sjedala nisu mijenjana ili popravljana gotovo trideset godina.

Dizalo, kao okomita komunikacija prema gornjim katovima, nije u funkciji.

Prostor prvog kata, gdje su smještene uglavnom prostorije za probe zahtijeva enterijersku obnovu.

Radovi redovnog održavanja enterijera uredskih i drugih prostorija na drugom katu su u tijeku, pa intervencija na ovom katu, u skoroj budućnosti, vjerojatno neće biti potrebna.

6. Specifični rizici

- Loše stanje protupožarnog sistema;
- Nepostojanje gromobrana i gromobranskih instalacija;
- Loše stanje elektroinstalacija;
- Dotrajale vodovodne i kanalizacione instalacije;
- Vlaga u suterenu objekta.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom (Službeni glasnik BiH, br. 33/02 i 15/03), Povjerenstvo je donijelo odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

- A. **Vremensko određenje**
(dobra nastala od prahistorije do 1960. godine)
- B. **Povijesna vrijednost**
(veza građevine, cjeline ili područja sa povijesnom ličnošću ili značajnim događajem u povijesti)
- C. **Umjetnička i estetska vrijednost**
 - i. Kvalitet obrade
 - iii. Proporcije
 - iv. Kompozicija
 - v. Vrijednost detalja
- D. **Čitljivost**
 - iv. Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnoj maniri
 - iii. Djelo značajnog umjetnika ili graditelja
- F. **Ambijentalna vrijednost**
 - ii. Značenje u strukturi i slici grada
 - iii. Objekat, ili skupina objekata, je dio cjeline ili područja
- H. **Jedinstvenost i reprezentativnost**
 - i. Jedinstven ili rijedak primjerak određenog tipa ili stila
- I. **Cjelovitost**
 - i. Fizička cjelovitost
 - ii. Homogenost
 - iii. Zaokruženost (kompletnost)

Sastavni dio ove odluke su:
- kopija katastarskog plana,
- z.k. izvadak, posjedovni list,
- fotodokumentacija,
- grafički prilozi.

Korištena literatura

1897. Časopis "Nada", Sarajevo 15. listopada 1897.

1995. Samija Sarić, "Analitički inventar o osnivanju Narodnog pozorišta u Sarajevu", Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika BiH, XXXIII/1994-95, Sarajevo.

1997. N. Kurto, Sarajevo 1492-1992, Oko, Sarajevo.

1988. B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, Svjetlost, Sarajevo.

1988. N. Kurto: *Arhitektura Bosne i Hercegovine – Razvoj bosanskog stila*, Kulturno naslijeđe, Sarajevo.

N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekt Karlo Paržik (1857-1942)*, Kulturna baština, Sarajevo

2005. Ranije odluke Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika od 15. 3. 2005. godine, Despića kuća historijska građevina.

2006. Z. Kreho i G. Gojer: *Spomenica, Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006*, Narodno pozorište Sarajevo.

2007. J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: „Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo“, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo.

2007. B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekt u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, Unioninvest plastika, Sarajevo.

Tehnička dokumentacija

1896. K. Paržik, Originalni projekat „Društvenog doma“, Historijski arhiv BiH.

1896. K. Paržik, Originalni nacrt projekta „Društvenog doma“, Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo.

1921-1925. K. Paržik, Nacrti adaptacije objekta u „Narodno pozorište“.

1978. Nacrti instalacija i rasporeda prostorija vezani za rekonstrukciju Narodnog pozorišta iz 1980. godine, Arhiv „Narodnog pozorišta“, Sarajevo.

1980. Nedeljko Kosić, Projekt restauracije gledališta – enterijera, Institut za arhitekturu i urbanizam Sarajevo, Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

1993. Privatna fotozbirka izložbe „Tišinom stolica“ održane u Narodnom pozorištu tokom opsade Sarajeva, prosinac 1993.

2002. Projekat rekonstrukcije krova (i gromobranske instalacije) - Narodno pozorište u Sarajevu, Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa kantona Sarajevo.

2003. Amira Radončić, Projekat sanacije sa kolorističkom obnovom objekta Narodnog pozorišta, Faza: Arhitektura – arhitektonska sanacija i konzervacija, Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo.

(1) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekt Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395, Kulturna baština, Sarajevo.

(2) Ovom prvom uredbom je propisano da se novi građevinski zahvati mogu vršiti samo uz dozvolu nadležne uprave, kojoj je neophodno dostaviti projekte u odgovarajućem mjerilu.

Isto tako, ovaj prvi građevinski red austrougarske vlasti zadire u urbanizam, te je propisan način proširenja i regulisanja ulica i stvaranja novih trgova i četvrti.

Posebним odjelikom regulisana je konstrukcija i način izvođenja temelja, zidova, ploča, dimnjaka i drugo. (B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, str. 13, Svjetlost, Sarajevo 1988.)

(3) B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, str. 13, Svjetlost, Sarajevo 1988.

(4) Ibid, str. 16. i 17.

(5) Karl Paržik (Karel Pařík) rođen je 1857. godine u Velišju kod Jičína u Češkoj. Nakon završetka srednje građevinske škole, studira arhitekturu na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču, počevši od 1882. godine.

U vrijeme kada je mladi Karl Paržik studirao u Beču, zagovarana je dosljedna upotreba samo jednog historijskog stila

u projektovanju pojedinog arhitektonskog objekta. U okvirima tog strogog akademskog historicizma, neogotika i neorenesansa su bili posebno zastupljeni stilovi. Paržik je u okviru Akademije pohađao „Specijalnu školu za Antiku i njen produžetak u Renesansu“, u klasi profesora Teofila fon Hansena, koji je bio specijalizovan za neorenesansu, ali je u skladu sa načelima romantičarskog historicizma, istovremeno kombinovao arhitektonske forme i dekorativne elemente iz vizantijske i islamske arhitekture.

Karl Paržik u Sarajevo dolazi 1884. godine, i tu ostaje sve do svoje smrti 1942. godine. Ovdje ovaj stvaralac postiže svoju punu afirmaciju, te izvodi čitav niz značajnih objekata: Serijatska sudačka škola (1886.); Vijećnica, koja se doduše izvodi po izmijenjenom projektu od strane Witteka (1894.-1896.); Beledija (1896.); Narodno Pozorište (1896.); Evangelistička crkva (1898.); Zemaljski muzej (1907.); Zgrada pravosudne palače (1911.).

Ovaj stvaralac je ostavio neizbrisiv pečat u arhitekturi grada Sarajeva. Uglavnom projektuje u punom historicističkom duhu, i u tom stilu stvara svoja najbolja djela, ali značajna ostvarenja projektuje u „pseudomaurskom“ stilu. Proučavajući tradicionalno bosanskohercegovačko naslijeđe, ima dodira i sa „bosanskim slogom“. (B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekti u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 3, 5, 7; Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.)

(6) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekti Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395., Kulturna baština, Sarajevo

(7) Tom prilikom je izvedena predstava „Medea“ autora Franza Grillparcera, austrijskog dramatičara koji je spajao austrijski barok i elemente njemačke klasike. Izvedba predstave je bila povjerena Hrvatskom narodnom kazalištu iz Zagreba, a počela je prologom S. S. Kranjčevića, „Vili prosvjete“. (N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekti Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395., Kulturna baština, Sarajevo)

(8) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekti Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395., Kulturna baština, Sarajevo

(9) N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, str. 54., Oko, Sarajevo 1997.

(10) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacić: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 116. Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(11) Historicizam, kao umjetnički period u BiH, potrebno je shvatiti uslovno, zbog određenih ograničenja koja proizilaze iz proste činjenice da se radi o uvezenom fenomenu u sredinu koja je potpuno drugačije kulturno usmjerena do tog perioda. Historicizam je prevashodno pravac filozofskog načina mišljenja koji u historičnosti definiše obilježja bitka i ljudskog opstanka. Ovakav koncept razmišljanja shvata svijet kao historiju, pa zahtijeva historiziranje sveukupnog znanja i djelovanja, tako da se historijsko mišljenje i njegovi rezultati usvoje kao nazor o svijetu i filozofiji.

U arhitekturi historicizam je stilski pojam, obilježen imitacijom svih historijskih stilova, hronološki vezan za XIX vijek, tačnije od treće decenije XIX vijeka, pa negdje do početka XX vijeka. Teoretski, historicizam pripada prethodnom periodu klasičizma, koji se prvi obrađuje historijskim stilovima, odnosno ponovo otkrivenoj antičar, tačnije grčkoj umjetnosti. Pošto u BiH nije postojao period klasičizma, nije zadovoljen primarni uslov historicizma – historijski kontinuitet, tako da mu je upitan umjetnički kredibilitet, u svijetu evropskih umjetničkih tokova. Svakako da historicizam, posebno u Sarajevu, ima veliku dokumentarnu i historijsku vrijednost. (N. Kurto, *Arhitektura Bosne i Hercegovine – Razvoj bosanskog stila*, str. 18. Kulturno naslijeđe, Sarajevo 1998.)

(12) U vrijeme njegove mladosti, Češka je u velikom usponu, što povoljno utiče na graditeljstvo. Na površinu dolazi talentovana generacija arhitekata koji su vezani za rani historicizam. Ovdje spadaju arhitekti Jozef Žitek, V. Ullman, Viktor Barvičijus, Jozef Šule i drugi. Ovi arhitekti početkom sedamdesetih godina XIX vijeka realizuju brojna zdanja čistim jezikom historicizma. Posebnu pažnju treba obratiti projektu za „Narodno pozorište“ u Pragu, „*RUDOLFINUM NARODNI DIVADLO*“. Ovaj historicistički objekat, izveden je desetak godina ranije, 1873. godine, i svakako je bio svojevrsan uzor Karlu Paržiku za projekat „Društvenog doma“ u Sarajevu iz 1886. godine.

(13) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacić: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 55, 59, 60. Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(14) B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekti u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 10; Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.

(15) Vrativši se par godina unazad, uvidamo da je nova vlast nastojala obilježiti početak svoje vladavine jednim univerzalnim i monumentalnim arhitektonskim izrazom. Za taj izraz izabran je historicistički neorenesansni stil, koji je istovremeno i klasičan i univerzalan i simboličan. U ovom stilu se grade sve važne upravne i druge javne reprezentativne zgrade, cijelim tokom austrougarskog perioda.

Prva upravna zgrada projektovana 1884. godine od strane Josipa Vaneasa je „Vladina palača“. Projektovana je u neorenesansnom stilu, i njena arhitektura je pod izravnim uticajem florentinske renesansne palače. Ovaj objekat biva povećan za jedan sprat 1911. godine, a projekat je uradio Karl Paržik. Istim arhitektonskim stilom je izgrađena i druga zgrada „Zemaljske vlade“ 1895. godine, pod pokroviteljstvom arhitekta Karla Paneka. (N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, str. 51, 52, „Oko“, Sarajevo 1997.)

(16) Časopis *Nada*, str. 396, 397, 398; Sarajevo 15. oktobar 1897.

(17) Jos. 1881. godine arhitekta Hans Niemcezek, u svojoj ranoj fazi, izvodi objekat Pozorišta u Ferhadija ulici, koje danas više ne postoji. Ovaj objekat se, posebno u enterijerskom rješenju, mogao smatrati romantičarskom pretečom „pseudomaurskog“ stila. Isto tako, paralelno, pozorišne predstave su izvodene u bašti nekadašnjeg hotela „Austrija“. Pozorište pod rukovodstvom Heinricha Spire, mnogo se duže održalo u Sarajevu, a septembra 1882. godine izvodi i prvu operu, Flotovljevu operu „Alessandro Stradella“. Ova opera izvedena je u glavnoj sali „Oficirske kasine“, koja je imala sličnu ulogu kao i „Društveni dom“. Ideja o gradnji stalne pozorišne zgrade potiče još iz 1881. godine, kada se rukovoditelj pozorišne družine Heinricha Spire dogovara sa vlasnikom hotela „Austrija“ da ovaj sazida čvrsti objekat

na mjestu gdje su se i do tada odigravale pozorišne predstave, kako bi se one mogle odigravati i zimi. Ipak, vlasnik Salom mijenja odluku o lokaciji, pa je pozorište izgrađeno bliže jezgri grada, u Ferhadija ulici. Radi se o ranije pomenutom ranom djelu Hansa Niemcewzka. Objekat je imao 250 mjesta, i sastojao se iz dva dijela: prvi dio je sadržavao gostionicu, a drugi pozorišne prostorije. Prostrana galerija u glavnoj sali je sadržavala 13 loža. Zanimljivo je da je objekat izgrađen za svega 3 mjeseca, pa nije ni čudo što se vrlo brzo pokazao kao neuslovan, te je donijeta odluka o njegovom uklanjanju. (N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, str. 23, Oko, Sarajevo 1997.)

Ipak, u kući obitelji Despić utemeljeno je prvo domaće kazalište u Sarajevu, odnosno u Bosni i Hercegovini. Prve predstave prikazane su oko 1870. godine i igrane su sve do uspostave austrougarske uprave. Po ovom značajnom kulturnom događaju, prostorija u istočnom krilu Despića kuće i danas se zove pozorišna. (Despića kuća historijska građevina, Odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika od 15. 3. 2005. godine, „Povijesni podaci“)

(18) Projektant proučava savremene evropske objekte tog tipa, i u skladu s tim saznanjima vrši adaptaciju i proširenje.

(19) Samija Sarić, „Analitički inventar o osnivanju Narodnog pozorišta u Sarajevu“, str. 162, *Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika BiH*, XXXIII/1994-95, Sarajevo 1995.

(20) Ibid, str. 165.

(21) Z. Kreho i G. Gojer, Spomenica, *Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006.*, str. 75, Narodno pozorište Sarajevo, 2006. godine.

(22) Op. cit. pod 17, str. 166.

(23) Ibid, str. 170.

(24) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 120, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(25) U originalnoj verziji iz 1896. godine, ovo je trebao biti javni prostor sa gostionicom, salom za sastanke i kuglanom, ali ujedno i privatni, jer se tu nalazio kućepaziteljev stan. Direktni ulaz sa ulice u pomoćne prostore podrumskog dijela vodi sa istočne strane, iz Kulovića ulice. (Časopis *Nada*, str. 398; Sarajevo 15. listopada 1897.)

(26) U prodaju se pušta maksimalan broj od 445 karata za redovne predstave Narodnog pozorišta.

(27) U originalnoj verziji Paržikovog projekta, ovi prostori su služili za posebne potrebe kluba. Pored salona, tu se nalazila sala za bilijar, icaonica, sala za sastanke i sporedne prostorije.

(28) Časopis *Nada*, str. 396, 397, 398; Sarajevo 15. listopada 1897.

(29) B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić, *Arhitekt u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 10, Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.

(30) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 120, Ambasada Češke republike u BiH, Sarajevo 2007.

(31) Z. Kreho i G. Gojer, Spomenica, *Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006.*, str. 18, Narodno pozorište Sarajevo, Sarajevo 2006.

(32) Na kamenoj ploči postavljenoj na nadkrivenoj sjevernoj, ulaznoj partiji nalazi se podatak da je ova rekonstrukcija zvanično otpočeta 1977. godine, iako crteži datiraju iz 1980. godine.

(33) Historijski podaci, sadašnje stanje objekta, Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu, str. 1; Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

(34) Na kamenoj ploči postavljenoj na nadkrivenoj sjevernoj, ulaznoj partiji nalazi se podatak da je ova rekonstrukcija zvanično otpočeta 2004. godine. Kao nosilac rekonstrukcije potpisan je Kanton Sarajevo.

(35) Predmjer radova, Narodno pozorište, Sarajevo; Ulazni trijem i stepenište centralnog rizalita sjeverne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Stepenište centralnog rizalita južne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Stepenište centralnog rizalita istočne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
860.	Historijsko područje – nekropola sa stećcima i starim muslimanskim nišanima na Mramorju u naselju Sućeska, općina Srebrenica, RS	6/19
861.	Historijska građevina – Vila (upravna zgrada) "Krivaja" d.o.o. u Zavidovićima, FBiH	6/19
862.	Historijska građevina – Bugilovića kuća u Gornjoj Tuzli, FBiH	6/19
863.	Historijska građevina – Pravosudna palata u Sarajevu, FBiH	6/19
864.	Graditeljska cjelina – Crkva sv. Pantalejmona u Aleksinju Medu, grad Trebinje, RS	16/19
865.	Historijska građevina – Stambena zgrada u ulici Franjevačka broj 2 (zgrada Mehmedbega Fadilpašića) u Sarajevu, FBiH	25/19, 27/20
866.	Historijska građevina – džamija Dživar u Donjem Čičevu kod Trebinja, RS	25/19
867.	Graditeljska cjelina – Jalska (Mehmed-agina, Kizler-djevojačka, Hafiz-hanumina) džamija sa haremom u Tuzli, FBiH	25/19
868.	Arheološko područje – stećci kraj potoka Ričina u Čitluku, općina Posušje, FBiH	35/19
869.	Graditeljska cjelina – Štrosmajcova ulica u Sarajevu, FBiH	53/19
870.	Graditeljska cjelina – Stara džamija sa haremom u Goduši kod Visokog, FBiH	35/19
871.	Historijski spomenik – Centralna spomen kosturnica poginulim učesnicima NOR-a sa područja opštine Lukavac, FBiH	35/19
872.	Arheološko područje – nekropole sa stećcima Greblje u Humilišanima kod Mostara, FBiH	69/19
873.	Historijsko gradsko područje Trebinje, RS	46/19
874.	Graditeljska cjelina – crkva Sv. Jovana Krstitelja u Donjem Vrbnu, grad Trebinje, RS	41/19
875.	Spomenik – Husinski rudar (spomenik rudarima palim u Husinskoj buni i revoluciji), grad Tuzla, FBiH	45/19
876.	Graditeljska cjelina crkve pokrova Bogorodice u Moskom, grad Trebinje, RS	69/19
877.	Graditeljska cjelina crkve Vaznesenja Hristovog u Konjskom – Zupcima, grad Trebinje, RS	50/19
878.	Pokretno dobro – zbirka antičkih i srednjovjekovnih kamenih spomenika u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu, FBiH	56/19
879.	Pokretno dobro – zbirka filmova (negative) Čirila Čire Raića, fotografija iz Mostara, FBiH	69/19
880.	Graditeljska cjelina crkve Sv. Vasilija Ostroškog u Gornjem Vrbnu, grad Trebinje, RS	72/19
881.	Građevina – Sokolski dom u Bijeljini, RS	69/19
882.	Grobljanska cjelina – Jevrejsko groblje na lokalitetu Meterizi, grad Zvornik, RS	76/19
883.	Građevina – Morića Han u Sarajevu, FBiH	4/20
884.	Graditeljska cjelina – Čobanija (Čoban Hasan vojvode) džamija u Sarajevu, FBiH	4/20
885.	Arheološko područje – Srednjovjekovna tvrđava Vrbaski grad i crkva Svetog Đurđa u gornjim Podgradcima, grad Gradiška, RS	27/20
886.	Arheološko područje – Manastirište u Gornjim Kijevcima, grad Gradiška, RS	27/20
887.	Arheološko područje – Kasnoantički-ranovizantijski grad i tri ranohrišćanske bazilike u Gornjim Bakincima, opština Laktaši, RS	27/20
888.	Pokretno dobro – Specijalne zbirke Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine u Sarajevu, FBiH	52/20
889.	Graditeljska cjelina crkve Vaznesenja Hristovog u Dubočanicima, grad Trebinje, RS	54/20
890.	Građevina – Tabučki (Hudži Osmanov) mesdžid u Sarajevu, FBiH	54/20
891.	Arheološko područje – Nekropola sa stećcima u Gornjem Pologu kod Mostara, FBiH	54/20
892.	Serjsko dobro – antički objekat na lokalitetu Gromile, srednjovjekovne nekropole sa stećcima i starim muslimanskim nišanima na području Kreševa, FBiH	Nije objavljena

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
893.	Historijski urbani krajolik Sarajeva, FBiH	Nije objavljena
894.	Graditeljska cjelina – Stara džamija u Turiji, općina Lukavac, FBiH	54/20

20

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 36. stav (1) Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 47/16), na sjednici održanoj 2. novembra 2020. godine, donijela je

ODLUKU O PROGLAŠENJU HISTORIJSKOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

1 - OPĆI DIO

Član 1.

(Predmet pravne zaštite)

- (1) **Historijski urbani krajolik Sarajeva** proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).
- (2) Nacionalni spomenik čini cjelovit prostor historijskog urbanog krajolika na području uže gradske jezgre Sarajeva na dijelu općine Stari grad i općine Centar. Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Granice nacionalnog spomenika definirane su prema katastarskim česticama navedenim u Prilogu 1. ove odluke koji čini njen sastavni dio.
- (3) Shodno vrijednosti posebnih cjelina utvrđuju se sljedeći prostori unutar nacionalnog spomenika:
 - A1: Prostori na kojem se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom u granicama historijskog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 - A2: Prostori na kojem se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" broj 33/02) (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 - B: prostor unutar granica utvrđenih u članu 1. stav 2. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima A1 i A2.
- (4) Zaštitni pojas nacionalnog spomenika, koji obuhvata prostor naslijeđenih vrijednosti i zonu kompozicionog i funkcionalnog povezivanja sa prostorom nacionalnog spomenika, definiran je katastarskim česticama navedenim u Prilogu 2. ove odluke koji čini njen sastavni dio.
- (5) Unutar zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika izdvajaju se sljedeći prostori:
 - Z1: Prostori na kojem se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom unutar granica zaštitnog pojasa historijskog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 4. ove odluke koji čini njen sastavni dio).

2. Z2: Prostori na kojem se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika (Prilog 4. ove odluke koji čini njen sastavni dio).
3. Z3: prostor unutar granica utvrđenih u članu 1. stav 4. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima Z1 i Z2.

Član 2.

(Kategorizacija)

U skladu sa Pravilnikom o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 82/19), nacionalni spomenik je svrstan u kategoriju "nacionalni spomenici od izuzetnog značaja za Bosnu i Hercegovinu".

II - PROSTOR NACIONALNOG SPOMENIKA

a) Opće mjere zaštite

Član 3.

(Intervencije na prostoru nacionalnog spomenika)

- (1) U svrhu zaštite krajolika, kroz zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa uz kontinuiranu valorizaciju i stavljanje u funkciju razvoja i prezentacije, stvarno nadležni organi uprave dužni su osigurati:
 1. Mjere koje imaju za cilj zaštitu autentičnosti, integriteta i funkcionalnog kontinuiteta historijskog urbanog krajolika Sarajeva:
 - a. očuvanje autentičnosti nalaže da su prioritet radovi na zaštiti, restauraciji i rekonstrukciji historijskih objekata umjesto izgradnje njihovih replika;
 - b. očuvanje integriteta zahtjeva da budu zaštićeni historijski objekti i elementi krajolika, uključujući puteve, staze, dvorišne zidove, mostove, vodene tokove, obale, staro drveće;
 - c. očuvanje funkcije socijalnog kontinuiteta zahtjeva da stanovnici mogu da žive i rade prema svojim navikama i potrebama, uz potrebu jačanja lokalnog života.
 2. Razvoj tržišta nekretnosti kao i interesi pojedinačnih investitora (profit) ne smiju biti prioritet;
 3. Maksimalno očuvanje izgrađenih dijelova grada uz respektovanje historijskih, arhitektonskih i ambijentalnih vrijednosti;
 4. Na prostoru nacionalnog spomenika treba poštovati odnos postojećih namjena objekata i otvorenih prostora;
 5. Zadržavanje najnužnijeg obima izgradnje uz minimalno angažovanje novih površina za stambenu izgradnju uz racionalnije korišćenje postojećih uređenih površina;
 6. Fizičke strukture moraju u cijelosti poštovati, odnosno valorizovati bogatstva karakteristika geomorfoloških struktura krajolika, kontinuitet tradicije gradnje, dosljednom primjenom sitnije strukture i manje spratnosti objekata kako se ide uz padinu, a krupnije strukture i veću spratnost u ravnim dijelovima;
 7. Oblikovanje i izgradnja fizičkih struktura u skladu sa prirodnim i stvorenim uslovima (izgrađenim fizičkim strukturama) u svrhu očuvanja postojećeg identiteta prostora, graditeljskog naslijeđa kao značajne urbane vrijednosti i kontinuitet strukture krajolika;
 8. Prirodni i urbani amfiteatar krajolika, izgrađen kao harmonična i homogena cjelina, tretiraće se u skladu sa karakterom kulturno-historijskog i graditeljskog naslijeđa, graditi u duhu tradicije sa valorizacijom "nepisanih pravila" i urbanih elemenata kao što su: volumen, pravo na vidik, krovovi, avlija, zelenilo-bašča, voda i sl.;

9. U oblikovanju fizičkih struktura treba obezbijediti sagledivost primarnih identitetnih činilaca i markantnih tačaka krajolika putem vizura, panorama i veduta, radi bolje orijentacije i snalaženja u prostoru, uz ograničavanje i zabranu izgradnje barijera koje bi narušile panoramske vizure sa i na historijski urbani krajolik;
10. Neophodno je osigurati stalni monitoring provedbe mjera propisanih odlukama Komisije.

Član 4.

(Program prostornog razvoja)

Na cijelom prostoru nacionalnog spomenika nadležni organ/i dužni su izraditi Programe prostornog razvoja za prostore za koje se rade provedbeni planovi sa naglaskom na zaštitu elemenata krajolika a posebno kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.

Član 5.

(Prostorno-planski dokument)

- (1) U svrhu zaštite prostora kao historijskog urbanog krajolika i osiguranja njegovog razvoja uz očuvanje autentičnosti, integriteta i vrijednosti, neophodno je, sagledavajući prostor cjelovito, izraditi jedinstven prostorno-planski dokument.
- (2) Pri izradi prostorno-planskog dokumenta organ uprave stvarno nadležan za njegovu pripremu dužan je saradivati sa organizacijom/službom za planiranje Kantona Sarajeva.
- (3) Smjernice za izradu prostorno-planskog dokumenta očuvanja i razvoja historijskog urbanog krajolika kao mjere zaštite za prostor nacionalnog spomenika date su u Prilogu 5. ove odluke koji čini njen sastavni dio.

Član 6.

(Plan upravljanja)

- (1) U svrhu upravljanja prostorom nacionalnog spomenika kao jedinstvenog prostornog elementa, jedinice lokalne uprave i Kanton Sarajeva dužni su izraditi, usvojiti i implementirati Plan upravljanja.
- (2) Plan upravljanja treba biti usklađen sa odredbama i mjerama zaštite utvrđenim ovom odlukom i njenim prilogima.
- (3) Smjernice za izradu Plana upravljanja i minimalni sadržaj dokumenta date su u Prilogu 6. ove odluke koji čini njen sastavni dio.

Član 7.

(Postupak usvajanja dokumenata čija je izrada propisana čl. 4. do 6. ove odluke)

- (1) Svi dokumenti čija se izrada propisuje čl. 4. do 6. ove odluke, kao i prilogima iste koji čine sastavni dio dispozitiva trebaju se, prije konačnog usvajanja od nadležnih institucija, dostaviti Komisiji radi ocjene njihove usaglašenosti sa odredbama odluka Komisije.
- (2) Nosioci pripreme prostorno-planskih dokumenata, u svakoj fazi izrade, prije usvajanja dokumenata u toj fazi izrade dužni su dokument dostaviti Komisiji radi ocjene njegove usaglašenosti sa odredbama odluka Komisije.
- (3) Nakon usvajanja Plana upravljanja i prostorno-planskih dokumenata u čijoj izradi je, na prethodno navedeni način, pribavljeno mišljenje Komisije, na snagu stupaju mjere zaštite utvrđene tim dokumentima.
- (4) Po usvajanju prostorno-planskog dokumenta sve intervencije u prostoru, radovi i istraživanja moraju biti izvedeni na osnovu potrebne projektne dokumentacije na koju je, prije izdavanja potrebnih dozvola organa uprave stvarno nadležnog za intervenciju definiranu u mjerama zaštite ove odluke, pribavljeno mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa.

- (5) Stručni nadzor nad izvođenjem radova vrši nadležna služba zaštite naslijeđa.

Član 8.

(Važeća prostorno-planska dokumentacija)

Do konačnog usvajanja jedinstvenog prostorno-planskog dokumenta za prostor nacionalnog spomenika, na snazi ostaju odredbe postojeće i važeće prostorno planske dokumentacije u dijelu u kojem nisu u suprotnosti sa odredbama i mjerama zaštite utvrđene ovom odlukom, a što se, u svakom pojedinačnom slučaju za izvođenjem prostornog zahvata, utvrđuje pribavljanjem mišljenja Komisije o usklađenosti.

Član 9.

(Izvođenje radova na prostoru nacionalnog spomenika)

- (1) Do konačnog usvajanja prostorno-planskog dokumenta iz člana 5. ove odluke, stvarno nadležni organ koji rješava po zahtjevu stranke za izvođenjem radova/intervencije na prostoru nacionalnog spomenika (intervencija predložena planom upravljanja, regulacionim planom ili drugim detaljnim provedbenim planom te pojedinačnim projektima ili drugim zahtjevom) dužan je pribaviti prethodno mišljenje Komisije o usaglašenosti predložene intervencije sa odredbama odluka Komisije.
- (2) Mišljenje o usaglašenosti predložene intervencije sa mjerama zaštite iz odluka Komisije se daje na osnovu pojedinačnih zahtjeva.
- (3) Podnositelj zahtjeva dužan je, uz zahtjev Komisiji, predložiti dokumentaciju iz koje su vidljivi stepen i vrsta zahvata kao i uticaj na prostor (elaborat uticaja na naslijeđe, elaborat uticaja na okoliš prostorni prikaz intervencije u odnosu na okolinu).
- (4) Intervencija u prostoru nacionalnog spomenika za koju je prethodno izdato mišljenje Komisije o usaglašenosti sa odredbama odluke može biti izvedena samo uz odobrenje organa uprave stvarno nadležnog za intervenciju definiranu u mjerama zaštite odluke Komisije i stručni nadzor nadležne službe za zaštitu naslijeđa.
- (5) Tekući radovi ne uključuju radove rekonstrukcije, restauracije, konzervacije, nadogradnje, dogradnje, interpolacije, radove koji utiču na konstrukciju i/ili namjenu građevine, kao i bilo koje druge slične radove koji dovode do promjene gabarita objekta, nagiba i oblika krovova, vanjskih fasada i slično.
- (6) Svi projekti, elaborati i radovi koji se tiču očuvanja naslijeđa trebaju biti dokumentirani i javno publikovani. U izvještaju (stručnom članku, knjizi i slično ovisno o mogućnostima autora) neophodno je prezentirati čitav proces rada na nacionalnom spomeniku/dobru, odabrane konzervatorsko-restauratorske metode i razloge za iste, izazove sa kojima se suočilo u projektovanju i izvođenju radova i sve ostalo što je relevantno stručnoj kao i široj zajednici.

b) Specifične mjere zaštite

Član 10.

(Specifične mjere zaštite na prostoru nacionalnog spomenika)

Na cijelom prostoru nacionalnog spomenika utvrđuju se sljedeće specifične mjere zaštite:

1. Za dobra u A1 prostoru primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama (popis nacionalnih spomenika dat u Prilogu 3. ove odluke koja čini njen sastavni dio).
2. Za dobra koja se nalaze na Privremenoj listi nacionalnih spomenika (prostori A2), sve do njihove pojedinačne valorizacije, tj. do donošenja pojedinačnih

odluka Komisije o proglašenju nacionalnog spomenika za svako dobro ili grupu dobara, nije dozvoljeno poduzimanje bilo kakvih zahvata koji štete ili dovode u pitanje njihovu zaštitu i rehabilitaciju. Kada navedena dobra budu valorizirana kroz pojedinačne odluke Komisije, na njih će se primijeniti mjere zaštite utvrđene tim pojedinačnim odlukama. Do donošenja pojedinačnih odluka svaki prijedlog intervencije mora imati prethodno mišljenje Komisije o usaglašenosti sa odredbama relevantnih odluka Komisije, odnosno o nepostojanju okolnosti koji štete ili dovode u pitanje zaštitu i rehabilitaciju predmetnih dobara. (popis dobara na Privremenoj listi nacionalnih spomenika dat u Prilogu 3. ove odluke koja čini njen sastavni dio).

3. Zbog izuzetnog značaja za historijski i kulturni razvoj Sarajeva, unutar Historijskog urbanog krajolika, izdvojena je grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa čiji je popis, zajedno sa mjerama zaštite, dat u Prilogu 7. ove odluke koji čini njen sastavni dio.

III - ZAŠTITNI POJAS NACIONALNOG SPOMENIKA

a) Opće mjere

Član 11.

(Detaljni provedbeni planovi)

Za prostor zaštitnog pojasa potrebno je izraditi detaljne provedbene planove koji moraju biti usklađeni sa odredbama i zahtjevima ove odluke Komisije, provedbeno-planskih dokumenata i Plana očuvanja nacionalnog spomenika.

Član 12.

(Važeća prostorno-planska dokumentacija)

Do konačnog usvajanja prostorno-planskih dokumenata za prostor zaštitnog pojasa na snazi ostaju odredbe postojeće i važeće prostorno planske dokumentacije u dijelu u kojem nisu u suprotnosti sa odredbama i mjerama zaštite utvrđene ovom odlukom.

b) Specifične mjere zaštite

Član 13.

(Specifične mjere zaštite na prostoru zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika)

Na cijelom prostoru zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika utvrđuju se sljedeće specifične mjere zaštite:

1. Za dobra u Z1 prostoru primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama (popis nacionalnih spomenika dat u Prilogu 4. ove odluke koja čini njen sastavni dio).
2. Za dobra koja se nalaze na Privremenoj listi nacionalnih spomenika (prostori Z2), sve do njihove pojedinačne valorizacije, tj. do donošenja pojedinačnih odluka Komisije o proglašenju nacionalnog spomenika za svako dobro ili grupu dobara, nije dozvoljeno poduzimanje bilo kakvih zahvata koji štete ili dovode u pitanje njihovu zaštitu i rehabilitaciju. Kada navedena dobra budu valorizirana kroz pojedinačne odluke Komisije, na njih će se primijeniti mjere zaštite utvrđene tim pojedinačnim odlukama. Do donošenja pojedinačnih odluka svaki prijedlog intervencije mora imati prethodno mišljenje Komisije o usaglašenosti sa odredbama relevantnih odluka Komisije, odnosno o nepostojanju okolnosti koji štete ili dovode u pitanje zaštitu i rehabilitaciju predmetnih dobara. (popis dobara na Privremenoj listi nacionalnih spomenika dat u Prilogu 4. ove odluke koja čini njen sastavni dio).

IV - PROVEDBA ODLUKE

Član 14

(Zaštita integriteta nacionalnog spomenika)

U cilju zaštite integriteta, prevashodno vizualnog, nacionalnog spomenika i njegovog zaštitnog pojasa neophodno je osigurati kontrolu izgradnje na padinama oko historijskog urbanog krajolika Sarajeva posebno sa aspekta očuvanja urbane matrice, ujednačavanja volumena objekata, kolorita i prisustva zelenila. Neophodno je obezbijediti provođenje ublažavanja negativnog uticaja postojećih izgrađenih gabaritno velikih objekata (sadržaj visokog zelenila, razudivanje fasada putem materijalizacije, upotrebe ograda i zelenila, bojenje fasada neutralnim bojama i slično). Kontrola podrazumijeva nadzor nadležnih organa nad mogućnošću izgradnje, pri određivanju volumena i kolorita objekata, te izdavanju dozvola za objekte koji se potencijalno grade na padinama. Nadležni organi trebaju, kroz odgovarajuću dokumentaciju osigurati očuvanje identiteta krajolika kroz aspekt zaštite prirodnog naslijeđa padinama.

Član 15

(Provođenje mjera zaštite)

- (1) Federacija Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija) dužna je osigurati izradu prostorno-planskog dokumenta za prostor nacionalnog spomenika. Pri izradi prostorno-planskog dokumenta obavezna je saradnja sa službom nadležnom za poslove prostornog planiranja u Kantonu Sarajevo.
- (2) Kanton Sarajevo, odnosno služba nadležna za poslove prostornog planiranja u Kantonu Sarajevo, dužna je osigurati izradu prostorno-planske dokumentacije za zaštitni pojas nacionalnog spomenika.
- (3) Federacija Bosne i Hercegovine dužna je preduzeti pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu objekata koji su pojedinačnim odlukama Komisije proglašeni nacionalnim spomenicima Bosne i Hercegovine.
- (4) Jedinice lokalne samouprave i Kanton Sarajevo dužni su, svako u okviru svojih stvarnih nadležnosti, prilikom rješavanja po zahtjevima stranaka za odobravanjem intervencija, na prostoru nacionalnog spomenika, koje po svojoj naravi nisu konzervacija, rehabilitacija i prezentacija nacionalnog spomenika, kao i zahtjevima za korištenjem ili zauzimanjem javnih površina i ostalim zahtjevima za čije rješavanje su stvarno nadležni postupati u skladu sa mjerama zaštite i smjernicama, utvrđenim ovom odlukom Komisije, za predmetni prostor.
- (5) Jedinice lokalne samouprave i Kanton Sarajevo dužni su izraditi, usvojiti i implementirati Plan upravljanja, te osigurati izradu i postavljanje informacijske table za koju će Komisija utvrditi sadržaj teksta sa osnovnim podacima o nacionalnom spomeniku i odluci o proglašenju dobra, te tehničke uvjete za njenu izradu i postavljanje.
- (6) Izuzev informacijskih tabli iz stava (5) ovog člana, na prostoru nacionalnog spomenika nije dopušteno postavljanje drugih elemenata (druge informacijske table i slično) bez saglasnosti Komisije na sadržaj teksta, dizajn i poziciju.

Član 16

(Stavljanje van snage provedbenih akata)

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski i drugi akti, u dijelu u kojem su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

Član 17

(Dostavljanje odluke nadležnom sudu)

Ova odluka bit će dostavljena nadležnom općinskom sudu radi upisa u zbirku općinskih odluka o proglašenju nacionalnog spomenika u zemljišne knjige.

Član 18.

(Sastavni dio odluke)

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.kons.gov.ba>).

Član 19.

(Brisanje sa Privremene liste nacionalnih spomenika)

Danom donošenja ove odluke, sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02, "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 79/02, "Službene novine Federacije BiH", broj 59/02 i "Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 4/03) briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim br. 546 (Gradska ambijentalna cjelina Sarajeva).

Član 20.

(Konačnost odluke)

Prema članu V, stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

Član 21.

(Stavljanje van snage ranije odluke)

Stupanjem na snagu ove odluke prestaje da važi Odluka o proglašenju grupe objekata Gazi Husrev-begovog vakufa u Sarajevu sa pokretnom imovinom nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 94/09 i 48/13).

Član 22.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: prof. dr. Amir Pašić, Goran Milojević i Radoje Vidović.

Broj 07.2-2.3-81/20-7

2. novembra 2020. godine
SarajevoPredsjedavajući Komisije
Radoje Vidović, s. r.

Prilog 1 – Granice nacionalnog spomenika

Granične katastarske parcele zone zaštite nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo su:

Centar Sarajevo

k.o. Sarajevo IV:

- dijelovi k.č. 1319, 1350/1, 1469, 1471/1, 1471/2, 1471/3, 1473/1, 1476/2, 1583, 1917/1, 2111/1, 2112/1, 2116/1, 2117, 2118, 2125/1 i 2126/1
- kompletne k.č. 568, 608/2, 1297/1, 1297/3, 1306/1, 1306/2, 1306/3, 1307, 1318, 1320/1, 1320/2, 1321/1, 1321/2, 1330/1, 1330/2, 1331, 1332/1, 1441/1, 1441/2, 1442/1, 1450/2, 1451/1, 1451/3, 1452/1, 1453/1, 1461, 1462/1, 1462/3, 1463/1, 1463/2, 1477/3, 1478/1, 1483, 1490/1, 1500/1, 1502/1, 1574/1, 1575/1, 1576/1, 1577, 1580/1, 1581/1, 1582, 1599, 1601/1, 1683/1, 1688, 1732, 1733/1, 1733/8, 1733/11, 1738/2, 1741/1, 1741/2, 1741/9, 1741/12, 1743/2, 1744/2, 1748/1, 1748/2, 1750, 1760, 1906 i 1935/1

k.o. Sarajevo VII:

- dijelovi k.č. 782/4, 831/1, 850/1, 1102, 1210/1 i 1219/2
- kompletne k.č. 774/1, 774/2, 777/3, 781/2, 782/5, 782/1, 852, 853, 857, 858/2, 859/2, 862/2, 866/1, 866/2, 867, 868, 869, 870, 872, 875, 878, 879, 884/1, 886/1, 887, 894, 896/1, 899, 1103/1, 1104/1, 1108/1, 1109/1, 1109/2, 1110, 1112/1, 1113/1, 1114/1, 1114/2, 1115/1, 1119/1, 1119/2, 1121, 1124/1, 1125/1, 1127, 1128/1, 1132/1, 1133/1, 1135, 1136, 1137/1, 1137/3, 1138/1, 1211/1, 1211/3 i 1221

- k.o. Sarajevo VIII:
 - dio k.č. 3794/1
 - kompletne k.č. 884/1, 884/2, 886, 3783/1 i 3823/1

Stari Grad Sarajevo

- k.o. Sarajevo II:
 - dijelovi k.č. 1334, 1637, 3424, 3425, 3426, 3428, 3430/1, 3435, 3444/1, 3448/3 i 3452
 - kompletne k.č. 1284, 1290, 1291, 1293, 1295, 1336, 1338/2, 1340, 1459, 1460, 1462, 1466, 1471/2, 1472, 1524, 1525, 1526, 1533, 1534, 1535, 1605, 1606, 1621, 1622, 1623/1, 1623/2, 1624, 1625, 1712/1, 1712/3, 2401/1, 2429, 2430/1, 2462/1, 2545/2, 2546, 2547/1 i 3431

- k.o. Sarajevo III:
 - dijelovi k.č. 1753, 1780, 1781, 1785/1, 1888, 2171 i 2181/3
 - kompletne k.č. 1775/2, 1782, 1786, 1787, 1869, 1885, 1886, 1889, 1893, 1894, 1895, 1984, 2123, 2127, 2128, 2163, 2164, 2182/2 i 2183

- k.o. Sarajevo IX:
 - dijelovi k.č. 287, 341, 2754, 2755/2, 2763, 2775/1, 2775/2, 2818/1 i 2821
 - kompletne k.č. 250, 251/1, 251/2, 291, 304/2, 304/4, 306, 365/1, 366, 369, 372/1, 372/2, 373/2, 401, 440, 441, 445, 1562, 1563/2, 1564/2 i 1566

- k.o. Sarajevo X:
 - dio k.č. 2182/1 k.o. Sarajevo XI:
 - kompletne k.č. 569, 571, 573, 577, 607/1, 1927/1, 1927/2, 1927/3, 1928/1, 1928/3, 1929, 1930/1, 1930/3, 1930/5, 1930/6, 1932/3, 2111/2 i 2111/3

- k.o. Sarajevo XIII:
 - dijelovi k.č. 789, 3784/2, 3786, 3787/1 i 3824/1
 - kompletne k.č. 32/1, 32/5, 33/1, 33/2, 37/1, 37/2, 183, 185/2, 767, 768, 770/1, 770/2, 772, 773, 775, 785/1, 786, 787, 788/2, 790/1, 790/2, 791, 793, 794 i 3783/2.

Obuhvat zone zaštite počinje sa tromede k.č. 900/1. 1211/2 i 1211/3 k.o. Sarajevo VII općina Centar Sarajevo (raskrsnica ul. Maršala Tita i Fra Andela Zvizdovića) te nastavlja sjeverno ulicom Fra Andela Zvizdovića granicom k.č. 900/1 sa k.č. 1211/3, 899, 887, 884/1, 886/1, 879, 878, 875, 872 i 870 do tromede parcela 870, 900/1 i 1210/1 (raskrsnica ul. Fra Andela Zvizdovića i Kranjčevićeva), dalje ide istočno ulicom Kranjčevićeva granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 870, 869, 868, 867 i 866/1, zatim granicom k.č. 866/1 sa k.č. 864 i 861/1, granicom k.č. 866/2 sa k.č. 861/1 i 861/2, granicom k.č. 862/2 sa k.č. 861/2 i 860, granicom k.č. 860 sa k.č. 859/2, 858/2 i 857, granicom k.č. 861/4 i 857 i granicom k.č. 853 sa k.č. 861/4, 863 i 850/1 do tromede k.č. 850/1, 852 i 853 (raskrsnica ul. Dolina, Augusta Brauna i Magribija), odakle nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 831/1, 847/1 i 850/1, ide istočno ulicom Magribija granicom k.č. 831/1 sa k.č. 847/1 i 847/2 do jugoistočnog ugla k.č. 847/2 odakle ide pravolinijski do jugozapadnog ugla k.č. 833/2, zatim granicom k.č. 831/1 i 833/2 do tromede k.č. 831/1, 833/2 i 782/4.

Od ove tromede linija ide pravolinijski do tromede k.č. 782/1, 782/4 i 782/6, nastavlja granicom k.č. 782/1 sa k.č. 782/6 i 782/3, zatim granicom k.č. 782/3 sa k.č. 782/5, 782/1 i 781/2 do tromede k.č. 781/2, 782/3 i 1210/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1210/1, 1204 i 778/6 (raskrsnica ul. Kranjčevićeva i Tepehašina), dalje ide sjeveroistočno ulicom Kranjčevićeva granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 778/6, 778/3, 778/7, 778/8, 778/2, 778/9 i opet 778/2, zatim granicom k.č. 777/3 sa k.č. 778/2, 778/1 i 774/3, granicom k.č. 774/2 sa k.č. 774/3 i 773/2, granicom k.č. 774/1 sa k.č. 773/2 i 773/1 do tromede k.č. 773/1, 774/1 i 1219/2 (ul. Alipašina).

Linija dalje ide pravolinijski do tromede k.č. 1597, 1599 i 2126/1, nastavlja granicom k.č. 1599 sa k.č. 1597, 1598, 1596/1 i 1600/1, zatim granicom k.č. 1601/1 sa k.č. 1600/1, 1601/3, 1601/2, 1589, opet 1601/2 i 1583 do tromede k.č. 1583, 1588/1 i 1601/1 (ul. Danijela Ozme). Granična linija zone zaštite nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 1561/1, 1562/1 i 1583, ide granicom k.č. 1582 sa k.č. 1562/1, 1562/2, 1565/2, 1581/2 i 1581/2, granicom k.č. 1581/1 i 1581/2, granicom k.č. 1580/1 i 1580/2, granicom k.č. 1577 sa k.č. 1578 i 1576/3, granicom k.č. 1576/1 sa k.č. 1576/3 i 1568, granicom k.č. 1575/1 sa k.č. 1568 i 1575/2, granicom k.č. 1574/1 sa k.č. 1574/2, 1573/1 i 1520 do tromede k.č. 1520, 1574/1 i 2116/1 (raskrsnica ul. Kemal Begova, Koševo i Mehmed bega Kapetanovića Ljubušaka).

Linija nastavlja granicom k.č. 1520 i 2116/1, zatim granicom k.č. 1502/1 sa k.č. 1502/2 i 1500/2, granicom k.č. 1500/2 sa k.č. 2116/1 i 1500/1, granicom k.č. 1490/2 sa k.č. 1500/1 i 1490/1, granicom k.č. 1483 sa k.č. 1485, 1486/1 i 1482 do tromede k.č. 1482, 1483 i 2116/1 (raskrsnica ul. Sutjeska, Koševo i Hadži-Idrizova), dalje ide sjeverno ulicom Koševo granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1481/3, 1481/2, 1480/1, 1480/4 i opet 1480/1 do četveromede k.č. 1480/1, 1480/3, 2116/1 i 2116/2 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1442/1, 1450/2 i 2116/1.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1442/1 i 1441/1, zatim granicom k.č. 1441/1 sa k.č. 1411, 1443 i 1442/2, granicom k.č. 1442/2 sa k.č. 1442/1 i 1450/2, granicom k.č. 1450/2 sa k.č. 1449/2 i 1451/4, granicom k.č. 1451/1 sa k.č. 1451/4, 1453/2 i 1452/2, granicom k.č. 1452/2 sa k.č. 1451/3 i 1452/1, granicom k.č. 1453/1 i 1453/2, granicom k.č. 1460 sa k.č. 1461, 1462/3 i 1462/1, granicom k.č. 1462/1 sa k.č. 1462/2 i 1464/2, granicom k.č. 1464/2 sa k.č. 1463/2 i 1463/1 i granicom k.č. 1463/1 i 1464/1 do tromede k.č. 1463/1, 1464/1 i 1469 (ul. Alekse Šantića) odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1475/1, 1478/1 i 1469. Linija dalje ide granicom k.č. 1475/1 sa k.č. 1478/1 i 1477/3 i granicom k.č. 1477/3 i k.č. 1475/2 do sjeveroistočnog ugla k.č. 1477/3 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1471/1, 1472/1 i 1406, nastavlja granicom k.č. 1406 sa k.č. 1472/1 i 1472/2 do tromede k.č. 1350/1, 1406 i 1472/2 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Hadži-Idrizova), te pravolinijski ide do tromede k.č. 1350/1, 1332/1 i 1333, dalje ide južno ulicom Josipa Vancaša granicom k.č. 1333 sa k.č. 1332/1, 1331, 1330/1, 1330/2, 1321/2, 1321/1, 1320/2 i 1320/1 do tromede k.č. 1319, 1320/1 i 1333 odakle pravolinijski ide tromede k.č. 1318, 1319 i 1296 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Mehmed bega Kapetanovića Ljubušaka). Granična linija zone zaštite dalje ide jugoistočno ulicom Josipa Vancaša granicom k.č. 1296 sa k.č. 1318, 1307, 1306/2, 1306/1, 1306/3, 1297/1, 1297/2 i 2117 do tromede k.č. 2117, 1295/2 i 1296 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Džidžikovac) odakle nastavlja sjeveroistočno ul. Džidžikovac pa ul. Tina Ujevića granicom k.č. 2117 sa k.č. 1295/2, 1287, 1286/4 i 1284/1 do tromede k.č. 1284/1, 1256/4 i 2117.

Sa ove tromede linija pravolinijski presijeca ul. Tina Ujevića do tromede k.č. 2117, 1683/1 i 1684, nastavlja granicom k.č. 1683/1 i 1684, granicom k.č. 1688 sa k.č. 1684, 1685/2 i 1686 do tromede k.č. 1688, 1686 i 2118, presijeca pravolinijski ul. Prusćakova do tromede k.č. 1744/2, 1745 i 2118 i ide dalje granicom k.č. 1744/2 sa k.č. 1745 i 1747, granicom k.č. 1747 sa k.č. 1748/2, 1748/1 i 1750, granicom k.č. 1750 sa k.č. 1751/2 i 1754, granicom k.č. 1743/2 sa k.č. 1754 i 1733/2, granicom k.č. 1733/2 sa k.č. 1741/2, 1741/12, 1741/9, opet 1741/12, 1741/1, 1738/2, 1733/11, 1733/1, 1733/8, opet 1733/1, 1732 i 1760, granicom k.č. 1760 sa k.č. 1733/12 i 1733/7 i granicom k.č. 2112/1 sa k.č. 1733/7, 1733/12 i 1733/2 do četveromede k.č. 1733/2, 1757/1, 1757/2 i 2112/1 (raskrsnica ul. Dalmatinska i Buka).

Linija dalje presijeca raskrsnicu do tromede k.č. 1906, 1920/1 i 2112/1, nastavlja jugoistočno ulicom Buka granicom k.č. 1906 sa k.č. 1920/1, 1920/3, 1916/16, 1916/1, 1916/15 i

1911/1 do tromede k.č. 1906, 1911/1 i 1917/1 (raskrsnica ul. Buka i Kaptol), ide sjeverno ul. Kaptol granicom k.č. 1917/1 sa k.č. 1911/1 i 1911/2 do tromede k.č. 1911/2, 1916/15 i 1917/1 odakle presijeca ulicu Kaptol do tromede k.č. 1917/1, 1934/2 i 1935/1.

Sa ove tromede linija ide granicom k.č. 1935/1 sa k.č. 1934/2 i 1932/3, granicom k.č. 1932/3 sa k.č. 1932/3 i 1932/2, granicom k.č. 1932/2 sa k.č. 1930/6, 1930/3, 1930/1, 1930/5 i 1929, granicom k.č. 1929 sa k.č. 1929/3 i 1928/2, granicom k.č. 1928/3 sa k.č. 1928/2 i 1926/5, granicom k.č. 1928/1 sa k.č. 1926/5 i 1926/1, granicom k.č. 1926/1 sa k.č. 1927/2 i 1927/1 i granicom k.č. 2111/1 sa k.č. 1927/1, 1927/3 i 2111/2 do tromede k.č. 607/1, 2111/1 i 2111/2 (raskrsnica ul. Mehmed-paše Sokolovića i Petrakijina) odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 608/2, 609/1 i 2111/1 i nastavlja granicom k.č. 608/2 sa k.č. 609/1, 609/4, 608/1 i 2110/1 do tromede k.č. 608/2, 2110/1 i 2111/1 (raskrsnica ul. Mehmed-paše Sokolovića i Sarač-Ismailova).

Linija dalje ide granicom k.č. 2110/1 sa k.č. 2111/1, 2111/3 i 577, zatim granicom k.č. 574/1 sa k.č. 577, 573, 571 i 569, granicom k.č. 569 sa k.č. 570 i 566/2 i granicom k.č. 568 sa k.č. 566/2 i 566/3 do tromede k.č. 566/3, 568 i 2125/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Pehlivanuša do tromede k.č. 2107, 2108/1 i 2182/1, nastavlja južno ul. Pehlivanuša granicom k.č. 2182/1 sa k.č. 2108/1 i 2115, granicom k.č. 2182/2 sa k.č. 2120, 2116 i 2121/1 do tromede k.č. 2121/1, 2123 i 2182/2 (raskrsnica ul. Pehlivanuša i Muse Čazima Čatića), te nastavlja istočno ul. Muse Čazima Čatića granicom k.č. 2123 sa k.č. 2121/1, 2122/1, 2129/1 i 2132 i granicom k.č. 2132 sa k.č. 2128, 2183 i 2164, zatim granicom k.č. 2163 sa k.č. 2133/2 i 2162 do tromede k.č. 2162, 2163 i 2183.

Sa ove tromede granična linija dalje ide istočno ul. Josipa Štadlera i ul. Čemerlina granicom k.č. 2183 i sa k.č. 2162, 2158/1, 2157, 2156/1, 2155, 2153/2, 2152/2, 2152/1, 2151/1, 2151/2, 2150, 2165/1, 1997/1, 1996/1, 1996/6, 1996/4, 1996/3 i 1995 do tromede k.č. 1984, 1995 i 2183 (raskrsnica ul. Čemerlina i Glodina), nastavlja sjeverno ul. Glodina granicom k.č. 1984 sa k.č. 1995, 1994, 2005/3, 1993, 2004, 1992/1, 1991, 1990, 1987, 1985/1, 1985/3, 2011 i 2012 do tromede k.č. 1753, 1984 i 2012 odakle pravolinijski ide do jugoistočnog ugla k.č. 1774/1 (raskrsnica ul. Glodina i Toromanova), te nastavlja sjeverno ul. Toromanova granicom k.č. 1753 sa k.č. 1774/1, 1774/2, 1773/1 i 1775/1, zatim granicom k.č. 1775/1 i 1775/2 do tromede k.č. 1775/1, 1775/2 i 1780 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1781, 1782 i 1783.

Linija nastavlja granicom k.č. 1782 i 1783 do tromede k.č. 1782, 1783 i 1785/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1790/1, 1785/1 i 1786, zatim granicom k.č. 1786 sa k.č. 1790/1, 1789 i 1788 i granicom k.č. 1787 i 1788 do tromede k.č. 1787, 1788 i 2171 odakle pravolinijski presijeca ul. Sagrdžije do tromede k.č. 1868, 1869 i 2171, te nastavlja granicom k.č. 1869 sa k.č. 1868, 1870, 1871, 1878/2 i 1880 do tromede k.č. 1869, 1880 i 2171 (raskrsnica ul. Sagrdžije i Ulomljenica).

Granična linija zone zaštite dalje ide granicom k.č. 1880 sa k.č. 2171 i 1885, zatim granicom k.č. 1884 sa k.č. 1885 i 1886, granicom k.č. 1886 i 1887 do tromede k.č. 1886, 1887 i 1888 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1888, 1889 i 1890, nastavlja granicom k.č. 1889 sa k.č. 1890 i 1892 i granica k.č. 1892 sa k.č. 1893, 1894 i 1895 do tromede k.č. 1892, 1895 i 2181/3 odakle pravolinijski presijeca ul. Safvet-bega Bašagića do tromede k.č. 1280/2, 1281 i 3448/3, nastavlja južno ul. Safvet-bega Bašagića granicom k.č. 3448/3 sa k.č. 1281, 1282 i 1283, zatim granicom k.č. 1283 i 1284 do tromede k.č. 1283, 1284 i 3424 odakle pravolinijski presijeca ul. Potok do tromede k.č. 1290, 1292 i 3424.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 1292 sa k.č. 1290, 1291 i 1293, zatim granicom k.č. 1294 sa 1293 i 1340,

granicom k.č. 1296 sa k.č. 1340 i 1295, granicom k.č. 1295 i 1298 do tromede k.č. 1295, 1298 i 1334 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1334, 1335 i 1336, nastavlja granicom k.č. 1336 sa k.č. 1335 i 1338/1, granicom k.č. 1338/2 sa k.č. 1338/1 i 1339/2 do tromede parcela k.č. 1338/2 i 1339/2, te presijeca ul. Očakatanum do tromede k.č. 1458, 1459 i 3425.

Linija dalje ide granicom k.č. 3425 sa k.č. 1459 i 1460, zatim granicom k.č. 1461 sa k.č. 1460, 1462, 1466 i 1471/2, granicom k.č. 1471/2 sa k.č. 1468, 1470 i 1478 i granicom k.č. 1472 i 1478 do tromede k.č. 1472, 1478 i 3426 odakle pravolinijski presijeca ul. Džinina do tromede k.č. 1530/1, 1531 i 3426, nastavlja južno ul. Džinina granicom k.č. sa k.č. 1530/1, 1530/2 i 1532, granicom k.č. 1533 sa k.č. 1532 i 1527, granicom k.č. 1527 sa k.č. 1535 i 1526, granicom k.č. 1526 sa k.č. 1523 i 1522 i granicom k.č. 1522 sa k.č. 1525 i 1524 do tromede k.č. 1522, 1524 i 3428 odakle presijeca pravolinijski ul. Miščina do tromede k.č. 1605, 1626 i 3428.

Sa ove tromede linija ide granicom k.č. 1626 sa k.č. 1605 i 1606, zatim granicom k.č. 1628 sa k.č. 1606 i 1625, granicom k.č. 1629 sa k.č. 1625 i 1624, granicom k.č. 1624 i 1630, zatim linija ide južno ul. Saburina granicom k.č. 1637 sa k.č. 1624, 1625, 1623/1, 1623/2 i 1622 do tromede k.č. 1622, 1621 i 1637 odakle pravolinijski presijeca ul. Saburina do tromede k.č. 1637, 1705/1 i 1712/3.

Linija nastavlja granicom k.č. 1705/1 sa k.č. 1712/3 i 1712/1 i granicom k.č. 1712/1 i 1712/2 pa do jugoistočnog ugla k.č. 1712/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Ploča do tromede k.č. 2392, 2396 i 3430/1 (raskrsnica ul. Ploča i Dizdareva), dalje ide granicom k.č. 2392 sa 3430/1 i 2401/1, granicom k.č. 2401/1 sa k.č. 2396, 2400 i 3432, granicom k.č. 3431 i 3432, granicom k.č. 2429 sa k.č. 3432, 2433 i 2432, granicom k.č. 2430/1 sa k.č. 2431/1 i 2461/1 i granicom k.č. 2461/1 i 2462/1 do tromede k.č. 2461/1, 2462/1 i 3435 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 2560, 2561 i 3435 (raskrsnica ul. Jekovac i Pod bedemom).

Sa ove raskrsnice granična linija ide jugozapadno ulicom Jekovac granicom k.č. 3435 sa k.č. 2560, 2559, 2558 i 2548/1, zatim granicom k.č. 2548/1 sa k.č. 2545/2, 2546 i 2547/1 i granicom k.č. 2547/1 sa k.č. 2547/2 i 2548/2 do tromede k.č. 2547/1, 2548/2 i 3444/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Bentbaša do tromede k.č. 3409/3, 3444/1 i 3452, nastavlja uzvodno desnom obalom Miljacke granicom k.č. 3452 sa 3409/3, 3409/2, 3409/4, 3409/1 i 3409/5 do tačke čije su koordinate Y=6535708.60 X=4857192.50, te ide pravolinijski do tromede k.č. 250, 255 i 2821, zatim granicom k.č. 255 sa k.č. 250, 251/1 i 251/2 i granicom k.č. 251/2 i 252 do tromede 251/2, 252 i 2755/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Podcarina do tromede k.č. 304/2, 306 i 2755/1 te nastavlja granicom k.č. 304/2 sa k.č. 2755/1 i 304/3 i granicom k.č. 304/4 sa k.č. 304/3 i 303 do tromede k.č. 303, 304/4 i 341.

Linija dalje pravolinijski presijeca ul. Veliki Alifakovac do tromede k.č. 295, 296/1 i 341, zatim granicom k.č. 341 sa k.č. 295 i 294 do tromede k.č. 291, 293 i 341 (raskrsnica ul. Veliki Alifakovac i Čeljugovići), odakle nastavlja jugozapadno ulicom Čeljugovići granicom k.č. 291 sa k.č. 293 i 286 do tromede k.č. 286, 291 i 287 (raskrsnica ul. Čeljugovići i Maguda) te ide sjeverozapadno ul. Maguda granicom k.č. 287 sa k.č. 512, 511, 510, 509, 507 i 508, zatim granicom k.č. 445 sa k.č. 508, 447 i 446/2 do tromede k.č. 445, 446/2 i 2754 odakle pravolinijski presijeca ul. Maguda do tromede k.č. 439/1, 440 i 2754.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 440 sa k.č. 439/1 i 438 do tromede k.č. 438, 440 i 2755/2 odakle ide sjeverno ul. Braće Morić granicom k.č. 2755/2 sa k.č. 440 i 441 do tromede k.č. 441, 443 i 2755/2, nastavlja pravolinijski do tromedi k.č. 364/2, 365/1 i 2755/2, zatim granicom k.č. 365/1 sa k.č. 364/2 i 364/1, granicom k.č. 366 sa 367 i 368/1, granicom k.č. 369 sa k.č. 368/1 i 370/1, granicom k.č. 373/2 sa 370/1 i 370/2,

granicom k.č. 372/2 sa k.č. 370/2 i 371 i granicom k.č. 371 i 372/1 do tromede k.č. 371, 372/1 i 2754.

Odavde linija ide pravolinijski do tromede k.č. 392, 401 i 2754 (raskrsnica ul. Alifakovac, Franjevačka i Megara), nastavlja jugozapadno ul. Franjevačka granicom k.č. 401 sa k.č. 392, 393, 391/1, 394, 395, 396, 397, 399/1, 399/2, 400/2, 402/2 i 402/1 do tromede k.č. 401, 402/1 i 2763 (raskrsnica ul. Franjevačka i Mehmeda Mujezinovića starijeg) dalje ide pravolinijski do tromede k.č. 1187, 1218 i 2763 i nastavlja zapadno ulicom Franjevačka granicom k.č. 2763 sa k.č. 1218, 1190, 1191, 1193, 1194/2, 2762, 1539, 1540, 1534, 1541, 1542, 1543, 1544, 1560/2, 1560/1 i 1560/3 do tromede k.č. 1560/3, 1561 i 2763 (raskrsnica ul. Franjevačka i Hendina).

Granična linija dalje ide južno ul. Hendina granicom k.č. 1560/3 i 1561 do tromede k.č. 1559, 1560/3 i 1561 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1561, 1562 i 1576 (raskrsnica ul. Hendina i Hulusina), nastavlja zapadno ul. Hulusina granicom k.č. 1562 sa k.č. 1576, 1575/1, 1575/4, 1575/2, 1574/2 i 1574/3, granicom k.č. 1563/2 sa k.č. 1574/3 i 1565, granicom k.č. 1565 sa k.č. 1564/2 i 1566, granicom k.č. 1566 sa k.č. 1567/2 i 1567/1 i granicom k.č. 2818/1 sa k.č. 1567/1 i 1568/2 do tromede k.č. 1568/2, 1569 i 2818/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Bistrik do tromede k.č. 185/2, 186 i 3824/1 (raskrsnica ul. Bistrik i Jediliri).

Sa ove tromede linija nastavlja zapadno ul. Jediliri granicom k.č. 185/2 i 186 i granicom k.č. 182 i 183 do tromede k.č. 182, 183 i 3786 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 32/1, 32/5 i 3786, te nastavlja jugozapadno i dalje ul. Jediliri granicom k.č. 3786 sa k.č. 32/5 i 32/1, zatim granicom k.č. 32/1 sa k.č. 36/2 i 34/1, granicom k.č. 33/2 sa k.č. 34/1, 33/3 i opet 34/1, granicom k.č. 34/1 sa k.č. 33/1 i 37/2, granicom k.č. 37/2 sa k.č. 41/2 i 39 i granicom k.č. 39 sa k.č. 37/1, 3783/2 i 3784/2 do tromede k.č. 39, 40/1 i 3784/2 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 785/1, 3783/2 i 3784/2 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Mjedenice).

Granična linija dalje ide granicom k.č. 785/1 sa k.č. 3784/2 i 784/2, granicom k.č. 784/2 sa k.č. 786 i 787, granicom k.č. 784/1 sa k.č. 787 i 788/2 i granicom k.č. 783 i 788/2 do tromede k.č. 783, 788/2 i 789 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 789, 790/1 i 790/2, nastavlja granicom 789 sa k.č. 790/1, 791 i 793, granicom k.č. 780 sa 793 i 794, granicom k.č. 776/1 sa k.č. 794, 775 i 773, granicom k.č. 765/2 sa k.č. 773 i 772, granicom k.č. 771/3 i 770/2, granicom k.č. 770/3 sa k.č. 770/2 i 770/1, granicom k.č. 766 sa k.č. 770/2 i 767, granicom k.č. 767 i 769/1 i granicom k.č. 768 sa k.č. 769/1, 761 i 754/1 do tromede k.č. 754/1, 768 i 3783/2 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Save Skarića).

Linija nastavlja zapadno ul. Hamdije Kreševljakovića granicom k.č. 754/1 sa k.č. 3783/2 i 3783/1, zatim granicom k.č. 3783/1 sa k.č. 923/3, 920/18, 921/2, 920/2, 920/1, 920/44, 3792/1, 919/1, 916, 915, 914, 911/1, 911/2, 908, 907, 906, 903, 902/1, 899, 898, 897, 896 i 892, dalje ide granicom k.č. 886 sa k.č. 892 i 887, granicom k.č. 884/1 sa k.č. 887 i 888, granicom k.č. 884/2 sa k.č. 888, 890, 889/1 i 889/3, granicom k.č. 884/1 sa k.č. 883/2, 880/2 i 880/1 do tromede k.č. 880/1, 884/1 i 3783/1 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Fehima efendije Čurčića), te nastavlja zapadno ul. Hamdije Kreševljakovića granicom k.č. 3783/1 sa k.č. 870, 869/1, 868/1, 867, 866, 864, 863, 857/2, 857/1 i 3792/1, zatim ul. Skenderija granicom k.č. 3794/1 sa k.č. 3792/1 i 1439/1 do tačke čije su koordinate Y=6533665.65 X=4856878.90.

Sa ove tačke linija ide pravolinijski do tromede k.č. 3794/1, 3823/1 i 3827/1 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Hamze Hume), nastavlja sjeverno ul. Hamze Hume granicom k.č. 3823/1 sa k.č. 3827/1 i 1222/1, granicom k.č. 1221 sa k.č. 1222/1 i 1175/1 do četveromede k.č. 1135, 1175/1, 1214/1 i 1221 (raskrsnica ul. Hamze Hume, Hiseta i Obala Kulina bana), te

nastavlja jugozapadno ul. Hiseta granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1135, 1137/3, 1137/1, 1138/1, 1136, 1133/1 i 1132/1, zatim granicom k.č. 1102 sa k.č. 1132/1, 1128/1, 1127, 1125/1, 1124/1, 1121, 1119/2, 1119/1, 1115/1, 1114/1, 1114/2, 1113/1, 1112/1, 1110, 1109/2, 1109/1, 1108/1, 1104/1 i 1103/1 do tačke čije su koordinate Y=6533239.38 X=4856910.59 odakle ide pravolinijski do najjužnije tačke k.č. 1211/1, dalje ide granicom k.č. 1211/1 sa k.č. 1102 i 1211/2 do tromede k.č. 867, 1211/1 i 1211/2 (raskrsnica ul. Kralja Tvrtka i Maršala Tita), te se ulicom Maršala Tita granicom k.č. 1211/2 sa k.č. 894, 896/1 i 1211/3 vraća na polaznu tačku u tromedi k.č. 900/1, 1211/2 i 1211/3 k.o. Sarajevo VII općina Centar Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) i time je zatvorena zona zaštite.

Površina zone zaštite je 1.363.816 m².

Prilog 2 – Zaštitni pojas nacionalnog spomenika

Granične katastarske parcele zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo su:

Novo Sarajevo

k.o. Novo Sarajevo I:

- dijelovi k.č. 3369/35, 4306, 4360 i 4338/1
- kompletne k.č. 3362/1, 3362/13, 3369/1, 3369/7, 3369/15, 3369/37, 3369/38, 3369/42, 3369/43 i 4357

k.o. Novo Sarajevo II:

- dijelovi k.č. 642, 3469/1 i 3504/1
- kompletne k.č. 84/6, 86/2, 86/4, 126, 132/1, 194/2, 195, 198, 200, 203/1, 505/1, 508/1, 509/1, 510/1, 511/2, 512/1, 514/1, 514/2, 515/1, 517/1, 518, 580/1, 580/2, 580/3, 585/1, 585/2, 585/3, 586, 590/1, 590/2, 594, 598/2, 599/2, 635/4, 635/6, 650/2, 650/4, 772/3, 775/3, 778/3, 779/3, 779/4, 779/5, 794/1, 794/3, 797, 805/2, 805/6, 805/9, 808/1, 808/2, 809/1, 809/2, 815/1, 3466/10, 3466/32, 3466/33, 3466/37, 3470, 3471 i 3472

Centar Sarajevo:

k.o. Sarajevo IV:

- dijelovi k.č. 1444, 2110/1, 2115, 2125/1 i 2126/1
- kompletne k.č. 522, 627, 630/1, 630/2, 631/1, 674, 1090/1, 1090/2, 1092, 1093, 1095/1, 1095/2, 1097, 1098, 1099, 1100, 1111, 1112, 1113, 1114/2, 1114/3, 1139/1, 1139/2, 1140/2, 1141, 1143, 1145/2, 1233, 1411, 1479, 1480/1, 1480/2, 1480/3, 1481/1 i 1482

k.o. Sarajevo VII:

- dijelovi k.č. 1204, 1205/1, 1206, 1210, 1219/2 i 4360
- kompletne k.č. 460, 461, 463/1, 463/2, 463/3, 467/5, 468/2, 473, 690, 732, 733, 734, 735, 737, 738, 762, 763/1, 765/2, 766, 767, 902/4, 902/15, 902/17, 902/18, 902/19, 902/20, 902/37, 902/38, 903/1, 912/1, 912/2, 913/1, 914/1, 914/2, 915/5, 1030, 1031/2, 1031/4, 1032/1, 1032/2, 1037, 1038/1, 1038/2, 1038/3, 1211/2, 1212/2, 1222/1 i 1223

k.o. Sarajevo VIII:

- kompletne k.č. 1050/2, 1153, 1154/1, 1154/7, 1154/10, 1154/13, 1168/1, 1341, 1342, 1343, 1345, 1347/1, 1347/3, 1348/1, 1350, 1351/1, 1352/1, 1353/1, 1353/2, 1355/1, 1356/1, 1356/5, 1357, 1524/1, 1530/1, 1531/1, 1532/1, 1532/3, 1536/1, 1536/3, 1538/1, 1538/4, 1539/1, 1542/1, 1558/1, 1559/1, 1561/1, 1562/1, 1563/1, 1564/1, 1564/2, 1598, 1641, 1642, 1645, 1648, 1650/1, 1650/4, 1656, 1657/3, 1659/1, 1659/3, 1661/1, 3790/6, 3793, 3818/4, 3818/6, 3818/11, 3818/18, 3818/27 i 3818/28

Stari Grad Sarajevo:

k.o. Sarajevo II:

- dijelovi k.č. 3119, 3415, 3416/1, 3418, 3419/1, 3424, 3425, 3429, 3443 i 3448/3
- kompletne k.č. 698, 701, 702, 705, 706, 709, 740, 743, 746, 747, 749, 751, 752/2, 750, 791, 793, 794, 798, 799, 803, 817, 820/1, 820/2, 822, 825/1, 828, 829, 830/3, 831, 832, 834, 877, 879, 880, 882/1, 886, 889, 890, 896, 897/1, 897/2, 898, 900, 902, 912, 913, 914, 916, 917, 1024, 1025, 1026, 1028, 1029, 1030, 1033, 1042, 1043, 1048, 1049, 1050, 1065, 1066/1, 1134/1, 1134/2, 1139/1, 1142, 1144, 1145, 1146, 1149, 1156, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196/1, 1196/2, 1201, 1203, 1205, 1207, 1208/1, 1208/2, 1215/1, 1215/2, 1216, 1218, 1219, 1220, 1230/1, 1230/2, 1231/1, 1231/2, 1232, 1233, 1245, 1246, 1247, 1274, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1330, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1798, 1799, 1800, 1801/1, 1801/2, 1833, 1834, 1835, 1837, 1839, 1844, 1846, 1855, 1856, 1863, 1864, 2401/1, 2429, 2430/1, 2462/1, 2558, 2559, 3256/1, 3256/2, 3276, 3304, 3416/1, 3421, 3430/1, 3431, 3435, 3442, 3444/1 i 3452

k.o. Sarajevo III:

- dijelovi k.č. 1547, 1687, 2165/1, 2172, 2173 i 2181/3
- kompletne k.č. 679/1, 681, 683/1, 687, 688, 956, 958, 962, 964, 971/1, 972, 974, 977, 979, 980/2, 980/3, 982, 983, 986, 988, 990, 992, 993, 1001, 1002/2, 1004, 1009, 1010, 1012, 1014, 1015, 1051, 1056, 1057, 1067/3, 1072, 1073, 1075, 1077/2, 1080, 1081/1, 1081/2, 1083, 1084/2, 1085, 1086, 1087, 1530/1, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1560, 1571, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577/2, 1579, 1694, 1701/1, 1703, 1705, 1818, 1819, 1826, 1828/1, 1828/2, 1827/1, 1827/2, 1866, 1868, 1870, 1880, 2171 i 2178/2

k.o. Sarajevo IX:

- dijelovi k.č. 653/1, 663/1, 2765 i 2779/2
- kompletne k.č. 268/1, 269/1, 269/3, 272/1, 278, 519, 520/1, 520/2, 521, 522, 523, 524, 525, 526/1, 526/2, 532, 547, 550, 552/1, 553/2, 554, 648/1, 649/1, 662/1, 1129, 1130/1, 1132, 1133, 1138/1, 1140, 1437, 1735, 1739, 1741, 2766, 2779/3, 2787/1, 2788, 2789/1, 2789/4, 2794, 2795/1, 2795/2, 2795/3, 2796, 2808, 2809, 2810, 2813/1, 2813/4 i 2821

k.o. Sarajevo X:

- dio k.č. 2182/1
- kompletne k.č. 1528/1

k.o. Sarajevo XIII:

- dijelovi k.č. 3786, 3788 i 3824/1
- kompletne k.č. 65/1, 65/2, 65/3, 66/1, 66/2, 67/2, 69/1, 69/2, 99, 100, 102, 106/1, 108, 109, 275, 278, 279, 280, 281, 283, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 296, 297, 302, 429, 430, 431/1, 431/2, 433, 435, 438/2, 440, 441/1, 441/2, 442/1, 444/1, 476, 477, 478/1, 478/2, 479, 493, 494/1, 494/2, 495/2, 743, 750, 1195/3, 3818/3, 3819/1, 3819/2, 3822/1, 3822/2 i 3823/2

Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromede k.č. 3355/1, 3355/12 i 4360 k.o. Novo Sarajevo I općina Novo Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) te nastavlja istočno ulicom Zmaja od Bosne granicom k.č. 4360 sa k.č. 3355/12, 3355/14, 3355/9, 3355/10 i 1029/1 do tromede k.č. 1029/1, 1211/2 i 4360 (raskrsnica ul. Halida Kajtaža i Zmaja od Bosne), dalje ide granicom k.č. 1029/1 sa k.č. 1211/2 i 1038/2, granicom k.č. 1029/2 sa k.č. 1038/3, 1031/4, 1037, 1031/2, 1032/1, 1030, 1032/2 i 1212/12 do tromede k.č. 1029/2, 1210/1 i 1212/12 (raskrsnica ul. Halida Kajtaža i Put života), odakle

nastavlja istočno ulicom Put života granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 902/17, 902/15, 902/18, 902/19, 902/20, 902/4, 902/38 i 902/37 do tromede k.č. 902/23, 902/37 i 1210/1. Sa ove tromede linija presijeca ulicu Put života pravolinijski do tromede k.č. 903/1, 920/12 i 1210/1 odakle ide granicom k.č. 903/1 sa k.č. 920/12, 920/11, 920/10, 920/9, 920/8, 922, 921/2, 966, 923, 919, 917, 916, 903/2 i 1209 do tromede k.č. 903/1, 1209 i 1207 (raskrsnica ul. Kalemova i Avde Jabučice), te nastavlja istočno ulicom Avde Jabučice granicom k.č. 1207 sa k.č. 915/5, 914/1, 914/2, 913/1, 912/2 i 912/1 do tromede k.č. 912/1, 1206 i 1207 (raskrsnica ul. Avde Jabučice i Goruša) odakle presijeca ulicu Goruša do tromede k.č. 689, 690 i 1206.

Sa ove tromede nastavlja granicom k.č. 689 i 690 do tromede k.č. 689, 690 i 1205/1, odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 732, 739 i 1205/1 (raskrsnica ul. Odobašina i Mostarska), te nastavlja istočno ul. Mostarska granicom k.č. 739 sa k.č. 732, 733, 734, 735, 737 i 738, te pravolinijski presijeca ul. Tepčašina do tačke na granici k.č. 767 i 1204 čije su koordinate Y=6533444.93 X=4857315.93.

Granična linija dalje ide granicom k.č. 1204 sa k.č. 767, 766, 765/2, 762 i 763/1, nastavlja granicom k.č. 763/1 sa parcelama 484/2, 483, 747/2, 474/1 i opet 474/2, granicom k.č. 473 sa k.č. 474/2 i 470/2, granicom k.č. 476/5 sa k.č. 470/2 i 469, granicom k.č. 469 sa k.č. 468/2 i 460, granicom k.č. 459/1 i 460 i granicom k.č. 454 sa k.č. 460 i 461 do tromede k.č. 454, 461 i 440 (raskrsnica ul. Mice Todorović i Prusačka). Linija nastavlja granicom k.č. 440 sa k.č. 461, 463/3, 463/1 i 463/2 do tromede parcela 440, 463/2 i 1219/2 (raskrsnica ul. Prusačka i Alipašina), ide pravolinijski do tromede parcela 1482, 1496 i 2126/1 (raskrsnica ul. Alipašina i Sutjeska), te nastavlja sjeverno ul. Alipašina granicom k.č. 2126/1 sa k.č. 1482, 1481/1, 1480/1 i 1480/2 do tromede k.č. 1480/2, 2126/1 i 2135 (raskrsnica ul. Alipašina i Koševo), produžava istočno ul. Koševo granicom k.č. 2135 sa 1480/2, 1479 i 1480/3, zatim granicom k.č. 1649 sa k.č. 1480/3 i 2116/1 i granicom k.č. 2124/1 sa k.č. 2116/1 i 1437/1 do četveromede k.č. 1437/1, 1437/2, 2104 i 2124/1 (raskrsnica ul. Koševo, Bolnička i Patriotske lige).

Sa ove tromede linija dalje ide južno ul. Koševo granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1437/1, 1439 i 1440 do tromede k.č. 1411, 1440 i 2116/1 (raskrsnica ul. Koševo i Gabelina), nastavlja istočno ul. Gabelina granicom k.č. 1411 sa k.č. 1440, 1433/1, 1433/11, 1412/2, 1412/1, 1414/2, 1415/3, 1415/1 i 1418/1 do tromede k.č. 1411, 1418/1 i 2115 (raskrsnica ul. Gabelina, Avde Sumbula i Čekaluša), odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 955/1, 955/2 i 2115, te produžava jugoistočno ul. Čekaluša granicom k.č. 2115 sa k.č. 955/1, 958, 976, 977/1, 974/3, 978/2, 978/6, 978/4, 981/1, 983, 984, 985, 986, 987/1, 987/2, 988, 989/2, 989/1 i 2108 do tromede k.č. 1090/1, 2108 i 2115 (raskrsnica ul. Čekaluša, Bjelave i Džidžikovac).

Linija nastavlja granicom k.č. 2108 sa k.č. 1090/1 i 1090/2, granicom k.č. 1089/1 sa 1090/2 i 1090/1, granicom k.č. 1091/2 sa k.č. 1090/1 i 1092, granicom k.č. 1093 sa k.č. 1094 i 2114/2, granicom k.č. 2114/2 sa k.č. 1095/2 i 1095/1, granicom k.č. 1103 sa k.č. 1095/1, 1096, 1097, 1098 i 1099, granicom k.č. 1101 sa k.č. 1099, 1100 i 1111, granicom k.č. 1111 sa k.č. 1102, 1107, 1108 i 1110, granicom k.č. 1112 sa k.č. 1110 i 1116, granicom k.č. 1113 sa k.č. 1116 i 1115, granicom k.č. 1115 sa k.č. 1114/3 i 1114/2, granicom k.č. 1117 sa k.č. 1114/2, 2115 i 1139/1, granicom k.č. 1136/3 sa k.č. 1139/1 i 1139/2, granicom k.č. 1136/1 sa k.č. 1139/2, 1140/2 i 1141, granicom k.č. 1142/2 sa k.č. 1141 i 1143 i 1144 i granicom k.č. 1142/1 i 1144 do tačke čije su koordinate Y=6534110.46 X=4857549.54.

Sa ove tačke linija presijeca ul. Ludviga Kube do tromede k.č. 1144, 1145/2 i 1146/1 odakle ide granicom k.č. 1145/2 sa k.č. 1146/1, 1145/1 i 1180, zatim granicom k.č. 1180 sa k.č. 1145/2 i 1233 do tromede k.č. 1180, 1181/3 i 1233 (raskrsnica ul.

Dola i Mejtaš), nastavlja istočno ul. Mejtaš granicom k.č. 1233 sa k.č. 1181/3, 1206, 1231/1, 1231/2, 1232 i 2113/1 do tromede k.č. 626, 627 i 2113/1 (raskrsnica ul. Mejtaš, Sepetarevac i Ivana Cankara).

Linija nastavlja sjeverno ul. Sepetarevac granicom k.č. 2113/1 sa k.č. 627, 630/1, 630/2, opet 630/1, 631/1 i 674 do tromede k.č. 631/1, 674 i 2113/1 (raskrsnica ul. Sepetarevac i Hadži-Sulejmanova), dalje ide istočno ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 674 sa k.č. 702, 701, 700/1, 700/2, opet 700/1, 695/1, 694, 693, 692, 691, 690, 689/1, 683, 682/2, 682/3, 682/1, 676/1 i 675/1 do tromede k.č. 674, 675/1 i 2110/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 510/1, 522 i 2110/1 (raskrsnica ul. Hadži-Sulejmanova i Sarač-Ismailova), te nastavlja ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 522 sa k.č. 510/1, 511, 514, 515/1, 516, 518 i 521 do tromede k.č. 521, 522 i 2125/1.

Sa ove tromede linija presijeca ul. Pehlivanuša do tromede k.č. 1515, 1528/1 i 1528/2, nastavlja ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 1528/1 sa k.č. 1515, 1516/2, 1516/3, 1517/1, 1517/2, 1518, 1519/1, 1519/2, 1526, 1521/1, 1529 i 2178/1, granicom k.č. 2178/1 i 2178/2 do tromede k.č. 2173, 2178/1 i 2178/2 (raskrsnica ul. Hadži-Sulejmanova, Muse Čazima Čatića, Karpuzova, Čadordžina i Mehmeda Hlandžića), zatim granicom k.č. 2173 sa k.č. 2178/2 i 1530/1, granicom k.č. 1530/1 sa k.č. 1530/2, 1530/3 i 1531 do tromede k.č. 1530/1, 1531 i 1547 odakle presijeca ul. Braće Eškenazi do tromede k.č. 1547, 1704/2 i 1705.

Linija nastavlja granicom k.č. 1704/2 sa k.č. 1705, 1708 i 1701/1, zatim granicom k.č. 1694 sa k.č. 1702/2, 1702/1 i opet 1702/2 do tromede k.č. 1687, 1694 i 1702/2 odakle pravolinijski presijeca ulicu Sunulah Efendije do tromede k.č. 1568/2, 1571 i 1687, nastavlja granicom k.č. 1571 i 1568/2, granicom k.č. 1573 sa k.č. 1567/2 i 1566, granicom k.č. 1574 i 1566, granicom k.č. 1575 sa k.č. 1565/2 i 1564/2, granicom k.č. 1576 sa k.č. 1564/2 i 1563/6, granicom k.č. 1560 sa k.č. 1563/2, 1563/1, 1558 i 1559, granicom k.č. 1559 sa k.č. 1577/2, 1579 i 1555, granicom k.č. 1558 sa k.č. 1555 i 1554 i granicom k.č. 1550 sa k.č. 1554, 1553, 1552 i 1551 do tromede k.č. 1550, 1551 i 2173.

Sa ove tromede linija presijeca ulicu Čadordžina pravolinijski do tromede k.č. 1087, 1450 i 2173 odakle ide granicom k.č. 1087 sa k.č. 1450 i 1088, granicom k.č. 1088 sa k.č. 1086, 1085, 1084/2, 1083 i 1081/1, granicom k.č. 1076 sa k.č. 1081/1, 1081/2, 1079, 1077/2, 1075 i 1073, granicom k.č. 1064 sa k.č. 1073, 2173, 1072, 1067/3 i 1067/1, granicom k.č. 1067/1 sa k.č. 1065 i 1064, granicom k.č. 1057 sa k.č. 1064 i 1059/2, granicom k.č. 1056 sa k.č. 1059/2 i 2172 i granicom k.č. 1051 i 2172 do tromede k.č. 1051, 2172 i 2173 (raskrsnica ul. Čadordžina-dva kraka), te presijeca pravolinijski ulicu Čadordžina do tromede k.č. 615/1, 616 i 2172.

Sa ove tromede linija nastavlja istočno ul. Čadordžina granicom k.č. 2172 sa k.č. 616, 618, 619, 620, 621, 622, 637, 638, 639, 640/1, 640/2, 643, 644, 668, 669, 670, 671 i 672/1 do tromede k.č. 672/1, 2165/1 i 2172 (raskrsnica Čadordžina i Logavina) odakle pravolinijski ide do četvermede k.č. 986, 987, 2165/1 i 2171, dalje ide granicom k.č. 987 sa k.č. 986, 990 i 992, granicom k.č. 989 sa k.č. 992, 982 i 988, granicom k.č. 984 sa k.č. 983 i 679/1, granicom k.č. 680 sa k.č. 679/1 i 681, granicom k.č. 682 sa k.č. 681, 683/1 i 683/3, granicom k.č. 684 sa k.č. 683/3 i 687, granicom k.č. 685 sa k.č. 687 i 688, granicom k.č. 688 sa k.č. 690/1 i 690/2, granicom k.č. 957 sa k.č. 956 i 958, granicom k.č. 958 sa k.č. 959 i 963/1, granicom k.č. 963/1 i 964, granicom k.č. 964 sa k.č. 966 i 969, granicom k.č. 969 sa k.č. 971/1 i 972, granicom k.č. 972 sa k.č. 973, 974 i 975, granicom k.č. 974 sa k.č. 975 i 978, granicom k.č. 981/1 sa k.č. 977, 979 i 980/3, granicom k.č. 981/2 sa k.č. 980/3, 980/2 i 993, granicom k.č. 993 sa k.č. 994 i 1000, granicom k.č. 1001 sa k.č. 1000 i 1006/3, granicom k.č. 1006/2 sa k.č. 1002/2 i 1004, granicom k.č.

1007 sa k.č. 1004, 1009 i 1010, granicom k.č. 1013 sa k.č. 1010, 1012 i 1014 i granicom k.č. 2170/1 sa k.č. 1014, 1015 i 2171 do tromede k.č. 2170/1, 2171 i 1818 (raskrsnica ul. Sagrdžije i Pirin brijeg).

Granična linija nastavlja granicom k.č. 1818 sa k.č. 2170/1, 1822 i 1820, granicom k.č. 1820 sa k.č. 2171 i 1819, granicom k.č. 1825 sa k.č. 1819, 2171 i 1826, granicom k.č. 1826 sa k.č. 1830/1, 1830/2 i 1829, granicom k.č. 1828/1 sa k.č. 1829 i 1842, granicom k.č. 1842 sa k.č. 1828/2, 1828/1, 1827/2, 1827/1, 2171, 1866 i 1865, granicom k.č. 1865 sa k.č. 1864/1 i 1867, granicom k.č. 1867 sa k.č. 1866, 2171, 1868 i 1870, granicom k.č. 1871 sa k.č. 1870 i 1869, granicom k.č. 1878/2 sa k.č. 1869 i 1880 i granicom k.č. 1880 sa k.č. 1878/1 i 1878/3 do tromede k.č. 1878/3, 1880 i 2181/3 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1273, 3424 i 3448/3 (raskrsnica ul. Safvet-bega Bašagića i Hasana Kaimije).

Sa ove tromede linija dalje ide sjeveroistočno ul. Hasana Kaimije granicom k.č. 3424 sa k.č. 3448/3, 1274, presijeca pravolinijski do k.č. 1305, zatim k.č. 1306, 1307, 1308, 1309, 1330, 1230/1, 1230/2, 1220, 1231/2 i 1233, zatim granicom k.č. 1213 sa k.č. 1233, 1231/1, 1232 i 1219, granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1219, 1218 i 1216, granicom k.č. 1214/2 sa k.č. 1216 i 1215/2, zatim granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1215/1, 1201 i 1203, granicom k.č. 1203 sa k.č. 1211 i 1210, granicom k.č. 1209 sa k.č. 1205 i 1208/1 i granicom k.č. 3424 sa k.č. 1208/1, 1208/2 i 1207 do tromede k.č. 1207, 3424 i 3425 (raskrsnica ul. Hasana Kaimije i Očakdanum), odakle pravolinijski presijeca ulicu Očakdanum do tromede k.č. 1196/1, 1196/2 i 3425. Sa ove tromede linija nastavlja sjeverno ulicom Očakdanum granicom k.č. 3425 sa k.č. 1196/2, 1195, 1194, 1193 i 1192 do tromede k.č. 1149, 1192 i 3425 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1245, 1247 i 3425, te ide granicom k.č. 1245 i 1247 do tromede k.č. 1245, 1247 i 3448/3, zatim granicom k.č. 3448/3 sa k.č. 1246, 3425, 1147 i 1146, granicom k.č. 1138/1 sa k.č. 1146, 1145 i 1144, granicom k.č. 1144 sa k.č. 1137 i 1141, granicom k.č. 1141 sa k.č. 1142, 1156 i 1139/1, granicom k.č. 1140 sa k.č. 1139/1, 1134/2 i 1134/1, granicom k.č. 1134/1 sa k.č. 1136 i 1133 i granicom k.č. 1156 sa k.č. 1133, 1131/1, 1131/2 i 3448/3 do tromede k.č. 1156, 3423 i 3448/3 (raskrsnica ul. Arapova i Safvet-bega Bašagića).

Sa ove raskrsnice granična linija dalje ide sjeverno ulicom Safvet-bega Bašagića granicom k.č. 3423 sa k.č. 1156, 1024, 1025, 1026, 1028, 1029, 1030 i 1033 do tromede k.č. 1033, 1044 i 3423 (raskrsnica ul. Safvet-bega Bašagića i Fojnička), te nastavlja granicom k.č. 1044 sa k.č. 1033 i 1042, zatim granicom k.č. 1045 sa k.č. 1042, 1043 i 1033, granicom k.č. 1033 sa k.č. 1046/1 i 1084/3, granicom k.č. 1048 i 1067/9, granicom k.č. 1066/1 sa k.č. 1067/1, 1067/4 i 1067/10, granicom k.č. 1067/10 sa k.č. 1065 i 1049 i granicom k.č. 1049 sa k.č. 1063 i 1051 do tromede k.č. 1033, 1049, 1051 i 3421 (raskrsnica ul. Fojnička i Grlićića brdo), odakle nastavlja sjeveroistočno ulicom Grlićića brdo granicom k.č. 1051 sa k.č. 3421 i 1050 do tromede k.č. 150, 1051 i 3419/1.

Granična linija dalje pravolinijski presijeca ulicu Grlićića brdo do tromede k.č. 696, 698 i 3419/1, te nastavlja granicom k.č. 698 sa k.č. 696, 694 i 695, zatim granicom k.č. 701 sa k.č. 695 i 712, granicom k.č. 702 sa k.č. 712 i 711, granicom k.č. 705 sa k.č. 711, 710 i 707, granicom k.č. 881 sa k.č. 882/1 i 886, granicom k.č. 886 sa k.č. 893/1 i 891, granicom k.č. 891 sa k.č. 889, 917, 916 i 890, granicom k.č. 890 sa k.č. 893/1 i 892/2, granicom k.č. 892/2 sa k.č. 914, 913, 912 i 902, granicom k.č. 893/1 sa k.č. 902, 900, 898, 897/2, 897/1 i 896, granicom k.č. 881 sa k.č. 880, 879 i 877, granicom k.č. 708 sa k.č. 877, 706 i 709, granicom k.č. 709 sa k.č. 710 i 742, granicom k.č. 740 sa k.č. 742 i 744, granicom k.č. 744 sa k.č. 743 i 747, granicom k.č. 748 sa k.č. 747, 746 i 749, granicom k.č. 752/1 sa k.č. 749, 751, 752/2,

opet 751 i 750 i granicom k.č. 3418 sa k.č. 750 i 751 do tromede k.č. 751, 749 i 3418.

Sa ove tromede linija pravolinijski presijeca ulicu Vinograd do tromede k.č. 816/1, 817 i 3418, nastavlja granicom k.č. 816/1 sa k.č. 817, 820/1, 820/2, 822, 825/1, 828, 829, 830/1, 831, 834, 832 i 3429 do tromede k.č. 814/1, 816/1 i 3429 (raskrsnica ul. Vinograd i Sumbul česma), odakle pravolinijski presijeca ulicu Vinograd do tromede k.č. 1789, 1790 i 3429, te ide jugoistočno ul. Vinograd granicom k.č. 3429 sa k.č. 1790, 1791, 1792, 1793, 1798, 1799, 1800, 1801/2, 1801/1 i 3416/1 do tromede k.č. 807, 3416/1 i 3429 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Vinograd) i nastavlja sjeveroistočno ul. Bakije sokak granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 807, 808, 806, 805, 804, 790 i 784 i granicom k.č. 784 sa k.č. 803, 799, 798, 794, 791 i 793 do tromede k.č. 784, 793 i 3416/1 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1912, 3415 i 3416/1 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Strošići).

Sa ove tromede linija nastavlja granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 1912 i 1865, zatim granicom k.č. 1865 sa k.č. 1863 i 1864, granicom k.č. 1866 sa k.č. 1864, 1856, 1855, 1846, 1844, 1839, 1837, 1835, 1834, 1833 i 3416/1, granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 1868, 1870, 1871, 1872, 1873 i 1875 do tromede k.č. 1875, 3415 i 3416/1 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Strošići) odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 2024, 2026 i 3415, te nastavlja jugozapadno ul. Bakije sokak granicom k.č. 3415 sa k.č. 2026, 2027 i 2028, zatim granicom k.č. 3430/1 sa k.č. 3434, 2382, 2383, 2384, 2388, 2389, 2391, 2390, 2394/2, 2394/3, 2393, 2396 i 2392, granicom k.č. 2401/1 sa k.č. 2392, 2396, 2400 i 3432, granicom k.č. 3432 sa 3431 i 2429, granicom k.č. 2429 sa k.č. 2433 i 2432, granicom k.č. 2430/1 sa k.č. 2432, 2431/1 i 2461/1, granicom k.č. 2461/1 i 2462/1 do tromede k.č. 2461/1, 2462/1 i 3435 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 2560, 2561 i 3435 (raskrsnica ul. Jekovac i Pod bedemom).

Granična linija dalje ide granicom k.č. 2560 sa k.č. 3435, 2559 i 2558, zatim granicom k.č. 2558 sa k.č. 2561 i 2575 do četveromede k.č. 2558, 2775, 2576/1 i 3442 (raskrsnica ul. Pod bedemom i Bijela česma), nastavlja jugoistočno ulicom Pod bedemom granicom k.č. 3442 sa k.č. 2576/1, 2585, 2586, 2591/2, 2587, 2588, 3441 i 2633, granicom k.č. 3443 sa k.č. 2633, 2635/1, 2635/2, 2636, 2637, 2638, 3440, 2680, 2681 i 2683 do tromede k.č. 2683, 2684 i 3443 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 3105, 3119 i 3443 (raskrsnica ul. Pod bedemom i Mehmed-agina), te produžava jugoistočno ul. Pod bedemom granicom k.č. 3119 sa k.č. 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3115, 3117 i 3118 do najjužnije tačke k.č. 3118 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 3119, 3277 i 3304.

Sa ove tromede linija nastavlja granicom k.č. 3277 sa k.č. 3304 i 3276, zatim granicom k.č. 3256/1 sa k.č. 3279, 3255, 710, 711, 712 i 713/1, granicom k.č. 3256/2 i 713/2, granicom k.č. 3444/1 i 945/2, granicom k.č. 3452 i 957, granicom k.č. 2821 sa k.č. 2822 i 663/1 i granicom k.č. 662/1 i 663/1 do tromede k.č. 661/1, 662/1 i 663/1 odakle pravolinijski ide na tromedu k.č. 649/1, 653/1 i 667/1 odakle nastavlja granicom k.č. 649/1 i 667/1 do tromede k.č. 649/1, 667/1 i 2779/2 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Alije Bejtića).

Granična linija dalje ide zapadno ulicom Put Mladih muslimana granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 649/1, 2779/3, opet 649/1, 648/1, 268/1, 269/1, 269/3, 272/1 i 278, granicom k.č. 2783 sa k.č. 278, 521, 522, 520/1, 520/2, 523, 519, 524, 525, 526/2, 526/1 i 532, granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 532, 554, 553/2, 552/1, 550 i 547, granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 2787/1, 2788, 2789/1, 1129, 2789/4, 2789/3, 1130/1, 1132, 1133, 1140, 1138/1, 2794, 2795/1, 2795/3, 2795/2, opet 1130/1, 2796, 1437, 2766, 2765, 2779/2, 2813/1, 2810, 2809, 2808, opet 2813/1 i 2813/4 do zapadnog ugla k.č. 2813/4 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1785, 1739 i 2765, dalje ide granicom k.č. 2765 sa k.č. 1739 i 1741 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Bistrik) do tromede

k.č. 1741, 2765 i 2818/1 odakle pravolinijski presijeca ulicu Bistrik do jugoistočnog ugla k.č. 217/8, te nastavlja granicom k.č. 3824/1 sa k.č. 217/8, 3787/1, zatim granicom k.č. 3815 sa k.č. 3787/1, 476, 477, 478/1 i 478/2 i granicom k.č. 3814/1 sa k.č. 478/2, 479, 493, 494/1, 494/2, 495/2, 444/2, 442/1, 441/1, 441/2, 440, 438/2, 433, 431/2, 431/1, 430, 429 i 435 do tromede k.č. 282, 435 i 3814/1 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Terzibašina).

Sa ove tromede linija ide sjeverozapadno ulicom Tale Ličanina granicom k.č. 282 sa k.č. 435, 278, 279, 280, 281, 275, 283, 289, 290, 291, 292 i 293 do tromede k.č. 282, 293 i 3788 (raskrsnica ul. Tale Ličanina i Brdo džamija), nastavlja sjeveroistočno ulicom Brdo džamija granicom k.č. 3788 sa k.č. 293, 294, 296 i 297 do tromede k.č. 297, 302 i 3788 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 109, 305 i 3788, te nastavlja granicom k.č. 305 sa k.č. 109 i 108, te granicom k.č. 105 sa k.č. 106/1 i 102, granicom k.č. 101 sa k.č. 102, 107, 100 i 99 do tromede k.č. 99, 101 i 3786 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 69/1, 69/2 i 3786.

Granična linija dalje ide istočno ulicom Put Mladih muslimana granicom k.č. 3818/2 sa k.č. 69/1, 69/2, 67/2, 66/2, 66/1, 65/3, 3818/3, 65/1, 3823/2, 3819/1, 3819/2, 750, 1195/3 i 3822/2, zatim granicom k.č. 3818/1 sa k.č. 3822/2, 1168/3, 1168/1, 3818/11, 1154/1, 1154/7, 3818/27, opet 1154/1, 1154/13, ponovo 1154/1, 1153, 1150/2, 3818/18, 1353/2, 1353/1, 1355/1, 1356/1, 1356/5, 1352/1, 1357, 1351/1, 1350, 1348/1, 1347/3, 1347/1, 1345, 1343, 1342, 1341, 3790/6, 3793, 1530/1, 1531/3, 1532/3, opet 1531/3, 1532/1, 1536/1, 1536/3, 1538/4, 1538/1, 1524/1, 1539/1, 1542/1, 3818/6, 1558/1, 1559/1, 1561/1, 1562/1, 1563/1, 1564/2, 1564/1, 1598, 3818/4, 1641, 1642, 1645, 1648, 1650/1, 1650/4, 1656, 1657/3, 1659/3, 1659/1, 1661/1 i 3472, granicom k.č. 3466/8 sa k.č. 3472, 195, 194/2, 199/1, 200, 203/1, 505/1, 508/1, 509/1, 510/1, 511/1, 3466/37, 512/1, 514/2, 518, 517/1, 515/1, 3471, 805/9, 815/1, 805/6, 805/2, 3466/10, 3466/33, 809/2, 809/1, 808/2, 808/1, 779/5 i 3466/32 i granicom k.č. 3466/41 sa k.č. 779/4 i 778/3 do tromede k.č. 778/3, 3466/7 i 3466/41 (podvožnjak Radničke ulice ispod Puta Mladih muslimana).

Sa ove tromede linija dalje ide sjeverozapadno ulicom Radnička granicom k.č. 778/3 sa k.č. 3466/7 i 775/1, zatim granicom k.č. 775/1 i 775/3, granicom k.č. 778/2 i 778/3, granicom k.č. 772/2 sa k.č. 772/3, 642, 650/2 i 650/4 i granicom k.č. 650/3 i 650/4 do tromede k.č. 650/3, 650/4 i 642 odakle pravolinijski presijeca ulicu Splitska do tromede k.č. 794/1, 794/3 i 642, nastavlja sjeveroistočno ulicom Splitska granicom k.č. 642 sa k.č. 794/3, 794/1, 797, 580/1, 580/2, 580/3, 585/3, 585/1, 586, 590/1, 590/2, 594, 598/2, 599/2, 3470, 635/4 i 635/6 do sjeverozapadnog ugla k.č. 635/6 (raskrsnica ul. Splitska i Zagrebačka) odakle ide pravolinijski do četveromede k.č. 84/5, 84/6, 86/4 i 3469/1 (raskrsnica ul. Zagrebačka i Grbavička) te nastavlja sjeverno ulicom Grbavička granicom k.č. 84/5 sa k.č. 84/6, 87/1, 126 i 132/1, granicom k.č. 132/1 i 46/1 do tromede k.č. 46/1, 132/1 i 3504/1.

Sa ove tromede linija nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 1222/1, 3504/1 i 4359 i ide granicom k.č. 1222/1 i 4359 do četveromede k.č. 1222/1, 1223, 4357 i 4359, zatim granicom k.č. 4357 sa k.č. 4359 i 4339/1, granicom k.č. 4339/1 sa k.č. 3369/15, 3369/7, 3369/42, 3369/43 i 3369/1, granicom k.č. 3369/36 sa k.č. 3369/1, 3369/38 i 3369/37 do tromede k.č. 3369/36, 3369/37 i 3369/35 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 3362/13, 3365/4 i 3369/35, dalje ide granicom k.č. 3362/13 sa k.č. 3365/4, 3365/3 i 3362/14 i granicom k.č. 3362/1 sa k.č. 3362/14, 3365/2 i 4338/2 odakle se pravolinijski vraća na polaznu tačku u tromedi k.č. tromede k.č. 3355/1, 3355/12 i 4360 k.o. Novo Sarajevo I općina Novo Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) i time je zatvoren zaštitni pojas.

Površina zaštitnog pojasa je 2.140.201 m².

Prilog 3 – Popis pojedinačnih nacionalnih spomenika i dobara upisanih na Privremenu listu nacionalnih spomenika u obuhvatu nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo

Proглашeni nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine

Red. broj	Naziv odluke – spomeniku koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
1.	Historijska građevina – Stari jevrejski hram (Il Kal Grandi Veliki Iram, ili Il Kal Vježu – Stari hram, ili Stara sinagoga) u Sarajevu	33/04, 48/13
2.	Graditeljska cjelina – Čekreklinica (Čekrekli Mustahidinova) džamija sa dućanima u Sarajevu	84/05, 48/13, 77/19
3.	Graditeljska cjelina – Ferhadija džamija u Sarajevu	84/05, 48/13
4.	Graditeljska cjelina – Careva džamija u Sarajevu	63/06, 48/13
5.	Historijska građevina – Latinska čuprija u Sarajevu	14/05, 48/13
6.	Arheološko područje – ostaci Tašihana u Sarajevu	100/07, 48/13, 67/16
7.	Historijski spomenik – Šeh-čehajina čuprija u Sarajevu	2/06, 48/13, 54/20
8.	Historijska građevina – Despića kuća u Sarajevu	99/06, 48/13, 54/20
9.	Prirodno-graditeljska cjelina – Isa-begova zavija u Sarajevu	29/05, 48/13
10.	Graditeljska cjelina – Brusa bezistan (Rustem-pašin bezistan, Mali bezistan) sa dućanima u Sarajevu	18/07, 90/07, 48/13, 27/20
11.	Historijski spomenik – Sahat-kula u Sarajevu	99/06, 48/13, 76/19
12.	Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begov bezistan sa dućanima u Sarajevu	18/07, 20/08, 48/13, 51/17, 27/20
13.	Historijska građevina – Bačaršijska (Havadže Duraka) džamija u Sarajevu	42/07, 48/13
14.	Graditeljska cjelina – Stara pravoslavna crkva (Crkva svetih arhđela Mihaila i Gavriila) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.9.2.5-48/20-47 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	53/08, 24/10, 48/13
15.	Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova medresa sa mjestom i ostacima Hanikaha u Sarajevu	42/07, 48/13, 64/20
16.	Historijska građevina – Gradska vijećnica u Sarajevu	88/07, 48/13, 20/19
17.	Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova džamija u Sarajevu <i>Ispisnica Odluke, broj 04.1.2.5-48/20-4 od 15.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	105/06, 48/13, 27/20
18.	Graditeljska cjelina – Hadžimuratovića Daire (Velike Daire) u Sarajevu	3/08, 48/13
19.	Graditeljska cjelina – Konak u Sarajevu	19/08, 48/13
20.	Graditeljska cjelina – Hotel Stari Grad (nekadašnji han Gazi Husrev-begovog vakufa, Hotel Gazi) i stambeni objekat Kačić u Sarajevu	94/09, 48/13, 4/20
21.	Mjesto i ostaci historijske građevine – Firuz-begov hamam u Sarajevu	100/08, 48/13, 68/20
22.	Historijski spomenik – Careva čuprija u Sarajevu	36/09, 46/12, 48/13, 10/20
23.	Graditeljska cjelina – Kazandžilik, Male Daire i Luledžina ulica u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.2.2.5-48/20-46 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	25/11, 97/11, 48/13
24.	Arheološko područje – Al Mejdani u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 09.2.5-48/20-46 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	29/06, 48/13
25.	Graditeljska cjelina – Hastabana (zgrada Vakuške bolnice) u Sarajevu	3/08, 48/13
26.	Historijska građevina – Zgrada Srpskog kulturno-prosvjetnog društva "Prosvjeta" u Sarajevu	79/09, 48/13, 52/20
27.	Historijska građevina – Katedrala (Katedrala crkva Srca Isusova) u Sarajevu	2/06, 48/13
28.	Historijska građevina – Pravoslavna Mitropolija u Sarajevu	42/07, 48/13, 27/20
29.	Graditeljska cjelina – Franjevački samostan i crkva sv. Ante u Sarajevu	88/07, 48/13, 4/20
30.	Stambena graditeljska cjelina – Rodna kuća Vladimira Škarića (Kuća Jofana Despića, Objekti Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti BiH) u Sarajevu	14/12, 64/20

31.	Historijska građevina – Stambeno-poslovni objekat Vakufa Čokadžić-Sulejmana u Sarajevu	17/12, 53/19
32.	Historijska građevina – Saborna crkva (crkva Presvete Bogorodice) u Sarajevu	18/07, 48/13, 64/20
33.	Grubljanska cjelina – Stara grublja na Kovačima u Sarajevu	42/07, 48/13
34.	Historijska građevina – Muzička akademija (Zavod Svetog Augustina) u Sarajevu	94/09, 48/13
35.	Historijska građevina – Palata Isue D. Seloma na Obali Kulina bana 20 u Sarajevu	32/09, 48/13
36.	Historijska građevina – Banka na Obali (bivši Objekat Filijale austrougarske banke) u Sarajevu	50/10, 48/13
37.	Historijski spomenik – Orlinska kasina (Dom Armije, Dom vojske Federacije) u Sarajevu	97/07, 48/13, 10/20
38.	Historijski spomenik – Gradska tržnica (Markale ili Markthal) u Sarajevu	75/08, 48/13, 27/20
39.	Historijsko gradsko područje – Sarajevska čaršija <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.1.2.5-48/20-45 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	42/14
40.	Historijski spomenik – Aškenazi hram u Sarajevu	53/08, 48/13, 41/19, 27/20
41.	Historijska građevina – Ženska gimnazija u Sarajevu	69/12
42.	Graditeljska cjelina – kompleks vila iz austrougarskog perioda u Petrakijinoj ulici (Vila Mandić, vila Heinriche Reitera, vila Hermine Radisch i vila Forstratha Miklusa) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3.2.5-48/20-51 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	55/09, 48/13
43.	Historijska građevina – Napretkova palača (Zgrada Hrvatskog kulturnog društva "Napredak", Napretkov Zakladni dom), u Titovoj 56 u Sarajevu	44/15, 77/20
44.	Historijska građevina – Stambeno-poslovna zgrada u ulici Maršala Tita broj 27 u Sarajevu	103/14
45.	Historijska građevina – Zgrada kina Apolo u Sarajevu	17/15
46.	Historijska građevina – Stambeno-poslovna zgrada nekadašnja upravna zgrada Trgovacko-transportnog akcionarskog društva u ulici Mula Mustafe Bašeskije broj 5 u Sarajevu	90/14, 103/14
47.	Historijska građevina – Dom društva Gajet u Sarajevu	56/14, 90/14
48.	Historijska građevina – Zgrada Slavije u Sarajevu	22/14, 39/14
49.	Historijska građevina – Stambeno-poslovni objekat Vakufa Hovadža Kcmuludina (Mekteb) u Sarajevu	38/12
50.	Graditeljska cjelina – Crkva svetog Vinka Paulskog u Sarajevu	85/11, 77/20
51.	Historijska građevina – Hotel Zagreb u Sarajevu	53/11
52.	Historijska građevina – Gospodićina kuća u ulici Hamdije Kredevljakovića broj 1 u Sarajevu	53/11
53.	Graditeljska cjelina školskih zgrada iz Gimnazijske ulice u Sarajevu	72/11, 27/20
54.	Historijska građevina – zgrada Ante Stambuka u Sarajevu	13/11
55.	Historijska građevina – zgrada Jozefa Zedaka Danona u Sarajevu	13/11
56.	Historijska građevina – zgrada Narodne (Centralne) banke u Sarajevu	40/10, 48/13
57.	Historijska građevina – Kuća Damić u Radićevoj ulici broj 10 u Sarajevu	94/09, 48/13
58.	Historijska građevina – zgrada Društva Crvenog krsta u Sarajevu	36/09, 48/13, 52/20
59.	Historijska građevina – Vatrogasna kasarna u Sarajevu	103/08, 48/13
60.	Historijska građevina – Zgradu Predsjedništva Bosne i Hercegovine (Zgrada zemaljske vlade II) u Sarajevu	94/09, 48/13, 64/20
61.	Historijska građevina – Zgrada Penzionog fonda (zgrada na uglu ulica Maršala Tita i Hamze Hume) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3.2.5-48/20-53 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	36/09, 48/13
62.	Historijska građevina – Zgrada zemaljske vlade II (Zgrada Vijećnica) u Sarajevu	86/08, 48/13, 64/20
63.	Historijska građevina – Crkva sv. Josipa na Marijin-Dvoru u Sarajevu	44/09, 48/13, 54/20
64.	Historijska građevina – Salomova palača u Sarajevu	60/08, 48/13, 68/20
65.	Historijska građevina – Palata Musafija u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3.2.5-48/20-49 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	75/08, 48/13
66.	Historijska građevina – Zgrada Marijin-Dvora i unutrašnje dvorište u Sarajevu	75/08, 48/13, 10/20

67.	Historijska građevina – Narodno pozorište u Sarajevu	3/08, 48/13, 27/20
68.	Historijska građevina – Zgrada Zemaljskog vakufa Rijasetu IZ u BiH i Vakufske direkcije i Hadin Ali-pašinog vakufa u Sarajevu	3/08, 48/13, 52/20
69.	Historijski spomenik – Magnihija džamija u Sarajevu	2/06, 48/13, 64/20
70.	Graditeljska cjelina – Alipašina džamija sa haremom u Sarajevu	2/06, 48/13, 64/20
71.	Historijska građevina – sportski centar FIS (nekadašnji Sokolski dom društva "Matica") u Sarajevu	9/16
72.	Historijska građevina – neboder Željezničarsko-štedne radnice u Sarajevu	51/17
73.	Pokretno dobro – Musaf Fadil-paše Šerifovića koje se čuva u zgradi Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu	69/13
74.	Stambena – graditeljska cjelina – Svrljina kuća u Sarajevu	2/06, 48/13, 82/19
75.	Graditeljska cjelina – Hadžijska (Vekil Harčova) džamija u Sarajevu	12/06, 48/13, 77/19
76.	Grobiljska cjelina – Alifakova u Sarajevu	12/06, 48/13
77.	Graditeljska cjelina – Crkva Svetog Cirila i Metoda sa Bogorodicom u Sarajevu	72/11
78.	Historijska građevina – Miščina (Kebekbir hadži Ahmedova) džamija u Sarajevu	47/13, 56/18, 54/20
79.	Historijska građevina – Zgrada Kantona i Općine Centar i Treća zgrada Zemaljske vlade u Sarajevu	56/18, 64/20
80.	Pokretno dobro – Arhiv Instituta za muzikologiju Muzičke akademije Univerziteta u Sarajevu	94/18
81.	Historijska građevina – Stambena zgrada u ulici Franjevačka br. 2 (zgrada Mehmedbega Fadilpašića) u Sarajevu	25/19, 27/20
82.	Graditeljska cjelina – Štrosmajerova ulica u Sarajevu	53/19
83.	Grđevina – Morića-han u Sarajevu	4/20
84.	Historijska građevina – Pravosudna palata u Sarajevu	6/19, 10/20
85.	Graditeljska cjelina Abdethana (Sejha Feruhova) džamija sa grobljem i česnom u Sarajevu	77/11, 85/11, 54/20
86.	Stambena graditeljska cjelina-Hadžibabunovića kuća u Sarajevu	102/11, 48/13
87.	Grđevina – Tabački (Hadži Osmanov) nesdžid u Sarajevu	54/20

Dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika BiH

Red.broj	Naziv dobra	Privremena lista broj
1.	Muzej "Mlade Bosne" (JU "Muzej Sarajevo 1878-1918") u Sarajevu	552
2.	Sebilj na Baščaršijinom trgu u Sarajevu	558
3.	Objekti Sarajevske pivare u Sarajevu	526
4.	Serijska sudačka škola u Sarajevu	560
5.	Zgrada pošte u Sarajevu	514
6.	Akademija likovnih umjetnosti u Sarajevu	524

Prilog 4 – Popis pojedinačnih nacionalnih spomenika i dobara upisanih na Privremenu listu nacionalnih spomenika u obuhvatu zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo

Proglaseni nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
1.	Graditeljska cjelina – Električna centrala na Hissetina (Marijin-Dvori) u Sarajevu	44/15, 52/20
2.	Graditeljska cjelina – grupa zgrada u Kotromanićevoj ulici (Kotromanićeva br. 36, br. 38, i zgrada na uglu Kotromanićeve i ul. Kalnija Barba) u Sarajevu	82/13, 52/20
3.	Graditeljska cjelina – Oslušni paviljon u Sarajevu	13/11, 10/20
4.	Pokretno dobro – Sarajevska hagada, vlasništvo Bosne i Hercegovine, koja se čuva u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu	6/03
5.	Historijska građevina – Zgrada muzeja revolucije (zgrada Historijskog muzeja Bosne i Hercegovine) u Sarajevu	103/12
6.	Pokretno dobro – Krimovski zapis vlasništvo Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu	67/16
7.	Graditeljska cjelina – Stambeni kompleks na Džidžikovcu u Sarajevu	86/08, 48/13

Izmjene i dopune Odluke, broj 073-2-5-48/20-50 od 14. 12. 2020. godine dostavljene za objavu

8.	Historijska građevina – Zgrada Radničkog doma (Kinoteke) u Alipašinoj ulici br. 19 u Sarajevu	49/13
9.	Pokretno dobro – Filmski materijal Kinoteke Bosne i Hercegovine u Sarajevu	85/11
10.	Graditeljska cjelina – ulica Čekaluša (područje između Mejtaša i Džidžikovca) u Sarajevu	80/16
11.	Graditeljska cjelina – Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine u Sarajevu	66/18
12.	Pokretno dobro – zbirka antičkih i srednjovjekovnih kamenih spomenika u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu	56/19
13.	Pokretno dobro – Fondovi i zbirke Historijskog arhiva Sarajevu	1/10
14.	Ambijentalna cjelina – Hadži Sinanova (Silahdar Mustafa paše) tekija sa Saraf Alijinom džamijom i mezarjem u Sarajevu	97/07, 48/13
15.	Graditeljska cjelina poznata kao kuća Alije Đerzeleza u Sarajevu	82/07, 48/13
16.	Historijska građevina – Saburina kuća u Sarajevu	88/07, 48/13, 64/20
17.	Graditeljska cjelina – Bakarevića (Kekeci-Sinanova) džamija u Sarajevu	1/18, 64/29
18.	Historijska građevina – vila Stefanija u ulici Mjedenica broj 5 u Sarajevu	94/09, 48/13, 68/20
19.	Historijska građevina – Stambeni objekat u ulici Višnjik 16 u Sarajevu	9/16
20.	Graditeljska cjelina – Čobanija (Čoban Hasan vojvode) džamija u Sarajevu	4/20

Dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika

Red.broj	Naziv dobra	Privremena lista broj
1.	Arheološki lokalitet na Marijin-Dvoru u Sarajevu	553

Prilog 5 – Smjernice za izradu prostorno-planskih dokumenata i plana i projekta očuvanja naslijeđa

Prilikom izrade prostorno-planskih dokumenata, kao i u planiranju intervencija, do njihovih donošenja potrebno je ispoštovati sljedeće smjernice, mjere zaštite definirane za identificirane karakteristične zone i posebne mjere zaštite za identificirane dijelove zona.

1) Smjernice

1. Prostor nacionalnog spomenika u izradi neophodnog prostorno-planskog dokumenta treba biti prevashodno posmatran kao historijski urbani krajolik. Cjelokupna historijska slojevitost svih kulturnih i prirodnih vrijednosti historijskog urbanog jezgra treba biti sagledana i pravilno zaštićena, očuvana i prezentirana te omogućeni novi, ambijentalnom kontekstu i duhu današnjeg vremena prilagođeni, sedimenti kulturnog identiteta.
2. U cilju izrade prostorno-planskog dokumenta neophodno je prethodno snimiti postojeće stanje svih objekata, izgrađenih struktura i otvorenih i javnih površina na prostoru nacionalnog spomenika, koristeći ažuriranu geodetsku podlogu i podatke nadležnih institucija, izdata rješenja za građenje ili saglasnosti na tekuće održavanje.
3. Pri izradi prostorno-planskog dokumenta posebnu pažnju obratiti na zauzetost parcele, prostorno organiziranje građevinske parcele, uključujući rješenje internog i saobraćaja u mirovanju na parceli u vlasništvu, objekte i cjeline koji imaju izražen identitet, potencijal za razvoj i značaj za lokalnu zajednicu.
4. Sastavni dio prostorno-planskog dokumenta treba biti i plan i projekat očuvanja naslijeđa kompletnog prostora nacionalnog spomenika koji mora sadržavati: detaljan urbanističko-arhitektonski snimak postojećeg stanja;

- identifikaciju građevinskog stanja, konstruktivne stabilnosti, namjenu i korištenje svih objekata; identifikaciju, namjenu i korištenje otvorenih javnih prostora i prostora unutrašnjih dvorišta; analizu rizika po naslijeđe kao i mogućnosti razvoja; te prijedlog svih intervencija uključujući i trodimenzionalni model prostora sa preciznim prikazom volumena i izgrađenosti.
5. Odgovarajućim dijelovima plana i projekta očuvanja naslijeđa, i na osnovi ažurirane geodetske podloge, potrebno je prvenstveno identificirati izvršene intervencije kojima je narušena autentičnost i integritet dijela objekata, objekta ili cjeline, odnosno područja u okviru nacionalnog spomenika, te dati smjernice za ublažavanje ili uklanjanje negativnog utjecaja na naslijeđe koje te intervencije imaju.
 6. Odgovarajućim dijelovima plana i projekta očuvanja naslijeđa potrebno je, između ostalog, definirati materijalizaciju i pristup "vraćanja" izvornog ili zadnjeg poznatog stanja dijela objekata, objekta ili cjeline odnosno područja, a sve zasnovano na autentičnoj dokumentaciji, definirati mogućnost postavljanja krovnih prozora, postavljanje reklama, natpisa i firmi, klima-uređaja, ograda i sličnog na fasadama objekata, te dati odgovarajuće mjere uređenja i načine korištenja za unutrašnja dvorišta. Potrebno je uraditi i energetske analize, te na osnovi toga predvidjeti minimalne, neinvazivne i po mogućnosti reverzibilne zahvate kojima bi se poboljšala energetska učinkovitost objekata.
 7. Intervencije na objektima i otvorenim prostorima, za koje nisu donesene pojedinačne odluke Komisije mogu biti: tekuće održavanje, restauracija, rekonstrukcija, restauracija, konzervacija, adaptacija savremenoj upotrebi, a izuzetno i prenamjena, redizajn, nadogradnja odnosno dogradnja objekta te interpolacija.
 8. Izvođenje intervencije na pojedinačnim objektima i otvorenim prostorima nacionalnog spomenika je uvjetovano detaljnim snimanjem postojećeg stanja predmetnog objekta ili površine, a na ažurnoj geodetskoj podlozi.
 9. Predložene intervencije na objektima i otvorenim prostorima se zasnivaju na procjeni njihove pojedinačne i vrijednosti mikrocjeline unutar koje se nalazi predmetno dobro, te predložene namjene cjeline. Intervencije na objektima trebaju osigurati ponovnu upotrebu objekta i otvorenog prostora u prihvatljivoj namjeni, te rehabilitaciju mikrocjeline u smislu njenog redovnog korištenja.
 10. Intervencije na objektima i graditeljskim cjelinama na prostoru nacionalnog spomenika koje posjeduju spomenički karakter (utvrdila nadležna služba zaštite naslijeđa u procesu izrade planova i projekata očuvanja naslijeđa), trebaju biti usmjerene njihovoj konzervaciji i restauraciji i vraćanju izvornog ili zadnjeg poznatog stanja dobra prema autentičnoj dokumentaciji, uz mogućnost izvođenja radova adaptacije savremenoj upotrebi u enterijeru i radova podizanja energetske učinkovitosti, a sve s ciljem očuvanja autentičnosti i integriteta prostora nacionalnog spomenika i korištenja predmetnih pojedinačnih objekata.
 11. Intervencije na objektima i cjelinama na prostoru nacionalnog spomenika koje nemaju spomenički karakter (utvrdila nadležna služba zaštite naslijeđa u procesu izrade planova i projekata očuvanja naslijeđa), ali doprinose svaki posebno historijskoj vrijednosti i ambijentalnom karakteru prostora nacionalnog spomenika, bez obzira na fizičko stanje u kojem se nalaze, trebaju biti usmjerene njihovoj rehabilitaciji i uklopu u historijsko urbano tkivo, uz očuvanje autentičnosti i integriteta prostora nacionalnog spomenika te ispunjavanju savremenih uvjeta života i korištenja predmetnih pojedinačnih objekata.
 12. Pri izradi prijedloga intervencije neophodno je jasno obrazložiti razloge odabira intervencije te plan njenog izvršenja, kao i namjenu objekta.
 13. Prijedlogom intervencija je potrebno posebno voditi računa o očuvanju uličnih fasadnih platana i mjerilu objekata (volumen, oblikovanje krovova i kolorit uz poštovanje regulacione i građevinske linije), te zastupljenosti zelenila u ukupnoj slici nacionalnog spomenika.
 14. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika prijedlogom intervencija ne smiju dovesti do ugrožavanja vizuelnog i funkcionalnog integriteta koji se očituje u:
 - a. Sagledavanju nacionalnih spomenika u skopu historijskog urbanog krajolika i proporcijских odnosa između njih i njihovog neposrednog okruženja;
 - b. Sagledavanju i čitljivosti linija ulica i fasada objekata u njima;
 - c. Očuvanju linije fasadnih avlijskih zidova u mahalama na padinama oko gradske jezgre;
 - d. Pogleda na nacionalni spomenik sa repnih tačaka okolnih brda i pogleda iz grada na mahale na okolnim brdima;
 - e. Sagledavanju silueta objekata iz prostora grada uz rijeku i očuvanje izvornog ili njemu najbližnjeg kolorita objekata, oblikovanja i kolorita krovova objekata na padinama nacionalnog spomenika;
 - f. Sagledavanju linija objekata u nizinskom dijelu grada sa okolnih padina i očuvanje izvornog ili njemu najbližnjeg kolorita objekata, oblikovanja i kolorita krovova objekata u nizinskom dijelu grada.
 15. U cilju zaštite vizuelnog identiteta i vizuelnog integriteta prostora nacionalnog spomenika:
 - a. Nije dozvoljena promjena kolorita, načina obrade fasade, oblika otvora, oblika krova ili bilo koja druga intervencija kojom se mijenja fasada objekta ili njen dio a bez prethodne pismene saglasnosti nadležne službe zaštite naslijeđa na prijedlog intervencije;
 - b. Na uličnim fasadama na prostoru nacionalnog spomenika nije dozvoljeno postavljanje klimauređaja, izuzev u izuzetnim slučajevima i uz saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa kojom se definiše mjesto postavljanja te dizajn, materijalizacija i harmonizacija sa fasadom;

- c. Reklamni predmeti i reklamni panoji svojom postavkom ne smiju biti smetnja kretanju ljudi niti narušavati vizure i zaklanjati urbani pejzaž, a postavljanje reklama na krovovima objekata na prostoru nacionalnog spomenika, kao i postavljanje reklamnih tijela i stalnih struktura za reklamiranje između objekata preko ulice i njihovo oslanjanje na fasade objekata, jumbo panoa i bigboarda je moguće samo uz uvjet da neće dovesti do fizičkog oštećenja objekata, ugrožavanja sagledavanja ulica, vizuelnog integriteta cjeline te posjeduju prethodnu saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa na poziciju, način oslanjanja, materijalizaciju i osvjetljenje reklame;
- d. Dozvoljeno je privremeno i povremeno postavljanje umjetničkih ili reklamnih instalacija iznad dijelova ulica uz uvjet da mjesto kačenja na fasade objekata bude minimalne površine i vizuelno nenametljivo, a predmetni dio fasade popravljen nakon skidanja instalacije;
- e. Izuzetno i uz odobrenja nadležnih institucija dozvoljene su na fasadama objekata instalacije svjetlosnih i zvučnih efekata te njihovo korištenje za obilježavanje posebnih događaja ili podizanju društvene svijesti usmjerenih kampanja.
16. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika prijedlogom intervencija ne smiju dovesti do ugrožavanja funkcionalnog integriteta, odnosno trebaju biti usmjerene njegovom unapređenju što se očituje u:
- Očuvanju dominantnih funkcija u određenim dijelovima nacionalnog spomenika, poštujući različitost funkcije prizemlja i spratnih etaža;
 - Obavezno kontrole namjene i korištenja prizemlja te vraćanja izvorne namjene ili uvođenja namjena primjerenih karakteru nacionalnog spomenika, isključujući namjene čije uvođenje će zahtijevati veće izmjene strukture objekata ili cjelina.
17. Prijedlogom intervencija je moguće predložiti redizajniranje dijela objekata ili objekata (fasada) za koje je utvrđeno da su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
18. Izuzetno, prijedlogom intervencija je moguće predvidjeti i uklanjanje dijela objekata ili objekata koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
19. Iluminacija objekata i prostora treba biti urađena na osnovi projekta iluminacije kojim će se definirati vrsta, boja, jačina i usmjerenje osvjetljenja uz neophodne grafičke priloge na kojima će biti naznačene pozicije predviđenih rasvjetnih tijela sa svim potrebnim opisima.
20. Intervencije nadogradnje, dogradnje i interpolacije su dozvoljene jedino ukoliko neće dovesti do promjene vrijednosti, ambijentalnog konteksta i vizuelnog integriteta predmetnog mikrolokaliteta nacionalnog spomenika te nacionalnog spomenika kao cjeline, odnosno neće ugroziti karakter i značaj nacionalnog spomenika (mikrolokaliteta i cjeline), a osigurat će ponovnu upotrebu objekta u prihvatljivoj namjeni te rehabilitaciju mikrocjeline u smislu njenog redovnog korištenja. Novoprojektirani objekat svojim volumenom kao i visinom prizemlja mora biti harmoniziran sa volumenima postojećih objekata koji su sniježeni neposredno uz predmetni objekat.
21. Prostori na kojima je moguća interpolacija, odnosno objekti na kojima je moguća dogradnja i nadogradnja, moraju biti precizirani kroz prostorno-planski dokument uz definiranje osnovnih uvjeta u skladu sa odredbama i mjerama zaštite ove odluke, a ukoliko se predlaže prije usvajanja prostorno-planske dokumentacije, moraju imati mišljenje Komisije.
22. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika projektom očuvanja naslijeđa s ciljem izgradnje novih objekata ne smiju dovesti do degradacije ili oštećenja nacionalnih spomenika, postojećih objekata i otvorenih površina.
23. Za javne površine (zelene površine, trotoari, trгови i slično) potrebno je uraditi projekat urbane rehabilitacije posmatrajući površine u ambijentalnom kontekstu kojem pripadaju, a ne kao pojedinačne i izolovane prostore. Projektom urbane rehabilitacije potrebno je posebno osigurati dostupnost javnih površina svim kategorijama stanovništva, očuvanje i sadnju autohtonog zelenila, osvjetljenje prostora, opremanje urbanim mobilijarom i prezentaciju značaja površine. Dodatno, svojim dimenzijama i završnom hodnom oblogom kretanju moraju biti prilagođene sve pješačke hodne površine na prostoru nacionalnog spomenika uključujući stepeništa, rampe i pristupe u objekte javne namjene.
24. Zadržati sve postojeće površine urbanog zelenila u toj namjeni, kroz rekonstrukciju, revitalizaciju i sanaciju zelenila uz istovremeno poboljšanje kvalitete i osiguranje jedinstvenog sistema urbanog zelenila. Prilikom održavanja postojećeg zelenila te interpolacije novog koristiti autohtone vrste u svim oblicima zelenila.
25. Urbani mobilijar mora u svom oblikovanju biti ujednačen unutar prostora zaštite nacionalnog spomenika, a dizajn usaglašen sa vrijednostima i identitetom prostora.
26. Dozvoljeno je privremeno zauzimanje javnih površina, isključivo uz odobrenje nadležnih službi za zauzimanje javnih površina i uz uvjet da prilikom planiranja zauzimanja prvo mora biti osigurana zadovoljavajuća širina javne površine za kretanje pješaka i prolazak vozila interventnih službi.
27. Za ruševne i napuštene objekte potrebno je utvrditi i privremene i trajne intervencije. Privremene intervencije podrazumijevaju da svi ruševni objekti na prostoru nacionalnog spomenika bez obzira na vlasništvo i (ne)identificiranog vlasnika i/ili korisnika moraju biti redovno čišćeni od otpada i samonikle vegetacije te osigurani od osipanja ili pada materijala i dijelova objekta kao i neovlaštenog pristupa.
28. Za neuređene površine potrebno je utvrditi i privremene i trajne intervencije. Privremene intervencije podrazumijevaju da se neuređene površine, kako izgrađenog tako i neizgrađenog zemljišta, moraju urediti u skladu sa sigurnosnim i sanitarno-higijenskim uvjetima te, po uređenju, privesti privremenoj odnosno konačnoj namjeni.
29. U okviru prostorne cjeline rijeke Miljacke sa mostovima i obalama neophodno je planirati

- uspostavu kontinuiteta šetnice i uz lijevu obalu Miljacke ("uvezati" postojeće dijelove), uz ozelenjavanje autohtonom vegetacijom.
30. Saobraćaj u mirovanju je potrebno što je moguće više izmjestiti van zone nacionalnog spomenika, odnosno smjestiti u podzemne garaže. Izvedbe podzemnih garaža ni u kom slučaju ne smiju dovesti do narušavanja vizuelnog integriteta i sagledavanja predmetnih mikrocijelina i cjeline nacionalnog spomenika te degradacije ili oštećenja nacionalnih spomenika, postojećih objekata i javnih površina.
 31. Nije dozvoljeno uklanjanje postojećih objekata s ciljem izvođenja novih ili proširenja postojećih saobraćajnica, odnosno izvođenja površina za saobraćaj u mirovanju na nivou ili iznad nivoa terena.
 32. Prostorno-planskim dokumentom je potrebno dati rješenje za kretanje motornih vozila kategorija B+, E, C i dalje do F isključivo van zone nacionalnog spomenika.
 33. Dozvoljeno je izvođenje infrastrukturnih radova na postojećim sistemima s ciljem njihovog održavanja i unapređenja.
 34. Nije dozvoljena izgradnja magistralnih infrastrukturnih objekata i industrijskih objekata unutar prostora nacionalnog spomenika.
- 2) Mjere zaštite definirane za identificirane karakteristične zone
- a) Zone ulica generalno predstavljaju karakteristične elemente od izuzetnog značaja za očuvanje integriteta, autentičnosti i vrijednosti nacionalnog spomenika. Stoga se za zone ulica na prostoru nacionalnog spomenika utvrđuju, pored u stavu 1) navedenih i sljedeće mjere zaštite:
 1. Nadležne službe zaštite naslijeđa trebaju uraditi detaljan urbanističko-arhitektonski snimak zona ulica kojim je potrebno utvrditi postojeće stanje svih objekata i otvorenih prostora, a kroz osnove prizemlja, osnove sprata (spratova), pete fasade i fasada objekata.
 2. Snimkom treba identificirati i analizirati građevinsko stanje, namjenu i korištenje svih objekata i prostora unutrašnjih dvorišta, sve izvedene radove na objektima i prostorima sa informacijom o tome da li su radovi izvedeni sa odobrenjem za građenje ili ne, kvalifikacija i opis intervencija, utjecaj intervencije na autentičnost, integritet i značaj ulica, namjenu i probleme u korištenju javnih površina. Identifikaciju vršiti na osnovi poređenja sa izvornim ili prema autentičnim dokumentima o zadnjem poznatom stanju objekata ili prostora.
 3. Na osnovi analize potrebno je uraditi elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije (u daljnjem tekstu: elaborat). Kroz njega treba definirati vrijednosti i značaj svakog pojedinog objekta i otvorenog prostora, identificirati objekte koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju kao i one koji su u izuzetno lošem građevinskom stanju a ne posjeduju nikakvu umjetničku ili estetsku vrijednost. Također je potrebno identificirati objekta i prostore koji su izloženi riziku skorog nestajanja usljed stanja konstrukcije, neodržavanja ili usljed pritiska ekonomskog razvoja.
 4. Elaboratom je potrebno utvrditi vrijednosti, autentičnost, integritet i ambijentalni značaj svih struktura prostora te u skladu sa tim utvrditi moguće intervencije na svakom pojedinom objektu i otvorenom prostoru. Izraditi plan obnove objekata sa jasno utvrđenim smjernicama pri odabiru građevinskog materijala, stila gradnje, prijedloga namjene i slično s ciljem zadržavanja autentičnosti i integriteta ili originalnosti izgleda.
 5. Intervencije moraju biti usmjerene očuvanju integriteta, autentičnosti i ambijentalnog konteksta ulica, te integriteta i autentičnosti objekata.
 6. Integritet, autentičnost i ambijentalni kontekst ulica se prvenstveno ugleda u uličnim fasadama (visinama vijenaca, visinama prizemlja, ritmu otvora, raščlanjenosti fasade, koloritu i slično), odnosno definiranoj regulacionoj i građevinskoj liniji, proporcijama i volumenima objekata, visini prizemlja i visini krovnih streha. Stoga se planiranim intervencijama moraju očuvati ulične fasade u svim predmetnim ulicama što podrazumijeva da se kroz intervencije definirane za pojedinačne objekte i parcele preciziraju mjere vodeći računa o integritetu cijele ulice, a ne samo predmetnog objekta.
 7. Za objekte ili njihove dijelove koji se analizom definiraju kao neprimjereni usljed izvedenih radova (sram utjecaja na autentičnost, integritet i značaj), odnosno u neskladu sa ambijentom, ili narušavaju ambijentalni kontekst i vrijednosti nacionalnog spomenika potrebno je, kroz elaborat, dati prijedlog mjera za umanjene ili otklanjanje negativnog utjecaja (redizajn, zamjena određenih elemenata, obnova, i slično) ili izuzetno, prijedlogom intervencija je moguće predvidjeti i uklanjanje dijela objekata ili objekata koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
 8. Objekti i prostori građevinskog zemljišta na kojima je moguća dogradnja, nadogradnja i interpolacija moraju biti jasno definirani kroz elaborat, s tim da je za te objekte i prostore obavezno u sklopu prostorno-planskog dokumenta utvrditi detaljne urbanističko-tehničke uvjete uzimajući u obzir mjere zaštite utvrđene ovom odlukom, te vodeći računa da: ovim intervencijama izgrađeni objekti ili njihovi dijelovi ne smiju biti viši od neposredno susjednih objekata u ulici, da visina prizemlja mora biti jednaka visini prizemlja objekata u neposrednoj blizini, da nagib krova i krovne plohe trebaju biti harmonizirane sa okolnim objektima te da se mora ispoštovati regulaciona i građevinska linija. Interpolacija nije moguća na postojećim otvorenim javnim površinama ili u unutrašnjim dvorištima zgrada ukoliko se ne radi o reverzibilnim intervencijama ili intervencijama privremenog karaktera.
 9. Promjena kolorita, načina obrade fasade, oblika otvora, oblikovanja balkonskih ograda, zastakljivanje balkona, postavljanje vanjskih roletni i njihovih kutija, zazidivanje otvora ili bilo koja druga intervencija kojom se mijenja fasada objekta ili njen dio uključujući adaptaciju

- potkrovlja u stambenu namjeni ili, izuzetno, nadogradnju potkrovlja, može biti izvedena jedino ako je predviđena elaboratom i prema uvjetima koje je propisala nadležna služba zaštite naslijeđa.
10. Potrebno je predvidjeti izmještanje klimauređaja sa uličnih fasada objekata. Ukoliko to nije moguće, onda je potrebno definirati mjesto gdje klimauređaji mogu biti postavljeni kao i masku za njih.
 11. U planiranju intervencija na obnovi fasada (usmjerenoj kolorističkoj obnovi, poboljšanju energetske efikasnosti, konzervatorsko-restauratorskim radovima ili bilo kojoj drugoj) kao i kod planiranja radova adaptacije i/ili uređenja poslovnih prizemnih objekata potrebno je voditi računa u usklađenosti oblikovanje prizemlja objekta sa ostatkom objekta, odnosno prizemlje objekta mora svojim oblikovanjem, arhitektonskim stilom i koloritom biti u cjelosti usklađeno sa fasadom i oblikovanjem kompletnog objekta. Svi dijelovi prizemlja koji su vremenom izgubili autentičnost, oblikovanje i integritet uizrazu moraju biti vraćeni na izvorno ili zadnje poznato stanje prije izmjene, a sve u skladu sa dokumentacijom o autentičnom izgledu (tehnička dokumentacija i fotografije stanja prije izmjene).
 12. Elaboratom je potrebno predvidjeti intervencije usmjerene unapređenju energetske efikasnosti postojećih objekata, vodeći računa da ne smije doći do promjene uličnih fasada objekata, visine i oblika krova, oblika i kolorita prozora i svih ostalih arhitektonskih detalja koji čine vanjsko oblikovanje objekta. Intervencije trebaju uzeti u obzir potrebu zaštite objekta od kapilarne vlage i oborinskih voda, kao i upotrebu paropropusnih materijala u odgovarajućim izolacijama te biti usmjerene povećanju toplinske zaštite ovojnice objekata, učinkovitosti sistema grijanja, hlađenja, ventilacije, klimatizacije i pripreme potrošne vode, učinkovitosti sistema rasvjete, korištenja obnovljivih izvora energije i alternativnih sistema njihovog korištenja, te uvođenje sistema automatizacije i upravljanja objektima.
 13. Za objekte kojima je elaboratom predviđena intervencija konzervatorsko-restauratorskih radova i radova tekućeg održavanja potrebno je uraditi projekte konzervatorsko-restauratorskih radova te analizu mogućnosti poboljšanje energetske efikasnosti, a kojima se posebno treba obraditi sljedeće:
 - a. Intervencije na fasadama (kolorit, vraćanje izvornog stanja ili umanjeње negativnog utjecaja ireverzibilnih intervencija, ujednačavanje oblikovanja otvora, restauracija ulaznih vrata, konzervatorsko-restauratorski radovi na dekorativnim elementima i balkonima i ostalo);
 - b. Intervencije na krovnim ploham (nagib, stanje krovnog pokrivača i konstrukcije, mogućnost korištenja potkrovlja za stambenu ili poslovnu namjenu, mogućnost postavljanja krovnih prozora i ostalo);
 - c. Identifikacija problema i mogućnosti unapređenja sistema grijanja, vodo-snađbjevanja, otvora, poboljšanja zaštite objekta od kapilarne vlage i oborinskih voda, mogućnost postavljanja termičke izolacije sa unutrašnjih strana fasadnih zidova i krova uz definiranje prihvatljivih materijala (sa aspekta paropropusnosti, sprječavanja kondeza i vlage te kompatibilnosti sa izvornim materijalima);
 - d. Plan održavanja.
 14. Za objekte za koje se utvrdi rizik od skorog nestajanja, a posebno za one koji posjeduju određene vrijednosti i značaj, potrebno je uraditi projekat hitnih mjera zaštite. Projekat treba sadržavati i prijedlog budućeg upravljanja i mogućnosti prenamjene u druge kompatibilne namjene.
 15. Izuzetno, ako ne postoji dokazana mogućnost i izvediv način da se objekat spasi (konstruktivna nestabilnost u mjeri da se nepovratno onemogućuje restauracija i konzervacija) te ako ne postoji dokazana ekonomska potreba, ne smije se prihvatiti očuvanje historijskog naslijeđa koje predviđa spašavanje samo fasade objekta. U tim slučajevima se predlaže izgradnja novog objekta na istom mjestu s punim poštovanjem arhitektonsko-urbanističkih parametara postojećeg objekta i postojećeg historijskog okruženja. Za sve objekte i prostore potrebno je identificirati rizike (prirodne i ljudske) te dati prijedlog djelovanja spram njih (zagađenje, buka, vibracije, zatvaranje obrta u prizemljima, povećanje izgrađenosti parcele usljed širenja objekata na otvorene prostore dvorišta, ubrzana promjena namjene objekata u odnosu na izvorno i ostalo).
 16. Za unutrašnja dvorišta i otvorene prostore potrebno je uraditi projekte urbane rehabilitacije. Unutrašnja dvorišta bi trebala biti ozeljenjena, opremljena klupama i mobilijarom koji omogućava da ih koriste sve kategorije stanovništva, a posebno djece i starijih osoba. Izuzetno, moguće je predvidjeti izgradnju struktura reverzibilnog karaktera ili izgradnju privremenih struktura na prostorima dvorišta i otvorenih prostora, koje ne smiju utjecati na umanjeње vrijednosti, i integriteta lokaliteta te zaklanjati vizure na isti.
 17. U skladu sa karakterom svake pojedine površine uraditi projekat rehabilitacije javnih površina s primarnim ciljem da ih koriste svi građani (trgovi i otvorene površine uključujući zelene površine i mezarje Kovači, zelene površine i mezarje Alifakovac, parking oko Narodnog pozorišta i Doma mladih, trg ispred Doma Armije, Trg slobodenja - Alija Izetbegović, parkovske površine na raškrčku ulica Mehmeda Spahe i Dalmatinska, Veliki i Mali park, parkovske površine oko zgrade Predsjedništva, Općine Centar i Zgrade Željeznica FBiH, Hastahana, i ostale). Projekat za svaku površinu treba sadržavati prijedlog javne rasvjete, urbanog mobilijara, obrade pješačkih i kolskih površina, elemente mikroarhitekture, iluminaciju okolnih objekata i prostora, te prijedloga načina korištenja određenih dijelova javnih površina za javnu upotrebu.
 18. Potrebno je identificirati mogućnosti parkiranja na javnim površinama vodeći računa da nije dozvoljeno parkiranje niti zadržavanje na trotoarima i trgovima

- kao ni na drugim površinama koje predstavljaju mjesta okupljanja ljudi.
19. Uraditi identifikaciju potreba na održavanju i unapređenju infrastrukturne mreže sa definiranim potencijalnim utjecajima na naslijeđe.
- b) Za prostor mahala, kao jednog od karakterističnih dijelova, pored onih navedenih u stavu 1), utvrđuju se sljedeće mjere zaštite koje treba osigurati kroz prostorno-plansku dokumentaciju kao i bilo kakvu intervenciju u prostoru:
1. Osigurati očuvanje koeficijenta izgrađenosti, izvorni odnos objekata prema ulici, urbanističko i arhitektonsko mjerilo, oblikovanje, materijalizaciju i kolorit, te očuvati i unaprijediti zelene površine kroz planiranje dodatne sadnje autohtonog zelenila.
 2. Mogućnosti dogradnje, nadogradnje i interpolacije moraju biti detaljno definirani za svaku katastarsku parcelu kroz prostorno-plansku dokumentaciju, a posebno dozvoljeni horizontalni i vertikalni gabariti vodeći računa o neophodnosti harmonizacije sa mikrolokalitetom. Intervencije dogradnje, nadogradnje i interpolacije ne smiju dovesti do zaklanjanja vizura postojećih objekata (pravo na vidik) te moraju ostaviti približno jednak koeficijent izgrađenosti parcele (obaveza zadržavanja avlijskog odnosno dvorišnog prostora).
 3. Parkiranje u području mahala treba biti osigurano isključivo u okviru parcela u vlasništvu, odnosno nikako na javnim površinama.
 4. Kroz Elaborat potrebno je identificirati objekte koji su do danas sačuvali svoj izvorni izgled bez obzira na fizičko stanje u kojem se nalaze (izvorni izgled u cjelosti ili većim dijelom), objekte koji posjeduju umjetničku ili estetsku vrijednost, objekte za koje se u određenom vremenskom periodu vežu ugledni i poznati građani Sarajeva (objekti sa dokumentarnom vrijednosti) te javne površine koje predstavljaju prostor okupljanja ljudi kroz historiju.
 5. Identificirane objekte koji su sačuvali izvorni izgled i/ili posjeduju umjetničku ili estetsku vrijednost je potrebno preliminarno arhitektonski i fotografski snimiti te uraditi analizu mogućih konzervatorsko-restauratorskih radova i namjena objekta uzimajući u obzir vlasništvo, mogućnosti nadležnih institucija, njihovo buduće upravljanje i korištenje.
 6. Analiza konzervatorsko-restauratorskih radova treba obuhvatiti i mogućnost unapređenja energetske efikasnosti objekata, te dati stav prema mogućnostima uvođenja novih materijala i poboljšanja stanja građevine.
 7. Objekti koji posjeduju historijsku i/ili umjetničku vrijednost, a za koje nije moguće sprovesti konzervatorsko-restauratorske radove, odnosno za koje je prostorno-planskim dokumentom predviđeno rušenje i izgradnja novog objekta na njihovom mjestu, prije planirane intervencije moraju biti detaljno arhitektonski snimljeni (sa svim konstruktivnim detaljima i položajem u prostoru), a dokumentacija pohranjena u nadležnoj instituciji.
 8. Objekti u kojima su živjeli ili radili ugledni građani Sarajeva trebaju biti obilježeni na odgovarajući način.
 9. Za identificirane javne površine koje predstavljaju prostor okupljanja ljudi kroz historiju potrebno je uraditi projekat urbane rehabilitacije koji treba sadržavati prijedlog javne rasvjete, urbanog mobilijara, obrade pješačkih i kolskih površina, elemente mikroarhitekture, iluminaciju objekata te prijedloga načina korištenja određenih dijelova javnih površina za javnu upotrebu.
10. Kroz Elaborat potrebno je identificirati i objekte koji narušavaju ambijentalni kontekst i vrijednosti nacionalnog spomenika te kroz prostorno-planski dokument predvidjeti odgovarajuće njere ublažavanja negativnog utjecaja tih objekata (redizajn fasada, sadnja zelenila, promjena kolorita i slično).
- 3) Pored mjere definiranih u stavovima 1) i 2) utvrđuju se sljedeće posebne njere zaštite za identificirane dijelove zona ulica:
1. Za prostor ulice Mula Mustafe Bašeskije (dio koji nije obuhvaćen odlukom za Sarajevsku čaršiju) i ulice Maršala Tita:
 - Uraditi projekat unapređenja trotoara uz ulicu Mula Mustafe Bašeskije (postavljanje zaštitnih ograda visine minimalno 1,10 metar na dijelovima ulice Mula Mustafe Bašeskije gdje je trotoar uzak i kretanje pješaka nije sigurno, uklanjanje saobraćajnih znakova sa trotoara i njihovo postavljanje bez oslanjanja na hodne površine za pješake, uklanjanje odnosno podizanje na višu visinu reklamnih i drugih znakova i firmi koje izlaze van ravni fasade, ostavljajući slobodnim po vertikalni prostor za pješake u minimalnoj visini od 2,40 metara i slično);
 - Uraditi identifikaciju prizemnih prostora u ulicama s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu nekorisćenih prostora te dati mjere koje, kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju prostora (poboljšanje dostupnosti, adaptacija i slično);
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ove dvije ulice (stambeno-poslovna zona) neophodno je uraditi plan ekonomskih i drugih potrebnih mjera za očuvanje i poticaj te upravljanje poslovnim prostorima u prizemlju objekata koje će pomoći njihovu rehabilitaciju (dati prijedlog odgovarajućih namjena po mikrozonomama). Također je potrebno dati plan namjene i uređenja unutrašnjih dvorišta, a prema identificiranim korisnicima;
 - U ulici Maršala Tita neophodno je predvidjeti intervencije kojima bi se ponovo uspostavio kontinuitet uličnog platna na mjestima gdje je prekinut, a vodeći računa o regulacionim i građevinskim linijama, visini prizemlja i strehe neposredno susjednih objekata. Intervencijama se ne treba tražiti historičistički pristup, već savremen iskaz harmoniziran sa predmetnom mikrocjelinom;
 - Na prostoru Velikog parka potrebno je izvršiti konzervatorsko-restauratorske radove na nišanim, a prema odgovarajućem projektu.
 2. Za prostor ulica Obale Kulina bana i Obale Maka Dizdara, te korita rijeke Miljacke:
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ulice Obale Kulina bana (pretežno stambena zona na obali Miljacke) i Obale Maka Dizdara (zona

- većinom obrazovnih i administrativnih sadržaja) neophodno je uraditi urbanistički projekat uređenja i rehabilitacije obala Miljacke;
- Projektom prvenstveno trebaju biti date smjernice za prostorno uspostavljanje kontinuiteta šetnice uz obalu na obje njene strane, te nesmetano sagledavanje fasadnog platna u ulici Obala Kulina bana sa lijeve obale Miljacke (kontinuitet u potezu od Skenderije do Inat-kuće, odnosno granica nacionalnog spomenika Sarajevska čaršija). Dodatno projektom trebaju biti date smjernice za iluminaciju objekata u ulici Obala Kulina bana, te mjere za unapređenje pješačkih površina u obje ulice, a kroz sadnju dodatnog zelenila i opremanje urbanim mobilijarom;
 - Iluminacija objekata treba biti usklađena sa iluminacijom mostova u smislu kolorita i intenziteta iluminacije;
 - Za korištenje od strane pješaka treba biti unaprijedna i desna obala, odnosno trotoar, a kroz aktivaciju obalnih zidova poštujući pravila sigurnosti i slično.
 - Vezano za ulicu Obala Kulina bana potrebno je:
 - Uraditi identifikaciju svih prostora u prizemljima objekata i unutrašnjih dvorišta u ulici, a s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Posebnu pažnju obratiti na trenutno i moguće korištenje unutrašnjih prostora za smještaj saobraćaja u mirovanju za potrebe korisnika objekata. Analiza treba uzeti u obzir sigurnost kretanja vozila i pješaka, potrebe stanara i korisnika neposredno susjednih zgrada, te potrebe za zelenim površinama u gradu;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu prostora u prizemljima objekata i unutrašnjih dvorišta, te dati mjere koje, kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju ili unapređenju korištenja za identificirane korisnike.
 - Vezano za ulicu Obala Maka Dizdara:
 - Na prostoru građevinskog zemljišta od mosta Čobanija do mosta Drvenija, potrebno je kroz odgovarajuće intervencije (interpolacija, dogradnja, nadogradnja, redizajn i slično), osigurati rehabilitaciju prostora i uspostavu uličnog platna uz uvjet da objekti volumenom moraju biti usklađeni sa postojećim objektima na desnoj obali Miljacke (kontinuitet visine izgradnje ranije izgrađenih objekata uz šetnicu na desnoj obali). Arhitektonsko oblikovanje treba biti savremeno, ali prilagođeno vrijednostima nacionalnog spomenika;
 - Preporučuje se produžiti šetalište na lijevoj obali u punoj postojećoj pješačkoj širini sa biciklističkom stazom uz rijeku Miljacku, odnosno šetnicom spojiti Obalu Maka Dizdara i Obalu Isa-bega Isakovića.
3. Za prostor ulice Ferhadija:
- S ciljem očuvanja vizuelnog integriteta i identiteta ulice nije dozvoljeno postavljanje i oslanjanje tendi, klimauređaja i reklamnih tijela na glavnim uličnim fasade objekata, kao ni postavljanje reklamnih tijela ili drugih stalnih struktura između objekata preko ulice i njihovo oslanjanje na fasade objekata;
 - Slobodnostojeća reklamna tijela na javnim površinama ne smiju ometati kretanje pješaka, kao ni vizuelni integritet cjeline (postavkom u prostoru, osvjetljenjem i slično);
 - Elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije u dijelu koji se odnosi na ovu ulicu, tačnije snimak i planirane intervencije na fasadama ulice Ferhadija, treba biti dopunjen smjernicama za postavljanje reklamnih tijela firmi i plaćenih reklama, kao i natpisa na fasadama i slobodno stojećim koje su uradile nadležne službe zaštite naslijeđa. Navedeni elementi na fasadi ne smiju narušiti vizuelni integritet ulice i pojedinačnih fasada svojom postavkom, veličinom niti iluminacijom;
 - Dozvoljeno je privremeno i povremeno postavljanje umjetničkih ili reklamnih instalacija iznad dijelova ulica uz uvjet da mjesto kačenja na fasade objekata bude minimalne površine i vizuelno nenametljivo, a predmetni dio fasade popravljen nakon skidanje instalacije;
 - Planom privremenog zauzimanja javne površine treba, između ostalog, propisati izgled, boju i materijalizaciju ugostiteljskog inventara, te raspored suncobrana. Za provođenje navedenog plana je potrebno prethodno pribaviti mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa;
 - Po uklanjanju ugostiteljskog mobilijara i inventara sa javne površine ona mora biti popravljena;
 - Potrebno je izvršiti iluminaciju objekata prema odgovarajućem projektu, na koji potrebno pribaviti saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa, kojim će se definirati vrsta, boja, jačina i usmjerenje osvjetljenja uz neophodne grafičke priloge na kojima će biti naznačene pozicije predviđenog osvjetljenja sa svim potrebnim opisima;
 - Instalacije svjetlosnih i zvučnih efekata te njihovo korištenje za obilježavanje posebnih događaja ili podizanju društvene svijesti usmjerenih kampanja se može realizirati samo izuzetno uz odobrenja nadležnih institucija;
 - Uraditi poseban projekat postavljanja reklamnih tijela kojim će se utvrditi položaj i iluminacija reklama na način da ne smiju zaklanjati vizure na fasade objekata i ulicu kao cjelinu.
4. Za prostor ulice Branilaca grada:
- S obzirom na značaj ulice u javnom životu građana preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu sa ciljem proširenja površina za kretanje pješaka;
 - S obzirom na značaj institucija i javnih površina u životu grada i građana preporučuje se zabrana parkiranja na trgu ispred Doma Armije i Umjetničke galerije Bosne i Hercegovine, te pretvaranje predmetnog prostora u manji gradski trg, čijim uređenjem bi se naglasio značaj objekata i institucija u neposrednom okruženju. Uređenjem se ne smije predviđati izgradnja stalnih nadzemnih struktura na ovom prostoru niti izvođenje prostornih elemenata koji bi zaklonili vizure na okolne objekte;

- S obzirom na značaj institucija i javnih površina u životu grada i građana preporučuje se zabrana parkiranja na trgu pored Narodnog pozorišta i ispred Doma mladih, te zadržavanje namjene otvorenog javnog prostora za potrebe stanovnika, održavanja manifestacija i drugih događaja iz kulture. Prostori trebaju biti ozelenjeni i uređeni u skladu sa značajem predmetne mikrocjeline u slici i životu grada;
 - Prostor mjesta i ostataka Kalin Ali-hodžine džamije treba biti uređen kao javna otvorena površina uz obavezu prezentaciju ostataka džamije i interpretaciju njenog značaja;
 - Moguće je oblikovno povezivanje Trga Oslobođenja – Alije Izetbegovića i trga ispred Doma armije s ciljem kreiranja vizuelno jedinstvenog otvorenog javnog prostora;
 - Postojeće zelenilo u ulici, posebno drveće, mora biti sačuvano bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije u dijelu koji se odnosi na ovu ulicu, tačnije snimak i planirane intervencije na fasadama ulice Ferhadije, treba biti dopunjen smjernicama za postavljanje reklamnih tijela firmi i plaćenih reklama kao i natpisa na fasadama. Navedeni elementi na fasadi ne smiju narušiti vizuelni integritet ulice i pojedinačnih fasada svojom postavkom, veličinom niti iluminacijom.
5. Za prostore ulica Miss Irbina i Radićeva:
- S obzirom na značaj ulica u javnom životu građana preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanja pješaka;
 - Postojeće zelene površine, posmatrajući njihovu površinu, ali i cjelokupnu visoku vegetaciju, moraju biti očuvane bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Preporučuje se uraditi posebne projekte hortikulturnog uređenja, ozelenjavanja i unapređenja postojećih zelenih površina.
6. Za prostor ulice Koševo:
- S obzirom na značaj ulice u javnom životu građana i poslovnu upotrebu prizemnih prostora objekata preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanja pješaka;
 - Potrebno je izraditi detaljan projekat konzervatorsko-restauratorskih radova i iluminacije fasada u ulici u cilju očuvanja i prezentacije arhitektonskog oblikovanja historičističkih objekata u tim ulicama;
 - Uraditi projekat unapređenja trotoara u smislu uklanjanje saobraćajnih znakova sa trotoara i njihovo postavljanje bez oslanjanja na hodne površine za pješake, uklanjanje odnosno podizanje na višu visinu reklamnih i drugih znakova i firmi koje izlaze van ravni fasade ostavljajući slobodnim po vertikali prostor za pješake u minimalnoj visini od 2,40 metara i slično;
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ulice Koševo (stambeno-poslovna zona) neophodno je uraditi plan ekonomskih i drugih potrebnih mjera za očuvanje i poticaj te upravljanja poslovnim prostorima u prizemlju objekata koje će pomoći njihovu rehabilitaciju (dati prijedlog odgovarajućih namjena).
7. Za prostore ulica na Marijin-Dvoru:
- Potrebno je izraditi detaljan projekat konzervatorsko-restauratorskih radova i iluminacije fasada u ulicama Hiseta, Vladimira Perića Valtera i Kralja Tvrtka u cilju očuvanja i prezentacije arhitektonskog oblikovanja objekata historizma i secesije u tim ulicama;
 - Na prostoru Hastahane je potrebno uraditi arheološka istraživanja. Svi eventualni nalazi trebaju biti ili prezentirani in situ ili dokumentirani i pohranjeni u muzej. Prostor Hastahane treba biti uređen kao gradski park sa maksimalnim ozelenjavanjem i prostorom za boravak stanovništva i održavanje manifestacija privremenog i povremenog karaktera. Projekat uređenja treba biti zasnovan na nalazima arheoloških radova i uvažiti njihove preporuke;
 - Ispod lokaliteta Hastahane je dozvoljena izgradnja podzemnih sadržaja (parking) uz uvjet da izgradnja ne smije dovesti do uništenja identiteta lokaliteta, ugrožavanja ili uništenja arheoloških nalaza i promjene nivoa parka, odnosno do ugrožavanja integriteta lokaliteta. Izgradnja može biti urađena tek nakon provedenih arheoloških radova i u skladu sa preporukama i rezultatima arheoloških istraživanja;
 - Uraditi identifikaciju prizemnih prostora u ulicama s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu nekorisćenih prostora te dati mjere koje kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju prostora (poboljšanje dostupnosti, adaptacija i slično);
 - Preporučuje se zabraniti parkiranje na uglu ulica Hiseta, Hamze Hume i Vladimira Perića Valtera, te prostor urediti kao mali gradski trg sa zelenilom i neprekinitim pješačkim hodnim linijama;
 - Postojeće zelene površine, posmatrajući njihovu površinu, ali i cjelokupnu visoku vegetaciju, moraju biti očuvane bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Preporučuje se uraditi posebne projekte ozelenjavanja i unapređenja postojećih zelenih površina, posebno vodeći računa o unutrašnjim dvorištima, a sve s ciljem podizanja kvalitete stanovanja u ovoj zoni.

Prilog 6 – Smjernice za izradu Plana upravljanja

- 1) Plan upravljanja mora biti usklađen sa prostorno-planskim dokumentima, planom i projektom očuvanja naslijeđa, strategijom očuvanja i interpretacije kulturno-historijskog naslijeđa, razvoja turizma i ekonomskog razvoja i ostalim relevantnim dokumentima te urađen u skladu sa smjernicama za izradu plana upravljanja datim u UNESCO Operativnim smjernicama za provođenje Konvencije o svjetskom naslijeđu, s obzirom na činjenicu da je na UNESCO Tentativnu listu upisano Sarajevo – jedinstveni simbol univerzalne multikulturalnosti – trajno otvoren grad.

- 2) Moguće je, za pojedine karakteristične zone na prostoru historijskog urbanog krajolika Sarajeva uraditi pojedinačne planove upravljanja s ciljem utvrđivanja detaljnih smjernica za upravljanje na tim prostorima uz obavezu da ti planovi upravljanja budu integrirani u i usklađeni sa Planom upravljanja za historijski urbani krajolik.
- 3) Navedena strategija mora biti rađena paralelno i dati smjernice zasnovane na zajedničkoj valorizaciji (vrijednosti naslijeđa prema Pravilnikom o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 82/19), upotreba vrijednost (atraktivnost) i tržišna vrijednost dobara i cjelina, vrijednost kao resurs i iskorištenost).
- 4) Pored smjernica iz predmetne strategije, Plan upravljanja treba dati jasne korake (strateške i projektne) za upravljanje negativnim promjenama i velikim rizicima po prostor nacionalnog spomenika, a prvenstveno zagađenje, pritisak saobraćaja (u kretanju i mirovanju), pritisak turizma, promjena u načinu korištenja stambenih prostora, pritisak izgradnje novih i njerilom neusaglašenih objekata na prostoru nacionalnog spomenika i slično. Planom upravljanja je potrebno definirati konkretne korake i projekte kojima bi se utjecalo na razvoj uz očuvanje karaktera grada, naslijeđenog identiteta, tradicije, kulturno-historijskog i prirodnog ambijenta te umanjeње negativnih promjena i upravljanje utvrđenim rizicima.
- 5) Plan upravljanja treba, između ostalog, sadržavati:
 1. Definiciju/opis sistema i mehanizama upravljanja (strategiju višegodišnjeg upravljanja nacionalnim spomenikom i smjernice za njenu realizaciju), a u skladu sa važećom zakonskom regulativom i potrebama očuvanja nacionalnog spomenika;
 2. Preciznu identifikaciju vrijednosti nacionalnog spomenika, ograničenja i potencijala u budućem korištenju, zahtjeve ili namjere vlasnika/korisnika u pogledu namjene, te intervencije koje na optimalan način dovode u ravnotežu prethodno navedeno i optimiziraju društveno-ekonomski benefit;
 3. Program aktivnosti baziran na cjelovitoj valorizaciji, zaštiti i prezentaciji nacionalnog spomenika kao i nalazima procjene utjecaja;
 4. Dostupne i realne sheme finansiranja i finansijske programe koji su dostupni za prostor nacionalnog spomenika sa zaštitnim pojasom;
 5. Prostorno-planski dokument izrađen za nacionalni spomenik;
 6. Vodič za upravljanje – pregled principa upravljanja (principi očuvanja naslijeđa);
 7. Integrirani vodič za očuvanje naslijeđa
 - a. Kategorije intervencije na objektima i javnim površinama
 - b. Plan detaljnih aktivnosti na konzervaciji i rehabilitaciji objekata i javnih površina
 - c. Vodič za konzervaciju/restauraciju/rekonstrukciju/rehabilitaciju objekata i javnih površina
 - d. Principi tekućeg održavanja objekata i javnih površina
 - e. Plan mjera energetske efikasnosti (usklađiti sa preporukama UNESCO-a i njegovoj inicijativi RENFORUS)
 - f. Strategija očuvanja nematerijalnog naslijeđa
 - g. Mjere djelovanja za očuvanje i poticaj zanata i zanatlija
 - h. Procjena rizika, pripremljenost na rizike i mjere ublažavanja rizika
 - i. Plan infrastrukturnih sistema
 - j. Plan prikupljanja i odvoz otpada
 - k. Zaštita i prezentacija nematerijalnog naslijeđa
 - l. Integrirani vodič za zaštitu okoliša
 - m. Zaštita vegetacije, sadnja autohtone vegetacije
 - n. Analiza prostora i formiranje novih zelenih površina
 - o. Zaštita voda
 - p. Vizuelna zaštita kompletnog prostora – definiranje mjera kontrole u cilju zaštite vizuelnog integriteta;
8. Plan smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta na prostoru nacionalnog spomenika i u njegovom zaštitnom pojasu koji će dati obavezujući regulatorni okvir upravljanja turističkim i ugostiteljskim kapacitetima;
9. Plan turističkog kretanja na području historijskog urbanog krajolika Sarajeva uz povezivanje sa bližim turističkim i kulturnim destinacijama;
10. Podizanje svijesti – pozitivna društvena i medijska kampanja o historijskom urbanom krajoliku – promocija vrijednosti, potencijala;
11. Zona utjecaja na nacionalni spomenik u kojoj je potrebno osigurati očuvanje identiteta i vizuelnog integriteta nacionalnog spomenika (zona definirana na grafičkom prilogu);
12. Definiran način prikupljanja sredstava iz komunalnih dadžbina i ostalih taksi te način usmjeravanja ka očuvanju i daljem razvoju nacionalnog spomenika;
13. Definiran način uvođenja spomeničke rente uz uvjet da se ostvareni prihodi po ovoj osnovi ulažu na održavanje, obnovu i investicije na području nacionalnog spomenika;
14. Plan korištenja prostora koje Grad Sarajevo i Općine Stari Grad i Centar Sarajevo daju u zakup ili na privremeno korištenje treba biti zasnovan na analizi stanja prostora nacionalnog spomenika i namjeni objekata, a urađen u cilju očuvanja identiteta i tradicionalnih aktivnosti prostora i balansiranja namjena;
15. Plan očuvanja, promocije i poticaja te mjere djelovanja za očuvanje tradicionalnih zanata i zanatlija, posebno onih koji djeluju na prostoru nacionalnog spomenika. U sklopu Plana neophodno je predvidjeti način dodjele, sistem kontrole te izgled certifikata, odnosno potvrde o autentičnosti proizvoda i porijekla za sve proizvoda koji se prodaju kao produkt tradicionalnih zanata;
16. Plan održivog razvoja turizma i upravljanja posjetama i posjetiocima (mjere djelovanje na prijetnju negativnog utjecaja masovnog turizma);
17. Plan uvođenja "uvezanih ulaznica" (*heritage pass*) za muzeje, parkinge i ugostiteljske sadržaje;
18. Utvrđivanja prioriteta intervencija;
19. Izvori finansiranja za prioritete intervencije kao i kompletnu implementaciju Plana upravljanja;
20. Akcioni plan:
 - a. program upravljanja naslijeđem u sklopu zaštićenog područja, sa definiranim nosiocima realizacije programa
 - b. etapni program provođenja plana sa finansijskim pokazateljima;
21. Monitoring i proces ažuriranja intervencija u prostoru i konzervatorsko-restauratorskih intervencija na objektima;
22. Plan koordinacije rada svih inspeksijskih službi na nivou općina, Grada, Kantona i Federacije;

23. Plan izgradnje kapaciteta (Capacity building) u oblasti upravljanja, obrazovanja, turizma.
- 6) Prostorno-planski dokument izrađen za nacionalni spomenik, kao sastavni dio Plana upravljanja treba sadržavati Plan i projekat očuvanja nacionalnog spomenika te, pored dokumenta i smjernica navedenih ovoj odluci Komisije (dispozitiv i Prilog 5), i sljedeće:
1. Ažuriranu geodetsku podlogu prostora nacionalnog spomenika i zaštitnog pojasa sa svim relevantnim podacima;
 2. Analizu trenutnog stanja prostorne cjeline, odnosno:
 - a. hronološki prikaz i stilsko određenje postojećih objekata, cjelina i prostora,
 - b. pregled spratnosti postojećih objekata, primijenjenih materijala, oštećenja i stepen očuvanosti izvornih struktura, materijala i dispozicije
 - c. prikaz izvršenih intervencija na objektima i prostorima uz kvalifikaciju i opis
 - d. za sve identifikirane intervencije potrebno je dati informaciju o tome da li je na projekat intervencije dato pozitivno mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa te da li su radovi izvedeni sa odobrenjem za građenje ili drugim adekvatnim odobrenjem, odnosno saglasnosti (kao što je saglasnost nadležne službe za radove tekućeg održavanja)
 - e. analizu utjecaja izvršenih intervencija na vrijednosti, atribut autentičnosti i stanje integriteta nacionalnog spomenika
 - f. hronološki prikaz namjene objekata i prostora sa pregledom njihove današnje namjene
 - g. valorizaciju i kategorizaciju objekata i prostora
 - h. pravni status o prethodnoj i trenutnoj zaštiti objekata i prostora uključujući i arheološke lokalitete
 - i. prikaz zastupljenosti i raspoređenosti, te valorizaciju zelenila;
 3. prikaz zastupljenosti i raspoređenosti starih zanata, tradicionalnih načina korištenja prostora i objekata, te upotrebe prostora i objekata za savremene potrebe (festivali, okupljanja i slično);
 4. Elaborat o otklanjanju ili ublažavanju negativnog utjecaja intervencija izvršenih u obuhvatu nacionalnog spomenika za koje je analizom utvrđeno da su degradirale prostor nacionalnog spomenika;
 5. Program arheoloških istraživanja i radova koji mora sadržavati i program zaštite arheoloških lokaliteta;
 6. Elaborat vizuelnog identiteta nacionalnog spomenika kojim će se, između ostalog, definirati materijalizacija, izgled i mjesto postavljanja urbanog mobilijara, reklamnih tijela, natpisa, hodnih površina, dozvoljena mjesta i ograničenja spram izlaganja robe u izlozima kao i definirati odredbe za ostalo što utječe na vizuelni identitet;
 7. Program uređenja i upravljanja javnim površinama kojim treba definirati način korištenja javnih površina (identificirati zelene površine i njihovo uređenje, dozvoljeni prostor za davanje u zakup i slično);
 8. Program očuvanja i promoviranja kulturnih i historijskih vrijednosti, kako materijalnih, tako i njihovih nematerijalnih komponenti – starih zanata i djelatnosti, tradicionalnih festivala i običaja koji su vezani za objekte i mjesta;
 9. Programi turističke promocije i korištenja prostora nacionalnog spomenika za potrebe turizma.
10. Pojedinačne projekte, a posebno:
- a. Uređenje centralnih pješačkih zona nacionalnog spomenika – javna rasvjeta, urbani mobilijar, obrada pješačkih i kolskih površina
 - b. Obnova infrastrukturne mreže, posebno vodovoda i kanalizacije – kao i rješavanje pitanja prečišćavanja otpadnih voda i zaštite vodotoka rijeke Miljacke;
11. Detaljno definirane uvjete za:
- a. Sanaciju, konzervaciju, uređenje i prezentaciju postojećih objekata i cjelina koji imaju vrijednosti i kontekstualni značaj (ambijentalno/ pejzažni kontekst i drugi)
 - b. Restauraciju i rekonstrukciju historijskih objekata, oblika i prostora kojom će biti osiguran integritet historijske jezgre i čitljivost njenih specifičnosti (rekonstrukciju uništenih objekata, restauraciju objekata ili pojedinačnih arhitektonskih elemenata – horizontalni i vertikalni gabariti, proporcija, broj, veličina i raspored otvora, arhitektonski detalji, popločanje, oblik, nagib krova i vrsta pokrova, tretman fasada i avlijskih zidova prema ulicama itd.);
12. Mehanizme za ostvarivanje integralne zaštite:
- a. definiranje načina finansiranja
 - b. plan konzervacije, intervencija i razvoja prostora za koji se Plan izrađuje odnosno regulacioni plan; navedeni planovi trebaju dati smjernice za djelovanje na svakom pojedinačnom objektu i urbanističkoj matrici u cilju očuvanja vrijednosti iste kao i fizičke stabilnosti objekta. Pored navedenog, potrebno je da definiše moguće upotrebe i eventualno prihvatljive izmjene na svakom pojedinom objektu (u funkciji, vanjskom izgledu ili unutrašnjoj dispoziciji). Dalje, potrebno je da definiše dozvoljene intervencije neophodne u cilju adaptacije pojedinih objekata ili pojedinih dijelova pojedinačnih objekata savremenim uvjetima života
 - c. definiranje zona za izradu detaljnih provedbenih planova i projekata nižeg reda
 - d. Plan implementacije (način vršenja monitoringa planiranih aktivnosti)
 - e. Planove: očuvanja, održavanja i korištenja; preventivnih, hitnih, interventnih i trajnih mjera zaštite; interpretacije, prezentacije i promocije; upravljanja turističkim posjetama
 - f. Plan i program održivog ekonomskog razvoja koji treba definirati: listu ključnih prostora i spomenika za obnovu (kako bi se stvorili uvjeti za regeneraciju putem kulturnog turizma), potrebne iznose i faze finansiranja planiranih konzervacijskih radova (uključujući i radove tekućeg održavanja), definirati izvore finansiranja (iz javnih ili privatnih izvora ili javno-privatnog partnerstva) te identificirati objekte za prioritarno finansiranje, kao i dati listu potencijalnih investitora i fondova kojima bi se moglo ponuditi finansiranje;
13. Elaborat o otklanjanju ili ublažavanju negativnog utjecaja intervencija izvršenih u obuhvatu nacionalnog spomenika za koje je analizom utvrđeno da su degradirale prostor nacionalnog spomenika;

14. Elabarat vizuelnog identiteta nacionalnog spomenika kojim će se, između ostalog, definirati materijalizacija, izgled i mjesto postavljanja urbanog mobilijara, reklamnih tijela, natpisa, hodnih površina, dozvoljena mjesta i ograničenja spram izlaganja robe u izlozima kao i definirati odredbe za ostalo što utječe na vizuelni identitet;
 15. Program uređenja i upravljanja javnim površinama kojim treba definirati način korištenja javnih površina (identificirati zelene površine i njihovo uređenje, dozvoljeni prostor za davanje u zakup i slično); različite načine korištenja otvorenih prostora u zavisnosti od sezone (godišnjih doba) i potreba sinhronizacije upotrebe ovih prostora sagledavajući plan upravljanja korištenja prostora ovog tipa u cjelokupnoj zoni nacionalnog spomenika;
 16. Program očuvanja i promoviranja kulturnih i historijskih vrijednosti, kako materijalnih, tako i njihovih nematerijalnih komponenti – starih zanata i djelatnosti, tradicionalnih običaja i festivala i njihovih produkata koji su vezani za objekte i mjesta;
 17. Programi interpretacije, prezentacije, promocije i korištenja prostora nacionalnog spomenika za potrebe turizma;
 18. Program uvođenja novih tehnologija u svrhu poboljšanja korištenja prostora;
 19. Procjenu utjecaja na nacionalni spomenik (*Heritage Impact Assessment – HIA* te *Environmental Impact Assessment – EIA*) za svaku Programom upravljanja planiranu intervenciju na nacionalnom spomeniku ili u njegovom zaštitnom pojasu. Za velike projekte je potrebno uraditi i stratešku studiju utjecaja (*Strategic Environmental Assessments*).
- 7) Plan upravljanja treba dati konkretne snjemice i korake za implementaciju (aktivnosti i vremenski okvir) za sljedeće:
1. S ciljem umanjenja zagađenja (aerogagađenje i vibracije) neophodno je smanjiti opterećenje saobraćajem (u kretanju i u mirovanju), zabraniti saobraćanje teškim vozilima na padinskim saobraćajnicama, ispitati mogućnosti unapređenja tranavajskog saobraćaja s ciljem umanjenja vibracija, saobraćaj u mirovanju na javnim površinama rješavati isključivo ispod nivoa prizemlja (po zemljom) i zabraniti parkiranje na trotoarima i ulicama, osigurati raznovrsne mogućnosti za kretanje ekološki prihvatljivih prevoznih sredstava (bicikla, romobila i sl.), povećati broj zelenih površina, smanjiti broj i veličinu betonskih/asfaltiranih površina, a u korist zelenih površina ili naći drugi način za postizanje bolje ekološke prihvatljivosti tih površina. Također je potrebno ostvariti saradnju sa svim nadležnim institucijama kako bi se utjecalo na smanjenje zagađenja Miljacke i izmještanje velikih zagađivača iz zaštitnog pojasa i neposredne okoline nacionalnog spomenika (zagađivači uzvodno uz Miljacku);
 2. Propadanje historijskih objekata se dešava zbog više razloga, među kojima se posebno ističu neodržavanje, nedostatak upravljanja i napuštanje. Detaljan snimak postojećeg stanja objekata na prostoru nacionalnog spomenika mora sadržavati i informacije o korištenju, otpornosti i sigurnosti objekta na prirodne i ljudske utjecaje (sigurnost spram požara, poplave, krađe i slično). Snimak je osnova baze podataka kojim moraju upravljati nadležne institucije i putem koje se treba vršiti monitoring stanja objekata i sigurnost njihovog korištenja na prostoru nacionalnog spomenika i zaštitnog pojasa, monitoring konzervatorsko-restauratorskih i svih drugih radova;
 3. U cilju očuvanja graditeljskog naslijeđa neophodno je razviti i njegovati kulturu očuvanja naslijeđa kroz insistiranje na osiguravanju sredstava i nadzoru nad provođenjem radova redovnog održavanja objekata i ulica, prenos znanja o razvoju i vrijednostima nacionalnog spomenika i graditeljskim tehnikama te osiguranje redovne obuke radnika koji bi radili na održavanju;
 4. Pored snimanja postojećeg stanja objekata i objedinjavanja znanja o restauratorskim tehnikama i prihvatljivim materijalima, neophodno je uspostaviti ekonomski održivo upravljanje građevinskim fondom koje neće dovesti do narušavanja autentičnosti i integriteta (prvenstveno oblikovanja, funkcije i načina korištenja). Ovo podrazumijeva stalno praćenje korištenja objekata, a posebno prizemlja na prostoru nacionalnog spomenika, limitiranje i utvrđivanje, u skladu sa principima održivog razvoja i očuvanja identiteta i autentičnog korištenja nacionalnog spomenika, broja i rasprostranjenosti ugostiteljskih objekata (kafana, hotela, hostela i svih drugih), planski osmišljenu i finansijski (kroz visinu rente) pomognutu aktivaciju napuštenih zona nacionalnog spomenika, promoviranje i kontinuiranu podršku novim i postojećim biznisima prihvatljivim na području nacionalnog spomenika, a koji mogu zaposliti veći broj ljudi i slično;
 5. U cilju očuvanja autentičnosti i integriteta nacionalnog spomenika, kontrola rasporeda biznisa i zanata je neophodna kao i monitoring rada. Namjena poslovnih prostora mora biti u skladu sa izvornom namjenom predmetnih mikrocjelina, a nadležne institucije trebaju voditi o tome računa prilikom izdavanja odobrenja za rad ili njihove kontrole. Potrebno je osigurati poticaje za oživljavanje određenih dijelova, odnosno ulica te osigurati prezentaciju svih dijelova jednako;
 6. U cilju poboljšanja kvalitete stanovanja na području nacionalnog spomenika potrebno je ispitati građevinsko stanje objekata i dati konkretne mjere za poboljšanje energetske efikasnosti postojećih građevina koje neće ugroziti autentičnost i integritet objekata;
 7. U cilju kontrole dogradnje i nadogradnje postojećih objekata neophodno je vršiti redovan monitoring na terenu, pravovremeno obavijestiti vlasnike o dozvoljenim i nedozvoljenim radnjama na objektima, osigurati vlasnicima informaciju o postupcima ishodovanja potrebnih dozvola za dozvoljene radove, odmah po uočavanju izvođenja nedozvoljenih radova obavijestiti sve nadležne i zainteresirane stranc i inspekciju;
 8. Turizam predstavlja izuzetan ekonomski resurs, ali treba biti strogo kontroliran kako bi se ispravno razvijao i ne bi doveo do trajnog uništenja kulturnog i prirodnog naslijeđa. Stoga je neophodno definirati strategiju, plan i program razvoja turizma koji bi bili integrirani sa drugim ekonomskim sektorima i strategijama očuvanja naslijeđa. Pritisak na užu historijsku jezgru se mora smanjiti uspostavljanjem alternativnih i komplementarnih aktivnosti i turističkih ruta koje uključuju područje čitavog historijskog urbanog krajolika i okoline Sarajeva. Dodatno, potrebno je omogućiti bolju dostupnost

- pojedinačnim lokalitetima (muzejima, galerijama i slično) kao i kompletnom prostoru nacionalnog spomenika, što podrazumijeva definiranje pojedinačnih problema i individualni odgovor (naprimjer, uklanjanje štandova za prodaju suvenira ili vizuelno napadnih reklamnih tijela neposredno uz ulaz u muzej i sl), kao i generalni odgovor kroz regulaciju saobraćaja i postavljanje turističke signalizacije (isključivo u saradnji sa institucijama nadležnim za zaštitu naslijeđa);
9. Neophodno je izraditi strategiju, plan i program marketinga, promocije spomeničkih vrijednosti i komunikacije sa posjetiocima u svrhu razvoja turizma, očuvanju zanata, izrade autentičnih suvenira i rukotvorina, gastro ponude i karakterističnog načina života te kreiranje moderne i prihvatljive turističke ponude u skladu sa navedenim. Neophodno je unificirati pravila korištenja znakova, zaštitnih boja, logotipa te uvesti jasna pravila 'brandinga' i PR strategije lokaliteta;
10. Uvažavajući prethodno navedene smjernice i sve ostalo što utvrde institucije uključene u izradu Plana, a što nije u suprotnosti sa Odlukom Komisije, Plan upravljanja treba razraditi strateške ciljeve te akcije i projekte za njihovo postizanje. Strateški ciljevi, između ostalog trebaju biti usmjereni i ka:
- Zaštiti, očuvanju, restauraciji i unapređenju arhitektonskog, arheološkog, umjetničkog, etnološkog, arhivskog, bibliotečkog i zanatskog naslijeđa i svih za navedene vezanih komponenti nematerijalnog naslijeđa
 - Očuvanju, rehabilitaciji i unapređenju krajolika, uključujući sve mahale na padinama i okolna brda, kroz unapređenje uvjeta života u mahalama i stambenim objektima na prostoru nacionalnog spomenika
 - Očuvanju, podršci zanata, proizvodnih i uslužnih aktivnosti koje vode povećanju zapošljavanja, a prihvatljive su u području nacionalnog spomenika sa stanovišta očuvanja naslijeđa, odnosno kompatibilni su sa vrijednostima i značajem nacionalnog spomenika
 - Unapređenju dostupnosti i kretanja na prostoru nacionalnog spomenika, insistirajući i kreirajući mogućnosti za alternativna prevozna sredstva (bicikla, romobili i sl) i povećanju pješačkih površina
 - Očuvanju postojećih zelenih površina (javni i privatni u avlijama) i njihovom proširenju
 - Edukaciji i podizanju svijesti o vrijednostima i značaju lokaliteta te ispravnoj interpretaciji i prezentaciji naslijeđa
 - Koordiniranom radu na očuvanju, promociji, prezentaciji i razvoju, kulturnim inicijativama i marketingu vezanom za nacionalni spomenik
 - Razvoju ljudskih resursa za upravljanje, planiranje i razvoj prostora
 - Kreiranju sistema koordinacije u cilju dijeljenja i diseminacije svih podataka među institucijama nadležnim za različite oblasti, a prvenstveno zaštite naslijeđa, planiranja, razvoja, katastra i zemljišnih knjiga

- j. Kreiranju novih načina kreativnog, održivog i sa stanovišta očuvanja naslijeđa i ekologije, prihvatljivog razvoja prostora nacionalnog spomenika.

Prilog 7 – Gazi Husrev-begov vakuf

Grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa unutar historijskog urbanog krajolika Sarajeva je spomenik od izuzetnog značaja za Bosnu i Hercegovinu.

Gazi Husrev-begov vakuf u Sarajevu osnovan je 1531. godine i predstavlja jednu od najstarijih institucija koje djeluju u kontinuitetu u jugoistočnoj Evropi. Ova institucija danas u velikoj mjeri egzistira na principima ustanovljenim vakufnamama iz prve polovine XVI stoljeća. Kao institucija vakufa, Gahusrev-begov vakuf nije jedina te vrste u Bosni i Hercegovini ali je svakako najveća, najpoznatija i cjelovito očuvana vakufska institucija koja svoje djelovanje promovira i kroz svoje publikacije te stalna ulaganja u objekte i biblioteke.

Grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa se danas najvećim dijelom nalazi na teritoriji Općine Stari Grad u Sarajevu i predstavlja materijalni dokaz o kontinuitetu postojanja ove jedinstvene organizacije.

Osnivanje Vakufa je od neprocjenjivog značaja za učvršćivanje razvoja Sarajeva kao grada, a njegov razvoj neodvojiv od razvoja grada. Upravo stoga se grupa objekata Vakufa posebno izdvaja.

Mjere zaštite za grupu objekata Gazi Husrev-begovog vakufa su sljedeće:

- Za sljedeće nacionalne spomenike primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama:
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begov bezistan sa dućanima u Sarajevu, opština Stari Grad – Sarajevo, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 18/07, 20/08, 48/13, 51/17, 27/20)
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova medresa sa mjestom i ostacima Hanikaha u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH" 42/07, 48/13, 64/20)
 - Arheološko područje – ostaci Tašlihana u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 100/07, 48/1, 67/16)
 - Graditeljska cjelina – Hadžimuratovića Daire u Sarajevu (Velike Daire), opština Stari Grad – Sarajevo, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/08, 48/13)
 - Građevina – Sahat kula u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 99/06, 48/13, 76/19)
 - Graditeljska cjelina – Hastahana (zgrada Vakufske bolnice) u Sarajevu, opština Stari Grad, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/08, 48/13)
 - Građevina – Morića Han u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 4/20)
 - Građevina – hotel Stari Grad u Sarajevu ("Službeni glasnik BiH", br. 94/09, 48/13, 4/20)
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova džamija u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 105/06, 48/13, 27/20; *Ispravka Odluke, broj 04.1-2.5-48/20-4 od 15.12.2020. godine dostavljena za objavu*).
- Za sljedeća dobra primjenjuju se mjere zaštite utvrđene odlukom za Historijski urbani krajolik Sarajevo ("Službeni glasnik BiH", br. xx/20):

- Posjedi vezani uz hotel "Evropu", a koji su pripadali kompleksu Tašihana - k.č. 1184 i 1186, K.O. Sarajevo I (novi premjer).
 - Nekadašnja "Hastahana": k.č. 180, 181 (ulica Halilbašića, Hastahana), K.O. Sarajevo I (novi premjer).
 - Gazi Husrev-begov hamam: k.č. 1067 (ugao ulica M. M. Bašeskije i Pehlivanuše, Gazi Husrev-begov hamam sa kućištem i dvorištem), 1065 (ranije postojeći dućan sa dućaništem ispred Gazi Husrev-begovog hamama), 1061 (zemljište ispred Gazi Husrev-begovog hamama); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Historijska građevina na Obali Kulina bana: k.č. 2038, 2042, 2045/1-3 (Obala Kulina bana broj 25 i Zrinskog čikma, bivša zgrada Policije); K.O. Sarajevo XI (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcele u blizini stambeno-poslovnog objekta u Kulovića ulici: dio k.č. 1820/1, dio k.č. 1819/1 i 1819/2 (unutrašnje dvorište); K.O. Sarajevo IV (novi premjer), općina Centar Sarajevo;
 - Stambeno-poslovni objekat u ulici Edhema Mulabdić (ugao ulica M.M. Bašeskije i Edhema Mulabdića): k.č. 1000, 999, 998, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Stambeno-poslovni objekat u Kulovića ulici (objekat na uglu ulica Kulovića i Branilaca grada): k.č. 1822/1, K.O. Sarajevo IV (novi premjer), općina Centar Sarajevo;
 - Građevine i zemljište u ulici Tekija čikma: k.č. 2039, K.O. Sarajevo XI (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Safet-bega Bašagića i Tahčića sokak: k.č. 135, 137, 138 (ulica Tahčića sokak), k.č. 130, 133, 136 (ulica Safet-bega Bašagića); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo.
3. Za sljedeća dobra primjenjuju se nijere zaštite utvrđene odlukom i izmjenom i dopunom odluke za Historijsko gradsko područje - Sarajevska čaršija (odluka "Službeni glasnik BiH", br. 42/14, *Izmjene i dopune Odluke broj 07.1-2.5-48/20-45 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu*):
- "Imaret": k.č. 922 (Mudželiti veliki br. 15, zgrada uprave Gazi Husrev-begovog vakufa u unutrašnjosti kompleksa, zajedno sa dućanima ispod zgrade), k.č. 919/2 (Mudželiti veliki br.15, unutrašnji dio kompleksa - "Aeroplan"), k.č. 919/3 (Mudželiti veliki br.15, unutrašnji dio kompleksa, pekara "Imaret"), k.č. 918 (Mudželiti veliki br.13, istočni dio), k.č. 917 (Mudželiti veliki br.11, istočni dio), k.č. 915 (Mudželiti veliki br.9, istočni dio), k.č. 914 (Mudželiti veliki br.7, istočni dio); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", južni dio: k.č. 1403/2 (Gazi Husrev-begova ulica i Mali kujundžiluk), k.č. 907, 911, 908, 909, 913 (ulica Mali kujundžiluk, južna strana ulice), k.č. 897, 905, 912 (ulica Mali kujundžiluk, Vakuf Ašide hanume Imaretlić), k.č. 910 (ulica Mali kujundžiluk, Vakuf džamije Nalčadži hadži-Osmara); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", sjeverni dio: k.č. 927, 1401/1, 1401/2, dio 1402/2, dio 1402/2, 1401, 926, 925, 924 (ulica Sarači), k.č. 921 (ugao ulica Sarači i Gazi Husrev-begova, Aeroplan); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", zapadni dio (dućani na zapadnoj strani Gazi Husrev-begove ulice): k.č. dio 1402/2 i 921, (ugao ulica Gazi Husrev-begova i Sarači), k.č. dio 1402/2 (ugao ulica Gazi Husrev-begova i Sarači, Vakuf Muntehe Kulović, rođene Sandžaktar), k.č. dio 1402/2, dio 1402/4, dio 1402/5, dio 1402/8 (ulica Gazi Husrev-begova), k.č. dio 1402/9 (ulica Gazi Husrev-begova, Vakuf hadži-Ibrahim-age Čomare); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dio objekta Daire: k.č. 712 (ulica Halači), K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Sahat kula: k.č. 920 i 919/1 (unutrašnji dio kompleksa), K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo
 - Dućani južno od kompleksa Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 845, 841, 835, 834, 837 (ulica Čurčiluk veliki), k.č. 844 (ulica Čurčiluk veliki br. 15), k.č. 842 (ulica Čurčiluk veliki br. 17), k.č. 840 (ulica Čurčiluk veliki br. 23), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 839 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 843 (ulica Čurčiluk veliki, Evladijet vakuf Hasnije-hanume Mašić), k.č. 833, 832 (ulice Kujundžiluk veliki i Čurčiluk veliki), k.č. 838 (Veliki čurčiluk, Zaklada Moše Danijela Saloma); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo
 - Dućani sjeveroistočno od Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 818 (ulica Čizmedžiluk), k.č. 817 i 819 (ugao ulica Sarači i Čizmedžiluk), k.č. 820, 821 i 822 (ulica Sarači broj 22), k.č. 821 (ulica Sarači, 2/3 suvlasnik nije nacionaliziran, 1/3 vlasništva Gazi Husrev-begovog vakufa nacionalizirana); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani zapadno od Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 849, 850 (ulica Mudželiti veliki), k.č. 846 (Mudželiti veliki br.2), k.č. 847 (Mudželiti veliki br.5), k.č. 848 (Mudželiti veliki br.6), k.č. 891 (Mudželiti veliki br.3); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani koji se nalaze istočno od Gazi Husrev-begove džamije sa obje strane ulice Čizmedžiluk: k.č. 644, 649, 651, 656, 659, 660, 668, 814, 816, 822, 823, dio 828, 829, 830 (ulica Čizmedžiluk), k.č. 817 (ulica Čizmedžiluk, Evladijet vakuf hadži Mehmeda Kahodaja), k.č. 631, 632 (ugao ulica Sarači i Čizmedžiluk, vakuf Mustafa-bega Dženetića) 827 (Čizmedžiluk br.7) (izuzet iz nacionalizacije), k.č. 827 (Čizmedžiluk br.7), k.č. 826 (Čizmedžiluk br.9), k.č. 825 (Čizmedžiluk br.11), k.č. 822 i 824 (Čizmedžiluk br.13), k.č. 813 i 822 (Čizmedžiluk br.13), k.č. 815 (Čizmedžiluk br.23), k.č. 645 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf Džemile hanume Madžarević), k.č. 654, 648 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf džamije Havadž Kemaludin), k.č. 657 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf Tabak hadži-Hasana); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Kazazi: k.č. 633, 634, 639, 640, 643, 646 i dio 647, 649, 650, 653, 661, 662/2, 665 (ulica Kazazi), k.č. 662/2 (ulica Kazazi, Vakuf Halač Davud), k.č. 662/2 (ulica Kazazi, Mekteb Kalin hadži-Ali), k.č. 654 (ulica Kazazi, Vakuf Mehmeda Garibije), k.č. 642 (ulica Kazazi, Vakuf džamije Ferhat-bega), k.č. 637 (ulica Kazazi, Vakuf Subašizade hadži-Mehmeda), k.č. 635, 636, 638 (ulica Kazazi, Vakuf Subašizade hadži-Mehmeda), k.č. 630

- (ugao ulica Sarači i Kazazi); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
- Dućani na sjevernoj strani ulice Sarači: k.č. 448, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 935, 936, 939, 940, 941, 942, 943, 946, 947, 948, 949, 950, 959 (ulica Sarači), k.č. 957 (ulica Sarači, Vakuf Mujaga Svrzo), k.č. 609 (zasebno uknjižena parcela u sklopu "Morića hana", ulica Sarači broj 77), k.č. 609 (ulica Sarači br. 75, dućan kod ulaza u Morića han) k.č. 609 (ulica Sarači, vakuf džamije Kadi Bali-efendije), k.č. 617 (ulica Sarači, vakuf Minet-zade Mehmed-bega), k.č. 954,955 (ulica Sarači, južno u odnosu na Hanikah), k.č. 952,953 (ulica Sarači, južno u odnosu na Hanikah i Džulagin dvor), k.č. 956,958 (ulica Sarači broj 41, južno u odnosu na Hanikah i Džulagin dvor); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Na dijelu Čaršije zvanom "Trgovke", koji se nalazi istočno od "Kolobare": k.č. 628/5 (građevinski plac); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani na istočnoj strani Gazi Husrev-begove ulice: k.č. 902 i 903 (ulica Mali kujundžiluk), k.č. 855, 857, 858, 882, 884, 885, 886, 887, 901 (ulica Gazi Husrev-begova), k.č. 873 (ulica Gazi Husrev-begova, Zaklada Moše Danijela); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Stambeni objekat u ulici Sime Milutinovića (broj 8): k.č. 1294 i 1295, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Nekadašnji "Veliki han": k.č. 311 i dio 312 (Dijamant, ulica Samardžije), 310 (Razni korisnici u 11 poslovnih prostora, ulica Samardžije broj 12); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Džulagin dvor: k.č. 961 (ugao ulica M. M. Bašeskije i Džulagine, internat i učionice GHB medrese), k.č. 961 (južni ulaz prema ulici Sarači); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Zgrada nekadašnjeg Gazi Husrev-begovog mekteba u ulici Čemerline: k.č. 1906, K.O. Sarajevo III (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Safet-bega Bašagića i Tahčića sokaku: k.č. 135, 137, 138 (ulica Tahčića sokak), k.č. 130, 133, 136 (ulica Safet-bega Bašagića); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela na uglu ulica Bazardžani i Čurčiluk veliki kod Brusa-bezistana: k.č. 753 (dio pločnika); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela pored Brusa-bezistana: dio k.č. 756 (ulica Bazardžani, dio pločnika); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela u ulici Oprkanj kod ulice Telali: dio k.č. 357, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Prostor nekadašnje Sagrdžijske čaršije: k.č. 1395, 1396, 1398, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo.
4. Na sljedeće dobro se primjenjuju nijere zaštite utvrdene odlukom za graditeljsku cjelinu – Štrosmajerova ulica u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 53/19):
- Gazi Husrev-begova palata na Trgu fra Grge Martića.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 36. stavak (1) Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 47/16), na sjednici održanoj 2. studenoga 2020. godine, donijelo je

ODLUKU O PROGLAŠENJU POVIJESNOG URBANOG KRAJOLJKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

I. – OPĆI DIO

Članak 1.

(Predmet pravne zaštite)

- (1) Povijesni urbani krajolik Sarajeva proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).
- (2) Nacionalni spomenik čini cjelovit prostor povijesnog urbanog krajolika na području uže gradske jezgre Sarajeva na dijelu općine Stari grad i općine Centar, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Granice nacionalnog spomenika definirane su prema katastarskim česticama navedenim u Prilogu 1. ove odluke koji čini njezin sastavni dio.
- (3) Shodno vrijednosti posebnih cjelina utvrđuju se sljedeći prostori unutar nacionalnog spomenika:
 1. A1: Prostori na kojemu se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom u granicama povijesnog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 3. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 2. A2: Prostori na kojemu se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02) (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 3. B: prostor unutar granica utvrđenih u članku 1. stavak 2. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima A1 i A2.
- (4) Zaštitni pojas nacionalnog spomenika, koji obuhvata prostor naslijeđenih vrijednosti i zonu kompozicionog i funkcionalnog povezivanja sa prostorom nacionalnog spomenika, definiran je katastarskim česticama navedenim u Prilogu 2. ove odluke koji čini njezin sastavni dio.
- (5) Unutar zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika izdvajaju se sljedeći prostori:
 1. Z1: Prostori na kojemu se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Povjerenstva o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom unutar granica zaštitnog pojasa povijesnog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 4. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 2. Z2: Prostori na kojemu se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika (Prilog 4. ove odluke koji čini njzin sastavni dio);
 3. Z3: prostor unutar granica utvrđenih u članku 1. stavak 4. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima Z1 i Z2.

Članak 2.

(Kategorizacija)

Sukladno Pravilniku o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH" broj 82/19), nacionalni spomenik je svrstan u kategoriju

за такав закључак нашао и у самом приједлогу жалбе да се првостепена пресуда преиначи и да се апелант казни по закону будући да је преиначење могуће једино у ситуацији када су у првостепеној пресуди одлучне чињенице правилно утврђене, али се с обзиром на утврђено чињенично стање, по правилној примјени закона, има донијети другачија пресуда у складу са чланом 314 ЗКПБиХ. Такође, Уставни суд налази да је Суд БиХ у образложењу оспорене одлуке навео да је кажњавање по закону, како то тужилац у свом жалбеном приједлогу тражи, интерес жалбе, због чега је неспорно да је преиспитивање жалбе у оквиру тога да ли је материјално право добро примјењено у граници обима преиспитивања првостепене пресуде. Имајући у виду наведено, Уставни суд налази да је Суд БиХ у образложењу оспорене одлуке дао јасне и прецизне разлоге у погледу обима одлучивања по жалби Тужилаштва, па се не може закључити да је примјена релевантних законских одредаба у било којем дијелу била произвољна. Надаље, а у вези с апелантовим наводима којима истиче да је Суд БиХ произвољно тумачио одредбу члана 162б. КЗБиХ када је закључио да кривично дјело није остало у покушају, Уставни суд налази да је Суд БиХ јасно закључио да радње описане у одредби члана 162б. став 3 КЗБиХ по свом кривичноправном значају представљају радње припремања, а како је првостепени суд правилно нашао да је апелант неке од тих, алтернативно одређених радњи и предузео и довршио, онда није спорно да се у конкретном случају радило о дјелу које је довршено, а не покушао. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да је Суд БиХ у образложењу оспорених пресуда дао јасне и прецизне разлоге за своје ставове, у чему Уставни суд не налази произвољност.

38. Осим тога, апелант наводи да му је повријеђено право на једнакост страна у поступку, право на акuatorни поступак и право на претпоставку невиности, те се у вези с тим наводима позива на теорију и праксу Европског суда и Уставног суда. Међутим, Уставни суд запажа да апелант ове наводе није образложио и конкретизовао, нити их је на било који начин довео у везу с предметним поступком, већ је само паушално навео да су му наведена права повријеђена, те се, стога, Уставни суд неће ни бавити тим наводима.

39. Имајући у виду наведено, Уставни суд закључује да су неосновани апелантови наводи да му је оспореним пресудама повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

VIII. Закључак

40. Уставни суд закључује да нема кршења права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције будући да је Суд БиХ за своје одлуке дао детаљно, јасно и аргументовано образложење у погледу примјене позитивноправних прописа.

41. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

42. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

ISPRAVKE

169

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. novembra 2020. godine, objavljenom u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeća

ISPRAVKA

ODLUKE KOMISIJE ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA O PROGLAŠENJU HISTORIJSKOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

U Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21) vrši se ispravka, tako da se u članu 19. riječi: "Danom donošenja" zamjenjuju riječima: "Stupanjem na snagu".

Broj 04.1-2.5-27/21-19

27. januara 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajući Komisije
Radoje Vidović, s. r.

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju povijesnog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. studenog 2020. godine, objavljenom u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeći

ISPRAVAK

ODLUKE POVJERENSTVA ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA O PROGLAŠENJU POVIJESNOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

U Odluci Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju povijesnog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21) vrši se ispravak, tako da se u članku 19. riječi: "Danom donošenja" zamjenjuju riječima: "Stupanjem na snagu".

Broj 04.1-2.5-27/21-19

27. siječnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedatelj Povjerenstva
Radoje Vidović, v. r.

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog pejzaža Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. novembra 2020. godine, objavljenom u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeća

Broj: 12-01-04-32093-2/24
Sarajevo, 14.06.2024. godine

VLADA KANTONA SARAJEVO
SEKRETAR VLADE

Šabaredžović - Klačar Mersiha

(Ovdje)

SKUPŠTINA KANTONA
PREDSJEDAVAJUĆI SKUPŠTINE

Elvedin Okerić

(Ovdje)

Zastupnica Sanela Klarić je u skladu sa članom 213. stav (1) Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo”, br : 41/12- Drugi novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22 – Ispravka) na 16. radnoj sjednici Skupštine Kantona Sarajevo, održanoj dana 10.06.2024. godine, u okviru tačke Dnevnog reda “Poslanička/zastupnička pitanja, inicijative i odgovori”, uputila je zastupničku inicijativu Ministarstvu kulture i sporta Kantona Sarajevo koja glasi:

“da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno – historijsko naslijeđe Kantona Sarajevo tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU”.

Prilog: Zastupnička inicijativa Sanele Klarić od 10.06.2024. godine

Odgovor na zastupničku inicijativu zastupnice Sanele Klarić:

Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo u načelu prihvata zastupničku inicijativu zastupnice Sanele Klarić, da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno – historijsko naslijeđe tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU.

Zastupničku inicijativu koja se najvećim dijelom odnosi na Projekat Grada Sarajeva “Sanacija i restauracija fasade zgrade Narodnog pozorišta u Sarajevu” prosljeđujemo na razmatranje i eventualno postupanje Gradu Sarajevu i Javnoj ustanovi Narodno pozorište Sarajevo, obzirom da je u toku obezbijedjivanje kreditnih sredstava iz domaćeg kreditnog zaduženja za ovaj projekat koji je od velikog značaja za pozorišnu djelatnost u Kantonu Sarajevo, pogotovo što je zgrada Narodnog pozorišta proglašeni nacionalni spomenik, te je za izvođenje bilo kakvih radova na njoj naopodno odobrenje Federalnog ministarstva prostornog uređenja, a radove može izvoditi isključivo firma licencirana za izvođenje radova na nacionalnim spomenicima.

- Prilog: 1. Odluka kojom se Povijesna građevina – Narodno pozorište u Sarajevu proglašava nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", broj 3/08),**
2. Odluka Komisije/Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21 i 10/21 - ispravka), (R.br. 67. stranica 77.)
3. Kopija Zastupničke inicijative Zastupnice Klarić Sanele.

**Koordinator izrade odgovora
na skupštinska pitanja i inicijative**
Elvedina Kozadra, šef Odjeljenja za pravne poslove

Dostaviti:

1. Naslov (1. i 2.),
3. Javna ustanova Narodno pozorište Sarajevo,
ul. Obala Kulina bana broj 9
4. Grad Sarajevo,
ul. Hamdije Kreševljakovića broj 3
5. a/a.

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
CANTON SARAJEVO
ASSEMBLY

Broj: 01-04-32093-2/24
Sarajevo, 10.06.2024. godine

-VLADA KANTONA SARAJEVO

-MINISTARSTVO KOMUNALNE PRIVREDE, INFRASTRUKTURE, PROSTORNOG UREĐENJA, GRAĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA KANTONA SARAJEVO

-MINISTARSTVO KULTURE I SPORTA KANTONA SARAJEVO

-KANTONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU KULTURNO-HISTORIJSKOG I PRIRODNOG NASLIJEĐA SARAJEVO

-KOMISIJA ZA ZAŠTITU KULTURNO-HISTORIJSKOG NASLIJEĐA SKUPŠTINE KANTONA SARAJEVO

-ZAVOD ZA PLANIRANJE RAZVOJA KANTONA SARAJEVO

-ZAVOD ZA IZGRADNJU KANTONA SARAJEVO

-GRAD SARAJEVO

PREDMET: Zastupnička inicijativa, dostavlja se –

Zastupnica Sanela Klarić u skladu sa članom 213. stav (1) Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 41/12-Drugi novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22-Ispravka), na 16. radnoj sjednici Skupštine Kantona Sarajevo, održanoj dana 10.06.2024. godine, u okviru tačke Dnevnog reda "Poslanička/zastupnička pitanja, inicijative i odgovori", uputila je zastupničku inicijativu koju vam u prilogu dostavljamo.

Molimo da pokrenutu inicijativu tretirate u okviru nadležnosti i nakon postupanja po istoj, shodno odredbama Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo u pisanom obliku, obavijestite Skupštinu o učinjenom.

Prilog: Zastupnička inicijativa

Pripremila: Amela Smailagić-Čamdžić
Kontrolisala: Aida Zeković

CO:

- sekretar SKS
- sekretar Vlade

**PREDSEDavajući
SKUPŠTINE KANTONA SARAJEVO**

Edin Okerić

Adresa: Reisa Džemaludina Čauševića 1, 71 000 Sarajevo
Tel: + 387 (0) 33 562-055, Fax: + 387 (0) 33 562-210
Web: <http://skupstina.ks.gov.ba>
E-mail: skupstina@skupstina.ks.gov.ba

Politička organizacija građana "Naša stranka"
Branilaca Sarajeva 5/1, 71 000 Sarajevo
Telefon: 033 408 888; Fax: 033 408 881
E-mail: nasastranka@nasastranka.ba
Web: www.nasastranka.ba

Sanela Klarić, zastupnica u Skupštini Kantona Sarajevo
Sarajevo, 24.4.2024.

Dostaviti:

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Kanton Sarajevo
Skupština Kantona Sarajevo
n/r predsjedavajući Skupštine Kantona Sarajevo g. Elvedin Okerić

Uputiti:

Vlada Kantona Sarajevo
Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS
Ministarstvo kulture i sporta KS
Kantonalni Zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo
Komisija za zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa
Kantonalni Zavod za planiranje i razvoja KS
Kantonalni Zavod za izgradnju KS
Grad Sarajevo

PREDMET: ZASTUPNIČKA INICIJATIVA

Poštovani, na osnovu člana 213. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 41/12 - Drugi Novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22), gore navedenom ministarstvu upućujem zastupničku inicijativu da se projekti rekonstrukcije fasada na objektima koji su zaštićeni kao kulturno historijsko naslijeđe KS tretiraju dodatno i kroz mjere energetske efikasnosti i zelenog certificiranja prema najnovijim i najboljim praksama u EU.

OBRAZLOŽENJE:

Kanton Sarajevo je usvojio Zeleni Akcioni plan i jedan je od 100 odabranih gradova Evrope koji se obavezao da će do 2030. god., kroz projekte održivog razvoja i cirkularne ekonomije, ostvariti ciljeve potpune dekarbonizacije.

Svjesni smo da obnovom fasada i zamjenom prozora objekata koji su zaštićeni kao kulturno-historijsko naslijeđe u Sarajevu sigurno će dobiti estetski ljepši izgled. Međutim upravo radi prilika održivog razvoja, obaveza prema usvojenim dokumentima i namjerama Kantona Sarajeva, smatram da je važno da se aktivnosti obnove fasade i zamjene prozora usmjere i uvežu sa aktivnostima i mjerama energetske efikasnosti i obnovljivim izvorima energije odnosno svim mjerama zelenog certificiranja.

Na primjeru planirane aktivnosti sanacije i restauracije fasade i cjelokupne fasadne stolarije objekta Narodnog pozorišta Sarajevo, sa financiranjem Vlade Kantona Sarajevo i Grada

Sarajeva, koji su za svaku pohvalu, možemo pokrenuti ove značajne promjene u načinu planiranja ovih sanacija. Želim Vas također obavijestiti da uprava Narodnog pozorišta razumije sve prednosti koje se navode u ovoj inicijativi tesu spremni da planiranom sanacijom i restauracijom nastave u drugim fazama dostići i mjere uštede energije. Narodno pozorište Sarajevo će pokrenuti aktivnosti na identificiranju dodatnih mjera unaprijeđenja energijske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije u objektu, a kako bi dodatno unaprijedili komfor korisnika, izvođača i uposlenika, te dodatno smanjili troškove za energiju i vodu. Nadogradnjom projekta obnove fasade i zamjene fasadne stolarije sa unaprijeđenjem sistema ventilacije, grijanja i hlađenja možemo minimalno uštediti 50% trenutnih troškova, a uz korištenje obnovljivih izvora energije naše troškove možemo dodatno značajnije smanjiti.

Naime godišnji troškovi na komunalije zgrade Narodnog pozorišta za grijanja, hlađenja, električne energije i vode iznose preko 320.000 KM. Urađenim glavnim projektom sanacije i restauracije fasade i cjelokupne fasadne stolarije objekta Narodnog pozorišta Sarajevo, postit će poboljšanja u komforu korisnika i uposlenika, daleko poboljšati zvučna izolacija, kao i uštede u energiji i godišnjim računima. Međutim, kako bi pokušali da predviđenim radovima na fasadi i fasadnoj stolariji maksimiziramo uštede, važno bi bilo da u ovoj fazi projekta umjesto planiranih jednostrukih prozora sa dvostrukom ostakljenjem, ugradimo prozore sa trostrukim ostakljenjem. Fasadnu stolariju nakon planirane zamjene nećemo sigurno mijenjati u narednih 50 godina, pa je važno da gdje je to moguće uradimo što je bolje moguće. Trostruko ostakljenje nije potrebno planirati na fasadnoj stolariji sa dvostrukim prozorima, mogu ostati sa dvostrukim ostakljenjem obzirom da imamo praktično dupla dvostruka ostakljenja na dvostrukoj stolariji.

Smatramo da objekat Narodnog pozorišta i kolektiv mogu i moraju biti pioniri najboljih praksi obnove historijski zaštićenih objekata u Evropskim gradovima od kojih puno možemo naučiti i preuzeti. U tim EU praksama se obezbjeđuje samoodrživost objekata i institucija koje njima upravljaju što je važno jer uštede od komunalija možemo usmjeriti u razvoja programa i kapaciteta. Uvjereni smo da uz podršku EU fondova i projekata možemo obezbijediti učešće stručnjaka iz EU koji u saradnji sa našim lokalnim stručnjacima mogu preuzeti najbolje prakse. Postoji niz adresa donatora kojima možemo delegirati ovaj projekt kao projekt posebnog značaja za Kanton Sarajevo.

Vjerujem da je vrijeme da promislimo i na efikasniji način usmerimo budžetska sredstva u budućnosti kroz usvajanje i provođenje najboljih praksi održivog razvoja. Zgrada Narodnog pozorišta je idealna prilika da pokrenemo promjene.

S poštovanjem,

Sanela Klarić, zastupnica

Odluka je objavljena u „Službenom glasniku BiH“, broj 3/08.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 39. stavak 1. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 11. do 17. rujna 2007. godine je donijelo

ODLUKU

I.

Povijesna građevina – Narodno pozorište u Sarajevu proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik nalazi se na zemljištu označenom kao k.č. broj 61 (stari premjer) što odgovara k.č. br. 2081/1, 2081/2, 2081/3 (novi premjer) upisane u z.k. uložak broj XLVIII/80, k.o. Sarajevo XLVIII, općina Centar Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika, ustanovljenoga sukladno Aneksu 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini („Službene novine Federacije BiH“, br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati financijska sredstva za izradu i postavljanje informacijske ploče sa temeljnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III.

U svrhu trajne zaštite nacionalnoga spomenika utvrđuju se sljedeće mjere zaštite koje se odnose na prostor definiran u točki I. stavak 2. ove odluke:

- dopušteni su isključivo konzervatorsko-restauratorski radovi, radovi tekućeg održavanja i radovi koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnoga ministarstva nadležnoga za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine;
- izvršiti sanaciju suterenskih i prizemnih dijelova objekta i njihovu zaštitu od kapilarne vlage;
- izvršiti izradu projekta restauracije enterijera objekta sa detaljnim snimkom stanja (arhitektonski i dr. snimci);
- projekat mora biti zasnovan na metodološkom pristupu koji će biti usmjeren na zaštitu historijskih vrijednosti objekta;
- nije dopuštena promjena stilskih značajki objekta uklanjanjem ili dodavanjem pojedinih dekorativnih elemenata i arhitektonskih detalja (kamene i druge plastike, vijenaca i sl.);
- izvršiti sanaciju svih instalacija u objektu (proupožarni sistem, elektro, vodovod i kanalizacija) uz prethodno ispitivanje stanja instalacija;
- izraditi projekat gromobranske instalacije;
- izraditi plan održavanja objekta.

IV.

Stavljaju se izvan snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski spisi koji su oprečni odredbama ove odluke.

V.

Svatko a posebice nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe, suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI.

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnome ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine i općinskom tijelu uprave nadležnome za poslove urbanizma i katastra, u svrhu provedbe mjera utvrđenih u toč. II. – V. ove odluke i nadležnome općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII.

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web-stranici Povjerenstva (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII.

Sukladno članku V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini odluke Povjerenstva su konačne.

IX.

Danom donošenja ove odluke, sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (»Službeni glasnik BiH« broj 33/02, »Službeni glasnik Republike Srpske« broj 79/02, »Službene novine Federacije BiH« broj 59/02 i »Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH« broj 4/03) briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim brojem 515.

X.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u »Službenom glasniku BiH«.

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Broj: 02-2-131/07-5
12. rujna 2007. godine
Sarajevo

Predsjedatelj Povjerenstva
Dubravko Lovrenović

Obrazloženje

I – UVOD

Na temelju članka 2. stavak 1. Zakona o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika, ustanovljenoga sukladno Aneksu 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, »nacionalni spomenik« je dobro koje je Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika proglasilo nacionalnim spomenikom, sukladno čl. V. i VI. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (»Službeni glasnik BiH«, broj 33/02), sve dok Povjerenstvo ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za to dobro podnesen zahtjev.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika donijelo je odluku o stavljanju zgrade **Narodnog pozorišta u Sarajevu** na Privremenu listu nacionalnih spomenika pod rednim brojem 515.

Sukladno odredbama Zakona, a na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. i članka 35. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Povjerenstvo je pristupilo provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, izvršen je uvid u:

dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra, sadašnje stanje i namjenu dobra, uključujući opis i fotografije, podatke o oštećenjima tijekom rata, podatke o intervencijama na restauraciji i drugoj vrsti radova na dobru, itd., povijesnu, arhitektonsku i drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištenja dokumentacije u sklopu ove odluke.

Na temelju uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Narodno pozorište u Sarajevu je locirano centralnom dijelu grada, na uglu Obale Kulina bana i Kuloviceve ulice i zajedno sa objektima Štamparije, Glavne pošte, palače Pravde i drugih objekata, čini karakterističan urbanistički niz, nastao tokom austrougarskog perioda, koji je određen tadašnjim regulaciono-građevinskim redom.

Sa južne strane objekta se nalazi ulica Obala Kulina bana i rijeka Miljacka, dok se na sjevernoj strani objekta nalazi Pozorišni trg, ograničen ulicom Branilaca grada.

Sa zapadne strane, prostor je definiran Kulovica ulicom, a potom zgradom Pošte iz austrougarskog perioda.

Istočno od Narodnog pozorišta se nalazi javni parking i savremeni upravni objekat građen šezdesetih godina XX. vijeka.

Nacionalni spomenik obuhvaća zemljište označeno kao k.č. 61 (stari premjer) što odgovara k.č. 2081/1, 2081/2, 2081/3 (novi premjer) z.k. uložak XLVIII/80, k.o. Sarajevo XLVIII, općina Centar, Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

U graditeljskoj historiji austrougarskog perioda, zgrada današnjeg Narodnog pozorišta, koja je građena 1897. i 1898. godine, a projektovana 1896. godine od strane Karla Parzika⁽¹⁾, zauzima istaknuto mjesto.

Gradnja ovog objekta vezana je za razdoblje punog razmaha graditeljske i obrtničke djelatnosti u Sarajevu, koje je dodatno pospešeno usvajanjem novih građevinskih propisa, Građevinskim redom iz 1893. godine. Novi građevinski propisi se direktno oslanjaju na „Bauordnung“, prvu građevinsku regulativu koju uvode nove vlasti⁽²⁾. Ovim Građevinskim redom iz 1893. godine, po kojem se radilo prilikom gradnje današnjeg Narodnog pozorišta u Sarajevu, detaljnije su razrađeni propisi po kojima se primjenjivali građevinski materijali, a postavljene su i precizne norme u pogledu dimenzioniranja novih građevina⁽³⁾. Isto tako, Regulacionim planom ovog građevinskog reda, koji je doduše bio ograničen samo na centralni, ravničarski dio grada, bilo je regulisano građenje svih novih objekata, i uvodi se mogućnost zakonskog uticaja na dimenzije i spoljni izgled objekata. Ovim planom je bilo dozvoljeno građenje dvospratnih stambenih objekata na potezu od Vijećnice do Drvenije mosta, a od Drvenije do Mosta na Skenderiji bilo je dozvoljeno građenje samo jednospratnih stambenih jedinica, i to sa baščama okrenutim prema Miljacki. Taj propis je izmijenjen neposredno pred gradnju zgrade Narodnog pozorišta, prilikom regulisanja Miljacke i građenja Apelovog keja (Obale). Tom prilikom je izgrađen niz javnih objekata znatno veće spratnosti od ranije propisane, između ostalog zgrada Narodnog pozorišta. Taj niz je nizvodno sa desne obale Miljacke upotpunjen gradnjom zgrada Pošte i Pravosudne palače⁽⁴⁾.

Po projektu arhitekta Karla Parzika⁽⁵⁾, 1897. godine, počinje izgradnja reprezentativnog objekta koji se prvobitno naziva „Društveni dom“. Izgradnji objekta je prethodilo poklanjanje zemljišta od strane Zemaljske vlade⁽⁶⁾, koja je u skladu sa svojom politikom zdušno pomagala i stimulirala gradnju javnih i kulturnih objekata koji imaju historistička i „proevropska“ obilježja. Zgrada „Društvenog doma“ je svečano otvorena 2. januara 1899. godine⁽⁷⁾.

U istom objektu, svoje prostorije istovremeno otvara „Gospodski klub“, osnovan godinu dana ranije⁽⁸⁾.

Tokom austrougarske uprave, ovaj objekat nikada nije zvanično prerastao u pozorište, već je sve vrijeme bio „Društveni dom“, ili „Herren club“ ili „Clubhaus“, u kojem se mogu održavati pozorišne predstave, „Saaltheater“⁽⁹⁾.

Izgradnja „Društvenog doma“ spada u prvu fazu djelovanja arhitekta Karla Parzika u Sarajevu, kada uglavnom projektuje i gradi javne objekte. Kasnije, u svojoj drugoj stvaralačkoj fazi uglavnom gradi objekte za Katoličku crkvu⁽¹⁰⁾.

U pogledu stilskog određenja, „Društveni dom“ je osmišljen u historističkom duhu, koji se direktno oslanja na doktrinu strogog akademskog historizma⁽¹¹⁾ u kojem je Karl Parzik školovan, tokom godina provedenih na studiju arhitekture u Beču. Korijene ovakve vezanosti autora za historizam ne treba tražiti samo u njegovoj akademskoj naobrazbi, već i u autorovom porijeklu⁽¹²⁾.

Stilski gledano, objekat je rađen historističkim neorenesansnim jezikom, a u pogledu kompozicije i detalja, moguće je prepoznati određene elemente koji su preuzeti sa „Narodnog pozorišta“ u Pragu. Razvoj fasade, pročelja, horizontalna raščlanjenost, karakteristični detalji kamene ograde i drugo, su elementi koji vezuju projekat „Društvenog doma“ u Sarajevu, sa svojim desetak godina starijim, uzorom iz Praga⁽¹³⁾.

Po nekim drugim autorima, kompozicija i detalji historicističke neorenesansne fasade Narodnog pozorišta su najvjerojatnije rađeni po uzoru na Berzu u Beču, koju je projektovao arhitekt Teofil fon Hansen, veliki Paržikov učitelj iz Beča koji je očito imao veliki uticaj na svog učenika(14). Kasnije će isti autor, i svoje kapitalno ostvarenje, Zemaljski muzej, izvesti istim arhitektonskim jezikom(15).

Prvobitno, Paržik određuje ulaz sa juga, sa Obale Kulina bana, i to je razlog zašto je ova fasada, u originalnom obliku, simetrična, monumentalna i stroga, i predstavlja školski primjer historicističkog neorenesansnog izraza.

Današnja glavna, ulazna strana, koja se nalazi na suprotnoj, sjevernoj strani, bila je znatno skromnija. Paržik je rješavao kao sporednu fasadu, lišenu stroge simetrije i izrazite neorenesansne monumentalnosti. Tek u narednom, XX. stoljeću, prilikom adaptacije „Društvenog doma“ u Narodno pozorište, ova fasada dobija konačna stroga neorenesansna obilježja, a vanjski izgled objekta biva upotpunjen.

Gradnja ovog kapitalnog objekta, u široj javnosti je praćena sa velikim zanimanjem. Godine 1896., objekat se u sarajevskoj štampi naziva „Udružni dom“, i predstavlja se kao mjesto gdje će se odvijati kulturni i javni život i to „na došku Kulovića ulice, a glavnim pročeljem na Apelovu obalu, ... kojoj je u namjeni častan zadatak, da bude središtem društvene sarajevske, naročito da bude hramom svetim Muzama“(16).

I prije gradnje „Društvenog doma“, u Sarajevu su postojala brojna mjesta gdje se aktivno odvijao kulturni život, i gdje su igrane pozorišne predstave(17). Sasvim je jasno da je u takvim uslovima bilo normalno da jedan reprezentativni objekat, kakav je bio „Društveni dom“, evoluirao u namjensku pozorišnu kuću koja je nedostajala Sarajevu. Zgrada „Društvenog doma“ biva adaptirana u pozorište definitivno u periodu od 1921. Karl Paržik je imao čast da učestvuje i u toj važnoj adaptaciji(18).

Adaptacija „Društvenog doma“ u Narodno pozorište je bilo u sklopu šireg društvenog plana Ministarskog savjeta Kraljevstva o organizaciji državnih, oblasnih i putujućih pozorišta. Po rješenju ovog političkog tijela od 1. septembra 1919. godine, o organizaciji državnih, oblasnih i putujućih pozorišta u Kraljevini Srbiji, Hrvatima i Slovenacima, utvrđene su tri kategorije narodnih pozorišta.

U prvu kategoriju su svrstana tri državna (nacionalna) pozorišta u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani.

U drugu kategoriju spadaju oblasna pozorišta u Sarajevu, Skoplju, Novom Sadu i nekim drugim gradovima(19).

I najzad, u treću kategoriju spada određen broj putujućih pozorišta u Nišu, Kragujevcu, Varaždinu i nekim drugim gradovima.

Posljedica ovog plana je bila skoro prihvatanje odluke o prodaji zgrade sa inventarom, od strane uprave „Društvenog doma“ Narodnom pozorištu u Sarajevu, od 10. maja 1920. godine(20).

U Narodnom pozorištu barataju sa podatkom da je Narodno pozorište osnovano nešto ranije, tačnije 18. novembra 1919. godine(21).

Na zahtjev Zemaljske vlade u Sarajevu, koji je upućen 3. avgusta 1920. godine, Josip Vaneas pravi prve skice unutrašnjeg preuređenja „Društvenog doma“ u Narodno pozorište(22).

Ipak, adaptacija „Društvenog doma“ u Narodno pozorište se na kraju povjerava prvobitnom autoru, arhitektu Karlu Paržiku, 3. maja 1921. godine. Istog mjeseca je donešena odluka da se izvođenje povjeri Građevinskom inženjerskom društvu u Sarajevu(23). Izvođač radova je bio poduzetnik Jozef Martinek, a sam Karl Paržik je zdušno saradovao u gradnji(24).

Zanimljiv je podatak da Narodno pozorište, uporedo sa radovima na adaptaciji zgrade, nastavlja sa radom i bilježi vrijedne rezultate. Juna 1922. godine biva izvedena prva opera Narodnog pozorišta u Sarajevu. To je bila opera „Porin“, u izvedbi Opere iz Osijeka.

Od tada, pa do danas, Narodno pozorište u Sarajevu radi u kontinuitetu i ne mijenja lokaciju.

Tijekom rata u BiH od 1992. do 1995. zgrada Narodnog pozorišta više puta je pogođena topničkim projektilima, ali ta oštećenja nisu bila velikog obima.

2. Opis dobra

Zgrada Narodnog pozorišta, projektirana i izvedena u neorenesansnom historicističkom stilu, je nepravilnog točnog oblika, bliskog pravokutniku, dimenzija cca 50 m x 47 m.

Objekt se sastoji iz podrumskog dijela, prizemlja, prvog i drugog kata. Kao međukatovi se pojavljuju: etaža između prizemlja i prvog kata, gdje se nalaze lože na mezaninu, uz službene prostorije; etaža između prvog i drugog kata, gdje se nalazi balkon sa ložama, garderoba za glumce i službene prostorije.

Podrumski dio, danas uglavnom služi kao pomoćni prostor, mada mu je prvobitna namjena bila znatno drugačija(25). U sklopu ovih pomoćnih prostorija, ovdje se nalaze garderobe i sanitarije za glumce.

Prizemlje je najvažnija etaža u cjelokupnom objektu. U sklopu javnog dijela prizemlja, gledajući sa sjeverne ulazne partije, nalazi se ulazni natkriveni trijem, ulazni hol, garderobe u sklopu ulaznog hola, blagajna. Bočno, duž istočnog krila - četiri foajea sa bifeom na južnom kraju, i glavna kazališna sala.

Glavna sala je postavljena u smjeru istok-zapad, s tim da je ulaz iz foajea sa istoka, a pozornica se nalazi na zapadnom kraju.

Između pozornice i gledališta smješten je upušteni prostor za orkestar, a lijevo i desno od glavne pozornice nalaze se pomoćne pozornice.

Glavna kazališna sala, u parteru ima 286 sjedišta raspoređenih u 13 redova po 22 sjedala. Izgrađena je prilikom prvobitne izgradnje objekta 1897. godine kada je bila duga 21 m, 15 m široka, a 12,50 m visoka. Sadašnje mjere glavne sale, sudeći po projektu adaptacije enterijera iz 1980. godine, su približno iste.

Na bočnim, ulaznim stranama glavne sale, prema foajeima na istoku, nalaze se dva unutrašnja stubišta, od kojih je sjeveroistočno namijenjeno posjetiocima.

Cetvrtom stubištu se pristupa sa južnog hola, do kojeg vodi južni, službeni ulaz. Ovo stubište je isključivo namijenjeno osoblju Narodnog pozorišta, a do njega se nalazi dizalo, uvedeno u zgradu u drugoj polovici XX. stoljeća.

U sklopu glavne sale, iznad prizemlja se nalazi mezanin gdje su smještene centralne lože, na istočnoj strani sale, nasuprot pozornice. Centralna loža je dimenzija cca 11,00 x 3,50 m, i predviđena je za 15 gledalaca.

Sa oba boka mezanina se nalazi po 6 separea, (ukupno 12 separea). U svaki separe moguće je smjestiti 4 do 6 gledatelja, pa je maksimalni ukupni broj sjedala u separeima mezanina 72.

Iznad mezanina se nalazi balkon i galerija. Balkon se nalazi na istočnoj strani sale, iznad centralnih loža. Ukupne dimenzije balkona su cca 6,50 x 5,50 cm, s tim da se na bokovima nalaze stubišni prolazi koji vode do stepenastih ploha gdje su smještena sjedala. Balkon se sastoji od 6 stepenastih površina gdje je smješteno po 10 sjedala, 60, ukupno. Ispred stepenastih površina je smješten uski, vodoravni, prednji prolaz.

Na bočnim stranama naprijed, u odnosu na balkon, nalaze se galerije sa po 23 sjedala, ukupno 46 sjedala. Ukupan maksimalni kapacitet gledatelja sa sjedalom u glavnoj sali Narodnog pozorišta je 479(26).

U pogledu vanjskih komunikacija, u prizemlju, sjeverni, natkriveni, ulazni trijem je povezan sa glavnim stubištem koje vodi prema Pozorišnom trgu.

U prizemlju, na istočnoj strani Narodnog pozorišta, nalazi se još jedan sporedni ulaz, koji se danas dosta rijetko koristi, i to uglavnom prilikom završetka posjeđenijih predstava Narodnog pozorišta, kako bi se smanjio pritisak na glavni, sjeverni ulaz. Ovaj ulaz povezuje foaje Narodnog pozorišta sa bočnim dijelom Pozorišnog trga, i na ovom ulazu se danas nalazi pomoćno dizalo za hendikepirane osobe. Originalno, ovaj prolaz je povezivao sale za ručavanje (foaje) sa ozelenjenim prostorom ispred "Društvenog doma".

Danas se četiri foajea i bife Narodnog pozorišta koriste za boravak gledatelja u pauzama predstava, ali i za sve vrste likovnih i drugih izložaba.

Ulazni hol na sjevernoj strani, odakle se pristupa svim ostalim foajeima, dug je 15,50 m, a širok 8,50 m. Visina hola, i svih ostalih foajea u prizemlju iznosi cca 6,50 m.

Na prvom katu Narodnog pozorišta smještene su službene prostorije i sale za probe. Ovdje se nalaze velika i mala sala za balet, sale za kor, orkestar i dramu, režija, salon, arhiv, krojačnica i drugi pomoćni prostori. Ovaj prostor je, tločno gledano, znatno umanjen, jer glavna sala u prizemlju zauzima prostor od dva kata, pa središnji prostor prvog kata, sukladno tomu, ne pripada ovoj cjelini(27).

Drugi kat Narodnog pozorišta je također, tločno gledano, umanjen za zračni prostor velike sale, i u njemu se nalaze uredski i pomoćni prostori.

Na južnoj strani se nalaze upravni uredi, administracija, salon ravnatelja, atelje scenografa i manji pomoćni prostori. Do ovih prostorija se pristupa isključivo stubištem sa južnog krila i dizalom.

Na suprotnoj, sjevernoj strani drugog kata se nalazi strojarnica. Do ovog pomoćnog prostora je moguće doći isključivo stubištem koje se nalazi sjeverno od glavne pozornice, a vodi do prizemnih garderoba.

Između sjevernog i južnog krila drugog kata nalazi se tavansko-potkrovní prostor smješten iznad glavne sale Narodnog pozorišta.

U pogledu materijalizacije objekta, sasvim je sigurno da je ovaj reprezentativni objekt izgrađen od najkvalitetnijih materijala tog vremena, sukladno svim tadašnjim strogim normama koje se odnose na uporabu materijala i konstrukciju. Osnovni materijali, od kojih je građena zgrada Narodnog pozorišta, bili su kamen, opeka, drvo, željezo, lim i staklo. Osnovna, nosiva konstrukcija je rađena od čvrstog kamena i opeke.

Temelji i temeljni zidovi su spravljeni od lomljenog kamena u suhozidu, između ostalog, da bi se izbjeglo izvođenje tada vrlo skupe hidroizolacije, i da bi se postiglo razbijanje kapilarnog prodora vlage u objekt. Iz ovog razloga je rađen i kameni nabačaj ispod debelih podova u podrumu i prizemlju. Ovaj kamen je najvjerojatnije vađen iz lokalnih kamenoloma, Hreše i Miljevine.

Konstruktivni sistem objekta je rađen od opeke i kamena, a upotrebljavane su i željezne konstruktivne grede, posebice u podrumskom dijelu zgrade, gdje su kombinovane sa kamenom i opekama.

Kat je izgrađen na debelom stropu debljine cca 50cm, gdje je primijenjen drveni konstruktivni sistem.

Kasnije, adaptacijom iz 1921. godine, lepeza materijala i konstruktivnih tehnika zgrade Narodnog pozorišta biva obogaćena tada najsuvremenijim materijalima i tehnikama. Lože mezanina, parter i neki drugi dijelovi objekta bivaju napravljeni od armiranog betona, a dokaz tome su nacrti i statički proračuni iz iste godine.

Vanjski i unutrašnji zidovi, različitih debljina, su rađeni od opeke. Ovaj kvalitetni materijal, od kojeg

su napravljeni debeli vanjski zidovi objekta, čini da je fizika zgrade, u pogledu termoizolacije veoma dobro riješena. Zimi je u objektu relativno toplo, a ljeti hladno. Osim toga, nakon što se zidovi, unutrašnji i vanjski, izvedu od onovremene kvalitetne opeke, dobijene industrijskim putem, omogućen je čitav niz lakih prepravki instalacija dugo vremena nakon završetka izgradnje samog zdanja.

Originalna krovnna konstrukcija je bila metalna i drvena sa krovnim vezačima. Na ovu strmu krovnu konstrukciju postavljan je lim kao završni sloj pokrova.

Zadnjom konstruktivnom sanacijom krova, s početka XXI. stoljeća, postavljene su metalne rešetke, ali i klasične drvene grede, koje sada čine krovnu konstrukciju.

Centralni trovodni krov, čije se dvije duže vode slijevaju u pravcu sjever-jug, riješen je čeličnim nosivim rešetkama, koje se pokrivaju svim propisanim izolacionim slojevima, i na kraju završnim pokrovom.

Četverovodni krov iznad ulazne partije na sjeveru i dva bočna složena krova na sjeveru su riješena drvenom konstrukcijom. Isti je slučaj i sa centralnim i dva bočna složena krova na južnoj strani, koji su riješeni također drvenom konstrukcijom. Novopostavljeni pokrov, na svim krovnim površinama je plastificirani lim.

U pogledu namjene, prvobitno rješenje iz 1896. godine predviđa smještanje kazališta i dva kluba, „Gospodskog kluba“ i „Tehničkog kluba“. Po jedinstvenom opisu iz doba gradnje objekta možemo saznati originalan raspored prostora tadašnjeg „Udruženog doma“. Umah na glavni ulaz prijaša predvorje, garderoba, sobe za toaletu, okle se stupa u veliku dvoranu za svečanosti – sarajevski dom vila. Sjajna dvorana biće 21 m dugačka, 15 široka, a 12 ½ m visoka. Stupovi i arkade spajaju ovu dvoranu sa dvije pobočne prostorije, pa je u toliko povećavaju i vežu je sa pozornicom, koja će zapremiti 11 metara u dubinu i 9 metara u širinu. Dvorana je u visini I. kata, pa tako sve ove prostorije mogu da se okruže balkonskom galerijom, dok će pod njima da bude mjesta za jednu veliku ložu i galerijski foyer. Iz glavne dvorane možeš izravno u dvorane za ručanje, a iz ovih u bašću. Prizemne su prostorije u klupske svrhe, spremnice, kancelarije, hodnici i troje stube.

U I. katu, u koliko ga nije zapremila dvorana za svečanosti, smjestiće se klupske prostorije (čitaonica, 2 sobe za igrače, 1 soba za bilijara, 2 salona za primanje s predsobljem, 1 ručionica, uz druge potrebne prostorije kao: toaletne sobe, sobe za služinčad, pa još dvije posebne sobe, dvorane za privatne klubove i dr.).

U dubokom parteru (75cm do 1.50m pod razinu ceste) biće javna krčma, kuhinja, dvorana za privatne sastanke, gostioničarevi stan, pazikuća, spremište, podrum za pica i jela, magaza za ugljen, centralna grijačnica, kruglana i dr.

Pozornica dizade se u visinu čitavog zdanja, košto i dvorana za svečanosti. Sa pozornice dolaziće se u garderobu za glumce i uopće u prostorije, kakove zahtijevaju moderne daske (28).

Adaptacijom objekta iz 1921. godine, objekat postaje namjenski, tako da je na taj način određen današnji izgled objekta. Južni ulaz je službeni, a sjeverni predstavlja glavni ulaz. Originalni projekat ne predviđa bogatu i monumentalnu sjevernu fasadu, ali sada sjeverna, ulazna fasada ima strogu izotonomiju i historistički neorenesansni izgled.

Prostorna artikulacija volumena zgrade podređena je discipliniranoj kompoziciji, a pri tome je svaka fasada drugačije riješena. Primarno raščlanjenje postignuto je središnjim ili bočnim rizalitima i stupnjevanjem visina.

Južna fasada ima strogo pročelje, čvrsto, statično i simetrično, što je značajka koja krase i mnoge druge uspjele historističke arhitektonske kompozicije u izvedbi Karla Paržika. Južna fasada dalje, obilježena je snažnom ulaznom partijom i raskošno razvijenim kamenim stubištem i arkadnim trijemom.

Bočne fasade su stilski slično komponirane, s tim što istočna ima naglašeno izlazno stubište prema trgu. Sve četiri fasade su vodoravno raščlanjene snažnim strehama na konzolama između katova zgrade Narodnog pozorišta. Historistička neorenesansna artikulacija je pojačana formalnom materijalizacijom na fasadi, koja u donjem, prizemnom dijelu, ima nešto grublju i rustičniju postavku, dok na gornjem dijelu prelazi u rafiniraniju vanjsku plohu. Sve je to zatim zatvoreno složenim krovom koji nema ambiciju da bude dominantan u ovoj uspjevoj arhitektonskoj kompoziciji.

Adaptacijom iz 1921. godine, dobiven je konačni oblik enterijera Narodnog pozorišta. Tako su lože, centralne dvorane Narodnog pozorišta, izgrađene u dvije razine, a pod partera je građen u nagibu. Prošireni su foajei, pozornica i garderobe, a danas su prisutna i dva dodatna unutrašnja stubišta iz istog perioda. Tom prilikom, u objekat je uvedeno i centralno grijanje. Dobiven je dodatni prostor u prizemlju, koji je i danas u uporabi, jer su spremište prebačena u podrumске prostorije (29).

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu je Prostornim planom BiH („Faza B – valorizacija“ – prirodne i kulturno-historijske vrijednosti) koji je objavljen kolovoza 1980. godine, proglašeno spomenikom I. kategorije pod tačkom 7., pod nazivom „Pozorište na obali“, kategorija „Pojedinačni spomenici“, odjeljak 10.2.

Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu se nalazi na „Listi evidentiranih, prethodno zaštićenih i zaštićenih nepokretnih spomenika kulture i prirodne baštine Kantona Sarajevo“ pod tačkom 2. odjeljka

6.2.04. pod naslovom „Ostali objekti kulture, nauke i obrazovanja“

Prema podacima dobivenim od strane Zavoda za zaštitu spomenika Federalnog ministarstva kulture i sporta, 13. kolovoza 2007. godine, zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu je evidentirana, ali ne i zaštićena od strane Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Od 2. siječnja 1899. godine, dakle od dana otvaranja, do 1921. godine „Društveni dom“ je javna i kulturna institucija u kojoj se odvijaju društvene aktivnosti od značaja za grad, a sporadično se odigravaju i pozorišne predstave.

Godine 1921. izvršena je definitivna adaptacija objekta u Narodno pozorište. Odgovornost za adaptaciju, kako je već rečeno, preuzima prvobitni projektant Karl Paržik, koji dobro poznaje objekat, što stvara predujete za cjelovitu i kvalitetnu adaptaciju zgrade, koja će zadržati idejni i konstruktivni kontinuitet.

Prvu stvar koju čini Paržik ovom adaptacijom, jest promjena položaja glavnog ulaza. Glavni ulaz više nije na južnoj strani, već se prebacuje na sjevernu stranu objekta. Razloge ove promjene treba tražiti u spoznaji da je prostor prema jugu, dakle prema Obali Kulina bana skučen, i da nije prikladan za boravak većeg broja gledatelja, prije ili poslije održavanja kazališnih ili drugih predstava.

Mnogo praktičniji se čini sjeverni ulaz, ispred kojeg je bilo moguće organizirati Pozorišni trg, prikladan okupljanju posjetitelja predstava Narodnog pozorišta.

Ova „strateška“ promjena, uzrokovala je i promjenu izgleda, dotad sporedne, sjeverne fasade.

Sjeverna, nesimetrična i relativno siromašna fasada, zahtijevala je izmjene, sukladno svojoj novoj ulozi. Paržik ovom prilikom mijenja fizionomiju sjeverne fasade, pretvarajući je u strogu i monumentalnu historicističku neorenesansnu fasadu.

Osim ovih formalnih izmjena na fasadi, Karl Paržik uvodi čitav niz novih elemenata koji će se sačuvati do danas.

U pogledu unutrašnje organizacije, prvenstveno vodi računa o kvalitetu, izgledu i dimenzijama centralne sale, namijenjene izvedbi predstava.

Glavna pozornica je proširena, a dograđene su lože u dvije razine, čime je povećan kapacitet sale.

Parter je izveden u nagibu, što je utjecalo na poboljšanje komfora gledatelja.

Garderoba i foajer su prošireni, odnosno dimenzionirani prema novom kapacitetu gledatelja u Narodnom pozorištu.

Izgrađena su još dva stubišta, i uvedeno je centralno grijanje.

Posebice je značajno stubište na sjeveroistočnoj strani objekta, koje vodi ka ložama i još gore, balkonu.

Spremište je prebačeno u podrum, tako da je ovom organizacionom promjenom dobiveno znatno više prostora u prizemlju. Tako je izvršena promjena originalnog plana, koji je predviđao rad gostionice, kuglane i kućepaziteljev stan i manji spremišni dio u suterenskoj etaži (30).

U pogledu materijalizacije, konstruktivni sustav zgrade Narodnog pozorišta se nadopunjuje armiranim betonom, od kojeg se spravlja podna konstrukcija loža u mezaninu, a isti materijal se primjenjuje u parteru i na drugim mjestima.

Nakon ove adaptacije, koja je vršena u prvoj polovici XX. stoljeća, nisu zabilježene radikalnije intervencije koje bi suštinski mijenjale izgled ili namjenu objekta. Uglavnom su vršene intervencije koje se mogu podvesti pod kategoriju redovitog građevinskog održavanja, uz eventualne manje tehničke korekcije.

Nakon II. svjetskog rata, točnije između 1951. i 1952. godine, izvršeni su radovi redovitog građevinskog i enterijerskog održavanja objekta Narodnog pozorišta, koji su bili neophodni, bez obzira što objekat tijekom II. svjetskog rata nije pretrpio izravna oštećenja (31).

Godine 1980., izvršena je nešto veća intervencija na objektu Narodnog pozorišta (32). Ovaj projekat nosi zvaničan naziv „Projekat restauracije gledališta – enterijera“. Projekt potpisuje arhitekt Nedeljko Kosić, i raden je pod pokroviteljstvom Instituta za arhitekturu i urbanizam – Sarajevo. Tom prilikom je temeljito obnovljen enterijer javnog dijela Narodnog pozorišta. Pristup ovoj obnovi je bio uglavnom restauratorski, suštinski ništa nije promijenjeno, osim što su promijenjeni ili popravljani oštećeni gipsani i drugi dekorativni elementi. Izvršeno je kolorisanje drvenih i gipsanih unutrašnjih elemenata, kao i unutrašnjih zidova. Izmijenjeni su završni podni slojevi (titsoni) a drveni izglacani. Sanitarije i drugi pomoćni prostori su tom prilikom temeljito obnovljeni. Tom prilikom je obnovljena i fasada Narodnog pozorišta.

Sudeći po fotografijama iz tog vremena, već tada nedostaje cjelokupan repertoar skulpturalnih figura u nivou završnih krovnih vijenaca i timpanonskih završetaka, kao što su akantusovi listovi, vaze i šiljasti završeci. Sudbina originalnih primjeraka nije poznata, ali bi ih bilo moguće identifikovati, na temelju originalne projektantske dokumentacije, iako projekat obnove fasada iz perioda sedamdesetih godina XX. stoljeća predviđa isključivo obnovu fasada u postojećem obliku (33).

Usljed ratnih dejstava, (period 1992.-95.) zgrada Narodnog pozorišta je pretrpjela znatna oštećenja, koja ipak nisu bila takve prirode da bi ozbiljno ugrozili integritet cjelokupnog objekta.

Najveća oštećenja su zabilježena na širokom kordonskom vijencu iznad ulazne arkade južne

fasade, gdje su bila primjetna oštećenja profilacija na većem dijelu površine. Ovo je najizrazitije na mjestima ispod loše izvedenih spojeva kamene obloge balkona.

Istočna i zapadna fasada su iz rata izašle sa vrlo malim oštećenjima prouzročenih gelerima granata. Sjeverna fasada je bila mehanički oštećena i nedostajali su dijelovi fasadnog maltera, ali i fasadnog zida. Ovi dijelovi su tijekom 1996. ili 1997. godine zakrpljeni produžnim cementnim malterom. To se odnosi na parapet ispod prozora drugog kata lijevog krila, ali nisu bili vraćeni, očito teško oštećeni ili uništeni balustradni stupići.

Znatna oštećenja su zabilježena na bočnim stubišnim krilima na istočnoj i sjevernoj fasadi, gdje je kompletna struktura iznad kamenog sokla u velikoj mjeri rastresena i nepovezana.

Stoga je uprava Narodnog pozorišta još 23. veljače 1998. godine uputila zahtjev općini Centar za hitno postavljanje skele.

Ovaj zahtjev, općina Centar je odbila, bez obzira na hitnost, ali je nakon utvrđivanja plana obnove izdala urbanističku saglasnost za bojenje fasade na objektu Narodnog pozorišta 21. kolovoza 1998. godine.

Obnova fasade se pristupa tek 2005. godine⁽³⁴⁾, nakon detaljnog pripremanja projektne dokumentacije, koja je kompletirana 2003. godine. Tada je proširen plan djelatnosti, i planirani su, te kasnije izvedeni i slijedeći radovi:

Zamjena dotrajalih i oštećenih limenih opšava komadima bakrenog lima; izrađeni su balustradni stupići od armiranog betona i montirani su na parapetno polje krajnjeg lijevog prozora drugog kata (lijevo od centralnog rizalita) sjeverne fasade; izvršena je i sanacija, impregnacija i zaštita autentične stolarije.

Od specifičnih fasadskih radova, izrađena je fasadna plastika (metope i rozete vodoravnog vijenca između drugog kata i završne balustradne ograde), a izvršeno je i premazivanje zaštitnom bojom rešetki na prozorima suterena.

Osim toga, sanirano je i teško oštećeno stepenište centralnog rizalita južne fasade; ulazni trijem i stepenište centralnog rizalita sjeverne fasade; stepenište centralnog rizalita istočne fasade.

Predviđena je demontaža i zamjena kamenih ploča stubišta južne, sjeverne i istočne fasade, te njihovo injektiranje. Na sjevernoj fasadi, demontaža i obnavljanje zakrivljenih krila centralnog rizalita od kamenog sokla i obnavljanje profiliranih dijelova i balustradnih stupića, kao i obnova teško oštećenih kamenih ploča zemljanih korita bočno od centralnog rizalita. Na istočnoj fasadi, obnavljanje ograde stepeništa centralnog rizalita do kamenog sokla, uz prethodno uzimanje otisaka profiliranih dijelova i balustradnih stupića.⁽³⁵⁾

Prije ovog definitivnog zahvata, izvršena je jedna parcijalna i hitna intervencija 2002. godine, pod pokroviteljstvom Zavoda za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, kada je saniran dotrajali krov. Tada je postavljen aktualni pokrov - plastificirani lim, a postavljeni su i novi okomiti oluci. Ova intervencija je spriječila daljnje propadanje fasade i zaustavila je prodor vode u objekt. Prilikom ove hitne intervencije, kada su postavljani okomiti oluci, došlo je do grubog i nezgrapnog probijanja istaknutih profiliranih vodoravnih vijenaca, koji po završetku radova nisu obrađeni, već su ostavljeni grubo otučeni. Tek definitivnom intervencijom iz 2005. godine, ovi vijenci bivaju obrađeni na zadovoljavajući način.

Intervencijom iz 2002. godine zamijenjena je i aktualna krovna konstrukcija. Tada je postavljena rešetkasta čelična konstrukcija na visokom centralnom krovu Narodnog pozorišta, a na ostalim krovovima je rekonstrukcija krovne konstrukcije izvršena drvenom građom. Tom prilikom nije obnovljena gromobranska instalacija objekta, iako je to bilo predviđeno projektom, pa trenutno zgrada Narodnog pozorišta nema gromobransku zaštitu.

Tijekom 2007. godine vrši se enterijerska intervencija na južnom krilu drugog kata, gdje su uglavnom smještene uredske prostorije. Tom prilikom obnavljaju se elektroinstalacije, mijenja se dotrajali pod i postavlja se parket, vrši se bojenje zidnih površina, a vrši se i popravka sanitarnih čvorova.

5. Sadašnje stanje dobra

Zgrada Narodnog pozorišta je nakon svih pobrojanih intervencija u relativno dobrom građevinskom stanju. Ne postoji prijetnja osnovnom konstruktivnom sustavu, kao ni sustavu krovova. Fizička oštećenja prouzročena ratnim događanjima su sanirana intervencijama iz 2002. i 2005. godine. Ipak, postoje ozbiljna oštećenja i tehnički nedostaci koji će se u narednom periodu morati sanirati kako ne bi došao u pitanje normalan rad Narodnog pozorišta.

Suteren objekta je ugrožen vlagom. Uzroci vlažnosti su dvojaki:

Prvi uzrok je nepostojanje ventilacionih instalacija. Naime, u podrumskom dijelu Narodnog pozorišta se nalaze garderobe za balet. Pored garderoba se nalaze sanitarije i tuševi. Odvod vodene pare koja se stvara nakon korištenja sanitarnih prostorija nije riješen, tako da je to jedan od uzroka stvaranja vlage u suterenu. Osim toga, iz više razloga nije moguće otvaranje vanjskih suterenskih prozora, pa ne postoji ni mogućnost mehaničke ventilacije.

Drugi uzrok su dotrajale vodovodne i kanalizacione instalacije koje na određenim mjestima propuštaju vodu.

Pored toga, zidovi su obloženi neadekvatnim materijalom, lamerijom, koja je deformirana usljed velike vlažnosti.

Pod suterenskog prostora je obložen dotrajanim hojga pločama (vrsta tvrdog itisona) koje bi morale biti zamijenjene.

U prizemlju najozbiljniji problem je sa protupožarnim sistemom. Protupožarna vrata scene uopšte nisu u funkciji, a „vodena zavjesa“ ispred scene je neispravna.

Protupožarni sistem cjelokupnog objekta je u vrlo lošem stanju, pa je potrebna njegova hitna obnova. Isto važi i za sistem električnih instalacija, koji može dovesti do požara ili strujnog udara.

Vodovodne i kanalizacione instalacije su u dosta lošem stanju. Slična je situacija u ostatku objekta.

Zgrada Narodnog pozorišta nije opremljena gromobranskom instalacijom.

U glavnoj Sali, sjedala partera su dotrajala ili oštećena usljed „zamora materijala“. Sjedala nisu mijenjana ili popravljana gotovo trideset godina.

Dizalo, kao okomita komunikacija prema gornjim katovima, nije u funkciji.

Prostor prvog kata, gdje su smještene uglavnom prostorije za probe zahtijeva enterijersku obnovu.

Radovi redovnog održavanja enterijera uredskih i drugih prostorija na drugom katu su u tijeku, pa intervencija na ovom katu, u skoroj budućnosti, vjerovatno neće biti potrebna.

6. Specifični rizici

Loše stanje protupožarnog sistema;

Nepostojanje gromobrana i gromobranskih instalacija;

Loše stanje elektroinstalacija;

Dotrajale vodovodne i kanalizacione instalacije;

Vlaga u suterenu objekta.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom (»Službeni glasnik BiH«, br. 33/02 i 15/03), Povjerenstvo je donijelo odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

(dobra nastala od prahistorije do 1960. godine)

B. Povijesna vrijednost

(veza građevine, cjeline ili područja sa povijesnom ličnošću ili značajnim događajem u povijesti)

C. Umjetnička i estetska vrijednost

i Kvalitet obrade

iii Proporcije

iv Kompozicija

v Vrijednost detalja

D. Čitljivost

iv Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnoj maniri

iii Djelo značajnog umjetnika ili graditelja

F. Ambijentalna vrijednost

ii Značenje u strukturi i slici grada

iii Objekat, ili skupina objekata, je dio cjeline ili područja

H. Jedinstvenost i reprezentativnost

i Jedinstven ili rijedak primjerak određenog tipa ili stila

I. Cjelovitost

i Fizička cjelovitost

ii Homogenost

iii Zaokruženost (kompletnost)

Sastavni dio ove odluke su:

kopija katastarskog plana,

z.k. izvadak, posjedovni list,

fotodokumentacija,

grafički prilozi.

Korištena literatura

1897. Časopis „Nada“, Sarajevo 15. listopada 1897.

1995. Samija Sarić, „Analitički inventar o osnivanju Narodnog pozorišta u Sarajevu“, *Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika BiH*, XXXIII/1994-95, Sarajevo.

1997. N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, Oko, Sarajevo.

1988. B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, Svjetlost, Sarajevo.

1988. N. Kurto: *Arhitektura Bosne i Hercegovine – Razvoj bosanskog stila*, Kulturno naslijeđe, Sarajevo.

N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekt Karlo Paržik (1857-1942)*, Kulturna baština, Sarajevo

2005. Ranije odluke Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika od 15. 3. 2005. godine, Despića kuća historijska građevina.

2006. Z. Kreho i G. Gojer: *Spomenica, Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006*, Narodno pozorište Sarajevo

2007. J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: „Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo”, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo

2007. B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekt u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, Unioninvest plastika, Sarajevo.

Tehnička dokumentacija

- 1896., K. Paržik, Originalni projekat „Društvenog doma”, Historijski arhiv BiH

- 1896., K. Paržik, Originalni nacrt projekta „Društvenog doma”, Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo

- 1921.-1925., K. Paržik, Nacrti adaptacije objekta u „Narodno pozorište”

- 1978., Nacrti instalacija i rasporeda prostorija vezani za rekonstrukciju Narodnog pozorišta iz 1980. godine, Arhiv „Narodnog pozorišta”, Sarajevo

- 1980., Nedeljko Kosić, Projekt restauracije gledališta – enterijera, Institut za arhitekturu i urbanizam Sarajevo, Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

- 1993., Privatna fotobirka izložbe „Tišinom stolica” održane u Narodnom pozorištu tokom opsade Sarajeva, prosinac 1993.

- 2002., Projekat rekonstrukcije krova (i gromobranske instalacije) - Narodno pozorište u Sarajevu, Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa kantona Sarajevo

- 2003., Amira Radončić, Projekat sanacije sa kolorističkom obnovom objekta Narodnog pozorišta: Faza: Arhitektura – arhitektonska sanacija i konzervacija, Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo.

(1) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekti Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395, Kulturna baština, Sarajevo

(2) Ovom prvom uredbom je propisano da se novi građevinski zahvati mogu vršiti samo uz dozvolu nadležne uprave, kojoj je neophodno dostaviti projekte u odgovarajućem mjerilu.

Isto tako, ovaj prvi građevinski red austrougarske vlasti zadiru u urbanizam, te je propisan način proširenja i regulisanja ulica i stvaranja novih trgova i četvrti.

Posebnim odjeljkom regulisana je konstrukcija i način izvođenja temelja, zidova, ploča, dimnjaka i drugo. (B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, str. 13, Svjetlost, Sarajevo 1988.)

(3) B. Spasojević: *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*, str. 13, Svjetlost, Sarajevo 1988.

(4) Ibid, str. 16. i 17.

(5) Karl Paržik (Karel Pařík) rođen je 1857. godine u Velišu kod Jičína u Češkoj. Nakon završetka srednje građevinske škole, studira arhitekturu na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču, počevši od 1882. godine.

U vrijeme kada je mladi Karl Paržik studirao u Beču, zagovarana je dosljedna upotreba samo jednog historijskog stila

u projektovanju pojedinog arhitektonskog objekta. U okvirima tog strogog akademskog historizma, neogotika i neorenesansa su bili posebno zastupljeni stilovi. Paržik je u okviru Akademije pohađao „Specijalnu školu za Antiku i njen produžetak u Renesansu“, u klasi profesora Teofila fon Hansena, koji je bio specijalizovan za neorenesansu, ali je u skladu sa načelima romantičarskog historizma, istovremeno kombinovao arhitektonske forme i dekorativne elemente iz vizantijske i islamske arhitekture.

Karl Paržik u Sarajevo dolazi 1884. godine, i tu ostaje sve do svoje smrti 1942. godine. Ovdje ovaj stvaralac postiže svoju punu afirmaciju, te izvodi čitav niz značajnih objekata: Serijatska sudačka škola (1886.); Vijećnica, koja se doduše izvodi po izmijenjenom projektu od strane Witteka (1894.-1896.); Beledija (1896.); Narodno Pozorište (1896.); Evangelistička crkva (1898.); Zemaljski muzej (1907.); Zgrada pravosudne palače (1911.).

Ovaj stvaralac je ostavio neizbrisiv pečat u arhitekturi grada Sarajeva. Uglavnom projektuje u punom historicističkom duhu, i u tom stilu stvara svoja najbolja djela, ali značajna ostvarenja projektuje u „pseudomaurskom“ stilu. Proučavajući tradicionalno bosanskohercegovačko naslijeđe, ima dodira i sa „bosanskim slogom“. (B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekti u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 3, 5, 7; Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.)

(6) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekti Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395, Kulturna baština, Sarajevo

(7) Tom prilikom je izvedena predstava „Medeja“ autora Franza Grillparcera, austrijskog dramatičara koji je spajao austrijski barok i elemente njemačke klasike. Izvedba predstave je bila povjerena Hrvatskom narodnom kazalištu iz Zagreba, a počela je prologom S. S. Kranjčevića, „Vili prosvjete“. (N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekti Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395, Kulturna baština, Sarajevo)

(8) N. Kurto: *Graditelji Sarajeva, arhitekti Karlo Paržik (1857-1942)*, str. 395, Kulturna baština, Sarajevo

(9) N. Kurto: *Sarajevo 1492-1992*, str. 54, Oko, Sarajevo 1997.

(10) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacić: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 116, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(11) Historizam, kao umjetnički period u BiH, potrebno je shvatiti uslovno, zbog određenih ograničenja koja proizilaze iz proste činjenice da se radi o uvezenom fenomenu u sredinu koja je potpuno drugačije kulturno usmjerena do tog perioda. Historizam je prevashodno pravac filozofskog načina mišljenja koji u historičnosti definiše obilježja bitka i ljudskog opstanka. Ovakav koncept razmišljanja shvata svijet kao historiju, pa zahtijeva historiziranje sveukupnog znanja i djelovanja, tako da se historijsko mišljenje i njegovi rezultati usvoje kao nazor o svijetu i filozofiji.

U arhitekturi historizam je stilski pojam, obilježen imitacijom svih historijskih stilova, hronološki vezan za XIX vijek, tačnije od treće decenije XIX vijeka, pa negdje do početka XX vijeka. Teoretski, historizam pripada prethodnom periodu klasicizma, koji se prvi obraća historijskim stilovima, odnosno ponovo otkrivenoj antici, tačnije grčkoj umjetnosti. Pošto u BiH nije postojao period klasicizma, nije zadovoljen primarni uslov historizma – historijski kontinuitet, tako da mu je upitan umjetnički kredibilitet u svjetlu evropskih umjetničkih tokova. Svakako da historizam, posebno u Sarajevu, ima veliku dokumentarnu i historijsku vrijednost. (N. Kurto, *Arhitektura Bosne i Hercegovine – Razvoj bosanskog stila*, str. 18, Kulturno naslijeđe, Sarajevo 1998.)

(12) U vrijeme njegove mladosti, Češka je u velikom usponu, što povoljno utiče na graditeljstvo. Na površinu dolazi talentovana generacija arhitekata koji su vezani za rani historizam. Ovdje spadaju arhitekti Jozef Zitek, Vili Ulman, Viktor Barvičijus, Jozef Šule i drugi. Ovi arhitekti početkom sedamdesetih godina XIX vijeka realizuju brojna zdanja čistim jezikom historizma. Posebnu pažnju treba obratiti projektu za „Narodno pozorište“ u Pragu, „RUDOLFINUM NARODNI DIVADLO“. Ovaj historicistički objekat, izveden je desetak godina ranije, 1873. godine, i svakako je bio svojevrsan uzor Karlu Paržiku za projekat „Društvenog doma“ u Sarajevu iz 1886. godine.

(13) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacić: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 55, 59, 60, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(14) B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekti u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 10, Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.

(15) Vrativši se par godina unazad, uvidamo da je nova vlast nastojala obilježiti početak svoje vladavine jednim univerzalnim i monumentalnim arhitektonskim izrazom. Za taj izraz izabran je historicistički neorenesansni stil, koji je istovremeno i klasičan i univerzalan i simboličan. U ovom stilu se grade sve važne upravne i druge javne reprezentativne zgrade, cijelim tokom austrougarskog perioda.

Prva upravna zgrada projektovana 1884. godine od strane Josipa Vancasa je „Vladina palača“. Projektovana je u neorenesansnom stilu, i njena arhitektura je pod izravnim uticajem florentinske renesansne palače. Ovaj objekat biva povećan za jedan sprat 1911. godine, a projekat je uradio Karl Paržik. Istim arhitektonskim stilom je izgrađena i druga zgrada „Zemaljske vlade“ 1895. godine, pod pokroviteljstvom arhitekta Karla Paneka. (N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, str. 51, 52, „Oko“, Sarajevo 1997.)

(16) Časopis *Nada*, str. 396, 397, 398, Sarajevo 15. oktobar 1897.

(17) Još 1881. godine arhitekta Hans Niemcezek, u svojoj ranoj fazi, izvodi objekat Pozorišta u Ferhadija ulici, koje danas više ne postoji. Ovaj objekat se, posebno u enterijerskom rješenju, mogao smatrati romantičarskom pretečom „pseudomaurskog“ stila. Isto tako, paralelno, pozorišne predstave su izvođene u bašti nekadašnjeg hotela „Austrija“. Pozorište pod rukovodstvom Heinricha Spire, mnogo se duže održalo u Sarajevu, a septembra 1882. godine izvodi i prvu operu, Flotovljevu operu „Alessandro Stradella“. Ova opera izvedena je u glavnoj sali „Ostrijanske kasine“, koja je imala sličnu ulogu kao i „Društveni dom“. Ideja o gradnji stalne pozorišne zgrade potiče još iz 1881. godine, kada se rukovoditelj pozorišne družine Heinricha Spire dogovara sa vlasnikom hotela „Austrija“ da ovaj sazida čvrsti objekat

na mjestu gdje su se i do tada odigravale pozorišne predstave, kako bi se one mogle odigravati i zimi. Ipak, vlasnik Salom mijenja odluku o lokaciji, pa je pozorište izgrađeno bliže jezgru grada, u Ferhadija ulici. Radi se o ranije pomenutom ranom djelu Hansa Niemeczeke. Objekat je imao 250 mjesta, i sastojao se iz dva dijela: prvi dio je sadržavao gostionicu, a drugi pozorišne prostorije. Prostrana galerija u glavnoj sali je sadržavala 13 loža. Zanimljivo je da je objekat izgrađen za svega 3 mjeseca, pa nije ni čudo što se vrlo brzo pokazao kao neuslovan, te je donijeta odluka o njegovom uklanjanju. (N. Kurto, *Sarajevo 1492-1992*, str. 23, Oko, Sarajevo 1997.)

Ipak, u kući obitelji Despić utemeljeno je prvo domaće kazalište u Sarajevu, odnosno u Bosni i Hercegovini. Prve predstave prikazane su oko 1870. godine i igrane su sve do uspostave austrougarske uprave. Po ovom značajnom kulturnom događaju, prostorija u istočnom krilu Despića kuće i danas se zove pozorišna. (Despića kuća historijska građevina, Odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika od 15. 3. 2005. godine, „Povijesni podaci“)

(18) Projektant proučava savremene evropske objekte tog tipa, i u skladu s tim saznanjima vrši adaptaciju i proširenje.
(19) Samija Sarić, „Analitički inventar o osnivanju Narodnog pozorišta u Sarajevu“, str. 162, *Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika BiH*, XXXIII/1994-95, Sarajevo 1995.

(20) Ibid, str. 165.

(21) Z. Kreho i G. Gojer, Spomenica, *Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006.*, str. 75, Narodno pozorište Sarajevo, 2006. godine

(22) Op. cit pod 17, str. 166.

(23) Ibid, str. 170.

(24) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 120, Ambasada Češke Republike u BiH, Sarajevo 2007.

(25) U originalnoj verziji iz 1896. godine, ovo je trebao biti javni prostor sa gostionicom, salom za sastanke i kuglanom, ali ujedno i privatni, jer se tu nalazio kućepaziteljev stan. Direktni ulaz sa ulice u pomoćne prostore podrumskog dijela vodi sa istočne strane, iz Kulovića ulice. (Časopis *Nada*, str. 398; Sarajevo 15. listopada 1897.)

(26) U prodaju se pušta maksimalan broj od 445 karata za redovne predstave Narodnog pozorišta.

(27) U originalnoj verziji Paržikovog projekta, ovi prostori su služili za posebne potrebe kluba. Pored salona, tu se nalazila sala za bilijar, ritaonica, sala za sastanke i sporedne prostorije.

(28) Časopis *Nada*, str. 396, 397, 398; Sarajevo 15. listopada 1897.

(29) B. Dimitrijević, A. Sulejmanagić: *Arhitekt u BiH, Karl Paržik 1857-1942*, str. 10, Unioninvest plastika, Sarajevo 2007.

(30) J. Kudela, B. Dimitrijević, I. Vacik: *Karl Paržik 1857-1942, Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, str. 120, Ambasada Češke republike u BiH, Sarajevo 2007.

(31) Z. Kreho i G. Gojer, Spomenica, *Narodno pozorište Sarajevo, 1921-2006.*, str. 18, Narodno pozorište Sarajevo, Sarajevo 2006.

(32) Na kamenoj ploči postavljenoj na nadkriženoj sjevernoj, ulaznoj partiji nalazi se podatak da je ova rekonstrukcija zvanično otpočeta 1977. godine, iako crteži datiraju iz 1980. godine.

(33) Historijski podaci, sadašnje stanje objekta, Zgrada Narodnog pozorišta u Sarajevu, str. 1; Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

(34) Na kamenoj ploči postavljenoj na nadkriženoj sjevernoj, ulaznoj partiji nalazi se podatak da je ova rekonstrukcija zvanično otpočeta 2004. godine. Kao nosilac rekonstrukcije potpisan je Kanton Sarajevo.

(35) Predmjer radova, Narodno pozorište, Sarajevo; Ulazni trijem i stepenište centralnog rizalita sjeverne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Stepenište centralnog rizalita južne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Stepenište centralnog rizalita istočne fasade, Narodno pozorište, Sarajevo; Zavod za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa kantona Sarajevo, Sarajevo 2003.

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
860.	Historijsko podniče – nekropola sa stećcima i starijim muslimanskim nišanima na Mrmorju u naselju Sućeska, općina Srebrenica, RS	6/19
861.	Historijska građevina – Vila (upravna zgrada) "Krivaja" d.o.o. u Zavidovićima, FBiH	6/19
862.	Historijska građevina – Bugilovića kuća u Gomjoj Tuzli, FBiH	6/19
863.	Historijska građevina – Pravosudna palata u Sarajevu, FBiH	6/19
864.	Graditeljska cjelina – Crkva sv. Pantalejmona u Aleksinjoj Medji, grad Trebinje, RS	16/19
865.	Historijska građevina – Stambena zgrada u ulici Franjevačka broj 2 (zgrada Mehmedbega Fadilpašića) u Sarajevu, FBiH	25/19, 27/20
866.	Historijska građevina – džamija Dživar u Donjem Čičevu kod Trebinja, RS	25/19
867.	Graditeljska cjelina – Jalska (Mehmed-agina, Kizler-djevojačka, Hafiz-hanumina) džamija sa haremom u Tuzli, FBiH	25/19
868.	Arheološko područje – stećci kraj potoka Ričina u Čitluku, općina Posušje, FBiH	35/19
869.	Graditeljska cjelina – Štrosmajerova ulica u Sarajevu, FBiH	53/19
870.	Graditeljska cjelina – Stara džamija sa haremom u Goduši kod Visokog, FBiH	35/19
871.	Historijski spomenik – Centralna spomen kosturnica poginulim učesnicima NOR-a sa područja opštine Lukavac, FBiH	35/19
872.	Arheološko područje – nekropole sa stećcima Greblje u Humilićanima kod Mostara, FBiH	69/19
873.	Historijsko gradsko područje Trebinje, RS	46/19
874.	Graditeljska cjelina – crkva Sv. Jovana Krstitelja u Donjem Vrbnu, grad Trebinje, RS	41/19
875.	Spomenik – Husinski rudar (spomenik rudarima palim u Husinskoj buni i revoluciji), grad Tuzla, FBiH	45/19
876.	Graditeljska cjelina crkve pokrova Bogorodice u Moskom, grad Trebinje, RS	69/19
877.	Graditeljska cjelina crkve Vaznesenja Hristovog u Konjskom – Zupcima, grad Trebinje, RS	50/19
878.	Pokretno dobro – zbirka antičkih i srednjovjekovnih kamenih spomenika u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu, FBiH	56/19
879.	Pokretno dobro – zbirka filmova (negative) Čirila Čire Raića, fotografa iz Mostara, FBiH	69/19
880.	Graditeljska cjelina crkve Sv. Vasilija Ostroškog u Gomjem Vrbnu, grad Trebinje, RS	72/19
881.	Građevina – Sokolski dom u Bijeljini, RS	69/19
882.	Grobljanska cjelina – Jevrejsko groblje na lokalitetu Meterizi, grad Zvornik, RS	76/19
883.	Građevina – Morića Han u Sarajevu, FBiH	4/20
884.	Graditeljska cjelina – Čobanija (Čoban Hasan vojvode) džamija u Sarajevu, FBiH	4/20
885.	Arheološko područje – Srednjovjekovna tvrđava Vrbuški grad i crkva Svetog Đurđa u gornjim Podgrađima, grad Gradiška, RS	27/20
886.	Arheološko područje – Manastirište u Gomjim Kijevcima, grad Gradiška, RS	27/20
887.	Arheološko područje – Kasnoantički-ranovizantijski grad i tri ranohrišćanske bazilike u Gomjim Bakincima, opština Laktaši, RS	27/20
888.	Pokretno dobro – Specijalne zbirke Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine u Sarajevu, FBiH	52/20
889.	Graditeljska cjelina crkve Vaznesenja Hristovog u Dubočanicima, grad Trebinje, RS	54/20
890.	Građevina – Tabučki (Hadži Osmanov) mesdžid u Sarajevu, FBiH	54/20
891.	Arheološko područje – Nekropola sa stećcima u Gomjem Pologu kod Mostara, FBiH	54/20
892.	Serijsko dobro – antički objekat na lokalitetu Gromile, srednjovjekovne nekropole sa stećcima i starijim muslimanskim nišanima na području Kreševa, FBiH	Nije objavljena

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
893.	Historijski urbani krajolik Sarajeva, FBiH	Nije objavljena
894.	Graditeljska cjelina – Stara džamija u Turiji, općina Lukavac, FBiH	54/20

20

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 36. stav (1) Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 47/16), na sjednici održanoj 2. novembra 2020. godine, donijela je

ODLUKU O PROGLAŠENJU HISTORIJSKOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

1 - OPĆI DIO

Član 1.

(Predmet pravne zaštite)

- (1) **Historijski urbani krajolik Sarajeva** proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: nacionalni spomenik).
- (2) Nacionalni spomenik čini cjelovit prostor historijskog urbanog krajolika na području uže gradske jezgre Sarajeva na dijelu općine Stari grad i općine Centar. Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Granice nacionalnog spomenika definirane su prema katastarskim česticama navedenim u Prilogu 1. ove odluke koji čini njen sastavni dio.
- (3) Shodno vrijednosti posebnih cijelina utvrđuju se sljedeći prostori unutar nacionalnog spomenika:
 1. A1: Prostori na kojem se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika (u dalnjem tekstu: Komisija) o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom u granicama historijskog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 2. A2: Prostori na kojem se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" broj 33/02) (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 3. B: prostor unutar granica utvrđenih u članu 1. stav 2. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima A1 i A2.
- (4) Zaštitni pojas nacionalnog spomenika, koji obuhvata prostor naslijeđenih vrijednosti i zonu kompozicionog i funkcionalnog povezivanja sa prostorom nacionalnog spomenika, definiran je katastarskim česticama navedenim u Prilogu 2. ove odluke koji čini njen sastavni dio.
- (5) Unutar zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika izdvajaju se sljedeći prostori:
 1. Z1: Prostori na kojem se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom unutar granica zaštitnog pojasa historijskog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 4. ove odluke koji čini njen sastavni dio).

2. Z2: Prostori na kojem se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika (Prilog 4. ove odluke koji čini njen sastavni dio).
3. Z3: prostor unutar granica utvrđenih u članu 1. stav 4. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima Z1 i Z2.

Član 2. (Kategorizacija)

U skladu sa Pravilnikom o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 82/19), nacionalni spomenik je svrstan u kategoriju "nacionalni spomenici od izuzetnog značaja za Bosnu i Hercegovinu".

II - PROSTOR NACIONALNOG SPOMENIKA

a) Opće mjere zaštite

Član 3.

(Intervencije na prostoru nacionalnog spomenika)

- (1) U svrhu zaštite krajolika, kroz zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa uz kontinuiranu valorizaciju i stavljanje u funkciju razvoja i prezentacije, stvarno nadležni organi uprave dužni su osigurati:
 1. Mjere koje imaju za cilj zaštitu autentičnosti, integriteta i funkcionalnog kontinuiteta historijskog urbanog krajolika Sarajeva:
 - a. očuvanje autentičnosti nalaže da su prioritet radovi na zaštiti, restauraciji i rekonstrukciji historijskih objekata umjesto izgradnje njihovih replika;
 - b. očuvanje integriteta zahtjeva da budu zaštićeni historijski objekti i elementi krajolika, uključujući puteve, staze, dvorišne zidove, mostove, vodene tokove, obale, staro drveće;
 - c. očuvanje funkcije socijalnog kontinuiteta zahtjeva da stanovnici mogu da žive i rade prema svojim navikama i potrebama, uz potrebu jačanja lokalnog života.
 2. Razvoj tržišta nekretnosti kao i interesi pojedinačnih investitora (profit) ne smiju biti prioritet;
 3. Maksimalno očuvanje izgrađenih dijelova grada uz poštovanje historijskih, arhitektonskih i ambijentalnih vrijednosti;
 4. Na prostoru nacionalnog spomenika treba poštovati odnos postojećih namjena objekata i otvorenih prostora;
 5. Zadržavanje najnužnijeg obima izgradnje uz minimalno angažovanje novih površina za stambenu izgradnju uz racionalnije korišćenje postojećih uređenih površina;
 6. Fizičke strukture moraju u cijelosti poštovati, odnosno valorizovati bogatstva karakteristika geomorfoloških struktura krajolika, kontinuitet tradicije gradnje, dosljednom primjenom sitnije strukture i manje spratnosti objekata kako se ide uz padinu, a krupnije strukture i veću spratnost u ravnim dijelovima;
 7. Oblikovanje i izgradnja fizičkih struktura u skladu sa prirodnim i stvorenim uslovima (izgrađenim fizičkim strukturama) u svrhu očuvanja postojećeg identiteta prostora, graditeljskog naslijeđa kao značajne urbane vrijednosti i kontinuitet strukture krajolika;
 8. Prirodni i urbani amfiteatar krajolika, izgrađen kao harmonična i homogena cjelina, tretiraće se u skladu sa karakterom kulturno-historijskog i graditeljskog naslijeđa, graditi u duhu tradicije sa valorizacijom "nepisanih pravila" i urbanih elemenata kao što su: volumen, pravo na vidik, krovovi, avlija, zelenilo-bašča, voda i sl.;

9. U oblikovanju fizičkih struktura treba obezbijediti sagledivost primarnih identitetskih činilaca i markantnih tačaka krajolika putem vizura, panorama i veduta, radi bolje orijentacije i snalaženja u prostoru, uz ograničavanje i zabranu izgradnje barijera koje bi narušile panoramske vizure sa i na historijski urbani krajolik;
10. Neophodno je osigurati stalni monitoring provedbe mjera propisanih odlukama Komisije.

Član 4.

(Program prostornog razvoja)

Na cijelom prostoru nacionalnog spomenika nadležni organ/i dužni su izraditi Programe prostornog razvoja za prostore za koje se rade provedbeni planovi sa naglaskom na zaštitu elemenata krajolika a posebno kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.

Član 5.

(Prostorno-planski dokument)

- (1) U svrhu zaštite prostora kao historijskog urbanog krajolika i osiguranja njegovog razvoja uz očuvanje autentičnosti, integriteta i vrijednosti, neophodno je, sagledavajući prostor cjelovito, izraditi jedinstven prostorno-planski dokument.
- (2) Pri izradi prostorno-planskog dokumenta organ uprave stvarno nadležan za njegovu pripremu dužan je saradivati sa organizacijom/službom za planiranje Kantona Sarajeva.
- (3) Smjernice za izradu prostorno-planskog dokumenta očuvanja i razvoja historijskog urbanog krajolika kao mjere zaštite za prostor nacionalnog spomenika date su u Prilogu 5. ove odluke koji čini njen sastavni dio.

Član 6.

(Plan upravljanja)

- (1) U svrhu upravljanja prostorom nacionalnog spomenika kao jedinstvenog prostornog elementa, jedinice lokalne uprave i Kanton Sarajevo dužni su izraditi, usvojiti i implementirati Plan upravljanja.
- (2) Plan upravljanja treba biti usklađen sa odredbama i mjerama zaštite utvrđenim ovom odlukom i njenim prilogima.
- (3) Smjernice za izradu Plana upravljanja i minimalni sadržaj dokumenta date su u Prilogu 6. ove odluke koji čini njen sastavni dio.

Član 7.

(Postupak usvajanja dokumenata čija je izrada propisana čl. 4. do 6. ove odluke)

- (1) Svi dokumenti čija se izrada propisuje čl. 4. do 6. ove odluke, kao i prilogima iste koji čine sastavni dio dispozitiva trebaju se, prije konačnog usvajanja od nadležnih institucija, dostaviti Komisiji radi ocjene njihove usaglašenosti sa odredbama odluka Komisije.
- (2) Nosioci pripreme prostorno-planskih dokumenata, u svakoj fazi izrade, prije usvajanja dokumenata u toj fazi izrade dužni su dokument dostaviti Komisiji radi ocjene njegove usaglašenosti sa odredbama odluka Komisije.
- (3) Nakon usvajanja Plana upravljanja i prostorno-planskih dokumenata u čijoj izradi je, na prethodno navedeni način, pribavljeno mišljenje Komisije, na snagu stupaju mjere zaštite utvrđene tim dokumentima.
- (4) Po usvajanju prostorno-planskog dokumenta sve intervencije u prostoru, radovi i istraživanja moraju biti izvedeni na osnovu potrebne projektno dokumentacije na koju je, prije izdavanja potrebnih dozvola organa uprave stvarno nadležnog za intervenciju definiranu u mjerama zaštite ove odluke, pribavljeno mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa.

- (5) Stručni nadzor nad izvođenjem radova vrši nadležna služba zaštite naslijeđa.

Član 8.

(Važeća prostorno-planska dokumentacija)

Do konačnog usvajanja jedinstvenog prostorno-planskog dokumenta za prostor nacionalnog spomenika, na snazi ostaju odredbe postojeće i važeće prostorno planske dokumentacije u dijelu u kojem nisu u suprotnosti sa odredbama i mjerama zaštite utvrđene ovom odlukom, a što se, u svakom pojedinačnom slučaju za izvođenjem prostornog zahvata, utvrđuje pribavljanjem mišljenja Komisije o usklađenosti.

Član 9.

(Izvođenje radova na prostoru nacionalnog spomenika)

- (1) Do konačnog usvajanja prostorno-planskog dokumenta iz člana 5. ove odluke, stvarno nadležni organ koji rješava po zahtjevu stranke za izvođenjem radova/intervencije na prostoru nacionalnog spomenika (intervencija predložena planom upravljanja, regulacionim planom ili drugim detaljnim provedbenim planom te pojedinačnim projektima ili drugim zahtjevom) dužan je pribaviti prethodno mišljenje Komisije o usaglašenosti predložene intervencije sa odredbama odluka Komisije.
- (2) Mišljenje o usaglašenosti predložene intervencije sa mjerama zaštite iz odluka Komisije se daje na osnovu pojedinačnih zahtjeva.
- (3) Podnosilac zahtjeva dužan je, uz zahtjev Komisiji, predložiti dokumentaciju iz koje su vidljivi stepen i vrsta zahvata kao i uticaj na prostor (elaborat uticaja na naslijeđe, elaborat uticaja na okoliš prostorni prikaz intervencije u odnosu na okolinu).
- (4) Intervencija u prostoru nacionalnog spomenika za koju je prethodno izdato mišljenje Komisije o usaglašenosti sa odredbama odluke može biti izvedena samo uz odobrenje organa uprave stvarno nadležnog za intervenciju definiranu u mjerama zaštite odluke Komisije i stručni nadzor nadležne službe za zaštitu naslijeđa.
- (5) Tekući radovi ne uključuju radove rekonstrukcije, restauracije, konzervacije, nadogradnje, dogradnje, interpolacije, radove koji utiču na konstrukciju i/ili namjenu građevine, kao i bilo koje druge slične radove koji dovode do promjene gabarita objekta, nagiba i oblika krovova, vanjskih fasada i slično.
- (6) Svi projekti, elaborati i radovi koji se tiču očuvanja naslijeđa trebaju biti dokumentirani i javno publikovani. U izvještaju (stručnom članku, knjizi i slično ovisno o mogućnostima autora) neophodno je prezentirati čitav proces rada na nacionalnom spomeniku/dobru, odabrane konzervatorsko-restauratorske metode i razloge za iste, izazove sa kojima se suočilo u projektovanju i izvođenju radova i sve ostalo što je relevantno stručnoj kao i široj zajednici.

b) Specifične mjere zaštite

Član 10.

(Specifične mjere zaštite na prostoru nacionalnog spomenika)

Na cijelom prostoru nacionalnog spomenika utvrđuju se sljedeće specifične mjere zaštite:

1. Za dobra u A1 prostoru primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama (popis nacionalnih spomenika dat u Prilogu 3. ove odluke koja čini njen sastavni dio).
2. Za dobra koja se nalaze na Privremenoj listi nacionalnih spomenika (prostori A2), sve do njihove pojedinačne valorizacije, tj. do donošenja pojedinačnih

odluka Komisije o proglašenju nacionalnog spomenika za svako dobro ili grupu dobara, nije dozvoljeno poduzimanje bilo kakvih zahvata koji štete ili dovode u pitanje njihovu zaštitu i rehabilitaciju. Kada navedena dobra budu valorizirana kroz pojedinačne odluke Komisije, na njih će se primjeniti mjere zaštite utvrđene tim pojedinačnim odlukama. Do donošenja pojedinačnih odluka svaki prijedlog intervencije mora imati prethodno mišljenje Komisije o usaglašenosti sa odredbama relevantnih odluka Komisije, odnosno o nepostojanju okolnosti koji štete ili dovode u pitanje zaštitu i rehabilitaciju predmetnih dobara. (popis dobara na Privremenoj listi nacionalnih spomenika dat u Prilogu 3. ove odluke koja čini njen sastavni dio).

3. Zbog izuzetnog značaja za historijski i kulturni razvoj Sarajeva, unutar Historijskog urbanog krajolika, izdvojena je grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa čiji je popis, zajedno sa mjerama zaštite, dat u Prilogu 7. ove odluke koji čini njen sastavni dio.

III - ZAŠTITNI POJAS NACIONALNOG SPOMENIKA

a) Opće mjere

Član 11.

(Detaljni provedbeni planovi)

Za prostor zaštitnog pojasa potrebno je izraditi detaljne provedbene planove koji moraju biti usklađeni sa odredbama i zahtjevima ove odluke Komisije, provedbeno-planskih dokumenata i Plana očuvanja nacionalnog spomenika.

Član 12.

(Važeća prostorno-planska dokumentacija)

Do konačnog usvajanja prostorno-planskih dokumenata za prostor zaštitnog pojasa na snazi ostaju odredbe postojeće i važeće prostorno-planske dokumentacije u dijelu u kojem nisu u suprotnosti sa odredbama i mjerama zaštite utvrđene ovom odlukom.

b) Specifične mjere zaštite

Član 13.

(Specifične mjere zaštite na prostoru zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika)

Na cijelom prostoru zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika utvrđuju se sljedeće specifične mjere zaštite:

1. Za dobra u Z1 prostoru primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama (popis nacionalnih spomenika dat u Prilogu 4. ove odluke koja čini njen sastavni dio).
2. Za dobra koja se nalaze na Privremenoj listi nacionalnih spomenika (prostori Z2), sve do njihove pojedinačne valorizacije, tj. do donošenja pojedinačnih odluka Komisije o proglašenju nacionalnog spomenika za svako dobro ili grupu dobara, nije dozvoljeno poduzimanje bilo kakvih zahvata koji štete ili dovode u pitanje njihovu zaštitu i rehabilitaciju. Kada navedena dobra budu valorizirana kroz pojedinačne odluke Komisije, na njih će se primjeniti mjere zaštite utvrđene tim pojedinačnim odlukama. Do donošenja pojedinačnih odluka svaki prijedlog intervencije mora imati prethodno mišljenje Komisije o usaglašenosti sa odredbama relevantnih odluka Komisije, odnosno o nepostojanju okolnosti koji štete ili dovode u pitanje zaštitu i rehabilitaciju predmetnih dobara. (popis dobara na Privremenoj listi nacionalnih spomenika dat u Prilogu 4. ove odluke koja čini njen sastavni dio).

IV - PROVEDBA ODLUKE

Član 14

(Zaštita integriteta nacionalnog spomenika)

U cilju zaštite integriteta, prevashodno vizualnog, nacionalnog spomenika i njegovog zaštitnog pojasa neophodno je osigurati kontrolu izgradnje na padinama oko historijskog urbanog krajolika Sarajeva posebno sa aspekta očuvanja urbane matrice, ujednačavanja volumena objekata, kolorita i prisustva zelenila. Neophodno je obezbijediti provođenje ublažavanja negativnog uticaja postojećih izgrađenih gabaritno velikih objekata (sadržaj visokog zelenila, razudivanje fasada putem materijalizacije, upotrebe ograda i zelenila, bojenje fasada neutralnim bojama i slično). Kontrola podrazumijeva nadzor nadležnih organa nad mogućnošću izgradnje, pri određivanju volumena i kolorita objekata, te izdavanju dozvola za objekte koji se potencijalno grade na padinama. Nadležni organi trebaju, kroz odgovarajuću dokumentaciju osigurati očuvanje identiteta krajolika kroz aspekt zaštite prirodnog naslijeđa padinama.

Član 15

(Provođenje mjera zaštite)

- (1) Federacija Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija) dužna je osigurati izradu prostorno-planskog dokumenta za prostor nacionalnog spomenika. Pri izradi prostorno-planskog dokumenta obavezna je saradnja sa službom nadležnom za poslove prostornog planiranja u Kantonu Sarajevo.
- (2) Kanton Sarajevo, odnosno služba nadležna za poslove prostornog planiranja u Kantonu Sarajevo, dužna je osigurati izradu prostorno-planske dokumentacije za zaštitni pojas nacionalnog spomenika.
- (3) Federacija Bosne i Hercegovine dužna je preduzeti pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu objekata koji su pojedinačnim odlukama Komisije proglašeni nacionalnim spomenicima Bosne i Hercegovine.
- (4) Jedinice lokalne samouprave i Kanton Sarajevo dužni su, svako u okviru svojih stvarnih nadležnosti, prilikom rješavanja po zahtjevima stranaka za odobravanjem intervencija, na prostoru nacionalnog spomenika, koje po svojoj naravi nisu konzervacija, rehabilitacija i prezentacija nacionalnog spomenika, kao i zahtjevima za korištenjem ili zauzimanjem javnih površina i ostalim zahtjevima za čije rješavanje su stvarno nadležni postupati u skladu sa mjerama zaštite i smjernicama, utvrđenim ovom odlukom Komisije, za predmetni prostor.
- (5) Jedinice lokalne samouprave i Kanton Sarajevo dužni su izraditi, usvojiti i implementirati Plan upravljanja, te osigurati izradu i postavljanje informacijske table za koju će Komisija utvrditi sadržaj teksta sa osnovnim podacima o nacionalnom spomeniku i odluci o proglašenju dobra, te tehničke uvjete za njenu izradu i postavljanje.
- (6) Izuzet informacionih tabli iz stava (5) ovog člana, na prostoru nacionalnog spomenika nije dopušteno postavljanje drugih elemenata (druge informacijske table i slično) bez saglasnosti Komisije na sadržaj teksta, dizajn i poziciju.

Član 16

(Stavljanje van snage provedbenih akata)

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski i drugi akti, u dijelu u kojem su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

Član 17

(Dostavljanje odluke nadležnom sudu)

Ova odluka bit će dostavljena nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

Član 18.

(Sastavni dio odluke)

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.kons.gov.ba>).

Član 19.

(Brisanje sa Privremene liste nacionalnih spomenika)

Danom donošenja ove odluke, sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02, "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 79/02, "Službene novine Federacije BiH", broj 59/02 i "Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 4/03) briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim br. 546 (Gradska ambijentalna cjelina Sarajeva).

Član 20.

(Konačnost odluke)

Prema članu V, stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

Član 21.

(Stavljanje van snage ranije odluke)

Stupanjem na snagu ove odluke prestaje da važi Odluka o proglašenju grupe objekata Gazi Husrev-begovog vakufa u Sarajevu sa pokretnom imovinom nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 94/09 i 48/13).

Član 22.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: prof. dr. Amir Pašić, Goran Milojević i Radoje Vidović.

Broj 07.2-23-81/20-7

2. novembra 2020. godine
SarajevoPredsjedavajući Komisije
Radoje Vidović, s. r.

Prilog 1 – Granice nacionalnog spomenika

Granične katastarske parcele zone zaštite nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo su:

Centar Sarajevo

k.o. Sarajevo IV:

- dijelovi k.č. 1319, 1350/1, 1469, 1471/1, 1471/2, 1471/3, 1473/1, 1476/2, 1583, 1917/1, 2111/1, 2112/1, 2116/1, 2117, 2118, 2125/1 i 2126/1
- kompletne k.č. 568, 608/2, 1297/1, 1297/3, 1306/1, 1306/2, 1306/3, 1307, 1318, 1320/1, 1320/2, 1321/1, 1321/2, 1330/1, 1330/2, 1331, 1332/1, 1441/1, 1441/2, 1442/1, 1450/2, 1451/1, 1451/3, 1452/1, 1453/1, 1461, 1462/1, 1462/3, 1463/1, 1463/2, 1477/3, 1478/1, 1483, 1490/1, 1500/1, 1502/1, 1574/1, 1575/1, 1576/1, 1577, 1580/1, 1581/1, 1582, 1599, 1601/1, 1683/1, 1688, 1732, 1733/1, 1733/8, 1733/11, 1738/2, 1741/1, 1741/2, 1741/9, 1741/12, 1743/2, 1744/2, 1748/1, 1748/2, 1750, 1760, 1906 i 1935/1

k.o. Sarajevo VII:

- dijelovi k.č. 782/4, 831/1, 850/1, 1102, 1210/1 i 1219/2
- kompletne k.č. 774/1, 774/2, 777/3, 781/2, 782/5, 782/1, 852, 853, 857, 858/2, 859/2, 862/2, 866/1, 866/2, 867, 868, 869, 870, 872, 875, 878, 879, 884/1, 886/1, 887, 894, 896/1, 899, 1103/1, 1104/1, 1108/1, 1109/1, 1109/2, 1110, 1112/1, 1113/1, 1114/1, 1114/2, 1115/1, 1119/1, 1119/2, 1121, 1124/1, 1125/1, 1127, 1128/1, 1132/1, 1133/1, 1135, 1136, 1137/1, 1137/3, 1138/1, 1211/1, 1211/3 i 1221

k.o. Sarajevo VIII:

- dio k.č. 3794/1
- kompletne k.č. 884/1, 884/2, 886, 3783/1 i 3823/1

Stari Grad Sarajevo

k.o. Sarajevo II:

- dijelovi k.č. 1334, 1637, 3424, 3425, 3426, 3428, 3430/1, 3435, 3444/1, 3448/3 i 3452
- kompletne k.č. 1284, 1290, 1291, 1293, 1295, 1336, 1338/2, 1340, 1459, 1460, 1462, 1466, 1471/2, 1472, 1524, 1525, 1526, 1533, 1534, 1535, 1605, 1606, 1621, 1622, 1623/1, 1623/2, 1624, 1625, 1712/1, 1712/3, 2401/1, 2429, 2430/1, 2462/1, 2545/2, 2546, 2547/1 i 3431

k.o. Sarajevo III:

- dijelovi k.č. 1753, 1780, 1781, 1785/1, 1888, 2171 i 2181/3
- kompletne k.č. 1775/2, 1782, 1786, 1787, 1869, 1885, 1886, 1889, 1893, 1894, 1895, 1984, 2123, 2127, 2128, 2163, 2164, 2182/2 i 2183

k.o. Sarajevo IX:

- dijelovi k.č. 287, 341, 2754, 2755/2, 2763, 2775/1, 2775/2, 2818/1 i 2821
- kompletne k.č. 250, 251/1, 251/2, 291, 304/2, 304/4, 306, 365/1, 366, 369, 372/1, 372/2, 373/2, 401, 440, 441, 445, 1562, 1563/2, 1564/2 i 1566

k.o. Sarajevo X:

- dio k.č. 2182/1 k.o. Sarajevo XI:
- kompletne k.č. 569, 571, 573, 577, 607/1, 1927/1, 1927/2, 1927/3, 1928/1, 1928/3, 1929, 1930/1, 1930/3, 1930/5, 1930/6, 1932/3, 2111/2 i 2111/3

k.o. Sarajevo XIII:

- dijelovi k.č. 789, 3784/2, 3786, 3787/1 i 3824/1
- kompletne k.č. 32/1, 32/5, 33/1, 33/2, 37/1, 37/2, 183, 185/2, 767, 768, 770/1, 770/2, 772, 773, 775, 785/1, 786, 787, 788/2, 790/1, 790/2, 791, 793, 794 i 3783/2.

Obuhvat zone zaštite počinje sa tromede k.č. 900/1. 1211/2 i 1211/3 k.o. Sarajevo VII općina Centar Sarajevo (raskrsnica ul. Maršala Tita i Fra Andela Zvizdovića) te nastavlja sjeverno ulicom Fra Andela Zvizdovića granicom k.č. 900/1 sa k.č. 1211/3, 899, 887, 884/1, 886/1, 879, 878, 875, 872 i 870 do tromede parcela 870, 900/1 i 1210/1 (raskrsnica ul. Fra Andela Zvizdovića i Kranjčevićeva), dalje ide istočno ulicom Kranjčevićeva granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 870, 869, 868, 867 i 866/1, zatim granicom k.č. 866/1 sa k.č. 864 i 861/1, granicom k.č. 866/2 sa k.č. 861/1 i 861/2, granicom k.č. 862/2 sa k.č. 861/2 i 860, granicom k.č. 860 sa k.č. 859/2, 858/2 i 857, granicom k.č. 861/4 i 857 i granicom k.č. 853 sa k.č. 861/4, 863 i 850/1 do tromede k.č. 850/1, 852 i 853 (raskrsnica ul. Dolina, Augusta Brauna i Magribija), odakle nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 831/1, 847/1 i 850/1, ide istočno ulicom Magribija granicom k.č. 831/1 sa k.č. 847/1 i 847/2 do jugoistočnog ugla k.č. 847/2 odakle ide pravolinijski do jugozapadnog ugla k.č. 833/2, zatim granicom k.č. 831/1 i 833/2 do tromede k.č. 831/1, 833/2 i 782/4.

Od ove tromede linija ide pravolinijski do tromede k.č. 782/1, 782/4 i 782/6, nastavlja granicom k.č. 782/1 sa k.č. 782/6 i 782/3, zatim granicom k.č. 782/3 sa k.č. 782/5, 782/1 i 781/2 do tromede k.č. 781/2, 782/3 i 1210/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1210/1, 1204 i 778/6 (raskrsnica ul. Kranjčevićeva i Tepebašina), dalje ide sjeveroistočno ulicom Kranjčevićeva granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 778/6, 778/3, 778/7, 778/8, 778/2, 778/9 i opet 778/2, zatim granicom k.č. 777/3 sa k.č. 778/2, 778/1 i 774/3, granicom k.č. 774/2 sa k.č. 774/3 i 773/2, granicom k.č. 774/1 sa k.č. 773/2 i 773/1 do tromede k.č. 773/1, 774/1 i 1219/2 (ul. Alipašina).

Linija dalje ide pravolinijski do tromede k.č. 1597, 1599 i 2126/1, nastavlja granicom k.č. 1599 sa k.č. 1597, 1598, 1596/1 i 1600/1, zatim granicom k.č. 1601/1 sa k.č. 1600/1, 1601/3, 1601/2, 1589, opet 1601/2 i 1583 do tromede k.č. 1583, 1588/1 i 1601/1 (ul. Danijela Ozme). Granična linija zone zaštite nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 1561/1, 1562/1 i 1583, ide granicom k.č. 1582 sa k.č. 1562/1, 1562/2, 1565/2, 1581/2 i 1581/2, granicom k.č. 1581/1 i 1581/2, granicom k.č. 1577 sa k.č. 1578 i 1576/3, granicom k.č. 1576/1 sa k.č. 1576/3 i 1568, granicom k.č. 1575/1 sa k.č. 1568 i 1575/2, granicom k.č. 1574/1 sa k.č. 1574/2, 1573/1 i 1520 do tromede k.č. 1520, 1574/1 i 2116/1 (raskrsnica ul. Kemal Begova, Koševo i Mehmed bega Kapetanovića Ljubušaka).

Linija nastavlja granicom k.č. 1520 i 2116/1, zatim granicom k.č. 1502/1 sa k.č. 1502/2 i 1500/2, granicom k.č. 1500/2 sa k.č. 2116/1 i 1500/1, granicom k.č. 1490/2 sa k.č. 1500/1 i 1490/1, granicom k.č. 1483 sa k.č. 1485, 1486/1 i 1482 do tromede k.č. 1482, 1483 i 2116/1 (raskrsnica ul. Sutjeska, Koševo i Hadži-Idrizova), dalje ide sjeverno ulicom Koševo granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1481/3, 1481/2, 1480/1, 1480/4 i opet 1480/1 do četveromede k.č. 1480/1, 1480/3, 2116/1 i 2116/2 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1442/1, 1450/2 i 2116/1.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1442/1 i 1441/1, zatim granicom k.č. 1441/1 sa k.č. 1411, 1443 i 1442/2, granicom k.č. 1442/2 sa k.č. 1442/1 i 1450/2, granicom k.č. 1450/2 sa k.č. 1449/2 i 1451/4, granicom k.č. 1451/1 sa k.č. 1451/4, 1453/2 i 1452/2, granicom k.č. 1452/2 sa k.č. 1451/3 i 1452/1, granicom k.č. 1453/1 i 1453/2, granicom k.č. 1460 sa k.č. 1461, 1462/3 i 1462/1, granicom k.č. 1462/1 sa k.č. 1462/2 i 1464/2, granicom k.č. 1464/2 sa k.č. 1463/2 i 1463/1 i granicom k.č. 1463/1 i 1464/1 do tromede k.č. 1463/1, 1464/1 i 1469 (ul. Alekse Santic) odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1475/1, 1478/1 i 1469. Linija dalje ide granicom k.č. 1475/1 sa k.č. 1478/1 i 1477/3 i granicom k.č. 1477/3 i k.č. 1475/2 do sjeveroistočnog ugla k.č. 1477/3 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1471/1, 1472/1 i 1406, nastavlja granicom k.č. 1406 sa k.č. 1472/1 i 1472/2 do tromede k.č. 1350/1, 1406 i 1472/2 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Hadži-Idrizova), te pravolinijski ide do tromede k.č. 1350/1, 1332/1 i 1333, dalje ide južno ulicom Josipa Vancaša granicom k.č. 1333 sa k.č. 1332/1, 1331, 1330/1, 1330/2, 1321/2, 1321/1, 1320/2 i 1320/1 do tromede k.č. 1319, 1320/1 i 1333 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1318, 1319 i 1296 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Mehmed bega Kapetanovića Ljubušaka). Granična linija zone zaštite dalje ide jugoistočno ulicom Josipa Vancaša granicom k.č. 1296 sa k.č. 1318, 1307, 1306/2, 1306/1, 1306/3, 1297/1, 1297/2 i 2117 do tromede k.č. 2117, 1295/2 i 1296 (raskrsnica ul. Josipa Vancaša i Džidžikovac) odakle nastavlja sjeveroistočno ul. Džidžikovac pa ul. Tina Ujevića granicom k.č. 2117 sa k.č. 1295/2, 1287, 1286/4 i 1284/1 do tromede k.č. 1284/1, 1256/4 i 2117.

Sa ove tromede linija pravolinijski presijeca ul. Tina Ujevića do tromede k.č. 2117, 1683/1 i 1684, nastavlja granicom k.č. 1683/1 i 1684, granicom k.č. 1688 sa k.č. 1684, 1685/2 i 1686 do tromede k.č. 1688, 1686 i 2118, presijeca pravolinijski ul. Pribićakova do tromede k.č. 1744/2, 1745 i 2118 i ide dalje granicom k.č. 1744/2 sa k.č. 1745 i 1747, granicom k.č. 1747 sa k.č. 1748/2, 1748/1 i 1750, granicom k.č. 1750 sa k.č. 1751/2 i 1754, granicom k.č. 1743/2 sa k.č. 1754 i 1733/2, granicom k.č. 1733/2 sa k.č. 1741/2, 1741/12, 1741/9, opet 1741/12, 1741/1, 1738/2, 1733/11, 1733/1, 1733/8, opet 1733/1, 1732 i 1760, granicom k.č. 1760 sa k.č. 1733/12 i 1733/7 i granicom k.č. 2112/1 sa k.č. 1733/7, 1733/12 i 1733/2 do četveromede k.č. 1733/2, 1757/1, 1757/2 i 2112/1 (raskrsnica ul. Dalmatinska i Buka).

Linija dalje presijeca raskrsnicu do tromede k.č. 1906, 1920/1 i 2112/1, nastavlja jugoistočno ulicom Buka granicom k.č. 1906 sa k.č. 1920/1, 1920/3, 1916/16, 1916/1, 1916/15 i

1911/1 do tromede k.č. 1906, 1911/1 i 1917/1 (raskrsnica ul. Buka i Kaptol), ide sjeverno ul. Kaptol granicom k.č. 1917/1 sa k.č. 1911/1 i 1911/2 do tromede k.č. 1911/2, 1916/15 i 1917/1 odakle presijeca ulicu Kaptol do tromede k.č. 1917/1, 1934/2 i 1935/1.

Sa ove tromede linija ide granicom k.č. 1935/1 sa k.č. 1934/2 i 1932/3, granicom k.č. 1932/3 sa k.č. 1932/3 i 1932/2, granicom k.č. 1932/2 sa k.č. 1930/6, 1930/3, 1930/1, 1930/5 i 1929, granicom k.č. 1929 sa k.č. 1929/3 i 1928/2, granicom k.č. 1928/3 sa k.č. 1928/2 i 1926/5, granicom k.č. 1928/1 sa k.č. 1926/5 i 1926/1, granicom k.č. 1926/1 sa k.č. 1927/2 i 1927/1 i granicom k.č. 2111/1 sa k.č. 1927/1, 1927/3 i 2111/2 do tromede k.č. 607/1, 2111/1 i 2111/2 (raskrsnica ul. Mehmed-paše Sokolovića i Petrakijina) odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 608/2, 609/1 i 2111/1 i nastavlja granicom k.č. 608/2 sa k.č. 609/1, 609/4, 608/1 i 2110/1 do tromede k.č. 608/2, 2110/1 i 2111/1 (raskrsnica ul. Mehmed-paše Sokolovića i Sarač-Ismailova).

Linija dalje ide granicom k.č. 2110/1 sa k.č. 2111/1, 2111/3 i 577, zatim granicom k.č. 574/1 sa k.č. 577, 573, 571 i 569, granicom k.č. 569 sa k.č. 570 i 566/2 i granicom k.č. 568 sa k.č. 566/2 i 566/3 do tromede k.č. 566/3, 568 i 2125/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Pehlivanuša do tromede k.č. 2107, 2108/1 i 2182/1, nastavlja južno ul. Pehlivanuša granicom k.č. 2182/1 sa k.č. 2108/1 i 2115, granicom k.č. 2182/2 sa k.č. 2120, 2116 i 2121/1 do tromede k.č. 2121/1, 2123 i 2182/2 (raskrsnica ul. Pehlivanuša i Muse Čazima Čatića), te nastavlja istočno ul. Muse Čazima Čatića granicom k.č. 2123 sa k.č. 2121/1, 2122/1, 2129/1 i 2132 i granicom k.č. 2132 sa k.č. 2128, 2183 i 2164, zatim granicom k.č. 2163 sa k.č. 2133/2 i 2162 do tromede k.č. 2162, 2163 i 2183.

Sa ove tromede granična linija dalje ide istočno ul. Josipa Štadlera i ul. Čemerlina granicom k.č. 2183 i sa k.č. 2162, 2158/1, 2157, 2156/1, 2155, 2153/2, 2152/2, 2152/1, 2151/1, 2151/2, 2150, 2165/1, 1997/1, 1996/1, 1996/6, 1996/4, 1996/3 i 1995 do tromede k.č. 1984, 1995 i 2183 (raskrsnica ul. Čemerlina i Glodina), nastavlja sjeverno ul. Glodina granicom k.č. 1984 sa k.č. 1995, 1994, 2005/3, 1993, 2004, 1992/1, 1991, 1990, 1987, 1985/1, 1985/3, 2011 i 2012 do tromede k.č. 1753, 1984 i 2012 odakle pravolinijski ide do jugoistočnog ugla k.č. 1774/1 (raskrsnica ul. Glodina i Toromanova), te nastavlja sjeverno ul. Toromanova granicom k.č. 1753 sa k.č. 1774/1, 1774/2, 1773/1 i 1775/1, zatim granicom k.č. 1775/1 i 1775/2 do tromede k.č. 1775/1, 1775/2 i 1780 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1781, 1782 i 1783.

Linija nastavlja granicom k.č. 1782 i 1783 do tromede k.č. 1782, 1783 i 1785/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1790/1, 1785/1 i 1786, zatim granicom k.č. 1786 sa k.č. 1790/1, 1789 i 1788 i granicom k.č. 1787 i 1788 do tromede k.č. 1787, 1788 i 2171 odakle pravolinijski presijeca ul. Sagrdžije do tromede k.č. 1868, 1869 i 2171, te nastavlja granicom k.č. 1869 sa k.č. 1868, 1870, 1871, 1878/2 i 1880 do tromede k.č. 1869, 1880 i 2171 (raskrsnica ul. Sagrdžije i Ulomljenica).

Granična linija zone zaštite dalje ide granicom k.č. 1880 sa k.č. 2171 i 1885, zatim granicom k.č. 1884 sa k.č. 1885 i 1886, granicom k.č. 1886 i 1887 do tromede k.č. 1886, 1887 i 1888 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1888, 1889 i 1890, nastavlja granicom k.č. 1889 sa k.č. 1890 i 1892 i granica k.č. 1892 sa k.č. 1893, 1894 i 1895 do tromede k.č. 1892, 1895 i 2181/3 odakle pravolinijski presijeca ul. Safvet-bega Bašagića do tromede k.č. 1280/2, 1281 i 3448/3, nastavlja južno ul. Safvet-bega Bašagića granicom k.č. 3448/3 sa k.č. 1281, 1282 i 1283, zatim granicom k.č. 1283 i 1284 do tromede k.č. 1283, 1284 i 3424 odakle pravolinijski presijeca ul. Potok do tromede k.č. 1290, 1292 i 3424.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 1292 sa k.č. 1290, 1291 i 1293, zatim granicom k.č. 1294 sa 1293 i 1340,

granicom k.č. 1296 sa k.č. 1340 i 1295, granicom k.č. 1295 i 1298 do tromede k.č. 1295, 1298 i 1334 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1334, 1335 i 1336, nastavlja granicom k.č. 1336 sa k.č. 1335 i 1338/1, granicom k.č. 1338/2 sa k.č. 1338/1 i 1339/2 do tromede parcela k.č. 1338/2 i 1339/2, te presijeca ul. Očaktanum do tromede k.č. 1458, 1459 i 3425.

Linija dalje ide granicom k.č. 3425 sa k.č. 1459 i 1460, zatim granicom k.č. 1461 sa k.č. 1460, 1462, 1466 i 1471/2, granicom k.č. 1471/2 sa k.č. 1468, 1470 i 1478 i granicom k.č. 1472 i 1478 do tromede k.č. 1472, 1478 i 3426 odakle pravolinijski presijeca ul. Džinina do tromede k.č. 1530/1, 1531 i 3426, nastavlja južno ul. Džinina granicom k.č. sa k.č. 1530/1, 1530/2 i 1532, granicom k.č. 1533 sa k.č. 1532 i 1527, granicom k.č. 1527 sa k.č. 1535 i 1526, granicom k.č. 1526 sa k.č. 1523 i 1522 i granicom k.č. 1522 sa k.č. 1525 i 1524 do tromede k.č. 1522, 1524 i 3428 odakle presijeca pravolinijski ul. Miščina do tromede k.č. 1605, 1626 i 3428.

Sa ove tromede linija ide granicom k.č. 1626 sa k.č. 1605 i 1606, zatim granicom k.č. 1628 sa k.č. 1606 i 1625, granicom k.č. 1629 sa k.č. 1625 i 1624, granicom k.č. 1624 i 1630, zatim linija ide južno ul. Saburina granicom k.č. 1637 sa k.č. 1624, 1625, 1623/1, 1623/2 i 1622 do tromede k.č. 1622, 1621 i 1637 odakle pravolinijski presijeca ul. Saburina do tromede k.č. 1637, 1705/1 i 1712/3.

Linija nastavlja granicom k.č. 1705/1 sa k.č. 1712/3 i 1712/1 i granicom k.č. 1712/1 i 1712/2 pa do jugoistočnog ugla k.č. 1712/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Ploča do tromede k.č. 2392, 2396 i 3430/1 (raskrsnica ul. Ploča i Dizdareva), dalje ide granicom k.č. 2392 sa 3430/1 i 2401/1, granicom k.č. 2401/1 sa k.č. 2396, 2400 i 3432, granicom k.č. 3431 i 3432, granicom k.č. 2429 sa k.č. 3432, 2433 i 2432, granicom k.č. 2430/1 sa k.č. 2431/1 i 2461/1 i granicom k.č. 2461/1 i 2462/1 do tromede k.č. 2461/1, 2462/1 i 3435 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 2560, 2561 i 3435 (raskrsnica ul. Jekovac i Pod bedemom).

Sa ove raskrsnice granična linija ide jugozapadno ulicom Jekovac granicom k.č. 3435 sa k.č. 2560, 2559, 2558 i 2548/1, zatim granicom k.č. 2548/1 sa k.č. 2545/2, 2546 i 2547/1 i granicom k.č. 2547/1 sa k.č. 2547/2 i 2548/2 do tromede k.č. 2547/1, 2548/2 i 3444/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Bentbaša do tromede k.č. 3409/3, 3444/1 i 3452, nastavlja uzvodno desnom obalom Miljacke granicom k.č. 3452 sa 3409/3, 3409/2, 3409/4, 3409/1 i 3409/5 do tačke čije su koordinate Y=6535708.60 X=4857192.50, te ide pravolinijski do tromede k.č. 250, 255 i 2821, zatim granicom k.č. 255 sa k.č. 250, 251/1 i 251/2 i granicom k.č. 251/2 i 252 do tromede 251/2, 252 i 2755/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Podcarina do tromede k.č. 304/2, 306 i 2755/1 te nastavlja granicom k.č. 304/2 sa k.č. 2755/1 i 304/3 i granicom k.č. 304/4 sa k.č. 304/3 i 303 do tromede k.č. 303, 304/4 i 341.

Linija dalje pravolinijski presijeca ul. Veliki Alifakovac do tromede k.č. 295, 296/1 i 341, zatim granicom k.č. 341 sa k.č. 295 i 294 do tromede k.č. 291, 293 i 341 (raskrsnica ul. Veliki Alifakovac i Čeljugovići), odakle nastavlja jugozapadno ulicom Čeljugovići granicom k.č. 291 sa k.č. 293 i 286 do tromede k.č. 286, 291 i 287 (raskrsnica ul. Čeljugovići i Maguda) te ide sjeverozapadno ul. Maguda granicom k.č. 287 sa k.č. 512, 511, 510, 509, 507 i 508, zatim granicom k.č. 445 sa k.č. 508, 447 i 446/2 do tromede k.č. 445, 446/2 i 2754 odakle pravolinijski presijeca ul. Maguda do tromede k.č. 439/1, 440 i 2754.

Sa ove tromede linija dalje ide granicom k.č. 440 sa k.č. 439/1 i 438 do tromede k.č. 438, 440 i 2755/2 odakle ide sjeverno ul. Braće Morić granicom k.č. 2755/2 sa k.č. 440 i 441 do tromede k.č. 441, 443 i 2755/2, nastavlja pravolinijski do tromedi k.č. 364/2, 365/1 i 2755/2, zatim granicom k.č. 365/1 sa k.č. 364/2 i 364/1, granicom k.č. 366 sa 367 i 368/1, granicom k.č. 369 sa k.č. 368/1 i 370/1, granicom k.č. 373/2 sa 370/1 i 370/2,

granicom k.č. 372/2 sa k.č. 370/2 i 371 i granicom k.č. 371 i 372/1 do tromede k.č. 371, 372/1 i 2754.

Odavde linija ide pravolinijski do tromede k.č. 392, 401 i 2754 (raskrsnica ul. Alifakovac, Franjevačka i Megara), nastavlja jugozapadno ul. Franjevačka granicom k.č. 401 sa k.č. 392, 393, 391/1, 394, 395, 396, 397, 399/1, 399/2, 400/2, 402/2 i 402/1 do tromede k.č. 401, 402/1 i 2763 (raskrsnica ul. Franjevačka i Mehmeda Mujezinovića starijeg) dalje ide pravolinijski do tromede k.č. 1187, 1218 i 2763 i nastavlja zapadno ulicom Franjevačka granicom k.č. 2763 sa k.č. 1218, 1190, 1191, 1193, 1194/2, 2762, 1539, 1540, 1534, 1541, 1542, 1543, 1544, 1560/2, 1560/1 i 1560/3 do tromede k.č. 1560/3, 1561 i 2763 (raskrsnica ul. Franjevačka i Hendina).

Granična linija dalje ide južno ul. Hendina granicom k.č. 1560/3 i 1561 do tromede k.č. 1559, 1560/3 i 1561 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1561, 1562 i 1576 (raskrsnica ul. Hendina i Hulusina), nastavlja zapadno ul. Hulusina granicom k.č. 1562 sa k.č. 1576, 1575/1, 1575/4, 1575/2, 1574/2 i 1574/3, granicom k.č. 1563/2 sa k.č. 1574/3 i 1565, granicom k.č. 1565 sa k.č. 1564/2 i 1566, granicom k.č. 1566 sa k.č. 1567/2 i 1567/1 i granicom k.č. 2818/1 sa k.č. 1567/1 i 1568/2 do tromede k.č. 1568/2, 1569 i 2818/1 odakle pravolinijski presijeca ul. Bistrik do tromede k.č. 185/2, 186 i 3824/1 (raskrsnica ul. Bistrik i Jediliri).

Sa ove tromede linija nastavlja zapadno ul. Jediliri granicom k.č. 185/2 i 186 i granicom k.č. 182 i 183 do tromede k.č. 182, 183 i 3786 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 32/1, 32/5 i 3786, te nastavlja jugozapadno i dalje ul. Jediliri granicom k.č. 3786 sa k.č. 32/5 i 32/1, zatim granicom k.č. 32/1 sa k.č. 36/2 i 34/1, granicom k.č. 33/2 sa k.č. 34/1, 33/3 i opet 34/1, granicom k.č. 34/1 sa k.č. 33/1 i 37/2, granicom k.č. 37/2 sa k.č. 41/2 i 39 i granicom k.č. 39 sa k.č. 37/1, 3783/2 i 3784/2 do tromede k.č. 39, 40/1 i 3784/2 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 785/1, 3783/2 i 3784/2 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Mjedenice).

Granična linija dalje ide granicom k.č. 785/1 sa k.č. 3784/2 i 784/2, granicom k.č. 784/2 sa k.č. 786 i 787, granicom k.č. 784/1 sa k.č. 787 i 788/2 i granicom k.č. 783 i 788/2 do tromede k.č. 783, 788/2 i 789 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 789, 790/1 i 790/2, nastavlja granicom 789 sa k.č. 790/1, 791 i 793, granicom k.č. 780 sa k.č. 793 i 794, granicom k.č. 776/1 sa k.č. 794, 775 i 773, granicom k.č. 765/2 sa k.č. 773 i 772, granicom k.č. 771/3 i 770/2, granicom k.č. 770/3 sa k.č. 770/2 i 770/1, granicom k.č. 766 sa k.č. 770/2 i 767, granicom k.č. 767 i 769/1 i granicom k.č. 768 sa k.č. 769/1, 761 i 754/1 do tromede k.č. 754/1, 768 i 3783/2 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Save Skarića).

Linija nastavlja zapadno ul. Hamdije Kreševljakovića granicom k.č. 754/1 sa k.č. 3783/2 i 3783/1, zatim granicom k.č. 3783/1 sa k.č. 923/3, 920/18, 921/2, 920/2, 920/1, 920/44, 3792/1, 919/1, 916, 915, 914, 911/1, 911/2, 908, 907, 906, 903, 902/1, 899, 898, 897, 896 i 892, dalje ide granicom k.č. 886 sa k.č. 892 i 887, granicom k.č. 884/1 sa k.č. 887 i 888, granicom k.č. 884/2 sa k.č. 888, 890, 889/1 i 889/3, granicom k.č. 884/1 sa k.č. 883/2, 880/2 i 880/1 do tromede k.č. 880/1, 884/1 i 3783/1 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Fehima efendije Čurčića), te nastavlja zapadno ul. Hamdije Kreševljakovića granicom k.č. 3783/1 sa k.č. 870, 869/1, 868/1, 867, 866, 864, 863, 857/2, 857/1 i 3792/1, zatim ul. Skenderija granicom k.č. 3794/1 sa k.č. 3792/1 i 1439/1 do tačke čije su koordinate Y=6533665.65 X=4856878.90.

Sa ove tačke linija ide pravolinijski do tromede k.č. 3794/1, 3823/1 i 3827/1 (raskrsnica ul. Hamdije Kreševljakovića i Hamze Hume), nastavlja sjeverno ul. Hamze Hume granicom k.č. 3823/1 sa k.č. 3827/1 i 1222/1, granicom k.č. 1221 sa k.č. 1222/1 i 1175/1 do četveromede k.č. 1135, 1175/1, 1214/1 i 1221 (raskrsnica ul. Hamze Hume, Hiseta i Obala Kulina bana), te

nastavlja jugozapadno ul. Hiseta granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1135, 1137/3, 1137/1, 1138/1, 1136, 1133/1 i 1132/1, zatim granicom k.č. 1102 sa k.č. 1132/1, 1128/1, 1127, 1125/1, 1124/1, 1121, 1119/2, 1119/1, 1115/1, 1114/1, 1114/2, 1113/1, 1112/1, 1110, 1109/2, 1109/1, 1108/1, 1104/1 i 1103/1 do tačke čije su koordinate Y=6533239.38 X=4856910.59 odakle ide pravolinijski do najjužnije tačke k.č. 1211/1, dalje ide granicom k.č. 1211/1 sa k.č. 1102 i 1211/2 do tromede k.č. 867, 1211/1 i 1211/2 (raskrsnica ul. Kralja Tvrtka i Maršala Tita), te se ulicom Maršala Tita granicom k.č. 1211/2 sa k.č. 894, 896/1 i 1211/3 vraća na polaznu tačku u tromedi k.č. 900/1, 1211/2 i 1211/3 k.o. Sarajevo VII općina Centar Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) i time je zatvorena zona zaštite.

Površina zone zaštite je 1.363.816 m².

Prilog 2 – Zaštitni pojas nacionalnog spomenika

Granične katastarske parcele zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo su:

Novo Sarajevo

k.o. Novo Sarajevo I:

- dijelovi k.č. 3369/35, 4306, 4360 i 4338/1
- kompletne k.č. 3362/1, 3362/13, 3369/1, 3369/7, 3369/15, 3369/37, 3369/38, 3369/42, 3369/43 i 4357

k.o. Novo Sarajevo II:

- dijelovi k.č. 642, 3469/1 i 3504/1
- kompletne k.č. 84/6, 86/2, 86/4, 126, 132/1, 194/2, 195, 198, 200, 203/1, 505/1, 508/1, 509/1, 510/1, 511/2, 512/1, 514/1, 514/2, 515/1, 517/1, 518, 580/1, 580/2, 580/3, 585/1, 585/2, 585/3, 586, 590/1, 590/2, 594, 598/2, 599/2, 635/4, 635/6, 650/2, 650/4, 772/3, 775/3, 778/3, 779/3, 779/4, 779/5, 794/1, 794/3, 797, 805/2, 805/6, 805/9, 808/1, 808/2, 809/1, 809/2, 815/1, 3466/10, 3466/32, 3466/33, 3466/37, 3470, 3471 i 3472

Centar Sarajevo:

k.o. Sarajevo IV:

- dijelovi k.č. 1444, 2110/1, 2115, 2125/1 i 2126/1
- kompletne k.č. 522, 627, 630/1, 630/2, 631/1, 674, 1090/1, 1090/2, 1092, 1093, 1095/1, 1095/2, 1097, 1098, 1099, 1100, 1111, 1112, 1113, 1114/2, 1114/3, 1139/1, 1139/2, 1140/2, 1141, 1143, 1145/2, 1233, 1411, 1479, 1480/1, 1480/2, 1480/3, 1481/1 i 1482

k.o. Sarajevo VII:

- dijelovi k.č. 1204, 1205/1, 1206, 1210, 1219/2 i 4360
- kompletne k.č. 460, 461, 463/1, 463/2, 463/3, 467/5, 468/2, 473, 690, 732, 733, 734, 735, 737, 738, 762, 763/1, 765/2, 766, 767, 902/4, 902/15, 902/17, 902/18, 902/19, 902/20, 902/37, 902/38, 903/1, 912/1, 912/2, 913/1, 914/1, 914/2, 915/5, 1030, 1031/2, 1031/4, 1032/1, 1032/2, 1037, 1038/1, 1038/2, 1038/3, 1211/2, 1212/2, 1222/1 i 1223

k.o. Sarajevo VIII:

- kompletne k.č. 1050/2, 1153, 1154/1, 1154/7, 1154/10, 1154/13, 1168/1, 1341, 1342, 1343, 1345, 1347/1, 1347/3, 1348/1, 1350, 1351/1, 1352/1, 1353/1, 1353/2, 1355/1, 1356/1, 1356/5, 1357, 1524/1, 1530/1, 1531/1, 1532/1, 1532/3, 1536/1, 1536/3, 1538/1, 1538/4, 1539/1, 1542/1, 1558/1, 1559/1, 1561/1, 1562/1, 1563/1, 1564/1, 1564/2, 1598, 1641, 1642, 1645, 1648, 1650/1, 1650/4, 1656, 1657/3, 1659/1, 1659/3, 1661/1, 3790/6, 3793, 3818/4, 3818/6, 3818/11, 3818/18, 3818/27 i 3818/28

Stari Grad Sarajevo:

k.o. Sarajevo II:

- dijelovi k.č. 3119, 3415, 3416/1, 3418, 3419/1, 3424, 3425, 3429, 3443 i 3448/3
- kompletne k.č. 698, 701, 702, 705, 706, 709, 740, 743, 746, 747, 749, 751, 752/2, 750, 791, 793, 794, 798, 799, 803, 817, 820/1, 820/2, 822, 825/1, 828, 829, 830/3, 831, 832, 834, 877, 879, 880, 882/1, 886, 889, 890, 896, 897/1, 897/2, 898, 900, 902, 912, 913, 914, 916, 917, 1024, 1025, 1026, 1028, 1029, 1030, 1033, 1042, 1043, 1048, 1049, 1050, 1065, 1066/1, 1134/1, 1134/2, 1139/1, 1142, 1144, 1145, 1146, 1149, 1156, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196/1, 1196/2, 1201, 1203, 1205, 1207, 1208/1, 1208/2, 1215/1, 1215/2, 1216, 1218, 1219, 1220, 1230/1, 1230/2, 1231/1, 1231/2, 1232, 1233, 1245, 1246, 1247, 1274, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1330, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1798, 1799, 1800, 1801/1, 1801/2, 1833, 1834, 1835, 1837, 1839, 1844, 1846, 1855, 1856, 1863, 1864, 2401/1, 2429, 2430/1, 2462/1, 2558, 2559, 3256/1, 3256/2, 3276, 3304, 3416/1, 3421, 3430/1, 3431, 3435, 3442, 3444/1 i 3452

k.o. Sarajevo III:

- dijelovi k.č. 1547, 1687, 2165/1, 2172, 2173 i 2181/3
- kompletne k.č. 679/1, 681, 683/1, 687, 688, 956, 958, 962, 964, 971/1, 972, 974, 977, 979, 980/2, 980/3, 982, 983, 986, 988, 990, 992, 993, 1001, 1002/2, 1004, 1009, 1010, 1012, 1014, 1015, 1051, 1056, 1057, 1067/3, 1072, 1073, 1075, 1077/2, 1080, 1081/1, 1081/2, 1083, 1084/2, 1085, 1086, 1087, 1530/1, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1560, 1571, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577/2, 1579, 1694, 1701/1, 1703, 1705, 1818, 1819, 1826, 1828/1, 1828/2, 1827/1, 1827/2, 1866, 1868, 1870, 1880, 2171 i 2178/2

k.o. Sarajevo IX:

- dijelovi k.č. 653/1, 663/1, 2765 i 2779/2
- kompletne k.č. 268/1, 269/1, 269/3, 272/1, 278, 519, 520/1, 520/2, 521, 522, 523, 524, 525, 526/1, 526/2, 532, 547, 550, 552/1, 553/2, 554, 648/1, 649/1, 662/1, 1129, 1130/1, 1132, 1133, 1138/1, 1140, 1437, 1735, 1739, 1741, 2766, 2779/3, 2787/1, 2788, 2789/1, 2789/4, 2794, 2795/1, 2795/2, 2795/3, 2796, 2808, 2809, 2810, 2813/1, 2813/4 i 2821

k.o. Sarajevo X:

- dio k.č. 2182/1
- kompletna k.č. 1528/1

k.o. Sarajevo XIII:

- dijelovi k.č. 3786, 3788 i 3824/1
- kompletne k.č. 65/1, 65/2, 65/3, 66/1, 66/2, 67/2, 69/1, 69/2, 99, 100, 102, 106/1, 108, 109, 275, 278, 279, 280, 281, 283, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 296, 297, 302, 429, 430, 431/1, 431/2, 433, 435, 438/2, 440, 441/1, 441/2, 442/1, 444/1, 476, 477, 478/1, 478/2, 479, 493, 494/1, 494/2, 495/2, 743, 750, 1195/3, 3818/3, 3819/1, 3819/2, 3822/1, 3822/2 i 3823/2

Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromede k.č. 3355/1, 3355/12 i 4360 k.o. Novo Sarajevo I općina Novo Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) te nastavlja istočno ulicom Zmaja od Bosne granicom k.č. 4360 sa k.č. 3355/12, 3355/14, 3355/9, 3355/10 i 1029/1 do tromede k.č. 1029/1, 1211/2 i 4360 (raskrsnica ul. Halida Kajtaža i Zmaja od Bosne), dalje ide granicom k.č. 1029/1 sa k.č. 1211/2 i 1038/2, granicom k.č. 1029/2 sa k.č. 1038/3, 1031/4, 1037, 1031/2, 1032/1, 1030, 1032/2 i 1212/12 do tromede k.č. 1029/2, 1210/1 i 1212/12 (raskrsnica ul. Halida Kajtaža i Put života), odakle

nastavlja istočno ulicom Put života granicom k.č. 1210/1 sa k.č. 902/17, 902/15, 902/18, 902/19, 902/20, 902/4, 902/38 i 902/37 do tromede k.č. 902/23, 902/37 i 1210/1. Sa ove tromede linija presijeca ulicu Put života pravolinijski do tromede k.č. 903/1, 920/12 i 1210/1 odakle ide granicom k.č. 903/1 sa k.č. 920/12, 920/11, 920/10, 920/9, 920/8, 922, 921/2, 966, 923, 919, 917, 916, 903/2 i 1209 do tromede k.č. 903/1, 1209 i 1207 (raskrsnica ul. Kalemova i Avde Jabučice), te nastavlja istočno ulicom Avde Jabučice granicom k.č. 1207 sa k.č. 915/5, 914/1, 914/2, 913/1, 912/2 i 912/1 do tromede k.č. 912/1, 1206 i 1207 (raskrsnica ul. Avde Jabučice i Goruša) odakle presijeca ulicu Goruša do tromede k.č. 689, 690 i 1206.

Sa ove tromede nastavlja granicom k.č. 689 i 690 do tromede k.č. 689, 690 i 1205/1, odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 732, 739 i 1205/1 (raskrsnica ul. Odošića i Mostarska), te nastavlja istočno ul. Mostarska granicom k.č. 739 sa k.č. 732, 733, 734, 735, 737 i 738, te pravolinijski presijeca ul. Tepebašina do tačke na granici k.č. 767 i 1204 čije su koordinate Y=6533444.93 X=4857315.93.

Granična linija dalje ide granicom k.č. 1204 sa k.č. 767, 766, 765/2, 762 i 763/1, nastavlja granicom k.č. 763/1 sa parcelama 484/2, 483, 747/2, 474/1 i opet 474/2, granicom k.č. 473 sa k.č. 474/2 i 470/2, granicom k.č. 476/5 sa k.č. 470/2 i 469, granicom k.č. 469 sa k.č. 468/2 i 460, granicom k.č. 459/1 i 460 i granicom k.č. 454 sa k.č. 460 i 461 do tromede k.č. 454, 461 i 440 (raskrsnica ul. Mice Todorović i Prusačka). Linija nastavlja granicom k.č. 440 sa k.č. 461, 463/3, 463/1 i 463/2 do tromede parcela 440, 463/2 i 1219/2 (raskrsnica ul. Prusačka i Alipašina), ide pravolinijski do tromede parcela 1482, 1496 i 2126/1 (raskrsnica ul. Alipašina i Sutjeska), te nastavlja sjeverno ul. Alipašina granicom k.č. 2126/1 sa k.č. 1482, 1481/1, 1480/1 i 1480/2 do tromede k.č. 1480/2, 2126/1 i 2135 (raskrsnica ul. Alipašina i Koševo), produžava istočno ul. Koševo granicom k.č. 2135 sa 1480/2, 1479 i 1480/3, zatim granicom k.č. 1649 sa k.č. 1480/3 i 2116/1 i granicom k.č. 2124/1 sa k.č. 2116/1 i 1437/1 do četveromede k.č. 1437/1, 1437/2, 2104 i 2124/1 (raskrsnica ul. Koševo, Bolnička i Patriotske lige).

Sa ove tromede linija dalje ide južno ul. Koševo granicom k.č. 2116/1 sa k.č. 1437/1, 1439 i 1440 do tromede k.č. 1411, 1440 i 2116/1 (raskrsnica ul. Koševo i Gabelina), nastavlja istočno ul. Gabelina granicom k.č. 1411 sa k.č. 1440, 1433/1, 1433/11, 1412/2, 1412/1, 1414/2, 1415/3, 1415/1 i 1418/1 do tromede k.č. 1411, 1418/1 i 2115 (raskrsnica ul. Gabelina, Avde Sumbula i Čekaluša), odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 955/1, 955/2 i 2115, te produžava jugoistočno ul. Čekaluša granicom k.č. 2115 sa k.č. 955/1, 958, 976, 977/1, 974/3, 978/2, 978/6, 978/4, 981/1, 983, 984, 985, 986, 987/1, 987/2, 988, 989/2, 989/1 i 2108 do tromede k.č. 1090/1, 2108 i 2115 (raskrsnica ul. Čekaluša, Bjelave i Džidžikovac).

Linija nastavlja granicom k.č. 2108 sa k.č. 1090/1 i 1090/2, granicom k.č. 1089/1 sa 1090/2 i 1090/1, granicom k.č. 1091/2 sa k.č. 1090/1 i 1092, granicom k.č. 1093 sa k.č. 1094 i 2114/2, granicom k.č. 2114/2 sa k.č. 1095/2 i 1095/1, granicom k.č. 1103 sa k.č. 1095/1, 1096, 1097, 1098 i 1099, granicom k.č. 1101 sa k.č. 1099, 1100 i 1111, granicom k.č. 1111 sa k.č. 1102, 1107, 1108 i 1110, granicom k.č. 1112 sa k.č. 1110 i 1116, granicom k.č. 1113 sa k.č. 1116 i 1115, granicom k.č. 1115 sa k.č. 1114/3 i 1114/2, granicom k.č. 1117 sa k.č. 1114/2, 2115 i 1139/1, granicom k.č. 1136/3 sa k.č. 1139/1 i 1139/2, granicom k.č. 1136/1 sa k.č. 1139/2, 1140/2 i 1141, granicom k.č. 1142/2 sa k.č. 1141 i 1143 i 1144 i granicom k.č. 1142/1 i 1144 do tačke čije su koordinate Y=6534110.46 X=4857549.54.

Sa ove tačke linija presijeca ul. Ludviga Kube do tromede k.č. 1144, 1145/2 i 1146/1 odakle ide granicom k.č. 1145/2 sa k.č. 1146/1, 1145/1 i 1180, zatim granicom k.č. 1180 sa k.č. 1145/2 i 1233 do tromede k.č. 1180, 1181/3 i 1233 (raskrsnica ul.

Dola i Mejtaš), nastavlja istočno ul. Mejtaš granicom k.č. 1233 sa k.č. 1181/3, 1206, 1231/1, 1231/2, 1232 i 2113/1 do tromede k.č. 626, 627 i 2113/1 (raskrsnica ul. Mejtaš, Sepetarevac i Ivana Cankara).

Linija nastavlja sjeverno ul. Sepetarevac granicom k.č. 2113/1 sa k.č. 627, 630/1, 630/2, opet 630/1, 631/1 i 674 do tromede k.č. 631/1, 674 i 2113/1 (raskrsnica ul. Sepetarevac i Hadži-Sulejmanova), dalje ide istočno ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 674 sa k.č. 702, 701, 700/1, 700/2, opet 700/1, 695/1, 694, 693, 692, 691, 690, 689/1, 683, 682/2, 682/3, 682/1, 676/1 i 675/1 do tromede k.č. 674, 675/1 i 2110/1 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 510/1, 522 i 2110/1 (raskrsnica ul. Hadži-Sulejmanova i Sarač-Ismailova), te nastavlja ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 522 sa k.č. 510/1, 511, 514, 515/1, 516, 518 i 521 do tromede k.č. 521, 522 i 2125/1.

Sa ove tromede linija presijeca ul. Pehlivanuša do tromede k.č. 1515, 1528/1 i 2182/1, nastavlja ul. Hadži-Sulejmanova granicom k.č. 1528/1 sa k.č. 1515, 1516/2, 1516/3, 1517/1, 1517/2, 1518, 1519/1, 1519/2, 1526, 1521/1, 1529 i 2178/1, granicom k.č. 2178/1 i 2178/2 do tromede k.č. 2173, 2178/1 i 2178/2 (raskrsnica ul. Hadži-Sulejmanova, Muse Čazima Čatića, Karpuzova, Čadordžina i Mehmeda Handžića), zatim granicom k.č. 2173 sa k.č. 2178/2 i 1530/1, granicom k.č. 1530/1 sa k.č. 1530/2, 1530/3 i 1531 do tromede k.č. 1530/1, 1531 i 1547 odakle presijeca ul. Braće Eškenazi do tromede k.č. 1547, 1704/2 i 1705.

Linija nastavlja granicom k.č. 1704/2 sa k.č. 1705, 1708 i 1701/1, zatim granicom k.č. 1694 sa k.č. 1702/2, 1702/1 i opet 1702/2 do tromede k.č. 1687, 1694 i 1702/2 odakle pravolinijski presijeca ulicu Sunulah Efendije do tromede k.č. 1568/2, 1571 i 1687, nastavlja granicom k.č. 1571 i 1568/2, granicom k.č. 1573 sa k.č. 1567/2 i 1566, granicom k.č. 1574 i 1566, granicom k.č. 1575 sa k.č. 1565/2 i 1564/2, granicom k.č. 1576 sa k.č. 1564/2 i 1563/6, granicom k.č. 1560 sa k.č. 1563/2, 1563/1, 1558 i 1559, granicom k.č. 1559 sa k.č. 1577/2, 1579 i 1555, granicom k.č. 1558 sa k.č. 1555 i 1554 i granicom k.č. 1550 sa k.č. 1554, 1553, 1552 i 1551 do tromede k.č. 1550, 1551 i 2173.

Sa ove tromede linija presijeca ulicu Čadordžina pravolinijski do tromede k.č. 1087, 1450 i 2173 odakle ide granicom k.č. 1087 sa k.č. 1450 i 1088, granicom k.č. 1088 sa k.č. 1086, 1085, 1084/2, 1083 i 1081/1, granicom k.č. 1076 sa k.č. 1081/1, 1081/2, 1079, 1077/2, 1075 i 1073, granicom k.č. 1064 sa k.č. 1073, 2173, 1072, 1067/3 i 1067/1, granicom k.č. 1067/1 sa k.č. 1065 i 1064, granicom k.č. 1057 sa k.č. 1064 i 1059/2, granicom k.č. 1056 sa k.č. 1059/2 i 2172 i granicom k.č. 1051 i 2172 do tromede k.č. 1051, 2172 i 2173 (raskrsnica ul. Čadordžina-dva kraka), te presijeca pravolinijski ulicu Čadordžina do tromede k.č. 615/1, 616 i 2172.

Sa ove tromede linija nastavlja istočno ul. Čadordžina granicom k.č. 2172 sa k.č. 616, 618, 619, 620, 621, 622, 637, 638, 639, 640/1, 640/2, 643, 644, 668, 669, 670, 671 i 672/1 do tromede k.č. 672/1, 2165/1 i 2172 (raskrsnica Čadordžina i Logavina) odakle pravolinijski ide do četveromede k.č. 986, 987, 2165/1 i 2171, dalje ide granicom k.č. 987 sa k.č. 986, 990 i 992, granicom k.č. 989 sa k.č. 992, 982 i 988, granicom k.č. 984 sa k.č. 983 i 679/1, granicom k.č. 680 sa k.č. 679/1 i 681, granicom k.č. 682 sa k.č. 681, 683/1 i 683/3, granicom k.č. 684 sa k.č. 683/3 i 687, granicom k.č. 685 sa k.č. 687 i 688, granicom k.č. 688 sa k.č. 690/1 i 690/2, granicom k.č. 957 sa k.č. 956 i 958, granicom k.č. 958 sa k.č. 959 i 963/1, granicom k.č. 963/1 i 964, granicom k.č. 964 sa k.č. 966 i 969, granicom k.č. 969 sa k.č. 971/1 i 972, granicom k.č. 972 sa k.č. 973, 974 i 975, granicom k.č. 974 sa k.č. 975 i 978, granicom k.č. 981/1 sa k.č. 977, 979 i 980/3, granicom k.č. 981/2 sa k.č. 980/3, 980/2 i 993, granicom k.č. 993 sa k.č. 994 i 1000, granicom k.č. 1001 sa k.č. 1000 i 1006/3, granicom k.č. 1006/2 sa k.č. 1002/2 i 1004, granicom k.č.

1007 sa k.č. 1004, 1009 i 1010, granicom k.č. 1013 sa k.č. 1010, 1012 i 1014 i granicom k.č. 2170/1 sa k.č. 1014, 1015 i 2171 do tromede k.č. 2170/1, 2171 i 1818 (raskrsnica ul. Sagrdžije i Pirin brijeg).

Granična linija nastavlja granicom k.č. 1818 sa k.č. 2170/1, 1822 i 1820, granicom k.č. 1820 sa k.č. 2171 i 1819, granicom k.č. 1825 sa k.č. 1819, 2171 i 1826, granicom k.č. 1826 sa k.č. 1830/1, 1830/2 i 1829, granicom k.č. 1828/1 sa k.č. 1829 i 1842, granicom k.č. 1842 sa k.č. 1828/2, 1828/1, 1827/2, 1827/1, 2171, 1866 i 1865, granicom k.č. 1865 sa k.č. 1864/1 i 1867, granicom k.č. 1867 sa k.č. 1866, 2171, 1868 i 1870, granicom k.č. 1871 sa k.č. 1870 i 1869, granicom k.č. 1878/2 sa k.č. 1869 i 1880 i granicom k.č. 1880 sa k.č. 1878/1 i 1878/3 do tromede k.č. 1878/3, 1880 i 2181/3 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1273, 3424 i 3448/3 (raskrsnica ul. Safvet-bega Bašagića i Hasana Kaimije).

Sa ove tromede linija dalje ide sjeveroistočno ul. Hasana Kaimije granicom k.č. 3424 sa k.č. 3448/3, 1274, presijeca pravolinijski do k.č. 1305, zatim k.č. 1306, 1307, 1308, 1309, 1330, 1230/1, 1230/2, 1220, 1231/2 i 1233, zatim granicom k.č. 1213 sa k.č. 1233, 1231/1, 1232 i 1219, granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1219, 1218 i 1216, granicom k.č. 1214/2 sa k.č. 1216 i 1215/2, zatim granicom k.č. 1214/1 sa k.č. 1215/1, 1201 i 1203, granicom k.č. 1203 sa k.č. 1211 i 1210, granicom k.č. 1209 sa k.č. 1205 i 1208/1 i granicom k.č. 3424 sa k.č. 1208/1, 1208/2 i 1207 do tromede k.č. 1207, 3424 i 3425 (raskrsnica ul. Hasana Kaimije i Očaktanum), odakle pravolinijski presijeca ulicu Očaktanum do tromede k.č. 1196/1, 1196/2 i 3425. Sa ove tromede linija nastavlja sjeverno ulicom Očaktanum granicom k.č. 3425 sa k.č. 1196/2, 1195, 1194, 1193 i 1192 do tromede k.č. 1149, 1192 i 3425 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 1245, 1247 i 3425, te ide granicom k.č. 1245 i 1247 do tromede k.č. 1245, 1247 i 3448/3, zatim granicom k.č. 3448/3 sa k.č. 1246, 3425, 1147 i 1146, granicom k.č. 1138/1 sa k.č. 1146, 1145 i 1144, granicom k.č. 1144 sa k.č. 1137 i 1141, granicom k.č. 1141 sa k.č. 1142, 1156 i 1139/1, granicom k.č. 1140 sa k.č. 1139/1, 1134/2 i 1134/1, granicom k.č. 1134/1 sa k.č. 1136 i 1133 i granicom k.č. 1156 sa k.č. 1133, 1131/1, 1131/2 i 3448/3 do tromede k.č. 1156, 3423 i 3448/3 (raskrsnica ul. Arapova i Safvet-bega Bašagića).

Sa ove raskrsnice granična linija dalje ide sjeverno ulicom Safvet-bega Bašagića granicom k.č. 3423 sa k.č. 1156, 1024, 1025, 1026, 1028, 1029, 1030 i 1033 do tromede k.č. 1033, 1044 i 3423 (raskrsnica ul. Safvet-bega Bašagića i Fojnička), te nastavlja granicom k.č. 1044 sa k.č. 1033 i 1042, zatim granicom k.č. 1045 sa k.č. 1042, 1043 i 1033, granicom k.č. 1033 sa k.č. 1046/1 i 1084/3, granicom k.č. 1048 i 1067/9, granicom k.č. 1066/1 sa k.č. 1067/1, 1067/4 i 1067/10, granicom k.č. 1067/10 sa k.č. 1065 i 1049 i granicom k.č. 1049 sa k.č. 1063 i 1051 do tromede k.č. 1033, 1049, 1051 i 3421 (raskrsnica ul. Fojnička i Grlićića brdo), odakle nastavlja sjeveroistočno ulicom Grlićića brdo granicom k.č. 1051 sa k.č. 3421 i 1050 do tromede k.č. 150, 1051 i 3419/1.

Granična linija dalje pravolinijski presijeca ulicu Grlićića brdo do tromede k.č. 696, 698 i 3419/1, te nastavlja granicom k.č. 698 sa k.č. 696, 694 i 695, zatim granicom k.č. 701 sa k.č. 695 i 712, granicom k.č. 702 sa k.č. 712 i 711, granicom k.č. 705 sa k.č. 711, 710 i 707, granicom k.č. 881 sa k.č. 882/1 i 886, granicom k.č. 886 sa k.č. 893/1 i 891, granicom k.č. 891 sa k.č. 889, 917, 916 i 890, granicom k.č. 890 sa k.č. 893/1 i 892/2, granicom k.č. 892/2 sa k.č. 914, 913, 912 i 902, granicom k.č. 893/1 sa k.č. 902, 900, 898, 897/2, 897/1 i 896, granicom k.č. 881 sa k.č. 880, 879 i 877, granicom k.č. 708 sa k.č. 877, 706 i 709, granicom k.č. 709 sa k.č. 710 i 742, granicom k.č. 740 sa k.č. 742 i 744, granicom k.č. 744 sa k.č. 743 i 747, granicom k.č. 748 sa k.č. 747, 746 i 749, granicom k.č. 752/1 sa k.č. 749, 751, 752/2,

opet 751 i 750 i granicom k.č. 3418 sa k.č. 750 i 751 do tromede k.č. 751, 749 i 3418.

Sa ove tromede linija pravolinijski presijeca ulicu Vinograd do tromede k.č. 816/1, 817 i 3418, nastavlja granicom k.č. 816/1 sa k.č. 817, 820/1, 820/2, 822, 825/1, 828, 829, 830/1, 831, 834, 832 i 3429 do tromede k.č. 814/1, 816/1 i 3429 (raskrsnica ul. Vinograd i Sumbul česma), odakle pravolinijski presijeca ulicu Vinograd do tromede k.č. 1789, 1790 i 3429, te ide jugoistočno ul. Vinograd granicom k.č. 3429 sa k.č. 1790, 1791, 1792, 1793, 1798, 1799, 1800, 1801/2, 1801/1 i 3416/1 do tromede k.č. 807, 3416/1 i 3429 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Vinograd) i nastavlja sjeveroistočno ul. Bakije sokak granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 807, 808, 806, 805, 804, 790 i 784 i granicom k.č. 784 sa k.č. 803, 799, 798, 794, 791 i 793 do tromede k.č. 784, 793 i 3416/1 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1912, 3415 i 3416/1 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Strošići).

Sa ove tromede linija nastavlja granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 1912 i 1865, zatim granicom k.č. 1865 sa k.č. 1863 i 1864, granicom k.č. 1866 sa k.č. 1864, 1856, 1855, 1846, 1844, 1839, 1837, 1835, 1834, 1833 i 3416/1, granicom k.č. 3416/1 sa k.č. 1868, 1870, 1871, 1872, 1873 i 1875 do tromede k.č. 1875, 3415 i 3416/1 (raskrsnica ul. Bakije sokak i Strošići) odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 2024, 2026 i 3415, te nastavlja jugozapadno ul. Bakije sokak granicom k.č. 3415 sa k.č. 2026, 2027 i 2028, zatim granicom k.č. 3430/1 sa k.č. 3434, 2382, 2383, 2384, 2388, 2389, 2391, 2390, 2394/2, 2394/3, 2393, 2396 i 2392, granicom k.č. 2401/1 sa k.č. 2392, 2396, 2400 i 3432, granicom k.č. 3432 sa 3431 i 2429, granicom k.č. 2429 sa k.č. 2433 i 2432, granicom k.č. 2430/1 sa k.č. 2432, 2431/1 i 2461/1, granicom k.č. 2461/1 i 2462/1 do tromede k.č. 2461/1, 2462/1 i 3435 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 2560, 2561 i 3435 (raskrsnica ul. Jekovac i Pod bedemom).

Granična linija dalje ide granicom k.č. 2560 sa k.č. 3435, 2559 i 2558, zatim granicom k.č. 2558 sa k.č. 2561 i 2575 do četveromeđe k.č. 2558, 2775, 2576/1 i 3442 (raskrsnica ul. Pod bedemom i Bijela česma), nastavlja jugoistočno ulicom Pod bedemom granicom k.č. 3442 sa k.č. 2576/1, 2585, 2586, 2591/2, 2587, 2588, 3441 i 2633, granicom k.č. 3443 sa k.č. 2633, 2635/1, 2635/2, 2636, 2637, 2638, 3440, 2680, 2681 i 2683 do tromede k.č. 2683, 2684 i 3443 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 3105, 3119 i 3443 (raskrsnica ul. Pod bedemom i Mehmed-agina), te produžava jugoistočno ul. Pod bedemom granicom k.č. 3119 sa k.č. 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3115, 3117 i 3118 do najjužnije tačke k.č. 3118 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 3119, 3277 i 3304.

Sa ove tromede linija nastavlja granicom k.č. 3277 sa k.č. 3304 i 3276, zatim granicom k.č. 3256/1 sa k.č. 3279, 3255, 710, 711, 712 i 713/1, granicom k.č. 3256/2 i 713/2, granicom k.č. 3444/1 i 945/2, granicom k.č. 3452 i 957, granicom k.č. 2821 sa k.č. 2822 i 663/1 i granicom k.č. 662/1 i 663/1 do tromede k.č. 661/1, 662/1 i 663/1 odakle pravolinijski ide na tromedu k.č. 649/1, 653/1 i 667/1 odakle nastavlja granicom k.č. 649/1 i 667/1 do tromede k.č. 649/1, 667/1 i 2779/2 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Alije Bejtića).

Granična linija dalje ide zapadno ulicom Put Mladih muslimana granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 649/1, 2779/3, opet 649/1, 648/1, 268/1, 269/1, 269/3, 272/1 i 278, granicom k.č. 2783 sa k.č. 278, 521, 522, 520/1, 520/2, 523, 519, 524, 525, 526/2, 526/1 i 532, granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 532, 554, 553/2, 552/1, 550 i 547, granicom k.č. 2779/2 sa k.č. 2787/1, 2788, 2789/1, 1129, 2789/4, 2789/3, 1130/1, 1132, 1133, 1140, 1138/1, 2794, 2795/1, 2795/3, 2795/2, opet 1130/1, 2796, 1437, 2766, 2765, 2779/2, 2813/1, 2810, 2809, 2808, opet 2813/1 i 2813/4 do zapadnog ugla k.č. 2813/4 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 1785, 1739 i 2765, dalje ide granicom k.č. 2765 sa k.č. 1739 i 1741 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Bistrik) do tromede

k.č. 1741, 2765 i 2818/1 odakle pravolinijski presijeca ulicu Bistrik do jugoistočnog ugla k.č. 217/8, te nastavlja granicom k.č. 3824/1 sa k.č. 217/8, 3787/1, zatim granicom k.č. 3815 sa k.č. 3787/1, 476, 477, 478/1 i 478/2 i granicom k.č. 3814/1 sa k.č. 478/2, 479, 493, 494/1, 494/2, 495/2, 444/2, 442/1, 441/1, 441/2, 440, 438/2, 433, 431/2, 431/1, 430, 429 i 435 do tromede k.č. 282, 435 i 3814/1 (raskrsnica ul. Put Mladih muslimana i Terzibašina).

Sa ove tromede linija ide sjeverozapadno ulicom Tale Ličanina granicom k.č. 282 sa k.č. 435, 278, 279, 280, 281, 275, 283, 289, 290, 291, 292 i 293 do tromede k.č. 282, 293 i 3788 (raskrsnica ul. Tale Ličanina i Brdo džamija), nastavlja sjeveroistočno ulicom Brdo džamija granicom k.č. 3788 sa k.č. 293, 294, 296 i 297 do tromede k.č. 297, 302 i 3788 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 109, 305 i 3788, te nastavlja granicom k.č. 305 sa k.č. 109 i 108, te granicom k.č. 105 sa k.č. 106/1 i 102, granicom k.č. 101 sa k.č. 102, 107, 100 i 99 do tromede k.č. 99, 101 i 3786 odakle ide pravolinijski do tromede k.č. 69/1, 69/2 i 3786.

Granična linija dalje ide istočno ulicom Put Mladih muslimana granicom k.č. 3818/2 sa k.č. 69/1, 69/2, 67/2, 66/2, 66/1, 65/3, 3818/3, 65/1, 3823/2, 3819/1, 3819/2, 750, 1195/3 i 3822/2, zatim granicom k.č. 3818/1 sa k.č. 3822/2, 1168/3, 1168/1, 3818/11, 1154/1, 1154/7, 3818/27, opet 1154/1, 1154/13, ponovo 1154/1, 1153, 1150/2, 3818/18, 1353/2, 1353/1, 1355/1, 1356/1, 1356/5, 1352/1, 1357, 1351/1, 1350, 1348/1, 1347/3, 1347/1, 1345, 1343, 1342, 1341, 3790/6, 3793, 1530/1, 1531/3, 1532/3, opet 1531/3, 1532/1, 1536/1, 1536/3, 1538/4, 1538/1, 1524/1, 1539/1, 1542/1, 3818/6, 1558/1, 1559/1, 1561/1, 1562/1, 1563/1, 1564/2, 1564/1, 1598, 3818/4, 1641, 1642, 1645, 1648, 1650/1, 1650/4, 1656, 1657/3, 1659/3, 1659/1, 1661/1 i 3472, granicom k.č. 3466/8 sa k.č. 3472, 195, 194/2, 199/1, 200, 203/1, 505/1, 508/1, 509/1, 510/1, 511/1, 3466/37, 512/1, 514/2, 518, 517/1, 515/1, 3471, 805/9, 815/1, 805/6, 805/2, 3466/10, 3466/33, 809/2, 809/1, 808/2, 808/1, 779/5 i 3466/32 i granicom k.č. 3466/41 sa k.č. 779/4 i 778/3 do tromede k.č. 778/3, 3466/7 i 3466/41 (podvožnjak Radničke ulice ispod Puta Mladih muslimana).

Sa ove tromede linija dalje ide sjeverozapadno ulicom Radnička granicom k.č. 778/3 sa k.č. 3466/7 i 775/1, zatim granicom k.č. 775/1 i 775/3, granicom k.č. 778/2 i 778/3, granicom k.č. 772/2 sa k.č. 772/3, 642, 650/2 i 650/4 i granicom k.č. 650/3 i 650/4 do tromede k.č. 650/3, 650/4 i 642 odakle pravolinijski presijeca ulicu Splitska do tromede k.č. 794/1, 794/3 i 642, nastavlja sjeveroistočno ulicom Splitska granicom k.č. 642 sa k.č. 794/3, 794/1, 797, 580/1, 580/2, 580/3, 585/3, 585/1, 586, 590/1, 590/2, 594, 598/2, 599/2, 3470, 635/4 i 635/6 do sjeverozapadnog ugla k.č. 635/6 (raskrsnica ul. Splitska i Zagrebačka) odakle ide pravolinijski do četveromeđe k.č. 84/5, 84/6, 86/4 i 3469/1 (raskrsnica ul. Zagrebačka i Grbavička) te nastavlja sjeverno ulicom Grbavička granicom k.č. 84/5 sa k.č. 84/6, 87/1, 126 i 132/1, granicom k.č. 132/1 i 46/1 do tromede k.č. 46/1, 132/1 i 3504/1.

Sa ove tromede linija nastavlja pravolinijski do tromede k.č. 1222/1, 3504/1 i 4359 i ide granicom k.č. 1222/1 i 4359 do četveromeđe k.č. 1222/1, 1223, 4357 i 4359, zatim granicom k.č. 4357 sa k.č. 4359 i 4339/1, granicom k.č. 4339/1 sa k.č. 3369/15, 3369/7, 3369/42, 3369/43 i 3369/1, granicom k.č. 3369/36 sa k.č. 3369/1, 3369/38 i 3369/37 do tromede k.č. 3369/36, 3369/37 i 3369/35 odakle pravolinijski ide do tromede k.č. 3362/13, 3365/4 i 3369/35, dalje ide granicom k.č. 3362/13 sa k.č. 3365/4, 3365/3 i 3362/14 i granicom k.č. 3362/1 sa k.č. 3362/14, 3365/2 i 4338/2 odakle se pravolinijski vraća na polaznu tačku u tromedi k.č. tromede k.č. 3355/1, 3355/12 i 4360 k.o. Novo Sarajevo I općina Novo Sarajevo (raskrsnica ul. Roberta C. Frasurea i Zmaja od Bosne) i time je zatvoren zaštitni pojas.

Površina zaštitnog pojasa je 2.140.201 m².

Prilog 3 – Popis pojedinačnih nacionalnih spomenika i dobara upisanih na Privremenu listu nacionalnih spomenika u obuhvatu nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo

Proglašeni nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine

Red. broj	Naziv odluke – spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
1.	Historijska građevina – Stari jevrejski hram (Il Kal Grandi Veliki hram, ili Il Kal Vježu – Stari hram, ili Stara sinagoga) u Sarajevu	33/04, 48/13
2.	Graditeljska cjelina – Čekrekčinića (Čekrekči Mustahudinova) džamija sa džukanima u Sarajevu	84/05, 48/13, 77/19
3.	Graditeljska cjelina – Ferhadija džamija u Sarajevu	84/05, 48/13
4.	Graditeljska cjelina – Careva džamija u Sarajevu	63/06, 48/13
5.	Historijska građevina – Latinska čiprija u Sarajevu	14/05, 48/13
6.	Arheološko područje – ostaci Tašihana u Sarajevu	100/07, 48/13, 67/16
7.	Historijski spomenik – Šehar čehajina čiprija u Sarajevu	2/06, 48/13, 54/20
8.	Historijska građevina – Despića kuća u Sarajevu	99/06, 48/13, 54/20
9.	Prirodno-graditeljska cjelina – Isa-begova zavija u Sarajevu	29/05, 48/13
10.	Graditeljska cjelina – Brusa bezistan (Rustem-pašin bezistan, Mali bezistan) sa džukanima u Sarajevu	18/07, 90/07, 48/13, 27/20
11.	Historijski spomenik – Sahat-kula u Sarajevu	99/06, 48/13, 76/19
12.	Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begov bezistan sa džukanima u Sarajevu	18/07, 20/08, 48/13, 51/17, 27/20
13.	Historijska građevina – Baščaršijsku (Havadžić Duraka) džamija u Sarajevu	42/07, 48/13
14.	Graditeljska cjelina – Stara pravoslavna crkva (Crkva svetih arhiepiskopa Mihaila i Gavrila) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.9-2.5-48/20-47 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	53/08, 24/10, 48/13
15.	Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova medresa sa mjestom i ostacima Hamakaha u Sarajevu	42/07, 48/13, 64/20
16.	Historijska građevina – Gradska vijećnica u Sarajevu	88/07, 48/13, 20/19
17.	Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova džamija u Sarajevu <i>Ispisivanja Odluke, broj 04.1-2.5-48/20-4 od 15.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	105/06, 48/13, 27/20
18.	Graditeljska cjelina – Hadžimuratovića Daire (Velike Daire) u Sarajevu	3/08, 48/13
19.	Graditeljska cjelina – Konak u Sarajevu	19/08, 48/13
20.	Graditeljska cjelina – Hotel Stari Grad (nekadašnji han Gazi Husrev-begovog vakufa, Hotel Gazi) i stambeni objekat Kadić u Sarajevu	94/09, 48/13, 4/20
21.	Mjesto i ostaci historijske građevine – Firuz-begov hamam u Sarajevu	100/08, 48/13, 68/20
22.	Historijski spomenik – Careva čiprija u Sarajevu	36/09, 46/12, 48/13, 10/20
23.	Graditeljska cjelina – Kazandžiluk, Male Daire i Luledžina ulica u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.2-2.5-48/20-46 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	25/11, 97/11, 48/13
24.	Arheološko područje – Al Mejdun u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 09.2-5-48/20-48 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	29/06, 48/13
25.	Graditeljska cjelina – Hana Hanina (zgrada Vakufske bolnice) u Sarajevu	3/08, 48/13
26.	Historijska građevina – Zgrada Srpskog kulturno-prosvjetnog društva "Prosvjeta" u Sarajevu	79/09, 48/13, 52/20
27.	Historijska građevina – Katedrala (Katedralna crkva Srca Isusova) u Sarajevu	2/06, 48/13
28.	Historijska građevina – Pravoslavna Mitropolija u Sarajevu	42/07, 48/13, 27/20
29.	Graditeljska cjelina – Franjevački samostan i crkva sv. Ante u Sarajevu	88/07, 48/13, 4/20
30.	Stambena graditeljska cjelina – Rodna kuća Vladimira Skarića (Kuća Jeltana Despića, Objekti Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti BiH) u Sarajevu	14/12, 64/20

31.	Historijska građevina – Stambeno-poslovni objekat Vakufa Čekrekčinić u Sarajevu	17/12, 53/19
32.	Historijska građevina – Saborna crkva (crkva Presvete Bogorodice) u Sarajevu	18/07, 48/13, 64/20
33.	Grubljanska cjelina – Stara groblja na Kovačima u Sarajevu	42/07, 48/13
34.	Historijska građevina – Muzička akademija (Zavod Svetog Avgustina) u Sarajevu	94/09, 48/13
35.	Historijska građevina – Palata Ješue D. Soloma na Obali Kulina bana 20 u Sarajevu	32/09, 48/13
36.	Historijska građevina – Banka na Obali (bivši Objekat i filijale austro-ugarske banke) u Sarajevu	50/10, 48/13
37.	Historijski spomenik – Očinska kasina (Dom Armije, Dom vojske Federacije) u Sarajevu	97/07, 48/13, 10/20
38.	Historijski spomenik – Gradska tržnica (Markala ili Markthal) u Sarajevu	75/08, 48/13, 27/20
39.	Historijsko gradsko područje – Sarajevska čaršija <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.1-2.5-48/20-45 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	42/14
40.	Historijski spomenik – Aškenaski hram u Sarajevu	53/08, 48/13, 41/19, 27/20
41.	Historijska građevina – Ženska gimnazija u Sarajevu	69/12
42.	Graditeljska cjelina – kompleks vila iz austro-ugarskog perioda u Petrkovoj ulici (Vila Mandić, vila Heinricha Reitera, vila Hermine Radisch i vila Forstratha Miklusa) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-51 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	55/09, 48/13
43.	Historijska građevina – Napretkova palača (Zgrada Hrvatskog kulturnog društva "Napredak", Napretkov Zakladni dom), u Titovoj 56 u Sarajevu	44/15, 77/20
44.	Historijska građevina – Stambeno-poslovna zgrada u ulici Markala Tita broj 27 u Sarajevu	103/14
45.	Historijska građevina – Zgrada kina Apolo u Sarajevu	17/13
46.	Historijska građevina – Stambeno-poslovna zgrada nekadašnja upravna zgrada Trgovačko-transportnog akcionarskog društva u ulici Mula Mustafe Bašeske broj 5 u Sarajevu	90/14, 103/14
47.	Historijska građevina – Dom društva Gajret u Sarajevu	56/14, 90/14
48.	Historijska građevina – Zgrada Slavije u Sarajevu	22/14, 39/14
49.	Historijska građevina – Stambeno-poslovni objekat Vakufa Hovadžić Kemaludina (Mekteb) u Sarajevu	38/12
50.	Graditeljska cjelina – Crkva svetog Vinka Paulskog u Sarajevu	85/11, 77/20
51.	Historijska građevina – Hotel Zagreb u Sarajevu	53/11
52.	Historijska građevina – Gospodićina kuća u ulici Hamdije Kreslevskovićeva broj 1 u Sarajevu	53/11
53.	Graditeljska cjelina školskih zgrada iz Gimnazijske ulice u Sarajevu	72/11, 27/20
54.	Historijska građevina – zgrada Ante Stambuka u Sarajevu	13/11
55.	Historijska građevina – zgrada Jozefa Zadika Dunova u Sarajevu	13/11
56.	Historijska građevina – zgrada Narodne (Centralne) banke u Sarajevu	40/10, 48/13
57.	Historijska građevina – Kuća Damić u Radićevoj ulici broj 10 u Sarajevu	94/09, 48/13
58.	Historijska građevina – zgrada Društva Crvenog krsta u Sarajevu	36/09, 48/13, 52/20
59.	Historijska građevina – Vatrogasna kasarna u Sarajevu	103/08, 48/13
60.	Historijska građevina – Zgradu Predsjedništva Bosne i Hercegovine (Zgrada zemaljske vlade II) u Sarajevu	94/09, 48/13, 64/20
61.	Historijska građevina – Zgrada Penzionog fonda (zgrada na uglu ulica Markala Tita i Hamze Hume) u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-53 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	36/09, 48/13
62.	Historijska građevina – Zgrada zemaljske vlade II (Zgrada željeznice) u Sarajevu	86/08, 48/13, 64/20
63.	Historijska građevina – Crkva sv. Josipa na Merzlin-Dvoru u Sarajevu	44/09, 48/13, 54/20
64.	Historijska građevina – Salomova palata u Sarajevu	60/08, 48/13, 68/20
65.	Historijska građevina – Palata Musafija u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-49 od 14.12.2020. godine dostavljene su za objavu</i>	75/08, 48/13
66.	Historijska građevina – Zgrada Marjin-Dvora i unutrašnje dvorište u Sarajevu	75/08, 48/13, 10/20

67.	Historijska građevina - Narodno pozorište u Sarajevu	3/08, 48/13, 27/20
68.	Historijska građevina - Zgrada Zemaljskog vakufa Rijasetu IZ u BiH i Vakufske direkcije i Hadin Ali-pašinog vakufa u Sarajevu	3/08, 48/13, 52/20
69.	Historijski spomenik - Magribija džamija u Sarajevu	2/06, 48/13, 64/20
70.	Graditeljska cjelina - Alipašina džamija sa harenom u Sarajevu	2/06, 48/13, 64/20
71.	Historijska građevina - sportski centar FIS (nekadašnji Sokolski dom društva "Matica") u Sarajevu	9/16
72.	Historijska građevina - nebotičar Željezničarsko-štedne radnice u Sarajevu	51/17
73.	Pokretno dobro - Musaf Fadil-paše Šerifovića koje se čuva u zgradi Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu	69/13
74.	Stambena - graditeljska cjelina - Svizina kuća u Sarajevu	2/06, 48/13, 82/19
75.	Graditeljska cjelina - Hadžijska (Vekil Harčova) džamija u Sarajevu	12/06, 48/13, 77/19
76.	Grobljanska cjelina - Alifakovac u Sarajevu	12/06, 48/13
77.	Graditeljska cjelina - Crkva Svetog Cirila i Metoda sa Bogorodjijom u Sarajevu	72/11
78.	Historijska građevina - Mišćina (Kebekbir hadži Ahmedova) džamija u Sarajevu	47/13, 56/18, 54/20
79.	Historijska građevina - Zgrada Kantona i Općine Centar i Treća zgrada Zemaljske vlade u Sarajevu	56/18, 64/20
80.	Pokretno dobro - Arhiv Instituta za muzikologiju Muzičke akademije Univerziteta u Sarajevu	94/18
81.	Historijska građevina - Stambena zgrada u ulici Franjevačka br. 2 (zgrada Mehmedbega Fadilpašića) u Sarajevu	25/19, 27/20
82.	Graditeljska cjelina - Štrosmajerova ulica u Sarajevu	53/19
83.	Građevina - Morićan u Sarajevu	4/20
84.	Historijska građevina - Pravosudna palata u Sarajevu	6/19, 10/20
85.	Graditeljska cjelina Abdethana (Sejib Feruhova) džamija sa grobljem i česmom u Sarajevu	77/11, 85/11, 54/20
86.	Stambena graditeljska cjelina-Hadžibabunovića kuća u Sarajevu	102/11, 48/13
87.	Građevina - Tabački (Hadži Osmanov) mesdžid u Sarajevu	54/20

Dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika BiH

Red.broj	Naziv dobra	Privremena lista broj
1.	Muzej "Mlade Bosne" (JU "Muzej Sarajevo 1878-1918") u Sarajevu	552
2.	Sebilj na Baščaršijanskom trgu u Sarajevu	558
3.	Objekti Sarajevske pivare u Sarajevu	526
4.	Serijska rudarska škola u Sarajevu	560
5.	Zgrada pošte u Sarajevu	514
6.	Akademija likovnih umjetnosti u Sarajevu	524

Prilog 4 - Popis pojedinačnih nacionalnih spomenika i dobara upisanih na Privremenu listu nacionalnih spomenika u obuhvatu zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika Historijski urbani krajolik Sarajevo

Proglaseni nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine

Red. broj	Naziv odluke - spomenika koji je proglašen nacionalnim	Broj "Sl. glasnik BiH"
1.	Graditeljska cjelina - Električna centrala na Hasetima (Marijin-Dvori) u Sarajevu	44/15, 52/20
2.	Graditeljska cjelina - grupa zgrada u Kotromanićevoj ulici (Kotromanićeva br. 36, br. 38. i zgrada na uglu Kotromanićeve i ul. Kalmija Baruh) u Sarajevu	82/13, 52/20
3.	Graditeljska cjelina - Oficirski paviljoni u Sarajevu	13/11, 10/20
4.	Pokretno dobro - Sarajevska hašaga, vlasništvo Bosne i Hercegovine, koja se čuva u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu	6/03
5.	Historijska građevina - Zgrada muzeja revolucije (zgrada Historijskog muzeja Bosne i Hercegovine) u Sarajevu	103/12
6.	Pokretno dobro - Knjovski zapis vlasništvo Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu	67/16
7.	Graditeljska cjelina - Stambeni kompleks na Džidžikovcu u Sarajevu <i>Izmjene i dopune Odluke, broj 07.3-2.5-48/20-50 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu</i>	86/08, 48/13

8.	Historijska građevina - Zgrada Radničkog doma (Kinoteka) u Alipašinoj ulici br. 19 u Sarajevu	49/13
9.	Pokretno dobro - Filmski materijal Kinoteke Bosne i Hercegovine u Sarajevu	85/11
10.	Graditeljska cjelina - ulica Čekuluša (područje između Mejtaša i Džidžikovca) u Sarajevu	80/16
11.	Graditeljska cjelina - Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine u Sarajevu	66/18
12.	Pokretno dobro - zbirka antičkih i srednjovjekovnih kamenih spomenika u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu	56/19
13.	Pokretno dobro - Fondovi i zbirke Historijskog arhiva Sarajevo	1/10
14.	Ambijentalna cjelina - Hadži Sinanova (Silahdar Mustafa-paše) tekija sa Sarač Alijinom džamijom i mezarjem u Sarajevu	97/07, 48/13
15.	Graditeljska cjelina poznata kao kuća Alije Đerzeleza u Sarajevu	82/07, 48/13
16.	Historijska građevina - Saburina kuća u Sarajevu	88/07, 48/13, 64/20
17.	Graditeljska cjelina - Bakarevića (Kekeci-Sinanova) džamija u Sarajevu	1/18, 64/29
18.	Historijska građevina - vila Stefanija u ulici Mjedošica broj 5 u Sarajevu	94/09, 48/13, 68/20
19.	Historijska građevina - Stambeni objekat u ulici Višnjak 16 u Sarajevu	9/16
20.	Graditeljska cjelina - Čobanija (Čoban Hasan vojvode) džamija u Sarajevu	4/20

Dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika

Red.broj	Naziv dobra	Privremena lista broj
1.	Arheološki lokalitet na Marijin-Dvoru u Sarajevu	533

Prilog 5 - Smjernice za izradu prostorno-planskih dokumenata i planova i projekata očuvanja naslijeđa

Prilikom izrade prostorno-planskih dokumenata, kao i u planiranju intervencija, do njihovih donošenja potrebno je ispoštovati sljedeće smjernice, mjere zaštite definirane za identificirane karakteristične zone i posebne mjere zaštite za identificirane dijelove zona.

1) Smjernice

1. Prostor nacionalnog spomenika u izradi neophodnog prostorno-planskog dokumenta treba biti prevashodno posmatran kao historijski urbani krajolik. Cjelokupna historijska slojevitost svih kulturnih i prirodnih vrijednosti historijskog urbanog jezgra treba biti sagledana i pravilno zaštićena, očuvana i prezentirana te omogućeni novi, ambijentalnom kontekstu i duhu današnjeg vremena prilagođeni, sedimenti kulturnog identiteta.
2. U cilju izrade prostorno-planskog dokumenta neophodno je prethodno snimiti postojeće stanje svih objekata, izgrađenih struktura i otvorenih i javnih površina na prostoru nacionalnog spomenika, koristeći ažuriranu geodetsku podlogu i podatke nadležnih institucija, izdata rješenja za građenje ili saglasnosti na tekuće održavanje.
3. Pri izradi prostorno-planskog dokumenta posebnu pažnju obratiti na zauzetost parcele, prostorno organiziranje građevinske parcele, uključujući rješenje internog i saobraćaja u mirovanju na parceli u vlasništvu, objekte i cjeline koji imaju izražen identitet, potencijal za razvoj i značaj za lokalnu zajednicu.
4. Sastavni dio prostorno-planskog dokumenta treba biti i plan i projekat očuvanja naslijeđa kompletnog prostora nacionalnog spomenika koji mora sadržavati: detaljan urbanističko-arhitektonski snimak postojećeg stanja;

- identifikaciju građevinskog stanja, konstruktivne stabilnosti, namjenu i korištenje svih objekata; identifikaciju, namjenu i korištenje otvorenih javnih prostora i prostora unutrašnjih dvorišta; analizu rizika po naslijeđe kao i mogućnosti razvoja; te prijedlog svih intervencija uključujući i trodimenzionalni model prostora sa preciznim prikazom volumena i izgrađenosti.
5. Odgovarajućim dijelovima plana i projekta očuvanja naslijeđa, i na osnovi ažurirane geodetske podloge, potrebno je prvenstveno identificirati izvedene intervencije kojima je narušena autentičnost i integritet dijela objekata, objekta ili cjeline, odnosno područja u okviru nacionalnog spomenika, te dati smjernice za ublažavanje ili uklanjanje negativnog utjecaja na naslijeđe koje te intervencije imaju.
 6. Odgovarajućim dijelovima plana i projekta očuvanja naslijeđa potrebno je, između ostalog, definirati materijalizaciju i pristup "vraćanja" izvornog ili zadnjeg poznatog stanja dijela objekata, objekta ili cjeline odnosno područja, a sve zasnovano na autentičnoj dokumentaciji, definirati mogućnost postavljanja krovnih prozora, postavljanje reklama, natpisa i firmi, klima-uređaja, ograda i sličnog na fasadama objekata, te dati odgovarajuće mjere uređenja i načine korištenja za unutrašnja dvorišta. Potrebno je uraditi i energetske analize, te na osnovi toga predvidjeti minimalne, neinvazivne i po mogućnosti reverzibilne zahvate kojima bi se poboljšala energetska učinkovitost objekata.
 7. Intervencije na objektima i otvorenim prostorima, za koje nisu donesene pojedinačne odluke Komisije mogu biti: tekuće održavanje, rehabilitacija, rekonstrukcija, restauracija, konzervacija, adaptacija savremenoj upotrebi, a izuzetno i prenamjena, redizajn, nadogradnja odnosno dogradnja objekta te interpolacija.
 8. Izvođenje intervencije na pojedinačnim objektima i otvorenim prostorima nacionalnog spomenika je usjetovano detaljnim snimanjem postojećeg stanja predmetnog objekta ili površine, a na ažurnoj geodetskoj podlozi.
 9. Predložene intervencije na objektima i otvorenim prostorima se zasnivaju na procjeni njihove pojedinačne i vrijednosti mikrocjeline unutar koje se nalazi predmetno dobro, te predložene namjene cjeline. Intervencije na objektima trebaju osigurati ponovnu upotrebu objekta i otvorenog prostora u prihvatljivoj namjeni, te rehabilitaciju mikrocjeline u smislu njenog redovnog korištenja.
 10. Intervencije na objektima i graditeljskim cjelinama na prostoru nacionalnog spomenika koje posjeduju spomenički karakter (utvrdila nadležna služba zaštite naslijeđa u procesu izrade planova i projekata očuvanja naslijeđa), trebaju biti usmjerene njihovoj konzervaciji i restauraciji i vraćanju izvornog ili zadnjeg poznatog stanja dobra prema autentičnoj dokumentaciji, uz mogućnost izvođenja radova adaptacije savremenoj upotrebi u enterijeru i radova podizanja energetske učinkovitosti, a sve s ciljem očuvanja autentičnosti i integriteta prostora nacionalnog spomenika i korištenja predmetnih pojedinačnih objekata.
 11. Intervencije na objektima i cjelinama na prostoru nacionalnog spomenika koje nemaju spomenički karakter (utvrdila nadležna služba zaštite naslijeđa u procesu izrade planova i projekata očuvanja naslijeđa), ali doprinose svaki posebno historijskoj vrijednosti i ambijentalnom karakteru prostora nacionalnog spomenika, bez obzira na fizičko stanje u kojem se nalaze, trebaju biti usmjerene njihovoj rehabilitaciji i uklapanju u historijsko urbano tkivo, uz očuvanje autentičnosti i integriteta prostora nacionalnog spomenika te ispunjavanju savremenih uvjeta života i korištenja predmetnih pojedinačnih objekata.
 12. Pri izradi prijedloga intervencije neophodno je jasno obrazložiti razloge odabira intervencije te plan njenog izvršenja, kao i namjenu objekta.
 13. Prijedlogom intervencija je potrebno posebno voditi računa o očuvanju uličnih fasadnih platana i mjerilu objekata (volumen, oblikovanje krovova i kolorit uz poštovanje regulacione i građevinske linije), te zastupljenosti zelenila u ukupnoj slici nacionalnog spomenika.
 14. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika prijedlogom intervencija ne smiju dovesti do ugrožavanja vizuelnog i funkcionalnog integriteta koji se očituje u:
 - a. Sagledavanju nacionalnih spomenika u skupu historijskog urbanog krajolika i proporcijских odnosa između njih i njihovog neposrednog okruženja;
 - b. Sagledavanju i čitljivosti linija ulica i fasada objekata u njima;
 - c. Očuvanju linije fasadnih avlijskih zidova u mahalama na padinama oko gradske jezgre;
 - d. Pogleda na nacionalni spomenik sa repemih tačaka okolnih brda i pogleda iz grada na mahale na okolnim brdima;
 - e. Sagledavanju silueta objekata iz prostora grada uz rijeku i očuvanje izvornog ili njemu najbližnjeg kolorita objekata, oblikovanja i kolorita krovova objekata na padinama nacionalnog spomenika;
 - f. Sagledavanju linija objekata u nizinskom dijelu grada sa okolnih padina i očuvanje izvornog ili njemu najbližnjeg kolorita objekata, oblikovanja i kolorita krovova objekata u nizinskom dijelu grada.
 15. U cilju zaštite vizuelnog identiteta i vizuelnog integriteta prostora nacionalnog spomenika:
 - a. Nije dozvoljena promjena kolorita, načina obrade fasade, oblika otvora, oblika krova ili bilo koja druga intervencija kojom se mijenja fasada objekta ili njen dio a bez prethodne pismene saglasnosti nadležne službe zaštite naslijeđa na prijedlog intervencije;
 - b. Na uličnim fasadama na prostoru nacionalnog spomenika nije dozvoljeno postavljanje klimauređaja, izuzev u izuzetnim slučajevima i uz saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa kojom se definira mjesto postavljanja te dizajn, materijalizacija i harmonizacija sa fasadom;

- c. Reklamni predmeti i reklamni panoji svojom postavkom ne smiju biti smetnja kretanju ljudi niti narušavati vizure i zaklanjati urbani pejzaž, a postavljanje reklama na krovovima objekata na prostoru nacionalnog spomenika, kao i postavljanje reklamnih tijela i stalnih struktura za reklamiranje između objekata preko ulice i njihovo oslanjanje na fasade objekata, jumbo panoa i bigboarda je moguće samo uz uvjet da neće dovesti do fizičkog oštećenja objekata, ugrožavanja sagledavanja ulica, vizuelnog integriteta cjeline te posjeduju prethodnu saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa na poziciju, način oslanjanja, materijalizaciju i osvjetljenje reklame;
- d. Dozvoljeno je privremeno i povremeno postavljanje umjetničkih ili reklamnih instalacija iznad dijelova ulica uz uvjet da mjesto kačenja na fasade objekata bude minimalne površine i vizuelno nenametljivo, a predmetni dio fasade popravljen nakon skidanja instalacije;
- e. Izuzetno i uz odobrenja nadležnih institucija dozvoljene su na fasadama objekata instalacije svjetlosnih i zvučnih efekata te njihovo korištenje za obilježavanje posebnih događaja ili podizanju društvene svijesti usmjerenih kampanja.
16. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika prijedlogom intervencija ne smiju dovesti do ugrožavanja funkcionalnog integriteta, odnosno trebaju biti usmjerene njegovom unapređenju što se očituje u:
- Očuvanju dominantnih funkcija u određenim dijelovima nacionalnog spomenika, poštujući različitost funkcije prizemlja i spratnih etaža;
 - Obavezno kontrole namjene i korištenja prizemlja te vraćanja izvorne namjene ili uvođenja namjena primjerenih karakteru nacionalnog spomenika, isključujući namjene čije uvođenje će zahtijevati veće izmjene strukture objekata ili cjelina.
17. Prijedlogom intervencija je moguće predložiti redizajniranje dijela objekata ili objekata (fasada) za koje je utvrđeno da su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
18. Izuzetno, prijedlogom intervencija je moguće predvidjeti i uklanjanje dijela objekata ili objekata koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
19. Iluminacija objekata i prostora treba biti urađena na osnovi projekta iluminacije kojim će se definirati vrsta, boja, jačina i usmjerenje osvjetljenja uz neophodne grafičke priloge na kojima će biti naznačene pozicije predviđenih rasvjetnih tijela sa svim potrebnim opisima.
20. Intervencije nadogradnje, dogradnje i interpolacije su dozvoljene jedino ukoliko neće dovesti do promjene vrijednosti, ambijentalnog konteksta i vizuelnog integriteta predmetnog mikrolokaliteta nacionalnog spomenika te nacionalnog spomenika kao cjeline, odnosno neće ugroziti karakter i značaj nacionalnog spomenika (mikrolokaliteta i cjeline), a osigurat će ponovnu upotrebu objekta u prihvatljivoj namjeni te rehabilitaciju mikrocjeline u smislu njenog redovnog korištenja. Novoprojektirani objekat svojim volumenom kao i visinom prizemlja mora biti harmoniziran sa volumenima postojećih objekata koji su sniježeni neposredno uz predmetni objekat.
21. Prostori na kojima je moguća interpolacija, odnosno objekti na kojima je moguća dogradnja i nadogradnja, moraju biti precizirani kroz prostorno-planski dokument uz definiranje osnovnih uvjeta u skladu sa odredbama i mjerama zaštite ove odluke, a ukoliko se predlažu prije usvajanja prostorno-planske dokumentacije, moraju imati mišljenje Komisije.
22. Intervencije predložene na prostoru nacionalnog spomenika projektom očuvanja naslijeđa s ciljem izgradnje novih objekata ne smiju dovesti do degradacije ili oštećenja nacionalnih spomenika, postojećih objekata i otvorenih površina.
23. Za javne površine (zelene površine, trotoari, trгови i slično) potrebno je uraditi projekat urbane rehabilitacije posmatrajući površine u ambijentalnom kontekstu kojem pripadaju, a ne kao pojedinačne i izolovane prostore. Projektom urbane rehabilitacije potrebno je posebno osigurati dostupnost javnih površina svim kategorijama stanovništva, očuvanje i sadnju autohtonog zelenila, osvjetljenje prostora, opremanje urbanim mobilijarom i prezentaciju značaja površine. Dodatno, svojim dimenzijama i završnom hodnom oblogom kretanju moraju biti prilagođene sve pješačke hodne površine na prostoru nacionalnog spomenika uključujući stepeništa, rampe i pristupe u objekte javne namjene.
24. Zadržati sve postojeće površine urbanog zelenila u toj namjeni, kroz rekonstrukciju, revitalizaciju i sanaciju zelenila uz istovremeno poboljšanje kvalitete i osiguranje jedinstvenog sistema urbanog zelenila. Prilikom održavanja postojećeg zelenila te interpolacije novog koristiti autohtone vrste u svim oblicima zelenila.
25. Urbani mobilijar mora u svom oblikovanju biti ujednačen unutar prostora zaštite nacionalnog spomenika, a dizajn usaglašen sa vrijednostima i identitetom prostora.
26. Dozvoljeno je privremeno zauzimanje javnih površina, isključivo uz odobrenje nadležnih službi za zauzimanje javnih površina i uz uvjet da prilikom planiranja zauzimanja prvo mora biti osigurana zadovoljavajuća širina javne površine za kretanje pješaka i prolazak vozila interventnih službi.
27. Za ruševne i napuštene objekte potrebno je utvrditi i privremene i trajne intervencije. Privremene intervencije podrazumijevaju da svi ruševni objekti na prostoru nacionalnog spomenika bez obzira na vlasništvo i (ne)identificiranog vlasnika i/ili korisnika moraju biti redovno čišćeni od otpada i samonikle vegetacije te osigurani od osipanja ili pada materijala i dijelova objekta kao i neovlaštenog pristupa.
28. Za neuređene površine potrebno je utvrditi i privremene i trajne intervencije. Privremene intervencije podrazumijevaju da se neuređene površine, kako izgrađenog tako i neizgrađenog zemljišta, moraju urediti u skladu sa sigurnosnim i sanitarno-higijenskim uvjetima te, po uređenju, privesti privremenoj odnosno konačnoj namjeni.
29. U okviru prostorne cjeline rijeke Miljacke sa mostovima i obalama neophodno je planirati

- uspostavu kontinuiteta šetnice i uz lijevu obalu Miljacke ("uvezati" postojeće dijelove), uz ozelenjavanje autohtonom vegetacijom.
30. Saobraćaj u mirovanju je potrebno što je moguće više izmjestiti van zone nacionalnog spomenika, odnosno smjestiti u podzemne garaže. Izvedbe podzemnih garaža ni u kom slučaju ne smiju dovesti do narušavanja vizuelnog integriteta i sagledavanja predmetnih mikrocjelina i cjeline nacionalnog spomenika te degradacije ili oštećenja nacionalnih spomenika, postojećih objekata i javnih površina.
 31. Nije dozvoljeno uklanjanje postojećih objekata s ciljem izvođenja novih ili proširenja postojećih saobraćajnica, odnosno izvođenja površina za saobraćaj u mirovanju na nivou ili iznad nivoa terena.
 32. Prostorno-planskim dokumentom je potrebno dati rješenje za kretanje motornih vozila kategorija B+, E, C i dalje do F isključivo van zone nacionalnog spomenika.
 33. Dozvoljeno je izvođenje infrastrukturnih radova na postojećim sistemima s ciljem njihovog održavanja i unapređenja.
 34. Nije dozvoljena izgradnja magistralnih infrastrukturnih objekata i industrijskih objekata unutar prostora nacionalnog spomenika.
- 2) Mjere zaštite definirane za identificirane karakteristične zone
- a) Zone ulica generalno predstavljaju karakteristične elemente od izuzetnog značaja za očuvanje integriteta, autentičnosti i vrijednosti nacionalnog spomenika. Stoga se za zone ulica na prostoru nacionalnog spomenika utvrđuju, pored u stavu 1) navedenih i sljedeće mjere zaštite:
 1. Nadležne službe zaštite naslijeđa trebaju uraditi detaljan urbanističko-arhitektonski snimak zona ulica kojim je potrebno utvrditi postojeće stanje svih objekata i otvorenih prostora, a kroz osnove prizemlja, osnove sprata (spratova), pete fasade i fasada objekata.
 2. Snimkom treba identificirati i analizirati građevinsko stanje, namjenu i korištenje svih objekata i prostora unutrašnjih dvorišta, sve izvedene radove na objektima i prostorima sa informacijom o tome da li su radovi izvedeni sa odobrenjem za građenje ili ne, kvalifikacija i opis intervencija, utjecaj intervencije na autentičnost, integritet i značaj ulica, namjenu i probleme u korištenju javnih površina. Identifikaciju vršiti na osnovi poređenja sa izvornim ili prema autentičnim dokumentima o zadnjem poznatom stanju objekata ili prostora.
 3. Na osnovi analize potrebno je uraditi elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije (u daljnjem tekstu: elaborat). Kroz njega treba definirati vrijednosti i značaj svakog pojedinog objekta i otvorenog prostora, identificirati objekte koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju kao i one koji su u izuzetno lošem građevinskom stanju a ne posjeduju nikakvu umjetničku ili estetsku vrijednost. Također je potrebno identificirati objekta i prostore koji su izloženi riziku skorog nestajanja usljed prisutnosti konstrukcije, neodržavanja ili usljed pritiska ekonomskog razvoja.
 4. Elaboratom je potrebno utvrditi vrijednosti, autentičnost, integritet i ambijentalni značaj svih struktura prostora te u skladu sa tim utvrditi moguće intervencije na svakom pojedinom objektu i otvorenom prostoru. Izraditi plan obnove objekata sa jasno utvrđenim smjernicama pri odabiru građevinskog materijala, stila gradnje, prijedloga namjene i slično s ciljem zadržavanja autentičnosti i integriteta ili originalnosti izgleda.
 5. Intervencije moraju biti usmjerene očuvanju integriteta, autentičnosti i ambijentalnog konteksta ulica, te integriteta i autentičnosti objekata.
 6. Integritet, autentičnost i ambijentalni kontekst ulica se prvenstveno ugleda u uličnim fasadama (visinama vijenaca, visinama prizemlja, ritmu otvora, raščlanjenosti fasade, koloritu i slično), odnosno definiranoj regulacionoj i građevinskoj liniji, proporcijama i volumenima objekata, visini prizemlja i visini krovnih streha. Stoga se planiranim intervencijama moraju očuvati ulične fasade u svim predmetnim ulicama što podrazumijeva da se kroz intervencije definirane za pojedinačne objekte i parcele preciziraju mjere vodeći računa o integritetu cijele ulice, a ne samo predmetnog objekta.
 7. Za objekte ili njihove dijelove koji se analizom definiraju kao neprimjereni usljed izvedenih radova (spram utjecaja na autentičnost, integritet i značaj), odnosno u neskladu sa ambijentom, ili narušavaju ambijentalni kontekst i vrijednosti nacionalnog spomenika potrebno je, kroz elaborat, dati prijedlog mjera za smanjenje ili otklanjanje negativnog utjecaja (redizajn, zamjena određenih elemenata, obnova, i slično) ili izuzetno, prijedlogom intervencija je moguće predvidjeti i uklanjanje dijela objekata ili objekata koji su u neskladu sa ambijentom ili ga narušavaju.
 8. Objekti i prostori građevinskog zemljišta na kojima je moguća dogradnja, nadogradnja i interpolacija moraju biti jasno definirani kroz elaborat, s tim da je za te objekte i prostore obavezno u sklopu prostorno-planskog dokumenta utvrditi detaljne urbanističko tehničke uvjete uzimajući u obzir mjere zaštite utvrđene ovom odlukom, te vodeći računa da: ovim intervencijama izgrađeni objekti ili njihovi dijelovi ne smiju biti viši od neposredno susjednih objekata u ulici, da visina prizemlja mora biti jednaka visini prizemlja objekata u neposrednoj blizini, da nagib krova i krovne plohe trebaju biti harmonizirane sa okolnim objektima te da se mora ispoštovati regulaciona i građevinska linija. Interpolacija nije moguća na postojećim otvorenim javnim površinama ili u unutrašnjim dvorištima zgrada ukoliko se ne radi o reverzibilnim intervencijama ili intervencijama privremenog karaktera.
 9. Promjena kolorita, načina obrade fasade, oblika otvora, oblikovanja balkonskih ograda, zastakljivanje balkona, postavljanje vanjskih roletni i njihovih kutija, zaziđivanje otvora ili bilo koja druga intervencija kojom se mijenja fasada objekta ili njen dio uključujući adaptaciju

- potkrovlja u stambenu namjeni ili, izuzetno, nadogradnju potkrovlja, može biti izvedena jedino ako je predviđena elaboratom i prema uvjetima koje je propisala nadležna služba zaštite naslijeđa.
10. Potrebno je predvidjeti izmještanje klimauređaja sa uličnih fasada objekata. Ukoliko to nije moguće, onda je potrebno definirati mjesto gdje klimauređaji mogu biti postavljeni kao i masku za njih.
 11. U planiranju intervencija na obnovi fasada (usmjerenoj kolorističkoj obnovi, poboljšanju energetske efikasnosti, konzervatorsko-restauratorskim radovima ili bilo kojoj drugoj) kao i kod planiranja radova adaptacije i/ili uređenja poslovnih prizemnih objekata potrebno je voditi računa u usklađenosti oblikovanje prizemlja objekta sa ostatkom objekta, odnosno prizemlje objekta mora svojim oblikovanjem, arhitektonskim stilom i koloritom biti u cjelosti usklađeno sa fasadom i oblikovanjem kompletnog objekta. Svi dijelovi prizemlja koji su vremenom izgubili autentičnost, oblikovanje i integritet u izrazu moraju biti vraćeni na izvorno ili zadnje poznato stanje prije izmjene, a sve u skladu sa dokumentacijom o autentičnom izgledu (tehnička dokumentacija i fotografije stanja prije izmjene).
 12. Elaboratom je potrebno predvidjeti intervencije usmjerene unapređenju energetske efikasnosti postojećih objekata, vodeći računa da ne smije doći do promjene uličnih fasada objekata, visine i oblika krova, oblika i kolorita prozora i svih ostalih arhitektonskih detalja koji čine vanjsko oblikovanje objekta. Intervencije trebaju uzeti u obzir potrebu zaštite objekta od kapilarne vlage i oborinskih voda, kao i upotrebu paropropusnih materijala u odgovarajućim izolacijama te biti usmjerene povećanju toplinske zaštite ovojnice objekata, učinkovitosti sistema grijanja, hlađenja, ventilacije, klimatizacije i pripreme potrošne vode, učinkovitosti sistema rasvjete, korištenja obnovljivih izvora energije i alternativnih sistema njihovog korištenja, te uvođenje sistema automatizacije i upravljanja objektima.
 13. Za objekte kojima je elaboratom predviđena intervencija konzervatorsko-restauratorskih radova i radova tekućeg održavanja potrebno je uraditi projekte konzervatorsko-restauratorskih radova te analizu mogućnosti poboljšanje energetske efikasnosti, a kojima se posebno treba obraditi sljedeće:
 - a. Intervencije na fasadama (kolorit, vraćanje izvornog stanja ili umanjeње negativnog utjecaja ireverzibilnih intervencija, ujednačavanje oblikovanja otvora, restauracija ulaznih vrata, konzervatorsko-restauratorski radovi na dekorativnim elementima i balkonima i ostalo);
 - b. Intervencije na krovnim ploham (nagib, stanje krovnog pokrivača i konstrukcije, mogućnost korištenja potkrovlja za stambenu ili poslovnu namjenu, mogućnost postavljanja krovnih prozora i ostalo);
 - c. Identifikacija problema i mogućnosti unapređenja sistema grijanja, vodo-snađbjevanja, otvora, poboljšanja zaštite objekta od kapilarne vlage i oborinskih voda, mogućnost postavljanja termičke izolacije sa unutrašnjih strana fasadnih zidova i krova uz definiranje prihvatljivih materijala (sa aspekta paropropusnosti, sprječavanja kondeza i vlage te kompatibilnosti sa izvornim materijalima);
 - d. Plan održavanja.
 14. Za objekte za koje se utvrdi rizik od skorog nestajanja, a posebno za one koji posjeduju određene vrijednosti i značaj, potrebno je uraditi projekat hitnih mjera zaštite. Projekat treba sadržavati i prijedlog budućeg upravljanja i mogućnosti prenamjene u druge kompatibilne namjene.
 15. Izuzetno, ako ne postoji dokazana mogućnost i izvediv način da se objekat spasi (konstruktivna nestabilnost u mjeri da se nepovratno onemogućuje restauracija i konzervacija) te ako ne postoji dokazana ekonomska potreba, ne smije se prihvatiti očuvanje historijskog naslijeđa koje predviđa spašavanje samo fasade objekta. U tim slučajevima se predlaže izgradnja novog objekta na istom mjestu s punim poštovanjem arhitektonsko-urbanističkih parametara postojećeg objekta i postojećeg historijskog okruženja. Za sve objekte i prostore potrebno je identifikirati rizike (prirodne i ljudske) te dati prijedlog djelovanja spram njih (zagadenje, buka, vibracije, zatvaranje obrta u prizemljima, povećanje izgrađenosti parcele usljed širenja objekata na otvorene prostore dvorišta, ubrzana promjena namjene objekata u odnosu na izvornu i ostalo).
 16. Za unutrašnja dvorišta i otvorene prostore potrebno je uraditi projekte urbane rehabilitacije. Unutrašnja dvorišta bi trebala biti ozelenjena, opremljena klupama i mobilijarom koji omogućava da ih koriste sve kategorije stanovništva, a posebno djece i starijih osoba. Izuzetno, moguće je predvidjeti izgradnju struktura reverzibilnog karaktera ili izgradnju privremenih struktura na prostorima dvorišta i otvorenih prostora, koje ne smiju utjecati na umanjeње vrijednosti, i integriteta lokaliteta te zaklanjati vizure na isti.
 17. U skladu sa karakterom svake pojedine površine uraditi projekat rehabilitacije javnih površina s primarnim ciljem da ih koriste svi građani (trgovi i otvorene površine uključujući zelene površine i mezarje Kovači, zelene površine i mezarje Alifakovac, parking oko Narodnog pozorišta i Doma mladih, trg ispred Doma Armije, Trg slobodenja – Alija Izetbegović, parkovske površine na raškršću ulica Mehmeda Spahe i Dalmatinska, Veliki i Mali park, parkovske površine oko zgrade Predsjedništva, Općine Centar i Zgrade Željeznica FBiH, Hastahana, i ostale). Projekat za svaku površinu treba sadržavati prijedlog javne rasvjete, urbanog mobilijara, obrade pješačkih i kolskih površina, elemente mikroarhitekture, iluminaciju okolnih objekata i prostora, te prijedloga načina korištenja određenih dijelova javnih površina za javnu upotrebu.
 18. Potrebno je identifikirati mogućnosti parkiranja na javnim površinama vodeći računa da nije dozvoljeno parkiranje niti zadržavanje na trotoarima i trgovima

- kao ni na drugim površinama koje predstavljaju mjesta okupljanja ljudi.
19. Uraditi identifikaciju potreba na održavanju i unapređenju infrastrukturne mreže sa definiranim potencijalnim utjecajima na naslijeđe.
 - b) Za prostor mahala, kao jednog od karakterističnih dijelova, pored onih navedenih u stavu 1), utvrđuju se sljedeće mjere zaštite koje treba osigurati kroz prostorno-plansku dokumentaciju kao i bilo kakvu intervenciju u prostoru:
 1. Osigurati očuvanje koeficijenta izgrađenosti, izvorni odnos objekata prema ulici, urbanističko i arhitektonsko mjerilo, oblikovanje, materijalizaciju i kolorit, te očuvati i unaprijediti zelene površine kroz planiranje dodatne sadnje autohtonog zelenila.
 2. Mogućnosti dogradnje, nadogradnje i interpolacije moraju biti detaljno definirani za svaku katastarsku parcelu kroz prostorno-plansku dokumentaciju, a posebno dozvoljeni horizontalni i vertikalni gabariti vodeći računa o neophodnosti harmonizacije sa mikrolokalitetom. Intervencije dogradnje, nadogradnje i interpolacije ne smiju dovesti do zaklanjanja vizura postojećih objekata (pravo na vidik) te moraju ostaviti približno jednak koeficijent izgrađenosti parcele (obaveza zadržavanja avlijskog odnosno dvorišnog prostora).
 3. Parkiranje u području mahala treba biti osigurano isključivo u okviru parcela u vlasništvu, odnosno nikako na javnim površinama.
 4. Kroz Elaborat potrebno je identificirati objekte koji su do danas sačuvali svoj izvorni izgled bez obzira na fizičko stanje u kojem se nalaze (izvorni izgled u cjelosti ili većim dijelom), objekte koji posjeduju umjetničku ili estetsku vrijednost, objekte za koje se u određenom vremenskom periodu vežu ugledni i poznati građani Sarajeva (objekti sa dokumentarnom vrijednosti) te javne površine koje predstavljaju prostor okupljanja ljudi kroz historiju.
 5. Identificirane objekte koji su sačuvali izvorni izgled i/ili posjeduju umjetničku ili estetsku vrijednost je potrebno preliminarno arhitektonski i fotografski snimiti te uraditi analizu mogućih konzervatorsko-restauratorskih radova i namjena objekta uzimajući u obzir vlasništvo, mogućnosti nadležnih institucija, njihovo buduće upravljanje i korištenje.
 6. Analiza konzervatorsko-restauratorskih radova treba obuhvatiti i mogućnost unapređenja energetske efikasnosti objekata, te dati stav prema mogućnostima uvođenja novih materijala i poboljšanja stanja građevine.
 7. Objekti koji posjeduju historijsku i/ili umjetničku vrijednost, a za koje nije moguće sprovesti konzervatorsko-restauratorske radove, odnosno za koje je prostorno-planskim dokumentom predviđeno rušenje i izgradnja novog objekta na njihovom mjestu, prije planirane intervencije moraju biti detaljno arhitektonski snimljeni (sa svim konstruktivnim detaljima i položajem u prostoru), a dokumentacija pohranjena u nadležnoj instituciji.
 8. Objekti u kojima su živjeli ili radili ugledni građani Sarajeva trebaju biti obilježeni na odgovarajući način.
 9. Za identificirane javne površine koje predstavljaju prostor okupljanja ljudi kroz historiju potrebno je uraditi projekat urbane rehabilitacije koji treba sadržavati prijedlog javne rasvjete, urbanog mobilijara, obrade pješačkih i kolskih površina, elemente mikroarhitekture, iluminaciju objekata te prijedloga načina korištenja određenih dijelova javnih površina za javnu upotrebu.
 10. Kroz Elaborat potrebno je identificirati i objekte koji narušavaju ambijentalni kontekst i vrijednosti nacionalnog spomenika te kroz prostorno-planski dokument predvidjeti odgovarajuće mjere ublažavanja negativnog utjecaja tih objekata (redizajn fasada, sadnja zelenila, promjena kolorita i slično).
- 3) Pored mjere definiranih u stavovima 1) i 2) utvrđuju se sljedeće posebne mjere zaštite za identificirane dijelove zona ulica:
 1. Za prostor ulice Mula Mustafe Bašeskije (dio koji nije obuhvaćen odlukom za Sarajevsku čaršiju) i ulice Maršala Tita:
 - Uraditi projekat unapređenja trotoara uz ulicu Mula Mustafe Bašeskije (postavljanje zaštitnih ograda visine minimalno 1,10 metar na dijelovima ulice Mula Mustafe Bašeskije gdje je trotoar uzak i kretanje pješaka nije sigurno, uklanjanje saobraćajnih znakova sa trotoara i njihovo postavljanje bez oslanjanja na hodne površine za pješake, uklanjanje odnosno podizanje na višu visinu reklamnih i drugih znakova i firmi koje izlaze van ravni fasade, ostavljajući slobodnim po vertikali prostor za pješake u minimalnoj visini od 2,40 metara i slično);
 - Uraditi identifikaciju prizemnih prostora u ulicama s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu nekorisćenih prostora te dati mjere koje, kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju prostora (poboljšanje dostupnosti, adaptacija i slično);
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ove dvije ulice (stambeno-poslovna zona) neophodno je uraditi plan ekonomskih i drugih potrebnih mjera za očuvanje i poticaj te upravljanje poslovnim prostorima u prizemlju objekata koje će pomoći njihovu rehabilitaciju (dati prijedlog odgovarajućih namjena po mikrozonama). Također je potrebno dati plan namjene i uređenja unutrašnjih dvorišta, a prema identificiranim korisnicima;
 - U ulici Maršala Tita neophodno je predvidjeti intervencije kojima bi se ponovo uspostavio kontinuitet uličnog platna na mjestima gdje je prekinut, a vodeći računa o regulacionim i građevinskim linijama, visini prizemlja i strehe neposredno susjednih objekata. Intervencijama se ne treba tražiti historičistički pristup, već savremen iskaz harmoniziran sa predmetnom mikrocjelinom;
 - Na prostoru Velikog parka potrebno je izvršiti konzervatorsko-restauratorske radove na nišanim, a prema odgovarajućem projektu.
 2. Za prostor ulica Obale Kulina bana i Obale Maka Dizdara, te korita rijeke Miljacke:
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ulice Obale Kulina bana (pretežno stambena zona na obali Miljacke) i Obale Maka Dizdara (zona

- većinom obrazovnih i administrativnih sadržaja) neophodno je uraditi urbanistički projekat uređenja i rehabilitacije obala Miljacke;
- Projektom prvenstveno trebaju biti date smjernice za prostorno uspostavljanje kontinuiteta šetnice uz obalu na obje njene strane, te nesmetano sagledavanje fasadnog platna u ulici Obala Kulina bana sa lijeve obale Miljacke (kontinuitet u potezu od Skenderije do Inat-kuće, odnosno granica nacionalnog spomenika Sarajevska čaršija). Dodatno projektom trebaju biti date smjernice za iluminaciju objekata u ulici Obala Kulina bana, te mjere za unapređenje pješačkih površina u obje ulice, a kroz sadnju dodatnog zelenila i opremanje urbanim mobilijarom;
 - Iluminacija objekata treba biti usklađena sa iluminacijom mostova u smislu kolorita i intenziteta iluminacije;
 - Za korištenje od strane pješaka treba biti unaprijedna i desna obala, odnosno trotoar, a kroz aktivaciju obalnih zidova poštujući pravila sigurnosti i slično.
 - Vezano za ulicu Obala Kulina bana potrebno je:
 - Uraditi identifikaciju svih prostora u prizemljima objekata i unutrašnjih dvorišta u ulici, a s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Posebnu pažnju obratiti na trenutno i moguće korištenje unutrašnjih prostora za smještaj saobraćaja u mirovanju za potrebe korisnika objekata. Analiza treba uzeti u obzir sigurnost kretanja vozila i pješaka, potrebe stanara i korisnika neposredno susjednih zgrada, te potrebe za zelenim površinama u gradu;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu prostora u prizemljima objekata i unutrašnjih dvorišta, te dati mjere koje, kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju ili unapređenju korištenja za identifikirane korisnike.
 - Vezano za ulicu Obala Maka Dizdara:
 - Na prostoru građevinskog zemljišta od mosta Čobanija do mosta Drvenija, potrebno je kroz odgovarajuće intervencije (interpolacija, dogradnja, nadogradnja, redizajn i slično), osigurati rehabilitaciju prostora i uspostavu uličnog platna uz uvjet da objekti volumenom moraju biti usklađeni sa postojećim objektima na desnoj obali Miljacke (kontinuitet visine izgradnje ranije izgrađenih objekata uz šetnicu na desnoj obali). Arhitektonsko oblikovanje treba biti savremeno, ali prilagođeno vrijednostima nacionalnog spomenika;
 - Preporučuje se produžiti šetalište na lijevoj obali u punoj postojećoj pješačkoj širini sa biciklističkom stazom uz rijeku Miljacku, odnosno šetnicom spojiti Obalu Maka Dizdara i Obalu Isa-bega Isakovića.
3. Za prostor ulice Ferhadija:
- S ciljem očuvanja vizuelnog integriteta i identiteta ulice nije dozvoljeno postavljanje i oslanjanje tendi, klimauređaja i reklamnih tijela na glavnim uličnim fasade objekata, kao ni postavljanje reklamnih tijela ili drugih stalnih struktura između objekata preko ulice i njihovo oslanjanje na fasade objekata;
 - Slobodnostojeća reklamna tijela na javnim površinama ne smiju ometati kretanje pješaka, kao ni vizuelni integritet cjeline (postavkom u prostoru, osvjetljenjem i slično);
 - Elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije u dijelu koji se odnosi na ovu ulicu, tačnije snimak i planirane intervencije na fasadama ulice Ferhadija, treba biti dopunjen smjernicama za postavljanje reklamnih tijela firmi i plaćenih reklama, kao i natpisa na fasadama i slobodno stojećim koje su uradile nadležne službe zaštite naslijeđa. Navedeni elementi na fasadi ne smiju narušiti vizuelni integritet ulice i pojedinačnih fasada svojom postavkom, veličinom niti iluminacijom;
 - Dozvoljeno je privremeno i povremeno postavljanje umjetničkih ili reklamnih instalacija iznad dijelova ulica uz uvjet da mjesto kačenja na fasade objekata bude minimalne površine i vizuelno nenametljivo, a predmetni dio fasade popravljen nakon skidanje instalacije;
 - Planom privremenog zauzimanja javne površine treba, između ostalog, propisati izgled, boju i materijalizaciju ugostiteljskog inventara, te raspored suncobrana. Za provođenje navedenog plana je potrebno prethodno pribaviti mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa;
 - Po uklanjanju ugostiteljskog mobilijara i inventara sa javne površine ona mora biti popravljena;
 - Potrebno je izvršiti iluminaciju objekata prema odgovarajućem projektu, na koji potrebno pribaviti saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa, kojim će se definirati vrsta, boja, jačina i usmjerenje osvjetljenja uz neophodne grafičke priloge na kojima će biti naznačene pozicije predviđenog osvjetljenja sa svim potrebnim opisima;
 - Instalacije svjetlosnih i zvučnih efekata te njihovo korištenje za obilježavanje posebnih događaja ili podizanju društvene svijesti usmjerenih kampanja se može realizirati samo izuzetno uz odobrenja nadležnih institucija;
 - Uraditi poseban projekat postavljanja reklamnih tijela kojim će se utvrditi položaj i iluminacija reklama na način da ne smiju zaklanjati vizure na fasade objekata i ulicu kao cjelinu.
4. Za prostor ulice Branilaca grada:
- S obzirom na značaj ulice u javnom životu građana preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanje pješaka;
 - S obzirom na značaj institucija i javnih površina u životu grada i građana preporučuje se zabrana parkiranja na trgu ispred Doma Armije i Umjetničke galerije Bosne i Hercegovine, te pretvaranje predmetnog prostora u manji gradski trg, čijim uređenjem bi se naglasio značaj objekata i institucija u neposrednom okruženju. Uređenjem se ne smije predviđati izgradnja stalnih nadzemnih struktura na ovom prostoru niti izvođenje prostornih elemenata koji bi zaklonili vizure na okolne objekte;

- S obzirom na značaj institucija i javnih površina u životu grada i građana preporučuje se zabrana parkiranja na trgu pored Narodnog pozorišta i ispred Doma mladih, te zadržavanje namjene otvorenog javnog prostora za potrebe stanovnika, održavanja manifestacija i drugih događaja iz kulture. Prostori trebaju biti ozelenjeni i uređeni u skladu sa značajem predmetne mikrocijeline u slici i životu grada;
 - Prostor mjesta i ostataka Kalin Ali-hodžine džamije treba biti uređen kao javna otvorena površina uz obaveznu prezentaciju ostataka džamije i interpretaciju njenog značaja;
 - Moguće je oblikovno povezivanje Trga Oslobođenja – Alije Izetbegovića i trga ispred Doma armije s ciljem kreiranja vizuelno jedinstvenog otvorenog javnog prostora;
 - Postojeće zelenilo u ulici, posebno drveće, mora biti sačuvano bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Elaborat valorizacije, revitalizacije i konzervacije u dijelu koji se odnosi na ovu ulicu, tačnije snimak i planirane intervencije na fasadama ulice Ferhadije, treba biti dopunjen smjericama za postavljanje reklamnih tijela firmi i plaćenih reklama kao i natpisa na fasadama. Navedeni elementi na fasadi ne smiju narušiti vizuelni integritet ulice i pojedinačnih fasada svojom postavkom, veličinom niti iluminacijom.
5. Za prostore ulica Miss Irbina i Radićeva:
- S obzirom na značaj ulica u javnom životu građana preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanja pješaka;
 - Postojeće zelene površine, posmatrajući njihovu površinu, ali i cjelokupnu visoku vegetaciju, moraju biti očuvane bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Preporučuje se uraditi posebne projekte hortikulturnog uređenja, ozelenjavanja i unapređenja postojećih zelenih površina.
6. Za prostor ulice Koševo:
- S obzirom na značaj ulice u javnom životu građana i poslovnu upotrebu prizemnih prostora objekata preporučuje se zabrana parkiranja uz ulicu s ciljem proširenja površina za kretanja pješaka;
 - Potrebno je izraditi detaljan projekat konzervatorsko-restauratorskih radova i iluminacije fasada u ulici u cilju očuvanja i prezentacije arhitektonskog oblikovanja historističkih objekata u tim ulicama;
 - Uraditi projekat unapređenja trotoara u smislu uklanjanje saobraćajnih znakova sa trotoara i njihovo postavljanje bez oslanjanja na hodne površine za pješake, uklanjanje odnosno podizanje na višu visinu reklamnih i drugih znakova i firmi koje izlaze van ravni fasade ostavljajući slobodnim po vertikali prostor za pješake u minimalnoj visini od 2,40 metara i slično;
 - U cilju očuvanja dominantnog identiteta ulice Koševo (stambeno-poslovna zona) neophodno je uraditi plan ekonomskih i drugih potrebnih
- mjera za očuvanje i poticaj te upravljanja poslovnim prostorima u prizemlju objekata koje će pomoći njihovu rehabilitaciju (dati prijedlog odgovarajućih namjena).
7. Za prostore ulica na Marijin-Dvoru:
- Potrebno je izraditi detaljan projekat konzervatorsko-restauratorskih radova i iluminacije fasada u ulicama Hiseta, Vladimira Perića Valtera i Kralja Tvrtka u cilju očuvanja i prezentacije arhitektonskog oblikovanja objekata historizma i secesije u tim ulicama;
 - Na prostoru Hastahane je potrebno uraditi arheološka istraživanja. Svi eventualni nalazi trebaju biti ili prezentirani in situ ili dokumentirani i pohranjeni u muzej. Prostor Hastahane treba biti uređen kao gradski park sa maksimalnim ozelenjavanjem i prostorom za boravak stanovništva i održavanje manifestacija privremenog i povremenog karaktera. Projekat uređenja treba biti zasnovan na nalazima arheoloških radova i uvažiti njihove preporuke;
 - Ispod lokaliteta Hastahane je dozvoljena izgradnja podzemnih sadržaja (parking) uz uvjet da izgradnja ne smije dovesti do uništenja identiteta lokaliteta, ugrožavanja ili uništenja arheoloških nalaza i promjene nivoa parka, odnosno do ugrožavanja integriteta lokaliteta. Izgradnja može biti urađena tek nakon provedenih arheoloških radova i u skladu sa preporukama i rezultatima arheoloških istraživanja;
 - Uraditi identifikaciju prizemnih prostora u ulicama s ciljem utvrđivanja njihovog trenutnog korištenja, svrhe korištenja i problema u korištenju;
 - Na osnovi prethodnog uraditi analizu nekoristnih prostora te dati mjere koje kroz intervencije u prostoru mogu pomoći korištenju prostora (poboljšanje dostupnosti, adaptacija i slično);
 - Preporučuje se zabraniti parkiranje na uglu ulica Hiseta, Hamze Hume i Vladimira Perića Valtera, te prostor urediti kao mali gradski trg sa zelenilom i neprekinutim pješačkim hodnim linijama;
 - Postojeće zelene površine, posmatrajući njihovu površinu, ali i cjelokupnu visoku vegetaciju, moraju biti očuvane bez obzira na planirane intervencije, te je dozvoljena isključivo sanitarna sječa;
 - Preporučuje se uraditi posebne projekte ozelenjavanja i unapređenja postojećih zelenih površina, posebno vodeći računa o unutrašnjim dvorištima, a sve s ciljem podizanja kvalitete stanovanja u ovoj zoni.

Prilog 6 – Smjernice za izradu Plana upravljanja

- 1) Plan upravljanja mora biti usklađen sa prostorno-planskim dokumentima, planom i projektom očuvanja naslijeđa, strategijom očuvanja i interpretacije kulturno-historijskog naslijeđa, razvoja turizma i ekonomskog razvoja i ostalim relevantnim dokumentima te urađen u skladu sa smjericama za izradu plana upravljanja datim u UNESCO Operativnim smjericama za provođenje Konvencije o svjetskom naslijeđu, s obzirom na činjenicu da je na UNESCO Tentativnu listu upisano Sarajevo – jedinstveni simbol univerzalne multikulturalnosti – trajno otvoren grad.

- 2) Moguće je, za pojedine karakteristične zone na prostoru historijskog urbanog krajolika Sarajeva uraditi pojedinačne planove upravljanja s ciljem utvrđivanja detaljnih smjernica za upravljanje na tim prostorima uz obavezu da ti planovi upravljanja budu integrirani u i usklađeni sa Planom upravljanja za historijski urbani krajolik.
- 3) Navodena strategija mora biti rađena paralelno i dati smjernice zasnovane na zajedničkoj valorizaciji (vrijednosti naslijeđa prema Pravilnikom o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 82/19), upotrebnosti vrijednost (atraktivnost) i tržišna vrijednost dobara i cjelina, vrijednost kao resurs i iskorištenost).
- 4) Pored smjernica iz predmetne strategije, Plan upravljanja treba dati jasne korake (strateške i projektne) za upravljanje negativnim promjenama i velikim rizicima po prostor nacionalnog spomenika, a prvenstveno zagađenje, pritisak saobraćaja (u kretanju i mirovanju), pritisak turizma, promjena u načinu korištenja stambenih prostora, pritisak izgradnje novih i njerilom neusaglašenih objekata na prostoru nacionalnog spomenika i slično. Planom upravljanja je potrebno definirati konkretne korake i projekte kojima bi se utjecalo na razvoj uz očuvanje karaktera grada, naslijeđenog identiteta, tradicije, kulturno-historijskog i prirodnog ambijenta te umanjeње negativnih promjena i upravljanje utvrđenim rizicima.
- 5) Plan upravljanja treba, između ostalog, sadržavati:
 1. Definiciju/opis sistema i mehanizama upravljanja (strategiju višegodišnjeg upravljanja nacionalnim spomenikom i smjernice za njenu realizaciju), a u skladu sa važećom zakonskom regulativom i potrebama očuvanja nacionalnog spomenika;
 2. Preciznu identifikaciju vrijednosti nacionalnog spomenika, ograničenja i potencijala u budućem korištenju, zahtjeve ili namjere vlasnika/korisnika u pogledu namjene, te intervencija koje na optimalan način dovode u ravnotežu prethodno navedeno i optimiziraju društveno-ekonomski benefit;
 3. Program aktivnosti baziran na cjelovitoj valorizaciji, zaštiti i prezentaciji nacionalnog spomenika kao i nalazima procjene utjecaja;
 4. Dostupne i realne sheme finansiranja i finansijske programe koji su dostupni za prostor nacionalnog spomenika sa zaštitnim pojasom;
 5. Prostorno-planski dokument izrađen za nacionalni spomenik;
 6. Vodič za upravljanje – pregled principa upravljanja (principi očuvanja naslijeđa);
 7. Integrirani vodič za očuvanje naslijeđa
 - a. Kategorije intervencije na objektima i javnim površinama
 - b. Plan detaljnih aktivnosti na konzervaciji i rehabilitaciji objekata i javnih površina
 - c. Vodič za konzervaciju/restauraciju/rekonstrukciju/rehabilitaciju objekata i javnih površina
 - d. Principi tekućeg održavanja objekata i javnih površina
 - e. Plan mjera energetske efikasnosti (usklađiti sa preporukama UNESCO-a i njegovoj inicijativi RENFORUS)
 - f. Strategija očuvanja nematerijalnog naslijeđa
 - g. Mjere djelovanja za očuvanje i poticaj zanata i zanatlija
 - h. Procjena rizika, pripremljenost na rizike i mjere ublažavanja rizika
 - i. Plan infrastrukturnih sistema
 - j. Plan prikupljanja i odvoz otpada
 - k. Zaštita i prezentacija nematerijalnog naslijeđa
 - l. Integrirani vodič za zaštitu okoliša
 - m. Zaštita vegetacije, sadnja autohtone vegetacije
 - n. Analiza prostora i formiranje novih zelenih površina
 - o. Zaštita voda
 - p. Vizuelna zaštita kompletnog prostora – definiranje mjera kontrole u cilju zaštite vizuelnog integriteta;
8. Plan smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta na prostoru nacionalnog spomenika i u njegovom zaštitnom pojasu koji će dati obavezujući regulatorni okvir upravljanja turističkim i ugostiteljskim kapacitetima;
9. Plan turističkog kretanja na području historijskog urbanog krajolika Sarajeva uz povezivanje sa bližim turističkim i kulturnim destinacijama;
10. Podizanje svijesti – pozitivna društvena i medijska kampanja o historijskom urbanom krajoliku – promocija vrijednosti, potencijala;
11. Zona utjecaja na nacionalni spomenik u kojoj je potrebno osigurati očuvanje identiteta i vizuelnog integriteta nacionalnog spomenika (zona definirana na grafičkom prilogu);
12. Definiran način prikupljanja sredstava iz komunalnih dadžbina i ostalih taksi te način usmjeravanja ka očuvanju i daljem razvoju nacionalnog spomenika;
13. Definiran način uvođenja spomeničke rente uz uvjet da se ostvareni prihodi po ovoj osnovi ulažu na održavanje, obnovu i investicije na području nacionalnog spomenika;
14. Plan korištenja prostora koje Grad Sarajevo i Općine Stari Grad i Centar Sarajevo daju u zakup ili na privremeno korištenje treba biti zasnovan na analizi stanja prostora nacionalnog spomenika i namjeni objekata, a urađen u cilju očuvanja identiteta i tradicionalnih aktivnosti prostora i balansiranja namjena;
15. Plan očuvanja, promocije i poticaja te mjere djelovanja za očuvanje tradicionalnih zanata i zanatlija, posebno onih koji djeluju na prostoru nacionalnog spomenika. U sklopu Plana neophodno je predvidjeti način dodjele, sistem kontrole te izgled certifikata, odnosno potvrde o autentičnosti proizvoda i porijekla za sve proizvoda koji se prodaju kao produkt tradicionalnih zanata;
16. Plan održivog razvoja turizma i upravljanja posjetama i posjetiocima (mjere djelovanje na prijetnju negativnog utjecaja masovnog turizma);
17. Plan uvođenja "uvezanih ulaznica" (*heritage pass*) za muzeje, parkinge i ugostiteljske sadržaje;
18. Utvrđivanja prioriteta intervencija;
19. Izvori finansiranja za prioritete intervencije kao i kompletnu implementaciju Plana upravljanja;
20. Akcioni plan:
 - a. program upravljanja naslijeđem u sklopu zaštićenog područja, sa definiranim nosiocima realizacije programa
 - b. etapni program provođenja plana sa finansijskim pokazateljima;
21. Monitoring i proces ažuriranja intervencija u prostoru i konzervatorsko-restauratorskih intervencija na objektima;
22. Plan koordinacije rada svih inspeksijskih službi na nivou općina, Grada, Kantona i Federacije;

23. Plan izgradnje kapaciteta (Capacity building) u oblasti upravljanja, obrazovanja, turizma.
- 6) Prostorno-planski dokument izrađen za nacionalni spomenik, kao sastavni dio Plana upravljanja treba sadržavati Plan i projekat očuvanja nacionalnog spomenika te, pored dokumenta i smjernica navedenih ovoj odluci Komisije (dispozitiv i Prilog 5), i sljedeće:
1. Ažuriranu geodetsku podlogu prostora nacionalnog spomenika i zaštitnog pojasa sa svim relevantnim podacima;
 2. Analizu trenutnog stanja prostorne cjeline, odnosno:
 - a. hronološki prikaz i stilsko određenje postojećih objekata, cjelina i prostora,
 - b. pregled spratnosti postojećih objekata, primijenjenih materijala, oštećenja i stepen očuvanosti izvornih struktura, materijala i dispozicije
 - c. prikaz izvršenih intervencija na objektima i prostorima uz kvalifikaciju i opis
 - d. za sve identifikovane intervencije potrebno je dati informaciju o tome da li je na projekat intervencije dato pozitivno mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa te da li su radovi izvedeni sa odobrenjem za građenje ili drugim adekvatnim odobrenjem, odnosno saglasnosti (kao što je saglasnost nadležne službe za radove tekućeg održavanja)
 - e. analizu utjecaja izvršenih intervencija na vrijednosti, atribut autentičnosti i stanje integriteta nacionalnog spomenika
 - f. hronološki prikaz namjene objekata i prostora sa pregledom njihove današnje namjene
 - g. valorizaciju i kategorizaciju objekata i prostora
 - h. pravni status o prethodnoj i trenutnoj zaštiti objekata i prostora uključujući i arheološke lokalitete
 - i. prikaz zastupljenosti i raspoređenosti, te valorizaciju zelenila;
 3. prikaz zastupljenosti i raspoređenosti starih zanata, tradicionalnih načina korištenja prostora i objekata, te upotrebe prostora i objekata za savremene potrebe (festivali, okupljanja i slično);
 4. Elaborat o otklanjanju ili ublažavanju negativnog utjecaja intervencija izvršenih u obuhvatu nacionalnog spomenika za koje je analizom utvrđeno da su degradirale prostor nacionalnog spomenika;
 5. Program arheoloških istraživanja i radova koji mora sadržavati i program zaštite arheoloških lokaliteta;
 6. Elaborat vizuelnog identiteta nacionalnog spomenika kojim će se, između ostalog, definirati materijalizacija, izgled i mjesto postavljanja urbanog mobilijara, reklamnih tijela, natpisa, hodnih površina, dozvoljena mjesta i ograničenja spram izlaganja robe u izlozima kao i definirati odredbe za ostalo što utječe na vizuelni identitet;
 7. Program uređenja i upravljanja javnim površinama kojim treba definirati način korištenja javnih površina (identificirati zelene površine i njihovo uređenje, dozvoljeni prostor za davanje u zakup i slično);
 8. Program očuvanja i promoviranja kulturnih i historijskih vrijednosti, kako materijalnih, tako i njihovih nematerijalnih komponenti – starih zanata i djelatnosti, tradicionalnih festivala i običaja koji su vezani za objekte i mjesta;
 9. Programi turističke promocije i korištenja prostora nacionalnog spomenika za potrebe turizma.
10. Pojedinačne projekte, a posebno:
- a. Uređenje centralnih pješačkih zona nacionalnog spomenika – javna rasvjeta, urbani mobilijar, obrada pješačkih i kolskih površina
 - b. Obnova infrastrukturne mreže, posebno vodovoda i kanalizacije – kao i rješavanje pitanja prečišćavanja otpadnih voda i zaštite vodotoka rijeke Miljacke;
11. Detaljno definirane uvjete za:
- a. Sanaciju, konzervaciju, uređenje i prezentaciju postojećih objekata i cjelina koji imaju vrijednosti i kontekstualni značaj (ambijentalno/ pejzažni kontekst i drugi)
 - b. Restauraciju i rekonstrukciju historijskih objekata, oblika i prostora kojom će biti osiguran integritet historijske jezgre i čitljivost njenih specifičnosti (rekonstrukciju uništenih objekata, restauraciju objekata ili pojedinačnih arhitektonskih elemenata – horizontalni i vertikalni gabariti, proporcija, broj, veličina i raspored otvora, arhitektonski detalji, popločanje, oblik, nagib krova i vrsta pokrova, tretman fasada i avlijskih zidova prema ulicama itd.);
12. Mehanizme za ostvarivanje integralne zaštite:
- a. definiranje načina finansiranja
 - b. plan konzervacije, intervencija i razvoja prostora za koji se Plan izrađuje odnosno regulacioni plan; navedeni planovi trebaju dati smjernice za djelovanje na svakom pojedinačnom objektu i urbanističkoj matrici u cilju očuvanja vrijednosti iste kao i fizičke stabilnosti objekta. Pored navedenog, potrebno je da definiše moguće upotrebe i eventualno prihvatljive izmjene na svakom pojedinom objektu (u funkciji, vanjskom izgledu ili unutrašnjoj dispoziciji). Dalje, potrebno je da definiše dozvoljene intervencije neophodne u cilju adaptacije pojedinih objekata ili pojedinih dijelova pojedinačnih objekata savremenim uvjetima života
 - c. definiranje zona za izradu detaljnih provedbenih planova i projekata nižeg reda
 - d. Plan implementacije (način vršenja monitoringa planiranih aktivnosti)
 - e. Planove: očuvanja, održavanja i korištenja; preventivnih, hitnih, interventnih i trajnih mjera zaštite; interpretacije, prezentacije i promocije; upravljanja turističkim posjetama
 - f. Plan i program održivog ekonomskog razvoja koji treba definirati: listu ključnih prostora i spomenika za obnovu (kako bi se stvorili uvjeti za regeneraciju putem kulturnog turizma), potrebne iznose i faze finansiranja planiranih konzervacijskih radova (uključujući i radove tekućeg održavanja), definirati izvore finansiranja (iz javnih ili privatnih izvora ili javno-privatnog partnerstva) te identificirati objekte za prioritarno finansiranje, kao i dati listu potencijalnih investitora i fondova kojima bi se moglo ponuditi finansiranje;
13. Elaborat o otklanjanju ili ublažavanju negativnog utjecaja intervencija izvršenih u obuhvatu nacionalnog spomenika za koje je analizom utvrđeno da su degradirale prostor nacionalnog spomenika;

14. Elaborat vizuelnog identiteta nacionalnog spomenika kojim će se, između ostalog, definirati materijalizacija, izgled i mjesto postavljanja urbanog mobilijara, reklamnih tijela, natpisa, hodnih površina, dozvoljena mjesta i ograničenja spram izlaganja robe u izlozima kao i definirati odredbe za ostalo što utječe na vizuelni identitet;
 15. Program uređenja i upravljanja javnim površinama kojim treba definirati način korištenja javnih površina (identificirati zelene površine i njihovo uređenje, dozvoljeni prostor za davanje u zakup i slično); različite načine korištenja otvorenih prostora u zavisnosti od sezone (godišnjih doba) i potreba sinhronizacije upotrebe ovih prostora sagledavajući plan upravljanja korištenja prostora ovog tipa u cjelokupnoj zoni nacionalnog spomenika;
 16. Program očuvanja i promoviranja kulturnih i historijskih vrijednosti, kako materijalnih, tako i njihovih nematerijalnih komponenti – starih zanata i djelatnosti, tradicionalnih običaja i festivala i njihovih produkata koji su vezani za objekte i mjesta;
 17. Programi interpretacije, prezentacije, promocije i korištenja prostora nacionalnog spomenika za potrebe turizma;
 18. Program uvođenja novih tehnologija u svrhu poboljšanja korištenja prostora;
 19. Procjenu utjecaja na nacionalni spomenik (*Heritage Impact Assessment – HIA* te *Environmental Impact Assessment – EIA*) za svaku Programom upravljanja planiranu intervenciju na nacionalnom spomeniku ili u njegovom zaštitnom pojasu. Za velike projekte je potrebno uraditi i stratešku studiju utjecaja (*Strategic Environmental Assessments*).
- 7) Plan upravljanja treba dati konkretne smjernice i korake za implementaciju (aktivnosti i vremenski okvir) za sljedeće:
1. S ciljem umanjenja zagađenja (aerorozagađenje i vibracije) neophodno je smanjiti opterećenje saobraćajem (u kretanju i u mirovanju), zabraniti saobraćanje teškim vozilima na padinskim saobraćajnicama, ispitati mogućnosti unapređenja tramvajskog saobraćaja s ciljem umanjenja vibracija, saobraćaj u mirovanju na javnim površinama rješavati isključivo ispod nivoa prizemlja (po zemljom) i zabraniti parkiranje na trotoarima i ulicama, osigurati raznovrsne mogućnosti za kretanje ekološki prihvatljivih prevoznih sredstava (bicikla, romobila i sl.), povećati broj zelenih površina, smanjiti broj i veličinu betonskih/asfaltiranih površina, a u korist zelenih površina ili naći drugi način za postizanje bolje ekološke prihvatljivosti tih površina. Također je potrebno ostvariti saradnju sa svim nadležnim institucijama kako bi se utjecalo na smanjenje zagađenja Miljacke i izmještanje velikih zagađivača iz zaštitnog pojasa i neposredne okoline nacionalnog spomenika (zagađivači uzvodno uz Miljacku);
 2. Propadanje historijskih objekata se dešava zbog više razloga, među kojima se posebno ističu neodržavanje, nedostatak upravljanja i napuštanje. Detaljan snimak postojećeg stanja objekata na prostoru nacionalnog spomenika mora sadržavati i informacije o korištenju, otpornosti i sigurnosti objekta na prirodne i ljudske utjecaje (sigurnost spram požara, poplave, krađe i slično). Snimak je osnova baze podataka kojim moraju upravljati nadležne institucije i putem koje se treba vršiti monitoring stanja objekata i sigurnost njihovog korištenja na prostoru nacionalnog spomenika i zaštitnog pojasa, monitoring konzervatorsko-restauratorskih i svih drugih radova;
 3. U cilju očuvanja graditeljskog naslijeđa neophodno je razviti i njegovati kulturu očuvanja naslijeđa kroz insistiranje na osiguravanju sredstava i nadzoru nad provođenjem radova redovnog održavanja objekata i ulica, prenos znanja o razvoju i vrijednostima nacionalnog spomenika i graditeljskim tehnikama te osiguranje redovne obuke radnika koji bi radili na održavanju;
 4. Pored snimanja postojećeg stanja objekata i objedinjavanja znanja o restauratorskim tehnikama i prihvatljivim materijalima, neophodno je uspostaviti ekonomski održivo upravljanje građevinskim fondom koje neće dovesti do narušavanja autentičnosti i integriteta (prvenstveno oblikovanja, funkcije i načina korištenja). Ovo podrazumijeva stalno praćenje korištenja objekata, a posebno prizemlja na prostoru nacionalnog spomenika, limitiranje i utvrđivanje, u skladu sa principima održivog razvoja i očuvanja identiteta i autentičnog korištenja nacionalnog spomenika, broja i rasprostranjenosti ugostiteljskih objekata (kafana, hotela, hostela i svih drugih), planski osmišljenu i finansijski (kroz visinu rente) pomognutu aktivaciju napuštenih zona nacionalnog spomenika, promoviranje i kontinuiranu podršku novim i postojećim biznisima prihvatljivim na području nacionalnog spomenika, a koji mogu zaposliti veći broj ljudi i slično;
 5. U cilju očuvanja autentičnosti i integriteta nacionalnog spomenika, kontrola rasporeda biznisa i zanata je neophodna kao i monitoring rada. Namjena poslovnih prostora mora biti u skladu sa izvornom namjenom predmetnih mikrocjelina, a nadležne institucije trebaju voditi o tome računa prilikom izdavanja odobrenja za rad ili njihove kontrole. Potrebno je osigurati poticaje za oživljavanje određenih dijelova, odnosno ulica te osigurati prezentaciju svih dijelova jednako;
 6. U cilju poboljšanja kvalitete stanovanja na području nacionalnog spomenika potrebno je ispitati građevinsko stanje objekata i dati konkretne mjere za poboljšanje energetske efikasnosti postojećih građevina koje neće ugroziti autentičnost i integritet objekata;
 7. U cilju kontrole dogradnje i nadogradnje postojećih objekata neophodno je vršiti redovan monitoring na terenu, pravovremeno obavijestiti vlasnike o dozvoljenim i nedozvoljenim radovima na objektima, osigurati vlasnicima informaciju o postupcima ishodovanja potrebnih dozvola za dozvoljene radove, odmah po uočavanju izvođenja nedozvoljenih radova obavijestiti sve nadležne i zainteresirane strane i inspekciju;
 8. Turizam predstavlja izuzetan ekonomski resurs, ali treba biti strogo kontroliran kako bi se ispravno razvijao i ne bi doveo do trajnog uništenja kulturnog i prirodnog naslijeđa. Stoga je neophodno definirati strategiju, plan i program razvoja turizma koji bi bili integrirani sa drugim ekonomskim sektorima i strategijama očuvanja naslijeđa. Pritisak na užu historijsku jezgru se mora smanjiti uspostavljanjem alternativnih i komplementarnih aktivnosti i turističkih ruta koje uključuju područje čitavog historijskog urbanog krajolika i okoline Sarajeva. Dodatno, potrebno je omogućiti bolju dostupnost

- pojedinačnim lokalitetima (muzejima, galerijama i slično) kao i kompletnom prostoru nacionalnog spomenika, što podrazumijeva definiranje pojedinačnih problema i individualni odgovor (naprimjer, uklanjanje štandova za prodaju suvenira ili vizuelno napadnih reklamnih tijela neposredno uz ulaz u muzej i sl), kao i generalni odgovor kroz regulaciju saobraćaja i postavljanje turističke signalizacije (isključivo u saradnji sa institucijama nadležnim za zaštitu naslijeđa);
9. Neophodno je izraditi strategiju, plan i program marketinga, promocije spomeničkih vrijednosti i komunikacije sa posjetiocima u svrhu razvoja turizma, očuvanju zanata, izrade autentičnih suvenira i rukotvorina, gastro ponude i karakterističnog načina života te kreiranje moderne i prihvatljive turističke ponude u skladu sa navedenim. Neophodno je unificirati pravila korištenja znakova, zaštitnih boja, logotipa te uvesti jasna pravila 'brandinga' i PR strategije lokaliteta;
 10. Uvažavajući prethodno navedene smjernice i sve ostalo što utvrde institucije uključene u izradu Plana, a što nije u suprotnosti sa Odlukom Komisije, Plan upravljanja treba razraditi strateške ciljeve te akcije i projekte za njihovo postizanje. Strateški ciljevi, između ostalog trebaju biti usmjereni i ka:
 - a. Zaštiti, očuvanju, restauraciji i unapređenju arhitektonskog, arheološkog, umjetničkog, etnološkog, arhivskog, bibliotekskog i zanatskog naslijeđa i svih za navedene vezanih komponenti nematerijalnog naslijeđa
 - b. Očuvanju, rehabilitaciji i unapređenju krajolika, uključujući sve mahale na padinama i okolna brda, kroz unapređenje uvjeta života u mahalama i stambenim objektima na prostoru nacionalnog spomenika
 - c. Očuvanju, podršci zanata, proizvodnih i uslužnih aktivnosti koje vode povećanju zapošljavanja, a prihvatljive su u području nacionalnog spomenika sa stanovišta očuvanja naslijeđa, odnosno kompatibilni su sa vrijednostima i značajem nacionalnog spomenika
 - d. Unapređenju dostupnosti i kretanja na prostoru nacionalnog spomenika, insistirajući i kreirajući mogućnosti za alternativna prevozna sredstva (bicikla, romobili i sl) i povećanju pješačkih površina
 - e. Očuvanju postojećih zelenih površina (javni i privatni u avlijama) i njihovom proširenju
 - f. Edukaciji i podizanju svijesti o vrijednostima i značaju lokaliteta te ispravnoj interpretaciji i prezentaciji naslijeđa
 - g. Koordiniranom radu na očuvanju, promociji, prezentaciji i razvoju, kulturnim inicijativama i marketingu vezanom za nacionalni spomenik
 - h. Razvoju ljudskih resursa za upravljanje, planiranje i razvoj prostora
 - i. Kreiranju sistema koordinacije u cilju dijeljenja i diseminacije svih podataka među institucijama nadležnim za različite oblasti, a prvenstveno zaštite naslijeđa, planiranja, razvoja, katastra i zemljišnih knjiga

- j. Kreiranju novih načina kreativnog, održivog i sa stanovišta očuvanja naslijeđa i ekologije, prihvatljivog razvoja prostora nacionalnog spomenika.

Prilog 7 – Gazi Husrev-begov vakuf

Grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa unutar historijskog urbanog krajolika Sarajeva je spomenik od izuzetnog značaja za Bosnu i Hercegovinu.

Gazi Husrev-begov vakuf u Sarajevu osnovan je 1531. godine i predstavlja jednu od najstarijih institucija koje djeluju u kontinuitetu u jugoistočnoj Evropi. Ova institucija danas u velikoj mjeri egzistira na principima ustanovljenim vakufnamama iz prve polovine XVI stoljeća. Kao institucija vakufa, Gahusrev-begov vakuf nije jedina te vrste u Bosni i Hercegovini ali je svakako najveća, najpoznatija i cjelovito očuvana vakufska institucija koja svoje djelovanje promovira i kroz svoje publikacije te stalna ulaganja u objekte i biblioteku.

Grupa objekata Gazi Husrev-begovog vakufa se danas najvećim dijelom nalazi na teritoriji Općine Stari Grad u Sarajevu i predstavlja materijalni dokaz o kontinuitetu postojanja ove jedinstvene organizacije.

Osnivanje Vakufa je od neprocjenjivog značaja za učvršćivanje razvoja Sarajeva kao grada, a njegov razvoj neodvojiv od razvoja grada. Upravo stoga se grupa objekata Vakufa posebno izdvaja.

Mjere zaštite za grupu objekata Gazi Husrev-begovog vakufa su sljedeće:

1. Za sljedeće nacionalne spomenike primjenjuju se mjere zaštite utvrđene u pojedinačnim odlukama Komisije o proglašenju nacionalnih spomenika, odnosno njihovim izmjenama i dopunama:
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begov bezistan sa dućanima u Sarajevu, općina Stari Grad – Sarajevo, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 18/07, 20/08, 48/13, 51/17, 27/20)
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova medresa sa mjestom i ostacima Hanikaha u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH" 42/07, 48/13, 64/20)
 - Arheološko područje – ostaci Taslihana u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 100/07, 48/1, 67/16)
 - Graditeljska cjelina – Hadžimuratovića Daire u Sarajevu (Velike Daire), općina Stari Grad – Sarajevo, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/08, 48/13)
 - Građevina – Sahat kula u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 99/06, 48/13, 76/19)
 - Graditeljska cjelina – Hastahana (zgrada Vakufske bolnice) u Sarajevu, općina Stari Grad, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/08, 48/13)
 - Građevina – Morića Han u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 4/20)
 - Građevina – hotel Stari Grad u Sarajevu ("Službeni glasnik BiH", br. 94/09, 48/13, 4/20)
 - Graditeljska cjelina – Gazi Husrev-begova džamija u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 105/06, 48/13, 27/20; *Ispravka Odluke, broj 04.1-2.5-48/20-4 od 15.12.2020. godine dostavljena za objavu*).
2. Za sljedeća dobra primjenjuju se mjere zaštite utvrđene odlukom za Historijski urbani krajolik Sarajevo ("Službeni glasnik BiH", br. xx/20):

- Posjedi vezani uz hotel "Evropu", a koji su pripadali kompleksu Tašlihana - k.č. 1184 i 1186, K.O. Sarajevo I (novi premjer).
 - Nekadašnja "Hastahana": k.č. 180, 181 (ulica Halilbašića, Hastahana), K.O. Sarajevo I (novi premjer).
 - Gazi Husrev-begov hamam: k.č. 1067 (ugao ulica M. M. Bašeskije i Pehlivanuše, Gazi Husrev-begov hamam sa kućištem i dvorištem), 1065 (ranije postojeći dućan sa dućaništem ispred Gazi Husrev-begovog hamama), 1061 (zemljište ispred Gazi Husrev-begovog hamama); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Historijska građevina na Obali Kulina bana: k.č. 2038, 2042, 2045/1-3 (Obala Kulina bana broj 25 i Zrinskog čikma, bivša zgrada Policije); K.O. Sarajevo XI (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcele u blizini stambeno-poslovnog objekta u Kulovića ulici: dio k.č. 1820/1, dio k.č. 1819/1 i 1819/2 (unutrašnje dvorište); K.O. Sarajevo IV (novi premjer), općina Centar Sarajevo;
 - Stambeno-poslovni objekat u ulici Edhema Mulabdić (ugao ulica M.M. Bašeskije i Edhema Mulabdića): k.č. 1000, 999, 998; K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Stambeno-poslovni objekat u Kulovića ulici (objekat na uglu ulica Kulovića i Branilaca grada): k.č. 1822/1; K.O. Sarajevo IV (novi premjer), općina Centar Sarajevo;
 - Građevine i zemljište u ulici Tekija čikma: k.č. 2039, K.O. Sarajevo XI (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Safet-bega Bašagića i Tahčića sokaku: k.č. 135, 137, 138 (ulica Tahčića sokak), k.č. 130, 133, 136 (ulica Safet-bega Bašagića); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo.
3. Za sljedeća dobra primjenjuju se mjere zaštite utvrđene odlukom i izmjenom i dopunom odluke za Historijsko gradsko područje - Sarajevska čaršija (odluka "Službeni glasnik BiH", br. 42/14, *Izmjene i dopune Odluke broj 07.1-2.5-48/20-45 od 14.12.2020. godine dostavljene za objavu*):
- "Imaret": k.č. 922 (Mudželiti veliki br. 15, zgrada uprave Gazi Husrev-begovog vakufa u unutrašnjosti kompleksa, zajedno sa dućanima ispod zgrade), k.č. 919/2 (Mudželiti veliki br.15, unutrašnji dio kompleksa - "Aeroplan"), k.č. 919/3 (Mudželiti veliki br.15, unutrašnji dio kompleksa, pekara "Imaret"), k.č. 918 (Mudželiti veliki br.13, istočni dio), k.č. 917 (Mudželiti veliki br.11, istočni dio), k.č. 915 (Mudželiti veliki br.9, istočni dio), k.č. 914 (Mudželiti veliki br.7, istočni dio); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", južni dio: k.č. 1403/2 (Gazi Husrev-begova ulica i Mali kujundžiluk), k.č. 907, 911, 908, 909, 913 (ulica Mali kujundžiluk), k.č. 903 (ulica Mali kujundžiluk, južna strana ulice), k.č. 897, 905, 912 (ulica Mali kujundžiluk, Vakuf Ašide hanume Imaretlić), k.č. 910 (ulica Mali kujundžiluk, Vakuf džamije Naščadži hadži-Osmara); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", sjeverni dio: k.č. 927, 1401/1, 1401/2, dio 1402/2, dio 1402/2, 1401, 926, 925, 924 (ulica Sarači), k.č. 921 (ugao ulica Sarači i Gazi Husrev-begova, Aeroplan); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - "Imaret", zapadni dio (dućani na zapadnoj strani Gazi Husrev-begove ulice): k.č. dio 1402/2 i 921, (ugao ulica Gazi Husrev-begova i Sarači), k.č. dio 1402/2 (ugao ulica Gazi Husrev-begova i Sarači, Vakuf Muntehc Kulović, rođene Sandžaktar), k.č. dio 1402/2, dio 1402/4, dio 1402/5, dio 1402/8 (ulica Gazi Husrev-begova), k.č. dio 1402/9 (ulica Gazi Husrev-begova, Vakuf hadži-Ibrahim-age Čomarc); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dio objekta Daire: k.č. 712 (ulica Halači); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Sahat kula: k.č. 920 i 919/1 (unutrašnji dio kompleksa); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo
 - Dućani južno od kompleksa Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 845, 841, 835, 834, 837 (ulica Čurčiluk veliki), k.č. 844 (ulica Čurčiluk veliki br. 15), k.č. 842 (ulica Čurčiluk veliki br. 17), k.č. 840 (ulica Čurčiluk veliki br. 23), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 836 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 839 (ulica Čurčiluk veliki br. 29-31), k.č. 843 (ulica Čurčiluk veliki, Evladijet vakuf Hasnije-hanume Mašić), k.č. 833, 832 (ulice Kujundžiluk veliki i Čurčiluk veliki), k.č. 838 (Veliki čurčiluk, Zaklada Moše Danijela Saloma); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo
 - Dućani sjeveroistočno od Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 818 (ulica Čizmedžiluk), k.č. 817 i 819 (ugao ulica Sarači i Čizmedžiluk), k.č. 820, 821 i 822 (ulica Sarači broj 22), k.č. 821 (ulica Sarači, 2/3 suvlasnik nije nacionaliziran, 1/3 vlasništva Gazi Husrev-begovog vakufa nacionalizirana); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani zapadno od Gazi Husrev-begove džamije: k.č. 849, 850 (ulica Mudželiti veliki), k.č. 846 (Mudželiti veliki br.2), k.č. 847 (Mudželiti veliki br.5), k.č. 848 (Mudželiti veliki br.6), k.č. 891 (Mudželiti veliki br.3); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani koji se nalaze istočno od Gazi Husrev-begove džamije sa obje strane ulice Čizmedžiluk: k.č. 644, 649, 651, 656, 659, 660, 668, 814, 816, 822, 823, dio 828, 829, 830 (ulica Čizmedžiluk), k.č. 817 (ulica Čizmedžiluk, Evladijet vakuf hadži Mehmeda Kabodaja); k.č. 631, 632 (ugao ulica Sarači i Čizmedžiluk, vakuf Mustafa-bega Dženetića); 827 (Čizmedžiluk br.7) (izuzet iz nacionalizacije), k.č. 827 (Čizmedžiluk br.7), k.č. 826 (Čizmedžiluk br.9), k.č. 825 (Čizmedžiluk br.11), k.č. 822 i 824 (Čizmedžiluk br.13), k.č. 813 i 822 (Čizmedžiluk br.13), k.č. 815 (Čizmedžiluk br.23); k.č. 645 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf Džemile hanume Madžarević), k.č. 654, 648 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf džamije Havadž Kemaludin), k.č. 657 (ulica Čizmedžiluk, Vakuf Tabak hadži-Hasana); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Kazazi: k.č. 633, 634, 639, 640, 643, 646 i dio 647, 649, 650, 653, 661, 662/2, 665 (ulica Kazazi), k.č. 662/2 (ulica Kazazi, Vakuf Halač Davud), k.č. 662/2 (ulica Kazazi, Mekteb Kalin hadži- Ali), k.č. 654 (ulica Kazazi, Vakuf Mehmeda Garibije), k.č. 642 (ulica Kazazi, Vakuf džamije Ferhat-bega); k.č. 637 (ulica Kazazi, Vakuf Subašizade hadži-Mehmeda), k.č. 635, 636, 638 (ulica Kazazi, Vakuf Subašizade hadži-Mehmeda), k.č. 630

- (ugao ulica Sarači i Kazazi); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani na sjevernoj strani ulice Sarači: k.č. 448, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 935, 936, 939, 940, 941, 942, 943, 946, 947, 948, 949, 950, 959 (ulica Sarači), k.č. 957 (ulica Sarači, Vakuf Mujaga Svrzo), k.č. 609 (zasebno uknjižena parcela u sklopu "Moriča hana", ulica Sarači broj 77), k.č. 609 (ulica Sarači br. 75, dućan kod ulaza u Moriča han); k.č. 609 (ulica Sarači, vakuf džamije Kadi Bali-efendije), k.č. 617 (ulica Sarači, vakuf Minet-zade Mehmed-bega), k.č. 954,955 (ulica Sarači, južno u odnosu na Hanikah), k.č. 952,953 (ulica Sarači, južno u odnosu na Hanikah i Džulagin dvor), k.č. 956,958 (ulica Sarači broj 41, južno u odnosu na Hanikah i Džulagin dvor); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Na dijelu Čaršije zvanom "Trgovke", koji se nalazi istočno od "Kolobare": k.č. 628/5 (građevinski plac); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani na istočnoj strani Gazi Husrev-begove ulice: k.č. 902 i 903 (ulica Mali kujundžiluk), k.č. 855, 857, 858, 882, 884, 885, 886, 887, 901 (ulica Gazi Husrev-begova), k.č. 873 (ulica Gazi Husrev-begova, Zaklada Moše Danijela); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Stambeni objekat u ulici Sime Milutinovića (broj 8): k.č. 1294 i 1295, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Nekadašnji "Veliki han": k.č. 311 i dio 312 (Dijamant, ulica Samardžije), 310 (Razni korisnici u 11 poslovnih prostora, ulica Samardžije broj 12); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Džulagin dvor: k.č. 961 (ugao ulica M. M. Bašeskije i Džulagine, internat i učionice GHB medrese), k.č. 961 (južni ulaz prema ulici Sarači); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Zgrada nekadašnjeg Gazi Husrev-begovog mekteba u ulici Čemerlina: k.č. 1906, K.O. Sarajevo III (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Dućani u ulici Safet-bega Bašagića i Tahčića sokaku: k.č. 135, 137, 138 (ulica Tahčića sokak), k.č. 130, 133, 136 (ulica Safet-bega Bašagića); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela na uglu ulica Bazardžani i Čurčiluk veliki kod Brusa-bezistana: k.č. 753 (dio pločnika); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela pored Brusa-bezistana: dio k.č. 756 (ulica Bazardžani, dio pločnika); K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Parcela u ulici Oprkanj kod ulice Telali: dio k.č. 357, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo;
 - Prostor nekadašnje Sagrdžijske čaršije: k.č. 1395, 1396, 1398, K.O. Sarajevo I (novi premjer), općina Stari Grad Sarajevo.
4. Na sljedeće dobro se primjenjuju mjere zaštite utvrđene odlukom za graditeljsku cjelinu – Štrosmajerova ulica u Sarajevu, FBiH ("Službeni glasnik BiH", br. 53/19):
- Gazi Husrev-begova palata na Trgu fra Grga Martića.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 36. stavak (1) Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 47/16), na sjednici održanoj 2. studenoga 2020. godine, donijelo je

ODLUKU O PROGLAŠENJU POVIJESNOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

1. – OPĆI DIO

Članak 1.

(Predmet pravne zaštite)

- (1) **Povijesni urbani krajolik Sarajeva** proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).
- (2) Nacionalni spomenik čini cjelovit prostor povijesnog urbanog krajolika na području uže gradske jezgre Sarajeva na dijelu općine Stari grad i općine Centar, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Granice nacionalnog spomenika definirane su prema katastarskim česticama navedenim u Prilogu 1. ove odluke koji čini njezin sastavni dio.
- (3) Shodno vrijednosti posebnih cjelina utvrđuju se sljedeći prostori unutar nacionalnog spomenika:
 1. A1: Prostori na kojemu se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom u granicama povijesnog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 3. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 2. A2: Prostori na kojemu se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02) (Prilog 3. ove odluke koji čini njen sastavni dio);
 3. B: prostor unutar granica utvrđenih u članku 1. stavak 2. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima A1 i A2.
- (4) Zaštitni pojas nacionalnog spomenika, koji obuhvata prostor naslijeđenih vrijednosti i zonu kompozicionog i funkcionalnog povezivanja sa prostorom nacionalnog spomenika, definiran je katastarskim česticama navedenim u Prilogu 2. ove odluke koji čini njezin sastavni dio.
- (5) Unutar zaštitnog pojasa nacionalnog spomenika izdvajaju se sljedeći prostori:
 1. Z1: Prostori na kojemu se nalaze nacionalni spomenici proglašeni pojedinačnim odlukama Povjerenstva o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom unutar granica zaštitnog pojasa povijesnog urbanog krajolika Sarajeva (Prilog 4. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 2. Z2: Prostori na kojemu se nalaze dobra sa Privremene liste nacionalnih spomenika (Prilog 4. ove odluke koji čini njezin sastavni dio);
 3. Z3: prostor unutar granica utvrđenih u članku 1. stavak 4. ove odluke, a koji nije obuhvaćen prostorima Z1 i Z2.

Članak 2.

(Kategorizacija)

Sukladno Pravilniku o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH" broj 82/19), nacionalni spomenik je svrstan u kategoriju

за такав закључак нашао и у самом приједлогу жалбе да се првостепена пресуда преиначи и да се апелант казни по закону будући да је преиначење могуће једино у ситуацији када су у првостепеној пресуди одлучне чињенице правилно утврђене, али се с обзиром на утврђено чињенично стање, по правилној примјени закона, има донијети другачија пресуда у складу са чланом 314 ЗКПБиХ. Такође, Уставни суд налази да је Суд БиХ у образложењу оспорене одлуке навео да је кажњавање по закону, како то тужилац у свом жалбеном приједлогу тражи, интерес жалбе, због чега је неспорно да је преиспитивање жалбе у оквиру тога да ли је материјално право добро примјењено у граници обима преиспитивања првостепене пресуде. Имајући у виду наведено, Уставни суд налази да је Суд БиХ у образложењу оспорене одлуке дао јасне и прецизне разлоге у погледу обима одлучивања по жалби Тужилаштва, па се не може закључити да је примјена релевантних законских одредаба у било којем дијелу била произвољна. Надаље, а у вези с апелантовим наводима којима истиче да је Суд БиХ произвољно тумачио одредбу члана 162б. КЗБиХ када је закључио да кривично дјело није остало у покушају, Уставни суд налази да је Суд БиХ јасно закључио да радње описане у одредби члана 162б. став 3 КЗБиХ по свом кривичноправном значају представљају радње припремања, а како је првостепени суд правилно нашао да је апелант неке од тих, алтернативно одређених радњи и предузео и довршио, онда није спорно да се у конкретном случају радило о дјелу које је довршено, а не покушано. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да је Суд БиХ у образложењу оспорених пресуда дао јасне и прецизне разлоге за своје ставове, у чему Уставни суд не налази произвољност.

38. Осим тога, апелант наводи да му је повријеђено право на једнакост страна у поступку, право на акузаторни поступак и право на претпоставку невиности, те се у вези с тим наводима позива на теорију и праксу Европског суда и Уставног суда. Међутим, Уставни суд запажа да апелант ове наводе није образложио и конкретизовао, нити их је на било који начин довео у везу с предметним поступком, већ је само паушално навео да су му наведена права повријеђена, те се, стога, Уставни суд неће ни бавити тим наводима.

39. Имајући у виду наведено, Уставни суд закључује да су неосновани апелантови наводи да му је оспореним пресудама повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

VIII. Закључак

40. Уставни суд закључује да нема кршења права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције будући да је Суд БиХ за своје одлуке дао детаљно, јасно и аргументовано образложење у погледу примјене позитивноправних прописа.

41. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

42. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

ISPRAVKE

169

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. novembra 2020. godine, objavljenoj u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeća

ISPRAVKA

ODLUKE KOMISIJE ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA O PROGLAŠENJU HISTORIJSKOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

U Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21) vrši se ispravka, tako da se u članu 19. riječi: "Danom donošenja" zamjenjuju riječima: "Stupanjem na snagu".

Broj 04.1-2.5-27/21-19

27. januara 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajući Komisije
Radoje Vidović, s. r.

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju povijesnog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. studenog 2020. godine, objavljenoj u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeći

ISPRAVAK

ODLUKE POVJERENSTVA ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA O PROGLAŠENJU POVIJESNOG URBANOG KRAJOLIKA SARAJEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

U Odluci Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju povijesnog urbanog krajolika Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 1/21) vrši se ispravak, tako da se u članku 19. riječi: "Danom donošenja" zamjenjuju riječima: "Stupanjem na snagu".

Broj 04.1-2.5-27/21-19

27. siječnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedatelj Povjerenstva
Radoje Vidović, v. r.

Nakon izvršenog sravnjivanja sa usvojenim tekstom odluke, utvrđeno je da se potkrala greška u Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika o proglašenju historijskog urbanog pejzaža Sarajeva nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj 07.2-2.3-81/20-7 od 2. novembra 2020. godine, objavljenoj u "Službenom glasniku BiH", broj 1/21 na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, te se daje sljedeća